This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

IA13

PROPERTY OF

The University of Michigan Libraries

1817

[illegible]TES SCIENTIA VERITAS

Havlíček, Karel

KORRESPONDENCE

KARLA HAVLÍČKA.

SPOŘÁDAL,

ÚVODY A POZNÁMKAMI OPATŘIL

LADISLAV QUIS

V PRAZE 1903.

NAKLADATELÉ BURSÍK & KOHOUT,

KNIHKUPCI C. K. ČESKÉ UNIVERSITY A ČESKÉ AKADEMIE CÍS. FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

891.868
H3880
A35
1903

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze,
knihtiskaře České Akademie císaře Františka Josefa
pro vědy, slovesnost a umění.

[illegible]

Královskému městu

NĚMECKÉMU BRODU

které Havlíček tolik miloval, v němž dorostl a byl vychován, kde zažil nejštastnější a nejstrastnější chvíle, v kterém před svým předčasným koncem odpočíval po bouřích života, v jehož posvátné půdě pochováni jeho rodiče i jeho jediná dcera; městu Havlíčkovu

věnuje tuto knihu

L. Q.

PŘEDMLUVA.

Vydav r. 1897 »Básnické spisy Karla Havlíčka«, chtěl jsem v zápětí přikročiti k sebrání jeho pěkné prosy, článků literárních a kritických. Poněvadž však se mi v tom naskytly obtíže na ten čas nepřekonatelné, odhodlal jsem se zatím uveřejniti Havlíčkovu korrespondenci, s níž jsem se obíral již před vydáním »Básnických spisů«, považuje to za jakousi přípravu k další práci. Nutilo mne k tomu též poznání, že sebrati, co z dopisů těch ještě se zachovalo, jest velmi naléhavé, poněvadž přístupného materiálu stále ubývá. Nalézá se totiž jen část korrespondence Havlíčkovy v Museu království Českého a to většinou jen ta, kterou měl na počátku let sedmdesátých minulého století v rukou Václav Zelený chtěje ji vydati a již po předčasné smrti jeho tam odevzdala jeho dcera paní Božena Augustinová. Bohužel, nepřešlo však vše, co Zelený sebral, do ochrany Musea. Tak ztratila se nevysvětleným dosud způsobem celá, zajisté dosti obsáhlá a důležitá korrespondence Havlíčkova s F. J. Řezáčem, kterou V. V. Zelený, jak výslovně uvádí v předmluvě k »Sebraným spisům Karla Havlíčka« měl v rukou. Domnívám se, nemaje ovšem pro to důkazů, že si Řezáč po smrti Zeleného dopisy ty odnesl, a že z jeho

pozůstalosti nějak zmizely. Jiná část těchto listů Havlíčkových, již vydal zesnulý V. V. Zelený r. 1888 pod názvem »Karla Havlíčka rodinné listy Brixenské« dostala se jen z nejmenšího dílu do Musea; většina originálů dnes nezvěstna neb roztroušena po celých Čechách, tak že, nechtěje se spokojiti s pouhým otiskem, musel jsem upustiti od myšlenky zařaditi je do této sbírky. Poněvadž však vydání V. V. Zeleného jest správné a svědomité, není příčiny toho příliš litovati, třeba že by snad bylo lépe, kdyby všecky zachované listy byly obsaženy v knize jediné.

Dopisy, nenalézající se v Museu, rozváty do všech koutů našeho království a snad i za jeho hranice; některé z nich chovají musea městská a okresní, jako Humpolecké, Benešovské, Táborské a Něm.-Brodské; pak sbírky archaeol. sboru Vocel v Hutné Hoře a museum Náprstkovo. Přemnohé jiné nalézají se v rukou soukromníků a zvěděl jsem o všech těch, jež zde otiskuji většinou jen od ochotných jednotlivců neb i pouhou náhodou. Následkem toho, že se to nestalo najednou ale z větší části již tehda, když kniha tato se tiskla, a že i do Musea mezi tiskem jejím až do poslední chvíle nové listy Havlíčkovy docházely, povstala nutně jakási nesoustavnost v uspořádání díla, jež mělo býti sestaveno dle pořádku časového jednotlivých korrespondencí. Jestli tedy tento všude nezachován, budiž mi omluvou, co jsem právě uvedl. Ale jsem pevně přesvědčen, že kdybych byl nezapočal s vydáváním této korrespondence, nebylo by se mi nikdy podařilo sebrati to, co tu podáno. — Jakkoli si nemohu stěžovati na nedostatek dobré vůle, a z mnohých stran mi projevenou nevšední ochotu, přece nemohu než želeti, že se mi nedostalo Havlíčkových listů z pozůstalosti dra. Krásy, a že jsem byl nucen některé jiné, ovšem nemnohé listy Havlíčkovy otisknouti z časopisů neb z knih, any originály mi byly nepřístupny. To bylo tím nepříjemnější,

že se v těchto zhusta nalézají pouhé úryvky, tak že nezbývalo než spokojiti se s pouhými fragmenty.

Jest jisto, že Havlíček měl velmi obsáhlou korrespondenci, ale z nalezených po dnes zbytků nelze bezpečně souditi ani na její rozsah ani na všecky osoby, s nimiž si dopisoval. Určitě mohu jen tvrditi, že Havlíček korrespondoval, nehledě k listům rodinným, neb zde podaným ještě s P. Františkem Mudrou, F. J Řezáčem, s Ludvíkem Machalickým, s Václavem Žákem, s drem Františkem Schwarzem, s Josefem Podlipským, s drem Františkem Braunerem, s drem Aloisem Pražákem a drem Františkem Lad. Riegrem. Nejrozsáhlejší byla snad jeho korrespondence s drem Gablerem, z níž zachováno 86 listů Gablerových, ale jen jediný zde otisknutý úryvek dopisu Havlíčkova. Také s Fr. Zachem vyměnil Havlíček zajisté více listů nežli jediný, který zde mohl býti otištěn. — K posouzení rozsahu korrespondence Havlíčkovy s ostatními právě jmenovanými budiž jen uvedeno, že v pozůstalosti jeho zachovalo se 20 listů Mudrových, 11 listů Václava Žáka, 15 dopisů dra Frant. Schwarze, 8 listů dra Braunera a 3 listy dra Al. Pražáka. Mimo to sebráno dosud na 50 Havlíčkovi svědčících listů různých osob. Jsou to však většinou dopisy příležitostné a neznámo, zda-li Havlíček na některý z nich odpověděl.

Ačkoli jsem i tyto dopisy k Havlíčkovi všecky sebral a spořádal, ponechávám přec uveřejnění jejich budoucnosti, a to pro překážky, jichž odstranění nezávisí na mé vůli.

Co do zásad, jimiž jsem se řídil při tomto vydání uvádím, že jsem listy Havlíčkovy otiskl vesměs věrně dle originálu, rovněž i dopisy F. Palackého, Boženy Němcové, V. Hanky, V. Gablera, Aloisa Krásy a německé listy Matěje Havlíčka i dra Pinkasa, aniž bych

na nich co opravoval neb upravoval. Vytečkování některých jmen — pokud není již v prvopisu samém, neb některých ostřejších titulů a epithet stalo se většinou proto, že mi slavný správní výbor Musea království Českého, jsa sám k tomu zavázán dárkyní velké části těchto listů, dovolil uveřejnění jejich jen potud, pokud neobsahují žádných ústrků osob dosud žijících nebo o vlast naši zasloužilých. Z téhož důvodu byl jsem též nucen, vynechati v listu A. Krásy na str. 704 a 705 jeden odstavec. Ale i ostatní listy otiskl jsem beze změny, obmeziv se jen na nejnutnější opravu chyb pravopisných a mluvnických a na spořádání interpunkce.

U výtahu podal jsem jen listy M. Příborského. Že jsem neučinil totéž u dopisů Fr. Girgla a jeho sestry Terezie, pak u listů Josefa Šrámka a Františky Weidenhoffrové stalo se po úvaze, že by tím porušen byl celkový obraz i jeho dobové zbarvení a že by pak byla nastala nutnost mnohých vysvětlívek, tak že by tím nebylo mnoho uspořeno.

Vzhledem k tomu, že kniha tato určena také i pro širší veřejnost, bylo třeba opatřiti podrobnější úvody a četnější i obšírnější poznámky než by snad za jiných okolností bylo bývalo nutno. Z téhož důvodu připojeny některé přílohy obsahující články ze starších, méně přístupných časopisů neb dávno rozebrané knihy. Proč přidán text epigramů, vysvítá z listů Havlíčkových Klejzarovi. Některé nesprávnosti, jež se vloudily do poznámek jsem dodatečně opravil.

Ačkoliv rukopis byl úplně připraven než započato s tiskem, zdrželo se přece vydávání knihy tím, že zasílány pořadateli až do poslední chvíle nové a nové listy Havlíčkovy. Jiná příčina toho bylo často dosti obtížné opatřování illustrací a faksimilů, které zde snad aspoň ve svém celku nejsou zbytečnou přítěží.

Konče, děkuji co nejvřeleji všem, kdož mi při práci této přispěli, zvláště však slavnému správ-

nímu výboru Musea království Českého a III. třídě České Akademie cís. Frant. Josefa, které mi povolily užiti rukopisů korrespondence Havlíčkovy. Neméně děkuji pánům Adolfu Paterovi, Dru Čenku Zíbrtovi a Dru Zdeňku Tobolkovi za veškerou mně ve věci této prokázanou ochotu. Jména všech ostatních, jimž platí mé díky, uvedena v knize samé na příslušných místech.

V Přelouči dne 15. července 1903.

Ladislav Quis.

OBSAH.

Str.

Předmluva . . . . . V.
Obsah . . . . . XI.

I.

Listy rodinné.

Úvod 1
K. Havlíček k otci Matěji. Asi z konce roku 1841 . . 3
Německý koncept obsahující přání k novému roku
K. Havlíček k matce Josefíně. Úryvek listu daného v Praze před 19. březnem 1840 6
Havlíček vyslovuje svůj úmysl státi se knězem.
K. Havlíček k tétéž. Úryvek listu daného v Praze 31. listopadu 1845 7
Týž k tétéž. Úryvek listu d. v Praze 3. prosince 1845 . . 7
Oba listy týkají se nemoci a smrti P. Jana Brůžka. Zmínka o P. Serbouskovi a o otci.
Týž k tétéž. Německý list daný v Praze dne 15. máje 1841 . 8
Překlad téhož 12
Díky za zaslané peníze (8). — Vydání na knihy (9). — Popis sv.-janské slavnosti v seminářském kostele (9). — Křížové dny. — Velká mše na zámku o sv. Janě (10). — Pouť u sv. Jana na Skalce (11). — Věci rodinné (11).
Matěj Havlíček k synu Karlovi. Německý list daný v Německém Brodě dne 9. prosince 1842 14
Překlad téhož 17
Zmínka o nedocházejícím průvodním listu a zásilce 100 zl. (14). — O přátelství Karla s Gablerem (15). — Domluva v příčině volby příštího povolání synova (15). — O dotazu ke Gablerovi po výsledku konkursu synova (16). — Soukromné záležitosti (16). — Novinky z Německého Brodu (16). — List dra Gablera pisateli a téhož obsah (17).

Str.

II.

List Havlíčkův F. Girglovi a listy Fr. Girgla a jeho sestry Terezie Havlíčkovi.

Úvod 20

List K. Havlíčka k Frant. Girglovi daný ve Lvově 12. listopadu 1842. (Neodeslaný) 28

Popis cesty z Něm. Brodu přes Vídeň (30). — Vuk Karadžič (31, 32) — a odtud s Pogodinem do Brodu (32). — Nepuštěn bez pasu přes ruské hranice, vrací se H. do Lvova (34). — Pobyt ve Lvově u Zapa (35). — Honorata Zapová. H. o Polkách (37, 38). — H. o sobě (40).

Frant Girgl K. Havlíčkovi z Prahy 4. září 1843 . . 41

Bezvýznamné soukr. zprávy; narážka na Havlíčkovu cestu do Haliče.

Týž témuž z Prahy 15. září 1842 43

G. zasílá Havlíčkovi překlad místa z veselohry J. R. Planche-ovy »Charles the XII.«

Týž témuž z Prahy 11. července 1843 45

Šafaříkův dotaz po Havlíčkovi — Zpráva o Gablerovi (45). — O »Květech« (45). — Stögrovo divadlo (46–48). — Ceny Stögrem vypsané (47). Ceny vypsané Maticí Česk. na r. 1843 (48). — Přednášky Mickiewiczovy a Čelakovského (50). — Němečtí žurnalisté proti Čechům, výtky Maďarů Šafaříkovi, strach jejich před panslavismem (50). — Nový pravopis (51). — Zprávy o nov. knihách českých (51–52). — Vocel redaktorem Musejníka (51). — Anarchie v české prozodii a Jakub Malý (52). — Zprávy o literatuře ruské (52–53) a jihoslovanské (53). — G. ujisťuje Havlíčka, že se mu neodcizil ani Gabler ani on, slibuje pracovati, dělá zkoušky a učí se češtině i angličině (54). — Amerling (55). — Prof. Ant. Müller † (56). — Havlíček může psát Girglově sestře Terezii, ale jen pod adressou Gablera, vychovatele u Fiedlerů (56).

Týž témuž z Prahy 27. září 1843 57

Kromě milostných záležitostí Girglových: Terezie Girglová tají list Havlíčkův před matkou. — G. řekl jí, že ji Havlíček miluje a pohnul ji, by mu do Moskvy poslala svou podobiznu (60). — Řezáč (61) — Mudra (62). — O činnosti Girglově; Gabler (62 pak 64—65). — Bohuslava Rajská chce otevříti z jara ústav pro vychování dcer, a dr. Amerling dostal od ní košem (63).

Str.

Týž témuž. německý list daný v Praze 23. února 1844 . . 66

Překlad téhož 68

Gabler prohlásil, že odjede do Francie a že se již nebude starat o českou literaturu (66) — Též Girgl zříká se práce Havlíčkem mu uložené, poukazuje na své zkoušky a svou budoucnost (67). — Narážka na poměr Havlíčkův k sestře Girglově (67). — Travestie (Tys bratr náš?); Válečná píseň Havl. Girglovi zaslané (68).

Týž témuž z Prahy 21. ledna 1845 70

G. prose Havlíčka, by jej doma omluvil, že se nepoděkoval za pohostění, zasílá od své matky a sestry vánoční dárky pro Havl. a celou rodinu (70). — Gabler. — Dlask (Ant.?) (71).

Terezie Girglová Karlu Havlíčkovi z Prahy 29. září do 9. října 1843 72

Odpovídá na (ztracený) list Havlíčkův, že mu náleží (72). — Dotýká se svých chyb a upozorňuje, že starší než Havl. (73) — Ráda by se vyznala matce, obává se však, že by jí to činilo starosti (74). — Douška Girglova (74).

Tatáž témuž z Prahy 23. listopadu 1843 75

Radujíc se z Havl. listu, ptá se, zaslouží-li jeho lásku (75). — Někdejší plány Havlíčkovy. (Seminář pro učitele a časopis). G—á představovala si již Havlíčka studenta jako kněze, jako P. Schneidra (75). — Přiznává se k svým citům k Havl. z doby, než ještě vstoupil do theologie (75 a n.) a opětuje, že jej miluje (77). — V německém konci listu míní, že měla býti snad zdrželivější ve svých vyznáních, by Havl. po případě snáze mohl ustoupiti (78). — Douška Girglova (78).

Dodatečné udaje životopisné o Frt. Girglovi a jeho sestře Terezii 79

III.

Karel Havlíček Karlu Vladislavu Zapovi.

List daný v Moskvě 1. května star. styl. 1843 . . . 87

Popis cesty z Kieva do Moskvy. Perekladnaja (88 až 92). — Moskva, věci a lidé (92 a n.). — Velikonoční církevní obřady (Proklínání a blahoslavení) a zvyky ruské 94 a n. - Kupci (95). — Kasty (96). — Havlíček vzkazuje Holovackému, by poslal Bodjanskému pro

Str.

chrestomatii ze své sbírky maloruských písní několik hezčích (96). — Zprávy z Prahy (97).

List daný v Moskvě 3. května 1843 (začato) 99

Velké divadlo v Moskvě (99). — Havl. sebral o svém pozorování již ohromný material a spracovává jej již pro tisk (100). — Literatura ruská (100 a 101). — Nemravnost summae classis (100 a n.) — Ruský sedlák a kupec jádro a budoucnost ruského národa (101). — Slavjanofilové moskevští. H. v jich středu u Ševyreva (101). — Gogol a jeho spisy (102); [v. t 92. zde!] Havl. slouží knihovny Ševyrevova, Pogodinova, Bodjanského a universitní (120 a n.) — Bodjanského přednášky o Šafaříkových Starožitnostech, Národopisu, českém dějepisu a jazyku (103). — Zkouška z toho na universitě moskevské (104). — H. chce o ní napsati zprávu do Květů (105). — H. působí mezi polskými studenty. — Sbírá národopisný materiál. Slibuje Zapovi zaslati pomůcky zeměpisné (105).

List daný na Vrabčích Horách dne 24. října star. 1843 106

Zdlouhavost pošt a ztracené listy (105). — Havl. překládá Gogola pro Zapovo Zrcadlo (106) a (113). — Belletristika hlavním cílem H—ovým (107). — Vzkaz Holovackému, by zaslal Bodjanskému písně (107). — H. zašle Rittersbergovi vše o lidovém zpěvu a hudbě (108) a do »Věnce« výtah z článku v »Moskoviťaninu« o církevní hudbě ruské (109). — Referát o zkoušce v Praze vymyškován (109). — O ruské literatuře; jen Gogol původní. Petrohradští literáti (110 a n.) — Havl. nabízí se doplniti Zapův překlad Tarasa Bulby dle II. vydání (113).

List daný v Moskvě 16. ledna cír. st. 1844 114

»Věnec.« — H. zavedl české písně do university a soukr. domů. — Chocholouškovy spisy (114). — H—ovy překlady z Gogola (115). — H. hleděl na Rus dosud co budoucí belletrista, stránky politické a administrativní se varoval; zapisoval jen krásné, směšné a podivné, plačtivého nic (116). — Společenské poměry v Rusku. Sedláci císařští a panští (116 a n.) — Slibuje Zapovi zaslání pomůcek geogr. a ethnograf. — Zásílá témuž parodii »Tys bratr náš« (119). — Osnovjanemko †. — Bodjanský koupil Hankovu knihovnu (119. v. t. 142. — Pruský baron Haxthausen cestuje po Rusku

Str.

(119 a n.) — H. zapisuje si vše na cedulky. — Vědecky o Slovanech psáti nechce. — Pojednáníčko o čepicích. — Nemůže se na Rus dívati než skrz komické brejle (120). — Bodjanský vzkazuje po Havlíčkovi Holovackému, by mu přepustil celou svou sbírku písní (121). — O ruské literatuře. Novinky. — Drastické podobenství (121—123). — Rozčarování (123). — H. chce vyčkati s uveřejněním toho, co napsal o Rusku až po svém návratu, kdy bnde smýšleti spravedlivěji (123). — Svjatky (Vánoce) a Kreščenie (svěcení vody) na Rusi (124 a n.)

List daný v Moskvě dne 30. dubna 1844. (Bez udání zde star. n. nov. st.) 125

H. zadržená korresp. pražská. — Nedostane průvodního listu na r. 1844. — »Květů« a knih za r. 1843 v Moskvě není; zprávy z Čech H. čerpá jen z Augpurgských vš. nov. Arcikníže Štěpán (125). — H. chce se na podzim vrátit domů; Ruska se již nasytil, liter. rusk. proň jako budoucího výhradného belletristu bezcenná (126). — H—ovy plány o návratu a o činnosti po něm (127). — Tomíčkova kritika o »Zrcadle«. O Rusku bude H. psát až za větrem (128). — H. O pravopisu ve svých překladech (128). — Ruská literatura: »Moskoviťanin«, Trudy obščestva. — Bodjanského přednášky o české historii zvl. o Husovi. — Jak Rusové využitkovali Slovanství (129 a n.). — Změna H-ova smýšlení o Slovanstvu (131). — Různé noviny, zejm. že Vostokov vydal Ostromírovo Evangelium (131). — H. posílá Zapovi epigramy, zejména Jehelníček Ludmily Češky s výkladem (133 a n.) — Erben »Věnec«. Klučák redaktor »České Včely« Honoráře (135 a n.). — H. chystá se na Stögra pro jeho ceny (136). — H—y myšlenky o českém divadle (136 a n.) — H. po svém návratu chce zavésti jiný styl ve vlasteneckých spisech a záležitostech (137). — O cestovateli Kohlovi (137).

List daný v Moskvě dne 22. května 1844 138

H. lituje Zapův nezdar dostati se do Prahy (188). — O nov. publikacích Matice České a o cenách jí vypsaných. — Honoráře Musejníka a Květy (139). — Plány H—y o cestování, zejm. návrat přes Vratislav, by seznal Čelakovského (139 a násl.). — Klučák. — Pogodin. — Moskoviťanin přestane. — Gubernator kn. Golicin. † —

Str.

Slovanská strana v Moskvě a její plané vlastenčení. — Valujev posílá do Prahy ruské knihy (141). — Bodjanského přednášky o jazyku lužickém a české historii. — Srezněvskýj. — Grigorovič na cesty po Slovansku. — Slovanstvo v Moskvě a ve Varšavě (142). — Maciejowski přijede do Prahy. — Nedostatek zpráv z Čech a z Illyrska. — O Illyrech a Rusech. — Pomněnky na r. 1844 (143). — Tarasa Bulbu doplní H. v Čechách. — Článek Gorčakova o církevní hudbě (144). — H—y žertovné poznámky o novinkách v české literatuře. — Týž pozastavuje se nad titulem Tylova »Posledního Čecha« (145). — Večery české šlechty (146). — Havl. sympatisuje s Jihoslovany. S Rusy a Poláky nechce míti nic. Hodlá časem bouřiti proti Kollarově idei a proti Slovanstvu (146). — Posílá Zapovi nové epigramy. (146). — Holovacký ať jen směle pošle Bodjanskému písně; jde to skrze Havlíčkovy ruce (147). — Havl. s Bodjanským nepojede; chce si zachovat samostatnost (147 a n.). Četl v Augspurských Zapovo jméno a ptá se, neučinili-li to v Praze bez jeho vědomí (148).

List daný ve Varšavě 16. července 1844 148

Muciejowski poslal do Musejníku proti Zapově kritice svých spisů antikritiku (148). — H. radí Zapovi, by nemeškal s odpovědí a nabízí se žertem, že ji napíše sám (149). — Diví se mírné odpovědi Zapově v »Květech« proti kritice Tomíčkově a slibuje, že mu tuto osolí (149). — Do Lvova H. nepřijede (149). — Ve Varšavě 5 dni stonal; naložili mu tam mnoho knih (150).

Douška k tomuto listu d. v Německém Brodě 17. srpna 1844 150

H. pobyl ve Vratislavi u Purkyně, Čelakovského tam nezastal. — Do Něm. Brodu přibyl za 2 neděle po smrti svého otce; zůstane tam přes zimu. V Praze, kam odejde na jaře, zdržel se teď jen krátce (151). — Byl tam Čelakovský. — Slavnosti. — Pokroky české národnosti za dvouleté nepřítomnosti Havlíčkovy (152 a n.) — Žádá Zapa za vrácení překladů z Gogola, dá je do »České Včely«. — Honoratu Zapovu chválí v Praze za její články v »Květech« (153).

Str.

IV.

Karel Havlíček J. T. Klejzarovi.

Úvod 155

Kytka od Ivana Čecha (159 a n.)

List daný v Moskvě asi v červenci 1843 164

Uviděti Kreml stojí za svízelnou cestu do Moskvy. — H. poslal 14./6. Klejzarovi různé epigramy; — ptá se jej, co dělal v noviciátě (164) — a žádá, by mu popsal individua Želivského kláštera, pokud lze od nich něco očekávati pro literaturu. — Dále prosí K. by mu připomněl, co by měl v Moskvě pracovat neb nač dáti pozor. — Oznamuje, že se u něho (Havlíčka) provalila básnická žíla; — že výtvory jeho, jež předložil Bodjanskému jako básně Vocelovy a Jablonského, B—u se líbily. — Poslat je K—ovi nemůže, svadly by na hranici. — H. snaží se teď osvojiti si formu, zvláště rým; za 5 let teprve vystoupí (165) — však s prosou snad dříve. — Posmívá se cestopisům v »Květech«. — Oznamuje své budoucí chiffry (166). — Zprávy o české literatuře m. j. též o Fridrichu Bachovi (166 a n.)

List daný v Moskvě 24. března 1844 n. sl. 167

Žertovná adressa a úvod, dle něhož H. zasílá Klejzarovi další epigramy (167). — Dr. Gabler. — Počet epigramů K—ovi dosud zaslaných a označení těch, jež by censura nepropustila (168). — Některé poznámky k epigramům. — H. žádá K—a, o jich posouzení (169). — Epigr. na Rožně — epigr. v národním duchu (jen forma!) (170). — Epigr. proticírkevní (170 a n.) — Žádá K—a, by epigr. ty sdělil Mudrovi a Řezáčovi a stanoví jich titul a pořádek (171 a n) — H. hodlá epigr. své časem vydati s illustracemi doplňujícími myšlenku. Příklady toho (172 a n.). — Chce studovati epigramy důkladněji po návratu domů, napsati další původní a přeložiti nejlepší z cizích jazyků (173).

List daný v Moskvě 27. dubna 1844 (bez udání zda st. n. n. stylu) 174

H. stýská si na nepříjemnosti naň dorážející a žádá K—a za útěchu. (174 a n.). — Líčí svůj duševní stav a podivné nápady (176). — Příčina hlavní všeho rozpadávání přátelského svazku s Girglem a Gablerem (177 a n.) — Mimo to nepříjemnosti a opuštěnost v Moskvě, pak boje s rodiči. — Medvědí psaní (178). —

Str.

O zaslaných epigramech (179). — Jehelníček Ludmily Češky. Text (179 a n.). — Proč jej H. napsal a kterak jej po Girglovi zaslal do »Květů«. — Prosí o zachování tajemství, o posouzení a o shovívavost s hexametry, prvními a posledními, jež napsal. — Dumka na Batelovském vrchu, kterak povstala a její pravý význam (181).

List daný v Moskvě 25. května 1844 182

S tímto listem posílá též předešlý, zadržený z obavy, že by nedošel. — O špatném přijetí K—a v Praze. — Následkem vysvětlení v Girglově listu se H. v příčině rozhodnutí Gablerova již upokojil (182). — Vidí, že stroskotané plány byly nepraktické; chce se spolehati jen na sebe. — S Bodjanským po Ukrajině cestovat nebude; dal mu znát, jako by mu činil tím dobrodiní, a takého nechce od žádného Rusa. Doma bude snad již na počátku srpna (183). — Plán o společném pobytu s Klejzarem a studiích v Praze a o cestování s ním po západních Čechách (184 a n.). — Schvaluje K—ovi, že si zvolil Želivský klášter. — H. o svých plánech literárních a budoucích příjmech. — Naděje na budoucí přátelství s K—m (185). — H. chce z Ruska domů dojeti na koni. — Vzpomínka na Rožně (186).

Následuje 2. oddíl listu toho Klejzarovi sicuti critico. — H. není srozuměn s úsudkem K—ým o epigramech; (186) — protestuje, vysvětluje a jen 2 výtky uznává (187—190). — Podává sám klassifikaci svých epigramů (190 a n.) — Nechť K. se připravuje na ústní kritiku, též o travestii (Tys bratr náš), jíž nechtěl tupit Čelakovského (191 a n.) — Vytýká K—i nesrozumitelné místo o Štorchovi a Zapovi (192). — *** O medvědím almanachu, jeho účel a provedení (192 a n.). — Další vysvětlení o illustrování epigramů s příklady (194). — H—ův náhled o kritice (195).

Příloha I. Epigramy Havlíčkovy zaslané Klejzarovi . . . 196

Příloha II. Dumka na Batelovském vrchu 219

V.

Listy Josefa Šrámka Karlu Havlíčkovi a list tohoto Josefu Šrámkovi.

Úvod 221

Josef Šrámek Karlu Havlíčkovi z Litomyšle 1. října 1844 227

Str.

Š. lituje předčasného odchodu do Litomyšle, náhradou mu však, že tam Kampelík (227). — Žádá jménem tohoto H—a, by se v Brodě přičinil, by studenti kupovali »Čechoslovana« a přijel si pro výtisky do Litomyšle (228). — O knihách, jež Kampelík chce vydati (128 a n.).

Týž témuž z Litomyšle as v 2. pol. října 1844 . . . 229

Š. vykládá si mlčení H—a tím, že jej obtěžoval v příčině »Čechoslovana« a zve jej do Litomyšle, kde přičiněním Kampelíkovým běží o zřízení stolice českého jazyka (129). — Vlastenecké působení tamějších studentů. — Žádá za zaslání písní »Davorie« a »Dumky na Batelovském vrchu«. — Dotaz po brodském divadle (230). — Adressa Kampelíkova (231).

Týž témuž z Litomyšle dne 4. listopadu 1844 . . . 231

Š. raduje se ze zdaru ochotn. divadla v Něm. Brodě (231) — činí poznámky a výtky v příčině obsazení úloh v připravovaném kuse (232 a n.) a chválí H—a, že v Brodě zavedl vykání; Litomyšl, že v tom pozadu, třeba že se tam česky přednáší. — O Vánocích nemůže přijeti do B., ale zve H—a do Litomyšle a sděluje mu pozdrav Kampelíkův (233).

Karel Havlíček Josefu Šrámkovi z Něm. Brodu 7. listopadu 1844 234

Odmítaje výtky Šrámkovy, uvádí H., že hrají divadlo především za účelem, by se čeština vštípila vyšším třídám brodským (234). — Na to probírá obsazení jednotlivých úloh (234 a n.). — H. sám hodlá zasvětiti nové divadlo necensurovanou řečí vstupní (235 a n.). — Další o divadle. — Vlastenecká »drobná práce« H—a: české firmy. — Beseda. — H. učí studenty polštině. — Pozdrav »služebník« (236 a n.). — H. stěžuje si, že pro tato zaměstnání nemůže nic dělati ve svých věcech. — Přípravy k první hře (237).

Dodatek. Dva listy Karla Havlíčka jako ředitele ochotnického divadla: Charlotě Láznič kové z Něm. Brodu s. d. (as v polovici listopadu 1844) . . 238

Oznamuje, že téhož dne bude první čítací zkouška k »Epigramu« a že adressátku, bydlící v Rozkoši doprovodí do N. Brodu.

Neznámé adressátce z N. Brodu 17. prosince 1844 . 239

Žádá tuto, by za odřeknuvší sl. Strachotínskou převzala úlohu Pavlínky.

Str.

VI.

Karel Havlíček Františce Weldenhoffrové.

Úvod 240
Lístek z Něm. Brodu, 10. prosince 1844 247
List daný v Praze 5. dubna 1845 247
Cesta z Něm. Brodu do Prahy. — Gabler. — H—ův byt a jeho zařízení (248). — Komisse. — Em. Weidenhoffer (249). — Žertovné zakončení s prosbou za brzký list (250).
List daný v Praze 10. dubna 1845 250
Tesknota po brodských večerech (250). — Eman. — Květiny za okny. — Kdy mu má F. W. psáti. — Chvílkové pochybnosti o dosažení cíle a úmysl pilně pracovati (251). — Gablerova Luisa. — H. má jí dodat list Gablerův. — Tento vychovatelem u prince Rohana. — Komisse. — List pro V. Žáka (252). — Obavy o divadlo. — H. slibuje F. W. poslati písničku; dosud však není hotova (253).
List daný v Praze 17. dubna 1845 253
Posílá F. W—é českou modlitební knížku, vraceje všecky jí odcizené německé (253). — Komisse a jich vyřízení. — Jak H. odevzdal Luise Gablerův list a jeho obsah (254 a n.).
List daný v Praze 27. dubna 1845 255
Vyvrací mínění adressátky, že by vzpomínky jej odvracely od práce; ony jej k ní povzbuzují (255). — Květiny za okny. — Zařizování bytu (256). — Oznamuje, že odjede as na 10 dní z Prahy; po návratu že pošle slíbenou písničku. — Ptá se F. W—é, jak velké služby by se musil domoci, by rodiče její svolili k jeho sňatku s ní a dokládá, že hlavní úmysl jeho především býti spisovatelem; nějaká malá služba vedle toho má býti mu jen bezpečným základem (257 a n.).
List daný v Sichrově 14. května 1845 258
H. vrátí se do Prahy až o sv. Janě. — O cestě: Na faře v Hostouni a Kladně (258—260). — Fara Perucká, farář a kaplani; jejich činnost v obci a škole (260 a n.) — Boleslav Jablonský; H. u něho v Radonicích . . . (261). — Setkání peruckého st. kaplana na brodském dostavníku s neznámou slečnou a studenty z tamnějšího okolí. H. ukládá F. W., by vypátrala jich jména (261 a n.). — H. oznamuje, že odjede záhy na 10 neb 12 neděl do

Str.

Dalmacie, Slavonie, Charvát, Uher a to přes N. Brod (263). — Svého cíle, sňatku s F. W. doufá H. dosíci dříve dvou let. — Má před sebou 3 věci, jež aspoň k cíli pomohou. — Vychovatelské místo u prince Rohana po Gablerovi (263) — k němuž H. zašel do Wartenbergu a Sichrova, by s ním o tom jednal. — Výhody a výnosnost toho místa (264). — 2. Státi se lektorem slovanských jazyků na pražské universitě (264 a n.). — 3. Vydávati od r. 1846 časop. »Vlastimila« (265). — Dychtí po odpovědi na otázku v předešlém listu a prosí, by F. W. pomlčela o právě jí sdělených plánech (266). — Pokračování listu toho v Praze dne 17. máje 1845 (266). — H. s Gablerem v Českém Dubě (266) — odkud H. o sv. Janě došel za den pěšky do Prahy. — Těší se, že »Růže Sionská« se F. W. líbí, a že její komisse dobře obstaral (267). — Prosí za vyřízení bratru svému Františkovi, že mu bude od 1./7. posílati všecky české listy a »Ost u. West« (268). — Ujišťuje, že nebude lehkovážně jednati. — O místu u Rohanů (266). — Znaje teď mínění F. W. nalezne si nějakou službu na 400 zl. jako jistý základ a pak že bude svatba (269). — H. tomu rád, že F. W. navštívila jeho matku. — Douška v obálce: Slíbená písnička dosud není hotova. — V. Žák. — Brodské divadlo (270).

List daný v Praze 29. května 1845 271

Vytýká F. W—é dlouhé mlčení a sděluje, co mu o ní píše matka (271). — Setkání se s p. Šťastným (272). — Divadlo n.-brodské. — Posílá F. W—é kvítek z pomněnkového věnce (273). — Vzpomínky (273 a n.).

List daný v Praze dne 30. května 1845 276

Výklad o místě u Rohana (276 a n.). — S komissí u sl. Lázničkové, ač bezvýslednou, spokojen (277). — Pokračování téhož listu dne 10. června. Nechal dopis ležeti k vůli slíbené písni, jež se mu však nechce povésti (277). — V noci na 10./6. napsal H. kritiku o Tylovu »Posledním Čechu« (279). — O n.-brodském divadle. — Jednání se Spurným o Vlastimilu. — Lituje zmařeného setkání v Chrudimi (279). — V Museum, stěhujícím se dolů, bude víc úředníků, a H. doufá tam dostati jistou službu. — H. učí bohatého Poláka českým dějinám a literatuře. — O pravopisu (280). — Květiny. — Komisse (281).

Str.

List daný v Praze 14. června 1845 281

H. posílá F. W—é knížky obou hrabat Thunů (281). — Vytýká jí komplimenty. — Rozmýšlí se, má-li se vydati na slovanský jih. — Doufá, že již do roka se bude moci ženit a jest přesvědčen, že záhy bude mezi nejpřednějšími spisovateli (283). — O brodském divadle (283 a n.) — Ve »Včele« bude nyní často H—ovo jméno (284). — Obligace vidovaná vikariatem přibyslavským (285).

List daný v Praze 3. července 1845 286

Výtky pro liknavost v dopisování (285). — Průtrž mračen v N. Brodě (286 a n.). — Květiny H—ovy a výstava květin. — H. bude teď často psáti do Včely, z pravidla pod chiffrou H. B. — V prvním čísle [jež F. W—ová dostane] jest jeho kritika »Posledního Čecha« (288 a n.). — Knížka hr. Lva Thuna. — Výtky pravopisné a gramatické. — Něm.-brodské divadlo. — Suvar (289). — O dodání Gablerova listu Luise. — Gabler odjede do Paříže v polovici září (290).

List daný v Praze 16. července 1845 292

Tylova odpověď v Květech na H - ovu kritiku (292). — H—ova »Odpověď p. Havlu Borovskému na jeho kritiku »Posledního Čecha« (293). — H--ovy poznámky k tomu (293, pak 295 a 296). — Pro V. Žáka: »Svátek pravoslavnosti« a epigr. »Purkmistrovi sl. obce N... ské. — Posílá kartáčový oklep své odpovědi Tylovy ve »Včele« (295). Pepi. — Eman. — Divadlo brodské (296).

List daný v Praze 29. července 1845 297

Hádka s Tylem; její důvody a následky (297 a n.). — Házové chtí H—ovi svěřiti redakci belletristického listu (298 a n.). — Divadlo brodské (299). — Koubek chce vydávati s H—m kritický list. — Věci milostné. — Storch se oženil (300). — Sestry F. W—é, Pepi a Marie v Praze a návštěvou u H—a (301). — Forman Vacek. — Komisse. — Ptá se na V. Žáka. — Polštář (302). — Divadlo brodské; dekorace (303).

List daný v Praze 8. srpna 1845 303

Děkuje za vyšitý polštář. — Eman. — H. slibuje přijeti do Brodu. — Malého mluvnice. Život v Praze (304).

List daný v Praze 29. září 1845 305

H. nepůjde k Rohanovi na Sychrov, ale až v Praze. — O brodském bále a V. Žákovi. — Návštěva rodičů

Str.

F. W—é v Praze (305). — Útěchy. — Obrazy. — Kříž na otcův hrob (396).

List daný v Praze 16. října 1845 306

Palacký slíbil H—ovi pomoc v příčině místa v Museum. — H. kromě příspěvků do Včely a Musejníka chce t. r. vydati 3 knihy. — Upozorňuje na svůj čl. ve Včele »Jelikož jsme modisté«, čelící proti P. Seifriedovi. (307). — Manželé Andrlovi, Hořínek. — Stálá sobotní schůze spisovatelů »U hvězdy« (308). — Pult. — Obrazy. — Komisse (308). — Libuje si, že se mu spisovatelství výborně daří (309).

List daný v Praze 27. října 1845 309

H. s Eman. W. do Kostelce. — Gabler. — Matice Česká, hádky (310). — Domáhání se českého úředního listu »Pražských Novin«. — Museum; vládní průtahy. — Nebezpečná nemoc p. vikáře. — O bratru Františkovi. — Ptá se, jak se líbily F. W—é »Jelikož jsme modisté« a »Kupečestvo«. — Chce vydati t. r. ještě 2 knihy (311) — a do Musejníka má zamluveny též 2 věci. — H. proti Chocholouškovi »Výstraha«. — Tyl. Dr. Čejka (312). — Honoráře Matice České zvýšeny; důsledky toho (313). — Drobnosti (314). — Šrámek bez prostředků v Praze, H. se oň stará (315).

List daný v Praze 25. listopadu 1845 315

H. oznamuje, že se stal redaktorem »Pražských Novin« a »České Včely« (315). — Kdo H. k tomu pomáhal. — Medau vydavatelem. — Haasové již novin nemají. — Arcivévoda Štěpán (316). — Předešlý red. Storch a téhož plat. — Zamýšlená cesta do Vídně, Pešti atd. — Finanční nesnáze. — Nutnost nového bytu, nábytku a knih. — O Tylovi a jeho přátelích (317). — Květy. — Chocholoušek. — H. a jeho boje s Němci (318). — Milostné a rodinné věci (318 a n.) — Douška: Honoráře H—y. — Rekurs Haasů proti odnětí Novin. — Gabler ještě u Rohana, H. by tam již nešel (319 a n.)

List daný v Praze 29. prosince 1845 321

H. nemůže psáti pro nával práce při Novinách. — Vzkaz bratrovi. Většina nepřátel H—ých se s ním již smířila, i dr. Čejka. — Zmatek v tiskárně. — Drobnosti.

List daný v Praze 19. ledna 1846 323

Svízele a práce s Novinami a Včelou. — »Lístky do památníku« otištěny v této omylem sazeče (323). — Se

Str.

svatbou netřeba čekati již ani ¼ leta; H. daří se líp než myslel; Noviny mají již 500 předplatitelů (323 a n.). — Palacký a Šafařík navštívili H. v novém bytu. — Opět o svatbách (324 a n.). — O nábytku a zřízení bytu (325). — Klezar. — Český bál (326).

List daný v Praze 27. ledna 1846 326
O nemoci otce F. W-é; žádost za zprávy o něm (326). — Těší se až bude F. v Praze učit psát a j. — O nábytku a zařízení bytu (327 a n.) — O bálech (330). — Plán zajeti s F. na bál do Polné (331). — Honorata Zapová (332).

List daný v Praze 21. února 1846 333
Nechuť ku psaní. — O nábytku a jeho sestavení v bytu (333 a n.).

List daný v Praze 2. máje 1846 334
Vyvrací obavy F—y v příčině zabezpečení své existence a vykládá své postavení jako redaktor (334). — Jiné služby nebude hledat; třeba, by se novinám věnoval cele. Ale práce ta není přílišná (335).

List daný v Praze 22. června 1846 335
Procházky s Šafaříkem a Tomkem (335). — S rodičemi F—y v Praze se minul. — Rád by četl list moravského p. doktora (336).

List daný v Praze 24. června 1846 337
Ujišťuje F., že se k ní nezměnil, ale že se s ní nemůže tak zabývati jak v Brodě; noviny vyžadují všecku jeho činnost. — Líčí důležitost svého úkolu (337). — Opět o listu moravského p. doktora. — Byl ustanoven městským hejtmanstvím translatorem in bohemicis (338).

List daný 27. června 1846 338
H. posílá F. list pro moravského p. doktora s vyzváním, by mu zdvořile odpověděla (338). — Vysvětluje, jak se minul s jejími rodiči. — Pochybnosti, nebude-li F. časem s jeho jednáním nespokojena. — H. chce rozšířiti byt, any noviny budou zvětšeny. — Odjede zítra do Slaného; v noci bude psát kritiku Vocelova Labyrintu (339).

List daný v Praze 26. července 1846 340
O nábytku.

List daný v Praze 30. července 1846 341
Úmysl najmouti nový byt (341 a n.). — Ustanovuje dny ohlášek a svatby a podrobnosti této; přijedou k ní

Str.

Tomek, Gabler, Čupr, a Klejzar je oddá (343). — Co stojí domácnost v Praze; znalci toho pí. Šafaříkova a Erben (344). — Žák v Praze. — Vymlouvá F—y strach z možné své nemoci — O sňatku jejich v Praze nikdo neví (345).

List daný v Praze 6. srpna 1846 346

Najal tedy nový byt; odstěhuje se tam kol 7./9. — Odmítá ostře rady F—y; nehledá protekce Palackého a Šafaříkovy. — S Medauem kontrakt nedělal a snad již nebude (346). — Zítra pojede s Tomkem na týden do Hradce — Žádá poučení stran listin k sňatku potřebných (347).

Životopisná data F. Weidenhoffrové 347

List F. Weidenhoffrové K. Havlíčkovi daný v N. Brodě 24. prosince 1847 347

Odmítá H—u žádost, by mu vrátila jeho dopisy.

VII.

Františka Weidenhoffrová Karlu Havlíčkovi.

Úvod 349

List daný v Něm. Brodě 8. dubna 1845 354

Milostné. — Dotaz po Gablerově vyvolené (354). — Zpráva o hře ochotníků v Něm. Brodě. — O modlitební knížce. — Komisse (355).

List daný v Něm. Brodě 18. dubna 1845 356

Milostné (356 a n.). — Ochotníci brodští chystají hru »Dobrý ton«. Drobnosti (358). — Návštěva H—y matky u Weidenhoffrů. — Vzpomínky, dotazy a rozličné (359). — V. Žák a list H—ův k témuž (360). — Stesk (361).

List daný v Něm. Brodě 11. ledna 1846 361

Výtky pro liknavé dopisování (361). — O prvních číslech »Pražských Novin« a »Č. Včely«, o »Žihadle« této a o »Nápisech do památníku« (362).

List daný v Něm. Brodě 23. ledna 1846 362

Radost z listu H—a. — Svatba může být až po velikonocích (362 a n.) — O nábytku (363). — Zprávy Vackové o H—ově bytu — Šrámek. — Český bál. — Bál v N. Brodě (364). — Zvěst o náhlé, těžké nemoci otce F. W—é (365). — Komisse (365).

Str.

List daný v Něm. Brodě 9. února 1846 366

Příznivá zpráva o zdraví otcově. — F. nemůže na bál do Polné (366). — Zap. — Brodští čekají na ohlášky; jejich zlověstná proroctví o tom sňatku. — O nabytku (367). Dotaz po Gablerovi. — Žák stůně (368).

List daný v Něm. Brodě 15. února 1846 368

Liknavost H—a v dopisování (368). — Návštěva F—y u matky Havlíčkovy; o téhož bratru Františkovi. — Polemika Tomáškova s H—m. — H—y chiffry (369). — O nábytku. — Elitní bál v N. Brodě. — Otec se uzdravil (370). — Dotaz. Komisse (371).

List sine dato: (Odpověď na H—ův list z 21. února 1846) 372

Komisse. — Kytka. — Bál v Sv.-Václavské lázni. — O nábytku.

List daný v Něm. Brodě 13. července 1846 373

Dotaz po H—ě návštěvě v Slaném. — Nesnáze s uložením hotového nábytku a žádost o radu. — Úštěpky a úsudky příbuzných F—y o sňatku s H—m (373). — Důvěra v povahu H—u (374). — Osudy listů H—a a F—y moravsk. p. doktorovi. Návrat bratra Vojtěcha z Pešti (375).

List daný v Něm. Brodě 3. srpna 1846 376

Těší se, že H. najal větší byt. — Co stojí domácnost v Praze. — Vytýká H—ovi, že nesvěřil Šafaříkovi svůj úmysl se ženiti. — Gabler (376). — Dotaz po kontraktu s Medauem a úředním listu k »Pražsk. Novinám« (377).

List daný v Něm. Brodě 13. srpna 1846 377

Vytýká H—ovi nevlídnou odpověď. — Resignace (377). — O cestě H—ě a j. Drobnosti. — Zasílá seznam listin potřebných k ohláškám. — Předsvatební nálada (378).

Přílohy k této korrespondenci:

1. Havlíčkova kritika Tylova »Posledního Čecha« . . . 379
2. Odpověď Havlu Borovskému na jeho kritiku »Posledního Čecha« 388
3. Jelikož jsme modisté 394

Str.

VIII.

List K. Havlíčka Boženě Němcové a listy této K. Havlíčkovi

(z let 1846—1849.)

Úvod 398

K. Havlíček Boženě Němcové z Prahy 7. prosince 1846 405

Odmítá uveřejnění jakési zprávy v »Žihadle«, ana čelí proti kněžím a odůvodňuje to (405). — Očekává, že bude složen z redakce, napínaje příliš trpělivost censury (405 a n.). — Druhou zprávu o důstojnících z Klatov snad otiskne. — Nářek na censuru. — Bránění se H—ovo proti nové lásce (406). — Báseň Němcové censura propustila. — Zap — H—ův článek o starožitnostech. — Žádá N—ovu o další obrázky (z cest z okolí Domažlického) a aby mu zas psala (407). — P. S. H. viděl podobiznu N—é u Staňka. — Článek Huškův »Z domácího života«. — H. jedná s Nebeským o přenechání vedení Včely (408).

Božena Němcová Karlu Havlíčkovi z Domažlic 13. února 1847 410

Zasílá referát Pavlasův o divadle a poslední »Obrázek z okolí domažlického«. — Oznamuje, že teď bude psát VII. sv. báchorek a že se dostane záhy do Všerub mezi Němce. — Slibuje napsati něco o tamnějším životě. — Komisse a vzkazy, zejm. Tylovi a P. Štulcovi (410). — Obává se, neškrtne li jí censura konec »Obrázku« (411).

Božena Němcová K. Havlíčkovi z Nymburku 10. srpna 1849 411

Posílá do »Nár. Novin« dopis svého chotě o němčení kněží na škole v Nymburku (411 a n.). — Navštívila H—a v Praze, však nezastihla jej. — Popisuje scenu pouliční, před podobiznou H—ovou, vyvěšenou u knihkupce (413). — Dotaz, kam zaslati peníze sebrané na průmyslovou školu (414).

IX.

Karel Havlíček bratru svému Františkovi.

(Listy z let 1845—1851.)

Úvod 416

List daný v Praze 15. února 1846 417

Str.

Žádá o zaslání chalátu k maškarní merendě (417). — Sděluje, že má mnoho práce a že Noviny i Včela lepší než loni (418).

List daný v Praze 22. července 1846 418

Oznamuje, že přijede brzy do Víd. Nového Města na cestě do Záhřebu, kam chce dopravit 5000 archů obrazů. — Ptá se, zda by ušel prohlídce jejich ve Vídni, kdyby mu je do V. N. Města poslal poštou (418 a n.). — Bratr Josef prý chce, zanechav studií jít k něj. úřadu, což H. neschvaluje (420).

List daný v Praze 9. září 1845 420

Sděluje, že se rozhněval před samou svatbou s Weidenhoffrovými, že z ní as sejde a prosí o jeho mínění (420). — Jest nemocen a Šrámek má horkou nemoc (421). — P. S. Ptá se, obdržel-li bratr od něho v pořádku ten balík a jeho cedulku (421).

List daný v Praze 17. září 1845 421

Oznamuje, že již zdráv (421). — Má mnoho práce a že v zimě zas něco vydá. — Havlíček Záhřebský (obrazy). — Komisse: doutníky, víno. — Matka s bratrem Josefem navštíví H—a o sv. Václavě. — Chválí si nový byt a vyhlídku z něho (422).

List sine dato (psaný patrně bezprostředně po předešlém) 423

Bližší disposice stran komissí. — F. ať si dá od Havlíčka Záhřebského zaplatit své výlohy.

List daný v Praze 3. února 1848. (Německý) 424

Záhřebský Havlíček nemůže platit, nahradí tedy H. sám bratrovi výlohy (422). — Diví se, že bratr chce opustiti své místo a oznamuje mu blízký sňatek svůj s Julií Sýkorovou (424). — Pojede záhy ve věcech censury do Vídně a sejde se tedy snad s bratrem (425). — Na svatbu však jej pro vzdálenost nezve (425).

Překlad tohoto listu 425

Lístek sine dato. (As ze srpna 1848) 426

Žádá za poslání 100 zl. v bankn. a za zasílání »Nár. Novin« a »Večerního Listu«.

Lístek sine dato. (Jak předešlý) 427

Nechť bratr vyplatí dru Gablerovi 100 zl a řekne p. Sýkorovi, by nechal (jakési) koupě. — Ptá se na počet předplatitelů.

Str.

List daný v Praze 14. července 1849 427

Ochotníci něm.-brodští chtějí prý hrát německy (427) — a bratr F - y prý v tom hlavním účastníkem. — Vybízí jej, by, nemůže-li to překazit aspoň se toho nesúčastnil (428).

List daný v Praze 28. ledna 1850 428

Žádá bratra, by mu opatřil a zaslal do Brna pas a udává k tomu popis své osoby (428). — Bude snad vydávati list svůj v Brně a odjíždí proto téhož dne tam a do Vídně. — Kauci (»N. N.«), že právě vyzvedl (429).

Lístek daný v Praze 24. února 1850 429

Žádá bratra o zaslání 1000 zl. Ostatní peníze nechť podrží u sebe.

Lístek daný v Praze 4. dubna 1850 430

Urguje zaslání papírů i peněz (430). — Bratr Josef nechť přijede hned do Prahy (431).

List daný v Kutné Hoře 24. dubna 1850 431

Žádá bratra, by mu vyzvedl pas (m. pro Chrudím) pro Kutnou Horu (431) — a 400 zl. — V K. H. již má byt. — Pepík (432).

List daný v Praze 26. dubna 1850 v ¼4 odpoledne . 432

Urgence pasu (432). — Chce začít od 1./5. (poz. vydávat Slovana) (433).

Lístek daný v Kutné Hoře 2. června 1850 433

Prosí o poslání povozu do Jeníkova pro švakrovou Adélu a Zdeňku, pak o zaslání peněz.

Lístek daný v Kutné Hoře sine dato. (As z počátku června 1850) 435

Děkuje za buldoga. — Přijezd matčin. — Bratr Josef nechť se drží obchodu.

Lístek daný v Kutné Hoře 19. června 1850 436

Vrátil se s chotí z Prahy, Zdeňku nechali v Proseči; žádá bratra za zaslání 100 zl.

Lístek daný v Kutné Hoře 7. září 1850 437

Váhá vrátiti zpět žádaného Čoka. — Zdeňka přestála choleru, jež v K. H. zuří.

Lístek daný v Kutné Hoře 22. prosince 1850 . . . 437

Lahůdky, jež má přivézti bratr, jejž očekává na boží hod. — Adéla již tam; pražští přijedou na štědrý den.

Str.
List daný v Kutné Hoře 3. října 1851 438
Žádá bratra, by vyzvěděl bližší v příčině vypsaného pachtu dvoru Termesíf a Rýdlova a gratuluje mu k svátku (438 a n.)
List daný v Kutné Hoře 9. října 1851 440
Ještě v příčině pachtu Termesíf a Rýdlova. Nechť bratr pachtuje na své jméno.
List daný v Kutné Hoře dne 25. října 1851 440
Oznamuje, že jsou hotovi k stěhování (440). — Chce být v Brodě koncem října. — Žádá bratra, by mu tam opatřil potřebné povozy, any v K. Hoře drahé.[5] — Podrobnosti v té příčině (441).
Lístek daný v Kutné Hoře 26. října 1851 442
Změna disposicí; bratr může fůry poslat o den dřív, by H. s rodinou byli již ve čtvrtek v Brodě.

X.

Karel Havlíček Františku Kavanovi.

Úvod 443
List daný v Kutné Hoře 9. července 1851 448
Následkem pronásledování »Slovana« úřady, pozbývá H. trpělivosti (448). — Vida nemožnost tady list vydávati dále, čekal jen na zaražení nového v Praze. — Chce opustit žurnalistiku a chopiti se belletristiky a historie (449). — By však mohl rodinu vyživiti, chce vedle toho pachtovati dvůr. — Uslyšev, že hrabě Chotek by některé dvory chtěl dáti do nájmu, prosí K—a, by se za něho přimluvil, by mu některý z nich spachtoval (450 a n.).
List daný v Kutné Hoře 17. července 1851 452
Dodatkem k předešlému listu míní, že by z opatrnosti pacht mohl být na jméno jeho tchána.
List daný v Kutné Hoře 19. července 1851 452
Přijímá s resignací nepříznivou odpověď K—u (453). — Sděluje, že mu sládek Podlipský chce dohodit dvůr na Ronovsku, obává se však lidských řečí. — Konfiskace »Slovana« a »Epištol«; domácí prohlídka (454). — Těší se, že aspoň 4000 výt. »Epištol« rozšířil jako dobré símě (455).
List daný v Kutné Hoře 12. srpna 1851 455
Oznamuje, že dostav včera 2. výstrahu, »Slovana« zítra sám zastaví (455 a n.). — Vysvětlení o nějaké de-

Str.

nunciaci na kněze N. (456). — Opšt o pachtu u hr. Chotka. Šlechta mu nic pronajmouti nechce (457), doufá však, že hr. Chotek se nezachová stejně. Spoléhá se na přímluvu Jarošovu a Kavanovu (458 a n.).

XI.

Karel Havlíček Julii.

Úvod 461
List daný v Praze 6. února 1844 (německý) 468
Téhož překlad 469
Žádá J—i, by mu zaslala spisy potřebné k sňatku, an pro jakousi mrzutost k ní jíti nechce (468). — P. S. Vyslovuje odhodlání, že se nepoddá předsudkům Juliiným a nevzdá se svých zásad pro její rozmary (469).
List daný v Brixenu 22. prosince 1851 470
Doraziv právě do Brixenu popisuje cestu a jak s ním nakládáno (470 a n.). — Vzpomínaje loňských vánoc, těší Julii, že to nebude dlouho trvat a radí jí, by odjela do Prahy k Jarošovům; teď v zimě za ním do Brixenu nemůže (471). — V Brodě ať počká, až jí dopíše, co by měla za ním poslati. — Vzpomínka na Zdeňku (472). — Ostatek schází.

XII.

Vzájemné listy Karla Havlíčka a dra Adolfa Mar. Pinkasa.

(Z let 1848—1854.)

Úvod 473
Lístek dra. Pinkasa K. Havlíčkovi z Karlových Varů 19. června 1848 477
Žádá za uveřejnění jakéhos dopisu v »Nár. Novinách«.
Lístek téhož K. Havlíčkovi z Prahy 26. máje 1849 (německý) 478
Překlad 479
Jsa churav, prosí P. Havl. o návštěvu.
List téhož Karlu Havlíčkovi z Karlových Varů 19. června 1849 (německý) 479
Zve Havlíčka s Palackým a se synem Hippolytem k návštěvě Karl. Varů (479) — by jim sdělil, co se stalo v Praze a ve Vídni a co mluvil s Bachem. — Pověst, že obležení v Praze zrušeno (480). — Článek »Wage«

Str.

proti »Nár. Novinám« (481). — Reakcionářské Prušáctví v Karl. Varech. — Touha po vydávání novin (482).
Překlad tohoto listu 483

Dr. Pinkas K. Havlíčkovi z Karl. Varů 13. srpna 1849 (německy) 484
Soukromné věci. — P. žádá vysvětlení článku Havlíčkova o Riegrovi (484 a n.) — Vojanská komisse (485). — Zpráva z cesty o Riegrovi a pozvání jeho Pinkasem do K. Varů. — Útok »Wage« proti Pinkasovi (486). — Stesky na obecní výbor pražský, na purkm. Vanku a na Jaroše v příčině zadržení stížnosti do stavu obležení, usnesení o hlavní stráži a petice za svolání zemského sněmu (487 a n.). — Invektivy proti Vankovi (491). — Přítomný stav politický; smutné porovnání se stavem v březnu 1848 a věštba další reakce (492 a n.). — Odporuje, že by byl měl zálusk státi se ministrem (494 a n.). — Invektivy proti dru K. Fischrovi (495).
Překlad listu toho 495

Karel Havlíček dru Pinkasovi. Sine dato. (Asi mezi 15.—17./8. 1849 z Prahy), německy 500
Vykládá proč napsal článek o Riegrovi (500 a n.). — Líčí rozklad strany národní a touží proto po návratu Riegrově (502 a n.). — Radí Pinkasovi, by »Wage« neodpovídal (503 a n.). — Otevřený list dru K. H. Fischrovi v Medau-ovu Abendblattu. — Anekdota o Palackém (504).
Překlad toho listu 505

Dr. Pinkas K. Havlíčkovi z Karl. Varů 19. srpna 1849 507
Děkuje Havlíčkovi za list a za článek o stavu obležení, radí k dalším a udává některé důvody (507 a n.). — Potvrzuje zprávu o zamýšleném zatykači na Riegra. — Z větší volnosti dané novinám soudí na brzký konec vojenské vlády. — Panegyrikon »Presse« na stav obležení zasluhuje odvety v »Nár. Novinách« (508). — O vzdání se Görgeyovu. — Pinkas doufá nyní v návrat ústavního života (509). — Mysli, že říšský sněm porazí ministerstvo; jen Bacha třeba držeti (510). — Šleh proti Braunerovi (510 a n.).
Překlad t. listu 512

Dr. Pinkas K. Havlíčkovi z Karl. Varů 26. srpna 1849 514

Str.

Zasílá Havlíčkovi článek proti chvále stavu obležení v Presse s prosbou, by ho přeložil a otiskl v »N. Nov.« (514). — Ostdeutsche Post pro federaci (515). — Raduje se z Havlíčkové odpovědi Hasnerovi a ptá se po udalostech na radnici v příčině osvětlení, po demissi purkm. Vanky (516) a po zprávě »N. N.« o Riegrově návratu (517).
Překlad 518

K. Havlíček dru Pinkasovi z vězení na Hradčanech 3. září 1849 519

Jest v tomtéž pokojíku, v němž r. 1848 byl vězněn dr. Pinkas a jeho syn a horlí na to, jak a proč byl souzen (509). — Dr. Trojan chce žalovati »Wage«, »Vlastimila« a »Const. Blatt« pro útoky ve věcech účtů deputace vídeňské (520). — Klepy sedmašedesátníků o dru Pinkasovi (521). — Vankova ostuda. — H. chce napsat článek na obranu dra Pinkasa (522).

Dr. Pinkas K. Havlíčkovi z Karl. Varů 6. září 1849 523

V českém úvodu přeje Havlíčkovým odpůrcům věčnou hanbu, rád, že Trojan bude žalovat »Wage« a j. l., obává se jen, by se nezastupoval sám (523). V něm. pokračování opakuje obvinění proti Vaňkovi, a haní chování Jarošovo v příčině deputačních účtů (524). — Chválí Fastra a doufá, že Havlíček zničí odpůrce důkladným článkem (525). — Uvádí klepy o sobě šířené na pravou míru. — Nevrátí se do Prahy před zrušením obležení. — Nutnost německých novin k hájení zájmů národní strany. — Nechvalná zmínka o hr. Wurmbrandtovi a jeho bratru (526). — Náklady stavovské deputace k pohřbu arcivévody Karla (527). — Proti Vankovi (528). — Stěžuje si na útoky a škody, jež mu snášeti (528).
Překlad 528

Dr. Pinkas K. Havlíčkovi z Karl. Varů 9. září 1849 531

Vytýká, že »N Nov.« otiskly bez poznámek domnělý protokol u Czartoryského, jímž Rieger kompromitován (531). — Rieger mu psal, že takého protokolu není; měl jen u Czartoryského rozmluvu s Pulszkym a Telekym (532). — Viní Poláky z intrik proti Riegrovi a Čechům, hájí R–a a chce, by totéž činily »N. Noviny« (534). — V doušce o nákladech stavovské deputace z r. 1845 (534).
Překlad 535

Str.

Dr. Pinkas K. Havlíčkovi z Karl. Varů 19. září 1849 536

Zoufalá nálada. — Obavy v příčině usnesení schůze členů březnové deputace (537). — Zda Havlíček předloží ministrovi své články z »Nár. Novin« — Chválí »Deutsche Ztg.« a B.«, že mlčí o účtech deputačních. — Palacký řekl as H—ovi, jak se Riegrovi křivdí. — Vzkaz A. Jelenovi (538). — Kus politické morálky (839).

Překlad 539

Dr. Pinkas K. Havlíčkovi z Karl. Varů 28. září 1849 541

Potěšil se článkem Havlíčkovým proti Lloydu ve věci Riegrově, kterého Palacký ve Vídni jistě ospravedlní. — Přeje si podobné v příčině účtů deputačních; lituje zavržení návrhu, jejž učinil s Deymem a Lämmlem a vytýká H—ovi, že týž neuveřejnil (541). — Prose, by záhy tak učinil, sděluje, že mu hrabata Nosticové vypověděli zastupování. — Článek »Lloydův« v příčině změny oktroyirky. — List Riegrův P—ovi (542). — Brožurka dra Likavce o demokracii (542 a n.).

Překlad 543

Dr. Pinkas K. Havlíčkovi z Prahy 9. září 1850 (česky) 545

Posílá pro »Slovana« opis článku z »Grenzboten«. — Nový měšťanský výbor pln sedmašedesátníků (545). — Chce při poslední schůzi star. výboru udělati Vankovi ostudu (546).

Dr. Pinkas K. Havlíčkovi z Prahy 18. února 1852 547

Odsuzuje zavežení Havlíčka do Brixenu, obdivuje se zmužilosti, s níž to snáší (547). — Nářek na politický stav. Rakousko vyléčí jen kroměřížský program (548). — Neblahé pro Slovany následky vánočního článku Palackého. — O Palackém politikovi. — Ustoupení téhož ze správy Musea a ze sboru pro vystavění česk. divadla (548 a n.) — O volbě dra Pinkasa do městské rady (350). — Zamítnutý návrh dra Portha. — Pověsti o složení z professury dra Hanuše (531), Purkyně a dra Hamrníka (532). — Zavření židovských krámů mimo V. čtvrť (553). — O princi Napoleonovi (554).

Překlad 555

K. Havlíček dru Pinkasovi z Brixenu 28. února 1852 560

Str.

Radost z »ďábelské scriptury«. — Veselá mysl H—ovi se dostavuje v B. vždy jen na chvílku (560). — Dosavádní jeho život v Brixenu. Jak s ním vláda nakládá. — Nedostatečné výživné (560 a n.). — Úvahy o tom (562 a n.). — Výsledek jejich úmysl, vystěhovati se do Srbska, dokud nepozbyl jmění a energie (564 a n.). — Diví se, že se P. zabývá jestě městským zastupitelstvem. — H—ova věštba o Napoleonovi (565).

Dr. Pinkas K. Havlíčkovi z Prahy 13. března 1852 (úryvek) 566

V českém úvodu opětné odsouzení vlády pro internování nevinného H—a. — Politické dělidlo. — Malé výživné H—ovo dílem kněžstva a vojska (566 a n.). — V něm. pokračování líčí neblahé politické poměry a zoufá nad budoucností Rakouska (567). — Zrádci a odpadlíci. — Odpůrci Palackého. — Úsudek o něm (567 a n.)

Překlad něm. části t. listu 568

Dr. Pinkas K. Havlíčkovi z Prahy 20. máje 1852 . . 569

Vzpomíná, že H. právě v Brixenu vítá choť a dcerušku (579). — Úvaha o marnosti politického mučednictví. — On i H. bojovali jako idealisté za davy je nechápající a za sobce, již jich užili k dosažení svých cílů (570 a n.). — Chybili, že věřili každému, kdo se vydával za vlastence; stejně chybuje teď vláda (571). — Oni, po bojích se Slov. Lípou r. 1849 radikály proskribováni, pokládáni teď vládou za nebezpečné (572). — Davy neuzrály ještě pro svobodu, třeba je k ní shora teprvé vychovati, ale nedožijeme se toho, než to na nejvyšších místech uznají. Austriacismus může býti utvořen jen lidovým zastupitelstvem ve Vídni (573).

Překlad 574

Dr. Pinkas K. Havlíčkovi z Paříže 18. června 1852 . 577

Pozdravuje H—a z Paříže, kam přijel v právní záležitosti. — Těší se z nesnází a zklamání, jež způsobí policii dechiffrování jeho listu (577). — Úpadek svobody ve Francii a v ostatní Evropě. — Naděje, že aspoň vnuci se dožijí lepších časů (578). — Volnost cestování ve Francii u porovnání s poměry v Praze (578). — Nechápe, že v Paříži vůbec někdo na svobodě, když jich u nás pro ty revoluční hračky tolik zavřeno. — Ve Francii vojsko národní, u nás se národnosti zabijejí na vzájem (579).

Překlad 579

Str.

Karel Havlíček dru Pinkasovi z Brixenu 4. dubna 1853 581

Gratuluje dru P–ovi k sňatku jeho dcery s drem Springrem (581). — Nepsal dlouho nikomu, chtěje žádati vládu o propuštění neb pas do ciziny, ale nepomohlo to (582). — Co Kempen policejním ministrem, jest stále týrán. — Udalosti v Evropě beřou mu naději na brzké osvobození. Stěžuje si na dlouhé trvání internace a nemožnost provésti v Brixenu nějakou belletristickou práci. — Historie Ruska (583). — Život v Brixenu. — Návštěva mnichovského malíře, jenž mu vypravoval o Hippolytovi (584). — Tyrolské noviny spílají Anglicku (584 a n.) — Omlouvá se, že nevrátil Springrovi Humboldtův Kosmos (585).

Dr. Pinkas Karlu Havlíčkovi z Prahy 22. listopadu 1854 (česky) 585

Žaluje na politickou bídu, beznadějnou budoucnost. Resignace, život prostý vyššího zájmu, špatné časy. — Míní, že Bach H—a z osobní msty tak dlouho drží v Brixenu. — Vláda se bojí, že by H. dělal v Čechách ruskou propagandu (586). — Restaurace pražské radnice (587).

Karel Havlíček dru Pinkasovi z Brixenu 8. prosince 1854 588

Radost z listu Pinkasova; nedostal již dlouho od nikoho listu(dopisuje si jen s příbuznými. — Záhy bude již 3 leta v Brixenu, a dosud nemá naděje na návrat (588). — Líčí svůj život v Brixenu a tamnější lid (588 a n.) — Proč neodpověděl Hippolytovi. — Neví, držán-li v Brixenu pro liberálnost neb rusomanii (589). — Hned jsme vládě Maziniáni, hned rusofilové, biti ale vždy. Mravné naučení z toho: buďme obojími co nejvíce (589 a n.). — H—a lektura: Börne a ruští kronikáři. Ruská historie. Nelitoval dosud svého předešlého chování. — Touha po pohovoření si v Praze (590).

Příloha: Otevřený list dru K. H. Fischrovi 591

Str.

XIII.

Vzájemné listy Karla Havlíčka a Hippolyta (Soběslava) Pinkasa

(z let 1848—1854).

Úvod 593

Hippolyt Pinkas K. Havlíčkovi z Vídně 18. září 1848 . 596

Posílá karikatury Hamrníka a nového stejnokroje pražské studentské legie, jejž viděl na dru Kolenatém (196 a n.). — Deputace pražských granátníků městských. — Stráž jejich v Schönbrunně. — Karikatura k té věci. — Bradka (598). — Karikaturu Löhnera nechal u Ježka, pošle ji zítra (599).

K. Havlíček Hip. Pinkasovi z Prahy 9. ledna 1849 599

Zasílá několik výt. 1. čís. »Šotka«. — Žádá, by P. vymaloval Šotka v několika situacích, zejm. jak mu vnucují ruský řád (599). — Dotaz, jak se líbila dru Pinkasovi předmluva v »Šotku« a narážka na článek v »Österr. Correspondentu« (601).

Hip. Pinkas K. Havlíčkovi z Kroměříže 22. ledna 1849 601

Posílá karikatury Neuvalla a Selingra s instrukcí pro dřevorytce (601 a n.). — »Vynucená prohlášení« Palackého (602).

Karel Havlíček Hip. Pinkasovi z Prahy 24. ledna 1849 603

Děkuje za karikatury Neuvalla a Selingra, žádá za illustraci »Boj redakce N. N.« a »Šotka« s hr. L. Thunem, a připojuje náčrtek k ní (603).

Karel Havlíček Hip. Pinkasovi z Prahy 18. února 1849 604

Odůvodňuje proč neotiskl karikaturu Heimerla. Žádá za karikaturu Borrosche a obrázek »Ministerstvo má za sebou většinu národů«. — Všíml-li si dr. Pinkas zprávy »N. Nov.«, že při porotním líčení v Sv.-Václavské lázni vyšlo na jevo, že jej Šebelka udal na zámku.

Hippolyt Pinkas K. Havlíčkovi z Lipska 21. února 1854 605

Ujišťuje H—a svou nezměnitelnou oddaností a touží dokázati mu přátelství své skutkem 605 a n. — Jede do Paříže na delší pobyt. — Obraz svůj vystaví ve

Str.

Vídni. — H. nechť mu píše do Paříže pod adressou Jarosl. Čermáka. — Staví se v Bonnu u Springrových. Rodinné (606 a n.). — Přeje H-ovi, by neztratil v B. chuť k práci a důvěru v krajany (607).

XIV.

Vzájemné listy
Karla Havlíčka a Františka Palackého
(z let 1848—1856).

Úvod 608

K. Havlíček Frant. Palackému z Prahy 25. ledna 1848 613

Žádá Palackého o zastání ve Vídni proti žalobám, že nerediguje »Pražské Nov.« ve smyslu vlády (613 a n.). — Uváděje jednotlivá obvinění a obranu svou proti ním (615 a n.) — prosí P-ho o přímluvu, by jej nesvrhli z redakce, neb aspoň příliš neobmezili. — H. přesvědčen, že spůsobem jak noviny vede, více poslouží vládě a dynastii, než celá policie. — Novinám i »Včele« daří se dobře (617). — Odbytí Schnabla (618). — Douška. Žaloba právě došla a bude dána Koubkovi k ospravedlnění (619).

K. Havlíček Frant. Palackému z Prahy 25. února 1849 620

Ptá se, má-li poslati do Kroměříže výtisky interpelace Palackého a prosí, by mu tento sdělil exemplář svého návrhu ústavy pro »N. Nov.« z důvodů, jež naznačuje.

K. Havlíček Frant Palackému z Vídně 15. června 1849 622

Podává zprávu o svém jednání s Bachem v příčině zrušení zákazu »Nár. Novin« (622 a n.). — Braunerova podpora radou i skutkem (623 a 624). — Nový řád trestní. — Levná náhrada za robotu (624). — Komisse pro právnickou terminologii a její členové (625).

Karel Havlíček Frant. Palackému z Kutné Hory 27. dubna 1851 626

Vydal na radu Palackého knihu »Duch Národních Novin«, prosí jej, by přijal její dedikaci (626). — O konfiskacích a procesech »Slovana«, terrorizování soudu a denunciacích (627). — Počet odběratelů »Slovana«. —

Str.

Nejvíce ze všech vládních ran mrzí Havl. vyloučení z Prahy. — Stěžuje si na váhání s vydáváním českých novin v Praze. — Dokud nebude těch, chce vydávati »Slovana« (628). — Do máje 1852 (volby francouzského presidenta) nebojí se ničeho. — Divadelní sbírky. — Štědrost kardinálova při nich (629 a n.).

Frant. Palacký K. Havlíčkovi z Prahy 2. máje 1851 . 630

Přijímá dedikaci »Ducha Nár. Novin« — prohlašuje, že v podstatných věcech má stejné politické smýšlení s Havlíčkem — a prosí jej, by setrval pokud možná (631).

Karel Havlíček Frant. Palackému z Kutné Hory 4. července 1851 631

Těše se z uzdravení Palackého, lituje, že jej nemohl navštívit v lázních Sternberských (631 a n.). — Přiznává, že co nesmí do Prahy jej opustila dobrá mysl a že se mu počíná znechucovati dosavádní činnost. — K tomu libovolnost státního zástupce, konfiskace teď i sterrorizovným soudem potvrzované (632). — Denunciace, pro něž H. nucen stranit se lidí, by jim neškodil. — Smutný život. (633). — Věda, že vláda »Slovana« zastaví a že i pak jej do Prahy nepustí, usmyslil si, by literární činnost spojil s možností existence, pachtovati dvůr, i ptá se po mínění Palackého (633 a n.) — Chce vydávati »Slovana« až do září (634). — Vydání »Kutnohorských epištol« a jejich úspěch (635). — Omluva, proč nezaslal P—ému ještě výt. »Ducha Nár. Novin«. — Z »Dějin vzdělanosti« otiskuje v »Sl.« ukázku (636).

Karel Havlíček Frant. Palackému z Kutné Hory 21. července 1851 637

Konfiskace »Slovana« i »Epištol«, domovní prohlídky (637). — Pěkné chování se obecenstva proti němu. — Váhají jej pohnati před porotu. — H. vyrozumívá z listu Palackého, že nemá přestat vydávati »Slovana« (638) — Neochábl na duchu, spíše dle své povahy by mohl upadnout do zlosti a vášnivosti. — Neopustí nikdy korouhev česk. lva; zde však jde jen o ústup z rozstřílené bašty a jiný způsob boje. — Další oposice časopisecká marnost. Sám však nepřestane, ale donutí vládu k zákazu svého listu (639).

Karel Havlíček Frant. Palackému z Brixenu 23. prosince 1851 640

Str.

Líčí své zatčení v Něm. Brodě a cestu do Brixenu (640 a n.). — Přičítá svůj osud záležitostem francouzským a neví, kdo původcem jeho deportování (644). — Má úmysl mlčeti a trpěti; prosit a odvolávat se nebude. — Prosí, by osud jeho sdělil známým a aby mu psal on neb jiní — Choť jeho bude snad v Praze u Jarošů (645).

Frant. Palacký K. Havlíčkovi z Prahy 28. ledna 1852 645

Odpovídá pozdě z nechuti k poště, s níž má smutné zkušenosti a ne proto, že by se bál hlásiti se k Havlíčkovi (646 a n.) — Protivenství nám strojená, dosud nejsou dovršena. — Vděčnost vlády. — Česká šlechta (647). — Veřejný život udušen. — Působení v literatuře trudné pro uhnětění tisku. — Vybízí Havlíčka k provedení belletristického spisu, v němž by se zrcadlil život našeho národa. K tomu Havlíček zvláště způsobilý. — Potřeba, bychom byli representováni v literárním světě. — O choti Havlíčkově (648). — Ptá se, jaký dojem učinila na Havlíčka jeho historie husitská a prosí o téhož soud (648 a n.).

Karel Havlíček Františku Palackému z Brixenu 25. srpna 1852 650

Nejvíce hněte H—a úplná odřezanost od všeho vyššího lidského života (650). — Proto, pak pro nedostatek knih a odloučení od domácího živlu, a pro nepokoj mysli, nemůže se pustiti do žádné belletristické práce (605 a n.). — O životě svém v Brixenu. — Drobné literární práce, satirické a hum. verše (653). — Hodlá napsati: »Dějiny vzniku a zrůstu říše ruské«, nebo sestaviti »Výbor historického čtení«. (655). — Bližší o tom (656 a n.). — Prosí Palackého o radu a pomoc, hl. knihami (658 a n.). — Udalosti v Museu a Matici (659 a n.). — O smrti Čelakovského (660). — H—ovi i rodině svědčí brixenské povětří (660).

Frant. Palacký K. Havlíčkovi z Prahy 18. října 1852 660

Schvaluje »historické úmysly« Havlíčkovy v obou směrech. — Historii ruskou přeje si obšírnou. — Zasílá mu knihy. Karamzina koupí (661). — Bližší o Výboru hist. čtení (661 a n.) — O poměrech tiskovych. — Masoch. — Museum tímto odnárodněno. — Palacký o svém tehd. životě (662 a n.). — Přátelství dcery Pa-

Str.

lackého pro Havlíčka (663). — Vůbec se na H. nezapomíná (663 a n.). — Náš literácký proletariát. — Germanisace. Ministr Kraus a komandující gen. Clam. — P. přesvědčen, že přes zuřivost těchto velikánů nezahyneme. — P-ho láska k národu a důvěra v příznivější doby (664)

Karel Havlíček Frant Palackému z Brixenu 26. října 1852 (úryvek) 665

Děkuje za zaslané knihy a raduje se, že P. schválil jeho historické záměry. — Dějiny Ruska napíše tedy obšírněji (665). — Bližši o plánu k nim (665 a n.). — Lektura Macaulaye a Rankeho (666). — O výboru hist. čtení (669). — O sekaturách policejních (669 a n.). — Dojem Koubkovy básně o Kollárovi a Čelakovském na H—a (670). — Ostatek schází.

Frant. Palacký K. Havlíčkovi z Nizzi 11. března 1853 671

Píše H-ovi, vyzván (dcerou); odmlčel se z obavy, by mu neublížil. Slibuje psát častěji (671 a n.). — Stýská na jednání nového Koniáše (hr. Lva Thuna?) proti sobě, na poměry politické, germanisaci atd. (672). — Připravuje v Nizze k tisku česk. vyd. II. č. I. d. svých Dějin. — Do Prahy přibude koncem dubna přes Paříž. — Ptá se, dostal-li H. Karamzina, jejž mu dal zaslati knihkupcem (673). — Zpráva, jak se P-u a rodině vede v Nizze (673 a n.).

Karel Havlíček Františku Palackému z Brixenu 16. března 1853 674

Raduje se z listu P—ho, omlouvá mlčení své a přikládá část listu, jejž napsal již v říjnu m. r. (674). — Vyzvání Sachra-Masocha. — Stesk na dlouhé odloučení v B. a sledující z toho omrzelost. — Chce se vystěhovat do Srbska, nepustí-li jej domů (676). — Referuje obšírně o svých pracích v historii ruské, při čemž m. se vyslovuje nepříznivě o kritičnosti r. dějepisců (677 a n.). — Od leta zabývá se theorií rythmu česk. lidových písní (680). — Úsudek o trvalosti dočasných politických poměrů (681). — Těší se ze slibu P—ho, že mu bude častěji psát. — Přílišnou opatrnost při dopisování má za škodlivou (682). — Těše se ze zdraví rodiny P—kých, libuje si, že též on s rodinou v Brixenu zdrávi (682 a n.). —

Str.

Žije se svými v úplné odloučenosti v domku u samého B. (583).

Karel Havlíček Františku Palackémn z Brixenu 17. srpna 1853 684

Gratuluje k sňatku dcery Palackého s Riegrem. — Právě tázán podkrajským, hodlá-li se vystěhovati z Rakouska a kam. Co odpověděl. Úvaha o tom (684 a n.). — Zprávy o rodině a o zaměstnání (686).

František Palacký K. Havlíčkovi z Prahy 3. září 1855 686

Omlouvá své dlouhé mlčení ošklivostí před černým kabinetem, ujišťuje H—a svou nezměněnou láskou a vážností, jež nemají býti nikomu tajemstvím (686 a n.). — Churavost přinutila jej z Brna místo do Něm. Brodu k H—ovi jeti do Šternberských lázní a nyní na Rýn. — Dědictví po bar. Wagemannovi (687). — Posílá H. účty odevzdané mu drem Pražákem (688).

XV.

Listy Aloisa Krásy Karlu Havlíčkovi a úryvek dopisu Karla Havlíčka témuž.

Úvod 689

List Al. Krásy daný v Praze 5. března 1853 694

Vytýká trpce, že H. v Brixenu nucen zápasiti s nedostatkem, kdežto literátským lionům v Praze přán komfort (694). — O žurnalistice: Pr. Ztg. a Pr. Nov.« (695 a n.). — Encyklopedie. — Akademický spolek, Jan Jungmann a vyloučení členů výborových policií (698 a n.). — Votka vychovatelem u dra. Wurmbrandta. — Ninger (701).

Úryvek listu K. Havlíčka Al. Krásovi z Brixenu 11. března 1852 (otisk) 702

Leží v Brixenu jako minerál; organický život vede v Čechách. — Každý list z domova jeho radost. — Odpůrcům teď hej, když ho zbaveni. — V B. učiněný vězeň, ale doufá se odtud dostat; ovšem ne do Čech (702 a n.) — V B. pilně čte a leze po Alpách. — Na konec nčkolik satirických šlehů proti různým literátům českým. — Dotaz po Koubkovi (703).

List Al. Krásy daný v Praze 27. října 1852 703

Str.

Nepsal, an venku studoval k rigorosum (703 a n.). — Gabler v Bělehradě. — Springer docentem v Bonnu. — Jeho přednášky tam a nastávající sňatek s Izou Pinkasovou (704). - . . . . . Malého článek o české literatuře v Musejníku. — Chválí Kořínka (705). - Tyn a Baudyš na gymn. budějovickém a příčiny toho. — Marek. — Čenský a jeho feuilletony v »P. Nov.« (706). — Moser vydal I. d. románu »Slepá paní«; zašle jej H—ovi po ukončení. — Gratuluje mu k svátku. — Historie ruská (707). — Za † Čelakovského určen na pražskou universitu Schleicher. Sbor professorů proti tomu; týž pro staroslovanštinu navrhuje Hanku. — Krása píše do »Pražsk. Novin«. — Kodym učí se v Praze zahradnictví (768).

XVI.

List Viléma Gablera K. Havlíčkovi a úryvek konceptu odpovědi téhož.

Úvod 709

List dra Viléma Gablera daný v Bělehradě 5. ledna 1853 / 24. prosince 1852 711

V českém úvodu omlouvá opozdění odpovědi své sebevraždou sluhy v domě (711). — V něm. pokrač. zrazuje H—a z vystěhování do Srbska a udává důvody toho (712 a n.) — Žákův návrh, by H. u něho bydlel nelze provést, a způsobil by Ž—ovi nepříjemnosti (713). — Přeje H—ovi, by se mu zdařil návrat do Čech a radí mu, podrobiti se všem zárukám. — Nezdaří-li se to, nechť jen přijde do Srbska, bude-li mu to povoleno (713 a n)

Překlad 714

Úryvek konceptu Havlíčkovy odpovědi dané v Brixenu 13. ledna 1853 716

Vytýká G—ovi formu jeho listu; neměl psáti ve špatné náladě. — Soudí z německé odpovědi G ovy, že mu nepohodlno u srbské vlády býti s ním v dopisování; posílá proto list svůj přes Prahu. — (Ostatek schází.)

Str.

XVII.

Vzájemné listy Karla Havlíčka a Mořice Příborského

(z let 1838—1840).

Úvod 718

Mořic Příborský K. Havlíčkovi z Něm. Brodu 25. a 26. listopadu 1838 (německy) 721

Diví se, že H. v Praze nespokojen a že touží po N. Brodě. — Studentský kousek. — Narážka na studentskou lásku H—ovu. — P. nabízí se za postilliona d'amour. — Prosí, by H. zaslal pro rhetory 6 výt. I. a II. sv. Rubešových »Deklamovánek«. — Pozdravy od stud. Kostky a K. Dlaska.

Karel Havlíček M. Příborskému z Prahy 16. ledna 1839 721

Pololetní zkoušky. Jandera, Exner, K. B. Presl, Padlesák (722 a n.) — Novinky masopustní z Prahy. — Stavba řetězového mostu, nábřeží a pomníku cís. Františka (724). — Deklamovánky Rubešovy. — H. sděluje, že odřekl se němčiny a že chopiv se svaté řeči mateřské, chce býti Čechem slovy i skutky. — Proto odbírá »Květy« a čte jen české knihy (725). — Zmínka o »E. R.« (viz 721). — Pozdravy rhetorum, Kostkovi a Dlaskemu pak professorům P. Quirinovi a Emerichovi. — Pololetní prázdniny (726).

M. Příborský K Havlíčkovi z N. Brodu 14. února 1839 (česky) 727

Zpráva o smrti katechety P. Emericha a o novém kat. P. Norbertu. — Rhetorský bál a jak P. Divok na něm dodržel. — Gratuluje H—ovi k výborným zkouškám a žádá, by přinesl rhetorům 6 výt. III. seš. Rubšových Deklamovánek. — Stěžuje si, jak obtížno mu česky psáti (727 a n.).

K. Havlíček M. Příborskému z Prahy 16. března 1839 728

H. o svém bytu a životu v Praze (728 a n.). — Buttula (729). — Oznobené nohy. — K. B. Presl zaměnil H—ovi vysvědčení s téhož jmenovcem (730 a n.). — Klassifikace brodských kollegů na filosofii pražské (731). — Poručení P. Václava (732).

Str.

M. Příborský K. Havlíčkovi z N. Brodu 3. dubna 1839 733

Škádlí H—a s »R. E.« — Návštěva filosofa K—na v Něm. Brodě a téhož renomování. — Gratuluje H—ovi k eminencům, sděluje pozdrav P. Divoka a žádá za poslání 4. sv. Rubeše.

K. Havlíček M. Příborskému z Prahy 9. dubna 1839 (úryvek) 733

Vytýká P—mu nesrozumitelnost předešlého listu (733 a n.). — Byl v Ječovicích u P. Serbouska a psal A. Dlaskemu do Litoměřic (735). — Dotaz po K—novu vystupování v N. Brodě. — Buttula. — P. Norbert, n. katecheta (736). — Pověst o zrušení zvláštních vysvědčení z přírodopisu. — Popisuje svůj život v Praze (737). — Pozdravy Kostkovi a Dlaskemu (738).

M. Příborský K. Havlíčkovi z N. Brodu 30. máje 1839 739

Ještě o K—ově návštěvě v N. Brodě. — Škádlí opět H—a s »R. E.« — P. Divok mu schvaluje, že si dopisuje s H—m. — Žádá za opatření Pyrkrových »Perlen der Vorzeit« a nového seš. Rubše.

Karel Dlaske a M. Příborský K. Havlíčkovi z N. Brodu 20. června 1839 739

Dlaske žádá o opatření skvostné vazby na Pyrkera. — O K—ově návštěvě v B. — Dr. Lichtner vyměřuje železnici u Něm. Brodu. — Zprávy o D—ových spolužácích. — Příborský sděluje místní klepy. — R. E. se stěhuje do Pelhřimova n. Tábora. — O jezuitech (740).

M. Příborský K. Havlíčkovi z Něm. Brodu ke konci července 1839 740

Odpovídá na (ztracený) list H—ův z 16./6. 1839; ptá se jej, nechce-li snad k jezuitům, na něž se tolik vyptává — a uvažuje o volbě duchovního stavu vůbec (741). — Slechy o zřízení 3. r. filosofie a 5. r. práv. — O K—ovi. — Ještě jezuité. — Žádá, by H. přivezl 4. sv. Rubše. — Rennrová (742).

M. Příborský K. Havlíčkovi z Vídně 10. máje 1840 . 743

Vypisuje podrobně poměry na filosofii vídeňské a jak se mu tam daří. — Přednášky učitele češtiny Jana Hromádky. — Čtyři právníci dávají do jakés kavárny české listy. — Dar těchtéž Vrťátkovi za dovozování,

Str.

že Guttenberg byl Čechem (743). — Koch proti Vrťátkovu tvrzení. — Ze spisů Abrahama a Sancta Clara, H—m žádaných mohl opatřiti jen Judas d. Erzschelm a Doctrina relig. (744).

XVIII.

Karel Havlíček různým.

(Listy z let 1840—1856.)

Úvod 745

Aloisu Kobliskovi z Moskvy 29. dubna 1844 747

Odpovídá K—ovi, že již nemůže být zkoušen na universitě, an akad rok skončil, leda až v září (747). — Nedostal ještě pasu k pobytu na r. 1844, vrátí se tedy snad na podzim do Čech. — Cestovní plány (748).

Vojtěchu Weidenhoffrovi z N. Brodu 4. září 1845 . 749

Radí W—ovi, jak by v Pešti zahnal stesk po domově (749 a n.). — Kollar, Kadavý, Doležálek (t.) — V Pešti W. pozná, co Češi mají činiti pro jazyk a vlast. — Do Kostelce H. nejel a odjede 8. do Prahy (751). — Brodské divadlo. — Česká beseda při otevření železné dráhy navštívena dvorem (752).

Františku Lad. Čelakovskému z Prahy 11. prosince 1845 753

Žádá o příspěvky do »Květů«, po případě dovolení k otištění něčeho z »Padesátky z mé tobolky«.

Vojtěchu Šemberovi z Prahy 6. března 1846 . . . 754

Prosí o příspěvky pro své listy, zvláště z oboru národopisného n. života lidového na Moravě (755). — Chystá se do Olomouce. — Život v Čechách již opravdivější. — Naděje na ustanovení českých professorů na gymnasiích a na slovanskou kathedru v Praze (756).

Témuž z Prahy 15. července 1846 756

Děkuje za lit. příspěvky, žádá za články o nár. životě na Moravě pro »Pr. Noviny« (756 a n.). — Zasílá peníze za Bidpajovy bájky a objednává další výtisky (756).

J. E. Schneidrovi z Prahy 12. července 1846 757

Přijal do »Č. Včely« Sch—y překlady z orientálských jazyků. Některá přání co do způsobu překladu a do čistoty jazyka. — Žádá za překlad většího množství

Str.

orient. přísloví a gnom a povzbuzuje k další činnosti (758). — Zve Sch. k návštěvě (758 a n.).

Vrchnímu úřadu rožmitálskému z Prahy 13. října 1846 759

Odmítá odpověď na dotaz v příčině autora dopisu z Rožmitálu v »Pr. Nov.« (759). — Řízná douška (760).

J. Erazimu Vocelovi z Prahy 5. ledna 1848 760

Zašle do 7./2. místo slíbeného čl. o literaturách slovanských do »Musejníka« stať o časopisectvu illyrském, srbském a polském. — Přehledy o slovanských knihách bude příště podávati měsíčně.

Hraběti Vojtěchu Deymovi z Prahy 7. dubna 1848 (německy) 762

Volá hraběte z Karl. Varů do Prahy k účastenství v komissi Stadionově (763). — Sděluje, že arciv. František Josef bude místokrálem v Praze a zasílá první 3 čísla »Nár. Novin« (764).

Překlad t. listu 765

Janu Chitussimu z Prahy 7. července 1848 766

Žádá, by se týž přičinil o jeho zvolení na říšský sněm; na zemský sněm že bude sotva připuštěn. — Zasílání N. Novin.

Františku Ludvíku Krajníkovi z Prahy 12. července 1848 767

Oznamuje příčinu svého propuštění z vazby; na cestě do Vídně staví se v Humpolci.

Václav Hanka K. Havlíčkovi z Prahy 23. ledna 1845 769

Děkuje mu za zaslaný opis Lažečnikova Opričnika (769). — Zprávy o ruských návštěvách v Praze a o smrti Pogodinovy choti. — Chválí H—o přičinění o divadlo a besedu v N. Brodě (770).

Listy Karla Havlíčka.

Václavu Hankovi z Prahy 15. ledna 1849 770

Žádá o výtisk posledního vydání R. K.

Témuž téhož dne 771

Vrací omylem žádanou knihu, prose o IV. vyd. R. K. a o přijetí peněz za ně.

Str.

Neznámému knězi v Rokycanech z Prahy 23. září 1849 772
Žádá o zprávu pro »Nár. Nov.« o »výpadcích« jakéhos Nekoly.

Neznámému adressátu v okr. Přeloučském z K. Hory 26. máje 1850 772
Prosí, by se ujal domkáře Pavla Švandy z Kojic proti tamějším sedlákům (773).

Františku Jarošovi z K. Hory 22. prosince 1850 . . 774
Naléhá naň, by již v neděli přijel s rodinou k nim na vánoce (774). — Přiložen žertovný program slavnostní (775).

Františku Zachovi z Kutné Hory po 24. prosinci 1851 776
Úvod (776 a n.). — Navrhuje Zachovi přítele Žáka ke zřízení zbrojovky v Srbsku a prosí, by týž nebyl vydán špatnému nakládání (779).

Dru Josefu Fričovi z N. Brodu 1. listopadu 1851 (úryvek) 778
Prosí, by jej před porotou hájil, a těší se tomu, že před ní přijde ještě toho roku (780).

Petru Miloslavu Veselskému z N. Brodu 9. listopadu 1851 (úryvek) 780
Prosí, by proň a pro obhájce objednal v předvečer poroty pokoje v hostinci a aby sepsal průběh přelíčení.

Neznámému funkcionáři Matice České z Brixenu ke konci r. 1852 n. počátkem r. 1853 781
Ohražuje se, že uveden v seznamu zakl. Matičních jako bývalý redaktor »Slovana«; dle stavu svého jest spisovatel.

Emilii Zöldnerové z Brixenu 1. února 1853 (německy) 782
Vyličuje obyvatelstvo brixenské a jak tam s Julií žije (782). — Sníh a nemožná sanice (783). — Chválí tamější klíma, jdoucí zvláště Zdeňce k duhu. — Přikládá list dru Schwarzovi (784). — Česká douška od Julie (785).
Překlad 785

Josefu Kodymovi z Brixenu 3. února 1853 786
Prosí, by mu poslal nějaká květinová semena a podal zprávy literární.

Str.

Témuž z Brixenu 1. března 1853 787

Děkuje za zaslaná semena, raduje se z povýšení K—ova a z jeho chuti k zahradnictví, již chválí (788). — Náhledy o exaktním zaměstnání. — Žádaje by pobídl Krásu k brzkému listu o pražské žurnalistice, vyslovuje nepříznivý úsudek o tom, jak Mikovec vede »Lumíra« (789).

Neznámému adressátu z Brixenu S. d. (As v červenci n. srpnu 1854) úryvek 790

Vypravuje o svých pracích literárních v B., zejmena o králi Lávrovi a zamýšleném cyklu o posledních věcech člověka (790) a cituje počátek Lávry, pak básně »Hrob« a »Život věčný«.

Neznámému adressátu z Brixenu 23. listopadu 1854 793

Protkávaje list citáty z bible, verši Melezínkovými, Volného a svými, žádá za zprávy o literátech a česk. literárním životě (793), začež slibuje udělati na adressáta k novému roku nejnestydatější satiru (794).

Josefu Remešovi z Něm. Brodu 27. září 1855 795

Zasílá mu 2 ročn. »Nár. Novin«, zesnulým jeho bratrem objednané (796). — Poznámka o jakémsi Dremlovi s projevem naděje, že tací lidé posléze přece nezvítězí (797).

P. Františku Mudrovi z lázní Šternberských 25. června 1856 797

Zve jej k návštěvě do lázní, v nichž, jak mu snad Řezáč již oznámil, se léčí (797). — Prosí, by mu přinesl nějaký zákusek k snídani (799) — stěžuje si na zimu i deště a doufá v uzdravení až nastane lepší počasí (800).

Dodatek.

K. Havlíček P. Slavíkovi, faráři v Batelově, z Prahy 18. října 1840 (německy) 801

Oznamuje, že od 1./10. v semináři pražském, vypisuje tamější řád a způsob života i vytýká, co se mu tam nelíbí (802 a n.). — Nehodní představení. Jen prefekt studií jest řádný muž (803 a n.). — Bratr František na reálce. — Péče o batelovskou knihovnu. — P. Vojík (804). — V doušce vzkazuje tetičce m. j., že má již kleriku a že již akolytoval u sv. Havla (805).

Překlad 805

L

Str.

K. Havlíček nejmenovanému adressátovi (F. Procházkovi?) v K. Hoře, z Prahy 17. listop. 1850 . 808

Posílá pro »Slovana« počátek článku, konec přiveze v úterý sám. — Do toho dne, aby vše bylo vysázeno. Žádá jej, by opatřil politiku a poslal mu do Kolína kočár.

K. Havlíček J. Fialovi z Něm. Brodu 5. prosince 1851 809

Žádá za brzké zaslání jakési kožešiny pro svou choť. — Slibuje, že se co nejdříve podívá do Kutné Hory na taroky. V Brodě sedí jen v knihách a nevychází ani z domu.

LITERATURA.

Kromě časopisů jako: »Květy, Národní zábavník pro Čechy, Moravany a Slezany« 1843, 1844 a 1845, a Časopis Českého Musea r. 1842, 1844 až 1848, pak 1902; »Pražský Večerní List.« R. 1848 a 1849; »Národní Noviny« R. 1848, 1849; »Pražské Noviny« R. 1846 — do konce března 1848, a »Včela Česká« 1847 a j. na svém místě citovaných pomůcek užito v této knize násl. spisů a článků:

Ambrož Engelbert a Blecha Dominik. »Dějiny a památnosti města Německého Brodu.« V N. Brodě 1892.

Anonymus. »Pamětní list vyd. k jub. slavn. 40l. trv. spolku divadelních ochotníků, 25l. trv. t. j. »Sokol« a 20l. trv. »Řemeslnické Besedy« v Něm. Brodě dne 8. a 9./7. 1893. V N. Brodě 1893.

Anonymus. Spis slavnostní na pamět 150l. trv. praem. a měst. real. a vyšš. gymnasia v Něm. Brodě 1884.

Anonymus. Karel Havlíček Borovský v rodinných vzpomínkách (Otisk z Radikálních Listů 1896) V Praze 1896.

Anonymus. Z let probuzení. Paměti a korresp. Bohuslavy Rajské atd. Ženské bibliotéky č. 2. V Praze 1872—73.

Bačkovský Frant., dr. Zevrubné dějiny českého písemnictví.

Týž. »K oslavě Národní besedy.« — Světozor 1888.

Brandl Vincenc. Život Pavla Josefa Šafaříka. V Brně 1887.

Týž, Život Karla Jaromíra Erbena. V Brně 1887.

Čermák Bohuslav. Prokop Chocholoušek. Biograficko-literární studie. Květy 1892. Kn. XXIX.

Týž. Jan Neruda. Biograficko-literární studie. Květy 1895. Kn. XXXIV. a n.

Černý Adolf. Dr. Jan Petr Jordan Pohrobní vzpomínka. Zlatá Praha 1891.

Černý Jan Mr. Boj za právo. V Praze 1893.

Dolanský Ladislav. Bedřich Smetana v letech 1846—1847. Naše Doba 1903.

Frič Josef Václav. Paměti. — Na král. Vinohradech 1886 do 1887.

Gabler Vilém, dr. Karel Havlíček. Některé Vzpomínky »Osvěta« 1896.

Týž. Ze života generála Zacha. »Osvěta« 1892.

Hálek Vítězslav. Příhody na Bosporu. »Květy« 1866.

Týž. Dr. Frant. Schwarz v Cařihradě. »Česká Včela«, příloha ke Květům 1867.

Týž. Dr. Frant. Schwarz zavražděný v Cařihradě. »Květy« 1868.

Hanuš Josef. Božena Němcová v životě a spisech. »Matice Lidu« 1889 čís. 1.

Týž. Život a spisy Václava Bolemíra Nebeského 1896.

Jakubec Jan. Čelakovský a Havlíček. »Obzor Literární a Umělecký« 1891.

Jelínek Edvard. Korespondencya pana Adama Junosza Rościszewskiego s Wacławem Hanką. (Refleksie z czasów ob-o-dzenia.) Odbitka z »Dziennika Poznańskiego. Poznań. 1898.

Kalousek Josef, dr. Nástin životopisu Frant. Palackého. Předeslaný »Dějinám národu Českého« D. I. IX.—4.

Langner J. J. O jednom zrádci národa. Knihovnička Času, čís. 4. (Bez ud. roku.)

Lintemer Hermine. Dem Verdienste seine Kronen. Ein Lebensbild. — Abdr. aus d. Allg. Zeitschr. für Lehrerinnen 1878. Gratz 1878. (Terezie Girglová).

Maršan R. Čechové a Němci r. 1848. — V Praze 1898.

Malý Jakub. Naše znovuzrození. V Praze 1880 1884.

Palacký František. Gedenkblätter. V Praze 1874.

Týž. Spisy drobné. D. I. Usp. Dr. Bohuš Rieger. (Bez ud. roku).

Pyppin a Spasovič. Historie literatur slovanských, posl. A. Kotek.

Rais Karel. Vzpomínky na generála Zacha. »Světozor« 1892.

Slavík Frant. Aug. Stručný dějepis Akademického Čtenářského spolku v Praze 1869.

Staňkovský J. J. Kronika divadla v Čechách. (Bez ud. roku).

Stín G. G. Historie literatury ruské XIX. století. Ve Velkém Meziříčí 1894.

Tieftrunk Karel. Dějiny Matice České. V Praze 1881.

Тихонравовъ Н. Сочиненія Н. В. Гоголя. Изданіе десятое, Москва 1889.

Tobolka Zdeněk. Karla Havlíčka Borovského Politické Spisy. V Praze 1900 a d.

Toužimský Josef J. Na úsvitě nové doby. V Praze. (Bez udání roku.)

Tůma Karel. Karel Havlíček Borovský, nejslavnější publicista českého národa. V Hoře Kutné 1883.

Týž. Život dra Julia Grégra, slavného obrance svobody české. V Praze 1896.

Tyršová Renata. Pohrobní vzpomínka na Soběslava Pinkasa. »Osvěta« 1892.

Tatáž. Z oboru výtvarných umění. (Zmínka o A. Springrovi). »Osvěta« 1893.

Vincenc Vávra. Božena Němcová. Pokus životopisný a literární. — Česk. knih. zábavy a poučení, čís. 2. V Praze. (Bez ud. roku).

Veselský Petr Miloslav. Karla Havlíčka kutnohorský pobyt a porotní soud. V Kutné Hoře 1889.

Waldau Alfred. Karel Havlíček. Studie v »Obrazech Života« 1861.

Zelený Václav. Ze života Karla Havlíčka. »Osvěta« 1872 a 1873.

Týž. Úvod k sebraným spisům Karla Havlíčka, vydaným nákl. Svatobora v Praze 1870.

Zelený V. V. Karla Havlíčka rodinné listy brixenské. V Kutné Hoře 1888.

Pohledy na Německý Brod.

I.

Listy rodinné.

do roku 1842.

Otec Havlíčkův, Matěj Havlíček, byl kupcem zprvu v Borové, kde Karel 31. října r. 1821 se narodil, pak od r. 1833 v Německém Brodě, kde Havlíček navštěvoval gymnasium. Matka jeho, rozená Dvořáková, dcera sládkova z Horní Cerekve, jmenovala se Josefa. Otec zemřel již r. 1843, matka pak ve vysokém věku r. 1884 v Německém Brodě.

Z listů, které psal Havlíček svému otci, nezachoval se ani jediný; již Václ. Zelený (»Ze života Karla Havlíčka,« Osvěta 1872 str. 480) v poznámce, připomíná, že Havlíčkových listů k otci neviděl. V museu nalézá se jen nedatovaný koncept dopisu takového; psán jest německy, a jak se podle obsahu a narážek zdá, asi k novému roku 1841.[1])

Jest pozoruhodno, a pro Havlíčka karakteristické, že tento koncept listu, ač jinak dosti všeobecně držený, neobsahuje ani jediné z oněch bezvýznamných a bezmyšlenkových blahopřejných frází, bez nichž si mnohý takové listy ani pomysliti nedovede. Ač sloh jeho není

[1]) Tak soudím zejmena ze slov: »am heutigen feierlichen Tage, der das Glied einer Jahreskette ist, die für das Loos meines künftigen ganzen Lebens eine so wichtige Entscheidung gebracht hat.« Toto důležité rozhodnutí pro budoucí život Havlíčkův jest, jak se zdá, jeho vstoupení do pražského semináře.

prost jakési šroubovanosti, patrného to pozůstatku ze stylistických cvičení gymnasiálních, vyznívá z něho přec jen taková nelíčená srdečnost, taková prostá upřímnost, že musí čtenáře mile dojmouti. Zkrátka, není to všední, obvyklá gratulace novoroční, ale list jinocha devatenácti-

Rodný dům Karla Havlíčka v Borové.

letého, záhy v muže uzralého a vážně na život pohlížejícího.

Koncept ten jest, jak již podotknuto psán německy. V příčině té uvádí již V. Zelený na shora citovaném místě, že listy Havlíčkovy k rodičům (vlastně k matce, an listu k otci neviděl) jsou naskrze německy psány; »bylo tak« píše V. Zelený dále, »kázáno jakýmsi řádem domácím, od něhož Havlíček přese všecku horlivost národní neodvážil se uchýliti až r. 1843, když z Rus

začal psáti česky, což otce velmi polekalo; viděl v tom počínání cosi velmi nebezpečného a budoucnosti synově záhubného. Žádal toho vůbec tehdejší dobrý mrav, (vlastně nemrav, pozn. vyd.), aby Čechovi německy rozumějícímu psalo se německy.«

Že se tento »mrav« v mnohých rodinách udržel ještě do let šedesátých, ba i déle, o tom bych nejen sám, ale přemnohý z mých vrstevníků z rodin středního stavu mohl vydati svědectví; bylitě naši otcové, zvláště ale matky ještě úplně německy vychovány, a mnohá z těchto paní nedovedla ani dobře přečísti list napsaný latinkou, třeba že byl psán německy.

Není tedy třeba Havlíčka pro to omlouvati; dokázal ostatně skutky svými nejjasněji, že právě také pro to bojoval a o to se přičinil, by takovéto a jiné podobné »mravy« mezi měšťanstvem českým staly se nemožnými.

Třeba k okolnosti této hleděti právě ze stanoviska tehdejšího a míti na zřeteli smutnou onu dobu, v které listy ty byly psány; dobu to hlubokého ponížení a porušení národa českého, zvláště ve stavu středním a městském, již již se odnárodňujícím vlivem německých škol, dobu jež mladším nyní již nepochopitelná, a jež, bohda, již nikdy se nevrátí.

Koncept ten zní:

Theuerster Vater!

Es wäre schon in dem gewöhnlichen Laufe meines Lebens der heutige Tag für mich eine merkwürdige Erinnerung an so manches Gute gewesen, das mir durch Dich im so reichlichen Masse zukommt, täglich, ja stündlich, so dass ich mich kaum an einen Augenblick meiner bisherigen Lebensjahre zurück erinnern kann, ohne mich dabei zur Dankbarkeit gegen Dich aufgefordert zu fühlen. Desto grössere und wichtigere

Erinnerungen und Gefühle bewegen mich diessmal am heutigen feierlichen Tage, der das Glied einer Jahreskette ist, die für das Loos meines künftigen ganzen Lebens eine so wichtige Entscheidung gebracht hat.

Theuerster Vater! bevor ich Dir für Deine unverdiente Liebe und für so grosse Sorgfalt und Selbstaufopferung danke, will ich noch einmahl und zwar am heutigen Tage zum letzenmahle um Verzeihung meines Leichtsinnes bitten, dessen unangenehme Folgen Du mehr fühlen musstest als Ich der ich doch allein alle Schuld war. Ich will Dir nicht abermahls Versprechungen thun, deren öftere Nichterfüllung mir ohne diess zur Last fällt, aber erst der Erfolg soll es darstellen, in wiefern ich Deiner wahrhaft väterlichen Fürsorge nicht nur in Bezug auf meine künftige Lebensbestimmung, sondern auch jüngsthin bey meiner Krankheit werth gewesen bin. Ich erbitte mir dazu den besonderen Beistand von Gott und werde so nebst dem Gebeth um Dein Wohl das einzige leisten, womit ich einiger Massen meine Dankbarkeit beweisen kann. Vorzüglich aber werde ich trachten, dass diese Worte, die ich in der wirklichen Bewegung meines Herzens schreibe, nicht spurlos an mir vorübergehen und bloss schöne Worte bleiben: sondern dass ich sie tief in mein Innerstes aufnehme und meine künftige Handlungsweise darnach einrichte, damit ich mich nicht bloss der Gewohnheit nach sondern mit allen Recht nennen darf — —

Připojuji zde překlad shora podaného německého náčrtku, kterýžto náčrtek v originalu psán švabachem:

Nejdražší otče!

Dnešní den byl by býval již ve všedním běhu mého života pamětihodnou upomínkou na tak mnohé dobro, jehož se mi Tebou dostává v tak hojné míře každého dne, ba každé hodiny, tak že si sotva vzpome-

nouti mohu na jediný okamžik dosavádních let svého života, aniž bych se při tom cítil vybídnut ku vděčnosti vůči Tobě. Tím větší a důležitější vzpomínky a city pohybují mnou tentokráte dnešního slavného dne, kterýž jest článkem řetězu ročního, který přinesl pro osud mého celého budoucího života tak důležité rozhodnutí.

Nejdražší otče! dříve nežli Tobě poděkuji za Tvou nezaslouženou lásku a za tak velikou péči a sebeobětavost, chci ještě jednou, a to dnešního dne naposledy, žádati za prominutí své lehkomyslnosti, jejíž nepříjemné následky jsi více cítiti musel Ty než-li já, který jsem přece sám vším byl vinnen. Nechci Ti opět činiti sliby jichž častější nesplnění mne beztoho tíží, ale teprvé výsledek ať dokáže, pokud jsem byl hoden tvé skutečně otcovské péče, nejen co do svého budoucího povolání. ale i nedávno ve své nemoci. Vyžádám sobě k tomu zvláštní pomoci boží a vykonám tak, kromě modlitby za Tvé blaho to jediné, čím Ti poněkud mohu dokázati svou vděčnost Zvláště však budu dbáti toho, aby tato slova, jež píšu v skutečném pohnutí svého srdce, na prázdno mi nevyzněla a nezůstala pouze pěknými slovy, nýbrž abych je pojal hluboko v nitro své a zařídil podle nich své budoucí jednání, bych ne pouze po zvyku, ale vším právem směl se jmenovati . . . .

* * *

Též z listů, které Havlíček psal matce, zachovalo se již, jak se zdá, jen málo co. Ještě V. Zelený zmiňuje se ve své z počátku tohoto úvodu již citované studii (Osvěta 1872 str. 480 v první poznámce a jinde) a rovněž ve svém úvodu k »Sebraným spisům Karla Havlíčka« (Vyd. nákl. Svatoboru v Praze r. 1870) na str. XII. o těchto listech, ba cituje z některých v onom článku též další neb kratší úryvky.

Tak uvádí na místě shora udaném část listu ze dne 15. března 1840, v němž Havlíček, nalézající se

tehda v druhém roce filosofie (fysice), píše matce před jejím svátkem o svém úmyslu státi se knězem:

»A nyní ti, milá maminko, chci přáti, ale přání mé nebude takové, jaká bývají. Hleď, nejmilejší maminko, abysi ve čtvrtek se dostala na studentskou mši, a já budu právě týmž časem, totiž po 8. hodině u sv. Jana v zámeckém kostele klečeti a budeme se oba v jedno modliti; ty modli se za mne a sebe a všecky ostatní, a já budu se modliti za tebe, sebe a všecky ostatní. — V pátek však budu dle přání tvého po $11\frac{1}{2}$ v kostele zámeckém, nebo teprvé o 11. hodině chodíme ze školy — Milá maminko, modli se za mne jenom o to, aby Bůh udělil požehnání při volbě stavu mého. Nemohu ničím jiným státi se než knězem, všecko ostatní se mně téměř příčí a ošklivi (vor allem andern habe ich fast ein Unbehagen und Abscheu); ale chci býti knězem se vší opravdivostí a proto doufám, že pro tento dobrý úmysl Bůh milost svou přičiní k tomu, k čemu my lidé dáti můžeme toliko snahu svou. A kněz, když činí toliko co může, jest věru nejspokojenějším člověkem na světě. Dnes ráno přečetl jsem si všecky listy, které jsem dostal od tebe, od otce, Františka, Pepíka (bratří), P. Serbouska, pana vikáře (P. Brůžka), Dlaska atd.; [1]) zdá se mi, jako bych na tento malý čas byl u vás. A nyní přeji ti ještě mnoho šťastných hodin. [2])

Dále cituje Zelený v tomtéž článku v druhé poznámce na str. 325 krátké úryvky z dopisů Havlíčkových k matce z 31. října 1845 a ze dne 3. prosince t. r., jež oba se týkají nemoci a smrti vikáře P. Brůžka. První z nich zní:

[1]) V pozůstalosti Havlíčkově jsou z nich jen některé listy Dlaskovy; a to bratří Františka a Karla; nevím, kterého zde Havlíček myslí.

[2]) Úryvek ten přeložen V. Zeleným z německého originálu, jehož jsem již nenalezl.

»Nevěříš, jak mi je líto, že jsem právě k tomu času (k 24. dni narození svého Zel.) tak truchlivé psaní dostal od Tebe o takové nebezpečnosti pana vikáře. Bože kdy by tak umřel, měl bych tak divnou náhodu, že bych s žádným z těch tří, které jsem měl nejradši, tatínka, p. Serbouska a p. vikáře, ani před smrtí rozloučiti se nemohl.«

A druhý:

»Ačkoliv jsem již na smrt Jemnost Pána připraven byl, přece si můžeš pomyslit, že mne to tuze zarmoutilo. Tak všichni tři Tatínek, Jemnost Pán a Pater Serbousek v krátkosti za sebou umřeli.«

Z pozdějších listů Havlíčkových k matce otiskl půl druhé řádky z dopisu, jehož datum neudává, ale který dte toho, že v něm Havlíček oznamuje narození dcery Zdeňky, psán as v den toho narození, t. j. o stědrém dni r. 1848, K. Tůma (Karel Havlíček Borovský str. 248). V. V. Zelený otiskl těchto listů v knize »Karla Havlíčka rodinné listy Brixenské« (V Hoře Kutné 1888) čtrnácte, a to dle opisů (jak udává na záhlaví tohoto oddílu knihy). 12 z Brixenu (ddto: 14. ledna 1852, 13. března 1852, po novém roce 1853, 1. března, 15. března, 15. července, na podzim (?) a 10. prosince 1853, 12. března, 24. června a 31. října 1854, konečně ze dne 13. března 1855.); pak list daný v Praze dne 16. a dne 25. června 1856.

V pozůstalosti Havlíčkově chované v museum, nalezl jsem nyní jen dva jeho listy svědčící matce; ale nenalezl jsem tam ani jediného listu psaného Havlíčkovi od jeho matky, a jen jediný, který mu otec psal 9./12. 1842 do Lvova.

Z obou právě uvedených dopisů, jež oba psány německy, byl jsem nucen odložiti první, daný v Praze dne 21. února 1841, poněvadž se dotýká osoby dosud žijící.

Druhý list psaný právě jako první ze semináře, [1]) překvapuje svojí téměř ještě dětinskou naivností, zvláště porovnáme-li s ním denník seminářský [2]) a lístek, na němž složil v tétéž době Havlíček svou »Víru, naději a lásku.« [3]) Zdá se věru, jako by to byl napsal zcela jiný člověk. — Ale ovšem tyto věci psal Havlíček pro sebe sama, list však napsal své zbožné matce, která byla šťastna myšlenkou, že její Karel bude knězem. Píše jí tedy podrobnosti o tom, jak slavili v semináři svátek sv. Jana, chtěl Havlíček matku, již velice miloval, potěšiti; věděltě, že jí všecky tyto, byť i sebe malichernější věci budou milé a zajímavé.

Z toho tedy hlediska třeba dívati se na tento list, z něhož přece, přes to vše na jednom místě [4]) vyráží jakési rozčarování Havlíčka, dříve pro stav kněžský tak horujícího. Jsou to slova: »Když tak vidím horlivost toho dobrého lidu, zlobím se, že musím vedle toho viděti špatnost mnohých z nás, kterou tak mnoho se zkazí.«

Karel Havlíček své matce.

Prag am 15. Mai 1841. [5])

Liebe Mutter!

Ich danke Dir vielmahls für das mir durch Herru Jeljnek geschickte, ich kann es gerade jetzt am ehesten brauchen. Ohnehin wusste ich kaum wie ich mir heraushelfen werde, denn ich habe meistens mein Geld auf

---

[1]) V. Zelený cituje z něho v Osvětě 1872, str. 489 v dotčeném již článku »Ze života Karla Havlíčka« jen několik níže uvedených řádků.

[2]) Viz »Osvětu« 1872, str. 489 a násl.

[3]) Tamtéž str. 491.

[4]) Jest to právě místo, jež cituje V. Zelený. Viz předešlou pozn.

[5]) Originál tištěn švabachem.

Bücher verwendet: so dass ich kaum bis zu den Ferien mit meiner Rechnung in Ordnung gekommen wäre Es sind lauter kleine Ausgaben, Clerik- oder Stiefelreparaturen und immer etwas, so dass einem sehr leicht paar Gulden aus der Tasche springen. Nun habe ich mir schon früher ohne ans Ende zu denken verschiedene Bücher zusammengekauft und dachte immer, dass ich mit dem Reste auskommen werde. Nun aber wie mir dieser Verlust dazwischen gekommen ist, war ich immer sehr in der Noth, und am meisten jetzt, daher ich Dir noch einmahl recht herzlich danke. Ohnehin weisst Du, dass ich mein Geld gut benütze, wenn ich nur jährlich wenigstens paar Tausend hätte, immer habe ich Noth an Büchern, trotz dem, dass ich ihrer schon ziemlich viele habe, es gehört halt schon zu meinem Handwerk und ja besser der Handwerker, desto mehr Werkzeuge braucht er. So ist es auch mit den Büchern.

Jetzt (Samstag vor Johannis) nachmittag bin ich hier allein zu Hause, fast jeder von uns hat jemanden hier, alles lauft herum. Du kannst Dir kaum vorstellen, wie viel Volk hier beisammen ist, aus allen Gegenden von Böhmen, ja selbst aus Mähren, sind hier Leute, jeder hat einen eigenen Zuschnitt, jeder eine eigene Tracht. — Wahrscheinlich komme ich morgen aufs Schloss zur Messe, ich werde Dir es schon aufschreiben, denn ich werde diesen Brief noch morgen weiter schreiben. — Für heute muss ich Dir noch schreiben, wie es in unserer Kirche hergeht. Wir haben schon durch diese ganze Woche vor Johannis in unserer Kirche jeden Tag früh ein gesungenes Hochamt und nachmittag auch einen feierlichen Segen um 6 Uhr (die Messe ist wieder früh um 6). Heute Abends wird unser alter Rector selbst den Segen halten mit seiner Bischofsmütze und Stab, dabei sind immer nebst ihm noch 5 Priester (einer in Pluvial 4 in Dalmatiken) und 8 Meister, also kannst Dir den langen Zug denken, wenn sie um

Altar gehen. Wir andere Meister sind auf den Oratorien ringsherum in der Kirche. Unsere Kirche ist in der Jesuitengasse durch welche man auf die Brücke gehen muss, schon seit 3 Tagen ist eine Menge Wallfahrter hier und heute gar. Ich habe meine Freude an dem Volk; wenn sie in die Kirche kommen, wissen sie nicht wohin sie eher schauen sollen, denn unsere Kirche ist sehr schön, ganz mit Marmor gepflastert (kostkovaný) und jetzt hören sie von oben den Gesang von uns, jetzt schauen sie uns an und wundern sich über die Menge Kleriken, und heute noch der Rector mit seiner Mütze, da werden sie gar zu schauen haben. Wenn ich so den Eifer des guten Volkes sehe, muss ich mich ärgern, daneben die Schlechtigkeit mancher von uns sehen zu müssen, durch die so viel verdorben wird.

Montag, Dienstag und Mitwoch fallen uns die Bittage, und wir müssen auch alle dabei seyn. Montag bleiben noch viele Fremde hier, die werden sich wundern so eine Menge (gegen 120 sind wir dabei) in Rochetten zu sehen, alle Stadtpfarmer müssen dabei seyn in Pluvial, du kannst Dir diese langmächtige Reihe von Geistlichen denken.

Heute am Montag früh, setze ich diesen Brief wieder fort. Ich war gestern zum Hochamt oben im Schloss, der Erzbischof hat Messe gelesen, unser waren 15 dabei, das Amt war sehr feierlich, zum Altar musste uns ein Spalier von Grenadieren Platz machen, die ganze Kirche, die gross ist, und der ganze Platz vor ihr war voll, jeder Domherr hatte ein Pluvial, also waren 15 Pluviale, 5 Dalmatiken und das Ornat des Fürsten, dann alle Mützen der Domherrn von demselben Stoff, lauter Gold, sie hatten denselben Anzug, der nur bei sehr grossen Festen getragen wird. Bis ich nur nach Hause kommen werde: dann werde ich Dir alles erzählen.

Der kleinen Muki [1]) wünsche ich alles mögliche Gute, etwas zum Nahmenstage bringe ich ihr auch wahrscheinlich erst, bis ich kommen werde. Wenn es nur recht bald wäre. Der arme Jeljnek musste gestern etlichemahl zu mir laufen, und hat mich nie zu Hause getroffen, denn die Messe im Schloss dauerte bis $^3/_4$ auf 1, und nachmittag war ich wieder in der Johanniskirche auf der Skalka, wo Kirchfest war, dort habe ich aber eine Dalmatik gehabt. — Nun muss ich Dich wegen ..... noch einmahl aufmerksam machen; lasset euch nicht von ihm betrügen, denn ihr möchtet es erst spät bereuen, wenn schon wieder keine Hilfe wäre. Denn da er sich einmahl so gar schlecht betragen hat, ist es thöricht ihm Zutrauen zu schenken; ich habe ihm hier in Prag auch sehr viel zugetraut, ich habe immer, wenn es mir nur zu scheinen anfieng, als ob er mich belügen würde, noch über mich selbst Galle gehabt, dass ich so misstrauisch bin, und jetzt hat sichs gezeigt. Ich werde ihn gewiss nicht so bald ansehen; hätte er jemanden todtgeschlagen oder das Ärgste gemacht, was möglich ist: so wäre es immer verzeihlich, aber diese Verstellung! Du kannst Dir keinen Begriff machen, bis ich nach Hause kommen werde. Indessen glaube mirs, ich sehe gewiss keine Gespenster, und ängstige mich nicht unnütz. Gelänge es ihm, euch glauben zu machen, dass er sich gebessert hat, so bleibt er immer der Alte.

Übrigens werde ich schon dem Vater das übrige schreiben.

Lebe recht wohl, bleibe gesund und gräme Dich nicht über den ...., trachte vielmehr zu seiner Besserung beizutragen und erinnere Dich an deinen

Dich

liebenden Sohn

Karl.

[1]) Muky: Havlíčkova sestra Johanna Nepomucena nar. 7. máje 1832.

V překladu zní list ten, jak následuje:

V Praze dne 15. máje 1841.

Milá matko!

Děkuji Ti mnohokráte za to, co jsi mně po panu Jelínkovi poslala, mohu toho právě nyní nejspíše potřebovati. Beztoho jsem sotva věděl, jak si pomohu, neboť upotřebil jsem svých peněz nejvíce na knihy, tak že bych byl sotva do prázdnin svůj účet spořádal. Jsou to samá malá vydání; správky kleriky neb bot a stále něco, tak že člověku snadno několik zlatých z kapsy vyskočí. Skoupil jsem si již dříve, aniž bych byl myslel na konce, rozličné knihy a myslel jsem stále, že se zbytkem vystačím. Nyní však, když se mi přihodila tato ztráta, byl jsem vždy velice v úzkých, a nejvíce teď, proto Ti ještě jednou srdečně děkuji. Beztoho víš, že svých peněz dobře užívam; kdybych jen měl ročně aspoň několik tisíc, vždy se mi nedostává kněh, přes to, že jich mám již dosti mnoho; to náleží již k mému řemeslu, a čím lepší řemeslník, tím více potřebuje nástrojů. Tak to i s knihami.

Teď (v sobotu před sv. Janem) odpoledne jsem tu sám doma, skoro každý z nás má tu několiko; všickni běhají, sotva si můžeš představiti, co tu pohromadě lidu ze všech krajů českých, ba i z Moravy jsou tu lidé, každý má svůj zvláštní střih, každý svůj zvláštní kroj. Bezpochyby půjdu zítra na zámek ke mši, však ti to napíšu, neboť budu zítra v tomto listu pokračovati, Dnes musím Ti ještě psáti, jak to chodí v našem kostele. Máme již po celý tento týden před sv. Janem denně ráno zpívanou mši a odpoledne též slavné požehnání o 6. hodině (mše jest opět ráno v 6 hodin). Dnes večer bude míti náš starý rektor sám požehnání se svou biskupskou čepicí a berlou, při tom jest vždy kromě něho ještě 5 kněží (jeden v pluvialu a 4 v dalmatikách) a

8 majstrů, tak můžeš si ten dlouhý průvod pomysleti, když jdou k oltáři. My druzí majstři jsme na oratoriích kolem v kostele. Náš kostel jest v jesuitské ulici, kterou se musí choditi na most; již od 3 dnů jest zde množství poutníků, a dnes již docela. Mám radost z toho lidu; když přijdou do kostela, nevědí kam by se dříve měli podívati, neboť náš kostel jest velmi krásný, celý mramorem vydlážděný (kostkovaný) a teď slyší shora náš zpěv, teď dívají se na nás a diví se tomu množství klerik, a dnes ještě rektor se svou čepicí, tu teprvé budou míti nač se dívati. Když tak vidím horlivost toho dobrého lidu, zlobím se, že musím vedle toho viděti špatnost mnohých z nás, kterou tak mnoho se zkazí.

Na pondělí, úterý a na středu připadají prosebné dni, a my všickni musíme též toho se súčastniti. V pondělí zůstane zde ještě mnoho cizích, ti se budou diviti, vidouce takové množství (súčastní se nás na 120) v rochetách; všickni městští faráři musí se súčastniti v pluvialu, můžeš si představiti tuto předlouhou řadu duchovních.

Dnes, v pondělí ráno, pokračuju opět v tomto listu. Byl jsem včera v zámku při velké; arcibiskup sloužil mši, nás bylo při ni 15, mše byla velmi slavná, k oltáři musel nám špalír granátníků udělati místo, celý kostel, který jest veliký, a celé prostranství před ním byly plny, každý kanovník měl pluvial, tak bylo 15 pluvialů, 5 dalmatik a ornat knížete, pak všecky čepice kanovníků z téže látky, samé zlato, měli týž oblek, který se nosívá jen při velmi velkých slavnostech. Až jen přijdu domů, všecko Ti vypovím.

Malé Mucince přeju vše dobré, přinesu jí bezpochyby, teprvé až přijdu, něco k svátku. Kéž by to bylo jen hodně brzo! Chudák Jelínek, musel včera několikráte ke mně běžeti, a nezastal mne nikdy doma, neboť mše na zámku trvala až do $^3/_4$ na 1; odpoledne byl

jsem opět v kostele sv. Jana na Skalce, kde byla pout, ale tam jsem měl dalmatiku.

Nyní musím tě ještě jednou stran .... upozorniti nedávejte se jím šiditi, neboť teprvé pozdě byste toho litovali, když by opět nebylo nijaké pomoci. Neboť, když se již jednou tak tuze špatně zachoval, jest pošetilé, dáti mu důvěru; věřil jsem mu zde v Praze také velmi mnoho, zlobil jsem se vždy ještě sám na sebe, když se mi jen trochu zazdálo, že mne chce obelhati, že jsem tak nedůvěřivý, a teď se to ukázalo. Jistě se na něho tak brzy nepodívám; kdyby byl někoho zabil, neb to nejhorší učinil, co jen možná, bylo by to vždy prominutelné; ale tato přetvářka! Nemůžeš si to představiti, dokud nepřijdu domů. Zatím mi to věř, nevidím zajisté strašidel, a zbytečně se neznepokojuji. Kdyby se mu i podařilo, vám namluviti, že se polepšil, zůstane vždy tím starým.

Ostatně napíšu otci již další.

Měj se dobře, buď zdráva a nesužuj se pro ...., hleď spíše přispěti k jeho polepšení a vzpomínej na svého

Tě milujícího syna

Karla.

Matěj Havlíček synu Karlovi.

D. brod 9. Dber 842. [1])

Lieber Karl!

Da uns der Pass gar zu lange nicht zukömmt, sende ich Dir beiliegend *f 100 B N,* im Falle Dir derselbe durch das dortige Amt zugestellt werden sollte, um an deinen Bestimmungsort reisen zu können; sollten wir nach Abgang dieses den Pass erhalten, so sende

[1]) Originál psán švabachem.

ich ihn franco dem H. Carl Zap, der, im Falle Du schon einen auch auf ein ganzes Jahr haben solltest, in Lemberg zurückbleiben könnte. Dein Brief vom 24. v. M. ist uns den 30t. zugekommen. Den Eingang desselben übergehe ich mit Stillschweigen, und will nur folgendes berühren. Eine solide Kameradschaft, vorzüglich mit dem H. Gabler, wird wohl niemandem verwehrt; wenn aber die Eltern von ihren Kindern das Vertrauen nicht

Havlíčkův dům na náměstí v Německém Brodě.

hoffen dürfen, kannst Dir wohl denken, wie es ihnen zu Muthe sein musz, und in welchen Gedanken sie schweben müssen. Erinnere Dich nur, mit welchen Grundsätzen Du in das Seminär gegangen bist; was können wir uns daher versprechen, wenn Du nach Kenntnissen strebst, die kein Brod, oder sichere Anstellung hoffen lassen. Vor Allem ist es ja eines Jeden Pflicht, nach letzteren zu streben, da sich doch Niemand die Gesundheit versprechen kann. In der Wahl des Standes habe ich Dich wohl nie gestört, und werde es auch

jetzt nicht thun, wenn du nur wählen möchtest, wo doch ein sicheres Brod zu hoffen wäre. Für jetzt bist Du uns halb, und wenn Du dort bleiben solltest, ganz verloren, denn das Theuerste für die Eltern und Geschwister ist, sich öfter zu sehen und im nöthigen Falle zu berathschlagen, da es wohl bekannt ist, dass man auf alles gefasst sein muss. — Dem H. Gabler habe ich unterm 8. v. M. *f 22 C M* gesandt, und ihn um gefällige Mittheilung, ob Du in dem Concurs durchgekommen bist gebeten.[1])

Den 23., auch v. M., schrieb ich ihm abermahls, er möchte die Freundschaft haben, sich dort zu erkundigen, ob ich die Lotterie-Collectur erhalten könnte wenn ich es mir f 100 CM, und auch mehr kosten iesse, da der hiesige Fritsch gestorben ist, und dass ich, wenn es nöthig wäre, selbst hinkommen würde; befinde mich aber heute noch ohne Antwort auf beide Briefe. Neues kann ich Dir sagen, dasz unser Bürgermeister H. Kutschera nach Brüx kömmt, und hier schon der Kreiscomissär Isop den Czaslauer Bürgermeister H. Wgeschnizky, (Wgežničky) wahrscheinlich als Substituten den 3. dieses vorgestellt hat. Dasz uns ersterer sehr gut war, hat auch letzterer der Frau Baronin gesagt, der die Begünstigung nur dem H. Baron Voith in Prag[2]) zu verdanken vorgibt, und der Frau Baronin aus Dank-

---

[1]) Havlíček podrobil se, opustiv pražský semin ř již dne 25. listopadu 1841, t. zv. konkursu čili zkoušce za účelem dosažení učitelského místa na gymnasiu, v konkursu tom však neobstál; úřední sdělení, jež mu o tom vydáno, datováno z 13. června 1842, nebylo mu však snad před odjezdem na Rus ještě doručeno Viz o tom V. Zeleného studium »Ze života K. Havlíčka,« Osvěta 1872, str. 647 a násl.

[2]) Jest to týž baron Voith, který v noci na 16. prosince r. 1851 s pol. komissařem Dederou zatkl Havlíčka při odvezení téhož do Brixenu. Baron Voith zemřel r. 1882 v Čáslavi, kde byl místodržitelským radou.

barkeit auch wegen uns alles Mögliche verspricht; er wird wohl auch die Stelle behaupten.

Heute erhielt ich 2 Briefe, von H. Gabler, worin er schreibt, wann die Witwe noch da ist, sie das Vorrecht hat selbe zu behalten, und falls die Collectur wirklich erlediget ist, nichts Anders hierzu nöthig wäre, als eine Bittschrift und vom Magistrat ein Sittenzeugnisz, Extract oder Auszug aus dem Grundbuch, wegen der Caution von fl. 600 CM, einzureichen, mit Schmiralien sich nichts thun lässt, und da die Witwe da ist, sich für jetzt nichts thun lässt.

In meinem letzten Brief habe ich ihm gesagt, dasz Du in Lemberg auf den Gubernial-Pass wartest, was ihm vielleicht nicht unbekannt sein dürfte. Er schreibt, dasz er noch keinen Brief von Dir habe, und wundert sich, dasz Du über Lemberg bist; er dachte Dich am schwarzen Meere, und erwartet erst von Moskau einen Brief von Dir, schreibt, dasz er sehr viel Arbeit hat, selten heraus kommt, aber sehr zufrieden lebt. Die Sachen von Wien sind richtig angekommen.

Konec dopisu tohoto patrně schází; zde jeho překlad.

V Německém Brodě dne 9. prosince 1892.

Milý Karle!

Poněvadž průvodní list příliš dlouho nedostáváme, posílám ti v příloze zl. 100 B. N. pro případ, že by ti snad byl dodán tamějším úřadem, bysi mohl odcestovati na místo svého určení; kdybychom po odeslání tohoto dostali průvodní list, zašlu jej vyplaceně p. Karlu Zapovi; týž mohl by, jestli že bysi též měl průvodní list na celý rok, zůstati ve Lvově. Tvůj list ze dne 24. m. m. došel nás dne 30. O úvodu jeho pomlčím a dotknu se jen následujícího. V solidním kamerádství, zvláště s p. Gab-

lerem, zajisté nikomu se nezbraňuje; nesmějí-li se však rodiče nadíti od dětí svých důvěry, můžeš si pomysliti, jak jim jest, a v jakých myšlenkách se potácejí. Vzpomeň si jen, s jakými zásadami jsi odcházel do semináře; co si můžeme tedy slibovati, když dychtíš po vědomostech, jež neposkytují naději chleba a bezpečného místa. Vždyť první jest povinností každého tohoto se domáhati, ježto si přece nikdo nemůže slibovati zdraví. Ve volbě stavu jsem ti věru nikdy nepřekážel a neučiním toho ani nyní, jen kdybysi sobě vyvolil to, kde by byla naděje bezpečného chleba. Nyní jsi nám z pola, a kdybysi tam měl zůstati, a na dobro ztracen; neboť nejdražší věcí pro rodiče a sourozence jest zajisté častěji se vidati a třeba-li se raditi, ježto přece známo, že musíme na víc býti připraveni. — Panu Gablerovi poslal jsem 8 m. m. zl. 22 stř. a poprosil jsem jej, by mi laskavě sdělil, obstál-li jsi v konkursu.

Dne 23., též m. m., psal jsem mu opět, aby byl tak laskav a poptal se tam, mohl-li bych dostati loterní sběrnu, kdybych na to zl. 100 stř. a třeba i více vynaložil, an zdejší Frič zemřel, a že bych, kdyby to bylo nutné, sám tam dojel; ale nemám podnes odpovědi na obě psaní. Nového mohu ti říci, že náš purkmistr p. Kučera se dostane do Mostu, a že zde již krajský komissař Isop 3. t. m. představil čáslavského purkmistra Věžnického, bezpochyby jako substituta. Že nám onen byl přízniv, řekl tento též paní baronce, on tvrdí, že z výhody té má jen děkovati panu baronu Voithovi v Praze, a slibuje paní baronce z vděčnosti též vše možné pro nás; on asi také se udrží na tom místě.

Dnes dostal jsem dvě psaní od p. Gablera, v nichž píše, že, je-li tu ještě vdova, má přednost ji podržeti, a je-li sběrna skutečně uprázdněna, že ničeho jiného by k tomu nebylo třeba, než podati žádost a vysvědčení o mravech od magistratu, extrakt, nebo výtah z pozemkové knihy, k vůli kauci zl. 600 stř.; podmazankami,

že se ničeho nedá činiti a poněvadž tu vdova, že nyní vůbec nic činiti nelze.

V posledním svém listu jsem mu řekl, že čekáš ve Lvově na guberniální pas, což mu snad nebude neznámo. On píše, že od tebe ještě nemá žádného psaní a diví se, že jsi se dal přes Lvov; myslel, že jsi u Černého moře, a očekává teprvé z Moskvy list od tebe, píše, že má velmi mnoho práce, jen zřídka že vychází, ale že velmi spokojeně žije. Věci z Vídně správně došly.

II.

List Havlíčkův Františku Girglovi a listy F. Girgla a jeho sestry Marie Havlíčkovi.

Ne-li nejdůležitější, zajisté velice důležitou a zajímavou částí Havlíčkových dopisů byly by jeho listy přátelům z mládí Gablerovi a Girglovi, přátelům to, jež si vybral za pomocníky k velkému dílu, k jehož provedení se odhodlal již v letech, v nichž jiní ještě myslívají na dětské hry, jimž sotva byli odrostli.

Havlíček seznámil se s Girglem a s Gablerem r. 1838, když absolvovav šest tříd gymnasialních v Německém Brodě, přišel do Prahy studovat t. zv. filosofii, kteráž sestávajíc ze dvou ročníků, logiky a fysiky, byla přechodem k studiím universitním.

O seznámení tom vypravuje Gabler ve svém článku »Karel Havlíček« (Osvěta 1876 na str. 958), jak následuje: »Nevím již, jak povstala ta známost mezi mnou a Havlíčkem. Bylo nás přes 400 v logice, a z těchto 400 utvořil se — nepamatuji jakým způsobem — trojlístek důvěrných přátel, kteří pořád jenom obcovali spolu a nestarali se o všecky ostatní; byli to Gabler, Girgl a Havlíček. Naše schůzky konaly se v bytě Girglově, kdesi na malém náměstí Staroměstském. Girglův otec byl učitel Týnské školy. Ve schůzkách našich měl vždy hlavní slovo Havlíček.« ..... »Havlíček přišel z gym-

nasia jako hotový člověk, který věděl co chce, čím bude a co vykoná; Havlíček r. 1838 přišel do Prahy s hotovým, promyšleným, řekl bych do podrobna vypracovaným plánem životním, k jehož provedení a uskutečnění potřeboval spolupracovníků. Za schopné k tomuto dílu uznal mezi svými spolužáky ve filosofii nás dva, Girgla a mne, s námi se spojil, a jelikož mez námi byl representantem vedoucí myšlenky, zcela přirozeným spůsobem on v našich schůzkách měl první slovo.

»Když nyní v 76. roce svého dosti pohnutého života, po tolika rozličných a někdy trpkých zkušenostech vzpomínám na to, jakým spůsobem jsem byl od Karla Havlíčka vypěstován k tomu, čím jsem se stal a co jsem dle sil svých mohl vykonati ku zvelebení a probuzení národa českého, klaním se v duchu s citem nelíčeného obdivu před tímto mladíkem, který již v 17. roce svém byl nositelem a rozšiřovatelem tak vznešených myšlenek. Mohu ovšem o Havlíčkovi jinak mluviti, než bych to byl dovedl r. 1838, protože nyní již dávno mám zcela jasný a dokonalý pojem o tom, co Havlíček vlastně zamýšlel a jaký cíl před sebou měl. Roku 1838 jsem tomu ovšem porozuměti nemohl.

»Havlíček přišel r. 1838 do Prahy s určitým plánem státi se českým spisovatelem. Pracovati pro český národ, pozvednouti národ tento z hlubokého ponížení, v kterém se tehdy nacházel, povzbuditi v lidu českém hluboko skleslé vědomí národní, dobyti národu tomuto slušného a důstojného postavení ve společnosti vzdělaných národů evropských a snad také politických práv v mocnářství rakouském, to byl již r. 1838 životní program 17letého gymnasisty Německobrodského .....«

»Havlíček patrně předpokládal, že jeho životní úloha bude spojena s velkými obtížemi. Jako by předvídal svůj osud, pokládal za schopné ku provádění této úlohy jen takové lidi, kteří by dovedli, jak se říká, plovati

proti proudu a vykonati něco neobyčejného. Havlíček zajisté neznal ještě tehdáž spolek svobodných zednářů a rozličné zkoušky, které podstoupiti musí, kdo chce býti přijat do toho spolku a při postoupení do stupně vyššího, nežli konečně se doví, co vlastně jest účelem spolku. A zcela podobně . . . . . Havlíček jednal s námi dvěma, t. j. také nás podrobil zkoušce, nežli nás přijal za své spolupracovníky.

»Co vlastně chce a k čemu se připravuje, to nám na začátku neřekl, ale vymyslil velice romantický plán, který jsme měli vykonati. Já se měl státi malířem, Girgl, který již velmi dobře hrál na housle, měl tomuto umění věnovati všechen svůj čas a všechnu svou sílu a státi se virtuosem. Pak jsme se měli oba vydati na cestu do Španěl, Girgl měl tam svým uměním vydělati, čeho by bylo třeba na výživu nás obou, a já zatím měl malovati v rozličných městech španělských vzácné památky maurského a středověkého stavitelství a po návratu do Prahy zde uspořádati výstavu svých obrazů, která by zajisté nejen vynikala originálností, ale také přinesla peněžitý výdělek. Já dle toho plánu vstoupil jako žák do malířské akademie, a Girgl každý den pilně se cvičil na svých houslích. Tak to šlo asi půl léta. Havlíček asi nabyl přesvědčení, že my oba k něčemu jsme, a nyní nás zasvětil do svých skutečných záměrů. Já zase vystoupil z malířské akademie, Girgl odložil housle, a nyní se mluvilo jen o zvelebení české literatury. Práce rozdělena. Girgl měl studovati španělskou a vlaskou literaturu, já francouzskou, Havlíček měl míti na starosti svět slovanský.« [1])

[1]) Tu Gablera poněkud opustila paměť. Dle V. Zeleného, v opětně citovaném článku »Ze života Karla Havlíčka«, Osvěta 1872 na str. 654, kterému opět, jak dí v poznámce *) tamtéž, byly pramenem zprávy Dra Gablera, Klejzara a P. V. Zeleného — rozdělili se Havlíček s Gablerem a Girglem takřka o celý vzdělaný svět; každý z nich měl poznati některé z hlavních literatur dů-

»Podivné bylo, že jsme my tři dělajíce a probírajíce plány k zvelebení literatury české, pořád o všech těch věcech mluvili a jednali jazykem německým . . . . . Teprve v druhé polovici roku 1846, když jsem se vrátil z Paříže a Havlíček již byl redaktorem českých novin, zcela určitě mi řekl »Teď Gablere, již musíme mluvit česky.«

Budiž mi prominut tento předlouhý citát, který jsem mohl odbýti pouhým poukázáním ke Gablerovu článku, neb stručným suchým výtahem. Ale mně běželo o to, podati zde přímou výpověď klassického svědka, vrstevníka to, nejdůvěrnějšího přítele a spolu účastníka tohoto troj-

kladně, sepsati dějiny jejich a převáděti nejdůležitější spisy na jazyk český; také někteří druhové ze semináře, zejména Řezáč a Mudra měli úkol na tomto rozsáhlém poli sobě vyměřený. On sám (Havlíček) vymínil si národy slovanské a skandinávské, Gabler měl studovati zvláště franštinu a vlaštinu, Girgl angličinu a španělštinu, Řezáči ponechána stará i nová řečtina. Měl pak dle toho plánu každý z nich nejenom z knih poznati život duševní těchto národův, nýbrž i cestami a přebýváním v cizích krajích nabýti živého obrazu o tom, co měl národu svému vylíčiti. — Tolik V. Zelený, a dle toho, co vysvítá z různých zmínek a narážek v zachovaných listech Havlíčkových, hlavně ale z prací a cest, jež od r. 1841—1845 podnikli. Z těch, zejména z rozvrhu prací, jež si Havlíček načrtnul již v semináři (Viz citovaný právě článek Zeleného v »Osvětě« 1872, str. 487) a ze seznamu děl, jejž hodlal napsati (tamže str. 655; úplněji v mém článku »Havlíček jako belletrista — prosaik«, Květy 1898, Knih. XL str. 8), jako i z cest do slovanských zemí, jako do Haliče, na Slovensko a hlavně na Rus, jež skutečně podnikl, pak z různých studií, excerpt a p. nacházejících se v jeho literární pozůstalosti v museum, jde na jevo, že Havlíček úkol svůj pojal velmi vážně a že jej též prováděl. Také Gabler ujal se svého úkolu dosti svědomitě, naučiv se dokonale česky a francouzsky a odebrav se na delší dobu do Paříže. Ovšem ani on — právě jako Havlíček — neprovedl převzatého úkolu, pro jednotlivce, a na tehdejší dobu přílišného. — Nejméně, jak se zdá, pracoval na úloze mu přidělené Girgl. V listech svých sice stále Havlíčkovi slibuje a jej ujišťuje, že se učí česky a anglicky, neb že se nyní aspoň řádně učit bude, ale zdá se, že to u něho přes tyto chvalitebné úmysly příliš daleko nedošlo.

spolku, který si podle plánu Havlíčkova mezi sebe rozdělil Evropu. [1])

Též Václav Zelený líčí ve své studii »Ze života Karla Havlíčka« (Osvěta 1872, na str 479) tento spolek tří přátel, a to velice praegnantně. Upozorňuje na to, že Gabler byl rodem Němec, neumějící tehda ještě ani česky. O Girglovi praví, že přese všecky jeho schopnosti, činily nedostatek pružnosti, liknavost a nestálost Havlíčkovi mnoho trpkých chvil a uvalily na Girgla často plný proud jeho hněvu. Havlíček, dle Zeleného, pokládal Gablera a Girgla jaksi za svěřence své, jež měl vychovati k velikému dílu národnímu i vyvozoval si odtud všecka práva vychovatelská. Byl k nim přímý i přísný.

Konečně poukazuji tu k tomu, co Havlíček sám o těchto přátelích a o svém poměru k nim napsal Klejzarovi ve svých listech z Ruska z 27. dubna a 25. května 1844, jež níže se podávají.

Z tohoto vylíčení zajisté každý pozná, že by listy, jež Havlíček psal těmto svým přátelům, jak jsem s hora řekl, náležely k nejzajímavějším této sbírky. Ale, bohužel! po tomto dlouhém úvodu musím krátce doložiti, že se z nich nezachoval ani jediný! Rozváty, ztraceny, zničeny! Snad se v tom mýlím, a mýlil bych se rád, ale nenalezl jsem po nich dosud ani stopy a doslechl jsem jen, že listy, jež napsal Havlíček Gablerovi, otec tohoto spálil. Mnoho-li na tom pravdy, nemohu říci; snad přece najde se ještě něco v pozůstalosti Gablerově, která mi zatím jest nepřístupna.

A tak mohu zde podati jen jediný, V. Zeleným již v r. 1872 v »Osvětě« z větší části otištěný list Havlíčkův Girglovi, který nad to tomuto ani nebyl odeslán!

[1]) Viz list Havlíčkův Klejzarovi z 27./4. 1844: »Rozdělili jsme si totiž Evropu na 3 díly, a mně se dostalo cestování a studování východní.«

A jest malá naděje, že by se byl zachoval některý z mnohých listů, jež Havlíček Girglovi napsal; proč tak soudím, objasní každému krátká data o životu Girglovu, jež tuto sledují.

František Girgl narodil se r. 1822 v Praze, kde jeho otec byl učitelem na hlavní farní škole týnské. Absolvovav filosofii, kde se — jak shora vylíčeno — sdružil s Havlíčkem, věnoval se Girgl professuře. Aby této dosáhl, auskultoval dle tehdejšího spůsobu na akademickém gymnasiu staroměstském, t. j. navštěvoval přednášky některých professorů, aby se prakticky přiučil methodě vyučovací. Teprve když odbyl šťastně třeba i několik zkoušek (konkursů) stával se po letech taký auskultant suplentem, a pak opět zase po letech professorem. Takým auskultantem byl tedy Girgl v době, když Havlíček — který sám, ač marně, hned po vyloučení svém ze semináře tuto zdlouhavou dráhu nastoupiti chtěl [1]) — odcházel do Ruska, a zůstal jím, přes to, že některé konkursy, zejména na místo v Řešově a v Písku odbyl, až do r. 1848.

V době, kdy Havlíček dlel na Rusi, dopisoval si s ním Girgl, a zachovaly se v pozůstalosti prvnějšího některé listy tohoto. Z nich patrno, že Girgl, jak mu Havlíček uložil sice učil se češtině a angličině, ale že, maje mysl zaujatou jinými věcmi, učení tomu příliš horlivě se nevěnoval.

Trpce stěžuje si do toho Havlíček příteli Klejzarovi v listech ze dne 27. dubna a 25. máje 1844, ba sděluje tu, že mu Girgl v té době přímo další součinnost odepřel. V zmíněných již dopisech, jež Girgl příteli do Ruska posýlal, sděluje tomuto dosti úplně literární a jiné zprávy z Prahy, z nichž některé, n. p. o stavbě českého divadla na akcie, o »Příteli mládeže« a j. — Havlíčkovi

[1]) Viz: Zelený »Ze života Havlíčkova«, »Osvěta« 1872 na str. 647 a násl.

asi sloužily za podklad epigramů, jež tehda napsal. Z listů těch dovídáme se též, že se vyvinul mezi Havlíčkem a Girglovou sestrou Marií, která, čítajíc v té době již 24 let, byla starší Havlíčka, jakýs milostný poměr. Poměr ten nebyl patrně ani hlubší, ani trvalý. O prvnějším svědčí dva zachované listy, jež sestra Girglova Havlíčkovi do Ruska napsala; první z nich, na který Havlíček odpověděl, datován z 9. října 1843, druhý pak z 28. listopadu téhož roku. Jiných stop o tomto něžném poměru jsem již nenalezl, a zdá se, že celá věc utuchla hned v prvních začátcích. Jisto však jest, že ať se dělo jakkoliv, Girgl a jeho sestra i po návratu Havlíčkově s tímto zůstali v přátelském spojení. Tomu nasvědčuje aspoň list onoho z 21. ledna 1845, z něhož vysvítá, že Girgl Havlíčka někdy v jeseni neb před vánocemi r. 1844 v Německém Brodě navštívil, a že jeho matka i sestra Havlíčkovi a jeho rodině posýlají malé vánoční dárky. Spolu ale patrno z dopisu toho, že korrespondence mezi Girglem a Havlíčkem v té době nebyla příliš čilá. Jaké styky pak trvaly mezi oběma druhy po návratu Havlíčkově do Prahy, těžko dnes zjistiti; v dopisech sl. F. Weidenhofferové (od dubna 1845 až do července 1846) zmiňuje se týž o Girglovi jen v listu z 27. října 1845 a to jen tak mimochodem, že totiž od něho slyšel, že Gabler jest ještě na Sychrově.

V revolučním roce 1848 Girgl byl ovšem též stržen do proudu činné politiky. Stal se žurnalistou a vydával píše se již František Jirgl — s V. Svobodou »Ranní list,« co pokračování časopisu »Květy a plody.« [1]) List ten však záhy zanikl. Jinak známo o Girglovi jen, že se za říjnového vzbouření ve Vídni vypravil s technikem V. Kleinertem, někdejším to repealistou k tamějším

[1]) »Květy a plody.« Týdenník pro vzdělané obecenstvo. Přispěním mnoha spisovatelů sestavil K. B. Storch. V Praze 1848 u Jarosl. Pospíšila.

studentům. Když nastala reakce, vrátil se Girgl (nebo Jirgl) opět k stavu učitelskému a stal se supplentem na gymnasiu píseckém. Avšak nepobyl tam dlouho; obviněn z velezrády, byl zatčen a odvezen v okovech do Prahy, kde odsouzen vojenským soudem k dlouholetému žaláři, z něhož propuštěn teprvé roku 1863. Ale duševní i tělesné síly jeho byly dvanáctiletým strádáním ve vězení podlomeny; dosáhl sice místa v některém cukrovaru na Moravě, ale zemřel tam již od r. 1864. Takový byl konec sdružení těchto tří jinochů. Dva z nich klesli v nerovném boji proti nepřátelské přemoci, jeden ovšem jako vůdce, dobyv si nehynoucí paměti, druhý, Girgl, jako prostý vojín, jehož jméno dávno by bylo upadlo již v zapomenutí, kdyby nebylo spojeno s jménem Havlíčkovým. Jen Gabler přežil oba své soudruhy, by podal ještě v pozdním věku svém krásné svědectví o těch velkých plánech, o tom mladistvém činorodém nadšení tohoto přátelského trojlístku.

Připojuji již zde těch několik zachovaných listů Františka Girgla a jeho sestry Marie. Tyto listy — nepokládaje tu naprostou diplomatickou věrnost za nutnou, jsem, pokud bylo třeba, co do pravopisu a grammatiky upravil, ovšem ale tak, aby jejich ráz tím nebyl setřen. — Jedno místo v Girglově listu z 27. září 1843 jsem od slova »newhod« až do slova »Doktora« vynechal, poněvadž jest jednak nesrozumitelné, jednak neobsahuje nic zajímavějšího neb důležitějšího.

Karel Havlíček Františku Girglovi.

Sr. Wohlgeboren Herrn Herrn
Franz Girgl
Auskultanten am altstädten academischen Gymnasium
zu Prag (Böhmen).
Abzugeben an Herrn F. Girgl, Hauptschul-
lehrer an der Theiner Hauptschule

We Lwowě (totiž w Haliči)
dne 12ho Listopadu 1842. [1])

Učitel slowanský, německemu auskultantu wzkazuje úctu.

Porúčíme se se wšelijakým židowstwem haličským panu auskultantu w milost

1. Text: Člowěk míní a Bůh mění. (Homilije.)

Kdybych Wám, Wážený pane auskultante jenom o šest dní dříve byl psal, nebyl by list můj tak weselé

[1]) List tento uveřejnil již V. Zelený ve své studii »Ze života Karla Havlíčka« v »Osvětě« r. 1873 na str. 15 a násl., předesýlaje mu tento úvod: O všelikých milých a nemilých příhodách na této cestě vypravuje Havlíček sám v obšírném listě, jejž psal za mimovolného pobytu ve Lvově dne 12. listopadu 1842 do Prahy svému Františku Girglovi, kterýžto list však příteli neposlal napsav na jeho místo list »jiný větší a popisující mnoho.«

mysli jako nyní. Prosím wšak abyste hned tento řádek za podušku swé lenosti neužíwal, claudendo inde, že sám dobře činíte, když s psaním odkládáwáwáwáte,

Pohled na Lvov.

a pro větší důkladnost kolikrát zcela odložíte. Abych wšak drahý papír (totiž za groš půl archu) nemařil, wyložím Wám, co se mi od toho času, jak jsem byl tak červený, až do nynější chwíle přihodilo.

Když jsem ráno časně w Praze na dostawník čekal, cítil jsem již obšírnější twář, w poledne jsem již na

prawé oko nic newiděl pro otok, a rowněž jsem nejed nic celý den. Když jsem domů přijel, počala se matka moje (jak se rozumí samo sebú) křížowat a lamentowat, jako bych byl přijel domů umříti. Tři dní jsem doma pobyl w pokoji (světnici) zaobalen w bawlnu, pak ale když již mi skoro twář splaskla, wydal jsem se w sobotu 22. října na cestu do Wídně, lehko si pomyslet jak asi obwázán. Matka moje tak plakala, že by wíce možno nebylo kdyby mne k šibenici wedli; tak že jsem i sám welice smuten (byl) a skoro jsem se bál. Tu se ale jakýs genius (owšem drobet neohrabaný jak sám uwidíte) ujal ubohého smutného táhnúcího w zimě ku kamenné matičce Moskwě pro idey; a následující historií mú energií zatřepal.

Matka moje, plná starosti o mú oteklú twář, hnala mne mnohem dříwe na poštu, abych mezi tím co druzí wečeřeli dobré místo, kdeby na mne wítr newál, zasednul. Poslechl jsem. Po wečeři wšak prwší occupans, jsa welice prudké krwe, mne nechtějícího místo opustit, pomocí jiného swého kollegy ..... z wozu wyhodil, zapínadlo u pláště utrhl, a ještě na cestu holí přes hlawu přetáhl. Tenkrát jsem byl w takém humoru, že jsem si toho ani newším, a jenom o tomto faktum as hodinu cesty filosofowal. Zcela chladně jsem rozwažoval, jaké škody z této neočekáwané události mám. Celú noc na otewřeném místě sedět, propter utržené zapínadlo nezahalený na cti mi to ale neškodilo; moji spolucestowníci mne neznali, a postilionowé brodští dobře wědí ještě z mých athletsko-gladiatorských časů na gymnasium, že mám dost síly, a že jsem se tedy nechal z dobré wůle wyhodit. Čest mi zůstala tedy a zima mi bylo také, a za odměnu me křesťanské pokory (roberto ďáblowské) dalo mi fátum ve Znojmě při obědě zwláštní jux. Seděl jsem naproti tomu pánu; kellner mu wylil asi $1\frac{1}{2}$ žejdlíku mastné omáčky na záda, a on byl tak špatný charakter, že se hned dříwe, než mu co jiného

napadlo, na mne podíval, jak já asi z toho budu mít radost. To ti byla originalní scena jistě originalní, jeho obličej stál w té minutě za dobrý román.

W Stokrawě jsem nocowal a ráno o 8mé hodině dne 24ho října 1842 widěl jsem poprwé sídlo našeho nejmilostiwějšího zeměpána, Wídeň. —.—. Bačkory, které jsem měl na nohou jsem zul. —. Bydlel jsem na Táboře (tak se nazíwá ulice, co se z Čech ní přijíždí) celých osm dní. Pogodin [1]) přijel teprw 29ho a sám mne w hospodě wyhledal, neboť jsem mu nechal adres swú u Wuka Karadžiče. [2]) Pak jsem w neděli a pondělí w jeho záležitostech po Wídni jezdil, poněwadž welmi pospíchal, a sám tedy wšecko wykonati nemohl. Kúpil

[1]) Michal Petrovič Pogodin, ruský dějepisec, narodil se r. 1800 v Moskvě, kde též r. 1875 zemřel, byl od r. 1825 adjunktem professora a od r. 1830 professorem dějepisu na universitě v Moskvě a náležel tu ku straně slavjanofilské. V srpnu r. 1835 navštívil Prahu, — jak patrno z Šafaříkovy předmluvy k »Starožitnostem« — a spřátelil se zde pro celý život s Šafaříkem, jemuž pak zejména při vydání »Starožitností« platné přátelské služby prokázal, a tak ovšem i české literatuře prospěl. (Bližší o tom viz v Brandlově »Životu« Pavla Josefa Šafaříka (V Brně 1887) str. 27 a násl. pak 103 a násl., jakož i ještě po různu tamtéž, zejména o tom, jak se P přičiňoval, by Šafaříka dostal do Moskvy.) Oba přátelé pak po léta si čile dopisovali. R. 1842 dopsal tak Pogodin, který téhož roku cestoval po západní Evropě, Šafaříkovi, že by potřeboval pro děti své vychovatele. Šafařík mu odporučil K. Havlíčka, jehož osobnost i vědomosti seznal ze styků v universitní knihovně, načež Pogodin, přijav tohoto, ustanovil, aby jej Havlíček očekával koncem října 1842 ve Vídni, přes kterou se do Ruska vracel, míně jej tam s sebou odvésti. To však zmařila rakouska vláda, nevydavší Havlíčkovi v čas průvodního listu. (Viz bližší v čl. V. Zeleného »Ze života Karla Havlíčka,« »Osvěta« 1873, str. 14.)

[2]) Vuk Štefanov č Karadžič (nar. 1787, zemřel r. 1864 ve Vídni, probudil a založil novou literaturu srbskou, spočívající na základě a jazyku národním; zvítězil v posléze uvedeném směru po tuhých bojích proti všem ostatním spisovatelům srbským až teprve r. 1847, kdy odstraněna konečně ze srbské literatury

nowý kočár a 1ho to jest na wšecky swaté, sedli jsme a s kočárem na železnici a jeli — ne do Uher ale do Haliče; proto že již nebylo možna na parochodě (lodi) po Dunaji, an 2ho poslední loď do Konstantinopole plynula a tehdy bychom se w Prešpurku, Pešti atd. nebyli mohli zastawiti. W Lipníku wzali se poštowské koně, a jeli jsme we dne w noci při ukrutné chumelici, tak že jsme byli 5ho w noci w Brodách na ruské hranici. Jenom we Lwově jsme byli přes noc a pozdrželi se tam až do 11té hodiny před polednem. — Na této cestě jsem měl příležitost, náklonnost Pogodinowu si we welikém stupni získati, a to sice bez welikého násilí, neboť on rozumný a tuze dobrosrdečný muž, poznal snadně osnowu mého smýšlení, jelikož jsem před ním nic netajil, ale co možná duši swú jemu předložil. Od něho se mnoho naučím; již po cestě mne učil, jak se má cestovati (tohoto umnění jest on weliký mistr) a předhazowal mi ztřeštěnost. »Já prý budu učit jeho syna, a on (Pogodin) mne; co já rád přijímám, proto že to není lecjakýs mudrc (ala němec) ale weliký practicus; jako wšechni Rusowé w jistém ohledu. Abych nezapoměl: We Wídni jsem dělal co možná, seznámil jsem se tam s mnohými, a to ze wšech slowanských wětwí, a seznal několik rozumných lidí; u Wuka Karadžiče jsem byl čtyrykrát, on jest prawý Srb, exemplar neporušený a wzor čistého Srba, ale jako čert wždy wedle kostela se uhostí, má paní němkyni. Pomysli si, jestli bych nebyl jeho paní hned krk zakrútil; rozsuď sám! Takowú ti má krásnú dceru —

dosavade užívaná řeč »slaveno-srpská« a zaveden jazyk srbského lidu jako řeč spisovní, jímž Vuk první psal. Proslul též svou sbírkou lidových písní (II. vyd. 1841—62, 4 díly, 5. a 6. do r. 1865—66). Již od r. 1813, kdy poprve po zabrání Srbska od Turků se tam utekl, zdržoval se ve Vídni, ovšem ne trvale, konaje časté cesty a meškaje po delší dobu v zemích jihoslovanských, zejména německých. Oženiv se, usídlil se pak ve Vídni trvale a zůstal tam až do konce svého života.

a ona ani slowíčko po srbsku neumí: také ostatní jeho děti jsou púzí němci. Jistě mi to tam na očích widěli, jak jsem se tomu diwil. [1]) Nyní Wuk odjel do Zemuna (Semlín) neboť jest prawá ruka knížete Miloše jako rada, sekretář atd. — We Wídni jsem se hodně po srbsku

Pražský seminář z prvního dvora Klementinského. (Ku str. 8.)

naučil; jistý Srb Korilac (sic!) mne učil denně 3 hodiny a krom toho jsem s ním a s jinými Srby pořád chodil a mluwil. — Také s Podlipským jsem častěji mluwil W diwadle widěl jsem Othelo (w císař.) a Normu (w Korutansk), wypil mnoho wína a snědl Šnitzle a Roſtbrat. atd.

[1]) Takovouto německou domácnost neměl Vuk ze slovanských básníků sám; vždyť u hlasatele všeslovanské myšlenky, u pěvce »Slávy dcery« nebylo jinak.

Zpozorowal jsem, že we Wídni lidé blahoslaweně žijí: 10 hodin spí, 7 hodin jedí, 2 hodiny hrubianstvo, 3 hodiny hlúposti a daremnosti mluwí, 2 hodiny se smějú a protože den jen 24 hodin obsahuje, tedy nic rozumnějšího dělati nemohú. Děkuji p. Bohu že jsem krom dcery p. Wukowé jinú ženskú newiděl. — (neseznal.)

2. Text: Proti wětru s.... těžko jest.

Známo Wám bude slawný pane auskultante, že jsem se na tu welikú cestu bez oné zázračné hwězdy, bez pasu wydal jsa té sladké naděje, že se nějak zatím do Rus dostanu a pak později na pas pomyslím. Ale naděje mne welmi zklamala. Newíš-li to ještě, tedy se nyní dozwíš, že ani do nebe není tak těžký přístup, jak na »swatuju Rus«, a přidámeli k tomu že neméně u nás těžký jest odstup, jak tam přístup, máme hned krásný obrázek Tři rakúské a tři ruské rohatky (Schlagbäume) na člowěka číhají, a u každé několik satanášů. Zkrátka ti powím že resultát toho wšeho bylo, aby pan Hawlíček w milosti boží zůstal w Rakúsích, a očekáwal řádný gubernialní pas. Rozžehnal jsem se s panem Pogodinem welmi smutně, wěci mé a on jely do Moskwy, a welmi jsem tenkráte swým kabátům a punčochám záwiděl, že nepotřebují »paszport« jako já. Pogodin jenž po cestě mne pořád těšil, že zima w Moskwě jest takowá jako zima Pražská, najednú při lúčení, starostliw jsa, aby mu nepřijel p. učitel beznosý neb bezuchý, najednú teprw wyjel z barwú wen, že jest v Moskwě mnohem ziměji, než na Nordkapu a na nejsewernějším konci Islandu, že jest tam obyčejně 10° pod nullú, a časem ráno i 25—30. Zanechal mi tedy peníze, abych si kúpil w Brodách notnú čubu, a o čem se mi ještě nezdálo, futrál neboližto púzdro na nos. W tom okamžení mi projela idea, jak asi musí člowěk w duchu být spo-

řádán maje na sobě: podwlíkačky a košili plátěnú, dto. z flanelu; punčochy dwoje wlněné a bawlněné, boty z dwojí kůže a kaučukem prolité, notné kalhoty, notnú zimní westu, dwa kabáty (id est jeden watowaný, druhý kaučukowý; šlafrok, plášť, čubu nedwědí, ukrutné ruské buffy na nohách wnitřku owčí kůží wykládané, pak na hlawě ukrutnú koženú čepici až pod krk, že jen oči a nos widět a ještě.. na nose futrál: krom toho náramné as 10libr owé rukawice. Pomyslímlisi ale že pojedu nejméně 15 dní na odkrytých saních, a dáli p. Bůh asi w Prosinci neb Lednu (jak mi brzy dají pas) et quidem quoad circumstantias loci do Moskwy — lehko widím, že se nezapotím. S Pogodinem byl bych w krytém woze, za tepla a za 6 dní a nocí bywal w Moskwě. — — — — Smutně jsem Hospodina Pogodina wyprowodil až k prwní rohatce, pak mě ale (jako na wěčném súdě kozla od owcí) z némenší horliwostí od něho odlúčili. Smutně jsem se za ním díwal a ještě smutněji táhl jsem do Brodů. Tam jsem musel dwa dni čekať, až jela pošta do Lwowa. We Lwowě jsem měl opět jakési zdaření ala Mohelnice a sice dwoje, jen že trochu rozličné. Opět ústně si to dopowíme, já to zapsal do swé knížky a za 3 leta o tom wíce. Takowé wěci se p. auskultantu nikdy nepřihodí, budeli pořád za pecí sedět. W Brodách jsú samí židi (ale nezpomínej si na ono powěstné proroctwí) to ti byli dwa dni horší než w pekle, wěř mi jenom, že jsem tam weliké trampoty přestál, ale nemám chuti opakowat to.

3. Text: Post nubila Phoebus.

Nyní sedím we Lwowě a bydlím u p. Zapa, jehož snad podle jména znáš, a ještě lépe bys znal, kdybys

prawidelně Muzejník čítal.[1]) Cwičím se w polské národnosti, to jest učím se hodně zdwořile s paními mluwit, učím se od nich tančit krakowiaka a mazura

Honorata Zapová.

a žwatlat tím accentem jako ony (dáwám ale při tom jak se na budúcího moskewského učitele sluší hodně pozor, abych se do některé nezamilowal) od pánů se učím bibliografii, po malorusku mluwit, a arak nec non spi-

[1]) Naráží se tu na četné články Zapovy v Musejníku, jednající nejvíce o současné polské literatuře. Zap meškal ve Lvově od r. 1836 až do r. 1845, kdy se dostal do Prahy; tam se i oženil s Honoratou z Wišňowských. Viz vše bližší při dopisech Havlíčkových Zapovi níže.

ritus pít, w ruskĕm zdejším semináři se učím poměry církwe jejich k naší (to jest katolické). Jim ba ....[1]), klusky, burak, okurky s medem, pšenici wařenú s makem, bukowinskú polentu, huculskú bryndzu, pohankowú kaši et similia. Poznamenáwám quoad eruditionem dom. auscultantis, že má p. Zap půlletú dceru, a 17 a půl letú paní, a to sice welmi krásnú, jak se sám přeswědčíte, neboť má naději co nejdříw do Prahy přesazenu býti. Pak se na ni podíwejte, jest čarnobríwa jak Rusíni mluwí (dcera šlechtice z Bukowiny), umí tedy i malorusky, a česky jí p. Zach welmi dobře na učil, jak se dá lehko mysliti. Německy neumí an slowo, jen po francúsku, toť wíš, že to byla u českého wlastence prwní dobrá wlastnost, a hned se mi tím také pochlubil. Polky se welmi lehko spřátelí tak, že jsem byl hned za týden u p. Zapa jako doma; tím snadněji proto že bywám od 8—2 jediným společníkem paní, když Zap w kanceláři bywá. Polky jsú welmi upřímné a swěří se se wším, a mně tím wíce že mám být tím w Moskwě, čím jest p. Zap we Lwowě. Ona mi celú historii swé lásky s nejmenšími maličkostmi wyprawowala, mají se welmi rádi. Mnoho jsem se naučil, čeho se jindy člowěk jen sám z wlastní prakcí dozwí a jmenowitě ty. Jest tu pro mne welmi příjemný žiwot, jsme sami tři (excepta malinká Bronislawka) a protože oba jsú se mnú již welmi dobře známi, nepowažují mne wíce za cizého. Widím owšem, že jest mnohem tíž radowati se s radujícími (bez záwidění) než útrpnost míti s nešťastnými. Bůh sám wí, proč raději snáším nelibosti než tauhu po štěstí! Já alespoň, dokud mám co trpěti nemilého, sám se w duchu se sebú zakládám, že to a ještě wíce snesu, ale lakomost a chtiwost po idealním mém štěstí tak mne moří, že ani Spielberg tak nemůže. Děkuj Bohu, že to píšu w jazyku mi posud

[1]) Nečitelno.

nezwyklém,[1]) sic bys jistě přes půl hodiny wariace w tom samém themu slyšel. — Milý brachu! není to žádné paradoxon, co já o Polkách smejšlím. Polské paní jsú paní, pyšné królowské stwoření, w plné důwěře ku swé důstojnosti tolik si dowolují, že by naše powážliwé panenky se při wšem co Polka po celý den mluwí a dělá, pořád jen čerwenaly. Polka se prach nic nebojí, co si o ní mužští pomyslí, ona newyděláwá a newyprošuje si dobré mínění, wážnost u mužských, ale wynutí, abych řekl poručí si, že ji musíš ctít, anebo milowat. — Polka wšem mužským porúčí a jen jediného poslúchá, a jak to as láká státi se pánem takowého pyšného panského stwoření![2]) —

4. Text. Wiz Kwěty. 1840. číslo 28. prwní dwa řádky.

Wůbec si přečti hodně pilně Tylowu powídku »Newěsta z Hwězdy«.

Proto ale, že raději tento díl psaní, co by z tohoto textu wyplíwal, zanecháwám Tobě k wlastnímu pomyšlení budu zde jen jednati wůbec o tom co ti ještě psáti chci bez pořádku.

O mé wěci w Praze bude pečowati Gabler, nedoufám, že se wy spolu již wíce udobříte, a to z dobrých praemiss. Sic transit gloria mundi. Nedoufám též, že ty se změníš kdy, museli by se zázraky díti. Předc ale když má člowěk, jenž do lotterie wsadil na nějaké

[1]) To píše Havlíček ke konci r. 1842 po čtyřletém pobytu v Praze vyplněném pilnými studiemi českého jazyka a všech ostatních slovanských řečí. Přiznávám se, že mne to místo přece jen zaráží, a že jsem v pochybnostech, jak mu rozumět. Ovšem vychování české studující mládeže bylo tehda takové. Ale jaké by to bylo přiznání u Havlíčka!

[2]) Až sem otiskuje V. Zelený tento list doslovně. Následující odstavec: »4. Text wiz Kwěty . . .« až po slova: . . . psáti chci bez pořádku . . .« jsou vynechána.

panstwí jeden los, předc naději wyhrát: proč bych i já si mysleti nesměl, že ty ..... —

Po ty tři leta mi nepiš, leda bys se stal professorem. Co mi třeba wědět, od jinud se dowím. Já bych rád po tři léta s tebú nemluwil, učiň mi tuto žádost k wůli. — Uhlídámli tedy od tebe psaní ... jsi professorem, jinak nic.

Ani já tobě nebudu bez weliké potřeby psáti, abychom si trochu odwykli.

W Moskwě budúcně: Feodor Matějewič [1])

Borowský po tři léta, nyní ale a pak opět

Karel Hawlíček.

Neboť Rusi každého podle swého kopyta překřtí.

Na rubu tohoto listu připsán následující, V. Zeleným v »Osvětě« neuveřejněný dodatek:

1. Konečně wšak musím ještě něco o sobě t. j. o své hlawě a o swém srdci podotknúti, abys mne celého widěl. Sám a sám, ach sám ach sám; to jest můj nejlepší wýklad celé mé nynější sústawy. Od 20ho Října až na nynější doby jen sám o sobě w cizím swětě, žádnému nemohu zcela své smýšlení otewříti, a předc při tom mnohé starosti mám a práce. Pak několik let před sebú opět widím, kde budu opět sám.

Zcela jsem se změnil; každodenně nahlížím do zrcadla, newypadám-li ještě tak, jak jsem wypadáwal. Ba ani to ne. Za ty dwa měsíce wyrostly mi kníry dosti weliké, přál bych ti widěti twář mú. Wypadáwal jsem li kdy zamračen, tedy jsem nyní.

Zdá se mi, že jsem přešel periodu mládí w mém žiwotě a přešel w mužstwí. Welikú túhu mám po samotě, plán jsem již zcela wymyslil. Bywalali kdy w duchu

[1]) Matějewič; otec Havlíčkův slul Matěj.

mém láska k wlasti, zdá se jaksi nyní přewládati nenáwisť a túha po pomstě na nepřátelích. Newýslownú mám žádost do wojny proti nepříteli wlasti naší. Mám práwo wstúpiti hned za důstojníka, a uslyšíš-li že táhnú Rusowé proti Němcům, tedy již wíš, že Feodor Matějewič Borowskoj jest poručníkem w pluku kozáckém a má pod sebú 40 molodců donských.

* * *

NB. Místo toho psaní poslal jsem Františkowi větší a popisující mnoho; na 3 listech welmi drobně psáno zdá se mi asi dwakrát tolik. [1])

[1]) (Poznámka Havlíčkova.)

František Girgl K. Havlíčkovi.

Listy ze dne 4./9. a 15./9. 1842, 11/7. a 27./9. 1843, 23,/2 1844 pak z 21./1. 1845.

Můj milý bratře!

Psaní twé nedostal jsem w Praze, ani w lázni, ale we Wšetatech. Pan Ambrozi jel se swými syny na čtrnáct dní do Krkonošských hor. Kdyby mu to bylo napadlo o trochu později, byl bych přišel k wám.

Ačkoliw Krakowský štempl neaučinkowal, gak jsem očekáwal, přece obsah geho tu pochwalu získal, ut quae libet, sibi speret idem; ze Wšetat očekáwám tedy české psaní. —

Klara konkurs špatně udělala a to sice z většího dílu skrz oslowství swého otce. — Nač ty jsi pořád dotíral, aby se mu řeklo, to mu otec můj obšírně wyjádřil; on tomu byl welmi powděčen, ale — neudělal to. Již jsem se dáwno tak nezlobil.

Dwa dni dříwe, než jsme odjeli z Prahy, sezwala sestra swé známé a přítelkyně t. j. H. E. a t. d. a t. d. Já mluwil s Amalií wíc než hodinu o ».....« k welikému pohoršení celé společnosti, proto že jsme stáli (bylo to w zahradě) as třidcet kroků od nich a ani jsme se z místa nehnuli. Není diwu, že s Gablerem tak dlouho mluwila. Ona shání nápady a myšlenky,

kde se gí jen wyskytnau, aby je pak mohla za swé wydáwat.

Jak jsme se wrátili k společnosti, měl jsem s Emilií zwláštní švandu. Ona začala na mne mluwit česky a

František Girgl.

wysmíwat se Amalii, že tomu nerozumí. S Gablerem jsme se špatně rozžehnali. — Nemáte se wíce co bát, že bych swau cestu nenašel. Jest mi, jako bych ze sna procitnul. Ačkoliw dosawáde ještě jsem práci neuwykl, předce pracuji. »Ale Řím nebyl za den wystawen.« Mějte se dobře.

Girg.

W Praze dne 4ho Září (1842).

Můžete-li mi poslat nějaké peníze, udělejte to; ale brzo po poště. Gá bych rád Sachersowi pomohl z nauze a mám sám jen, co potřebuji. Piš mi co nejdřív.

Týž témuž.

W Praze dne 15ho Září 1842.

Můj milý bratře!

Dnes ráno jsem twé psaní obdržel a co neyspíš možná, t. g w 9 hodin na wečír, se hotuji ti odpowědít. A abych to nezmeškal, proč ti wlastně tak brzo píšu, hned s tím počnu. Newím, učinim-li ti za wděk, když ti obsah weselohry, z nížto žádaný nápis jest wyňat, z krátka wyložím, newím ani, jestli se mi to powede, neboť se nepamatuji, že bych byl četl weselohru zapletenější. Nepotřebuješ-li to, powažuj to za úkaz pokusu naší welké práce. Wypadne-li to dobře, máš jen p. učitelce [1]) co děkowat; neboť, že já bych sotwa byl mohl to ještě dnes na wečír celou tu weselohru přečíst a ještě psaní napsat, powzbudil jsem ji k tomu, ahy mi zatím, než já ti o důležitějších wěcech as čtwrt archu popíšu, wýtah z té weselohry udělala. Ona jest na tom jen sama winna, nebo jak slyšela, že ti ten slawný wýrok p. Brucka (?) mám opsat, prawila, že člowěk ani krásu jeho dokonale pochopiti nemůže, když příležitost, při které to bylo prawno, nezná. — Než ale s tím bude hotowa, wyswětlím ti některé temné wyjádřuňky w mém předešlém psaní. My mysleli (ty a já), že ten krakowský štempl, t. j. wytisknuté jméno »Krakau« na twém psaní, jistý kritický wplyw na její smysl míti bude. Sapienti sat. To wšak ale nebylo. Za to ale, jak jsem twé psaní

[1]) P. učitelka jest sestra Girglova Terezie, či, jak se tehda podpisovala, Marie T. Výtahu, který zhotovila, při listu není.

arci »purgatum et cum lectionibus variantibus«. jí byl přečetl, pravila: »O tak já taky umím česky psát, já ti do Prahy nebudu než česky psát.«

Čas mi nestačí, abych ti všechno opsal, co welectěná p. učitelka o tom kusu sepsala. Opíši ti tedy jen to mjsto:

There is an old Bohemian fashion of flingi ng magistrates who overstep their duty, out of the window, which I may one of these days be tempted to introduce into Pomerania.

Charles the XII. by J. R. Planche,[1])
Act I. scene 3. pagina mihi 26.
Editio Stuttgartiensis.

»Es gibt eine alte böhmische Sitte etc. Čechové maji starý obyčej wyhazowati oknem auředlníky, již překročí swé práwo,[2]) který (obyčej) já bych mohl býti pokaušen zawésti co nejdříwe (doslowa: jeden z těchto dnj) w Pomořanech.«

Za nápis by se ale lépe hodil prwní djl této průpowědi:

Much as I respect the law and the dispensers thereof, there is an otd Bohemian fashion etc. ut supra.

Po česku:

Gak tuze také ctím práwo[3]) a rozdawače jeho (práva), přece[4]) jest mezi Čechy obyčej a t. d.

Anglické »there is«, es gibt, newjm jak po česku přeložit, a předce to k auplné kráse toho wýňatku nemálo přispíwá.

[1]) James Robinson Planché, angl. dramatik a spisovatel, nar. 1796 v Londýně, zemřel tamtéž r. 1880. Sepsal neb zpracoval více než 200 divadelních her.

[2]) Správněji: »kteří přestoupí svou povinnost.«

[3]) Správněji: »zákon«.

[4]) Slovo »přece« sluší vypustit. Překlad toho místa by měl zníti: Jakkoli velice ctím zákon . . .

Giž nemám wjce času. Měj se dobře. Piš mně brzo, jestli potřebuješ obšírnější zprávy o té weselohře.

(Bez podpisu.)[1])

Týž témuž.

Werona 27. červenc. 1843[2])

Bez podpisu!

V Praze dne 11. července 1843.

Gabler mi teprw teď (jak twé psaní z Moskwy dostal) powěděl, že jsi mu již dáwno z Moskwy poslal adres. U Šafaříka jsem byl, on se mě ptal, co píšeš nowého; já newěděl nic: On ani ještě newí, jestli jsi u Pogodina anebo u Šewirewa (tak m. Ševyreva); Boďanský mu jen psal, že se w tom nějaká změna stala. Já mu twůj adres tam nechal a nepůjdu tam dříwe zas, až mně něco materiálního napíšeš. S Gablerem teď mnoho zacházím, ale ani on sám o sobě ani já o něm ti wíce psáti nemůžem, než že je zdráw a ještě u Fiedlerů. — Jak »Kwěty« letos se zewnitřně zlepšily, již jsi widěl; tato změna wšak jen jim má cestu klestit k znamenitějším pokrokům. 1844. budau wycházeti alespoň 3krát týhodně a také obsah jejich se (dle wšeobecné naděje) zlepší.

---

[1]) Oba tyto listy (34. a z 15. září 1842) psány do Německého Brodu, kam se Hávlíček z cesty po Haliči a Slovensku, na níž se vydal z Prahy dne 30. července s polskými studenty Leonardem Žukem, Skarszewskim a Skizlińskim, dne 7. září vrátil. V Něm. Brodě očekával jej již Gabler. (Viz V. Zeleného článek »Ze života Karla Havlíčka«, »Osvěta« 1872 str. 658 až 662. — Na té cestě, jak vysvítá z narážky Girglové v prvním listu, dopsal mu Havlíček z Krakova.

[2]) Připsáno rukou Havlíčkovou. Co by značilo častěji se opakující označení »Verona«, nevím.

Letos wšak jsau špatnější než kdy jindy. Článek w diwadelních nowinách, o kterém se w čísle 2. Květů mluwí, byl od dra. Muísáka, zdejšího praktikanta (rozeného Rakušana), na poštwání od zdejšího městského

Pohled na bývalé divadlo Stögrovo v Růžové ulici (nynější půjčovnu v Půjčovní ulici).

heytmana a barona Kotze sepsán. Post factum domlauwali Muísakowi, aby šel do českého diwadla — chtěli to přiwésti k weřejné pračce, aby mohli české divadlo [1]) zapowědít; on se ale nedal přemluwit. Že tenkráte diwadlo k zahynutí swému spěchati se nezdálo,

[1]) Míněno tu Stögrovo divadlo v Růžové ulici.

to sama jejich závist zřejmě ukazuje. Ale však již 24. ledna nebyl w diwadle skoro žádný, a jen Tylův »Slepý mládenec«, kus, jenž před čtyřmi lety (nevinně) byl propadl, 26. ledna zase znowa a potom ještě několikráte při až přeplněném diwadle dáwán, ukryl větší části obecenstva, co mně a snad i jiným zrowna potwrdil, že wzkříšení českého diwadla, jestli možné, hlawně na básnících záleží. Wypsal 18 $\frac{1}{12}$ 42 Stöger pocty (praemia) za nejlepší tři původní kusy (dramy), až k wánocům 1844, a jistý milownik české literatury wymínil sobě právo nákladní, rozmnožiw pocty Stögrowy o ještě jednou tolik, tak že se teď za nejlepší kus 40, za druhý 30 a za třetí 20 dukátův, hned jak saudcowé [Jungmann, Palacký, Kaubek, Swoboda, Wocel a (snad jestě jeden,] swůj rozsudek pronesau, wyplatí; že Stöger pro wlast českau nic nedělá, wíš, tedy z toho uzawřeš, že i druhá hlawní podpora každého diwadla, hojné náwštěwy, jen od původnosti a zwláště od ceny kusů záwisí. Ale i dobrých překladů máme (incredibile dictu) málo. Jak diwadlo zponenáhla klesati počalo a referáty o něm nejen w Bohemii, ale i w Kwětech (Wčela beztoho pro lepší důkladnost, t. j. opisowání z jiných časopisů, přijde s referátem as o půldruhého měsíce později), docela přestaly, zřídily wlastenci mezi sebau předplacení na 15 představení [auterních a čtwrtkowých, neb nedělní (frašky a t. d.) jsou beztoho dosti wýnosné] a tak ge poněkud na živě udrželi. W celém předplacení ani jeden kus se neopakowal. A předce jsau to ti sami herci, kteří i w německém diwadle (jak stawowském tak i Stögrowském), hragí s řídkými wýminkami, pauzí Němci, a Stöger je (proto že na swém diwadle w němčině skoro jen kauzedlné frašky s 50ti i wíce osobami dáwá, n. p. Zauberschleier, která se teď po 59té prowozowala) wíce na kopy, než na wáhu přijímá. Při wšem tom Stöger hledí diwadlo swé osamostatnět, aby i kdyby stawowské wíce neměl, ještě od toho se mohl živit; jistá wlastenka

mě ujišťowala, že on zamýšlí stawowského diwadla se dokonce odříci. Wida ale, že s českým obecenstwem snad nic neswede, hledí wíce na to, aby nowě přijatí členowé se pro německé hry hodili, ačkoliw, s českým obecenstwem opičí komedii hraje a ge w českém diwadle nechá ponegprw wystaupit, a jak Němci říkají (neb tento characteristický způsob mluvení jim nezáwidím) sich die Hörner abstossen. Nejpatrnější důwod toho jest, že přijal regisseura jistého Justa, jenž ani slowa česky nerozumí. Již ale dost o diwadle — jsou to arci smutné wěci. Nejsau ale wšecky členowé českého diwadla špatní herci, nýbrž dost jich je, obsaditi dostatečně dobře i větší kusy, a také stogí-li kus za nadobyčejné namáhání, dost dobře hrají. Tedy: jen nějaký buď původní, buď přepracowaný aneb přeložený kus sem po příležitosti pošli, já sám již původní dramu wíc než z polowice wypracowal a, budu-li jen pro mluwnické kozelce moci, jistě ji pp. rozdawatelům dukátů odewzdám. W Bohemii již žádné referáty o českém diwadie newycházejí, proto že Klutschak [1]) jsa ustawičně w českých časopisech (a sice právem) kárán, se referátů odřekl.

Též Matice česká za neylepší w jazyku československém původně wydaný spis, který roku 1843 wyšel aneb wyjde, 50 dukátů, za druhý 25 dukátů wysadila. Hrabě Lew Thun wydal: Uiber die Stellung der Slowaken in Ungarn; ještě jeden spis chce w němčině wydat a pak w naší řeči co spisowatel wystaupit. Nowé knihy (i poznamenání wšelikého druhu). O smíšeném manželstwí. [2]) NB. w Příteli Mládeže [3]) se wychwalují

[1]) Tehdejší redaktor »Bohemie«.

[2]) O smíšeném manželství. Slovo lásky k mládencům a pannám katolickým od jednoho upřímného jejich přítele. V Praze u Václava Hessa v 12. str. 33. (Bez udání roku.)

[3]) Přítel mládeže. Časopis pro českosl. nár. školy. Vydáván od konsistoře královéhradecké. (Redakcí J. L. Zieglera a A. Stránského.) V Praze 1825—46. Vyšlo 38 svazků.

Jesuité (?) t. j. teprw indirecte. Česká Thalia Sbírka her diwadelních původních i přeložených uspořádaná od J. K. Tyla. [1]) Očekáwá se národopisná mappa království českého od J. J Smetany. [2]) Wyšly Básně Jaromíra Picka. [3]) Letopisowé Trojanšti 6té wydání. Tomka Děje země České (II. díl malá Encykl.) Překlady klassiků wšech národů a časů (Romeo a Julie, Thomsonowy počasy, Othello. [4]) Obrazy žiwota na wýchodní Ewropě od K. Wlad. Zapa. [5]) Rukopis Královdworský w původ. jazyku a polském, jiho-ruském, illyrském a německém i anglickém přeložení. (Vyšel r. 1843, pozn. vyd.) — Úplný německo-český Slownik prací Jos. Franty Šumawského, [6]) a 2 sw. Zábawné Spisy Jana z Hwězdy (Gin-

---

[1]) Česká Thalia vycházela u V. Špinky, pak Václava Hessa v Praze r. 1837—1841. Dle toho zdá se zpráva Girglova poněkud opozděnou. Vyšlo 5 svazků. Obsahuje až na dvě původní hry Tylovy, Nalezenec a Čestmír, vesměs překlady, většinou od Tyla.

[2]) Mapa ta nevyšla.

[3]) Básně. Od Václava Jaromíra Picka. Co sebr. básní svazek čtvrtý. V Praze 1843 u Synů Bohum. Haase.

[4]) Othello vyšel v převodu J. B Malého r. 1843 v »Překladech klassiků«, nákladem Dr. K. Amerlinga. Překladu Romea a Julie v této sbírce není, a též toho roku (1843) ani nevyšel; překlad Douchův vydán teprvé r. 1847 nákladem Matice české. Thomsonovy Počasy v překladu Fr. Douchy, vyšly v Praze r. 1842, nákl. vydavatelstva »Bibliotheka klassikův«, tiskem Jana Spurného; jen na části výtisků jest též záhlavní titulní list »Překlady klassiků všech národů a časů, věda umění, číslo II.

[5]) Zde uvádí Girgl titul nesprávně; kniha ta má název: »Zrcadlo života na východní Evropě.« Vydal K. Wlad. Zap. Vyšla ve III. svazcích; I. sv. též pod názvem: Obrazy, pověsti a anekdoty z národního a společenského života; II. sv. též: Obrazy, pověsti a anekdoty; III. sv. též: Cesty a procházky po Haličské zemi. V Praze 1843 a 1844, v knihkupectví J. G. Calveho.

[6]) Slovník tento vyšel ve dvou dílech v Praze 1844—1846 tiskem a nákladem Jana Spurného.

dřicha Marka): [1]) Oliver Twist aneb mladictwí sirotka z anglického přel. [2]) Atlas k přírodnímu zeměpisu. Očekáwagí se na 1844 dwa noworoční almanachy mezi nimi jeden dosti skwostně wydaný Calvowským knihkupectwím. Wůbec welké naříkání, že nemáme skoro žádnou belletristickau literaturu. [3]) Kwěty nám wšak podáwají wýňatek z nowého románu, ale snad jen pro pochautku, neb román ještě newyšel. A. Mickiewicze přednášení (sic!) o slowanské literatuře wycházejí we francouzském a německém jazyku. Čelakowský drží we Wratislawi 2krát w témdni čtení srownáwační mluwnice slowanských nářečí, 2krát starožitnosti slowanské dle Šafaříkowých (které teď w německém překladu w Lipsku wycházejí), Němci, t. j journalisté, se začínají starat o nás, ačkoliw my jim o takowé starání se tuze ne stojíme. Nýbrž dostáwají strach a rádi by německý patriotism wzbudili w prsau české šlechty. I Maďaři již se začínají Slowáků báti. A gako kdo se čerta negwíce bojí, rád by dokázal, že ho není, tak také oni »Šafaříkowi předhazují, že tak dlouhý čas od Uher wzdálen jsa, nemohl počet Maďarů a Slowanů w prawém poměru udati. Protož rozumnější z nich (na př. Szechenyi) jim radí, aby od přílišného horlení (kteréž jen tím silnější reakcí wzbudíwá) upustili. [Žertem jim i někdo (we Wšeobecných nowinách) [4]) radil, aby, když se panslawismu tak bojí, i také proti němu se swými pobratřenci finskými se spojili, město Ofen prý by mohlo

[1]) Zábavné spisy Jana z Hvězdy (Jindřicha Marka) vyšly v desíti svazcích v Praze 1843—1847 u Jarosl. Pospíšila.

[2]) Boz (Karel Dickens): Oliver Twist aneb mladictví sirotka Zčeštil M. Fialka. 2 d. V Praze 1843—1844 u Jarosl. Pospíšila.

[3]) Porovnej s těmito zprávami konec listu Havlíčkova z července 1843 k Th. Klejzarovi; patrno, že tam čerpá z tohoto listu Girglova, který, jak si Havlíček sám na něm poznamenal, obdržel dne 27. července 1843. List Klejzarovi napsal asi krátce po té, když ho došel tento dopis Girglův.

[4]) Rozuměj: V »Augsburger Allgemeine Zeitung«.

být takového sjednocení středistě (centrum).] Nowý prawopis p. Šafařík, co se týče kladení j místo g; í místo j schválil; wšak proměny ou = au, v = w saudí proti obdobě býti. [1]) S tauto wýminkou tedy také »Encyklopedie nauk« [2]) w nowém prawopisu wychází. Jiné spisy se starým, s docela nowým (ou a v) jen některé spisky w přílohách ku Květům a we Wlastimilu, [3]) na wýslownou žádost p. spisowatele (n. p. Koubka), též Frantův »Slowník«. Pokračowání nowých kněh: 2hý sw. »Národních písní českých« od K. Erbena. »Pan Erben si obral welmi krušný a pro nás welmi důležitý obor literární činnosti, totiž powěsti, báchorky, písně lidu a bájeslowí slowanské«. Květy W. N(ebeský ??). — Jana Kollára Cestopis italský, s zwláštním ohledem na slawjanské živly (do horní Italie přes Tyrolsko a Baworsko) a s připojeným katalogem wšech slowanských umělců t. rytců, malířů a t. d. wšech kmenů a časů. [4]) Klácel pro swůj článek »Kosmopolitismus a wlastenectwí« w Musejníku wyšlý od některých wlastenců (we Wlastimilu a w Kwětech) z nedorozumění silně byl pronásledován; »přišel k swým a oni jej nepoznali« prawí jeho žák, jej zastáwaje. Ředitelstwo Musejníku přešlo od Šafaříka, pro nestálé zdrawí a jiné zaměstnání odstaupiwšího, na J. Eraz. Wocela. Wychází též u nás bibliotéka mládeže od

[1]) Šafařík vytkl tyto zásady již v své přednášce »Slovo o českém pravopisu«, konané dne 2/6. 1842 ve společnosti nauk.

[2]) Recte: Malá encyklopedie nauk, vydávaná nákl. Česk. Museum. 11 čísel.

[3]) Wlastimil. Přítel osvěty a zábavy. Vyd. od Jos. Kaj. Tyla, později od K. B. Storcha. 4 díly po 3 sv. r. 1840—1843, tiskem a nákl. Jana Spurného.

[4]) Titul zní správně: Cestopis, obsahující cestu do horní Italie a odtud přes Tyrolsko a Bavorsko, se zvláštním ohledem na slavjanské živly, roku 1841 konanou a sepsanou od Jana Kollara. V Pešti 1843 u Trattnera Karolyho.

Wlasáka.[1]) Archiw český[2]) wyšel teď již až do 4. sw. dílu II., ještě jsem jej ale ex causis inferius explicatis nečetl. Wyšly též básně Wincencia Furcha sw. 1.[3]) (nečetl jsem je a w Kwětech hlawní H. panující) kritik je W. N.(ebeský); tedy o obsahu psáti nic nemohu. Od Tomíčka očekáwáme wšeobecný dějepis w 3. dílech.[4]) Winařický wydal »Waryto a lyra«,[5]) sbírku básní tak uspořádaných, že w nich nikdy dwě spoluzwučky po sobě nepřicházejí; též wyjde od něj Iliada w dwojím překladu, nýbrž wěrném (w hexametru) a prostonárodním (w metru pro mne nepochopitedlném; neb w metrách teď panuje největší anarchie. Malý n. p. se weřejně přiznal, an mu od kritika v Kwětech wytýkáno bylo, že w svém Othellu často proti metru chybil, že pro větší plynnost werše, a protože prawidla weršownictví u nás beztoho posud ustanowena nejsau, slabiky pauze počítal. — Naše wědomost o literatuře ruské! Wíme, že Repertuar Ruskago i Panteon wšech Ewropských Teatrow na 1843 god, dle oznámení Sewerní Wčely bude podáwati následující články ..... Máme zde w Kwětech »Několik slow o dětských opatrownách« (ze S. Wčely). 3. »Pohled na souwěký směr ruské litera-

[1]) Bibliotheka mládeže, aneb sbírka mravných powídek k ušlechtění srdce a obweselení mysli, již sepsal i přeložil Jos. V. Vlasák. Čtyři dílky. V Praze 1828—1832 v arcib. knihtiskárně. Zde míněno nové pokračování její pod názwem: Bibliotheka mládeže. Spisek k poučení i k obweselení. Wydáwán od J. V. Vlasáka. V Praze 1843 u Jarosl. Pospíšila, šest dílkův.

[2]) Archiv český, wyd. Fr. Palacký. Díl II. wyšel r. 1842.

[3]) Vincenc Furch, Básně. Dwa swazky. V Holomouci 1843—1844 u Al. Skarnicla. První, zde míněný, sw. wyšel r. 1843, druhý roku násl. Úwaha v »Časop. mus.« 1844 str. 611 a v »Kwětech« 1844. Činí tedy Girgl kritikowi »Kwětů« Nebeskému křiwdu, že by snad básně ty chtěl umlčeti.

[4]) Dějepisu takého Tomíček newydal.

[5]) Waryto a Lyra, básně a písně. Od Karla Winařického. V Praze 1843, u Synů Bohum. Haase.

tury« od prof. Ševyrewa. (Výňatek pojednání pana Ševyrewa w časopisu »Moskwitianin« obsaženého, umístěný v literním časopise »Dennica«, we Waršawě pod správau Petra Dubrowského wydáwaném. »Nemajíce krásného pojednání p. Ševyrewa we wší auplnosti před rukama, daufáme, že se tímto výňatkem obecenstwu našemu zawděčíme; (Květy 31. máje). 4. Zpráwa o spisowatelských pracích professorůw na učilištích císařstwí ruského roku 1840. (Mus. 1843 sw. 2.). 5. Z dopisu Petra Dubrowského p. Hankowi dozwídáme se, že paní Kologriwowá (známá pod jménem Fandima) zamýšlí wydati překlad Dantowé »Comédia divina«. Timkowský začne s Kalderonem wydáwat překlad celého hispanského diwadla. Daškowý wydal popsání Olonecké gubernie. Mimo to seznáme pět nápisu pěti článků w pěti rozličných ruských časopisech. Historie Maloruska od Markowiče (wšak newím gestli w ruském neb maloruském jazyku sepsaná), jest prý »znamenitá práce«. Tolik p. Dubrowský; wšak kdyby on a jeho »Dennice« (slowanské přehledy k seznamowání wzájemných literárních plodůw všech slowanských kmenůw mezi sebou) nebylo, snad bychom ani tolik newěděli. Negnowější swazek Mus. (červenec) mně theologowé ještě nedali, wšak proto se tuze nestrachuj, že bysi mohl něco psáti, co již zde wíme. Zpráwami, o polské literatuře nás p. Zap dostatečně až doposawade krmí. Mámli ti wšak i o jinoslowanské literatuře psáwat, mně oznam, tenkrát jen negdůležitější. Jordan pracuje na obšírném (lužicko) srbsko-německém slowníku. Založila se Matice pro národní literaturu w Záhřebu. — »Také w Krajně naší slowanští pobratřenci nejedním úkazem swé procitnutí k nowému národnímu žiwotu projewují, pokud to jejich slabé, welmi ztenčené síly připauštějí.« W Lublani (Laibach) wycházejí Hospodářské a průmyslné nowiny. Já wšecky časopisy, co možná prawidelně, mimo to ale skoro nic nečetl Kondicí jsem

se zbawil, mám tedy wíce času ale míň peněz. K tomu ještě můj otec 20. února zemřel, a ještě jsme ani doktorům nezaplatili. Že již skoro celý rok otec do školy nechodil, nemohl jsem Zelenému zaopatřit kondici a snad ani teď nebudu moci. Konkurs jsem ještě žádný nedělal, proto že ještě žádný wypsán nebyl. Měl jsem nedáwno rozmlauwání s policejním kommissařem o tobě. Bojíš se, že bysme od tebe se odcizili, toho se wšak není tolik co bát, neb se to bohdá nestane, ba, kdyby jsme jen zřidka sobě psali. Dost hodný důkaz toho jest, že ačkoliw jsem s Gablerem teď již tak dlauho nemluwil, předce teď líp sobě rozumíme než kdy jindy; arci že jsme se jeden jak druhý změnili. Že práci uwyknu, již teď nepochybuji, neb jsem již dosti dlauho a dosti pilně pracowal. Čím wíce zkušenosti gá nabýwám, tím wíce widím, že kdyby se jisté welemaudré sauchotinářce zalíbilo místo žwatlání o citu, jen trošku prawého rozumu míti, již dáwno bych pracowitým člowěkem byl. (Ono: »čím wíce zkušenosti nabýwám« není pauhý způsob mluwení.) Daufám wšak, že se to i bez nadejmenowaného diwu stane. Dokud jsem zdráw pracuji, když se ale roznemohu, dlauho to trwá, než zase práci uwyknu. Já udělal jedním dnem zskaušky (z řecké filologie, aesthetiky, a klassické litteratury), tak že jen ještě z rakauské historie potřebuji podstaupit, potom i mohu humanitní konkurs udělat, kdyby jaký byl wypsán. Kdy professorem budu, newím, budu ale i do Polska konkurowat. Též w češtině jsem pracowal, uprawil jsem česká slowesa dle časowání w pewná prawidla (až na rozdíl j a egí, neb k tomu wíce potřeba wědět, než se člowěk z dosawádních mluwnic a slowníků dozwí; také překladám z jiných řeči do češtiny, a dámli se na pozor, do trochu lepší, než jakau tě tenkráte častím. Anglicky dosti dobře mluwím a ještě líp bych mluwil, kdybych nebyl musil učitele svého pustit. Dozwěděl jsem se od něj, že w Angličanech,

ještě teď Morawští Bratři (Moravians) přebýwagi. On sám w jejich škole (nedaleko Manchestru) byl wyučen. Má též sestru zde, roztomilé 16tl leté děwče a paní učitelku si tak oblíbil (počestně), že si welkau práci dal, aby se spolu seznamili. Škoda že sestrá má, nemá

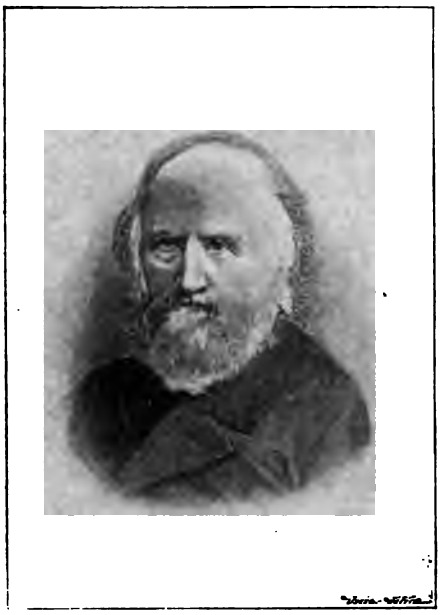

Dr. K. Amerling.

wíce času s ní zacházet, ja bych příležitost měl se tím způsobem mnoho o domacím žiwotu Angličanů dozwěděti. P. učitelce též se stala čest, býti pozwánu na české besedy; seznámila se též s šwagrowau, čili swatkau (ne sestrau proto že on sestry nemá) p. Dra Staňka.[1]) S p. Drem Amerlingem měl jsem čest se seznámiti, wšak

[1]) S Bohuslavou Rajskou. (Antonie Rejsová, pozdější choť Fr. Lad. Čelakovského.)

u welmi smutné příležitosti; on teď má mnoho patientu (kuriruge studenými obložkami a žizní), otce mého take as měsíc (poslední) léčil, i také mne. Professor Müller umřel, Bohemie teď za nic nestojí. [1]) Až ti podruhé budu psáti daufám, že budu českým spisowatelem, a tedy wšech těch známostí budu moci lépe použit, a snad wíce se o zdejších wěcích se dozwím. Tenkrate ti píši docela z jiného aučelu, a wšecky tyto zprávy ti tedy jen při příležitosti posílám. Budeli ti sem a tam něco temné, nepřipisuj to mé bázliwosti, ale wěcem, které se ti pro uwarowání klewet (neb se wšecka psaní naše otwírají, a tyče se to kolikráte osob s pp. otwírateli welmi dobře známých), buď po příležitosti později, buď — austně wyswětlí.

Paní učitelce můžeš též psát. *Wšecka* wšak psaní posílej: Wilhelm Gabler per adresse Grosshandlungshaus Fiedler et Söhne in Prag. Z toho ohledu wšak piš čím dřiw tím líp. NB. Na formě nic nezáleží, ani není třeba ponejprw obšírně psáti, jestli jsi jen krátký obsah takowého psaní již nezapomněl, kdyby wšak to bylo, tak alespoň piš mně brzy. Wšecka wšak zbytečna jmena a giné okoličnosti wynecháwej.

Psal jsem tento list jsa u welmi špatném rozmaru, wšak právě teď se mi něco přihodilo, co mě ještě do

[1]) Müller Antonín, nar. 1792 v Osečné u Českého Dubu, † dne 6. ledna 1843 v Praze. Byl gymn. professorem v Jičíně a v Písku, pak professorem esthetiky a konečně klassické filologie na universitě pražské. Havlíček a ovšem i Girgl a Gabler byli jeho žáky. Velikou váhu v literárních i uměleckých kruzích pražských měly referaty Müllerovy o divadle a o výročních výstavách uměleckých, jež nejdříve podával do »Prager Zeitung«, pak od r. 1828 až do své smrti do Bohemie. Proto píše Girgl: »Prof. Müller umřel, Bohemie teď za nic nestojí.« — Pilně přispíval též M. do německého Musejníku; známo jest také, jak nadšeně uvítal Čelakovského »Ohlasy písní ruských«, jimž dokonce věnoval i několik svých přednášek.

horšího přiwedlo. Máteli w Moskwě Seneku, přečti si de consolatione ad Helviam matrem Cap. XIII. [1])

Týž témuž.

Obdržel 20. Prosince 1843. [2])

V Praze dne 27. září 1843.

Poněvadž, když tento list obdržíš, snad ani v Rusku ještě zima nebude, nechci tedy slow šířiti o literatuře a raději hned sám o sobě počnu. »Die Zustände der Gegenwart erklärt uns die Vergangenheit« a já od jakžiwa zwyklý byl, »ab ego« počínati. Bojím se welmi, že bys celé toto wyprawowání mohl držeti za rozmnožené wydání powěstných »wyznání« po původnosti dychticího Jana Jakuba [3]): nicméně odlehčím sobě, když ti to powím, i kdybys mi to newěřil. Jestli ne srdci, alespoň hrdosti mé dost na tom bude, když budu moci říci: Není to mau winau, že o tom newí. (Neb kdo newěří, hůř jest na tom, než, kdyby newěděl). — Čeho ty se teprw teď obáwati počínáš, toho jsem se jíž dlauho bál, totiž, že brzo sestárnu, jak tělem tak i duchem. Jistě jsem w tom ohledu přírodě dopomohl, dopomohám a dopomohati budu; hlawní wšak toho zárodek přinesl jsem již s sebou na swět. A ačkoliw se teď již tolik nebojím, že bych sestárna až příliš zhlaupěl: wíc mi je ta myšlenka trapná, že za málo let můj dušewní žiwot tak se upewní a uzawře, že jen z těžka, a nikdy dokonale cos nowého se bude moci ujmauti. Ba, až zdrawí mému ta myšlenka škodí, zpomenuli sobě, na — Emilu. Není-li láska pauhé přátelstwí, alespoň jest (po

---

[1]) Recte: »Ad Helviam matrem de consolatione.«

[2]) Psáno rukou Havlíčkovou.

[3]) Jan Jakub Rousseau.

tesařsku mluvě) x a přátelstwí. [26. listopadu] Přestal jsem zde psáti, proto že jsem práwě očekáwaje rozhodnutí stranu E—lie, nechtěl tě nakaziti swým rozmarem. Že teď widím, že bys jaktěživ psaní ode mne nedostal, zwolím ze dwojího zlého neymenší, a popíši ti náš domácí žiwot. Matka má, příliš časně wdaná (jsauc alespoň smyšlení ještě dětinského), ukrýwala jako mladí oficíři nedospělost swau až příliš, příliš auzkostným držením nade swau cti (honosu). To jest, wykonáwala, cokoliw zwykem za počestné bylo uznáno, neústupně a beze wšeho ohledu. Kdyby sobě byla wzala muže mladého, byli by bláznili spolu a spolu zrozuměli. Otec můj wšak měl ty samé zásady, z jiných wšak příčin; jemu už nebylo možná se jich kdy zbawiti. Ona byla we swém mládí dosti slíčná, sirotek, a kolikráte jen náhodami skoro romantičnými zachránila swú newinnost. Odtud ta wlasko-špaňhelská zatwrzelost in puncto sexti. Okusila nauzi a zapowrženost a tedy lehce se upokojí tím, že se teď ani jedné ani druhé nemá wíce co bát. Člowěk nemusí wšecko žádat, prawí (ne wšak o sobě). Wšecko ale ex constructione = láska. Nepochopuje tedy, jak žena majíc své wyživení se může po smrti prwního muže zase wdát. Své zamilowané dcerušce ale by i »Wšecko« dobré přála, ale uznáwá, že jest nemožná wěc .....) Neb wí, že p. u.[1]) si těžko přewezme, a také že leckdos si ji newezme. Neb není na ni nic, než že má wážnost u lidu, a tu má (jak matka myslí) hlawně také proto, že není nachylná »k swětským marnostem«. Marnost ale zase = láska. Kdyby tedy někdo jen dost malau příčinu měl mysliti, že nějakého mužského miluje, aneb milowala, bylo by po wážnosti, a bylo by po »Wšem«. Ale nemohl by si ji ten muž wzíti, a bylo by zase dobře? — Arci welmi dobře, ale mohl by wzít a také — newzít. K neštěstí také o každé

[1]) Sestra Girglova.

jiné »pořádné« ženské věří, že tak smýšlí, jak by ráda měla, aby smýšlela její dcera. Považ si tedy její leknutí, když již před rokem z jednoho listu (o Floře), který ji náhodou do rukou přišel, pozorowawší, že někdo z nás třech zamilován býti musí, a twú phrasí »Chodíš ještě kady se jede od Pulwerthurmu atd.« pozorna učiněna, našla na mém stolku koncept w slowa tato (co přetrhnu i tam bylo přetrhnuto): Ich weiss recht gut, dass man ein solches Geständniss eigentlich nur drei Wochen vor der Hochzeit[1]) dass ein junger Mensch ohne Einkommen sich nicht verlieben, und wenn er ja nun eben nicht anders kann, es wenigstens nicht eher sagen soll, als bis man seine Erklärung, ohne etwas dabei zu wagen, erwiedern kann. Und insoweit nun solche Vorschrift darauf abgesehen zu seyn scheint, den Frauenzimmern manche unnöthige Sorge zu ersparen; müsste sie eben demjenigen, der ein Frauenzimmer wahrhaft liebt, um so heiliger seyn. Mně neřekla nic, ale k sestře pravila, ukazawši ji ten nešťastný manuscript: »Tyčeli se to pořádné ženské, ona ním pohrdne« .... Teď právě byla u mně sestra, chtíc wědět, co ti píši a tedy ti napíši matčina slowa hned w originálu: Wenn es ein ordentliches Frauenzimmer ist, so wird sie ihn gar nicht anhören, u. wenn es eine ist, die ihn zum Narren hat, so wird sie ihn ruiniren. Ich weiss jetzt warum der Vater gestorben ist. (Totiž že ho Bůh wzal k sobě, aby se takowého neštěstí nedočkal.) Když jsem já přišel domů (nebylo ještě pozdě), ona již ležela; já musel sám o tom začít mluwit a ujišťowat ji, že to, co čtla, byl pauze kus nowelly. Právě jsem tenkráte podobnau nowellu psal, že nepředpojaté duši z lehka se mohlo zdáti, že swrchu psaný zlomek, je jen wýňatek z ní. Ale matka o té nowelle nic newěděla, a čím wice bych se byl namáhal ji to dokazowati, tim wíce by to byla měla,

[1]) Tato slova jsou škrtnuta.

za již z předu nastrojenau wěc. Přece ji řeč má upokojila, proto že z ní srdečná autrpnost s její starostmi wyswítala, a ona snad domníwala se, že jestli i skutečně jsem to psaní s tím aumyslem sepsal, je některé krasotince odewzdati, je alespoň teď, jsa její auzkostí pohnut, neodewzdám. (Per parenthesin totiž, aby se na to nezapomnělo, musím ti zde podotknauti, abysi p. u. nepsáwal wíce in 4to nébrž in 8vo [A per parenthesin in parenthesi, dostal jsem práwě teď instrukcí, abych Ti nepsal: so gar viel darüber, abysi nemyslil, dass man so gar grosses Geheimniss damit macht.] Prawda ale jest, že pí. u., spíc w tom samém pokoji s matkau, twůj poslední list hned za prwní noc celý zmačkala, proto že prý to míň chřestu činí, než pořádné skládání. Matka moje tedy uznáwá za nejužitečnější, wštipowati do mne pořád hlaub a hlaub již dáwno do mne wštípenau zásadu, »aby člowěk sobě dříwe nehledal kobylu, až když má chlíw.« Bojí se ale snad wíce, abych se n e š ť a s t n ě nezamilowal; wšak nicméně bych nebyl s to jí lásku swau k E. swěřit; protože matka málo kdy citu swému dowolí (w takowých příležitostech) se ukázat a to by mne kolikrát trápilo; ale také ona by, než by se dozwěděla, že to štastně wypadlo, auzkosti dost wystála; a již proto nemůžeme spolu tuze dobře stát. — Že zlý rozmar, w kterém teď žiji, ač žiwota mi užírá, není žádná báseň, a pauze myšlenka, že by Tobě později snad ty samé idee se donutiti mohly, kdyby nebylo w mé moci Ti pomoci, tak mě poděsilo, že jsem se odhodlal stůj co stůj jim hned teď příchod zameziti. Wyjewil jsem tedy mé sestře, žes mi řekl, že ji miluješ, a několik dní potom, že se musí nechat daguerreotypowat (aby matka newěděla) a že chci obraz její poslat do Moskwy (!!!) Ad usum delphini napíši Ti zde začátek a konec mých řečí, kterými jsem ji k tomu pohnul. Z a č á t e k: Zawázal jsem se k něčemu swau ctí, co jen od tebe záwisí; bude tě to arci m n o h o t u z e m n o h o

stát, já wšak, jestli to neuděláš, umru. Chceš mi zachowat žiwot? Konec: (Když odkládala). Ty půjdeš dnes, sice ať nejsem Čech, když zejtřka přečkám.« Arci že mnoho na tom záleží, jak se to řekne, a že Ti k takowým prostředkům pro budaucnost neradím. Nemusíš myslit, že snad takowých násilných prostředků třeba bylo, a že by ona i bez ních nebyla chtěla to samé učinit, že by byla chtěla, nepochybuji, ale Bůh sám wí, jestli by to byla pro samé přemeyšlení a rozwažowání kdy wywedla. Neb při wšem ještě ani newěděla, co Ty tomu řekneš. Proto jsem od Tebe žadal, abys jí co nejdříwe psal, a proto také nemohl jsem Ti obšírněji příčiny takowého dowolení rozkládati, abych psaní swé zbytečně nezdržowal. O obrazu jsem Ti, jak doktor [1]) radil, proto nic nepsal, proto že jsme Ti nechtěli dělat darmo litost, kdybys jej náhodou nedostal. Poslední twé psaní jí mnoho radosti způsobilo. Je teď jako na obrtlíku. Jen já ji někdy (t. často) rmautím, proto že jsem na její radu swrchupsaný elaborát, jenž měl Emilii, přebýwající tenkráte na wenku, doslán býti, spálil a odhodlal se konkurs swůj jen austně odbýt, a teď celé leto ba skoro $^3/_4$ roku na wzácnau příležitost čekaw, teprw zase se donucena widěl, jiné »Tristia« sepsat (dato 29. Octobris), která již teď (28. listopadu) dosti obnošená jsau, protože p. u. je dokonce nechce dříwe odewzdat, až bude moci se několika slowy před Welebnau Sw. očistit. Že ale příležitosti, s ní samotnau mluwit, se jí zrowna teď ještě nedostalo, časté kárání ode mně trpět musí, že ji snad swéwolně zanedbáwá. Již jí ale řekla, že by ráda s ní porozpráwěla w saukromnosti, ač ONA přislíbila, že brzo k nám přijde. To bude snad zejtra, pozejtří aneb popozejtří. Pochopíš tedy, že rozmar můj dnes nejwyšší stupeň podiwnosti dosáhl. Dnes jsem mluwil s Řezáčem, on již má štaci

[1]) Gabler.

a co nejdříwe se na ni odebere. Mudra [1]) je ještě pořád neomystau (nemá místo). Weselohry teď zanechám. Jde powěst, že od nowého roku se zase bude jen jednau w témdni česky hrát, a že Stoeger přijde do Berlína, a Čechowé budau stawět diwadlo w Kolowratské ulici (na příkopech) na akcie! Jestli E. nebude mít alespoň tolik rozumu jako p. u., bude ze mne šeredný básník, a kdo wí, jestli jiného cos potřebného. ($\frac{29}{11}$). Jistě se budeš ptát, jestli pracuji, a na tu otázku těžká mi bude odpověď. Nespím mnoho a již jen málokdy mě těší »Nic« nedělat. Rozmanitost mých prací není takowá, abych při jedné ode druhé si odpočinul, a přece dost welká, že i jedné přiwyknuw, nicméně jinau z těžka zmohu. Widím wšak, že budu musit buď angličiny, buď professury nechat. Tomu Ty arci tak dobře rozuměti nemůžeš, protože se zdá, že zapomínáš, že se budu musit teprw u č i t česky. Ani s tvými pracemi, ani s těmi, které bych měl, a kdybych krom wšeho, co hodlám dělat, ještě filosophické konkursy dělal, se to nedá porovnati. Neb newím ($\frac{30}{11}$) — jestli bych wydržel míti auřad, který nemohu z celého srdce zastáwat. Chtěl jsem psáti wčera; pozorowal jsem wšak, že tyto myšlenky z welkého dílu původ swůj berau, ze smutnosti, do které mě špatné powětří ponořuje. Neb budeli wenku tak blátiwo, Ona nepříjde, ana beztoho welkau chuť b r z i č k o přijíti nemá, proto že již předwídá, co by se státi mohlo a stydí se. O Marii ti mnoho psáti nebudu, proto že mě G.[2]) ujišťowal, že skoro o ničem jiném nepíše. Také mnoho psáti nemohu, protože ji sám osobně (t. j. kromě widění neznám) a že, protože, když jsem zase s ním přišel dohromady, wěc ta již tak daleko byla, že rozhodování, zdaliž ho M. zajisté hodna jest, by bylo přišlo newhod.

[1]) Řezáč a Mudra, přátelé Havlíčkovi ze semináře; viz níže.

[2]) Gabler. Girgl tu naráží na milostný poměr G—ův. Viz níže, pak i listy tohoto.

Doktora Friče (též i Doktora Staňka) švagrová, pověstná Antonie čili Božislawa, chce z jara otewřít ústaw pro wychování dcer. A proto, že již k tomu je docela odhodlaná, a snad také ještě z jiných příčin, spisowatel katalogu českých kněh, který se zatím byl stal professorem, a ji o její ruku žádal (se ucházet se nemůže říci, proto že je již dospělý muž a beře to zkrátka), dostal košem. Tento příběh arci we wlasteneckém žiwotu nepatrný pro mne ale přece důležitým. Neb p. professor, jsa prawě w nedobrém (neb abych také mateřský swůj jazyk o slowíčko obohatil, košowitém rozmaru, všem, již ho poslauchati chtěli a chtěly, wyprawowal, jak weliké neštěstí to bývá pro muže, když dny své mladosti ztrávi, neudělaw sobě známost nějakau.« »On sám, že se teď již ani netraufá nějaké ženské o ruku říci.« [1]) Slowa tato se alespoň E. a mé sestře hluboko w srdce wštípila a tehdy snad u NJ. nezůstala bez aučinku. ($_{1}^{9}_{2}$ t. 9^{ho} prosince). Ba zdá se že zůstala bez aučinku neb jsme ji již teď 14 dní newiděli. Pomysli sobě rozhoršení mé. (Slowo to se bezpochyby nenachází v Jungmannowém Slowníku). Že nestonám, mě welice diwí, ačkoliw také nejsem zdráv Daufám wšak, že to přejde, když jen zase znowa nebudu míti naději s ní dále přijít. Jest to bezbožný kus ženské. Já uzawřel se wíce o ní nestarati, neb beztoho míním teď (26. ledna 1844) konkurowat do Rzeszowa (v Polště) a neměl bych s ní než samé komedie. Neb když bych prý byl professorem w Polsku (ujišťuje P. U.), musil bych teprw několik let čekat, než by si mě wzala. A to sice jen proto, aby se dozwěděl swět, že si mě béře jen z pauhé autrpnosti, proto že widí, že se nežením, a že bych se tehdy snad ani neoženil, kdyby

[1]) Míněna tu Bohuslava Rajská (Antonie Reisová, pozdější choť Fr. L. Čelakovského. Odmítnutý nápadník jest Dr. Amerling. Viz »Z let probuzení«. V Praze 1872. Vyd. a nakl. J. Otto str. 93 a násl.

ona si mě newzala. Že bych se za ten čas, který by tak pauhau marností ženskau byl zmařen w básnictwí nezdokonalil, jsem jist, a ačkoliw i pochybuji, že by ze mne se přeukrutný básník stal, když ji nedostanu, přece mi snáž bude, když od teďka uwyknu myšlence, že ji nikdy nedostanu, než když co den naději swau w zaufalstwí změniw a naopak, w tom kolotání se mysle mé ani odpočinití nenaleznu, i za času těch, kdy nejtíž břemeno rozličných powinností mých na mne napadáwati bude. S p. u. o tom nemohu ani mluwit, neb zdá se mi být w tomhle ohledu příliš hlaupá, ba ani newí, jak my (t. j. E. a já) spolu stojíme; ne, já jaktěžiw nebýwal příliš žwatlawý, co se týče záležitostí srdce mého, a ona myslí, že pro každau chybu, kterau já na E naleznu, dosti bude, když ona E — (až bude mau ženau) řekne, že jsem někdy cosi takowého se o ní domýšlel, a já jakožto dobrý křesťanský a philantropický manžel, budu musit na swau čest ujišťowat, že takowé chyby při ní wíce nenalezám. I zdá se mi dáwat p. u. na srozuměnau, že alespoň co se maličkosti týče (k. p. hospodářstwí, a zapření sebe samé u příhodách, u kterých by jsme jim to milerádi odpustili), ztěžka lepší ženu bych mohl najíti. Já ale myslím, že jestli by žena i w takowých maličkostech ještě měla být špatná, wždy by lépe bylo, nemíti žádnau, než tu nejlepší z nich. Musím wšak teď se starat, abych se stal brzo professorem, neb dwojnásobní nejistotu tuto bych nikdy nemohl dlauho snésti, a tím méně teď, kdy jiných myšlének mám plnau hlawu až mi bručí. S G.[1]) také teď nemohu mnoho mluwit proto že nic není protiwnějšího, než člowěk který si stýská na neštěstí, od kterého si ani sám ani jemu ten, kterému si stýská pomoci nemůže.[2]) Tedy raději když

[1]) Gablerem.

[2]) Vysvětlení této, jakož i dřívější narážky na Gablerův milostný poměr, viz níže v listech téhož.

přijdeme spolu, něco českého čteme. Na dlauhý čas zase nebudu míti kromě Tebe člowěka, s kterým bych mohl upřímně mluwit. A jaké to mluwení: Widím list swůj w rukách policejních auředníků, jak se wší ochotností, každé nepatrné slowíčko w jazyk »derdiedasů« překládají, a tedy již ta myšlenka, že jej kdo jiný nežli Ty čísti bude, mi upřímnosti ujímá. Jak jsem již řekl, jsem p. u. až do posawáde hodně pozlobil, a tomu to přičítej, že tak dlauho žádného listu od ní nedostáwáš. Chtěla nejdříwe psát česky, a již měla celau stranu in 4to popsanau, když jsem jí to zhanil, a ona začala německy psát. Řekl jsem jí pak, (aniž jsem její psaní četl), že se mi zdá welmi nucené. Když je přejinačila, že je budau na poště číst, a když seznají, že tak nenuceně s B.[1]) mluwí, pošlau komissara, který swé wyptáwání začne: Ihre Tochter korrespondirt mit mit einem gewissen — A ona je zase přepsala. Wěřišli pak tomu? A přece jest to holá prawda, kromě toho, že já nikdy psaní její newiděl, a ani newěděl jaké aučinky recepty mé míti budau, když jsem jí je každé dwa dni jeden dáwal. O literatuře Ti tenkráte nebudu nic psát, neb bys psaní na wěky wěkůw nedostal, a já se kojím nadějí, že p. u. zejtra bude hotowa. — Myslím, než wšecku zamilowanost nawždy odložím do futerálu, ještě jeden autok na předsudky její učinit. Sestra moje myslí (neříká), že já na tom jsem dílem sám winen; měl jsem se zponenáhla do srdečka jejího wlaudit a nedělat žádný hřmot, až když jsem byl tam. Já ale nikdy nebyl přítel takowého podlaudnictwí. Také se to z většího dílu jen těm powede, kteří sami ještě newědí, co se w nich děje. (11) Mluwil jsem dnes s Řezáčem; je kaplanem w Hostauni (as 4 hodiny od Prahy na Slánské straně. Wčera byla neděle a ONA zase nepřišla. »Kuňky, kuňky.« Čekám jen ještě na lístek p. u., sice bych Ti byl psaní

[1]) S B. = s Borovským.

svoje již dáwno poslal, proto že jsem jist, že nic rozumného napsati nemohu, dokud — — Přislibuji si wšak, že hned, jak tohle psaní odešlu, začnu jiné psáti, ačkoliw newím, jestli je budeš čísti. Neb wím dobře, (a mínim této wědomosti ještě ještě jednau paužíti, že na swětě nejprotiwnější jest naříkání na wěci, kteréž ačkoliw nejsau nezměnitedlné, předce se nám změniti nedaji. Pracuji teď wíce než kdy jindy, protože práce jest mau jedinau útěchau. Mnoho wšak také času tím stráwím, že píši psaní GJ. a když jsem je napsal, je obyčejně odložím, proto že cítím že nemohu upřímně s ní mluwiti, dokud se tak na ni zlobím.

Týž témuž.

Obdržel 11. Března 1844.*)

*) Vlastnoruční poznámka Havlíčkova.

Lieber Hawljček!

Gründe die du nicht errathen kannſt und die ich Dir nicht wohl ſchreiben könnte, beſtimmen mich Dir deutſch zu ſchreiben, und zwar nur um mich zu entſchuldigen, daß ich Dir jetzt unmöglich ausführlich ſchreiben, ja ſogar eine angefangenen über 2 halbe Bogen ſtarken Brief nicht ſchicken kann, weil du daraus nicht klug würdeſt. Alſo nur einige Data zur Aufklärung meines Stillſchweigens. G.[1]) hat ſich erklärt, daß er nach Frankreich reiſen dort bleiben, und eine Anſtellung ſuchen, ſich übrigens nie um die böhmiſche Literatur kümmern wolle.[2]) Er will Dir ſelbſt ſchreiben „will ſich aber jetzt ſeine gute Laune nicht damit verderben."

[1]) Gabler.

[2]) Porovnej s tím Havlíčkův list Klejzarovi z 27. dubna 1844 podaný níže.

Du siehst also, daß weitläufig darüber zu schreiben man gegenwärtig nicht wohl von einem Menschen verlangen kann, der noch andere ihm näher liegende Ursachen zu tief angreifenden Kummer hat, und nebenbey noch mitten in einer über sein bürgerliches Glück, vielleicht über mehr noch, entscheidenden Periode ist.

Ich habe nichts dagegen, daß du mich deßhalb für keinen großen Mann halten mögest, aber wenn ich nun sehe, daß ich Dir so viel zu sagen habe, was auf Einmal gesagt werden muß, wenn es verstanden werden soll; wenn ich bedenke, daß die Beschäftigung mit solchen Dingen mir vollends den Rest aller Besonnenheit und Nüchternheit, um die es mir jetzt am meisten noth thut, rauben würde: so muſs ich Dich bitten, es auf keine Art übel deuten zu wollen, daſs ich jetzt wo ich vor vier Wochen und gestern eine Concursprüfung gemacht, (und zwar gut gemacht) habe; in vier Wochen eine dritte machen werde, und zwar **vielleicht** die letzte, weder über die Literatur referiren, noch über Zustände, die noch viel verwickelter sind, Dir eine Aufklärung geben kann.

So sehr ich ein Freund der Originalität bin, so ist mir dieses wahrhaft seltene Zusammentreffen unangenehmer Verhältnisse doch etwas zu stark. — Vor der Hand nur Etwas. Als ich Dir das Bild der F. L. [1]) schickte, handelte ich gewagt, aber nicht ohne Uiberlegung, und ich würde noch einmal in denselben Verhältnissen, d. h. in derselben Ungewißheit, ob Du sie nicht vielleicht doch liebst, nicht anders handeln. Viel gewagt ist dabey allerdings, doch verhältnißmäßig wenig. Jetzt sehe ich allerdings etwas deutlicher, und damit ist auch die Gefahr in die ich sie und Dich gebracht habe, vorbey. — Ich habe Dir einmal gesagt, daß ich Dich zu sehr liebe, als um gegen Dich stolz seyn zu können; aber ich habe Dir vergessen zu sagen, daß eben weil ich Dich liebe, ich eben so wenig wollen kann, Dich

[1]) Der Frau Lehrerin, t. j. sestry Girglovy Terezie.

durch Nicht-Stolz unglücklich zu machen. Sei überzeugt, daß Du in dieser Beziehung in guten Händen bist, und, daß die Sache immer noch einen Ausgang nehmen kann, für welchen sich keiner von uns wird zu schämen haben. Aufrichtig mußt Du aber seyn, das habe ich wenigstens um Dich verdient. Denn ich merke wohl schon genug, um aufmerksam zu seyn, obzwar manches vorfallen kann, was ich nicht merken würde. G, versicherte mich unlängst um mich über meine Besorgnisse zu trösten, er würde es mir sagen, wenn — Du verliebt seyn würdest. Ich weiß aber, daß er Dich auch so gut kennt wie ich, sonst würde er über eine gewisse Stelle in einem Briefe an F. L. [1]) nicht so aufgebracht gewesen seyn. Dieser Brief hat hier überhaupt manche Veränderungen hervorgebracht — die Travestie [2]) habe ich dem P. M. [3]) gegeben. Eine große Popularität wäre ihr nicht räthlich, da sie einst wohl von Kindern gesungen werden kann. Ausführlicher darüber ein andermahl. Schicke mir aber vor der Hand keine Kriegslieder. [4])

František [5])
Lehramtskandidat.

23. Februar 1844.

Překlad listu toho zní:

Milý Havlíčku!

Příčiny, jež uhodnouti nemůžeš a jež bych ti dobře psáti nemohl, nutí mne, psáti tobě německy, a sice jen bych se omluvil, že ti nyní nikterak

---

[1]) Frau Lehrerin = Terezie Girglová.

[2]) Girgl míní tu parodii »Tys bratr náš.«

[3]) Míněn tu asi P. Mudra.

[4]) Snad naráží tu Girgl na píseň Havlíčkovu: »Zdvihni se, zdvihni starý český lve« . . . ., kterou by mu týž dle toho byl poslal.

[5]) Ostatní část podpisu nesrozumitelná.

nemohu psáti obšírně, ba že dokonce nemohu poslati započatý, přes dva půlarchy silný list, poněvadž bysi se v něm nevyznal. Tedy jen několik dat, bych vysvětlil ti své mlčení. Gabler se vyjádřil, že hodlá cestovati do Francie, že tam chce zůstati a hledati nějakou službu, ale že se nechce starati o českou literaturu.

Chce ti sám psáti, ale nechce sobě tím nyní pokaziti dobrý rozmar.

Vidíš tedy, že obšírně o tom psáti, nemůže býti nyní snad žádáno od člověka, který má ještě jiné, jemu blíže ležící příčiny k hluboce dojímajícímu žalu a který se nalézá nad to ještě uprostřed periody, rozhodující o jeho občanském štěstí, ba snad ještě o více.

Nemám nic proti tomu, že mne snad proto nebudeš pokládati za velkého muže, ale vidím-li nyní, že ti mám tolik říci, co třeba povědíti najednou, má-li tomu býti porozuměno; uvážím-li, že zaměstnávání se s takovými věcmi může mně odníti poslední zbytek vší rozvahy a střízlivosti, kterýchž nyní nejvíce potřebuji. musím tě prositi, bysi mi toho kdysi nikterak nevykládal ve zlé, že ti nyní, kdy jsem před čtyřmi nedělemi a včera vykonal konkursní zkoušku (a to dobře); za čtyři neděle pak třetí konati budu, a sice snad poslední, nemohu ani o literatuře referrovati, ani tobě podati vysvětlení o poměrech, které ještě více jsou zapletené.

Jakkoli jsem přítel původnosti, jest mi toto setkání se nepříjemných poměrů přece poněkud přílišné.

Zatím jen něco. Když jsem ti poslal obraz pí. u., jednal jsem odvážně, ale nikoliv bez rozvahy, a jednal bych nejinak ještě jednou za těchže poměrů, t. j. v téže nejistotě, jest-li snad ji přece nemiluješ. Mnohého jsem se při tom odvážil, ale poměrně málo. Nyní vidím ovšem poněkud jasněji, a tím minulo také nebezpečí, v které jsem tě uvedl. Řekl jsem ti jednou, že tě příliš miluji, než abych proti tobě mohl býti hrdým, ale za-

pomněl jsem ti říci, že právě poněvadž tě miluji, rovněž nemohu tomu chtíti, abych tě učinil nešťastným nedostatkem hrdosti. Buď přesvědčen, že v tomto ohledu jsi v dobrých rukou, a že věc ta vždy ještě může dospěti k takovému konci, za který žádný z nás se nebude musit hanobiti. Musíš býti ale upřímným, to aspoň jsem si od tebe zasloužil. Neboť pozoruji věru již dosti abych byl ostražitým, ačkoli může se mnohé přihoditi, čeho bych nespozoroval.

G. ujišťoval mne nedávno, aby mne potěšil v různých obavách, že by mi to řekl, kdybysi byl zamilován. Vím však, že tě též tak dobře zná jako já, sice nebyl by se tak rozhorlil pro jisté místo v jednom listu k pí. u. Tento list zde vůbec způsobil mnohé změny.

Travestii odevzdal jsem P. M. Velká popularita nebyla by jí radnou, mohly by ji snad někdy děti zpívati. Jindy o tom obšírněji. Neposílej mně však prozatím žádných válečných písní.

František (ostatní nesrozumitelné),
kandidát učitelství.

23. února 1844.

Týž témuž.

Milý Karle!

Nevím, jestli sobě ještě někdy wzpomínáš, že jsem na světě, a neb jestli se tuze nezlobíš, neb ani už nezlobíš, když si na mne wzpomeneš. Dlauho jsem ti nepsal, ba ani toto psaní se wlastně tebe netýče. Jedná se tu o větší prohřešení ještě, že jsem nepsal »une lettre aux personnes, qu'on vient de quitter,« totiž psaní a poděkování lidem, od nichžto jsme nedáwno odjeli. Z této nezdwořilosti mě nějak wymluw u své matky, a u kohokoli, komu by to jinak bylo diwno. Nepotřebuješ si z toho žádné swědomí (činiti), neb já již za to přetrpěl

očistec w Praze, protože matka a sestra mi nezdwořilost mau co den wytýkají.[1])

Krátký čas před wánocemi zpomněly si matka a sestra moje, každého z Waší rodiny nějakým malým dárkem k štědrému wečeru obdařit; že se ale sestra roznemohla, opozdily se práce, a teprw teď se mohly odeslat Káží mi tedy wyřídit swé uctiwé poručen a prosbu, by každý z Wás maličkost sobě wěnowanau dobrosrdečně přijal. A sice: Pí. Hawlíčkowá koflík, slč. Mucena kalamář, p. Karel H. pytlík, p. František tobolku, a konečně p. Josef polštářík na hodinky. Přejeme ostatně, aby se tyto wěci w neporušeném stawu do Wašich rukau dostaly, proto je taky matka moje snad až trochu k smíchu zaopatřila obálkami.

Že jsem se nestal professorem w Písku, snad wíš z Nowin. Že Gabler od nowého roku je u swých rodičů snad taky wíš. Jestli ti na tom záleží wědět, že Mathesa teď snad udělají professorem, a pater Dlask,[2]) že třikrát po sobě při konkursu propadl, a tedy wíce nesmí konkurrowat, newím. — O jiných wěcech se wíc dozwíš od těch, kteří smějí wíc psát.

Wyřiď poručení komu za dobro uznáš. Jmenowitě p. faráři Batelowskému[3]) a p. Harffowi. (?)

Nechci ti psát o swých nadějích, je to zamodrchaná wěc. Dáwám teď čtyry hodiny denně, t. učím a mimo to ještě chodím do školy.

21. ledna 1845. Frant. Girgl.

Zewně:

Blahorodnému pánu
panu Karlu Hawlíčkowi
w
Brodě Německém.

[1]) Po návratu Havlíčkově z Ruska meškal Girgl o prázdninách r. 1844 nějaký čas u ‹ noho v Něm. Brodě.

[2]) P. Antonín Dlaske, přítel Havlíčkův. O něm později, při korresp. s M. Příborským.

[3]) P. Slavíkovi, u něhož Havlíček za studentských let bývával často na prázdninách.

Terezie Marie Girglová K. Havlíčkovi. [1]

Listy z 29/9 a 28./11. 1843.

Obdržel 17. Října.[2]

W Praze od 29. září —$^{9}/_{10}$. 843.

Abych také já, lhouc,[3] nepočala tento list, nesmím říci, že mě Waše psaní welice překwapilo, neb bratr mi o letošních prázdninách o Wašjch myšlenkách ledacos powídal, čeho jsem se nikdy nenadála, a čemu jsem jen těžce, a jen proto, že on mi to powídal, uwěřila.

Mám se státi Wašim jměním.[4] — Já wim, co to jest náležeti. Udělala jsem z wůle jednoho člowěka swůj zákon; cítila jsem radosti a trpkosti jeho žiwota wíce než swého wlastního, a před saudem Wěčného budu

---

[1]) Girglova sestra nejmenovala se ve skutečnosti Marie, jak se na těchto listech podpisuje; její pravé křestní jméno jest Terezie; možná že Marie bylo její druhé jméno, a že podpisujíc se Marie T., obrátila jen pořad obou.

[2]) Psáno rukou Havlíčkovou.

[3]) V originalu: lhaje.

[4]) Jsouc zvykla německy mysleti, přeložila si tu tak pisatelka snad »Ich soll ihr Gut werden«, jak vysvítá z konce německého listu tétéž z 1./12. 1843. V. n. Ponechávám zde úmyslně tyto i jiné pod. fráse z němčiny přenesené; rovněž pravopis kolísající mezi »g a j«, »í a j«, »ou a au« atd.

se zodpowídati jen z té lásky, a on bude musit odpowídati z činů mých. Myslíte-li, že před Geho saudem Wy a já bysme na tento spůsob zodpowídati se mohli, tedy Wám, jak dalece má wule swobodna jest — náležím. Že se těch několik ideí, které nad Wámi panují,

Terezie Marie Girglová
v posledních letech svého života

bojím, snad proto, že je neznám, a že si myslím, že Wy si mne snad zcela jinak představujete, než w prawdě jsem, upřímně se Wám wyznám. Snad už to psaní to doswědčí.

Ukážu se Wám tak, jak jsem, žádnau myšlenku, žádnau chybu nechci skrýt; buďte Wy jen tak prawdiw

i ke mně a wyznejte se, když mne tak nenacházíte, jakau jsem se Wám dle bratrowých řečí býti zdála, a jakau bych dle jeho příkladu býti mohla. Já jsem se zanedbala a dobře to wím, chci to naprawit, jestli to půjde. Snad tuze mnoho si důwěřuju, neb mi bude w přištím lednu už čtyři a dwacet let. Kdyby toto psaní nešlo tak daleko, nebyla bych Wám ani psala nic jiného, než že nejsem už mladá. Predce ale Wás prosím, abyste si těch čtyři a dwacet let jak se patří rozwážil.

Že jsem Wám dříwe neodpowěděla, připočítejte dílem malé nemoci a dilem Wašemu psaní, které mne naplnilo smutnými myšlenkami, že Wy chcete nešťasten býti, že já to neproměním, atd.

Já nechtěla byt Wašim jediným jměním, a musela jsem Waše psani trochu zapomenaut, abych mohla jen odepsati. Srdce mně ale ještě dost bije a myšlenky se mně hrnau a zase odbíhají, a já sama newím, co píšu a ještě při tom musím se obáwati, že si toho matka wšimne, a před ní to tajiti. Jestli wíte, jak za těžko to přijde hrdé duši, oklamati ty, kteří jí důwěřují, tak tedy si můžete předstawit, jak mi bylo, když jsem Waše psaní dostala, a nyní. Já bych se matce ráda wyznala, wím ale, že ona by si ty samé illuse nedělala, jako já, a že by jí to jen starosti dělalo, proto Wás prosím, abyste na to dbal, aby se ona toho žádným jiným než mnou nedozwěděla.

Já nemohu wice psáti, čas a příležitost mi schází. Mějte se dobře, nezlobte se na mau češtinu a na mne. a nesuďte mě docela dle toho psaní; já snad někdy napíšu lepši. S bohem.

Marie T. G.

Jinou (Girglovou) rukou připsáno:

Toto jest odpoweď na kraťaučké psaní. — Otázka Co musíme udělat, chceme-li míti delší odpowěď?

Unter übrigens gleichen Umständen, ... —

Nečitelný podpis.

Tatáž témuž.

15. Ledna 1844.[1])

W Praze 28. listopadu 843.

Ani česky ani německy nemohu Wám říci, jak welikau radost mi Waše psaní spusobilo. Již to, že přišlo mnohem dříwe, než jsem myslila, že přijít může, udělalo mě, než jsem ho čtla, na cely den weselau, — a pak teprw jeho obsah! Tenkrát Wám rozumím, Wám wěřím a jen sama sebe se ptám: Zaslaužila-li jsem Waši lásku? a zaslaužím-li ji. — Wy mně tedy odpauš'íte, a ještě jednou Wás o to prosim, odpusťte ty hlauposti, které jsem w swém prwnim psaní psala. Není to docela mojí winau že jsem Wám nerozuměla, a abyste wědel, jak jste Wy a bratr můj sami mě poněkud zmátli, powím Wám, jak jsem si Wás wždy představowala. Kdy bratr mi o Wás prwnikráte mluwil, newím; ale wím, že za krátký čas jsem mínila Wás znáti tak dobře, jak on. Já wědela o Waších plánech (tenkrát ten seminář pro učitele a ten časopis)[2]) a brala jsem si z nich swůj skromný díl. Ačkoliw jste tenkrát ještě w theologii nebyl, představowala jsem si Wás již jako kněze, jako P. Schneidra.[3]) Než jste do theologie

[1]) Psáno rukou Havlíčkovou.

[2]) O těchto plánech velmi málo víme; vlastně jen to, co o tom sdělil V. Zelenému Dr. Gabler, neb co napsal v »Osvětě« v citovaném již článku. O učitelském semináři a o časopisu se Gabler nikde nezmínil, patrně na to již zapomněl, neb to považoval za méně důležité. Ale pozoruhodné jest, že se Havlíček k mladické myšlence své o výchově učitelů vrací po letech v »Epištolách Kutnohorských«.

[3]) P. Schneider František, od r. 1827 učitel náboženství na pražské technice, od r. 1856 ředitel a katecheta na německé reálce v Nikolandské ul., byl přítelem filosofa Bernarda Bolzana a pokračoval v jeho tendencích. Narodil se dne 1. října 1794 ve Velkém Ratmírově u Jindř. Hradce a zemřel r. 1858

wstaupil, představowala jsem bratru w jistém aumyslu, že je we světě mnoho hodných ženskych a málo hodných mužskych, a že snad také je to hřích, když takowý muž, kterému si ženská přeje swůj žiwot obětowat, jí pohrdá. Že jsem tenkráte na sebe docela nemyslila, můžete mi wěřit. Za jedno jsem se nepočítala mezi nejhodnější swého pohlawí, aneb snad jen ne mezi ty, které muže docela šťastneho učiniti mohou, a jen takowau jsem Wám přala, a pak ten obrácený rozdíl w stáří našem (tu snad smím o tom mluwiti) takowé myšlence bránil. Když jste potom w theologii byl, a když jste z ní byl wystoupl, bratr si wzal w obyčej mě we Wašem jmenu kárati. Jak jsem něco hlaupeho udělala, i také když se mu to hlaupé byti jen zdálo, hned mi powídal, co Wy jste jednau o ženskych řekl, a co chwalné nikdy nebylo, při čemž mě nejwíce mrzelo, ne že jsem byla někdy newinně kárána, ale že celé pohlawí za mé chyby trpěti mělo. Myslila jsem tak dlauho, že mi to bratr bez zwláštného aumyslu, jako mnoho jineho, powídá a nebo snad jen aby mě pokořil, až mi jednou řekl něco, že Wám protiwno je, co jsem si lehce na sebe wyložiti mohla. Tu teprwe jsem si, co mi o Wás řekl, wšecko shromáždila, a saudila jsem, že on se obáwal mne tím, co mi o Wás powídal, do té samé případnosti přiwésti, do které já jsem jej swým mluwením a wychwalowáním uwedla, a že to wšeliké hanění má odporowati nadeji a lásce. Byla zbytečna ta jeho prozřetlnost, neb já jsem se byla již

v Praze. Mnozí theologové z pražského semináře jej tehda pravidelně navštěvovali, hledajíce u něho poučení a útěchy; mezi nimi bývali též Havlíček, Řezáč a Mudra. Viz o těchto návštěvách bližší v cit. již studii V. Zeleného »Ze života Karla Havlíčka«, Osvěta 1872 str. 485. P. Schneider požíval v Praze svým časem veliké úcty a vážnosti a to nejen mezi studentstvem, ale i v kruzích měšťanských a aristokratických Ač rodem Němec, byl přec příznivcem české věci. P. Schneider hraje důležitou úlohu v Arbesově romanettu »Ukřižovaná.«

dlauho odřekla naděje milowánu byti, a pochybuju tuze, že kdo může bez té naděje milowati. Přece jsem mu ale za to tajné napomenutí w srdci děkowala a hleděla jsem ho upokojiti. Měl jste ale wážnost u mně, z které, proto, že jako já jste milowal bratra mého, a že on Wás také milowal, powstalo přátelstwí, a jako přítelkyně jsem se, když jste odjel, o Wás starala, se bála a za Wás se modlila. Já jsem dobře wěděti mínila, že Wy mě za hloupou a za neodwážliwou držíte, a nermautila jsem se nad tím, proto že jsem wždy předwidání měla, že jednau předce mě poznáte, a já uměla čekat: wíce mě ale rmautilo to, že jste wšem ženským křiwdu dělal, a proto že wim, že takowé smýšlení bylo příčinau, že mnozí mužští zůstali swobodni a nebo saudice, že ta nejlepši ženská nemá o mnoho chyb míň, než ta nejhorší, se udělali neprozřetedlným wolením ženy na celý žiwot neštastnými, přála jsem si, aby nějaká krásná Polačka anebo Ruska Waši mysl obrátila, ne nás za špatné držeti, ale nás milowati, tak jak jsme, když jsme si daly práci byti tak dobrými jak jen můžeme. Nyní říkám nás, tenkrát jsem ale říkala ony, ty ženské . . . Dowolte mi nyni psáti německy dále, neb mně to jde hrozně pomalu to české psaní, a srdce mi tluče, newím jestli proto, že se Wás na okamžení přece bojím, aneb proto. — Já newím sama, co chci; ráda bych Wám řekla wšecky swé chyby a pak se zase bojím, abyste si je nepředstawowal wětší než jsau; — chci abyste dobře o mně myslil a newím, zda-li byste mě za lepší nedržel, než jsem se nedělala horší. Nemějte mi to za zlé, že jsem Wám ještě k tomu w té řeči psala, s kterau tak špatně zacházeti umím. Mnoho mě k tomu wábilo, a proto že jsem čítajíc Waše psaní, jen česky myslila, a jen česky Wám odpowídala, myslila jsem, že mi to samo půjde na papír. A snad take Wy byste byl býwal s tím spokojen, ačkoliw jsem mnoho jiného nemyslela, než: Já Wás miluji a chci byti Waši lásky hodna.

Ich konnte gestern nicht weiter schreiben, ich musste einen ruhigen Augenblick abwarten. — Manchmal beänstigt mich sehr der Gedanke, dass ich vielleicht zurückhaltender in meinen Geständnissen seyn sollte, u. dass selbst Sie es mir einmal verargen könnten, dass ich nicht genug Besonnenheit zeigte, damit Sie, wenn Sie einmal fänden, dass ich die Vollkommenheiten, die Sie mir vielleicht jetzt andichten, nicht besitze, mit scheinbar desto grösserer Freiheit zurücktreten könnten. Glauben Sie, dass es mir leichter fiele zurückhaltender zu seyn u. dass ich Ihnen keinen Gedanken verhehlen will. — [1])

Připsáno Girglovou rukou:

Ačkoliw jsi mi zakázal, abych psaní cizí podruhé swau »hlúpú frakturú až to bučí« nemáchal, předce jsem se nemohl zdržeti, poněwadž p. u. tenkráte mnohem dříwe, než jsem se domníwal, s listem swým byla hotowa (t. také dřív než já, protože jsem sobě umínil, list swůj teprw za měsíc od předešleho t. 12^{ho} ledna odeslati). Posílám Ti zde, nejen zcela dokončené psaní, [2]) ale i tento zlomek, obsahující p. u. pokus w české písemnosti. As 3 dni jsem její psaní zde zdržel, ale doposawad jsem ještě nemohl list svůj dokončiti. Co nejdříwe Ti pošlu zprávu o literatuře naší.

(Bez podpisu.)

---

[1]) Zde překlad tohoto místa.

Nemohla jsem včera dále psáti, musela jsem vyčkati klidnou chvíli. — Někdy souží mne myšlenka, že bych snad měla býti zdrželivější v svém vyznávání se, a že byste i Vy sám mně kdysi mohl zazlívati, že jsem neprojevila dosti rozmyslu, abyste, shledáte-li někdy, že nemám těch dokonalých vlastností, které mi snad nyní přikládáte, zdánlivě tím svobodněji mohl ustoupiti.

[2]) Jest to německý list nelišící se v podstatě od podaného zde zlomku listu českého; proto tu vypuštěn. Ostatně jest český list napsán dříve než německý. Viz str. 63. zde.

Věřte mně, že by mi bylo snažším býti zdrželivou, a že Vám nehodlám zatajovati žádné myšlenky.

* * *

K tomu, co sděleno již úvodem k těmto dopisům o životě Františka Girgla, sluší ještě dodati tyto podrobnosti:

František Girgl narodil se v Praze dne 13. dubna 1822. R. 1848 byl učitelským adjunktem na staroměstském gymnasium v Praze, kteréhož úřadu dne 17. listopadu téhož roku sproštěn. Když vypukla ve Vídni říjnová revoluce, sešli se dne 8. října výbor »Slovanské Lípy« spolu se studentským výborem a usneseno po »hlučném sezení« vyslati do Vídně deputaci »Sl. Lípy«, výboru měšťanského (t. j. obecního zastupitelstva) a studentského, by se přesvědčila o stavu věcí v onom městě. Ze studentského výboru do ní zvolení: F. Girgl, Václav Pavel Kleinert, technik, Paliardi, právník, J. U. C. F. Mašek a Blažek, Girgl (či jak se tehda psal: Jirgl) také skutečně s deputací tou odejel ihned do Vídně,[1]) odkudž se v noci na 12. října vrátil.[2]) Hned na to uveřejnil Havlíček v »Národních Novinách« z 13. října r. 1848, čís. 158, str. 619—620 pod názvem »Pražská aula a vídeňská aula« článek datovaný z 12. října t. r., v němž píše, že slyšel, že se odbývala na pražské aule studentská schůze, v které vyslanci studentů do Vídně poslaní podali zprávu o událostech Vídeňských a že ve zprávě své projevili jakousi příchylnost ku straně tam panující. I napomíná studenty k rozvaze a zachování svornosti V 150. čísle »Národních Novin« z 14. října 1848 (str. 623) pak Havlíček obvinil technika Kleinerta, že dal ve Vídni na rohy plakát as následujícího smyslu:

---

[1]) Viz »Pražský večerní list« z 8./10. 1848 čís. 100, str. 447.

[2]) Viz tamtéž čís. 104 z 12./10. t. r. str. 467. — Zprávu o pořízení této deputace podanou J. Slavomilem V. (Vávrou) viz tamtéž v čís. 105 z 13./10. t. r. str. 473.

Die Abgeordneten des Prager Studentenausschusses an die Wiener rufen unsere slavischen Brüder auf, mit den Wienern zu kämpfen. Prag wird mit Wien stehen, siegen oder fallen. Kleinert.«

(T. j.: Vyslancové studentstva Pražského do Vídně povzbuzují své slovanské bratry, aby společně s Vídní bojovali. Praha bude držeti s Vídní, s ní zvítězí neb padne. Kleinert.)

K tomu připojuje ostré odsouzení Kleinerta a obviňuje jej, že překročil neoprávněně meze svého poslání. O Girglovi se v článku tom ani slovem nezmiňuje.

Když pak Kleinert následkem tohoto článku přinesl do redakce »Národních Novin« jakési objasnění, odepřel Havlíček je uveřejniti a oznámil to v čísle 101 svého listu z 17. října t. r. (str. 634), uváděje tam za důvod toho odmitnutí, že odpověď Kleinertova neobsahovala věcného vyvrácení, a že týž skutek svůj, který »Národní Noviny« ostře potupily, vyvrátiti nemůže. Dne 16. října t. r. otištěno v 108. čísle »Pražského Večerního Listu« (Medauovova) na str. 490 ostré »Vyjádření« proti Havlíčkovi, podepsané od V. P. Kleinerta a Fr. X. Jirgla, v němž se Havlíček obviňuje, že »Vyzvání«, jež s podpisem: Kleinert uveřejnil v »Národních Novinách« z 14. října zpotvořil, ba, že je tu i onde, jak prý se zdá, naschvál zkroutil a že na základě toho napsal článek, odsuzující jejich jednání ve vídeňském výboru studentském. [1])

Dle toho zdá se, že dávné přátelství Girglovo s Havlíčkem tehda již rozvedla politika; Girgl byl radikál, Havlíček pak v té době umírněný liberál. Ostatně přiznávají se Kleinert a Girgl v onom svém »Vyjádření« sami, že vlastně překročili meze svého poslání, které mělo míti ráz jen čistě informační, tím, že ve vídeňském studentském výboru učinili prohlášení, k němuž od

[1]) Viz »Národní Noviny« z 14./10. 1848, č. 150.

mandantů svých, pražského studentského výboru, nebyli zmocněni, i omlouvají se, že prý to byl pouze projev jejich osobního mínění. [1])

Roku 1849 zapletl se Girgl do »májového spiknutí«; jak se podobá dle poněkud nejasné zmínky J. V. Friče v »Pamětech« IV. 137 snad hlavně tím, že částku asi 300 zl. — kterou jako člen komitétu rozpuštěné studentské legie ze zbylých peněz, na ozbrojení akademiků sebraných, dle usnesení dotčeného komitétu »pro lepší časy« uložil na své jmeno do spořitelny — vydal na přípravy ku provedení osnovaného povstání. Dle Friče zdá se též, že byl v záměry spiklenců blíže zasvěcen, že však věci té se činně nesúčastnil.

Proto asi nebyl Girgl zatčen s Fričem a jeho soudruhy dne 10. května, ba mohl jestě někdy počátkem školního roku 1849 nastoupiti místo supplenta na gymnasiu Píseckém. Teprve ku konci ledna 1850 zbaven svobody a odvezen z Písku v okovech na Hradčany, kde v zemské káznici prodlel téměř půldruhého roku ve vyšetřovací vazbě. Konečně dne 7. května byl mu oznámen vojenským soudem ortel, jímž odsouzen pro velezrádu k smrti provazem, Rozsudek ten však z milosti zmírněn na osmnáctiletý těžký žalář. [2])

Girgl uvězněn s Fričem v Komárně, kde sobě i druhům dle vypravování onoho krátil dlouhé dny vazby hudbou a přednáškami o literatuře. [3]) Teprvé

---

[1]) Porovnej k tomu »Vysvětlení« člena tétéž studentské deputace JUC. F. Maška v »Pražském Večerním Listu« čís. 106 z 14./10. t. r str. 480, v němž se týž ohražuje proti pověsti, jako by byl vyzval slovanské studenty, by »táhli Vídni na pomoc.«

[2]) Viz vyhlášku rozsudku toho z 10./5. 1851 v 32. čísle »Slovana« II. čtvrtl. str. 275. Viz tamtéž dopisy z Humpolce z 8./6. 1851 v 40. čís. II. čtvrtl. str. 480 a z Jindřichova Hradce v čísle 41. II. čtvrtletí str. 495, dle nichž Girgl s Nedvídkem a Reussem městy těmi o letnicích vezeni v poutech do vězení.

[3]) Hrál totiž Girgl výborně na housle (viz též, co o tom v úvodu k této korrespondenci citováno z Gablera. Mimo to Girgl

v říjnu 1855 (dle J. V. Friče) neb (dle pramene citovaného v 2. pozn. zde) až v červenci 1856, — a ne, jak v úvodu k této korrespondenci omylem udáno, až r. 1864 — byl úplně amnestován, obdržev již v dubnu 1854 zmírnění trestu na 9 let.[1]) Po svém propuštění žil Girgl nějaký čas v Praze.[2])

Nejprve zdržoval se po celý rok u své matky a sestry Terezie Girglové na Malé Straně, kde tato byla učitelkou majíc v budově německé vzorné školy (t. zv. Muſterhauptſchule) naturální byt. R. 1857—59 studoval na pražské polytechnice, načež stal se v září r. 1859 chemikem při cukrovaru hraběte Salma v Rejcích (Raitz) na Moravě. Tam pobyl Girgl půl páta roku. Ochuravěv, odebral se zase k matce a sestře do Prahy, u nichž dne 4. dubna 1864 skonal. Pohřben jest na hřbitově Košířském v hrobě, kde odpočívají též jeho rodiče a sestra.

Terezie Marie Girglová, sestra předešlého, narodila se v Praze dne 20. ledna r. 1820. Nabyla na dobu svou u žen neobyčejného vzdělání; učilatě se společně s mladším bratrem Františkem nejen mathematice a přírodním vědám ale i latině, řečtině, později pak též jazyku francouzskému, italskému, španělskému a anglickému. Jen mateřský, český jazyk zůstal zanedbán. Vedle toho pěstovala pilně malbu, hudbu a zpěv. Tak připravena stala se r. 1840 po odbytém konkursu učitelkou na tehdejší trojtřídní německé »škole pro dcery vzdělaných stavů« (nyní »c. k. cvičná škola), jež právě při t. zv. normální či vzorné škole malostranské byla zřízena (vlastně doplněna); r. 1842 pak ustanovena

ve vězení též vyučoval, jak mi sděleno od jeho dosud žijící příbuzné, paní Alžběty Hejdové v Rakovníku, své druhy angličině a vlaštině.

[1]) Viz »Paměti Jos. V. Friče« IV. 246, 256, 269, 277, 279, 281 a 359.

[2]) Viz tamtéž: IV. 437.

učitelkou na ženském paedagogiu německém tamtéž, kterýžto úřad s vyznamenáním zastávala až do své smrti dne 22. března 1883. [1])

Terezie Girglová byla dáma nejen velice vzdělaná, ale i přemilé povahy, které ovšem — jak také patrno z podaných zde listů jejích, přimíchána byla jakási trpkost. Budiž tu dodána ještě jedna mi známá podrobnost z jejího života: Počátkem dubna 1854, tedy krátce před sňatkem nyní panujícího císaře, kdy očekávána všeobecná amnestie pro politické vězně, navštívila Terezie Girglová v Komárně svého uvězněného bratra Františka, odkud donesla Fričův list jeho nevěstě Anně Ullmannové. [2])

[1]) Uznalá slova věnovala jí v »Allgemeine Zeitschrift für Lehrerinnen« r. 1878 sl. Hermina Lintemrová; z článku toho, který vyšel téhož roku o sobě pod názvem „Dem Verdienſte ſeine Kronen" tiskem Bertschigera & Heyna v Celovci, čerpány zprávy až potud o T. G. (vyjímaje o její smrti) zde podané. Knížky této, jakož i ostatních zpráv dostalo se mi ochotnou laskavostí pí. Alžběty Hejdové, choti místodržitelského rady v. v. a neti Terezie Girglové v Rakovníku.

[2]) Viz Fričovy »Paměti« IV. 329 a 358.

K. Havlíček Karlu Vlad. Zapovi.

Listy

z 1./5. 1843, 24./10. 1843, 16/1. 1844, 30./4. 1844 a 25/5. 1844.

Jak se Havlíček spřátelil s K. Vl. Zapem a jeho chotí Honoratou, to naznačeno již ve shora otištěném listu, jejž týž dne 12. listopadu 1842 Františku Girglovi napsal.

V domě Zapově ve Lvově pobyl Havlíček dva měsíce, očekávaje tam průvodní list do Ruska. Zap seznámil jej s některými ruskými spisovateli, zejména s Holovackým, mladým to sběratelem lidových písní maloruského lidu v Haliči a Uhrách, pak s dějepiscem Zubřickým. S literáty polskými ve Lvově Havlíček, jak se zdá, přišel méně do styku, aspoň nezmiňuje se v listech k Zapovi o žádném z nich; jediný Polák, jehož jméno tam dotčeno, jest horlivý Čechomil A. Rościszewski, jejž ovšem mezi spisovatele čítati nelze. [1])

Z pohostinství toho vyvinulo se kromě osobního přátelství též trvalé literární spojení mezi Havlíčkem a Zapem. Jakého bylo druhu a čeho se týkalo, vysvítá

---

[1]) Viz o jmenovaných níže poznámkách k příslušným místům dopisů. R. sice spisovatel nebyl, ovšem ale literární diletant, jak o tom vypravuje E. Jelínek ve své níže uvedné knížce. Týž přeložil též do Polštiny Erbenovu nár. pověst »Poklad.« Překlad ten vyšel u J Pospíšila r. 1853. (Viz o něm bližší v pozn. 2. na str. 98 zde!)

z listů samých a tak stačí zde jen podotknouti, že Havlíček se zavázal podporovati Zapa při vydávání »Zrcadla« překlady z ruských spisovatelů, především Gogola a že se uvolil poskytnouti jemu pro všeobecný zeměpis, o jehož sepsání týž, vyzván k tomu výborem Matice České, tehda pracoval, popisy ruských měst, lidu, poměrů, zvyků, průmyslu atd., jakož i opatřovat dáta statistická a potřebné knihy. Proto nalézáme v těchto listech Havlíčkových tak hojné a věru znamenité popisy všeho toho, co zeměpisce Zapa mohlo zajímati; popisy tyto, nehledě ani k skutečné jich literární, a můžeme již směle říci, historické ceně, svědčí o bystrém pozorovatelském oku Havlíčkově. Největší cena jejich však spočívá v tom, že jsou — vyjímaje snad počátečné opojení cizím a přece blízkým tím světem, tak novým a širokým — velmi objektivní a vždy pravdivé Zajímavo jest sledovati tu, jak se prvotní zápal a nadšení u Havlíčka pozvolna mění v chladnost a jak se mu objevují krok za krokem slabé, neutěšené stránky tohoto před tím neznámého a zbožňovaného světa slovanského, až konečně dospěje k úplnému rozčarování, tak že se vrací ze svaté Rusi, kam spěl zanícen Kollarovou ideou slovanské vzájemnosti, jako rozhodný její odpůrce, odhodlaný proti ní bojovati, čemuž pak jako redaktor »Pražských Novin« do jisté míry také dostál.

Ne méně zajímavy jsou jeho zprávy a náhledy o tehdejší literatuře ruské. Jest podivuhodno, jak bystře a správně vystihl sotva třiadvacítiletý mladý muž její hodnotu a nedostatky a jaký tu měl pevný a neklamný úsudek. Nic jej nemýlila hojnost vycházejících knih, nic tloušťka rozličných těch revuí; to vše mu neimponovalo; rychle rozpoznal nicotu těchto a nalezl pro to vše pravý výraz a jméno. A byť bychom předpojajost jeho proti petrohradským literátům právem připisovali slavjanofilskému prostředí, v kterém žil v Moskvě v domě professora Ševyreva, kdež bylo jedno ze středisk těchto

snah, a kde se scházeli muži jako Kirjejevský, Chomjakov, Pogodin, Bodjanský a mnozí jiní čelní představitelé tohoto směru; přece musíme uznati, že ani v tom se neminul příliš s pravdou, jakož skutečně také se nedal unésti těmito lidmi, mezi nimiž tam žil a s nimiž výhradně obcoval. Čtěme jen, kterak ostře je karakterisuje, mluvě o tom, jak sobě přivlastňují zásluhy nás ubohých Čecháčků, na něž tak s vysoka hledí, o prvenství v reformaci církevní a v politickém, ústavním zřízení. A třeba i podceňoval Puškina, házeje jej nemilosrdně do koše s ostatními napodobiteli západu, přece dlužno se podiviti tomu, jak správně vystihuje význam Gogolův pro ruské a spolu hned pro české písemnictví.

Tím vším proplétají se hojné zprávy a trefné, často břitké a satirické úsudky o současných zjevech v české literatuře a překvapivě jasné názory o domácích záležitostech politických, uměleckých a osvětových. Tak hned na př. o tehdejší otázce divadelní. O sobě píše tu Havlíček nejméně. Svých vychovatelských trampot v domě Ševyrevově se ani slovem nedotýká, o svém stesku v cizině zmiňuje se jen letmo; za to sděluje Zapovi jasně, co po návratu svém do Čech hodlá činiti, a že to nebyla jen planá slova, to plně dokázal pozdějšími svými činy.

Náleží tedy tyto listy mezi nejdůležitější a nejzajímavější z těch, které dosud u nás byly uveřejněny, a jest to věru jen v Čechách možný hřích, že se podávají veřejnosti teprvé nyní, kdy od doby, kdy je Havlíček napsal, minulo téměř šedesáte let. Že po této, tak dlouhé době nejen nic nepozbyly, ale spíše získaly na své zajímavosti, jest nejlepším důkazem jejich vnitřní hodnoty.

Pouze k vůli orientaci širšího obecenstva uvádím zde v krátkosti, že K. Vl. Zap meškal ve Lvově od r. 1836, zastávaje tam místo akcesisty účetní kanceláře, že tam r. 1841 pojal za choť Honoratu z Wišňovských,

a že se mu konečně po více nezdařených pokusech podařilo r. 1845 docíliti přesazení do Prahy k státní účtárně.

Za doby svého pobytu ve Lvově zasílal zejména do Musejníku zprávy o současné literatuře polské a o životě lidu polského. Zap narodil se r. 1812 v Praze, stal se r. 1849 supplentem české řeči na gymnasiu novoměstském a r. 1850 učitelem zeměpisu a dějepisu na české reálce v Praze; napsal četné, zvláště geografické spisy a místopisy, založil a redigoval »Českomoravskou kroniku« a Památky archaeologické a zemřel 1. ledna 1871 v Benešově. Jeho choť Honorata nar. r. 1825, jež také později se věnovala českému spisovatelství, zemřela v Praze r. 1856.

Posléze budiž ještě podotčeno, že Havlíček pobyl v Rusku od ledna r. 1843 (do Moskvy přibyl teprvé dne 5. února t. r. a odjel z ní 6. července r. 1844) až do počátku druhé polovice července r. 1844. [1])

W Moskwě 1ho kwětna
star. styl. 1843.

Mnohoważený Pane! [2])

Očekáwaje pořád nějakau odpowěď na swé psaní z Kijewa od 19ho Ledna star. čísl. [3]), nechtěl jsem Wám odsuď psáti; nyní wšak nemohu již déle čekati. Bez-

[1]) Bližší zprávy o tomto pobytu Havlíčkově viz ve V. Zeleného studii »Ze života Karla Havlíčka« Osvěta 1873. Str. 20. a násl.

[2]) List tento otištěn v »Sebraných spisech Karla Havlíčka« vydaných nákladem Svatoboru. Sv. I. Str. 229. V Praze. Tisk Jaroslava Pospíšila 1870. (Kniha ta rozebrána.) Neotištěn však celý, nýbrž jen až po slova: ... »až se někdy v naší Praze opět na poutěch svých shledáme.« Dle našeho kalendáře jest list ten z 13./5.

[3]) List tento se ztratil.

pochyby, že mi nemáte tak mnoho co psáti, aby to stálo za wýprawu na tak dalekau cestu; mně ale tolik nowého pořád ještě w hlawě šumí, že bych to ani na knihu papíru newepsal. Začneme od Kijewa. Zaplať pan Bůh za pořádek zdejších úřadů! Newyprawil jsem se, jak jsem Wám psal 20ho, ale 21ho Ledna str. stylu [1])

K. Vl. Zap.

(odpusťe, že nepočítám jako syn matky římské církwe; již jsem tak přiwykl prawosláwii, že se mi zdá ewropejský kalendář barbarstwí, ačkoli je lepší a prawdiwější než ruský) z Kijewa a sice na perekladné s ruským oficírem. Seznámili jsme se w Kijewě, a jeho společnost mi pomohala welmi na cestě, neboť bych byl musel pořád čekať na koně na každé štací, protože jelo mnoho šlechty na kontrakty do Kijewa. Za 60

[1]) T. j. dle našeho kalendáře 8 pokud se týče 9. ledna. Havlíček naráží tu na obtíže, jež mu činily úřady s pasem Viz V. Zelený »Osvěta« 1873 str. 21.

hodin jsem dojel z Kijewa do Moskwy, totiž přes 113 geogr. mil (793 wersty). Neočekáwejte tedy nějaké popsání toho, co jsem widěl; když jsme dojeli na štací sotwa jsem mohl wytříti bláto z tváře, a již jsme opět jeli tak, že jsem nikdy nemohl sčítať kolik sedělo na woze nás potkawším lidí. Posawad, když si na tu jízdu wzpomenu, jsem jaksi w nadšení. Představte si čtyry silná kola na dwau silných náprawách, a na těch náprawách přibité dwě tenká prkna, na těch prknách dwa čemodany, [1]) na jednom já, na druhém ruský oficír, před námi na kausku sena jemščik (prostý sedlák bez uniformy, postilion; ale obratnější než celý wídeňský Oberpoſtamts-verwaltung), k tomuto zapřažení 3 koně po rusku (pod duhou) jako draci, a máte ruskau extra počtu nazwanou »perekladnaja«, protože wás na každé štací na jiná prkna přeloží. Zbytečného při tomto celém nástroji není nic kromě zwonce (který zde na Rusi zastupuje trubku a jest asi takowý jako u nás při sakristyji) a čtyr na píď širokých prkének přibitých okolo toho prkna, na kterém sedíte, a sice proto, aby čemodan nepadal, nikoli wšak wám zabraňujících spadnauť jak a na kterau stranu se Wám líbí. Právě tato swoboda se mi welmi líbila: není Wám nikdy dlouhá chwíle jako w německém Geſellſchaftswagen, kde na wás pořád několik zíwajících hub cení zuby. Na perekladné se jedná pořad o žiwot, o nohy, o krk a jiné welmi ku zdrawí užitečné wěci, a proto máte co myslit, a není wám čas dlauhý. Jak dosednete, jemščik obtočiw dobře opratě okolo ruky, ohlídna se k wám řekne: »děržis bárin!« (pane.) hwízdne a již newidíte světa; sehnete hlawu dolů, aby wás wítr powstawší čerstwým jetím do zadu nepřewrátil, a okolo wás na wšech stranách tak skáče bláto w rozmanitých formách, welikostech, řídkosti wšelijaké, že jsem si při tom nechtíc wzpomněl na Boha Otce, jak (podlé Rafaela)

[1]) Tlumoky.

letí w chaosu a dělá z rozličných okolo lítajících kusů zemi. Snad Wám powědomo, že w Rusi není dělaných silnic. wyměří se od města k městu široký kus země, wetším dílem přes 30 sáhů šířky, a na něm má každý bez mýt právo jezdit si jak chce a jak může; při tom lehko poznáte, kde wede silnice, protože na ní bývá obyčejně tolik bláta, jak mnoho je zapotřebí, aby se wůz až pod náprawy propadal; někdy bývá i po stranách několik stromů. Celau štací (obyčejně 3, někdy přes 4 míle) koně ženau jedním cwalem; leda že je jemščik asi 3krát zadrží a sice tenkrát, když se mu již tolik bláta shromáždilo w tváři, že nic newidí, a přinucen bývá protříti si oči.

Widět tedy, že není tato perekladná pro slečinky; pro mne ale jako by schwálně byla zřízena: měl jsem posud málo takowých wyražení, jako byla jízda z Kijewa do Moskwy. Naše pošty by ani za dwě neděle nedojely na takowé cestě; awšak i my jeli druhau polowici cesty z Hluchowa na saních. Letošní zima byla nad míru teplá. — Dněpr již tenkráte rozmrzl, a nás na prámě přewezli; proto bylo w Kijewě na kontrakty seno, owes, dříwí atd. welmi draho, protože to wšechno z za Dněpru přiwážejí, a tenkrát přes led nemohli, a přewoz pro welikou šířku wody tak byl drahý, že žádný sedlák tolik peněz riskowat nemohl. Stálo tam pořád do 100 wozů čekajících na přewoz se zbožím z Moskwy. — Já jel na Orel a Tulu, o nichž wšak nic wíce powedíti nemohu, než že mají zelené plechowé střechy, které na sobě snih netrpí a welmi hezky sluší městu, když wšecko je pokryto sněhem. Tula jest přemilé město; tuto frázi neporozumí nikdo, kdo ruské město newiděl. Krásné dřewěné z wenku malowané domy, plno slaupů se zelenými plechowými střechami; ploty malowané s rozmanitau řezbau; chrámy poseté wěžemi, lid pestrý, plno equipáží po jednom, dwau, třech a čtyrech koních, a koních bujných strojných, úprawa řemenná překrásná,

Moskva. Pohled na Kreml.

kterau krom Rusi nikde neuwidíte; mezi nimi národ prochází wážný, s dlauhými wansami (sic!) w talářích jako proroci starého zákona; plno krámů a roznášečů zboží po ulicích atd. atd. Rozumí se, že to jenom »gubernský gorod«; neboť obyčejné město jest pauhá weliká wes. Já se do wšeho toho a do ruského národu tak zamilowal, že budu dlauhý čas wšechno nad míru chwálit, než se tak dalece zpamatuji, abych mohl holau prawdu powědíti bez ukrášení. Awšak i Wy byste se mnau byl jednoho mínění; neboť tomu kdo se jenom pořád díwal na naše prozaická města, která zasluhují jenom název německý „Wohnmaſchinen", kde jeden dům jako druhý, pauhá zeď, okno, dweře a trauba dešťowá: tomu jest ruské město prawý ráj; zde má skoro každý domek swau zwláštní a krásnau architekturskou formu, a což Moskwa! Kdyby bylo možná rozsypat ji »kamenau matičku« po celé Ewropě: ještě by se z ní dostalo každému městu několik krásných stawení. Tu radost, kterau míwám, kdykoli po ulici jeda na domy se díwám, nemohu nijak we Wás psaním swým wzbuditi; zůstawuji to austnímu popsání, až se někdy w naší Praze opět po pautěch swých shledáme.

Blažený Wasilij: Chrám,[1]) o kterém snad wíte a wšak pomysliti si nemůžete; forma jest zcela takowá, jako zde wyrýsowáno, awšak k tomu pomyslete si nejwětší strakatinu barew; každý kausek na jinau a welmi křiklawau barwu: bizarrie newšední.

Gogola spisy wyšly we 4 dílech; Taras bulba welmi zdokonalen a skoro o polowic větší.[2])

---

[1]) Tato část listu, již V. Zelený neotiskl, počata na novém půlarchu listového papíru, ozdobeného výše vyznačeným vyobrazením

[2]) Jest to první vydání sebraných spisů Gogolových, jež vyšlo v Petrohradě r. 1842.

Pakli byste chtěl někdy druhé wydání zříditi, neopomínejte učiniti překlad podlé téhož obšírného wydání. Philemona atd. již jsem přeložil.

* * *

Rád bych předc něco o žiwobytí zdejším powěděl, ale newím odkud začíti. Kdyby Wám bylo přáno státi na wěži Iwana Welikého a hleděti na neskončené město

Chrám Blaženého Wasilija v Kremlu.

pod sebau, nejlíp byste si pomyslil, jak musí byť těžko tomu, kdo chce něco w krátkosti o Moskwě powěditi. Jenom na Rusi a jmenowitě zde w Moskwě, dá se dobře cítit welikost. Zde je wšechno kolossální. Zwoní-li, to nezwoní 5-10-100, ale hned 5000 zwony najednau (jako o welikonoci na wzkříšení o půl noci); jedauli na procházku, to ne několika ale asi 300 kočáry, čtwero a šesterozpřežnými, nepočítaje stáda dwau

a jednokonských kočárků, kterými se wšude jen hemží; máli se již blyštět wěž, to ji celau pobíjí zlatem; máli se již jeti čerstwa, to ujedau za $^1/_2$ hodiny 3 míle; má-li být dům pro cwičení wojáků; to postawí maněž w kterém na druhém konci stojící člowěk jest jako rukawice; máli již být několik izwoščiků, to se jich, zde w Moskwě hemží po wšech ulicích jako wrabců; místo několika kupcowských krámů a bursy raději již w Moskwě wystawí celé město samých krámů, tak že w nich stojíte jako w Jiřikowém widění; sám pán Bůh již učinil něco Rusům k wůli: máli již být zima, to aby raděj nos umrzl, a máli být teplo a prach, to aby jim již raději wšechny lidi z Moskwy wyhnal do wsi. — Co na mne ze wšeho posud welmi mnoho účinkowalo, byl slowanský ritus wůbec a sice nejwíce ceremonie welikonoční Já měl wždy příležitost, widěti wše dosti z blízka: nejznamenitější ceremonie: proklínání wšech škůdců a blahoslawení wšem dobrodincům Rusi, která se odbývá prwní neděli postní jenom w Moskwě a Petěrburku. Wšichni biskupowé a preláti s metropolitau (slawným Filaretem) sejdau se w hlawním Kremelském chrámě (NB w Kremlu jest mnoho chrámů); w jakých nádherných šatech lehce si pomyslíte, když Wám powím, že diakon w našem farním chrámě každau neděli míwá tak drahý šat jako pražský arcibiskup na boží hod welikonoční; wšechni se postawí we dwau řadách, jeden kněz wystaupne na wywýšené místo a začne čísti (některé jako Mazepu i po jmeně), po každém řekne: anafema! a wšechni preláti, powstawše, křičí wážně třikrát: anafema. Pak začne čísti dobrodince, ale wšechny po jménech, za každým: Wěčnaja paměť! a opět opakují prelati 3krát. Pak wšechny živé: cara, rodinu, biskupy, kněžstwo, wojsko a wšechny prawoslawné: Mnogája léta! A opět opakují preláti 3krát za každým: mnogaja leta. Již z toho chudého popsání pomyslíte sobě, jak překrásná ceremonie to být musí.

Já bych Wám ji poslal mnohem obšírněji, ale hned jak jsem z církwe domu přišel byl jsem w takowém zapálení, že jsem celau slawnost welmi drobně (a jak myslím) dosti ohniwě popsal.[1]) Nemám tedy již chuti wícekrát popisowat, protože by wšechno, co bych nyní powěděl bylo mnohem slabší.

Že jsem se udatně »Kristosowal« (tak nazýwají Rusowé ceremonii »Christos woskres«, při které se líbají) lehko si pomyslíte; jest to jediný den, na který máte práwo každého a každau koho potkáte políbiti; začínají se tak líbat hned w církwě, jak kněz řekne: Christos woskres! Awšak tato ceremonie we wyšších stawech již přestáwá, celují se jenom wšichni domácí; prostý národ a studenti se jí welmi pewně drží, a nejwíce k wůli studentům nesmí se w tyto dny žádná holka ukázati na ulici. Wůbec wšechny zwyky o swátcích welikonočních jsau nám w Čechách neznámé a welmi hezké. Já se staral co možná nejwíc sepsati. Nač se jenom podíwáte w Moskwě, wždy najdete něco newídaného a nejčastěji něco hezkého; jako ku př pauštění ptáků 25. Března star. st., jmenowitě celý díl města, nazwaný gorod, kde jsau krámy, se swými bradatými kupci, jest studnice newyčerpaná. Kupci ruští projedau celau říši na kříž, a znají o celé mnoho powídati, při tom sedíce pořád při hromadě wyprawují jeden druhému, a tak mezi nimi udržuje se pořád weliké bohatstwí powěstí a známosti ruské říše. Bylo by Wám welmi mílo, uslyšeti takowého starého kupce w hostinci filosofowat při čaji a citowat pořád bibli w slowansko-církewním nářečí. Přísné rozdělení na kasty, které w každém jiném ohledu jest škodné, w tom jediném zachowáwá mnoho wědomostí, které se od otce k synu atd. pořád w kupcowských rodinách udržují. Máte zde

[1]) Popis ten otištěn v »Obrazech z Rus« v článku: Svátek pravoslavnosti. »Sebrané spisy Karla Havlíčka« v Praze 1870 sr. 63 a násl. Poprvé otištěn byl článek tento v »České Včele« r. 1845

5 zcela od sebe rozdělených stawů: dwořanstwo (to jest šlechta nebo činownictwo), kupcowstwo, kněžstwo, na swobodu propuštění, křepostní (Leibeigene); každý z nich se jenom mezi sebau žení, jenom mezi sebau obcují druhé kasty jim buď záwidí, jsauli menší, anebo nimi pohrdají, jsau-li wyšší. Ještě w každé této hlawní kastě možná najíti několik menších: tak k. p. křepostní jsau buď sedlácı wenku aneb slaužící, řemeslnící we městech a u swých pánů po zámcích; druhá třída z těchto dwau jest mnohem pyšnější, chodí nejwíce po německu (ewropejsku, neboť zde prostý národ wšechno ewropejské nazýwá německým). W kněžstwu jsau 1. černci 2. bílé duchowenstwo (mniši a sekulární). W kupectwu 1. inostranci (cizozemci) 2. domácí. W šlechtě jako wšude 1. wyšší a 2. nižší. Wůbec zde tituly hrabě, kníže, atd. mnoho neplatí, wšechno jenom jde podle činů! kteří mají stejné číslo činů jsou rowni, třebas měl jeden knížecí titul a druhý jen prosté jméno. Nemůže se tedy říci, že by zde mnoho platilo urození, ačkoli i onno welikau cenu má. — Wůbec chtělli byste něco zwláštně wědět pište mi jenom; dám co mám.

Nyní mám ještě prosbu: stranu p. Holowackého.[1] Boďanský[2] chce pro swé studenty wydať chrestomathii wšeslowanskau, a sice jeden díl národní, druhý wyšší. On by tedy byl welmi rád, kdyby mu p. H poslal několik hezčích písní swé sbírky. (NB. které

[1] Jakov Holovackij, nar. 1814 v Čepelách u Zločova v Haliči † 1888 ve Vilně, maloruský učenec. Snažil se postaviti písemnictví na základ lidové písně a známosti života lidu. Již tehda (r. 1843) sbíral lidové písně maloruské, jež později (r. 1878) vydal v Moskvě ve sborníku: Narodnyja pěsni galickoj i ugorskoj Rusi R. 1848 povolán na universitu Lvovskou za professora maloruské řeči a literatury.

[2] Bodjanskij Osip Maksimovič, spisovatel ruský, nar. 1808 ve Varoji (gub. poltavská) † 1877. Byl v době Havlíčkova pobytu v Moskvě professorem slavistiky na tamnější universitě (až do r. 1870), náležel k slavjanofilům, psal též malorusky a zabýval

by se do chrestomathie hodily). Za to on chce p. H. poslať knihy, aby jenom napsal, které potřebuje, a we své chrestomathii, jak se samo rozumí, udá pramen odkud tyto písně má. Račte tedy p. H. toto psáti, že mu knihy jistě pošle Boďanský, za to já sám mohu ručiť. Rozumí se, že není potřebí poslať mu jich mnoho. Wůbec celá tato záležitost nechť se wlastním uznáním p. H. stane, ať dělá jak rozumí; já jenom mu o tom dáwám zprávu, nepřemlauwaje k ničemu. NB. Při té příležitosti ale p. H. ode mne zprawte, že snad Boďanský letos (w Červnu, Červenci a Srpnu) bude w Haliči cestovati, a k němu jistě přijde; awšak to není zcela jistá wěc. — Zde skrz Moskwu projížděl z Petrohradu Čech p. Dwořáček, já s ním zde mluwil. Byl od našeho zeměpána wyslán domluviti se w Petrohradě stranu pošty. Již se to prý skončilo, a w Srpnu očekáwáme, že to co wyjednali, we skutek přijde; na tuto pro mne welmi potěšitelnau událost čekám welmi chtiwě. Tenkrát též bude možná přislati Wám čaj, abyste se naučil znáť naší sláwu moskewskau.

Přál bych si wšak, abych mohl napsati zu Prag; jako již nyní myslím: jste-li ještě ve Lwowě. Myslím si wšak, že by Wám psaní poslali do Prahy, nemě-li by ste již býti we Lwowě. Z Prahy máme welmi málo zpráw; jenom stranu přednášení po česku na jus dr. Červinkau[1]) nám psal p. rytíř Wáclaw[2]) a pak o zakázání slowa Ilir. —

se ethnografií a historií maloruského lidu a vydával r. 1863—64 velkolepou sbírku písní haličské a uherské Rusi od Holovackého. Přeložil též do ruštiny Šafaříkův »Národopis« a téhož »Slovanské starožitnosti«, a to bezprostředně pro vydání jich v řeči české.

[1]) Míněn tu asi dr. Václav Červinka, otec spisovatele Otokara Červinky, nar. 1807 v Krupné, † 1870 v Praze, majitel statku Ostředku, který se pak r. 1848 vyznamenal svou politickou činností.

[2]) Rytíř Václav jest Václav Hanka, který byl rytířem řádu sv. Anny.

Nyní se Wám i Waší welmi wážené Paní Manželce, i Bronislawce poručím a děkuji za přiwětiwé přijetí ještě, bez kterého bych byl we Lwowě měl smutné přebywání. Račte mne zachowati we swé paměti až na budaucí setkání. P. Zubřickému, [1]) Holow.(ackému) a wšem wůbec poručím se též. Rościszewskému [2]) račte wyříditi, že by mu Pogodin žádané fascimile zaopatřil, kdyby se nestrojilo tiskem wydání celého spisu, při čem i fascimile (sic!) wyjdau. Pak že mu bude Pogodin psáti, až se wystůně; jest pořád nemocen. NB. Tato druhá wěc není prawda, ale nic nedělá. Mějte se tedy dobře, jak možná nejlépe při wšech trampotách, a nezapomínejte na

Wašeho poníženého sluhu
K. Hawlíčka.

Budete-li míti kdy a chuť, pište mi; wšak se předce něco najde.

---

[1]) Diviš Zubrickij (neb jak se též psal Zubrzicky) narodil se r. 1777 a zemřel r. 1862. Od r. 1829 byl členem stauropigijského ústavu ve Lvově a dlouho řídil jeho čítárnu. R. 1848 byl členem »hlavní rady« Psal nejvíce spisy historické, monografie a pod. řečí polskou, německou a posléze též ruskou. S Havlíčkem znali se z lvovského pobytu tohoto u Zapa. (Viz bližší v »Historii literatur slovanských« od Pypina a Spasoviče, přel. A. Kotík I. 357.)

[2]) Adam Rościszewski z Rościszewa, s nímž se Havlíček rovněž seznal ve Lvově prostřednictvím Zapovým, pěstoval po dlouhá leta sám vzájemnost mezi Poláky a Čechy a to hlavně tím, že od r. 1828 všecky právě vyšlé polské knihy posílal do českého musea a to v také hojnosti, že nejvíce tímto jeho působením povstalo tam tak úplné oddělení knih polských, že obsahovalo všecky znamenitější zjevy polské literatury. Knihy ty většinou kupoval za vlastní peníz, dílem si je též vyžádal u svých známých. Dále působil ve směru tom i tím, že si pilně dopisoval s Hankou. Tuto korrespondenci uveřejnil Ed. Jelínek v »Dzienniku Poznańskiem« a pak r. 1894 též o sobě, přidav životopis R-ho. R. narodil se roku 1774 a zemřel ve Lvově r. 1844 v chudobě. Nekrology napsali K. V. Zap ve Květech z r. 1844 čís. 68 str. 152 a F. V. Jáchim v »Čas. česk. museum« r 1845 st. 286. Viz též pozn. na str. 85.

Lithogr. vigneta s podpisem: Большой театръ въ Москвѣ.

V Moskwě 3. Května 1843 (začato). [1])

To jest ten znamenitý diwadelní dům. Nyní ho wnitřku obnowují: očekáwáme císaře. Darmo popisowat: zkrátka diwadlo mezi wšemi diwadly nejdiwadlowitější. Bywám tam dosti často; a sice blízko orkestru w loži

Velké divadlo v Moskvě.

knížete Golicina. Hraje se dosti dobře, ale není dobrý wýbor kusů: Jaký pán takowý služebník; jaké publikum atd. Gogolowy kusy jsau ještě nejlepší.

---

[1]) Tento list otištěn v citovaných již »Sebraných spisech Karla Havlíčka«, vyd. Svatoborem v Praze r. 1870 na str. 232 až 235; ale to, co tam (na str. 235) vytištěno dále počínaje slovy: »Také Vám posílám do kuchyně...« nepatří již k tomuto listu, ale k dopisu ze dne 30. dubna 1844. Že tomu tak, vysvítá z textu; tak abych jen uvedl jednu věc: uvedené tam čís. 58, »Květů« z roku 1843 vyšlo teprve 22./7. v Praze, tedy nemohl o něm Havlíček již 3. května 1843 psáti v Moskvě. Dále Havlíček hned v úvodu tam se zmiňuje, že Zapovi posílá epigramy; ale jest přece již zjištěno, že týž před měsícem září 1843 vůbec žádného epigramu nenapsal. Zelenému se tu stal omyl přehozením listů při přepisování.

Nemohu všechno, co jsem posud zpozoroval wypsati; neboť mám již nyní ohromné materialy za čtyry měsíce. Všechno, co nowé, napřed newídané, hned zapisuji, a když mně napadne dobrá beru některé z těchto materiálů a pracuji je na čisto, t. j. w také formě, jakau před naším publikum míti musí. Do Prahy jsem posud nic neposlal, raději počkať, a důkladněji wypsať. — Wám w tomto listě zděluji, ce se literaturních záležitosti ruských, a mých osobních týče.

Literatura ruská není w tak dobrém stawu, jako my obyčejně myslíme; ona má před naší českau jenom tu přednost, že jest paní bohatá, že má »děngi«; kdybychom my měli tolik zlata, dowedli bychom wytřepat z rukáwu tolik špatných knih jako p. Rusowé. Za to ale chybí ruské literatuře jedna malá věc, ale takowá krásná a Bohu milá, že pewnau naději mám, že naší ubohé literatuře pomůže na Parnas; myslím: nezištnost, prawau, upřimnau, wytrwalau práci, a lásku k národu swému. Pochybuji, aby bylo w celé 60 milionowé ruské říši tolik upřímných wlastenců, jako w jediné Praze bohatstwí kazí lidi. Největší díl nynější ruské literatury wleče se w *ohromných* časopisech; kdo by uwiděl ty na tři prsty tlusté knihy, které měsíčně wycházejí a newěděl, že w nich je pauhé harampátí, plesal by nad bohatstwím ruské literatury. Zabijákem ruské literatury jest »Petěrburk«; tam má hlavní sídlo ona nenárodní strana literatorů, která se ďáblowským úsilím o to stará, podkopáwat rozum a mrawnost šlechty wším neřádem francouzské, německé a jiných cizozemských literatur. Jenom zde w Moskwě jest několik mužů opozicí proti ním, ale posud welmi slabá, neboť i Moskwa nejwíce se žene po cizině, a největší díl wzdělanějších jest takowý, jako Petersburkští. K tomu si přimyslite nemrawnost summae classis, která we wyšším obecenstwě ruském panuje a která Wám posud byla neznáma, kterau byste se musil naučit zde znáti! Wěřte mi, nemáme jim posud

co záwidět! — Wyšší staw má býti kwět nižšího, ale zde je wyšší staw wýwrhel, špína nižšího!

Ruský sedlák a kupec zasluhuje čest a sláwu před celým světem, welikost karakterů těchto dwau tříd ruského národa jest posud nejmilejší mau myšlenkau, takowý národ není w celé Ewropě, a až on se někdy prodere na wrch, až on sebe ukáže světu sám, tenkrát poznají, co jest ruský prawoslawný národ. Posud jest to, co se we světě jako Rus okazuje, jenom hromada žrautů, hráčů, ukrutníků a k . . . . níků. —

Učených prací jest welmi málo, neboť málokterý z Ruských literatorů má kdy sedět a úsilně pracowat: obědy, wečery, »sobrańije«, náwštěwy nedají jim chudákům ani přijíti k sobě. Mnohé z těchto špatností nedají se zde psáti, počkáme s nimi až později: a jmenowitě hlawní příčinau wšeho toho jest wěc tak chaulostiwá, že musíme wyčkati času.

Já měl štěstí přijíti mezi nejlepší muže, kterými by se mohla Rus chlubiti, kdyby jich uměla ocenit, a nehleděla jako selská newěsta na pauhý lesk a šum. Já sám nebydlím u Pogodina, jako jsem myslil, ale u Šewyrewa, Wám dosti známého z »Dennice Waršawské.« W našem domě a u Pogodina jest středotočka celého národního a upřímného úsilí o zdokonalení ruské literatury. Chomjakow (básník), Pawlow, Sněgirew, Kirjejewský [1])

[1]) Odporučen Šafaříkem, měl se Havliček státi vychovatelem v domě Pogodinově, ale tento jej, než (H.) za ním přijel do Moskvy, přenechal příteli prof. Ševyrevu, který prý ho nutněji potřeboval. Viz blížší ve Václ. Zeleného citovaném článku »Ze života Karla Havlíčka«, »Osvěta« 1873 str. 21. Štěpán Petrovod Ševyrev 1806—1864) byl tehda professorem literatury ruské na Moskevské universitě, kdež jako professor historie působil také Pogodin. Ševyrev vydal dějiny ruské slovesnosti.

Chomjakov Alexěj Štěpanovič nar. 1804 † 1860, básník a hlavní zástupce hnutí slavjanofilského a Kiržejevský Ivan Vasilij (1806—1856), od něhož pocházejí filosoficko-historické základy slavjanofilství, scházeli se ještě s jinými slavjanofily v domě

jsau pořád u nás. Gogol sám nebydlí w Moskwě, ale za to jest u nás (u Ševyrewa) sklad jeho spisů, a od nás se prodáwají knihkupcům. Odbyt na ně jest ohromný. »Mrtwé duše« již jsau rozprodány, ačkoliw jest exempl. za 14 zlat., $\frac{w.}{o.}$ NB. jenom jeden díl.[1]) Mně samému zbýwá dost času pracowať, a knihovna Ševyrewa (welmi bohatá německými, francauzskými, wlaskými, a wůbec wšech litteratur knihami, proto že on prof. slowesnosti), Pogodina historickými a starými ruskými,

---

Ševyreva, který spolu s Pogodinem r. 1841 založil »Moskoviťanina«, kamž právě slavjanofilové hlavně přispívali. — Sněgirev vydal r. 1822 »Opyt zassuždenia v russkich poslovicách.«

M. G. Pavlov byl professorem na universitě Moskevské a rovněž horlivý slavjanofil. Místo fysice a národnímu hospodářství, pro které předměty byl ustanoven, přednášel studentům filosofii jejíž stolice na této vysoké škole již od r. 1826 byla zrušena.

O Ševyrevovi budiž ještě podotknuto, že líčí se jako učený zároveň ale pedantický a ješitný člověk, který idealisoval starobylost ruskou a velebil přítomný stav Ruska, zkrátka byl ovládán duchem uředního patriotismu. Chtěl býti i básníkem i reformatorem poetického slohu a metra i filosoficko esthetickým kritikem, ale ke všemu tomu nedostávalo se mu talentu. Působil též jako žurnalista v »Moskevském Věstníku« a »Moskevskom Nabljudateli,« »Dennici Varšavské« a ovšem v dotčeném již shoral Moskoviťaninu. Viz »Historie literatury ruské XIX. století. Dle A. M. Skabiševského upravil A. G. Stín. Ve Velkém Meziříčí 1894 str. 27. — Poslední léta trávil Ševyrev v cizině a zemřel v Paříži r. 1864.

[1]) První část Gogolových »Mrtvých duší« vyšla zároveň s prvním vydáním jeho sebraných spisů r 1842 a sice v Moskvě. Cena knihy této, mající 475 str. byla 10 rublů 50 kop. tedy ještě větší než Havlíček udává (14 zl. víd. č.) — »Mrtvé duše« byly skutečně již r. 1843 rozebrány a Ševyrev, který řídil prodej jejich, nutil již v únoru t. r. Gogola, aby přistoupil k druhému vydání; avšak došlo k němu teprvé r. 1846. — Gogol, který byl s Ševyrevem v důvěrných přátelských stycích a pilně si s ním dopisoval, meškal v době Havlíčkova pobytu na Rusi v Italii, nejvíce v Římě. Viz o tom. Сочиненія Н. В. Гоголя. Изданіе десятое. Москва 1889 Томъ III. (Passim.) Kritické toto vydání uspořádáno N. Tichonravovem.

Boďanského slowanskými, tak sice, že nemyslím, aby kde jinde byla tak krásná sbírka slowansk. kněh we wšech nářečích jako u něho, pak uniwersitetská zdejší slaužÍ mi podlé líbosti. Nejčastěji bywám u Boďanského, protože jenom u něho jsau wšechny časopisy, jmenovitě i »Kwěty« 1843, ale bohužel jenom 4 čísla posud.

P. J. Šafařík.

Boďanský přednáší letos: Šafařikowy »Starožitnosti«, »Národopis« [1]) a český jazyk.

Moskwa tedy byla prwní město we swětě, kde »Zeměwid slowanský« ex offo wisel na tabuli a kde se práci Šafaříkowu studenti ex offo učili. Diwné sauzení

[1]) Viz pozn. o Boďanském na str. 96. Opětuji, že »Národopis a Starožitnosti« Boďanský přeložil do ruštiny ihned, jak vyšly.

boží! Šafaříka w Moskwě lépe znají než w Praze; on sám jistě o tom nepomyslil, že jeho dílo znané sotwa w Praze bude 250 mil od Prahy školní knihau. Při zkaušce každý student musí zodpovídat: jednu cedulku ze »Starožitností«, jednu z »Národopisu«, a pak musí čísti, překládati a gramaticky wykládati některau stranu z nějaké české knihy.

Dne 3ho Května byl jsem pozwán od p. Boďanského, při zkaušce. To byla radost pro mne, jakau jsem dlauho nepocítil. Přijdete do Uniwersitétu, p a l á c u n á d h e r n é h o, okolo Wás se točí plno oficírů w třírohých kloboukách s modrými wýložkami a kordy (studenti), sám popečitěl uniwersitetu (t. j. představený wšech škol a professorů, pán asi takowý jako Chotek w Praze,[1]) hrabě Stroganow w welikanáckých zlatých nadrámcích (epoletách), plno představených posetých řády wšeho druhu, a mezi wšemi těmi »mundírami« já uhohý Čechus jako hawránek w černém fraku.

Na stole leží rozložena mappa »Zeměwid« a »Erbenowy písně,« »Deklamowánky«, Kampelíka »Čechoslowan«, »Ohlas písní ruských«, »České besedy«, »Kytka«, »Slowanské nár. písně« Čelakowského atd. atd. Pan hr. Stroganow po rekomendaci Boďanského posadil mne wedle sebe za stůl a pořád se mne na wšelicos wyptáwal a rozmlauwal welmi přiwětiwě. Studenti řezali »Šafaříkowy Starožitnosti« a »Národopis« jako do jitrnic. Boďanský pořád jenom křičel: »Prekrásno, prewoschodno!« Sám hr. Stroganow mně powídal: »Nemyslete si, že u nás wšechni studenti tak mnoho umí jako tito, to jsau nejlepší! — Ale těch nejlepších nechtělo nic ubýwat, jeden wíc než druhý! Když wšak začali brát české knihy do ruky, české knihy, které w Praze neznají a jenom po krámích wáleti se necháwají, když je začali tito páni Rusowé a Poláci (neboť zde w uni-

1) Hr. Karel Chotek, který byl od r. 1826—1843 nejvyšším purkrabím v Čechách.

versitě 3tí část Poláků) čísti a překládati, byl jsem jako w pátém nebi; obličej mi jistě musel svítit jako měsíc radostí. Panům Polákům to owšem dobře swědčilo! Wšak račte dobře wědět, co si myslím. Znám Halič. Já (abych se pochlubil) udělal zde mnoho dobrého, častým nawštěwowáním studentů a jmenovitě Poláků, wyhnal jsem jim z hlawy hloupé předsudky, co by se bylo Boďanskému nikdy nepodařilo; já jako nestranný saudce našel důwěry, kterau Rusowi nechtěli dáti. —

Máme zde jednoho Bulhara, který zde studuje a pak bude we swé wlasti wyučowati mládež; jenom škoda ho, že málo pracuje. Od něho jsem se dowěděl welmi mnoho dobrých wěcí o Bulharsku.

Ačkoli jsem posud do žádného z našich časopisů nic neposlal a odkládal to wždy na další časy, předce sotwa se zdržím napsati do »Kwětů« o této zkaušce a při té příležitosti o uniwersitě a slowanstwí Moskewském. [1]) —

Ku konci Kwětna pojedeme na »daču«, to jest do wsi na dwa měsíce, 40 werst od Moskwy na Smolenské silnici. Hodlám ruského sedláka dobře seznati, an již dosti po rusku mluwím, protože nemohu kromě s Boďanským jinák mluwiti. Welmi pilně sbírám wšechno národopisné, a asi za pět let budu míti notné materialy. I o Waší statistiku jsem se již postaral, nakaupil jsem wšechny knihy, které do toho oboru patří, a budu hleděti dostawit Wám i obrázky a plány; jmenowitě o Petrohrad, Moskwu, Kijew, Kázaň, Odessu a wůbec wětší města se důkladně postarám. [2])

---

[1]) Článek tento Havlíček také napsal a otištěn pod názvem: »První zkouška z československého jazyka v Moskvě Od H. B.« v »Květech« č. 59 z r. 1843 str. 235. — Jest to první vystoupení Havlíčkovo na veřejnost.

[2]) Viz poznámku [1]) na počátku tohoto listu, str. 99 zde

Na Wrabčích horách 24. Říjn. str. 843.

Toto psaní jde zdlúhawú ale jistú cestú. Dostanete ho jistě.

Mnohowážený Pane a Příteli!

Práwě dnes w neděli jsem dostal Waše welmi milé psaní od 12 září, které tedy přes sedm neděl cestowalo snad po celém rakúském mocnářstwí. Jinák tu bývá psaní z Čech za 3 neděle. — Předešlý Wáš list jsem dostal okolo 20 Čerwence; a poněwadž jsem práwě byl we wsi (kde jsme leto tráwili) a mnohé wěci na které jsem Wám odpowědíti měl newyhnutelně přítomnost mú we městě žádaly, nemohl jsem dříwe než asi okolo 18ho Září (nepamatuji již den) odpowědíti, kterú mú odpowěd owšem jste tenkrát (to j. 12. září) w rukú míti nemohl.[1])

Poněwadž wšak mi píšete, že mnohá psaní Wám do rukú nedochází, neopomínám pro wšelikú jistotu aspoň důležitější wěci zkrátka opáčiti. —

Stranu příspěwků do Zrcadla[2]) atd. nyní sice kromě těch powěstí Hoholowých nic poslati nemohu, poněwadž (jak mne znáte) swé originální práce trochu chci přepsati. Poněwadž wšak ruská literatura takowých (a dobrých) prací má welmi mnoho, uwoluji se Wám jistě asi čtyry takowé díly, jako Zrcadlo, kterého dwa prwní nyní od 8. Října před rukami mám, buď sám přeložiti, buď wyhledati a jiným w překladu pomoci.

Wůbec jsem toho mínění, by se s takowým dílem příliš nekwapilo, proto že to není obyčejná práce. Stranu originálních příspěwků Wám jistě na budúcí rok na podzim alespoň něco dodám: neboť budu čtyry

[1]) List tento schází.

[2]) »Zrcadlo života na východní Evropě.« Vydal Karel Vladislav Zap. Tři svazky. V Praze 1843 a 1844 u J. G. Calveho Viz pozn. 5. na str. 49 zde!

měsíce po Rusku cestowati, s tím co chce od Hlowackého písně.[1])

On cestuje na útraty řádu zemského. Kromě toho wíte, že hlawním mým účelem je belletristika, a že tedy nawrátiw se, jistě budu w stawu mnohým přispíwati, a welmi pošetile bych jednal, kdybych newšímaje si již dobře ubité silnice, sám welikým násilím nowú si klestil cestu. O tom wšak o wšem ústně nejlíp pojednáme. Wšak Zrcadlo není žádný periodický časopis a tedy mu neškodí počkati trochu. — Zbytečně bych Wás ujišťowal, že mi samému jest tuze nepříjemná replika stranu Prahy, ale Wás lituji srdečně. Já již na jisto myslil, že se w Praze za tři neb čtyry leta s Wámi shledám! Awšak do té doby Bůh wí jak bude! Neměl jsem jak žiw welkú chuť k zemské službě: nyní Waším osudem ještě pewněji jsem přeswědčen, že mám prawdu. Což pak se nedá aspoň priwátní nějaká služebička »wyšukat« a ostatek literatura doplní. Hohola dostanete ale až na jaře a na Prahu; leda by se naskytla jiná náhodní příležitosť. Se Lwowem nejsme w žádném spojení: nedáwno měl jeden můj známý nemúdrý nápad poslati mi malú knižku po poště na Brody: musel jsem jen od hranice platit přes 16 zlat. w. čís. — Stranu Markiewičowy (opr. Markevičovi pozn. vyd.) historie maloruské promluwím s Michalem Petrowičem.[2]) — Do Prahy se letos poslalo mnoho knih, ale již se nebude wíce posílat, leda na budúcím jaře až rozmrznem. Gl.[3]) aby písně poslal po nowém roce po poště Bodanskému a aby udal knihy, které by mu byly nejmilejší. Stojím mu za to že Boď. nebude newděčným. S Michalem

---

[1]) t. j. s Bodanským. K cestě té nedošlo. Nikolaj Andrejevič Markevič (1804—1860), básník ruský a fiklosista. Jeho zde dotčena »Istorija Malorossiji (1842—43), jest bez vědeckého významu.

[2]) S Pogodinem

[3]) Holovacký.

Petrowičem teď není ani řeč, tolik má práce, že jsem s ním již skoro čtwrt leta ani nemluwil. —

P. Rittersberka [1]) ubezpečte w jmenu mém, že cokoli zde w ohledu národního zpěwu a hudby seženu

Dr. J. J. Hanuš.

wšechno dostane: třeba by to nebylo dříwe až se nawrátím. Wšemožně se o to postarám: podle toho co již o něm wím, a co mi píšete, welice si ho wážím a činil bych si co Čech weliké odpowídání, kdybych pokud síly moje stačí, nepřispěl. Welmi lituji že sám hudbě tak málo rozumím, nebo bych mu, kdybych

[1]) Míněn tu asi J. Ritter z Rittersbergu, který vydal r. 1825 v Praze »České písně národní s nápěvy«. Snad zabýval se myšlenkou vydati tak i písně ruské.

uměl melodie psáti, mnoho přinésti mohl. Slyším zajisté pořád okolo sebe zpěw. Aspoň se co možná nazpaměť naučím. —

Máte-li pak tam Maksimowiče[1]) Nápěwy k maloruským písním? — Raduji se, že p. Hanuš[2]) počíná na swém dwoře krákorat: doufám že tato Waše práce bude literatúře naší dobře slúžit. Právě sem přijel jeden p. krajan z okolí Písku studowawší we Wídni: mám také Šawla, a myslím že bude Pawel. Jinák je člověk pořádný. — Referát můj o zdejší zkúšce[3]) trochu w Praze wymyškowali (rozumíte mi) předce wšak takowú neobyčejnú událostí snad mnohý chladný a wlažný trochu okřeje a zastydí se. Wyhledalli pak jste citát w Čelakowsk.? Dobře jsem jim dal šňupec Wienerwitz!

Stranu článku w Moskwiťaninu 1841. 5tém čísle na Waší žádost důkladný wýtah pro Wěnec[4]) zřídím: přeložiti celý článek nebylo by dobře z mnohých ohledů. A wšak tam je púze historie církewního zpěwu w Ruské říši, a ani to není — důkladná práce: o wlastním duchu

[1]) Maksimovič Michajil Aleksandrovič (1804—1873, badatel maloruský. Jeho sbírkami maloruských a ukrajinských písní se Havlíček horlivě zabýval, jak svědčí mnoho excerptů v jeho pozůstalých spisech.

[2]) Dr. Ignác Jan Hanuš (1812—1869), který té doby zároveň se Zapem byl ve Lvově, zastávaje tam místo professora filosofie. Nač tu Havlíček, který se s Hanušem za svého pobytu ve Lvově seznámil, naráží, jsem nevypátral.

[3]) Uveřejněný v »Květech«; viz předposlední poznámku k předešlému listu.

[4]) »Wěnec« ze zpěwů wlastenských uwitý a obětowaný dívkám wlastenským. S průwodem fortepiana.« Wycházel v letech 1835—39, a to první dwě léta redakcí J. K. Chmelenského, pak až do konce Fr. Škraupa; jako přílohu wydával k němu Chmelenský »Kytku«, sbírku to básní na výbor pro hudební skladatele. Po té »Wěnec« zanikl, byl však r. 1843 hudebním nakladatelem Janem Hoffmannem za redakce Fr. Škraupa obnoven. Přidána nyní k němu literární příloha, obsahující zábawné i poučné články týkající se hudby. Do r. 1844 wyšlo 6 sešitů hudby a 8 seš. přílohy. Pro tuto slibuje Havlíček wýtah z onoho článku.

tohoto zpěwu tam není ani zmínky. Pošlu Wám to: ale žádám Wás (přijdeli to do tisku), nikomu neříci, že jsem já to swedl, proto že i w hudbě i w historii tohoto zpěwu jsem posud weliký oslík a tedy bych se co překladatel učinil účastníkem wšech nedůkladností p. Sorčakowých. Mám ho w podezření: a sám oprawiti nic nemohu. —

Materialy k lepšímu posúzení církewní hudby (jestli jich posud w Praze není) postarám se zaopatřit.[1]) —

Nyní bych Wám wlastně měl wymalowat, neb alespoň zlehka nakreslit, nějaký úd ruského welikána: newěříte mi jak mi to nejde pod wúsy. Zdaleka je každá krajina, každá wes čista: ale když do ní přijdeš, newyhneš se blátu a hnoji atd. Púze proto jsem posud neposlal ani referátek o ruské literatuře, že mi swědomí nedá lháti: Kdo si nechce hubu spálit, musí mlčet nebo chwálit, jak prawí p. Hýbl. Wám, jakožto znateli wěci, prawím, že my Čechowé třebas jsme neměli co jíst, předce za nějaký čas co do důkladnosti a originálnosti nebudeme mít Rusům co záwidět. Posud znám jen Hohola: wšichni jiní (i s Puškinem) jsú jenom tak řka: imitatorum pecus. Kdybyste widěl, jak se zde literatura prowozuje, zalomil byste ruce, wytáhl byste některú ruskú knihu ze škafu a . . . . . pliwl byste na ní. A což dím o Petrohradské literatuře? Znáte-li ještě ewangelium, to podobenstwí jak hospodář nasil pšenici a čert mu do ní w noci přitrúsil kúkolu. Ten čert to jsú petrohradští páni literatoři, jen škoda, že literatura ruská není až posud pšenicí. Doufám že jsem Wám o swém mínění tak mnoho napowěděl, že nebude ani třeba wíce

[1]) Časopis »Moskoviťanin« vydával, jak již v poznámce k předešlému listu, bylo uvedeno od r. 1841 Pogodin a Ševyrev; záleželo proto Havlíčkovi na tom, aby zůstalo tajno, že poskytl Zapovi příčinu a material ku zamýšlené snad tímto kritice článku o ruském zpěvu církevním, který tam v 5. čísle byl uveřejněn.

doložiti. Všechny chyby těch pánů, mezi kterými jste nyní, mají na sobě ještě wíce mojí, (rozumí se že jen o šlechtě mluwím) a kromě toho alespoň waší páni, ukořeni jsúce politickým neštěstím, wíce se starají o sláwu a čest swé wlasti a literatury.

Zde ale žádný nemiluje swú wlast, aspoň žádný literator, wyjímaje jich snad několik. Myslím totiž podlé swého sprostého rozumu, že milowati wlast, jest dáwati za ní swé peníze, práci, štěstí, čest atd., ne pak žwatlat pořád a wytrubowat, že je doma wšechno lépe než jinde, že jsú wšichni jiní národowé jenom nic proti swaté Rusi; že je lepší prodáwat weřejně w nowinách zároweň psy, kuchaře, koně, slúžící a tyrolské býky, než být údem lidské společnosti atd. O Slowanstwí ani nemluwím, mnoho křiku, málo wlny: kdyby nebylo Boďanského, dáwno bych již na to dbal, wyklidit se s takowú radostí a chutí do Rakús, s jakau jsem letěl z Brodu do Radziwiłowa. Neračte zapomínat, že tato naše weliká ruská říše hraničí s Kytajem, a že podlé múdrého zřízení božího, není na tomto swětě žádný skok, ale wšude hezky zwolna přechody od kaše až k oceli, od blechy k slonu, od Michla až k Lessingowi atd. atd. atd. A jelikož .... w Kytaji panuje až posud weliká apathie, dřewěnost, hlúpost a jiné ctnosti, tedy i jináče tento netento atd.

Jediná potěcha moje jest Boďanský, a welmi jsem tomu rád, že jsem o něm měl z Prahy jenom prostřední mínění, a že jsem tedy našel wíce, než jsem očekáwal. Awšak o tom wíce ústně: welmi Wám bude diwno.

O literatuře předce asi k jaru, nez rozmrzne moře, pošlu referát do Musejníka, ale jenom z toho ohledu, aby wšechny nowinky byly w Praze dřiw než w Lipsku, neboť wím, že Jordán[1]) nebude mít w zimě dobré

[1]) Dr. Jan Petr Jórdan, lužický spisdvatel nar. 15./2. 1818 v Čéžkecích, zemřel 20./5. 1891 ve Vídni. Byl jedním z prvních buditelů lužických. Studoval v Praze gymnasium i filosofii. Byl

zprávy. Jinák bych to jistě neučinil. Také všechna literatura wlezla do časopisů a knih, kromě románů atd. wychází welmi málo. Časopisy ale se wydáwají jenom pro wenkowskú šlechtu, která je kupuje na zimu jako kožichy, koření, wíno a jiné hospodářské potřeby, jenom z toho ohledu, aby si od zíwání do jara huby neroztrhali a nepomřeli na dlúhú chwíli. Rozumí se, že takowým způsobem nemohau za welké wěci stát wšecky žurnály. A wíte, proč jsú tak tlusté? Proto že wenkowský šlechtic kupuje knihu wíce na wáhu než na dobrotu, a maje na wybrání, wždy si wywolí nejtlustší knihu. Dejme tomu pokoj; něco weselejšího. —

Četl jsem již skoro wšechny nowinky české: jenom Kwěty jsme posud dostali do konce čerwence. W Zrcadle je několik nečistých chyb tiskařských, ku př. hned 1. ř. shora: Ošmi-anských. Při této příležitosti musím w něčem oprawit swé předešlé psaní: bude wšeho, co nyní pošlu, jenom asi 100 stránek*) ne pak 140 jak jsem prawil. Neboť jsem súdil, že se třetí powěst »Wij« [1]) nehodí celá do Zrcadla, ale jenom začátek, pokud jde popsání

*) Totiž tištěných jak jsú w Zrcadle. (Pozn. Havlíčkova.)

---

mezi prwními sběrateli lužických písní lidových. Roku 1842 wydával w Budyšíně lidový list »Jutničku«, později pak měsíčník »Srbskou Jutničku,« po zaniknutí této pak w Lipsku, kam se přesídlil »Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst u. Wissenschft«. Těchto týká se zmínka Havlíčkova.

R. 1848 přesídlil se do Prahy, byv následkem svého účastenství v přípravách k slovanskému sjezdu nucen wzdáti se professury slovanských jazyků a literatur, již w Lipsku zastával. W Praze súčastnil se slovanského sjezdu a wůbec politického ruchu, redigoval tu od května 1848 do k uce r. 1849 »Slavische Centralblätter« a byl spolupracownikem drem Gablerem redigowaného listu »Union«, w níž se »Sl. Centralblätter« proměnily. Později, za reakce, wzdal se weškeré weřejné a literární činnosti a žil jako soukromník w Praze, pak we Wídni, kde 20./5. 1891 zemřel Wiz o něm bližší we studii Adolfa Černého w »Zlaté Praze« 1891, str. 415, 427, 435.

[1]) Powídka Gogolova.

Kyjewsk. bursáků.[1]) NB. Zcela jiné než w Tarasu.[2]) Také bych mínil, že by bylo lépe poslati rukopis zrowna do Prahy: na překlad se můžete docela spolehnút, prawopis bude jako Wáš, a obsah těch powěstí již beztoho z předešlého znáte. Budu tedy očekáwat Waši odpowěď a hned pak podlé Waši wůle učiním. Obau powěstí se popisuje komicky, žiwot drobné šlechty maloruské na wsi (Filemon a Baucis) a we městě (Matěj a Matauš) a třetí bursáky.[3]) — Pište hned třeba jen několik řádků a rukopis bude co nevidět za hranicí. Chcetcli něco suchého nezábawného někam do Zrcadla wlepit, přidejte to do toho swazku, w kterém budú tyto Hohołowy powěsti: jsú tuze zábawné, aby se publikum nenamlsalo. Tarasa Bulbu mi dowolte podlé nowého wydání doplnit a oprawit: já podlé Kwětů jenom připíšu co třeba, a pak si ho dejte po druhé wytisknút.[4]) Milerád Wám to udělám, jen pište. Chcete-li ode mne

---

[1]) Tak také později byla vydána pod názwem »Kyjewští studenti« ale nikoli w »Zrcadle«, nýbrž w »České Včele« r. 1847.

[2]) Doplň: Bulbowi.

[3]) Míněna tu »Powěst o tom, kterak rozhněwal se pan Matouš s panem Matějem, již Havlíček sice též z Gogola přeložil, kterou však rowněž neuweřejnil w »Zrcadle«, nýbrž w »Zábawných spisech N. Gogola« sv. II. Překlad Gogolowy powídky »Staroměstští statkáři«, o němž se H. zmiňuje shora ve svém listě, připisuje tam w závorce slowa: »Filemon a Baucis«, uweřejněn w 5. sv. druhého běhu Jakuba Malého »Bibliotheky zábawného čtení« r. 1845.

[4]) Tarasa Bulbu opětně dle II. wyd. přeložil a uweřejnil w I. swazku Zábawných spisů M. Gogola K. Wl. Zap, zda-li mu pomáhal při tom Havlíček, newím. I. a II. sv. těchto spisů wyšel w Praze 1846, III. a IV. 1847 tiskem a nákl. Jarosl. Pospíšila. Z Gogola přeložil dále Havlíček román »Mrtwé duše«. (Část I.) a otiskl jej r. 1819 we feuilletonu »Národních Nowin«. (Knihowní wydání tohoto překladu uspořádal we své »Modré Knihowně« Dr. W. Řezníček r. 1894), dále »Plášť« a »Nos«, jež jako též »Maloměstské statkáře« a »tak se rozhněwal p. Matouš atd.« wydal po

jiné příspěwky, dejte mi úkol co chcete, já bez úkolu nemám mnoho wytrwalosti. — Mnohowážené Waší pí. manželce »całuję ręczki«; dáli Bůh opět býti u Wás nebude se již muset se mnú tak příti, obrátil jsem se trochu na lešskú wíru. Wšem se porúčím. Adresujte budúcně: Федору Матвѣевичу Гавличку; у проф. Степана Петровича Шевырева.

Buďte wesel zdráw a spokojen. S Bohem.

Nepodpisujte se nikdy: zbytečná práce.

W Moskwě dne 16. Ledna cír. st. 1844.

Z Wěnce I. II. sešit jsem měl welkau radost.[1]) Zawedl jsem zde české písně do university a též do priwátních domů, a což kdybych byl sám hudebník! — Hudba se zde welmi zanedbáwá! — Těšilo by Wás slyšet Poláky a Rusy studenty zpíwat: Pojďme tam a pijme ho! atd.

Chocholouškowých prací jsem se posud nemohl dopíditi, kromě co psal o Wlaších we Wlastimilu. Welmi jste mi naň udělal laskominy.

(Po těchto větách, jak se zdá později k listu připsaných, nalézá se lithografovaný obrázek Aleksandrovského sadu v Moskvě s pohledem na Kreml a Manež.

K témuž připsal H—k tyto vysvětlivky: V levo nahoře: Kreml. V prostředku: za řekou; v pravo: NB. Manéž. Pod obrázkem vytištěno: Александрійскій садъ въ Москвѣ.

---

druhé 1892—1893 dr. F. Bačkovský. Konečně nalézá se v písemné pozůstalosti Havlíčkově dosud neotištěný rukopis nadepsaný: »Lokajstvo. Dramatický obraz z ruštiny M. Gógola, přeložený od H. B. (Jest úplný a napsán na třech čtvrtkách). Titul originálu jest: »Лакейская« a nalézá se tento v X. shora již citovaném vydání Gogolových spisů r. 1896 v II, čl. na str. 462.

[1]) Viz poznámku k předešlému listu.

Mnohoważený Pane!

Obdržew Wáš poslední list wčera welmi jsem se zradowal, neb jsem měl již podivné myšlenky. Psaní se wíc než o týden n ě k d e zpozdilo, neboť z Prahy zde bývá za 15—20 dní. Aby Wám tedy odpověď co nejdříwe do rukau přišla, použil jsem nowé jisté cesty, totiž recomandowat (застраховать) psaní na zdejší poště. Kdyby se takowé psaní ztratilo, platí ruský císař dosti slušnau sumu Za to se platí dwojnásobné ruské porto; u nás tam w Rakausích newím, oč se za ně wíc platí, myslím, že o polowici porta. Také tu je při tom wýhoda, že recomendowané psaní Страховое письмо čerstwěji běží. Waše listy wšak recomendowat není třeba, proto že mi wždy do rukau (ač někdy později, co snad wíce cestě špatné připsati máme poněwadž cesta z Radziwiłłowa sem, jak sám wím, je welmi špatná, a Krakowská, po které pražská psaní přichází, mnohem lepší) přichází. Odbyw tyto poštowské škwáry, budu odpowídat. —

Překlady: Старосвѣтскіе помѣщики. Какъ поссорился Иванъ Ивановичъ съ Иваномъ (Никифоровичемъ a »O církewním zpěwu« pošlu ku konci Ledna. Zároweň s nimi také kus powídky Wij t. j. popsání Kijewských bursakůw. Celú powídku tuto přeložiti a obecenstwu našemu podati w Zrcadle by dílem bylo proti účelu Zrcadla, dílem sama powěst, ačkoli dle národního podání, předce je tuze zjinačena a nenárodní a malé ceny belletristické. Doplnění Tarasa Bulby wšak nemohu nikterak nyní poslat, proto že jediný exempl. Kwětů mně nyní dostupným není.[1]) Boďanský swú knihownu odstúpil zdejší uniwersitě, a teď knihy beze wšeho pořádku na hromadě leží, a pokud w pořádek

[1]) Viz o těchto překladech z Gogola poznámky k předešlému listu. H. míní tu »Kwěty« z r. 1839, v nichž K. Zap uveřejnil poprvé svůj překlad Tarasa Bulby dle 1. vydání Gogolova.

uwedeny nebudau, nikomu pujčowat se nemohau. — Rozumí se že do Lwowa, proto že s těmi zamilowanými Pražany nic není. — Welmi jsem tomu powděčen, že jste se dal do zeměpisu (jak já myslím) slowanského, neboť nemyslím, že snad budete pokračowati a nebo znowa wydáwati wšeobecný Balbi-ho zeměpis O poměrech a stawu zdejších obywatelů Wám nyní sice nemohu nic psáti, co by nebylo již po rusky neb německy tištěno, proto že z wlastní zkušenosti tuto wěc málo znám. Hleděl jsem posud wíce co budaucí belletrista na Sw. Rus, a stránky administratíwní, politické warowal jsem se co myš kočky. Co je zde krásné, směšné, podiwné atd. dobře zapisuji, ale plačtiwého nic. Celý ten poměr by se nechal wymalowat asi takto:

t. j. kdo z koho ten toho. Zákony zde nejsú žádné. Každý je buď chlap neb pán, a každý po německu oblečený, každému w ruském kroji říká »ty«. Sedláci císařští, t. j. císaři náležící mají se dobře, řídí se dílem sami „міромъ", dílem úředníky (ř) šízeni bywají. Sedláci panští jsú po howadech prwní páni w zemi Weřejně w nowinách se prodáwají eufemickú frází: „Отпускается въ услуженіе", pracuji sobě w noci a pánu we dne, a pánu Bohu se klaní a modlí jen potud, pokud jim pán dowoluje.

Exempli gratia: Já jsem žil wíc než tři měsíce na panstwí knížete Galicína (Голицинъ) generálního gubernatora Moskwy,[1]) a za celý ten čas jen dwakrát neb třikrát swětili sedláci nedeli, jinák wždy w neděli a we swátek robotu konali. Kníže ten jest NB. NB. jeden z nejoswícenějších zdejších pánů: znatel a podporowatel Slowanstwa, wůbec rara avis.

---

[1]) Toto panství slove Vjazma a leží při silnici z Moskvy do Smolenska vedoucí 14 verst od újezdního města Zvenigorodu.

Snad již o něm něco wíte, byl w létě w Praze, w Museum i u Šafaříka. Si in viridi quid in arrido? Nejšťastnější jsau ještě ti, kteří platí »obrok«, poněwadž tací se aspoň bratrsky jenom s pánem dělí o to, co za rok wyslúžili, wydřeli, wytaškařili atd.; w Moskwě a jinde platí pánu as polowici neb wíce: 100, 200 i wíce rublů na rok. O tom »obroku« ale někdy až budeme trochu dál od Síbíře, kde nehodláme býti měšťanem, znajice nyní již zimu „господина Морозова“ osobně ze zkušenosti, zazpíwám a zahudu jinau písničku než posawadní páni popisowatelé, kteří ji chwálí co štěstí ruského sedláka, mohaucí mu wynahraditi swobodu.

Tím systémem se ruší wšechny rodinné swazky, mrawnost se mentinau kazí atd. Poważte si, že wšechni ti obrok platící lidé jsú ženatí, a pak rodinu swú doma zanecháwajíce, w cizině žijí, jen jednú do roka na několik dnú, ba často jen za 2. 3 leta, domů se wracujíce. Neb doma se nikterak ta suma obroční wytížiti nedá. W 19tém roku již pán wšechny мужики ženi, z té příčiny, z které u nás dobrý hospodář, krámu běhající se, k býku wede. Pak tedy mladá žena pořád sama we wsi sedí a nepředčíc takřka w ničem nad howádko, což diwu, že najde za muže supplenty. Stojím Wám za to, že za 15 neb 30 neb wíc kopejek stříb. (15—30 kr. stř.), každý u ní najde štěstí. (Naději se že Wám křesťanská šetrnost a heslo: quilibet habeatur atd. nedowolí, mysliti, že nemluwím než z osobního přeswědčení). Oprawdu je zde nemrawnost, a nejwíce in puncto sexti w takowé dokonalosti, že se p. bůh jen z oeconomie tak chladnokrewně a phlegmaticky na ně díwá, aby nemusel tak weliký kus země obrátiti w solné mrtwé moře. — Jenom Moskwa udržuje w sobě ročně asi 100.000 takowých mužů; dělajíc tak asi z 50 000 žen, k . . . y. A to jen tak z pauhé dobroty polowici kladu: jakby swět kwetl, kdyby polowic lidí bylo dokonalých! — Kaźónnye, (Казонные), wyslowte »zjo« tak aby j tuze slyšet ne-

bylo a přece ne šíplawé polské ź) christyjáně, t. j. císaři náležící sedláci, mají se, jak prawím dobře. Wšechni platí obrok a padúšnoje (подушное) dohromady asi 13 rublů asign. (= asi 15 fl. $\frac{w.}{čís}$) z rodiny ročně; a již kromě malých mírských (hromadních obecních) platů žádných powinností nemají. Nad nimi jsú: становой (stanawój) w ujezdném městě blahorodný, pak голова (gólowa) již sám sedlák pod kterým wíce wsí a 3000 i wíce duš:, k němu se druzí nižší představení, a kdo tam řízení mají, sjíždí. Старшина (staršína) w každé obci jeden. Tito wšichni jsu političtí, justiciální představení. Староста (stárosta) wíce oekonomický wybírá obrok atd. U panských sedláků je pán (баринъ) barin помѣщикъ poměščik (majitel statků neb panstwí) alfa i ómega; saudní, appelační a executiwní moc, kterau zdejší páni welmi rádi jmenují „патріархалная власть.“ Úředník jejich (in sensu strictissimo) jmenuje se управляющій totiž: wrchní, justiciár, obroční, kasír atd. w jedné osobě. Wůbec se musí říci, že knut zde zastane wíce než u nás w Čechách celý kancelář písařů a drábů. Kde pán pořád sám žije, ani управляющій není žádný. Burmist (r) (jeden z sedláků) jest politický a súdní představený; stárosta oeconomický, který ale na takowých panských деревняхъ (panstwích), kde je robota a wšechno jiné hospodářstwí, welikau roli hraje Rozumí se, že to také je sedlák. — O městském zřízen. by bylo tuze obšírno psáti, a také je wšechno tištěno. Prosil bych Wás tedy, wypsati mi wšechny pomocné knihy, které w rukau máte a dle kterých pracowati zamýšlíte, a pak já již o doplnění aneb poukázání jiných pramenů se postarám. Statistik rusky tištěných je hromada, já ale posawad ani jednu nečetl, proto že wíce monografie miluju. Až budu wědět Waše prameny, tenkrát budu w stawu poukázati Wám, jaká je praks, nebo w knihách o Rusku wíce se píše, co by mělo neb mohlo býti než co jest. Prawý rozdíl theorie a prakcí

žádný jiný se nenaučí, než kdo byl w Rusku. Kdybyste tedy knihu swau sepsal jenom podlé knih, bude w ní $^1/_2$ prawdy a $^1/_2$ lží. —

W létě na cestě po Rusku více na tyto wěci zřetel míti budu, poněwadž mi již jazyk newadí. —

Zápisky mé statistické, jak wýpisky z ruských knih, tak wlastní zkušenosti, wšechny Wám pošlu k použití. —

Zima je zde mírná 10—20°.

13 rublu asign. = asi 15 fl. $\frac{\text{w.}}{\text{čís.}}$	(Pozn. Havlíčkovo.)

NB. Posílám Wám jedno telátko mé nekřesané musy: w té naději, že Wás swými skoky aspoň na okamžení obweselí. Ale dwě prosby? *a*) račte to číst jen s originálem Čelakowského; jako okůrkowý salát s pečení; *b*) autor je Štěpán Kohautek a nikdo jiný.[1])

Osnowjánemko umřel.[2])

Kwěty zde máme jen od konce září 1843. III^{ti} Musejník 1843 posawad nepřišel. Tedy wy maje aspoň knihy předce wíc o Praze wíte než já.

Boďanský koupil Hankowu knihownu.

Také zde letos cestowal pruský baron Harthausen, na útraty ruského císaře zkaumat domácí zřízení obecní

[1]) Jest to parodie Čelakovského »Písně společenské« »Tys bratr náš,« již Havlíček napsal v Moskvě dne 23. prosince 1843 Viz »Básnické spisy Karla Havlíčka v Praze 1897 str. 10 a LIX. úvodu tamtéž. Viz též list Klejzarovi z 25. května 1844 ku konci. —

[2]) Osnowjánemko pseudonym Gregorje Fed. Kvitky (1778—1843). Napsal četné a oblíbené povídky maloruským jazykem; velkorusky napsal mimo jiné humoristický román »Pan Chaljavskij.« Kolem něho utvořil se maloruský kroužek.

sedlákůw. Wýsledky jeho cesty nepochybně brzy wytiskne, kterých tuze dobře budete moci použít. Nyní přes zimu je w Moskwě. — 1846 zjara a w letě budu jistě cestowat mezi jižnými Slowany: můžete-li tak dlauho počkat, aspoň Wám powím, jak se tam rychtář jmenuje a snad, dá-li pán Bůh zdrawí, ještě wíce. Já wůbec zapisuju wšechno na cedulky, každé dátum zwlášť, abych to mohl pořádat. jak mi napadne.[1]) Tedy jsau wšechny mé maudrosti tuze pohybliwy a dají se rozesílat jako apoštolowé.

Wědecky o Slowanech nic psáti nebudu i předce wšak pro příhodu wšechno zapisovati musím, když již jsem w rákosí dělám píšťalky. Bůh wí co se kdy a nač hodí! Tak mi nedáwno napadlo, udělat přírodozpyteckou klassifikací wšech čepic wyskytajících se w Moskwě. Wydařilo se z toho welmi komické pojednáníčko, kterému se sám někdy s chutí zasmějete: co je prawda to je prawda, z čepice swítí každého charakter staw atd. totiž w Moskwě.[2])

Od té doby co mne w Radziwillowě kozák přiwítal: Kar. Gawlečik! stupajtě! (tak prawil otwíraje mi do Rus rohatku) nemohu se na tuto zem jinak podíwat než skrz komické brejle.

Od té doby také upadlo jméno a příjmění mé u mne w welikau nenáwist, proto že je slowanská ústa wyslowiti nemohla. Karlu jsem již zcela odwykl, a Hawlíčka

[1]) Tahowýchto cedulek nalézá se v pozůstalosti Havlíčkově v museum dosti; větší část, neboť bylo jich asi velice mnoho, roztrousena snad po celých Čechách u různých osob. Bylo by dobře, kdyby majitelé jejich odevzdali je do musea, kam patří, a kde by mohly býti užitečny životopiscům Havlíčkovým, kdežto takto roztroušeny nejen k žádnému užitku nejsou, ale zajisté se ztratí. To platí ovšem -- a to ve větší míře — též o listech a rukopisech Havlíčkových.

[2]) »Pojednáníčka« toho v museu není.

widíwám jenom na psaních. Odřekl jsem se jich obojich na wěky, leda ex offo.

Boďanský se strany národních písní jinak rozmyslil. On letos w zimě hodlá také wydati t. j. w budúcí zimě úplnau sbírku maloruských písní: wšechno co již je tištěno přetiskne a swau sbírkau doplní.

Aby tedy byla ještě úplnější, rád by byl, kdyby mu Holowacký swou sbírku přepustil. Uwoluje se mu za ní dáti knih na 200—300 rublů, které bude chtít. O každé písni udá, že je ze sbírky Holowackého, a Holowacký sám si je muže w Rakausích tisknaut kdy a kde a kolikrát chce. Že budau zde tištěny we sbírce Boďanské, neuškodí odbytu nic, poněwadž 1. zdejší sbírka bude drahá 2. w Rakausích těžko k dostání. — Chce tedy wlastně jenom dowolení, směti je zde we swé sbírce wytisknaut a sice s udáním sbíratele. Myslím že by Holowacký škodu neutrpěl. NB. Je-li ale sbírka bohatá a znamenitá, rozumí se že Boďanský dá i wíc. (to já od sebe prawím). Nejlépe by tedy bylo, kdyby Hol. sám, buď zrowna Boďanskému, aneb chce-li mně své mínění napsal: kolik větších netištěných; kolik malých (kołoni), kolik wariantů má, a wůbec popsání své sbírky a pod jakými wýminkami k tomu swoluje: (radím mu, aby žádal jenom wíc je-li sbírka důležitá; owšem s mírau ne jako Wahylewič od Pogodina chtěl půl Moskwy za koledy). A to sice co nejdříw. Při tom se i s Boďanským seznámí, co mu jistě na škodu nebude; neboť jenom Boďanský je zde prawý Slowan, druzí jen tak, nic nerozumí, a již nyní poněwadž wěc není nowá, ochabují Tak ex. gr. Pogodin sám Šafaříkowi psal, aby mu ani neposílal slowanské knihy. Boďanský ale je horliwý Slowan a horliwý Malorus. On již dwakrát poslal své spisy Holowackému: jednau po Wojáčkowi (co zde o poště wyjednáwal.) — Básně od haličských spisowatelů ale mu nebudau k platnosti, proto že chtěl těch několik písní do chrestomathie národní (z ná-

rodních písní.[1]) Zubřického spis je wytištěn.[2]) Poručím se mu. Literatura zde jako pořad chwála pánu Bohu mačká (brudt) tolik, kolik konsumenti ztrávi. Panem nostrum t. j. chléb naš nasuščnyj daj nam dněs! ale hned také potom« a odpusť nám hříchy naše. Tiskne se důkladné wydání s notami »Slowo o pluku Igorowě.[3]) W Charkowě wydali zbytečných asi 10 archů O historickém значенію ruských národních písní.

Pan Kuliš w Kijewě[4]) wydáwá epické dumy (ala Wocel) historie kozácké popořádku; jeden dílek wydal

---

[1]) Z toho, co tu H—k píše, počínaje slovy: »Bodanský se strany národních písní« patrno, že jednak slouže za prostředkovatele mezi Holovackým a Bodanským, Havlíček měl značnou zásluhu, že došlo k velikolepému vydání lidových písní maloruských Holovackým sebraných, jehož se Bodanský podjal; jednak že v době, kdy tento list psal, ani on ani Bodanský neměli tušení o bohatství materialu Holovackým nasbíraného. — Holovacký sbíral písně haličských a uherských Rusů již v letech 1834—1840, připojil k tomu, co jinde již bylo vydáno a mnoho sbírek rukopisných, jež obdržel. Celý tento bohatý material odevzdal Bodanskému, který tuto znamenitou a velikou sbírku v letech 1863—1864 otiskl v »Čteních moskevské společnosti pro dějepis a starožitnosti.« (Viz též Pypina a Spasoviče »Historii lit. slov.« Přkl. Ant. Kotík D. I. str. 366.

[2]) Míněn tu spis »Kritiko-istoričeskaja pověsť vremennych lět Červonoj ili Galickoj Rusi do konca XV. stol. Spis tento napsal Zubrzycki polsky; později přeložil jej Bodanský a vydal týž pod výše uvedeným názvem v Moskvě, ovšem teprve r. 1845, ač tedy dle hořejší zprávy Havlíčkovy již v lednu r. 1844 byl vytištěn.

O D. Zubrickijm viz poznámku k listu z 1. května 1843 na str. 98 zde!

[3]) Jest to kniha M. A. Maksimoviče. »K objasněnju i istorii Slova o polku Igorově; nebo téhož Pěšú o polku Igorově (Překl.) — (Viz Pypin »Spasovič« přel. Kotík H. L. Sl. I. 322).

[4]) Pantělejmon Aleksandrovič Kuliš, maloruský spisovatel (1819—1897). R. 1843 vydal báseň »Ukrajinu,« k té snad se vztahuje poznámka Havlíčkova. (Pypin »S, asovič« H. S. L. přel. Kotík I. 306).

pořádný. Použil také neznámé zlomky z banduristů, awšak udáwá které. Jewropejskau literaturu imitationes pueriles atd. honí co mohau, ročník zdejšího žurnálu (t. j. Moskoviťanina Bibliotheky dlja čten. — Otěčestw. zápis.) žádný kdo se voltižérství neučil, není w stawu přeskočit. Je to ale nejwíc šeredná omáčka. Wíte jak ten jistý sedlák chtěje dělati nejlehčím způsobem jítrnice, krmil prase mandlema a kalkulowal, že jenom když střewa rozřeže a zašpejlí, budau jítrnice hotowy. Když otec Homer směl porownat hrdiny swé k oslu a k diwokému wepři: proč by nám dowoleno nebylo ruského literatora připodobnit domácímu praseti. Ruský literator také kalkuluje, že když se krmí hezkými francúzkými a německými knihami, také co (za pozwoleniem pańskim) wykaká, budau hezké ruské knihy. Ale chyba láwky! Ruska literatura při tom tak pochodí jako ten sedlák, který měl místo jítrnic en . . ! Račte odpustit nečisté porownání; člowěk někdy nechtíc zaleze do bláta — když si wzpoménu s jakau horliwostí s jakau láskou ke wšemu ruskému jsem překročil hranici w Radziwiłłowě: musím se wěru zasmát. Bůh wí, je-li to we wodě nebo w powětří nebo w čem jiném, že člowěk tak promění smejšlení swé?! Co míníte. Já to připisuji kwasu a swatému M. (co naděluje dětem do punčoch). —

Oprawdu se bojím něco o Rusku hned nyní dát tisknaut, abych toho snad sám později nelitowal, neboť dobře cítím, že oči mé, pokuď jsem zde, wšechno widí hůř. Až se nawrátím, budu smýšleti sprawedliwěji. Epikurstwí zde wšechno kazí, a w tom ohledu jsem rád, že jsem se zde prakticky přeswědčil, jak člowěku škodí wšeho důstatek a jak je nauze užitečná. Aspoň budu bídu, která na mne w Praze jistě a nepochybně čeká, trpěliwě a wesele snášet. Jen kdybychom se tam w naší swaté mílé Praze brzy setkali. Tak se mi zdá, že bych w ní raději žil w 5tém poschodí s 500 $\frac{w}{w}$ ročního přijmu,

než císařem wší Rasíji. Jistě Wám (kromě Wás) žádný tak upřímně nepřeje, brzy tam přesazenu být, jako já; byl bych aspoň nejnešťastnější člowěk, kdybych w ní neměl žít. Dobře, že tam přinesete aspoň zas dcerušku. Waší wážené paní ruku líbám a klaním se a přeji aby jen pořád pokračowala w arithmetické progresí: 1 : 2 : 3 : 4 atd. Račte to wyřídit, Jen abyste byli wšichni tři hodně zdráwi, a budete li tak chwalně pokračowat, bude wás na přes rok 6 (t. j. šest). Držte se toho, co nám jistý spisowatel (wiz Čas. Čes. Museum 1843. II. str. 305) radí: Nulla dies sine linea! to jest w českém překladu: Žádný rok bez! wykříčníků. A pokuď nebudete mít takowých wykřičníků jako Ludmilka dwanáct, nemluwte ani, že Wám dělají mnoho křiku. — Ještě bych Wám měl psáti něco o Rusi, o swjatkách (wánocech) o krešćení atd. Kristowo narození je wšude příčinou smrti černého dobytka a nejwíc zde. Přál bych Wám widět ty pyramidy welikých zmrzlých prasat, které jsau jako polena w hránicích narownány před kupeckými krámy na prodej. Kam se podíwáte, wšude leží weliký zmrzlý wykrmený wepř. Welmi často potkáte na ulici bábu, dobrau hospodyni, jak si wedle sebe w saňkách weze domu takowé 8^{mi} pudowé potěšeníčko. Abyste celau komičnost tohoto obrázku pochopil, musel byste znát construkcí zdějších saní, že w nich nemůže nic tak dlauhého jako wepř ležet, a proto stojí wedle swé paní, která ho w rukau drží, jako by někoho objímala. Často potkáte sedláka, prodávajícího podswinčata, které (zmrzlé) na šňurce okolo krku jako nějaký krejzlík powěšený má. O křeštění w krátkosti jenom esencí: jak chytře jsem se prodral do Uspenského sabora (hlawní chrám) na obědni (liturgii), jak jsem tam několika paním pomačkal klobauky, jak při chodu mitropolita na řeku udržowali národ tlustými lany (prowazy) poněwadž slowa a knuty nemohau přemoci ruskau pobožnost, jak bylo as 100.000 národu pohromadě, jak kozáci dwa s na-

hajkami u díry w ledu stáli, co custosové swátosti této, a tuze pobožné, kteří tam dlúho stáli, bifmowali nahajkau [1]); jak policie sama postawila na led několik kádí, aby se w nich pobožné báby mohly umýwat w obličeji, jak se jim wojáci polští w ruskopolském dialektu smáli, a radili jim, umýt si také žopu (p . . . l) atd.

W Moskwě 1844. 30. Dubna.

Mnohowážený Pane a Příteli!

Poslední Waše 18 Dubnowé psaní mi dnes posloužilo jako ten hawran z archy Noe nebo wlastně ta holubice. račte si jen powážit, že již od počátku tohoto roku nějaká černá ruka zamačkla neb zhasla celou mou pražsk. correspondencí. Pas na tento rok posawad nedostáwám a nedostanu. Kwěty zde ani nejsou za celý 1843 rok, též tak nowé knihy. Wšechno, co z Čech wím, čerpám z těch štětinářských Augspurských, pokud nám je zdejší skoupá censura poskytuje, které k wůli jednomu nelibému článku wždycky celý arch zůstane lepět w zakolomastěných rukou. O knížeti Štěpánu [2]) ponejprw od Wás slyším, kromě že mi as před týdnem jeden kněz z Morawy psal, že Pražanům po česku odpowěděl. Přece wšak jsem četl: Stepaneť und die böhmiſche Literatur (nepamatuji tytul). Oustně wíc. — Jediné upřímné přání jest, by Wás toto mé psaní již zastalo

[1]) Porovnej Havlíčkův epigram „Крещеніе."

[2]) Jest to arcivévoda Štěpán, syn uherského palatina arc. Josefa, který pak v prosinci r. 1843 stal se v Čechách správcem zemským. Při slavném jeho uvítání provoláváno poprvé místo dosud obvyklého »vivat«, »sláva«, on pak na vítací řeč odpověděl též česky. Týž odešel z Čech na počátku r. 1847, byl pak uherským palatinem a zemřel na porýnském svém statku Šaumburgu, kde žil ve vyhnanství, r. 1863.

s dekretem w rukou neb snad na cestě k nám k naší milé staré Praze! Letos na podzim (dáli Bůh) se tam shledáme! Nediwte se. Nasytil jsem se již ruských kožichů, škoda času. Rusky již umím, Moskwu znám, více se ještě letos w letě naučím, a toho zatím dost. Mnoho owšem již nebudu moci přehlédnout, ale pro mne, co budoucího wýhradního belletristu, nemá ani ruská literatura ceny, wšechnu múdrost, kterou já potřebuji mohu odnést na zádech. Kromě toho mám kolem do kola w Čechách i zde jenom nepříjemnosti, a tak řka pro nic za nic. Tedy se shledáme w Listopádu w Praze. Já již z psaní Šafaříkowa [1]) wím, že máte silnou naději do Prahy: Pogodin také wšechno zde prodal, a prodá a odtáhne s celou rodinou snad do Heidelbergu. Zde však beře jenom (отпускъ) dowolení na neurčený čas. Dle nowého ukazu každy Rus cestující za hranici musí platit ročně za pas*) 200 rublu stříb. to jest: 800 osm set zlatých wíd. čísl., wyjímaje ty, kteří jedou w carské službě neb jsú nemocni: ale k tomu musí být asi šest wyswědčení od rozličných úřadů, tak že ošidit wládu není možná, aneb by bylo ještě dráž, než 200 r. stř. Komu ale není 25 let, docela ani za hranici nesmí. To je samoděržec!!

Já tedy odeslaw již napřed na Petrohrad swé wěci, asi w polowici Srpna (rusk.) koupím na Ukrajině koníka a kozácké sedlo a poklušu zrowna přes Bělorus a na Wilno, Waršawu a Krakow k Praze a nic se tomu nediwte, pakli asi ku konci Řijna neb na počátku Listopádu člowěk w širokých šarawárech, dlouhých wlasech, wousiskách, s čerkeskou šawlí w srbském fesku, uwázaw koně swého dole na dwoře, přijde do Museum a po-

*) NB. z každé osoby, i z dítěte též 800. (Poznámka Havlíčkova.)

[1]) V Havlíčkově písemní pozůstalosti nenalezl jsem ni jediného listu Šafaříkova, snad to byl list psaný Pogodinovi neb Bodjanskému.

kloniw se napřed sw. ikonám řekne: Zdrawstwujtě! — Jenom to mi je líto, že nemohu mnoho rusk. knih nakoupit deficiente pecu .... deficit omne nia. Wšak ale někteří mladí Rusowé již počínají do Prahy posílat knihy na prodej na swé útraty, a brzy se ta nemožnost dostati ruskou knihu již šťastně odstraní. Máte-li mi tedy ještě co radit neb dát na práci, odepište hned: sic mne již psaní w Moskwě nazastane, as 13ho Června odjedeme.[1]) — Můj budoucí plán je takowý: W Praze pobudu jen několik dní, a odtáhnu na zimu do Brodu k rodičům a tam 6—7 měsíců budu jenom pracowat w Jung. Slowník. a w prozodiji. Z jara 1845 půjdu do Uher a do Turek a wrátím se až uwidím, že toho mám dost a pak již se zaryji někde w Praze. —

Hned jak jsem psaní swé předešlé odeslal, pomyslil jsem si, že budete spisowat zeměpis pro encyklopediji[2]) a zlobil jsem se, že mi to dříwe nenapadlo. Nyní Wám již o tom nepíšu nic, ale wšechno oč píšete dobře wyplním: w letě budu mít příležitost, widěti ještě několik wětších měst ruských, tak že krom Petrohradu a Nowgorodu (a na ty se wyptám, o Petrohradu tak pořád slyším až mně to promrzelo třetí slowo pořád Petěrburk!) wšechny sám uwidím. Tedy právě až se nawrátím, bude ještě času dost o wšem pohowořit; a kdybych náhodou předce na podzim ještě nepřišel, aspoň pošlu popsání: Petrohradu, Moskwy, Odesy, Nižegorodu, Smolenska, Kijewa, Nowgorodu, Astrachaně, Rigy, Waršawy a Wilna a o jiném, jak to žádáte. — Waše Zrcadlo[3]).

---

[1]) Odjedeme; t. j. s Bodjanským, s čehož pak sešlo.

[2]) Jest to »Malá encyklopedie nauk« vydávaná nákladem České Matice. V 6. svazku tam uveřejněn »Všeobecný zeměpis« od K. V. Zapa II díly vydané roku 1846 až 1851.

[3]) Havlíček mluví tu o III. sv. »Zrcadla« majícím název »Cesty a procházky po Haličské zemi«, kterýž vyšel v Praze roku 1844.

jsem zde již dáwno četl a nepochopuji, co se w něm p. Tomíčkowi nelíbí: zwlášť an sám o Haliči nic newí a soudit nemůže. Rád bych jeho kritiku četl: jen aby ještě přišly knihy dřiw, než s Bočanským ujedem. To se já ještě jinák strojím na Sw. Rus než Wy na Halič, ale napřed musím být za wětrem! Nemohu nyní ani řádek do Prahy poslat aby nebylo z něho cítit kyselost, a Rusowé ještě méně snáší hanění než Poláci ačkoli jsou mnohem horší w každém ohledu, ut demonstrabitur.

Waše dobrosrdečné napomenutí, držet jazyk za zuby, wyplňuji pořád, ačkoli ne zcela, neboť se někdy předce neudržím, a někdy si několik wýtepců předce utržím. Nic ale nedělá: neboť se o to wšemožně starati musím, aby nemohli říci, že jsem je chválil, pokuď jsem byl u nich a pak teprw hanil, jako oni wůbec rádi říkají. Já je jistě málo chwálím a nehaním tuze proto, že je lépe mlčet, a kdo mlčí, pozůstawuje si práwo hanit nebo chwálit. Jinak ale by mi zde nemohlo mnoho škodit (privatim), neboť mi *žádný* za darmo nic dobrého neudělal a w ničem mi nepomohl: co wím o Rusku, wím to na swou pěsť. Ani Bočanský, ačkoli je z nich nejlepší . . . ; já jsem ale tomu dílem rád, neboť za tu cenu, za kterou by oni dělali dobrodiní, za takowou cenu já je neberu. — Strany prawopisu w těch mých překladech rád přijímám Wáš úsudek, ba prosím Wás ještě, byste wůbec tak dali tisknout, jako se wůbec píše, buď ou v. au. Wšechny jiné zwláštnosti (jako wstawowané j, ije, yjánstwí atd. jenom přeškrtněte: zawedla mne k tomu důslednost když jsem napsal policije (dle wyslowení) musel jsem i napsat hrubyjánstwí (též dle wyslowení), a je to wšechno zbytečné. Ale kde by mi byl nějaký rusism proklouzl skrz prsty, wěru newím; krátké okončení přídawných, to jsem owšem naschwál učinil. Já si ale na těchto wěcech pramálo zakládám. Pro mne by mohli jedni psát kyrilikou, jiní glagolitikou a jiní latinou po česky, já bych wšechno četl.

Nowého zde w literatuře není mnoho: Moskowitanin nepochybně přestane; pořád se oň radí, ale žádný ho nechce na sebe wzít, ačkoli prý Pogodinu wynáší ročně 20.000 rub. asig. Pomyslete si tu apathii. Škoda by ho byla, ačkoli již nyní (letos) za mnoho nestojí.

Bodanský přewzal redakcí: Трудовъ общества любителей русской исторіи, a prawí, že je bude pořádně, ročně knihu, pak dwě wydáwat, jako určitý časopis,

Michajl Petrovič Pogodin.

a že jim dá slowanské roucho a duši. Přál bych Wám slyšet Bodanského, přednášet českou historii: ještě jsem nikdy neslyšel weřejně ex cathedra chwálit Husa jako zde: Rusowé již použili slowanství lépe než my; my jsme ho wymyslili a sušíme hubu, oni ale, ačkoli mu ještě ani nerozumí, již ho wýborně podojili: tak k. př. berou s jakousi hrdostí a radostí podíl na celé naší slawné české historii: perou tím Němce do očí že Slowané (totiž my chudáci Čecháčci) wymyslili reformací dřiw než Němci, a mluwí o tom tak, jako by to byli

oni bywali, an zatím tenkrát ještě žaludy žrali. Podobně se chlubí, že Slowané (totiž zase my chudáci Čecháčci) měli dřiw konstitucí než Němci, an zatím na ně práwě w tu dobu české konstitucí car pro wyražení pouštěl s Kremla medwědy!! Tak widíte, jak má jeden rožeň a druhý pečení. Není většího хвастовства, než na swaté Rusi! Dejte pozor, že se ještě jednou, až budou zas rewolucí w modě, začnou Rusowé chlubit: My Slowané (totiž Poláci) máme welikou náklonnost k rewolucí.

Aleksej Štěpanovič Chomjakov.

Uwidíte, nos na to sázím!! My ubozí Češi, kteří jsme s bolestí stawěli swou reformací a konstitucí, kteří jsme za ně tolik wytrpěli, nesmíme se nyní ani zmínit o nich, tím méně pochlubit: a páni Rusowé, kteří ani maltu nepodáwali mluwí o tom, jako by to byli stawěli oni. — Práwě nyní sepsali Polákům historii polskou (na rusk. jazyku) pro gymnasia, neboť se tam učí po rusky. Wyšla nedáwno we Waršawě: spisowatel (oud ouřadu dla prosswěščenija w carstwě polskom) dostal honorárem

10.000 (deset tisíc) rublů od císaře. To si můžem pomyslit že je to práce výborná, užitečná a slowanská. — Wy jistě jak žiw nedostanete 10.000 rub. honoráru za 20 v. 30 archů!!! Slowanstwí se zmáhá! Aby jenom Kolár mohl přijet do Rus místo mne! On by si zoufal za to, čím sám k tomu Slowanstwí dopomáhal! Wám, který jste znal mé smýšlení, než jsem odjel přes hranici, musí být jaksi diwně okolo duše, když slyšíte tak zpíwat z jiného tónu! Jen přijeďte sem! A kdo chce Čechům oprawdu dělat dobrodiní, ať je posílá na swé útraty do Moskwy. — Jinak zde ale wychází užitečných spisů welmi málo: W Charkowě wyšlo pojednání o ruské národní poësiji. Nehleďte na to, že to bude Srezněwský [1]) chwálit; je to děláno pod jeho auspiciis, ale nestojí to za mnoho. Každý kdo četl ruské národ. písně, může si to udělat sám. —

Car zde stawí weliký nákladný palác w Kremlu, již je zwenku hotow: krásné, císařské stawení. Lid se zde těší, že bude potom trochu sedět w Moskwě, neb zde posud nebylo pořádného palácu. Na Kawkaze bude letos boží dopuštění, jak již z Wšeobecn. [2]) wíte. Dáwal zde koncert Čech Čapek (ale jenom tak Čech jako wůbec) na fortepiano. Ačkoli již (dle rady Maciejowského) použil ideu Slowanstwa a chtěl ji snad první z Čechů trochu podojit, a parthie Slowanská zdejší se oň trochu ujmula, předce newytížil než asi 500 rublů. Byl již několik let w Polsku a česky zapomněl. — Pogodin odtáhne w Červnu. Že již wydal Wostokow

[1]) Srezněwskij Izmajl Ivanovič (1812—1880) náleží mez první a též nejznamenitější slavisty ruské. Byl professorem slovanské filologie na univ. Petrohradské, napsal as 350 knih zejmena z oboru slavistiky a literární historie. Známy jsou jeho cesty do Čech a styky s předními našemi muži. (Viz »Osvěta« XII. 71, 372.)

[2]) »Augsburger Allgemeine Zeitung.«

Ostromírowo Ewang., snad víte, je to wydání výborné, jak typograficky tak samo sebou.[1]) —

Jaro zde máme proti všemu nadání již od Welkonoce: skoro parno, prach z cihlowých trotuárů jen se všude červená, na ulici oslepuje. Již se počínají rozjíždět. Studentský rok se již zkončil, počínají zkoušky. Rozjíždí se již mnozí z magnatů po »dačách« (letohrád-

Trojicko-Sergijejevská lavra.

kách). Chystám se letos na pouť do Trojické Sergijejewské Lawry,[2]) sice zatím bez pobožnosti, jenom co ethnograf a historik. Kdybych se tam modlil, pomodlil bych se snad i za Wás; ale nezpolehejte se na to tuze

[1]) Vydání toto vyšlo r. 1843 v Petrohradě.

[2]) Trojicko-Sergijejevská lavra (klášter) u Moskvy, kterýžto název tomuto historicky památnému klášteru přísluší od r. 1744. Viz skizzu Václava Červeného v Květech 1880 IV. 229.

a pomodlete se předce raději pro lepší jistotu sám. S Bohem. Všem se poroučím: nezapoměl-li pak Junosza Rościszewski na ty etymologické wyklady ruských písmen z polštiny? — Jsem již asi měsíc w takowém humoru špatném), že bych takowé trápení nepřál ani žádnému psu, ba ani Jezowitu. [1])

Mějte se dobře. Kýž jste již na Wyšehradě!!

Také Wám posílám do kuchyně několik tuctů epigramů, [2]) které mi pán Bůh nadělil, dělejte si s nimi co chcete, pecte, smažte neb snězte tak syrowé, jenom je do tisku nedáwejte, poněwadž za to nestojí. Byl bych Wám jich poslal ještě wíc, ale nejste theolog a nejwíc mých epigramů padá do paruky S. S theologie dle staré známosti. [3]) S stran »Jehelníčka« Wás ale prosím, zachowat dobře incognito, neboť jsem ho w prwním zapálení (popudila mne ta jistá kytka Iwana Čecha nemotorná, bez wkusu) poslal do Prahy a sice do Květů; owšem že ho Pospíšil sotwa wytiskne, předce však bych nerad měl hned nyní již s těmito pány mrzutost, kteří snad wšechni žertu a obzwlášť tak pichlawému nerozumějí a nechtí rozuměti. Rozumí se, že jsem

---

[1]) Porovnej s koncem tohoto listu níže otištěný dopis, který psal Havlíček 27. dubna 1844 Klejzarovi, zejména počínaje slovy: »Kdybyste se mně, starý brachu Táboře!..«

[2]) Tuto část listu počínaje slovy: »Také vám posílám« ... až do konce tohoto dopisu, zavírajícího se slovy: .... »kterých nadělal na kopy, otiskl V. Zelený v »Sebraných spisech K. Havlíčka« omylem při listu z 3. května 1843. Viz na str. 99 pozn. zde! Slova: »dělejte si s nimi co chcete jenom je,« Zelený vynechal.

[3]) Které to byly epigramy, nelze dnes zjistit. Na jednom z listů v pozůstalosti Havlíčkově v Museum, nalezl jsem jeho rukou poznamenáno: »Zapovi 80 epigramů« Dle toho by mu byl poslal téměř všecky epigramy, jež v Rusku napsal. Ovšem přiložil k tomuto listu jen část, jak píše, několik tuctů, ostatní zaslal Zapovi v dopisu z 22. května (v. t.). Porovnej ostatně pozn. k listům psaným Klejzarovi a dodatek k nim, kde otištěny všecky epigramy, jež Havlíček sepsal za svého pobytu na Rusi.

to poslal bez přijmění s puntíky; a neposlal jsem je zrowna Pospíšilowi a navedl wěc tak, aby mohl myslit, že to oprawdu ženská napsala. Snad se dá zdwořilostí obměkčit a wytiskne. Zasluhowali by to dílem wšechni, které jsem wybral, aby jich bylo zrowna dewět, jako w Kwětech 1843. č. 58. — [1])

K. J. Erben.

Newím jak to půjde těm pánům pod nos, ale potřebí, aby je někdo časem bodnul, aby si již tak brzy na wawřínowé wěnce nesedali. — Některé ale z těchto

[1]) Viz níže otištěný list Klejzarovi ze dne 27. dubna 1844 a poznámky k němu, kde celá ta věc blíže vysvětlena; pak úvod můj k »Básnickým spisům Karla Havlíčka«. (V Praze 1898) str. XLIV a násl.

epigramů bych za žádnou cenu nechtěl přiwésti w swět a známost, neboť bych tím jenom některým wlažným a zlobiwým odpůrcům dal zbraň do rukou na nás, co jistě nechci a líto by mi bylo, býti toho příčinou. Rozumím zde totiž některé satyrické epigramy, týkající se Čech. Kdo se chce Čechům wysmát, ať si dělá epigramy, ale jen sám pro sebe a neb pro některé; cizími nápady se ale wysmíwat je jistě sprosťáctwí.

Přál bych si být doma. Co mi píšete o panu Erbenu jako byste sypal perly. Ačkoli pana Erbena sotwa osobně znám, přece si ho wždy tuze wážím, neboť oprawdu mnoho pracuje a mnoho dobrého od něj očekáwám sám pro swé ponaučení. Kdyby zde jen byl Wěnec! Nepochybně to jsou werše, a já nyní obzwlášť jsem do weršů jako zapálen [1]) Také o Wčele jest důležitá wěc: já myslím, že Klučák [2]) není nepřítel češtiny, [3]) jenom že newčasnou satyrou wšechny proti sobě popudil. Wšak se nyní nejlépe musí okázat w redakcí jak o naší wěci smejšlí. Snad brzy skoupého pana P..... donutí, aby také honorary dáwati pospíšil a přestal

---

[1]) Kdyby zde byl »Wěnec«; viz o tom 4. poznámku k listu z 24./10. 1843, 109 zde! Zap patrně Havlíčkovi nenapsal wěc dosti určitě, zmíniw se jen asi s pochwalou o tom, že w literární příloze k »Wěnci« wyšla od Erbena národní powěst »Svatební košile« — neboť jen o tuto se zde může jednati: wyšla tě w 8. sešitu literární přílohy této, wydaném buď ku konci r. 1843 neb snad na počátku r. 1844. Jen následkem neurčité zmínky Zapowy, neví Havlíček, jsou-li to werše. (Viz bližší w úwodu ke Kytici mnou napsaném, Světová knihowna čís. 190—191, str. 9.

[2]) Redaktor Bohemie a t. č. též »České Wčely«. Viz k tomu zmínku w listu Girglowě z 27./7. 1843 a poznámku k němu, na str. 48. zde! Ta důležitá wěc o Wčele, již Zap Havlíčkowi oznámil jest, že Klučák po J. N. Štěpánkowi, od 37. čísla r. 1844 převzal redakci tohoto listu, již pak wedl až do 3. čísla r. 1845, kdy se stal redaktorem Karel Storch.

[3]) Odtud až po slowa: . . »a přestal platit jitrnicemi« w »Sebr. sp. K. H.« wynecháno. Otřepanou tuto literární anekdotu netřeba tu ohřiwat.

platit jitrnicemi. Tak již tedy wšude platí za české spisy honorár! Radostná zprawa nám, budoucímu spisowateli ex offo. Stögrowi ale neudělali to žádný dřiw, já sám až se wrátím, lousknu něčím smradlavým a pichlawým pod nos, aby podruhé zbytečně neštwal naše ubohé dramatiky. [1]) Wšak on sám pochowal naše diwadlo. [2])

Při té příležitosti nemohu zamlčet některé myšlenky o českém diwadle dle swého sprostého rozumu: Na akcije stawět diwadlo české není dobrá špekulace, leda by nějaký weliký aristokrat oň pečowal a NB připlácel. Neboť samostatné diwadlo zaraziti a udržeti se ctí a welikými platy aktérů nemůžeme. Nepodařili se tedy takowé podniknutí: zarazí se tím českému diwadlu na mnoho let smrtelná rána. My jenom chybujem, že posud wystupujem tuze skromně, upejpawě a tím, jako wůbec we světě daleko nedojdem. Dupnout si na stawy, říci jim do očí: Což pak my Češi panující národ w Čechách budem platit na německé diwadlo a o české žebrat? He? Kde pak jste to páni stawowé widěli, aby ewropejský šestimilionowý národ neměl ani diwadlo!? Nesmíme zapomínat, že jsme my Češi panující národ w Čechách a Němci jenom trpený národ! [3])

---

[1]) Havlíček naráží tu na ceny divadelním ředitelem Stögrem r. 1842 za nejlepší dramatické práce vypsané, ale pak neudělené. Viz o vypsání jich dopis Girglův ze dne 11. července 1843, str. 47 zde.

[2]) Divadlo v Růžové ulici. Divadlo, to, které bylo vkusně zařízeno a větší než pozdější naše »Prozatímní«, otevřeno bylo Svobodovou veselohrou »Karel Škreta« o sv. Václavě r. 1842. Dramaturgem a regisseurem byl Tyl, pak Kolár. Ale Štögr chtěje docíliti většího výtěžku, dával výpravné hry jako »Wastel«, »Zauberschleier«, čímž české divadlo zabil. Dnem 1. září 1843 dostali čeští herci výpověď. Viz J. J. Staňkovského »kronika divadla.« Str. 78.

[3]) Slova »a Němci jenom trpený národ!« v »Sebr. sp. K. H.« vyd. »Svatoborem« jsou vynechána.

To si myslím, že by se pomocí p. arc. Štěpána wymoci dalo, aby s počátku aspoň 2krát za týden od 7—10 česky hráno bylo, a německy od 4—6, obzwlášť když stawowé jsou w opposicí. To nedorozumění mezi ním a stawy bychom měli použit a dobře wydojit. Pak až Stögrowi wyjde kontrakt, musí se o to dbát, aby někdo z wlastenců přejal diwadlo, a tak se dá poznenáhla německé diwadlo odstrčit. Napřed se může zničit německá opera a Němci sami budou chodit do české, budeli wýborná; opeře tak žádný nerozumí (slowům), za 20 let si troufám wytlačit německé diwadlo w Praze diplomatickými skoky na ta místa, kde je nyní české. Musíme se ale postarat o originalní kusy a dobré překlady, přičinímeli se p. Bůh požehná, Jen si dupnout!! [1])

Až jen já tam budu, uwidíte, že zawedu docela nowý styl w našich wlasteneckých spisech a záležitostech. My sami newíme, co jsme; dělejme jen větší pány, dejme klobouk na stranu a bradu nosme o několik coulů výš: nesmíme zapomínat, že jsme také jeden z národů mezi Němci a Rusy, o který se ti dwa perou, a »inter duos litigantes tertius gaudet.« Rozumět tomuto latinskému přísloví, naučil jsem se teprw u Wrabčích hor. [2]) — Císař pán náš nám jistě nyní co slušného dowolí, budemeli jen oč prosit. Wíce o tom promluwíme.

Ještě také mám jednu prosbu: Račte w powěsti: »O tom jak se rozhněwali pan Matěj s panem Matoušem přetrhnout a wymazat to poznamenání, w kterém Kohla [3]) ctím, že řekl o ruské církwi, že ženských nepřipouští k zpěwu. Neboť jsem na jiném místě jeho spisu našel, že sám byl w jeptišském klášteře a slyše

[1]) Porovnej s tím Havlíčkův článek »Naše národní divadlo« v čís. 21. »Slovana« vydaném 2./4. r. 1851, II. str. 21.

[2]) T. j. v Moskvě.

[3]) Johann Georg Kohl, cestovatel a spisovatel něm. (1808—1878). Napsal mezi jiným též »Reisen in Südrussland; o této knize právě H. zde píše.

je zpíwat. Dělal bych mu tedy křiwdu, ale ne zcela. Neboť patrně zapomněl, že to sám slyšel. — Budu mít beztoho ještě na 100 příčin a příležitostí poklepat ho trochu přes prsty. Já ho zde pilně čítám a již napřed si wšechny chyby zapisuji, kterých nadělal na kopy.

W Moskwě $\frac{22}{5}$ 1844.

Mnohowážený Příteli!

Waše šlakowitá Tristia 20ti květnowá mi přišla též 20ho Května str. do rukou; dost brzy na tu šerednou zprámu! Co by to wšechno bylo na plat, kdybych Wás zamejšlel těšit, aneb podáwal papírowou kotwici naděje!! Já sebe sám w takowých pádech buď zhola netěším, aneb jsem ještě rád, že se mi nestalo něco horšího. Pomyslete si tedy též, že je předc lépe zůstat w slaw. král. městě Lwowě mezi šlechtou pany-bratry, než si zlámat nohu jako Pogodin. — Že ale populárný pan „Landesčhef", [1]) jenž na Pražany češtinou hází, tak pozorně se Čechům wyhýbá, a z náwrhu wymazuje, nelíbí se mi tuze. Wšak se to má budoucně ještě ukázat, až se podruhé k němu samému obrátíte. To máme ty z . . . . . é úřady! Čím dál od nich, tím líp![2]) —

Co mi píšete o naší Matici, také nedodawá člověku mnoho mysli! Owšem se je wždycky při takowém institutu co bát, že upadne časem w oficiální pedantství,

---

[1]) Viz na str. 125 pozn. k listu z 30. dubna 1844 2. zde!

[2]) Tyto věty, počínaje slovy: »Že ale populárný« . . týkají se nesnází Zapa, nemohoucího docíliti, aby byl ze Lvova konečně přeložen do Prahy, ač o to žádal posléze přímo u Gubernialního praesidia. Na to vše si patrně Zap Havlíčkovi stěžoval, a Havlíček, odpovídaje, míní slovy: »to máme ty . . . úřady« tolik, že tedy lépe nebýti úředníkem, opakuje tu náhled vyslovený již v jednom z předešlých listů svých k Zapovi.

a pak literaturu wíc hněte než obžiwuje; u nás ale předce byly lepší aspoň délší naděje. Že wydají Ztracený Ráj! wem to cár! (wem to pes!) aspoň je to klassická wěc, a pro čest Jungmannowi: ale Markowa logika by nás již předce neměla strašit a k tomu ex offo od matice.[1]) Pocty ale snad přece budou rozdáwat, jak slíbili a snad to brzy rozhoupají komu náleží. Tomíčkův úsudek Wám (totiž cestám po Haliči) newleze do zelí: já bych si aspoň ani podešwe nekoupil dle Tomíčkowa wkusu, natoť prémije rozdáwat.[2]) Newím, který by byl wyšel spis důležitější za ten rok, wyjímaje Tomkowu hist. českou,[3]) a ta dle prawidel nejde w konkurencí, neboť se mi zdá, že za Musejní spis se nemůže dostat pocta. — Jinák ale abych se upřímně přiznal, já nemám ani nejmenší naději, že kdy co dostanu od Matice, leda trochu honoráru, a to málo. S jakou ale nestydatostí Kwěty smějí wytýkat Mus. malé honoráry, těžko je si wyložit. Lékaři leč sebe sám! —

Co se mé sprostnosti dotýče, to hodlám za dwě neděle de dáto odtáhnout z Moskwy a sice — ne na Ukrajinu, ale zrowna do Litwy a na Bělorus. Rozmrzel jsem se pro rozličné wěci na Boďanského a proto nemám chuti s ním cestowat. Bylo by o těch pánech zdejších mnoho co psát, lépe si to někdy powědít. Newěříte jak jsem rád, že jsem to wšechno osobně poznal. —

---

[1]) Oba zde jmenované spisy wyšly po druhé v »Novočeské bibliothece, wydávané od Českého Musea a to prwnější w č. III. r. 1843 jako opraweně wydání; druhý pak pod novým titulem: »Základní filosofie«, logika (II. wyd.), metafisika od Antonína Marka« r. 1844.

[2]) Tomíček, jak známo, podal o Máchowu »Máji« zdrcující úsudek, w němž nazwal Máchu rýmotepcem a báseň jeho škwárou.

[3]) Wyšla r. 1843 w »Malé encyklopedii nauk« díl II. nákladem Českého Musea pod názwem »Děje země české«.

Na Bělorusi a w Litwě jakož i we Waršawě pobudu nějaký čas: do Lwowa wšak zajeti nemohu z welmi důležité příčiny: chci totiž jeti na Wratislaw, abych Čelakowského uwiděl a seznámil se s ním: kdybych to teď neučinil, Bůh wí, buduli kdy widět Wratislaw: neboť nemám již welkou naději, dostat kdy zas pas do cizozemska. Na tuto myšlenku jsem nedáwno přišel, a sám musíte uznat, že není nerozumna. Nebudeteli wšak w Praze, uwidíme se jistě w letě 1845 we Lwowě. Změnil jsem nyní trochu swůj plán. Cestování w Turcích je trochu nebezpečné, obzwlášť kdo cestuje jako já na swou pěst bez rekomendací wlády a bez tureckého pasu. Tedy chci tuto cestu odložit až za 3—4 leta, abych zatím již něco mohl do té doby wydat a tak aspoň nějakou památku po sobě zanechat, kdyby mi tam někde zaletěla kulka do hlawy. Umínil jsem si tedy ještě letos w Srpnu, Září a Říjnu procestowat Ilirsko w Rakousích, tak sice, že ku konci, kdy nastane podzimek, již budu w Záhřebě. Tam posedím as 3 neděle. W Srpnu míním být we Štyrsku, Krajině a Korutanech, w Září w Dalmatech, a pak do Záhřebu. Odtud pak se wrátím přes Pešť domů do Brodu a budu celou zimu louskat Jungmannůw slowník. Budoucí pak jaro a leto 1845 budu w Tatrach a Karpatech, we Slowensku a Malorusku. Chci se jenom naučit Malorusky mluwit: jinák ale Malorus ruskou znám dílem z cestopisů, dílem z wlastního widění, dílem z wyprawowání. Zdá se mi skoro, že Malorusowé rakouští, kromě některých maličkostí, wíce mají originálního národního charaktéru, než ti otroci we zdejších stepách. Tu také zajedu do Lwowa. — Žádal bych Wás ale k tomu cíli, byste mne p. Stanku Wrazowi do Zahřeba rekomendowati ráčil, abych tam aspoň někoho měl známého, až tam přijdu. Do Prahy se jistě podíwám, ale jenom as na 3—4 dní: přečtu si tam zatím nowé knihy a žurnály a wyslyším nowé wlastenecké klepy, kolik se zas na-

učilo holek český prawopis, kolik studentů počíná dělat werše atd. atd. totiž zkrátka jak se rojí wlastenci. Na Wčelu se welmi těším: Klučák se mi wždycky líbil a já s ním a s jeho kritikou sympathisowal; ač si byla trochu satyrická.[1]) — Zde nemáme nic nowého leda: co jsem psal o Pogodinu, že si nohu zlámal, wyskočiw z drožek. Z cesty jeho nebude zatím nic, až se wyhojí. Moskowiťanin přestane. Byl zde slawný pohřeb knížeta Golicyna guber. Moskwy, který jak z Nowin wíte, umřel w Paříži.[2]) Ceremonije byla welká: Zdejší slowanská id est = ruská id est antipetrohradská partie silně wlastenčí alà Rus; posawad wšak pozůstáwá toto wlastenčení w welikých, dlouhých a častých řečích a hádkách, ku kterým se scházíwají, a které jsou tak obšírné, že jim málo času a sil k jednání zůstawují (lépe snad: ponecháwají). Prozatím se jejich wlastenectwí jewí jenom, 1. že si dáwají šít fantastické ruské šaty, které sami křtí k. p. swatoslawka atd., 2. že si dáwají oplatky k pečetění a wisitní lístky dělat s církewním písmem na zlatě a stříbře, hodlajíce tím imponowat Petrsburku (соблазнить славянщиной Петербургъ.) Někteří kromě toho předce dělají něco užitečného. Wałujew[3]) posílá do Prahy do komisí Kronbergrowi ruské knihy na prodej s znamenitým bezzištným nákladem na posílku, ba ještě spouští cenu, jen aby je mohli u nás kupowat. Bojím se wšak, že to nic platno nebude, neboť jsou přece tuze drahé. Jiné wšak mnohem znamenitější wěci, kteřé mnozí wy-

[1]) Viz pozn. 2. k předešlému listu na str. 135 zde.

[2]) Golicyn Dmitrij Vladimirovič, gener. gubernator moskevský. (1771—1844.)

[3]) Dm. Al. Valujev (1820—45 rusk. historik, slavjanofil. Jeho »Sborník istoričeskich i statističeskich svěděnij o Rossiji i narodach jej jednověrnych i jedinoplemennych« (1845) byl prvním vážným pokusem studií v slovanském světě. (Stín »Historie literatury ruské XIX. století«, str. 93.

wésti chtějí, Wám raděj psát nebudu, abych snad nechtě nelhal. Chtít a dělat je obzwlášt u ruských wlastenců welký rozdíl. —

Boďanský letos přednášel: jazyk lužický dle gramatiky a písní. Historii Českou welmi swobodně, awšak daleko nedošel, jen do Husa.

Horliwost studentů již trochu ochábla, proto že to již není nowá wěc. Na wěčnou památku jsem si koupil českou knihu na tolkučně (tandelmarku), kterou i hodlám dát do Museum s tím nápisem, že je koupena w Moskwě . . . 1843. NB. Je to nowé wydání Rukop. Královdworského, které studentům zadarmo rozdáwáno bylo a tedy přijíti mohlo na takowá místa. S Srezněwským jsou prý Charkowští študenti tuze nespokojeni, je prý w zlém humoru, že se mu od představených dobře newede. Grigorěw [1]) profes. slow. nář. w Kazani pojede letos na cesty po Slowansku. Je to rozený Polák, který se wšak dle obyčeje nynějšího jmenuje Malorusem. —

Slowanstwo zde wůbec z jistých příčin nedělá welké pokroky. Tak jak u nás w Praze nebude zde nikdy co swět swětem bude. Spíš ještě we Waršawě; uwidíte, že přijde na má slowa, že budou Poláci wětší Slawomani než Rusowé. W Paříži se to již začíná ukazowat. —

Knih zde pořád wychází weliké množstwí, ale dobrých a originálních wěcí tak málo, jako u nás. Boďanský koupil Hankowu knihownu: očekáwá ji letos: ale ještě posawad jarní posílky nepřišly a snad teprw ku konci Června rusk. do Moskwy dojdou; tedy již

---

[1]) Jmeno to nesprávné; míněn tu asi Viktor Ivanovič Grigorovič, ruský slavista a cestovatel (1815—1876). Tehda na univ. v Kazani přednášel řeckou filologii, professorem slavistiky tam stal se až r. 1847. V l. 1844—1847 cestoval po slovanských zemích, zejmena v Turecku. Též v Praze zdržoval se po delší čas. Viz též »Světozor« z r. 1877. Polák G. nebyl.

ani o Čechách nic nezwím až we Waršawě. Maciejowski [1]) bude letos w Praze. Jeho syn zde studuje, jsme tuze dobře známi. We Waršawě bude mým průwodčím a klíčem ke wšemu, co tam je widět a slyšet. Kwěty zde máme jak napřed, nejnowější od lonského Prosince. O Ilirsku zde newíme ani špetku, co jste nám nyní psal je nejdůležitější zpráwa. Já hned po náwratu wstoupím do Záhřebské matice. Ilirové (latinského písma) neharmonují dobře s Rusy, a w tom jsme stejného smýšlení. Také zde na ně panuje welká kyselosť.

Příčiny Wám powím: jsou diwné a uhodnout se nedají. Mám pewný úmysl co budu o Rusku psát, wydáwat napřed ilirsky w Danici, buď sám, neb snad jiný to přeloží. Naše censura by to jistě nepowolila.

Spěchám, aby dnes ještě přišlo psaní na poštu, proto tento kousek necháwám bílý. Wyplňte si ho w duchu katalogem nowých ruských knih, které bych doň byl mohl napsat, kdybych byl chtěl.

O ruské literatuře je welmi lehko wždycky mít dobré zprávy, jen kdo drží nějaký žurnál: tam je wždycky celá bibliografie, proto že tam nemají co jiného dát. Tedy i w Praze by mohli lehkým způsobem wšechno wědět, kdyby jen drželi Отечественные Записки. — Ale ani to není welká škoda.

»Poměnky« 1844 [2]) mně ale, prosím, neposílejte:

---

[1]) Václav Aleksandr Macijejowski, právní a literární historik (1793—1883). Viz níže první poznámku k listu z Varšavy z 16. července 1844.

[2]) Poměnky na r. 1844. V Praze, u Jaroslava Pospíšila, s podobiznou arcivévody Štěpána a vignetkou. Obsahují kromě předcházející anonymní básně novelku: »Sestry.« Obraz z domácího života od J. K. Týla. — Poměnky vydávány v letech 1841 do 1844 jako upomínka na »České bály,« při nichž rozdávány dámám s tanečními pořádky. Viz též níže pozn. k listu Klejzarovi z 27./4. 1848.

wíte, že pamatuji na ty pány, aspoň z epigramů. [1]) Jinák ale je to tatarská idea, poslat něco do Moskwy přes Lwow!! kdežto z Prahy každé léto několikrát knihy do Moskwy chodí. Wíte co bych tak asi musel zaplatit za dowezení té knížečky do Moskwy ze Lwowa? — 10—14 rublů!!! — Tedy ji neposílejte; za to předce nestojí.

Chceteli mi ještě něco psát, pište buď poste restante do Waršawy, aneb budeli to později do Brodu. Tarasa Bulbu doplním, budeli třeba w Čechách: do Haliče Wám ho sotwa pošlau. Slíbit a dát je ještě weliký rozdíl. Já ale mám swůj exemplář koupený. [2]) Gorčakowu o té hudbě, mea culpa! Neuwěříte, že bych si musel

---

[1]) Havlíček naráží tu na svůj »Jehelníček Lidmily Češky«, odvetu na »Kytku Ivana Čecha«, která ovšem, jak dále v listu Klejzarovi z 27./4. 1844 blíže ukázáno, souvisí s »Poměnkami na r. 1843.« (V. t).

[2]) Havlíček tu opětně slibuje, že doplní Tarasa Bulbu. Zap přeložil totiž tuto Gogolovu povídku dle prvního vydání petrohradského z r. 1835. (Tehda vyšel »Taras Bulba« spolu s povídkou »Starosvětští statkáři«, jež jej předcházela pod společným titulem »Mirgorod« a to v první části; druhá, současně vydaná část »Mirgorodu« obsahuje povídky: »Vij« a Povídku o tom jak se pohněvali Ivan Ivánovič s Pavlem Nikofrowičem. Budiž zde mimochodem vytknuto, že všecky tyto povídky až na Tarasa Bulbu Havlíček přeložil.

Druhé vydání »Tarasa Bulby« vyšlo v Petrohradě r. 1842, a sice nikoliv o sobě, nýbrž jako druhý díl sebraných spisů N. V. Gogola. Toto vydání líší se valně od prvního; má četné změny a přídavky; hlavy V. a VI. tu Gogol napsal zcela znovu. První překlad Zapův otištěn již r. 1839 v »Květech«; jestli pak potřebné doplňky k němu učinil Havlíček nebo Zap sám, není mi známo. Tento nový překlad Tarasa Bulby vyšel teprve r. 1846 v »Zábavných spisech« M. Gogola (Viz pozn. shora) a to v I. svazku pod názvem: »Taras Bulba. Obraz starého Kozáctva na Ukrajině. Podlé posledního znamenitě rozmnoženého vydání z ruského M. Gogola přeložil K. Vl. Zap.«

3 páry ukrajinských wolů připřáhnout k ruce, kdybych to měl poslat! — [1])

Kýž dá to Bůh, aby Meč a lyru w. sl. nú! barona Villaniho [2]) rez a myši sežraly! Hněwkowského Fausta [3]) aby, bože mne hříchy odpust! čert wzal: Mladictwí Žižkowo od Sabiny, [4]) aby co kacířskou knihu spálili, a Malého pohanská historije, [5]) aby se aspoň brzy dala na křesť. wíru! — S Tylowým: Posledním Čechem [6]) bych se ale rád seznámil, nejwíc proto, že newěřím, by to měl poslední Čech býti! Kde bere Tyl takowé zoufalé aneb aspoň furijácké tytuly!! Na

[1]) Vztahuje se na článek Gorčakova o církevní hudbě, uveřejněný v 5. čísle Moskoviťanina z r. 1843. Viz poznámku o tom k dopisu z 24. října 1843 zde.

[2]) Havlíček cituje nesprávně, titul zní: »Lyra a meč«. Kniha ta vyšla jako 1. svazek »Zábavných spisů »Drahotína Marie barona Villani-ho v Praze r. 1844 tiskem Jarosl. Pospíšila. Posudek ve »Květech« 1844, str. 272. W. sl. nú! = veleslavnú.

[3]) Šeb. Hněvkovského »Doktor Faust, starožitná pověst v devíti zpěvích »(Humoristická báseň.)«; vyšel v Praze r 1844 v arcibiskupské knihtiskárně.

[4]) Od Karla Sabiny vyšly u Sandtnera r. 1844 »Obrazy XIV. a XV. věku ve 3 sv. I. sv. Kat krále Václava. II. sv. Schůzka na Karlově Týně. III. sv. Lásky žalosti a blahosti. Jsou to vlastně zbytky románu »Husité«, který Sabina napsal na počátku let čtyřicátých, který však censurou, ač opětně přepracován, pětkráte byl zamítnut; následkem toho rozdrobil jej Sabina na povídky a vydal v »Obrazech«. Těchto vyšlo ale jen 16 sešitů, další vydávání zakázáno.

[5]) Pohanskou tou historií Malého míní Havlíček »Historii o prvních pohanských knížatech v Čechách od té doby, když ponejprv Čechové v této zemi se usadili, až do uvedení křesťanstva«, která vyšla r. 1844 v Praze u Jarosl. Pospíšila jako první kniha »Spravedlivé kroniky české« od Jakuba Malého.

[6]) Tylův »Poslední Čech«, jejž tehda Havlíček ještě neznal, ale jejž později tak ostře skritizoval, vyšel r. 1844 nákl. Calvovského knihkupectví, tiskem Jarosl. Pospíšila.

Ehrenbergrowy powěsti [1]) se těším. Těm wečerům české šlechty ale ani za mák newěřím! To nějaký šelma wymyslil! —

S Iliry neb snad Jihoslowany nyní nejwíc sympathizuji a naději mám, že budu ještě tenkrát sympathisowat, až se odtuď nawrátím. S Poláky a Rusy nechci mít nic. To wšak je jenom sub rosa mé mínění a teprw za několik let se odwážím, tiskem wšechno těm pánům do očí opakowat a proti celé Kollarové idei proti Slowanstwu bouřit. Jsem totiž w stawu a mám chuť dokázat, že Rusowé a mutatis mutandis Poláci, nejsou naši bratři jak je jmenujeme, ale mnohem větší nepřátelé a nebezpečnější naší národnosti než Maďaři a Němci. Jazyky jejich a literatury můžem použit jak chceme, ale wšechno strejčkowání s nimi na stranu. Sic to špatně wypadne. — Toto wšak Wám nyní prawím jenom priwatim, dále a obšírněji o tom promluwíme oustně. —

Posílám Wám zas několik nowých epigramů malinké nádobky do kterých wztek swůj nalíwám, když ho nesmím oustně wyslowit, aby mi srdce nežral; některé z nich se Wám jistě snad zalíbí. k př. Poeta laureat. Nápis na kolej. Etymologie. Wysoké školy. Bělohorská. Zuk. zuk. Česká modlitba atd. [2]) Již samy sebou ukazují, že při nich nikdy na tisk nemyslím, neboť polowic ani do tisku přijíti nemůže. Dělám to pouze pro své wyražení. — Můžeteli se některému usmát, prosit. — [3])

---

[1]) Míněny tu Josefa Ehrenbergra »Původní vlastenecké povídky. pověsti a báchorky«, jež vyšly v šesti sv. u Jarosl Pospíšila v l. 1844—47.

[2]) Viz epigramy tyto v dodatku k dopisům Havl. Klejzarovi.

[3]) V »Básnických spisech Karla Havlíčka« (v Praze 1898) vyslovil jsem na str. XXVIII. úvodu v druhé poznámce souhlas s míněním projeveným v 30. čís. Času z 25/7. 1896, str. 471, že Zap některé z epigramů, jež mu Havlíček zaslal, dal uveřejniti v čís. 66 a 67 »České Včely«. Dnes o tom poněkud pochybuji, a to z těchto důvodů: V doušce k následujícímu zde listu, danému

Holowacký ať se strany swých písní nebojí, že by mu Bodjanský slowo nezdržel, poněwadž to jde skrz mé ruce, a Boď. wždycky se má co bát, že bych mu to weřejně tiskem wyčítal. Pak také záleží na mně Boďanskému proto, že očekáwá, abych o něm w Čechách a jinde wydáwal dobré swědectwí, a abych s ním zůstal budoucně w dopisowání. Ačkoli je Boďanský jako jiní šelma, předce jistě w tomto pádu ho neošidí. Obzwlášť nyní, když s ním nechci jet, a ukazuji mu, že od něho nechci přijmout žádné dobrodiní, tím wíce se bude bát, abych ho neznectil. Já zde wůbec od žádného nic nechtěl, a také nejwíc proto nechci jet s Boďanským, aby ani on to nemohl říci, ačkoli by mi to nedělal zadarmo. Nechci totiž ve svém mínění od jiných záwiset, aby nemohli pak, jak dělawají říci, že se jim špatně od-

---

ve Varšavě 16. července 1844, připojené tomuto dopisu dne 17. srpna t r. v Německém Brodě, píše Havlíček Zapovi, že byl po návratu svém do Německého Brodu, tedy po 28. červenci t. r. asi devět dni v Praze; tedy mezi 28. červencem a 17. srpnem. Ale epigramy Havlíčkovy otištěny jsou v č. 66 a 67 »České Včely«, z nichž první vydáno dne 16., druhé pak dne 20. srpna 1844. Mohl tedy Havlíček epigramy tyto zcela dobře sám redakci »České Včely« odevzdati, a netřeba tudíž míti Zapa v podezření, že by byl jednal v tom ohledu proti přání přítelovu, výslovenému v dopisu z 30. dubna a opět v tomto listu. Tehda nebyl též redaktorem Včely Zapův přítel K. Storch, ale Klutschak. (Viz 2. pozn. na str. 135 zde!)

Těchto v »České Včele« otištěných epigramů jest třináct, a jsou to následující:

V čís. 66. »Hudci k svátku.« — »Praeparanda.« — »Talenty« (tento pozměněn: »někomu dal Pánbůh vtip, tobě Mikši břicho.«) — »Verba docent, exempla trahnunt.« — »Mládencům a pannám.« — »Text harmonie sfer« a »Poeta laureatus.« V čísle 67. pak: »Anti-Gall.« — »Akademie přírodních věd« (m. »Vídeňská akademie.«) — »Daguerreotyp.« — »Nouze naučila Dalibora housti« »Velmi mnohým básníkům« a »Sympathetický prostředek.« Tyto epigramy mající podpis »Havlíček Borovský,« jsou první verše, jež Havlíček uveřejnil.

plácím. Oni všechni wíce použili mne než já jich a teď jsem tomu welmi rád. —

Mějte se zatím co možná we Lwowě nejlépe: paní Waší wyřiďte nejuctiwější poručení a Ludmilce mé pozdrawení zatím schowejte, až mu bude rozumět. Od srdce Wám přeji brzy proměnu, dobře wěda ze zkušenosti, jak Wám je krušno w tom Lwowě. Četl jsem nedáwno Waše jméno we Wšeobecných Augspurk. Now. mezi spolupracowníky Wčely; snad to neučinili bez Wašeho wědomí ti páni w Praze?

Buďte jen hodně zdráw.

Jde na poštu 6./6. 1844.

— —

W Waršawě 16ho Čerwence 1844.

Mnohowážený Pane a Příteli!

Weliká bouře a krupobití se sebralo na Waší bídnou hlavu zde we Waršawě a již snad odtáhla do Prahy do Musejníka aby se na Wás do Lwowa sesypala. — Nerozumíteli allegorii, tedy zřetelně: J. W. P. Maciejowski na Wás poslal nedáwno Wocelowi antikritiku, neb lépe wybídnutí, abyste se zodpowídati ráčil, proč w jeho spisech nenalézáte wšechno dobré atd. k tomu cíli wšechny Waše úsudky o swojích spisech, které jste kdy w posledněj ších Musejníkách napsal, cituje a jaksi wážně s triumphem na obšírnější wyložení wyzýwá! — [1])

[1]) Tato výstraha Havlíčkova nebyla planá. Zap napsal o spisu Maciejowského »Polska až do pierwszéj połowy XVII. wieku« do Musejníka dva úsudky; první z nich nalézá se v ročníku 1842 str. 625 a praví tam Zap, »že mnohé články jsou menší ceny« a »méně kriticky vypravovány«; druhý otištěn v ročníku 1844 str. 247; tam zase vytýká Z., že se M. drží pouze tištěných pramenů, že jest nedůkladný a nesprávný.

Soudím tedy nezbytečným, abyste, aspoň hned o tom věda, dobře jeho spisy přeslabikowal, a důwody swého mínění (nepochybuji že jich máte dost) sesbíral a tak s odpowědí nemedlil. Nemáteli ale chuť do té nowé pračky, přepusťte to mně, já mu to wšechno obšírně wyložím: neboť mám obzwláštní zalíbení w polemice a bude ze mne časem dobrá metla boží. Pana Tomíčka mám také za lubem: uwidíte jak mu odzwoním we swých cestopisných obrazech. — Rozumí se, že se Wám strany p. Maciejowského nabízím jenom žertem, ale — oprawdu bych to udělal, kdyby ste chtěl: a pod Waší firmou: Karel Wlad. Zap. — Zde jsem četl celé Tomíčkiana w Kwětech a diwím se, že jste ho tak zlehka pošímrali a ještě tonem té antikritiky sami dali příležitost k wyváznutí (Tomíčkowi). Mohli jste ho pořádně zkoupat, an se bez znání wěci a k tomu s jakýmsi nečistým záměrem na tu kritiku wydal. Uwidíte, jak mu ji osolím, až jen ji přečtu we Wčele.

Waše psaní jsem od p. Dubrowského [1]) obdržel, awšak aspoň nyní nikterak nemohu do Lwowa přijet;

O dalších dvou spisech Maciejowského, z nichž první: »W. Al. Maciejowského historya prawodawstw słowanských« (4 díly 1832—45) druhý pak »Pamiętniki o dziejach pisemnictwie i prawodawstwie Słowian aż do wieku 14. (w Warš. 1839, 2 díly) napsal tam Zap, že píše-li M. o jiných Slovanech, jest často nesoudný a obmezený; jeho sloh zdá se mu zanedbaným, nejasným a výklad zmotaným.

Na tyto posudky, jež ovšem vedle těchto výtek obsahují též mnohou chválu, odpověděl Maciejowský listem zaslaným redaktoru Musejníka Wocelovi daným ve Waršavě dne 10. července 1844 — tedy právě před samým příjezdem Havlíčkovým do tohoto města. M. neb jeho syn Havlíčkovi asi věc tu sdělil. List tento pak uveřejněn v Musjníku r. 1844 str. 628, jest však držen velmi mírně a věcně. To byla tedy ta bouře a krupobití, které Havlíček Zapovi zvěstoval.

[1]) Petr Pavlovič Dubrovskij (Dubrovski) spisovatel ruskopolský. Byl gymn. prof. ve Varšavě a vydával tam v l. 1842—43 polsko-ruský časopis »Jutrzenka-Dennica«. R. 1851 stal se prof.

kromě všech jiných příčin již uwedených nejpodstatnější zde uwádím totiž: že nesmím, neboť dle pasu mohu jenom recta via do Čech. Tenkrát welmi rád wykonáwám rozkaz, neboť po Praze prahnu jako ryba po wodě: ačkoli se tam z jistých příčin nezdržím než několik dnů. Chceteli mi o něčem psáti, pište do Brodu

J. Ev. Purkyně.

(německého) zhola jenom K. Hawlíček bez titulu, neboť nyní nemám ani jména.

Mezi jinými drobnůstkami také jsem byl we Waršawě as 5 dní nemocen a proto jsem se zde musel o dwa dní wíce pozdržet; wšak ale w pátek již odjedu najisto. Naložili mi knih jak na osla.

W Brodě Německ. 17. Srpna 1844.

---

polského jazyka při hl. paedag. ústavu v Petrohradě. Zemřel r. 1882. Dubrovský dopisoval si s Hankou, Purkyní a Šafaříkem — Viz též zmínku o Dennici varšavské a o Dubrovském v listu Girglově z 11. července 1843 na str. 55. zde!

Od té doby jsem šťastně po nějakém pobytí we Wratislawě u p. Purkyně (Čelakowský byl již w Čechách) šťastně domů dorazil [1]) awšak nešťastnou zprawou, smrtí otcowou, asi dwě neděle před mým příjezdem překwapen byl. Tato nešťastná událost mnohé mé plány zcela změnila, an především celou zimu doma u matky trá-

Frant Lad. Čelakovský.

witi musím. Na jaro teprw odtáhnu do Prahy. Předce wšak jsem byl již as 9 dní w Praze, kde jsme w samých radowánkách wlasteneckých až pod krk plowali. Čela-

[1]) Havlíček přijel, zdržev se osm dní ve Varšavě, odkud ještě 16. července Zapovi píše, do Vratislavi v druhé polovici července 1844 a odjel odtud dne 22./7. Ani V. Zelenému (viz téhož článek »Ze života Karla Havlíčka« Osvěta 1873, str. 30); ani Karlu Tůmovi Karel Havlíček Borovský str. 84) nebylo známo, že Havlíček Čelakovského ve Vratislavi nezastal; oba píší, že se H. u Č. stavil, a Tůma dodává, že tam nějaký den pobyl. Ovšem ale dodává, že ani v listech Čelakovského, ani v zápiskách Havlíčkových jemu známých, o tomto shledání není žádné zprávy.

kowský tam také byl,[1]) a mnoho se dálo jemu ke ctí. Za ty dvě leta pokročila národnost w Čechách wůbec a zwláště w Praze welmi dále. Nápisů českých je mnohem

[1]) Na konci dubna 1844 zemřela první choť Čelakovského Marie. Odhodlav se přivésti svým osiřelým dětem novou matku, rozhodl, že požádá o ruku Antonii Rejsovou (Bohuslavu Rajskou), žijící tehda u svého švakra Dra Staňka v Praze. (Viz o tom list Čelakovského k Antonii z 20. srpna 1844, otištěný v knize »Z let probuzení«, v Praze 1872 kn. II. 10.)

Za tím účelem odejel dne 6. července 1844 z Vratislavi do Čech. (Viz list Čelakovského Vinařickému daný ve Vratislavi dne 29. června 1844 v »Sebraných listech« F. L. Čelakovského 1869 str. 466, kde se ovšem o účelu cesty nemluví), navštívil Vinařického na Kováni, a zajel pak do Prahy, kde se s Bohuslavou zasnoubil. Po krátkém výletu do Strakonic, z něhož se však již 7. srpna vrátil, odejel Čelakovský, dosáhnuv svého cíle dne 12. srpna z Prahy. (Viz o tom »Z let probuzení kn. I., str. 147 a 149). Setkal a snad též seznámil se tedy Havlíček s Čelakovským za svého pobytu v Praze v první polovici srpna 1844. O tom, zda-li a jaké byly pozdější styky Havlíčka s Čelakovským, nezachovalo se, pokud vím, nižádné paměti; že si ale Čelakovský Havlíčka vážil, tak jako tento ctil jeho, to vysvítá z neuveřejněných dosud listů Čelakovského, v nichž o Havlíčkovi projevoval mínění nejpříznivější. (Viz článek Jana Jakubce »Čelakovský a Havlíček« v »Obzoru Literárním a Uměleckém« č. 2 z 1./2 1901 str. 17.) O tom zdá se mi svědčiti též epigram, uveřejněný z neotištěného před tím rukopisu Čelakovského v 27. čísle Lumíru z 20. června 1896 str. 313 Epigram ten, patřící mezi ony, jež nazval »Kvítí«, zní takto:

Klínopán.

Žádný mír těm špalkům, těm duchomorcům!
Karle, bez ustání jen klínopády na ně.

Napsán byl, jak vysvítá z poznámky v »Lumíru« k veršům těm přičiněné, zajisté po roce 1847, an jest připsán k výtisku Čelakovského »Spisů básnických knihy šestery«, korrigovanému a doplněnému vlastní rukou spisovatelovou, kteréžto spisy, jak známo, vyšly r. 1847. Proto nesdílím náhled vyslovený v právě dotčeném článku Jana Jakubce, (tamže pozn. 4), že by se epigram ten týkal Karla Vinařického a vztahoval se k jeho »Sněmům zvířat«, které přece vyšly již r. 1841, nehledě ani k tomu, že se obsah jeho patrně nehodí ku konservativnímu, ba zpátečnickému směru básně Vinařického, ovšem ale na řízné epigramy Havlíčkovy proti Jesuitům a p. (»Šotek« 1849) a na jeho žurnalistickou

více všude. I zde w Brodě je nyní bibliotéka česká in spe, kováme silně. —

Nyní ještě s prosbou. Calve prý newydá leda na druhý rok 4tý swazek [1]): pročež Wás žádám, odešlite mně (a l e h n e d) ty překlady, poněwadž již se odjinud o to myslí přeložiti Gógola. Dám je do Wčely. Až budete wydáwat dále, mohu Wám původní práce neb jiné překlady poslat. Práwě letos posílá Wałujew (Rus) do Prahy na prodej Gógola a tudy ho jistě budou překládat. [2]) Outraty, které jste již od hranice měl, anebo ještě při odeslání míti budete milerád Wám w Praze, komu poručíte, složím. Jenom prosím brzy. Přiložte též můj wýtisk poměnek!! [3])

Buďte zatím zdráw, budoucně, až trochu krew sestydne, budu psáti více.

Poroučím se paní Honoratě co nejponíženěji: welmi ji w Praze chwálí za články Kwětské. — Pánům Čechům Lwowským se poroučím.

Mějte se dobře.

Deutschbrod.

Sr. Wohlgeboren Herrn

Karl Wladislaw Zap,

bei der k. k. Staatsbuchhaltung

franco. zu Lemberg.

[1]) Havlíček tu míní 4. svazek »Zrcadla«, v němž měly býti otištěny jeho překlady z Gogola. — Tento čtvrtý svazek však vůbec již nevyšel, a tak uveřejnil pak, jak již v dřívější poznámce bylo uvedeno, Havlíček své překlady z Gogola skutečně dílem v »České Včele« dílem pak v »Zábavných spisech« M. Gógola. — Viz o tom 3. poznámku k listu z 24. října 1843 na str. 113. zde!

[2]) Viz zmínku o něm na str. 141 a 3. pozn. tamtéž.

[3]) Poměnky, t. j. P. na r. 1844; ty dle předešlého listu. (Viz místo »Poměnky 1844 mně ale, prosím neposílejte.«) Zap pro Havlíčka již zakoupil, když tento byl ještě v Moskvě. Viz tam též poznámku k onomu místu.

K. Havlíček J. T. Klejzarovi.

Listy

z července 1843, z 24./3. 1844, 24./4. 1844 a z 25./5. 1844.

Josef Tadeáš Klejzar, jemuž svědčí následující čtyři listy, bydlel r. 1842 s Havlíčkem u Turků na Koňském trhu (Václavském nám.) v Praze a bezpochyby teprvé v tom čase s ním se spřátelil. Klejzar byl tenkráte externistou na theologické fakultě pražské a stal se zajisté již tehda, mnohem více pak později Havlíčkovi vítaným prostředníkem mezi druhy v semináři, Řezáčem, Mudrou a j., s nimiž tento po vyloučení svém z tohoto ústavu (v září 1841) již tak volně a často stýkati se nemohl. — Dat o dnu a místu narození a o dřívějším životě J. T. Klejzara jsem se nedopátral.

Asi v tom čase, když Havlíček opustil koncem října 1842 Prahu, by se odebral do Ruska, vstoupil Klejzar jako novic do praemonstrátského kláštera v Želivě, poněvadž však v té době ještě nebyl dovršil theologická studia, trávil školní rok 1842/43 (a snad ještě i následující) v semináři královéhradeckém. Tam dopisoval mu Havlíček z Moskvy, tam posílal mu své epigramy, sotva že je byl napsal. Činil tak za dvojím účelem. Jednak aby mu Klejzar o těchto jeho prvotinách jež dle tehdejších poměrů neměly ni špetky naděje býti

kdy otištěny — podal jakousi kritiku; jednak chtěl tím docíliti, aby epigramy ty, zvláště však ony, jež věnovány byly nenáviděnému presesu Rostovi z pražského semináře (či, jak jej tu raději jmenoval, Rožni) a sv. církvi, se dostaly touto bezpečnější oklikou do tohoto semináře, zvláště ale jmenovaným již přátelům Řezáčovi a Mudrovi.[1]) Kromě epigramů poslal tak Havlíček Klejzarovi ještě báseň: »Dumka na batelovském vrchu«, parodii »Tys bratr náš« a »Jehelníček Ludmily Češky«, o němž níže, rovněž i o tom, které epigramy a kolik mu jich poslal.

Těchto listů bylo zajisté více, než zde otištěno; jisto jest, že se ztratil aspoň jeden, napsaný mezi červencem 1843 a 24. březnem 1844;[2]) v Museu nalézají se však jen listy právě uvedeného data, pak dopisy ze dne 27./4. a 25./5. 1844, dané vesměs v Moskvě.

Listy tyto jsou nejen důležité pro životopisce Havlíčkova, podávajíce některé dosud nedosti známé, byť i podřízenějšího dosahu zprávy o Havlíčkově pobytu v Rusku, o tehdejší jeho duševní náladě a o jeho zaměrech do budoucnosti, ale též, a to především pro literárního historika. Obsahujíť ony nejen vysvětlivky autora samého k jednotlivým epigramům a některé poznámky o jich původu, ale o těchto epigramech, podána zde též autokritika Havlíčkova z níž poznáváme, že mladistvý ještě básník, maje před očima jasný ideál a cíl, dovedl býti tak přísným k sobě samému, jako později k jiným, a že úsudek jeho byl i vzhledem k vlastním věcem nejen objektivní, ale i jasný a bystrý a po většině též správný. Převzácné to vlastnosti u básníka, a to básníka sotva dvaadvacítiletého!

Odpovědí Klejzarových k těmto listům jsem se bohužel nedopátral, bezpochyby, že se ztratily, jako tak mnohé z pozůstalosti Havlíčkovy.

[1]) Viz o tom zmínku v listu Havlíčkovu Klejzarovi z 24./3. 1844, zde!

[2]) Viz o tom poznámku [1]) k témuž listu.

O pozdějších osudech Klejzarových mohu zde říci jen velice málo. Jak vysvítá z dopisů Havlíčkových slč. F. Weidenhofferové, zejména z listu daného v Praze dne 30. července 1846 (v. t.), byl Klejzar toho času již knězem řádu praemonstrátského v Želivě; chtěl-tě Havlíček, aby jej s jeho nevěstou oddal.[1]) Později, zajisté již před r. 1850, vystoupil Klejzar z neznámých mi důvodů z církve katolické, neboť vydal dotčeného právě roku v Hoře Kutné knížku pod názvem: »Povolání a úloha křesťanského kněze v novém věku. Od Josefa Thadeasa Klejzara, dříve katolického kněze a kapitulara řeholního, nyní kandidáta kazatelského ouřadu sl. B. v církvi evangelické.«[2]) Poněvadž byla v Kutné Hoře tehda jen tiskárna Františka Procházky, kdež téhož roku vydával Havlíček »Slovana«, jest dosti pravdě podobné, že oba přátelé byli ještě toho času v bližším styku. Na počátku let sedmdesátých byl Klejzar[3]) evang. farářem v Ostrově v Poznaňsku a, jak mi ev. farářem Bohumilem Marešem v Přelouči bylo sděleno, před tím, nebo snad po tom ev. farářem ve Stroužné u Chudoby, na samé české hranici.

Není mi známo, zda-li Klejzar ještě žije, a žije-li, kde se zdržuje, rovněž nevím, vydal-li ještě něco kromě uvedené knížky: ale jest jisto, že se nestal spisovatelem, jak jej Havlíček v těchto dopisech tak horlivě nabádal, a »Medvědí almanach«, o němž mu Havlíček píše, který měl vyjíti k »oslavě« 500letého jubilea pražských vysokých škol, k r. 1848 chystaného, nebyl nikdy napsán ani vydán a není ani nejmenší stopy, že by byl

[1]) Viz list Havlíčkův sl. F. Weidenhofferové z 30/6. r. 1846, zde!

[2]) Doucha uvádí v »Knihopisném slovníku československém« (str. 96), že knížka ta vydána v Praze 1850; ale na výtisku, jenž nalézá se v knihovně musejní, oznámeno na zadní straně: Tištěno v Kutné Hoře. Nákladem spisovatelovým 1850.

[3]) Viz o tom článek V. Zeleného »Ze života Havlíčkova«. Osvěta 1872, str. 654, první pozn.

Klejzar vyhověl vyzvání přítelovu, aby k němu něčím přispěl.[1])

Epigramy, jež Havlíček Klejzarovi posílal, psal na zvláštní lístky, jen jednou užil k tomu též rubu dopisu; epigramy ty označil běžnými čísly, podle nichž pak je v dopisech cituje.

V museu nalézá se osm lístků s epigramy, a však čísla prvního z nich nesouhlasí s čísly uvedenými v těchto dopisech, a opakují se všecky epigramy na tomto lístku se nalézající na ostatních; u dalších šesti lístků (II. až VII.) čísla sice souhlasí, ale mezi II., který obsahuje epigramy 16 až včetně 26, a mezi III., počínajícím epigramem čís. 30, jest mezera. Lístek tento[2]) (III.) má jen epigramy č. 30, 31, 32, 33, 34, 36, 43 a 44 na lístku IV. nalézají se epigramy č. 45—55 incl.; na lístku V. epigr. číslo 58—68, tak že tu opět mezera, na lístku VI. epigr. čís. 69—81 a konečně na lístku VII. epigr. čís 82 a 83. Lístek VIII obsahuje přepis »Dumky na batelovském vrchu«. Všecky tyto lístky psány Havlíčkovou rukou, k některým epigramům přičiněny různé poznámky a dán jim společný nápis: »Rozličné vlastenecké, náboženské, učené a jiné epigramy«.

Dnes nelze tvrditi s určitostí, zda-li přiložil Havlíček právě tyto lístky a listy k svým dopisům Klejzarovi, neb zda-li jsou to pouhé koncepty k těmto přílohám, neb konečně jejich opisy.

O prvním lístku ovšem z důvodu výše uvedeného jisto, že nebyl Klejzarovi poslán; rovněž mu asi neposlal Havlíček lístky šestý a sedmý, tak lze souditi

---

[1]) Viz též o »Medvědím almanachu« můj článek »Havlíček jako belletrista prosaik« v »Květech« XL (r. 1898) str. 9.

[2]) Epigramy ty napsány na rubu úryvku dopisu z 24./3. 1844 počínajícího: »Také se Vám musím pochlubiti . . . .«, a končícího: »aby tak byla úplná sbírka«.

aspoň z posledního dopisu z 25. května 1844, a to ze slov: »Zapomněl jsem totiž podotknout, že Wám zas posílám některé nově přidělané, a sice na 56, 57, 58 62, 63, 66 si mnoho nezakládám«; pak z toho, že v roztřídění epigramů bezprostředně toto místo předcházejícího, neuvádí Havlíček vyššího čísla než 66, a konečně, že v těchto dopisech nikde se nezmiňuje o epigramech na VI. a VII. lístku obsažených; ale ani opak není vyloučen. Co do ostatních lístků (II.—V.), mluví proti tomu, že by je Havlíček byl Klejzarovi zaslal, jejich neúplnost, o níž jsem se zmínil již shora, dále pak i ta okolnost, že Havlíček Klejzarovi poslal dle zmínky na počátku dopisu z 24./3. 1844 v ztraceném předcházejícím listu nejprve 6 epigramů, v tomto pak dalších 29 (+ 18); ale na II. lístku jest 12 epigr. (16.—27.), což by činilo s předcházejícím, ztraceným lístkem (neb s předcházejícími) 42 epigr.; patrno tedy, že tu není shody co do počtu epigramů k dopisům připojených a epigramů na listech v museu se nalézajících.

Netvoří tedy tyto musejní lístky podle mého domění část této korrespondence, proto je zde tedy nereprodukuji. (Výminku mohl by ovšem činiti lístek III., napsaný, jak svrchu již uvedeno, na rubu úryvku dopisu, a však i ten úryvek může být koncept Klejzarovi nezaslaný a — to tím spíše, že epigramy tam se nalézající, číslovány na přeskáčku (30—34, pak 36 a konečně 43, 44). —

Aby však byly tyto dopisy, oplývající číslovými odkazy na připojené epigramy co možná nejvíce srozumitelné, otiskuji bezprostředně za nimi všech 66 epigramů, o kterých zde řeč a které Havlíček Klejzarovi z Ruska poslal. An však I. lístek, obsahující epigramy čís. 1.—15. incl. schází, musil jsem tento, jakož i mezery v lístku III. a mezi lístky II. i III., pak IV. a V. dle — někdy dosti neurčitých — indicií v těchto dopisech, pokud a jak bylo možno, doplniti. Při tom řídil jsem se hlavně, vedle

pokynů Havlíčkových o druhu neb zvláštnosti jednotlivých epigramů, též jejich, mně známým datem a to tak, že, hledě k datum posledního dopisu, 25 května 1844, nezařadil jsem tu žádného pozdějšího epigramu. Ovšem ale připojuji ku konci jejich seznam. Při tom podotýkám, aby nebylo snad nedorozumění, že Havlíček napsal před 25. květnem 1844 ještě více epigramů, ale tyto nalézají se vesměs na lístku VI. a VII. (Mus.), a o nich se v těchto dopisech nejedná. Ježto pak kromě právě zmíněných, takých epigramů jest 67, kdežto dle mé, výše odůvodněné domněnky Havlíček poslal Klejzarovi nejspíše 66 (a možná tedy snad i 67 epigramů), zdá se kombinace moje zcela opodstatněnou.

Pokud se pak týče epigramů na musejních listech neobsažených, hleděl jsem běžná čísla, která jim Havlíček dal v těchto dopisech a pro tyto dopisy zjistiti, ovšem z listů samých. Epigramy podávám v řadě nepřetržité i s poznámkami a varianty Havlíčkem k nim připojenými a označuji jen, které z oněch k tomu neb onomu listu byly přiloženy.

Posléze kladu tu »Dumku na Batelovském vrchu« zaslanou Klejzarovi s listem z 27./4. 1844. Jinak odkazuji na »Básnické spisy« Karla Havlíčka vydané mnou v Praze r. 1897, jichž udání se tímto ovšem doplňují a částečně mění.

Zbývá ještě, bych se tu zmínil o »Jehelníčku Ludmily Češky«, který Havlíček zaslal Klejzarovi právě v uvedeném listu z 27. dubna 1844.

»Kytka od Ivana Čecha,« jež mu k tomu zavdala podnět byla otištěna v »Květech« čís. 58 z 22. července 1843 a obsahuje deset časoměrně skládaných dystich, z nichž první jest povšechné věnování; ostatních devět svědčí různým, jen křestními jmény uvedeným současným básnířkám a vlastenkám. Že právem vzbudila

Havlíčkovu satiru, pochopitelno z jejího obsahu, který tu podávám bez další poznámky.

Kytka
od Ivana Čecha.

Ze kvítků spanilých, hle! tu pěknou kytku uvil jsem,
z nejkrásnějších, co milá jich Vltava zkojila.

Bohuslava Rajská (Čelakovská).

Bohuslavě.

S růží a lilií můžeš Ji vhodně porovnat,
vroucně-li, jak Ona, svou kvítka ta Vlast milují.

Vlastimile.

Jak pro vlast cítí, jak vzorná Češka je ve všem,
nejlíp čítající básně její se doví.

Bohunce.

Těžko co říci jí k oslavě, úcty pocit slovo tráví:
slávozpěv každá byla by píseň o Ní.

Sestrám N.

Výbor tu hle! Češek; jednať ta Vlastě podobna,
jedna opět Libuši, právě Boženka třetí.

Jaroslavě.

Tvář to z padlého sněhu jak by svítala Vesna;
ze všeho nadějná Vlasti jeví se dcera.

Marie Čacká (Pichlová).

Marii H.

Jak Marie skromná a tichá, ze vší tu bytosti
jemně prosvítá k lidstvu a k Vlasti oheň.

Miline.

Obraz to vzácný Pražanek ctnosti pravočeských;
každý rys tu jeví ráz cele nezkažený.

Antonii F.

Srdce celá, zápal tak vroucí darmo hledal bys,
v každém pohledu blesk a slovo jiskra živá.

Bohdance.

Tobě nad Labe tam, Bohdanko, kvítko posílám:
víš, jak se jmenuje? však Ti to někdo poví.

Pokud jsem mohl vypátrati, svědčí druhé z těchto dvojverší Bohuslavě Rajské (Antonii Reisové), později druhé choti Fr. Lad. Čelakovského; třetí básnířce Vlastimile Růžičkové[1]), čtvrté Marii Čacké,[2]) páté sestrám Němečkovým, dcerám to prof. Němečka, z nichž jedna se jmenovala Zdeňka, druhá Milada, třetí pak Boženka; sedmé Marii Hoškové, osmé Miline Hlavsové, jež vesměs přispěly básněmi do »Pomněnek na r. 1843«, vydávaných spolu s tanečními pořádky při »Českých bálech« v letech 1841 až 1846; »Pomněnky na r. 1843, přinesly výlučně básně napsané dámami.[3])

Kdo vězí za pseudonymem Ivan Čech, není mi známo; nalezl jsem jen pod tímto jménem různé básně v tehdejších belletristických listech a zejména též v »České Včele« z r. 1847 za redakce Havlíčkovy. V tomto ročníku »Č. V.« v č. 104 otištěn též dopis z Pardubic s podpisem »Ivan Čech«, dle čehož by se mohlo souditi, že týž v uvedeném roce tam bydlel

Není tedy snad tak zcela nepravdě podobna domněnka, že za tím pseudonymem asi se skrývá

[1]) Anna Vlastimila Růžičková, nar. 8. června 1828 v Plzni, † v Praze 11./12. 1869. Vydala »Básně« v Praze 1859 tiskem a nákl. Kateř. Jeřábkové a přeložila některé povídky, zejména Zschokkovu novellu »Uprchlec v horách Jurských.« (V Praze 1847, u Jar. Pospíšila.)

[2]) Františka Bohunka Svobodova, pak choť dra. Josefa Bojeslava Pichla, česká básnířka, nar. v Praze r. 1811, † tamže 18./3. 1882. Vydala »Písně« r. 1857, II. vyd. 1882.

[3]) Viz bližší v článku Dra Fr. Bačkovského »K oslavě Národní besedy,« Světozor 1888 str. 166 a v »Zevrubných dějinách českého písemnictví« od téhož str. 858 a násl.

Dr. Jos. Bojeslav Pichl (1813—1888), který byl v Pardubicích od r. 1843—1848 lékařem. Týž byl, dokud dlel v Praze, účasten pořádání »Českých bálů« a spolupracovníkem Tylových »Květů« (Viz Riegrův »Naučný slovník«). Ježto pak »Kytka«, jak ukázáno, věnována hlavně dámám, jež přispěly do »Pomněnek« r. 1843 na »Českém bále« rozdávaných, Pichl pak, jak známo, zvláště v té době také verše psal — připomínám tu z mnohých, již od r. 1834 v »Květech«, »Včele« a j. uveřejněných, jen jeho balladu »Vilém z Kounic« — ba také do »Pomněnek« na r. 1841 přispěl; jest souvislost dosti patrná.

»Jehelníček«, jejž Havlíček, jak Klejzarovi v tomto listu píše, poslal příteli Girglovi do Prahy, aby jej zaslal pod jménem Ludmily Češky redakci »Květů«, by jej uveřejnila v č. 58. r. 1844, ovšem, jak se původce jeho zcela důvodně obával, byl odmítnut; v celku Jehelníček teprve otištěn r. 1897 v mnou vydaných »Básnických spisech Karla Havlíčka«. Podotýkaje tedy zde jen ještě, že Havlíček v »Jehelníčku« paroduje úplně »Kytku« a to nejen co do básnické formy, ale i co do počtu distich, ba, jako v distichu Rubešovi věnovaném, i co do vyjádření slovního, nezapomínaje ani na všeobecné »věnování« a ne méně na »věnování« specielní; upozorňuji zároveň, že to jediné časoměrné distichy, jež Havlíček kdy napsal.

Epigramy ty povstaly v Moskvě v době od 26. března do 4. dubna 1844 a jsou připsány následujícím spisovatelům: 1. Amerlingovi, 2. Jaroslavu Kalinovi, 3. Janu Slavomíru Tomíčkovi, 4. Jakubu Malému, 5. Karlu B. Štorchovi, 6. Frant. Jaromíru Rubešovi, 7. Jiřímu Kolárovi, 8. Václavu Filípkovi a 9. Karlu Sabinovi. Ohledně bližšího poukazuji na shora uvedené »Básnické spisy Karla Havlíčka, kde v úvodu na str. XLVI.—L. a pak na str. 113—116 o věci té podrobněji pojednáno.

W Moskvě asi w . . . . 1843 nečitelno.[1])

Bratře Klejzare! Posílám Wám tam pro potěšení Kreml; ale jen bez zlata, všechny wěže, které jsau zlatem kowané není zde widět. Stojí to za to, jeti w zimě měsíc do Moskwy, nic teplého nejísti a spáti na saních sub protectione kožicha: ale widěti za to (Kreml) [2]) Snášejte trpěliwě wšechno, nic není na swětě za darmo; já sám mám toho příklad. A wšak nikdy mně ještě nemrzelo, co jsem wynaložil k dobrému. Podlé Wašeho psaníčka od 26^{ho} Března, které mi 16. Června přišlo do rukau, widím, co jsem již napřed myslil, ale i také co jsem newěděl, že můžete moje psaní dostáwati do rukau. Poslal jsem Wám 14^{ho} Června žluté a červené = kacířské a prawoslawné, oddělil jsem své myšlenky jako owce a kozly. Bojím se stranu toho gubernium, aby ste neměl nějaké nehody a bídy; ale snad za Wás páni bratří nebudau 450 $\frac{w}{w}$ litowat. Pošlite tu rekomendací, co Wám dal rektor na cestu do Uher, snad od Wás nebudau nic chtít. Jestli není jiná pomoc, řekněte jim, že jsem já bez toho dlužen také, a že až se wrátím zaplatíme oba »in naturalibus«. Nepište mi dříwe obšírné psaní, pokuď newyjdete z nowiciatu; [3]) já wím, že na Wás dobře dáwají pozor. Pak mi ale wšechno powězte důkladně: speciatim bych rád wěděl Waše fata od Prahy až do Želiwa přes Uherskau hranici; ale wšechno popište do nejmenšího Pak co jste dělal w nowiciatě, co ste wytrpěl, co ste se naučil atd. Též

[1]) List tento napsán asi v červenci r. 1843; to vysvítá ze zmínky v něm obsažené, v níž H. praví, že jest již pět měsícu v Moskvě; do Moskvy však přijel H. dne 5. února 1843. (Viz: V. Zelený »Ze života K. Havlíčka.« »Osvěta« 1873, str. 21.)

[2]) V listu jest zde litogr. vyobrazení Kremlu. Pod obrázkem napsal Havlíček: »Otec náš«. Pod tím vytištěno: »Крем.ль.

[3]) Viz, co řečeno o tom v úvodu k této korrespondenci. List z 14. června 1843 se ztratil; proto jsou narážky v dopisu tomto nesrozumitelné.

mi popište indiwidua wašeho kláštera, pokuď je znáte, od koho se dá pro dobré naší literatury co očekáwat, aby aspoň když nic jiného knihy kupowal. Nelitujte ingaustu a papíru, kupte si tenaunký papír atd. Především Wás prosím (neboť wím, že Wy se mnau jste w duchu w Moskwě a na cestách), kdyby ste si na něco wzpomněl, co bych zde měl pracowať nebo nač pozor dať, připomeňte mně. Wíte že člowěk pro stromy les newidí: a okolo mne se tak wšechno bauří, že by nebylo diwu, abych na mnoho nezapomněl; a pak se do Moskwy nedá hned tak odskočit. Wíte že bych byl rád, abych z této swé dosti trpké expedicí co možná největší užitek wytížil. — Ještě se Wám musím s něčím pochlubiti; ale sub rosa (ne abyste si myslil že tu mám snad nějakau milenku; od toho mně teď Bůh musí na několik let chránit, nemám kdy) totiž, že se u mně prowalila básnická žíla. Wždy to bylo mé jediné starání, státi se básníkem a nyní již mám toho důkazy (nesmějte se!). Hned po cestě a ještě wíce po přibytí do Moskwy hrnuly se mi básnické myšlenky do hlawy jako drawí ptáci, a přeswědčil jsem se, že dosti dobré. Já použil té methody, swoje wýtwory prof. Bodjanskému [1]) wydáwati za básně Wocela, Jablonského atd., které propter certum aliquid cens. nebyly tištěné. Nabyl jsem weliké sláwy u něho, ačkoli ne pod swým jménem. Škoda jen, že Wám nemohu žádnau poslať, nedají se, jsau tuze n ě ž n é, zwadly by n a h r a n i c i. Až přijedu powíme si wíce. Nyní nejwíce pracuji o nauce rýmu, neboť mi posud forma byla nejtěžší; myšlenek jsem měl na kopy, ale nemohl jsem je dobře uložit. Až zwítězím nad formou, to jest asi za 5 let (nebo tak dlauho asi budau trwati grammat. práce k tomu potřebné), pak si dupnu a hodím na pány weršem. Též bych i prosaické práce tak dlauho držel pod hoblíkem, (neboť widím, že člowěk

[1]) Viz poznámku k listu Zapovi z 1. května 1843, str. 96 zde!

co rok jest maudřejší a stydí se za to, co před rokem držel za futrál učenosti své), ale sotwa se udržím, poněwadž na mne ze wšech stran o korrespondencie a popsání Ruska atd. naléhají. Ti pánowé jsau již zwyklí na cestách wíc rozšaupať pér než bot a když jdau domů do wsi na swátky již podáwají do Kwětů: humoristické obrazy z cesty atd. Welice jim diwno, že člowěk může byť w Krakowě, w několika krajích Haliče, w Uhřích [1]) (a sice po baurliwém congressu); pak na to we Wídni, 2 měsíce we Lwowě! et incredibile dictu w Kijewě 10 dní a w Moskwě 5 měsíců a to wšechno procestowat a prožit mlčky, ani řádek w Kwětech. A přitom umět prawopis! Kdybych jim to byl nedokázal, jistě by žádnau jinau příčinu w tom nehledali, než že newím, kde se klade y a i. !!! Nyní již si sotwa déle pomohu, musím začíti: Meine literärische Laufbahn. Wšak se bojím tiskárny jak čert swěcené wody. Uwidíte-li někde w Kwětech atd. podepsáno: H. B. neb H. Borowský neb pleno titulo Hawel Borowský: tedy se za mne pomodlíte 3krát zdráwas a andělíčku strážce. Abych Wám ukázal ironii žiwota, dám Wám zprámy o české literatuře z Moskwy (trochu dlauhý trychtýř): Matice bude dáwat od 1844 prämie po 100, 50 dukát. za důkladné spisy: Stöger bude letos již dáwat 40, 20 dukát. za dobré dramat. kusy. [2]) Tomkowa česká historie wyšla. Wocel jest redakt. Čas. Musejního. Musejník se tiskne Šemberow.

---

[1]) Tu naráží Havlíček na výlet, který o prázdninách r. 1842 podnikl do Haliče a severních Uher. Viz o tom 1. poznámku na str. 45. zde!

[2]) Viz o těchto cenách bližší zprávu v listu Fr. Girgla z 11. července 1843 na str. 47 zde! Dle toho končila konkursní lhůta o Vánocích 1844, ale k udělení cen těch nikdy nedošlo.

Stögrovo divadlo v Růžové, nyní Půjčovní ulici, bylo pouhou krátkou episodou R. 1847 proměněn dům v zastavárnu. Viz o tom poznámku na str. 136 zde! pak J. J. Staňkovského »Kronika divadla v Čechách« str. 78 a násl., konečně J. V. Friče »Paměti« I. 216 a násl.

prawopisem. Matice své spisy wydáwá též tak. Bach [1]) jest českým básníkem. Kolárův cestopis wyšel. Tomkowa česká hist. wyšla atd. [2])

Týž témuž.

Tadyašowi, z Boží a Apoštolské milosti kler .... řádu nejbělejšího, po všechny časy rozmnožiteli .... Želivských mlynářů, item posluchači maudrostí .... na synagoze K. Hradecké nejbedliwějšímu pánu a příteli mně nakloněnému S. s. w. ur. p. p. [3]) (Porušeno).

Jelikož jste slowu swému, nedanému sice, ale bezpečně očekáwanému, odepsati mi hned, nedostál, aniž jaké medwědí psaní do diplomatáře zaslal jste: pročež Wám zde weřejně sypu na hlawu pytel koček (rozuměj epigramy) jako učinili kdysi zamilowanému rytieři a stateč-

[1]) Bach Friedrich, nar. 1817 v Hradci Králové, zemřel r. 1865 ve Vršci. Studoval v Praze na akademickém gymnasium. R. 1837 vydal v Lipsku sbírku svých básní »Die Sensitiven«, (Druhé rozmnožené vydání pod názvem »Gedichte« tamže r. 1847) Po té umlkl. Byl lékařem v Banátě, pak v Režici, naposledy pak ve Vršci. R. 1843 uveřejnil V. B. Nebeský v Květech str. 29. dvě české básničky Bachovy a doprovodil je krátkým, nadšeným přípisem. K tomu tedy směřuje tato narážka Havlíčkova. Tyto básně i s doprovázejícími je řádkami Nebeského otiskla také téhož roku »Dennice varšavská«, polsko-ruský to časopis. Jiné české básně Bachovy uveřejněny nebyly, leda že publikoval Koubek r. 1844 ve Květech překlady dvou jeho německých básní. Viz Dra. J. Hanuše »Život a spisy Václava Bolemíra Nebeského« v Praze 1896, str. 22.

[2]) Všecky literární zprávy, jež tu Havlíček sděluje Klejzarovi, vyňaty — až na zmínku o Bachovi — z dopisu Girglova z 11. července 1843; porovnej dopis ten na str. 45. zde! Z toho též patrno, že Havlíček napsal tento list Klejzarovi záhy po 27. červenci 1843, kdy ho — dle poznámky, kterou si na něm učinil — došel dopis Girglův, neboť cituje z něho, jak viděti, data po paměti.

[3]) Službu svou vzkazuji urozený pane, pane. Viz dopis Havlíčkův témuž z 25. května 1844.

ném pánu Donu Quijotu, když z okna hlawu wystrčil. Bojím se, aby Wám některá twář trochu nepoškrabala. Cura ut valeas.

Hawel Borowský
kočkař w Moskwě.

Dne 24. Března 1844.[1])
t. j. now. styl

Ale aby Wás beze žertu wšichni čerti koptem pudrowali, Wy šlakowitý, bílý arcineodpisowači! Nač čekáte? Na Ducha swatého, nebo snad až se wrátíte z Prahy. Panečku w Praze se wšichni zbláznili, a přede wšemi nese korúhew Doktor Wilím. Snad již wíte jeho nejnowější nápad. Nechci Wám ani o něm psát.[2]) Raději tedy promluwíme o epigramech. Máte jich již 35: neboť napřed poslaných 6 a teď posílám 29+18. Také jsem se nyní štítil, znaje Waši »teneram frontem« poslati Wám nějaký nečistý. Jsau zajisté wšechni mrawopočestní, ačkoliw některým cenzura hlawičku by zamáčkla, jmenowitě: 2. 9. 12. 16. 17. 20. 21. 23. 24. 25. 27!! jakož i 32. 46. 48. 52. 53.[3]) Nyní několik poznamenání:

---

[1]) Jak patrno ze slov tohoto listu: »Máte jich již 35, neboť napřed poslaných 6 . . . .« ztratil se mezi tímto a předešlým aspoň jeden dopis.

[2]) Míněn tu Dr. Gabler. Havlíček naráží na Gablerův úmysl vzdáti se úkolu Havlíčkem mu přiděleného Viz níže v listu Havlíčkovu ke Klejzarovi z 27. dubna 1844 a v Girglovu k Havlíčkovi z 11./3. t. r. str. 66 a 69 zde!

[3]) Jsou to epigramy: 2. Hermeneutický výklad a mystická důměnka, 9. Ius regale, 12. Krakowiáki, 16. Meč a kalich, 17. Крещение, 20. Объявление, 21. Evangelium sophisticum, 23. Výstraha. (Caveant consules.), 24. Politický (»Pomodli se Čechu . .«), 25. Ruská konstituce, 27. Oberstlandesamtsprojekt, 32. Ani jeden puntík nepomine ze zákona, 46. Ost und West, 52. Triplex immaculatio, 53. Nejkratší symbolum.

(Porušeno) ... w jakém pořádku bych měl ty čtyry werše postawit
... dala myšlenka do očí: že se počet pannen tím více zmen
... wojáků přibývá tak jako žáby a čápi, to jest

. . by = wojáci: panny,
kaše = wojáci: panny,
swíčka = wojáci: panny,

NB. Se mi zdá tuze rozwléčený, hodlám ho zkrátit. Co saudíte? a snad w národním duchu lépe by bylo.[1])

Rozumíteli? 15.[2]) Rozumíteli 21.[3]) Napřed jsem wyhotowil takto.

Proč bych nesměl býti atheistau?
Wšak sám pán Bůh učí tuto čistau
Wíru, sám všem špatný příklad dáwá
An krom sebe Boha neuznáwá.

Zdá se mi ale že je tento kratší mnohem ráznejší. Což wám?

22. třetí werš = den einen Fuß mit dem andern.

W češtině se nedá ani ten rozdíl wyjádřit, protože je Accus. = Instrumental. Oba na *au*.[4])

23. Lepší titul: Referát pražské policije k zeměpánu. Caveant atd. a podpis: Kuráž m. p. Stadthauptmann. — Uwádí se cizí řeč.[5])

Nyní máte o čem saudit: a sice Wás žádám nyní o podstatné (begründet) mínění: rozwrhněte je na čtyry třídy a neb na pět: Wýborné (ač jsú-li které), pořádné, dobrá myšlenka ale neprowedená dobře, prostřední, špatné. A napište mi jenom, která čísla pod kterau rubriku patří; bez komplim. 7. patří do též

[1]) Jest to epigr. 10. Logika a pranostika.
[2]) 15. Nouze naučila Dalibora housti.
[3]) 21. Evangelium sophisticum.
[4]) 22. Ethnografický, (»Hanák, velké panák« . .«)
[5]) 23. Výstraha. (Caveant consules.)

rubriky jako na Rožně: oslí skrání.[1]) Hodlám jich nadělati více pod tau rubrikou: Novum test. praef. in veteri.

Rožně hodlám aspoň w epigramech zwěčnit: i 4. praeses Antonín je on. Pak Wás ještě prosím o jednom: Největší má péče byla složiti některé epigramy w národním duchu: prosím Wás, napište mi pokuď jsem to dokázal w číslech: 8. 10. *12* 14. 20. 22. 23. 24. 25. 28. 46.[2]) Rozumí se ale, že jenom forma může být národní: wěc sama národu owšem neznáma: a kam bychom přišli, kdybychom nesměli přes meze wědomostí obecního lidu překročiti dále. Tedy jenom pokračowati w duchu národním k předmětům wyšším. 12. doufám, že jsem dobře napodobil Krakowiak.

Že jsem nadarmo w semináři chleb nejedl dokazují 1. 2. 3. 4. 6. 7. 16. 17. 21. 26. 28. 32. 33. 34. 35. 44. 45. 48. 52. 53. a sice 2. 3. 4. 7. 16. 21. 26. 32.[3]) jsau

---

[1]) »Novum testamentum praefiguratum est in veteri,« »Stejní hrdinové jsou . .«

[2]) Jsou to epigramy: 8. Geografický, 10. Logika a pranostika, 12. Krakowiáki, 14. Originálnost, 20. Объявление, 22. Ethnografický (»Hanák, velké panák . .«), 23. Výstraha (Caveant consules), 24. Politický (»Pomodli se Čechu . .«). 25. Ruská konstituce, 28. Nové kacířství (»Evě pravil v ráji duch . .«), 46. Ost und West.

[3]) 1 Ecclesia militans, 2. Hermeneutický výklad a mystická důměnka, 3. Důkaz subjektivní, 4. *** »Proč pak mají mnišské cechy . . .« 6. Definitio disciplinaris, 7. Novum testamentum praefiguratum est in veteri,« 16. Meč a kalich, 17. Крещение, 21. Evangelium sophisticum, 25. Námitka Dru. Straussovi, 28. Nové kacířství, 32. Ani jeden puntík nepomine ze zákona» 33. Nový nápis, který vytesán bude ve zlatě r. 1848 nad posluchárnami theologické fakulty, 34. Pomněnky» 35. Příčiny pádu jezovitského řádu, 44. Ethymologický (Ježevit pochází spíše . . .«), 45. Kasuistický, 48. Talenty, 52. Triplex immaculatio, 53 Nejkratší symbolum.

z brusu nowé wynálezy na roli sw. theologie: hodlám za ně být pásán na Doktorst. S. S. Th.

Žádám Wás uctiwě a poslušně, abyste tyto epigramy p. Mudrowi a Řezáčowi zděliti ráčil: totiž udělejte jeden opis a pošlete ho jednomu z nich, on pak již může druhému odeslat. Učinil bych to sám, ale nechci jim adressowat psaní a do Prahy posílat z Moskwy takowé epigr. není dobře. Do Hradce nic neškodí, a z Hradce již pak to může jít dále [1]): učiňte mi tedy tuto práci k wůli. Ale w takowém pořádku je opište: Titul: Rozličné nábožné, učené, wlastenecké a jiné epigramy: Pak Církwi: 1. 3. 4. 2. 26. 21. 33. 51. 17. (*37. 32. 34.* 7.) 30. 45. 44. 42. 6. 35. 48. 55. Králi: 38. 40. 41. 9. 25. 24. 23. 27. Wlasti: 11. 13. 15. 43. 46. 8. 14. 22. 20. 12. 31. 16. Musám: 39. 5. 47. 28. 19. 50. Swětu: 29. 18. 10. 52. 54. 36.

NB. Na začátku před slowem Církwi: napište epigr. 49. [2])

---

[1]) Viz úvod k této korrespondenci.

[2]) *Církvi:* 1. Ecclesia militans, 3. Důkaz subjektivní, 4. *** »Proč pak mají mnišské cechy . .«, 2. Hermeneutický výklad a mystická důměnka, 26. Námitka Dru. Straussovi, 21. Evangelium sophisticum, 33. Nový nápis, který bude vytesán ve zlatě r. 1848 nad posluchárnami theologické fakulty, 51 Aus ihren Werken werdet ihr sie erkennen, 17. Крещение, 37. Rožeň-Samson, 32. Ani jeden puntík nepomine ze zákona, 34. Pomněnky, 7. Novum testamentum praefiguratum est in veteri, 30 Z historie literatury české, 45. Kasuistický, 44. Ethymologický (»Ježevit pochází spíše..«), 42. B. V. Maria Jesuitis salutem, 6. Definitio disciplinaris, 35. Příčiny pádu jezovitského řádu 48. Talenty, 55. Patroni Haliče. — *Králí:* 38. Demokratický, 40. In's Stammbuch Sr. Hochwohlgeboren, 41. Aristokratický, 9. Ius regale, 25. Ruská konstituce, 24. Politický (»Pomodli se Čechu . .«), 23. Výstraha (Caveant consules), 27. Oberstlandesstandesamtsprojekt. — *Vlasti:* 11. Nápis na sochu Karla IV., 13. Patriotický (Krleš!),

NB. 37. 32. 34. 7. musí mít společný titul: Novum testament. praefig. est in vet. atd I. II. III. IV. ale ještě krom 37 každý swůj). NB. po 44 napište: »Omnia ad majorem Dei gloriam.« — Rozumí se pište je bez čísel.

Také se Wám musím pochlubiti s myšlénkou o wydáwání epigramů. Mám totiž úmysl za několik let, až jich více nadělám, dát je někde tisknout, ale jenom nejlepší z nich, až se o tom s mnohými dobře poradím a sám po nějakém čase budu moci o své práci nestranně saudit. Epigram je satirická malá básnička; a tedy s obrázky tím více působuje satiry, tím více jde do živého. Hodlám tedy ku každému obrázky přiwtělit tak, aby byl wytištěn w prostředku a okolo něho obrázky. Wymýšlení těchto obrázků zajisté není lehčí práce než dělání epigramů. Poważte si, jak by to těmto epigramům přidáwalo komičnosti, kdyby ku příkladu: 2. byl vyobrazen morský krajolik (Landſchaft) a stádo prasat padající do moře w rozličných grupách; nad 4. aby byl biskupský erb s tím klobaukem a pod ním portret Rosta w širokém klobauku. 7. na jedné straně stádo lišek s zapálenými ocasy, na druhé hejno jezuitů. 10. wiz obálku. 11. Prawá statue Karla. 16. 26. Jak se

---

15. Nouze naučila Dalibora housti, 43. Nápis, který by měl býti na jistém domě v Praze, 46. Ost und West, 8. Geografický, 14. Originálnost (»Připodobněme pane švaře . . .«) 22 Ethnografický (»Hanák velke panák . .«), 20. Объявленіе, 12. Krakowiáki, 31. Apologie Táboritů, 16. Meč a kalich. — *Musám:* 39. Učený epigram (Puškin), 5 Verba docent, exempla trahunt, 47. Dagerreotyp, 28. Nové kacířství, 19. Anti Staněk — Anti Gall, 50. Allah Kebir. — *Světu:* 29. Synové světa, 18. Comparatio a majori ad minus, 10. Logika a pranostika, 52. Triplex immaculatio, 54. Umgang mit Menschen, 36. Demonstratio miraculorum, 49. Sympathetické léčení.

perou holemi katoličtí kněží s protestantskými pastory. 28. Ewa pod stromem, a místo hada na stromě doctor w uniformě w brejlích. Zrowna jak w Rafaeli atd. To jen tak zrowna na čisto, a až se bude wíc přemýšlet, najde se toho wíc a ještě lepší. — [1])

Epigramy hodlám ještě důkladněji studowat, až se jenom wrátím domů. Zatím jich sám wíc nadělám a potom až budu míti w českém jazyku větší praxi, přeložím nejlepší epigramy z jiných literatur, aby tak byla úplná sbírka.

NB. NB. NB. Odpowězte na toto psaní hned, hned. Abych wěděl, přišlo-li Wám do rukau jistě:

Dominus vobiscum. Deo gratias. Alleluja. [2])

[1]) 2. Hermeneutický výklad a mystická důměnka, 4. *** »Proč pak mají mnišské cechy . .«, 7. Novum testamentum praefiguratum est in veteri, 10. Logika a pranostika, 11. Nápis na sochu Karla IV., 16. Meč a kalich, 26. Námitka Dru. Straussovi, 28. Nové kacířství.

[2]) Nejvyšší číslo epigramu, jež v tomto listu uvedeno, jest 55; ale dle toho, co podotknuto na jeho počátku, byl by poslal Havlíček Klejzarovi do té doby, t j. do 23/3. jen 6+29+18=53 epigramů. Možná, že se tu Havlíček zmýlil, nebo že při odeslání dopisu ještě ony dva epigramy přidal; tomu nasvědčovalo by, že IV. lístek musejní končí též číslem 55. Viz též list z 25/5. 1844 str. 191 2. odstavec a pozn. 6. zde! Jiná obtíž záleží v tom, že epigramy »Příčiny pádu jezovitského řádu« a »B. V. Maria Jesuitis salutem« jsou v opisu, z nichž jsem je vzal, datovány 6. září 1844; zdá se, že toto datum není správné, že byly napsány již před 24. březnem 1844, či určitěji 6. března 1844. K tomu náhledu vede mne okolnost, že Havlíček v opětně uvedeném dopisu z 24. března 1844 zařazuje pod rubrikou »Církvi« vedle sebe protijezuitské epigramy: 7. Novum testamentum praefiguratum est in veteri, 30. Z historie literatury české, 45 Kasuistický, 44. Ethymologický, pak 42., dále 6. Definitio disciplinaris a 35. Konečně tu přidány ještě 48. Talenty a 55. Patroni Haliče. Ale poněvadž všecky ostatní v Rusku napsané proticírkevní epigramy jsou na listech musejních zařazeny a číslovány a jiných kromě těchto nikde není, nezbývá, než předpokládatí, že epigramy čís. 32. a 35., které na lístku III. scházejí, jsou právě »Příčiny

W Moskwě. 1844. 27. Dubna.

Týž témuž.

Bratře milý!

Co pak se to tam s Wámi děje, že nedáváte o sobě ani wědět. Již ani sám newím, co si mám pomyslit. Kdybych byl melancholického ducha, již bych si myslil, že jste buď někde tam u Brna w těch hračkách [1]) aneb někde jinde w podobném nějakém místě (nedej to swatý Nácíček Lojolský!). Kdyby jste se mně starý brachu Taboře! jenom trochu mohl podíwat do srdce a do

pádu Jezovitského řádu« a »B. V. Maria Jesuitis salutem, a že tedy byly napsány ještě před 24. březnem 1844. Z podobného důvodu zařadil jsem pod čís. 37 sem epigram Rožeň-Samson, napsaný ovšem již 3. října 1843, neboť Havlíček uvádí v tomtéž listě, též pod rubrikou »Církvi« v závorce a pak níže ještě zvláště epigramy 37, 33, 34 a 7, z nichž 33. Ani jeden puntík nepomine ze zákona a 34. Poměnky se vztahují přímo na Rožně (Rosta); mimo to pak v listu z 23/4. 1844 výslovně uvádí: »7. patří do též rubriky jako na Rožně: oslí škrání. Hodlám jich udělati více pod tou rubrikou: Novum testamentum praefiguratum est in veteri. Rožně hodlám aspoň v epigramech zvěčnit. i 4., praeses Antonín, je on.«

Co do zařazení epigramů až do čís. 16, jež na žádném z lístků musejních se nenalézají, řídil jsem se, pokud těchto ovšem jest, především udáními ke konci dopisu z 24/3 a listu z 25./5. 1844.; tak zjištěny z onoho epigr. 2. Hermeneutický výklad a mystická důměnka, 4. *** »Proč pak mají mnišské cechy . .«, 7. Novum testamentum praefiguratum est in veteri, 11. Nápis na pomník Karla IV., a na žádném z lístků musejních se nenalézající epigr. 28. Nové kacířství) a mimo to ze zmínky na jiném, dřívějším místě tohoto listu učiněné (tam kde H. mluví o epigramech v národním duchu též epigr. 12. Krakowiáky. Z druhého pak listu zjištěny tak

(Pokračování pozn. na str. násl.)

[1]) Havlíček naráží tu na Špilberk, jehož se tehda užívalo jako politického vězení; supponuje žertovně, že se tam Klejzar dostal proto, že přijímal od něho, Havlíčka, nebezpečné epigramy z Ruska.

mozku w jakém ukrutném se nachází nepořádku a bauření! Se všech stran se na mne nepříjemnosti sypú jako z řešeta dírawého. O některých jsem Wám již w předešlých psaních podotknul a některé jsau tak hebaunké a subtilné, že by ani newydržely přejížďku, takowau odtuď do Hradce. To je ale wěc jistá, že jich i na má čtwerhranatá bedra zatím dost; žádám Wás tedy o nějakau útěchu podlé wlastního rozumu, jak by jste myslil nejlíp člowěka zarmauceného trochu potěšit a powyrazit. Jenom wymiňuji wšechny útěchy křesťanské a wůbec božské atd.; ty mně tuze nenaškrobí ducha ani mysl. Na to nic nedbejte, že snad wesele a žertuje o takowé potěšení prosím: to je již můj obyčej, že o nesnázech nemohu jinák mluwiti než žertem, poněwadž jest nejlépe w smíchu s nimi zápasit. Přichází na mne

epigramy 1 Ecclesia militans a 8., Geografický. (Viz místo: »K. p. Vy pravíte, že se nehodí k 1. žádný obrázek . . .«)

Dále z více méně určitých pokynů v listu z 27. máje 1844 (Viz místo v odstavci pod ***, počínající slovy: »Protestuju jen: 1. znamená . . .«) zjištěny mimo již jmenované ještě epigramy: 5. Verba docent, exempla trahunt, 9. Ius regale, 14. Originálnost (»Připodobněme pane švaře . .«) a 15. Nouze naučila Dalibora housti. Konečně zjištěn epigr. čís. 7 ze svrchu již uvedené zmínky v listu z 24./3. 1844.

Zbývalo tedy ještě určiti epigramy čís. 3., 6., 10. a 13. —

V citovaném již roztřídění epigramů v listu z 24. března 1844 zařazuje Havlíček epigramy 3. a 6. do rubriky »Církvi«, a mimo to uvádí tamtéž výše: »a sice: 2, 3. atd. jsou z brusu nové vynálezy na roli sv theologie«; dle toho jest epigr. 3. Důkaz subjektivní a 6. Definitio disciplinaris; tento také proto, že jej Havlíček ještě s epigr. 61., 59., 44. v listu z 25. máje 1844 uvádi mezi těmi, které se nedají přeložit do jiné řeči. (Slovní hra — »jmenují se dotýkany«.)

Na epigramy čís. 10. a 13. vybývají pak jen ještě z těch, které do 24. března 1844 byly napsány, »Demokratický, Patriotický (Krleš! Krleš! Krleš!) a Logika a pranostika, o kterémžto posledním se Havlíček v listu z téhož datum obšírně zmiňuje; avšak místo, kde bylo as uvedeno jeho číslo, jest porušeno. Číslo 13. zařazuje Havlíček tamtéž do rubriky »Vlasti«,

chwíle, které bych ani žádnému psu, ba ani Jezowitu nepřál, že nemohu nic dělat, nic slušného myslit a mám nápady a předsewzetí šňophaunská, ut sunt: dát se na wojnu na Kawkaz, státi se v Turcích laupežníkem, jít do Ameriky, žíti celý žiwot we Finlandsku a prát se s medwědy, jít co ruský kněz do Kytaje, obracowat na wíru křesťanskau, žít celý žiwot někde w Tatrách, ba také být mnichem na hoře Athos!!! A to milý bratře ne jen tak na chwílku; ale někdy mně některý z těchto plánů několik dní nedá pokoje. Ačkoli wím, že to jenom na čas, a že žádný z těchto plánů nebude uskutečněn, předce již to je mrzutá wěc, míti takowá předsewzetí. Můžeteli tedy pište mi hned poste restante do Moskwy ještě mne zde Waše psaní zastane budeteli hned psát. Jak mne hodláte potěšit neb aspoň k rozumu přiwest, to je waše wěc. Já newím. Aby ale lékař aspoň wěděl nemoc, kterau má zahnat; napíšu

číslo 10. pak do rubriky »Světu«; mimo to zmiňuje se v listu z 25. máje 1844 o epigramu 13., jako o originálním beze všech důměnek, jednajícím o Čechách; epigr. čís. 10 pak tamtéž uvádí mezi obyčejnými. Dle toho byl by epigr. čís. 10 »Logika a pranostika« a epigr. čís. 13., na který Havlíček zvláštní váhu kladl, »Patriotický.«

Epigramy čís. 1.—15. napsány kromě toho vesměs ve dnech od 23. do 26. února 1844 až na »Demokratický,« který datován 1./12. 1843.

Epigram čís. 29., zařazený Havlíčkem do rubriky »Světu«, 39. zařazený do rubriky »Musám«, 40. zařazený do rubriky »Králi« a 57. uvedený v listu z 25. máje 1844 jako cizí nápady jsou přeložené epigramy: čís 29. »Synové světa (Logau), čís. 39. Učený epigram (Puškin), čís. 40. »In's Stammbuch Sr. Hochgeboren« a čís. 57. »Výklad Koránu« (Logau).

Pod čís. 38. náleží konečně epigram »Demokratický«, zařazený Havlíčkem do rubriky »Králi«.

Zdá se, že V. Zelený při vydání »Sebraných spisů Karla Havlíčka« (Svatobor) měl první lístek a rovněž i ostatní úplné lístky před sebou, neboť podány tam epigramy v tomtéž pořádku, jaký jsem tu sestavil, možno tedy i dle toho souditi, že má kombinace jest správná. I ostatní epigramy — pokud je Zelený nevynechal, drží se pořádku dalších šesti lístků musejních.

Wám w krátkosti nejhlawnější příčinu mého pobauření a zarmaucení. Dobře wíte, že jsem tyto peprné cesty swé na sw. Rus předsewzal hlawně w společnosti s dwěma spolužáky Ga. a Gi. [1]) Rozdělili jsme si totiž Ewropu na tři díly a mně se dostala do cestování a studování wýchodní. [2]) A wšak w jakém jsme byli a chtěli být ještě budaucně spojení, sám snad wíte. Znáte mne, že welikých wěcí od swěta neočekáwám, a také by mne ani netěšily, celá ta cesta, na které já we swém žiwobytí hodlám kráčeti, není tuze posetá radostmi aniž čím, co by se mohlo dle wšeobecného lidského slowníku jmenowati štěstím. [3]) Já ale naopak jsem byl až posawad spokojen a nic jsem si nepřál wíce než mozek zdrawý, ingaust papír péro a wšeho jiného jenom tolik, co je newyhnutelně potřeba. Jediný slaup, o který jsem se chtěl opříti, bylo přátelstwí s nimi: neboť newím ani jak bych mohl na swětě žít, aby mne žádný neznal, žádný neměl rád atd. To ale dobře podlé sebe wíte, že člowěk neklátící se každým wětrem, welmi málo na tomto swětě míwá přízniwců, a že obyčejně mzdau za lásku swěta musí býti kořeni se jeho hlúpostem a darebáctwí. Jenom abych měl několik lidí, kteří by mne tak jak jsem, bez larwy, měli rádi, a trauſám si již spokojeně ba wesele žít třebas bez kabátu. Pomyslíte si tedy, jak jsem se měl, když jsem se přeswědčil, že se již celé to přátelstwí a spojení mezi námi pobauřilo

[1]) Spolužáci Ga. a Gi. jsou dr. Vilém Gabler a Frt. Girgl. Viz úvod ke korrespondenci s Girglem, str. 20 a 25 zde!

[2]) Viz o tom studii Václava Zeleného »Ze života Karla Havlíčka« Osvěta 1872, zejména na str. 479 a 654; pak článek Dra. Viléma Gablera »Karel Havlíček«, »Osvěta« 1896, zejm. str. 960, pak úvod ke korrespondenci s Fr. Girglem str. 20 a násl. zde!

[3]) Viz o tom právě citovaný článek Dra Gablera »Karel Havlíček«, Osvěta 1896, zejm. na str. 959, ale zwláště odstavec poslední tamtéž, pak úvod ke korrespondenci s Girglem str. 20 a násl. zde !

a zkazilo. Gi. (Girgl, pozn. v.) od jakžiwa málo pracowal; myslil jsem ale nyní, když se jeho domácí rodinné záležitosti tak proměnily,[1]) že bude pilnější, on ale je jak byl wždycky, w apathii atd. Druhý zas Ga. (Gabler, p. v.) mi sám psal, že pojede do Franc., že tam zůstane, a že se již o češtinu wíce starati nebude.[2]) Rozhněwal se na mne, ale posawad newím ani proč, a sám mi nechce ani psát proč. Můžete si pomyslit, že to nemůže být weliká wěc, když já sám ani nemohu uhodnaut. Sic transit gloria mundi! Já jsem sám ani na počátku tomu newěřil a mněl jsem to jenom nějakým mrzutým nápadem; nyní ale již čtyry neděle od té doby prošly, a ještě se jinák nerozmyslil. Jsem tak mrzut jak jsem nebyl ještě nikdy. A kromě toho ještě mnoho jiných dosti mrzutých a nebezpečných hlaupostí mi přisoluje tuto nechutnú krmi. Zde, to beztoho wíte, jsem docela sám, nemám zde ani jednoho člowíčka, s kterým bych jen jedno upřímné slowo mohl promluwit. Se wšemi obcuji jenom jako w maškaře. Doma mi kromě Wás jediného nezbývá již žádný. Jak s rodičemi wíte, že musím rozličnými diplomatickými podskoky proti nim bojowat. Wy jste jediný jenom, kterému se mohu ukázati jak jsem bez rauška, kromě těchto dwau Ga. a Gi., kteří mne nyní opauští. Pište mi tedy jenom, abych aspoň něčím w této pustyni[3]) byl potěšen. Bylali příčina Wašeho tak dlauhého neodpowídání ty medwědí psaní,[4]) které jsem od Wás žádal, nechte toho a pište

---

[1]) Zemřel totiž 20. února 1843 Girglův otec, — i myslí Havlíček, že to Girgla mohlo donutiti k úsilovnější práci. Viz list Girglův z 11. července 1843 str. 54 zde!

[2]) Viz list Girglův z 23. února 1844 na počátku, str. 66 a 69 zde!

[3]) Russismus, jakých se v těchto listech i jinde u Havlíčka v oněch létech dosti naskytá.

[4]) Stalo se tak, jak vysvítá ze zmínky na počátku listu z 24. března 1844, v některém ze ztracených dopisů mezi čer-

jen bez medwědích: máteli ale nějakau jinau příčinu, to mi owšem nepište, a již to bude útěcha, že by jste mi psal, kdyby bylo možná. Poslal jsem Wám asi 4ho Dubna několik mandel nowých epigramů[1]) k posauzení, newím ale, nebudeli to snad dělat zle. Owšem „Gedanken sind zollfrei" a moje epigramy jsou jistě Gedanken (ať mne hrom," nenílí to prawda!) newím ale, budúli se dle nowého Strafbuch über Zollübertrettungen považowat „für Gedanken". Přiznáwám se, že jsú některé trochu nezdwořilé, a hned zde ještě deset nowých zdwořilejších (w jistém ohledu) připisuji: a sice w klassické t. j. hexametrowé formě.

Jehelníček Ludmily Češky.[2])

Dárek za kytku Iwana Čecha. Kwěty 1843. čís. 58.

Kdykoli zachce se Wám nelépe z nás splítati wěnce
Též pobodá ruce Wám wždy jehelníček nowý.

Strnadu: Wěčně mu wděčností kypět má kuchyně česká
Slanečka nám wyložil jméno na wšech jazykách.

---

vencem 1843 a datem právě uvedeným. O medvědím almanahu, do něhož měl Klejzar posílat ona medvědí psaní, viz v úvodu k této korrespondenci str. 156 a list Havlíčkův Klejzarovi z 25./5. 1844, zde!

[1]) Dle toho poslal Havlíček Klejzarovi svůj list z 24. března 1844 až někdy dne 4. dubna a poslal mu v něm několik mandel nových epigramů; to potvrzuje, co uvedeno v shora ve 2hé (poslední) poznámce k cit listu str. 173 zde!

[2]) Viz o »Jehelníčku« Ludmily Češky bližší v úvodu k této korresp. a v mé knize: »Básnické spisy Karla Havlíčka«. V Praze. F. Šimáček 1897 str. XLIV—L. a str. 114—115 Strnad = Karel Amerling; Jaroslav K = Kalina; Slawomír = Jan Slavomír Tomíček; Budislav = J. B. Malý; Boleslav = Karel B. Storch; František = Frant. Jaromír Rubeš; Kolář = Jiří Kolár; Duchoslav Abyvásdrak = Václav Filípek; Karel = Sabina.

Jaromíru K.: Proč tak dlauho již twá babobauřná pauzuje lyra?
Snad na sedláka opět přimraženého čeká?[1])

Slawomíru: Dělníka na českém Parnassu Apollo
Tomíčka Titulárním prej básníkem dekretowal.

Budislawu: Zdráw buď též ty malý tlumači Welikého Šekspíra[2])
Wyšila jsem ti pestrau mošnu na prosodiji.

Boleslawu: Ó kolikráte již jsem pane Čápe swatbu ti přála!
By nás přestaly twé básně o lásce mučit.

Františkowi: Wím! wím! wšak nepowím o něčem pro Palečka Františku
Jest wtip w blátě nowý, běž tam a wezmi si ho

Koláři: Jedeli po prknách wůz twůj rachotem uši trápí
Wjedeli na papír, blátem ho pošplíchuje.

Buchtoslawu Abywásdraku:
Překlad i originál twůj hlásá weršem a prosau
Filípku že nemáš Filipa i s Jakubem.

Karlu: Prosím rač powědít kdy wydáš pane Karle Sabinský
Fredrowy polské hry z Museum cos přeložil.*)
Ludmila Češka m./p.

*) Totiž Sabina u .... z Museum Fredra. Newíteli to. (Poznámka Havlíčkova).

[1]) Narážka na Kalinovou balladu »Kšaft« a rozruch způsobený jejím prodejem mezi prostým lidem, že až i policie zakročila. Víz J. J. Kaliny Básnické spisy. V Praze 1874, str. 174, pozn. 18. a »Paměti« J. V. Friče I. 208.

[2]) Porovnej s tím místo v listu Girglově 11./7. 1843 str. 52. zde!

Rozumí se, že jsem je poslal bez jmen, jenom s těmi co jsú po stranách.

Po přečtení totiž této nemotorné kytky w Kwětech tak jsem se rozpálil, že jsem si umínil newyhnutelně pomstíti se naším literátorům, kteří dowolují o ženských takowé mizerné disticha jako kaši do Kwětů dáwat. Wybral jsem si tedy nejčinnější wlastence a každého jsem poctil kytičkau. NB. Tu kytku jsem poslal Gi.[1]) do Prahy aby ji (wlastně jeho: totiž Jehelníček) po poště we jménu Lud. Češky poslal slawné redakci Kwětů, aby ho dala do č. 58. 1844. Newím ale, uděláli to pan Jaroslaw! Silně pochybuju. Zatím ale ji držte za sebau, aby se budeli tištěna, newyzradilo mé incognito. Při posauzení Wás jenom prosím, abyste s hexametry ráčil míti útrpnost, je to ponejprw a snad naposled w celém žiwobytí, že lezu do hexametrů: ale což bylo dělat. — Elegii,[2]) kterú wám také ještě posílám jsem wlastně ještě co theolog, totiž po prwním roce, když jsem w Batelowě tak horliwě kázal, počal; přemýšleje jednú při slunce západu na kázání. Udělal jsem jenom prwní strofu a plán: a dohotowil jsem ji w zarmaucení swém zde. Žádám Wás o kritiku, kromě jiného mi také pište, mělali na Wás po prwním přečtení následující účinek: napřed trochu smutku, pak náklonnost k Čechám, myšlenku, že není ještě tak zle, jak stojí w té elegii, a předsewzetí co možná se starat, abychom již neměli žádné příčiny psáti podobné elegie. Mělali na Wás takowý účinek: je podařená; nemělali, nestojí za nic. — Předewším ale nemyslete, že snad já mám tak málo naděje jako ta elegie: to by ste se welmi mýlil. Mám

[1]) Girglovi.

[2]) Elegie ta jest »Dumka na batelovském vrchu«, začatá v srpnu r. 1841 v Batelově, dokončená 23./4. (na Velký pátek) 1844. Viz bližší v mé knize: »Básnické spisy Karla Havlíčka«, v Praze 1897 str. XXIII. a násl., pak str. 6. tamže, kde otištěna, jakož i v úvodu k této korrespondenci.

naději silnější než pražský most. Četl jste w Praze tu píseň?

Strany Nejedlého zde s Bočanským promluwím a zařídím to tak, že mu zde Boč. budeli sem chtět jít, zaopatří místo. A wšak snad s Nejedlým mohu o tom w Praze sám promluwit: ať pak dělá, jak rozumí; radit je těžko.

Týž témuž.

W Moskwě 1844. 25. Kwětna.

Dáwno jsem již od Wás očekáwal psaní a wykládal jsem si přepodiwně, proč mi nepíšete; především jsem myslel, že snad ty epigr. přišly do jiných rukau, než by třeba bylo atd. Proto jsem také z opatrnosti psaní, které jsem Wám 27ho Dubna napsal (i s obálkou), nechtěl odeslat, abych snad ještě oleje do ohně nedolíwal. Nyní wšak Wám wšechno posílám a brzy za tím přijedu sám. Že Wás w Praze tak špatně přijali, obzwlášť dr. G. a Gi.,[1]) widíte již sám. Doplniti jenom musím tolik, že mi nedáwno psal Gi. a obšírně wyložil příčiny takowého nenadálého rozmyslení doktorského. Jsou to jenom samé hlouposti: a nejhlawnější succus ten, že se mu teprw nyní rozjasnilo w lebce, že by to byla předce weliká práce, udělati ze sebe zcela Čecha atd. Tedy jsem se welice upokojil již od 27. Dubna[2]) a již ani

---

[1]) Dr Gabler a Girgl.

[2]) Tento dlouhý list Girglův, datovaný z 20./4. 1844 (Havlíček poznamenal si na něm, že jej dostal 4. května, a ne 27. dubna jak zde píše,) jsem v korrespondenci Girglově s Havlíčkem neotiskl. Učinil jsem tak z toho důwodu, že neobsahuje nic jiného než pouhé rozumowání, wysw ětlowání a domněnky o tom, proč Gabler se nechce již učiti češtině a nehodlá býti českým spisowatelem: Havlíček podáwá zde slowy: » Jsou to samé hlouposti a hlawní succus je ten . .« zároweň kritiku i obsah tohoto obšírného listu. — Podotýkám jen ještě, že tento dopis Girglův psán německy.

žádného potěšení nepotřebuji. Přiwykl jsem již té myšlence. Známoť Wám bude, jaké krásné plány jsem si dělal o našich společných prácech atd. Je mi toho owšem tuze líto, že wšecky básnické sny tak spometaly (sit venia verbo), ale při tom i widím, že to bylo trochu nepraktické.[1]) Nejlépe se nespolehat na jiného krom sebe. Gi. sice je pořád tak jak byl, ale to je práwě chyba, že je pořád leniw jak byl. Od něho se nedá mnoho očekáwat, leda jestli dostane nyní profes. nač má welikou naději. Pak bych ho owšem donutil pracowat. Kdybych to byl o doktoru[2]) wěděl dřiw, nepochybně bych Wám to byl psal, abyste k němu zbytečně ani nechodil. — On se sice nepochybně rozmyslí zase a bude toho litowat, já ale již se nebudu wíce rozmejšlet a nechám ho doktorem a němcem. Pokuď jsem ještě newěděl prawou příčinu a myslil jsem, že sám nějak toho příčinou býti mohu, sám jsem mu psal a nabízel se k udobření: nyní ale kdyby se i udobřil (odpowěď ještě zde nemůže býti až za týden) ani to nepřijmu.

Doma budu skoro jistě na podzim letos a snad již na počátku Srpna; zpozoruji-li že p. Boď.[3]) myslí, jakoby mi proukázal nějaké dobrodiní touto cestou, já od žádného Rusa (ze známých příčin) dobrodiní nechci, a tedy bych ani to nepřijal. Bez toho ani to nestojí za to cestowat po Rusku, málo se mohu dowědět, a nestojí to za ten čas a za trampoty. Pročež snad již welmi časně přijedu domů; na každý pád Wám ale budu psát, jak to wypadne, a sice 20ho Čerwence. Wás

---

[1]) Viz: V. Zelený »Ze života K. Havlíčka«. Osvěta 1872 str. 479–654 a Dr. Vilém Gabler »Karel Havlíček«, »Osvěta« 1896 str. 960 a úvod ke korrespondenci s Girglem str. 20 a násl. zde!

[2]) Gablerovi.

[3]) Havlíček naráží tu na cestu po Ukrajině, již s Bodjanským v létě r. 1844 chtěl podniknouti. Viz o tom též v listu k Zapovi z 22/5. 1844 na str. 139 zde!

supponuji w Hradci a od 20ho w Želiwě. Pročež[1]) Wám budu psát do Brodu, a tam dejte otci mému wědět kde budete (w Praze neb u rodičů atd.), aby za Wámi psaní poslali. Co byste ale w Praze dělal, newím, leda w Museum četl; tam bude knihowna snad otewřena. Přijeduli již na počátku Srpna, to spolu budeme měsíc w Praze (chceteli Wy tam být); já bych myslel raděj Září, proto že není již tak parno, a dá se pracowat. — Já tam chci projíti za ten měsíc celou nowější česk. literaturu od Josefa II. až 1844. (Co jsem ještě nemohl přehlédnout.) Pak ale budu 6—7 měsíců w Brodě studowat Jung. slowník. Buduli Wám tedy psát, že přijedu již w Srpnu, a hodláteli sám oprawdu být w Praze, to budeme bydlet spolu: najmeme si někde na Malé Straně pokojík blíž Museum.[2]) Budeme si zas připomínat minulé časy. — Jak se wrátím, musím owšem as dwě neděle ztráwit u rodičů: pak ale bysme třeba nějaký čas mohli spolu per pedes prohlédnout nějakou stranu Čech, kterou sám chcete; za dwě neděle se dá mnoho projít. Wy si zatím do 15ho Srpna můžete odbýt potřebné wizity (snad w Želiwě atd.), a pak až do 30ho budem apoštolowat. Owšem ale Wám to nawrhuji jen s tou wýminkou, jestli sám ten oumysl máte. Kdyby toho nebylo, to i já nebudu cestowat a bez pochyby w Praze pobudu jen několik dní. — Já ale myslím, že bychom tak dobře ztráwili wakací. Strany cesty by bylo nejlépe do západní části Čech nám oboum zhola neznámé. Jsteli toho úmyslu, můžete zatím udělat plán: 15ho Srpna wýchod z Brodu neb z Želiwa, 1ho Září příchod do Prahy.[3]) Na mne se můžete s welkou jistotou spolehnout, že již budu doma. Soudil bych za nejlepší,

[1]) Pročež v originale škrtnuto

[2]) Tehda bylo museum ještě na Hradčanech v Šternbergském domě.

[3]) K cestě té ovšem pak nedošlo proto, že bezprostředně před návratem Havlíčkovým do N. Brodu zemřel jeho otec.

abychom se drželi dál k hranici (prostředek Čech se dá lehko prohlídnout), tam ale abychom byli w každém trochu lepším městečku a přes Klatovy a Plzeň. — Snad bysme mohli u některého z našich bývalých spolužáků pomáhat slawit primicije, wy in pontificalibus, a já w medwědí kůži zašit. Jakou bych mohl mít již hodnost w církwi! Bezbožná dimissí!! Jinák ale předce myslím, že Wy máte mnohem lépe w Želiwsk. klášteře než w světské černé theologii.[1]) Aspoň wšechno to »co by ste měl tam, máte i zde, a kromě toho může padnout profesura.[2]) Jen ještě jeden rok trápení a pak máte práwo každému říci do očí, že je osel. To je Wám panečku! sladké práwo swobody[3]) Já owšem chci mít ještě větší swobodu, za to ale budu jíst jen komisárek. Předce wšak mám trochu naději, že se nade mnou nějaký český magnát ustrne, až přewedu nějakou drámu s applausem po českých prknách; co hodlám wywésti asi za 3—4 léta. Ale i bez toho mohu as 500 w. w. ročně wydělat; Wčela teď platí 8. 6. 4 zl. stř. — Abych se wšak upřímně přiznal, málo si na to wšechno myslím; neobtěžuje mi to hlawu. Wy si snad také málo wzpomínáte na své budoucí příjmy! —

Nechte swět běžet jak, kam chce, jenom až se spolu ještě trochu lépe poznáme, naději mám, že budeme swoji: aspoň pokuď se známe se to nechá očekáwat. Poštěstíli se nám, budeli nám přáno, slíti se w jednu duši w dwou tělech, budeme jistě oba šťastni, třeba w klášteře jeden a druhý w tiskárně.

Zatím ale Wás od srdce pozdrawuji S. s. wz. ur. p. p. = Službu swou wzkazuji, urozený pane pane. Ne-

[1]) t. j. nižší klerus a mniši, rusky: Черныь, což znamená však též prostý lid.

[2]) Narážka na to, že praemonstrati želivští tehda (a ještě pak po čtyři desítiletí) vyučovali na gymnasium v Německém Brodě, majíce je vůbec celé ve své správě.

[3]) Dle toho ukončil Klejzar svá studia a noviciát r. 1845.

čtete tuze pilně diplomatář a Český Archiv. Otci mému ani nemusíte psát, on na ceremonije nejde. Budeli však třeba dáti mně do Brodu zprávu kde budete o feriích, abych Wás, až přijedu, mohl najíti, to mu owšem musíte psát. On již také o tom wí, že chci přijet domů. Budu Wám psát hned, jak z Moskwy wyjedu. NB. pojedu až domů na koni, tedy 3000 werst. Zatím tedy se za mne modlete, abych šťastně dorazil do Prahy, totiž s dwěma nohama, dto rukama, nejwíce však s hlawou, která je českému spisowateli předce trochu potřebná. Máteli zbytečný půlzlatník, pošlete ho Rožňovi [1]) na mši za jistého cestujícího exorcistu. Jeho ostrá modlitba mi ještě nejspíš může udělat u p. Boha oko! Na mou, to wím že nedá ani za wídeňský.

Buďte zdráw. —

* * *

Tuto se píše Josefowi + Tadyášowi sicuti kritico. Wlastně nejwíc proto Wám posílám epigr. a chci kritiku, abych se s Wámi mohl dát do hádky, a používám rád každého slowa Wašeho, abych z něho upletl karabáč na Waše záda.

Především ale powídám, že se mi Waše rozwrhnutí již zcela nelíbí, a že ty, které wytýkáte, nejsou nejlepší. Já dle swého rozumu mám za nejlepší tyto: 7. 8. 11. 12. 14. 16. *20.* 21. 31. *32.* 41. 44. 46. 47. 48. *49. 51.*

[1]) Praesesu P. Antonínu Rostovi do pražského semináře. P. Antonín Rost, jehož karakteristiku podal V. Zelený v článku »Ze života Havlíčkova«, Osvěta 1872 str. 484, zastával v dotčeném ústavu úřad praesesa po deset let, r. 1848 však byl již kanovníkem v Staré Boleslavi. Viz o něm nechvalnou zmínku v »Pražském Večerním Listu« z 30./7. 1848 čís. 36 str. 121, kde též uvedeno, že již před pěti lety (tedy r. 1843) koloval o něm epigram: »Proč pak mají mnišské cechy . .«

53.[1]) a diwím se welice, jak se Wám mohly některé tak zalíbit, Bohdá brzy budeme o této wěci wíce mluwit. Protestuji jen: 1. znamená hrubost katolické polemiky že nejraději pálí a bije; a že její knihy se na nic jiného nehodí než jak prawí epigram.[2]) 2. zdá se mi tuze mamlaský nápad.[3]) 5. máte prawdu, že kdesi je zbytečné: chci bez toho celý epigram předělat; ta myšlenka zasluhuje lepší prowedení[4]) 8. holá prawda; nepozorowal jsem to dříwe, že ty kwasnice ⏑⏑ newím ale jak to předělat, a wůbec w národních písních rythmus je trpěliw.[5]) 9. falešné peníze, snad jste zapomněl, že tolar wlastně je každý falešný, poněwadž žádný nestojí oprawdu za 5 zl.; wšude je krom stříbra ještě . . .[6]) 11. kýž je kousek hlasu! co máte proti tomu? tak se mluwí wždycky: O kýž je trochu wína! atd.[7]) 14. zde uwázl Wáš rozum: NB. NB. křtící list musí brát každý

---

[1]) 7. Novum testamentum praefiguratum est in veteri, 8. Geografický, 11. Nápis na sochu Karla IV., 12. Krakowiáki, 14. Originálnost (»Připodobněme pane švaře . . .«), 16. Meč a Kalich, 20. Объявленіе, 21. Evangelium sophosticum, 31. Apologie Táboritů, 32. Ani jeden puntík nepomine ze zákona, 41. Aristokratický, 44. Ethymologický, 46. Ost und West, 47. Dagnerreotyp, 48. Talenty, 49. Sympathetické léčení, 51. Aus ihren Werken werdet ihr sie erkennen, 53. Nejkratší symbolum. —

[2]) Ecclesia militans.

[3]) 2. Hermeneutický výklad a mystická důměnka.

[4]) 5. Verba docent exempla trahunt. Havlíček ne provedl vysloveného zde úmyslu a epigram nepředělal, tak tu i ono »kdesi« zůstalo.

[5]) 8. Geografický. Také i tento epigram zůstal nepředělán a tak obě tyto kritické výtky Klejzarovi, jediné jež Havlíček seznal za správny ze všech výtek přítelových, zůstaly neplodny.

[6]) Ius regale.

[7]) 11. Nápis na pomník Karla IV. Dnes by se nám zdála tato námitka Klejzarova nemožnou u českého theologa.

odtuď, kde se narodil; tedy tím chceme jen pianissimo říci, že se všechny spisy narodily w němcích; imitationes etc. etc.[1]) 15. Nerozumíte? — Powídá se, že budou stawět české diwadlo na akcije. Kdo ale koupí akciji, musí k wůli swému užitku chtít, aby české diwadlo nepadlo, aby se mu akcije wyplácela. Proto musí buď psát, neb aktéřit, neb aspoň chodit do diwadla, jinak se nedá diwadlu pomoci. Rozumíte? Tedy jim radím, aby jen honem za ty peníze nakoupili cihel, aby již žádný, kdo dal peníze, nemohl ustoupit atd.[2]) 17. chcete, aby byly wýznamnější poslední 2—3 řádky: variant: od kozáků knutem práni. Myslím ale, že každý rozumí, co chci: totiž že policije knutem i w takowé swaté wěci dělá pořádek[3]) 20 Bratře! byl jste slepý, že se Wám tento nezalíbil: soudím že takowých epigramů neudělám již za celé žiwobytí ani 20 (dwacet); jen si ho dobře prohlídněte.[4]) 21. Wariant místo čistá

[1]) 14. Originálnot (»Připodobněme pane švaře . . .«) — Ta švábská fara, bohudíky, dnes po šedesáti letech již neplatí; za to, bohužel, velmi silně francouzská mairie.

[2]) 15 Nouze naučila Dalibora housti. Teprve za našich dnů, tedy téměř po šedesáti létech, mluvíme o druhém českém divadle, ale k tomu, když tedy jsme si to, čeho Havlíček tehda tak trpce postrádal, jakž takž opatřili, se nám zase nedostává, jak se zdá, opravdové vůle a potřebné odvahy.

[3]) 17. Крещеніе.

[4]) 20. Объявленіе. Na tento epigram klade Havlíček v těchto listech opětně váhu, a to ne bez důvodu. On, který již jako jinoch sedmnáctiletý, jak dosvědčuje Gabler (v článku Karel Havlíček. »Osvěta« 1896 str. 959) si vytknul za cíl životní povznesení kleslého českého národa a dobytí jeho práv politických, vložil v tuto sloku veškerou trpkost sarkasmu, kterou tím palčivěji cítil v nitru na Rusi, ve středu samostatného slovanského národa, on potomek kdysi svobodného a mocného, té doby však uhnčteného a nejhlouběji poníženého lidu českého, na nějž bratři Rusové pohlíželi a dosud pohlížejí s vysoka. Viz o tom též jeho list Zapovi z 30/4. 1844, str. 129. zde!

[4]) 21. Evangelium sophisticum. Myšlenka tato se Havlíčkovi jen těžko poddávala, a jak viděti z listu jeho Klejzarovi z 24./3. 1844, zde opětně ji spracoval.

čti: jistá! 22. tento epigram tratí všechnu krásu neurčitostí českého jazyka, že je akkus. sing. fem. = instrum. [1]) 25. Proč je prozaický? Mám wás w důmnění, že nerozumíte, co znamená po rusky míti tisíc duš (tisíc sedláků podaných. [2]) 27. Succus et sanguis je, wysmát se těm hloupým nádworním tytulám: Obermundſchenk, Stallmeiſter atd., proto Oberlandesamtsprojekt. Dle analogie by to byla nejwyšší zemská služba: Zauwák; wšak ale by snad předce žádný toho titula nežádal. 31. Nerozumíte Powědomo, že měl Žižka jen lewé oko, tedy nemohl zkoumat katolickou prawdu, poněwadž mu k tomu jen prawé oko wykazuji. Chceme tím pianissime dát na srozumněnou strannost p. bratra Jana z Kalichu. [3]) 32. Bratře Tadyáši! až budou rozdáwat disciplinu, dejte si dát za ten epigram 30+3 rány, že mu nerozumíte. Musím wašemu rozumu pomoci na stopu: pojďme o krok dále. Když církew hází kn .... na cizoložnice. tedy snad per consequens, na ně ....., a per consequens na nich .... t j. .... Ještě o krok dále — per consequens s Wámi nechci jíti. Snad již rozumíte. Proto prawím: že ani jediný puntík atd. Owšem je w tom ironie: Na prwní pohled by se rozumu holubímu zdálo, že církew oprawdu trestá wíc než starý

---

[1]) 22. Ethnografický (»Hanák, welké panák . . .«)

[2]) 27. Oberstlandesamtsprojekt. Zde Havlíček píše ještě »Oberlandesamtsprojekt.«

[3]) 31. Apologie Táboritů. Zde tvrdí Havlíček, že měl Žižka jen levé oko, a na té supposici spočívá tedy celý tento vtip. Ale v knize »Sebrané spisy Karla Havlíčka«, vydané Svatoborem, přidána k tomuto epigramu poznámka Havlíčkova: »Nevím na které oko byl Žižka slepý; bylli na pravé tedy:

levým kališnickou,
pravým katolickou.«

Ani Palacký ani Tomek neuvádí, na které oko byl Žižka slep, než druhé u hradu Rábí ztratil Na podobizně v kancionálu táborském, chovaném v českém museu, má Žižka klípec na oku levém; dle toho platilo by tedy původní znění epigramu.

Zákon, poněwadž jsou ..... (..... .....) těžší než kamení; pak ale učí experientia, že je cizoložnici mileji aby .. .., než kámen. Castis omnia casta.[1]) *34.* Druhý werš, hlásat kázání, jaký to pleonasmus? Kázání = slowo boží = hlásat slowo boží. 44. Tento Wám také rekomendují.[2]) *46.* Owšem že je sewerní wítr studený, ale že prej často nese dukáty. Wyložím Wám to oustně lépe[3]) Jak se Wám ale 2. 3. 4. 5. 6. 30. 26. 28. 33[4]) (mohly) tak zdát podařenými, wěru newím, jakož se také diwím, že některá čísla nepočítáte k nejlepším. Nyní já sám napíšu jistou klassifikaci Předewším ale Wás činím pozorna, že epigram newytištěný se musí zatím jenom powažowat co nápad, prowedení se může ještě změnit.

Nejlaskawěji se musí nakládat s těmi, které jsou quoad materiam jistě originální beze wšech důmnění, totiž jednající o Čechách o Slowanstwu a sice: 8. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 20. 22. 24 25. 27. 30. 31. 46. 51. 55. 65.[5]) a kromě toho 61. 59. 44. 6.,[6]) které se ne-

---

[1]) 32. Ani jeden puntík nepomine ze zákona.

[2]) 44. Ethymologický. (»Ježevit pochází spíše . . .«).

[3]) 46. Ost und West.

[4]) 2. Hermeneutický výklad a mystická důmněnka, 3. Důkaz subjektivní, 4 *** »Proč pak mají mnišské cechy . . .« 5. Verba docent exempla trahunt, 6. Definitio disciplinaris, 30. Z historie literatury české, 26 Námitka Dru Straussovi, 28. Nové kacířství, 33. Nový nápis, který bude vytesán r. 1848 na posluchárnách theologické fakulty.

[5]) 8. Geografický, 11. Nápis na sochu Karla IV., 12 Krakowiáki, 13. Patriotický, 14. Originálnost (»Připodobněme pane švaře . . .«), 15. Nouze naučila Dalibora housti, 16 Meč a kalich, 17. Крещеніе, 20. Объявленіе, 22. Ethnografický (»Hanák velké panák . .«), 24. Politický (»Pomodli se Čechu . .«), 25. Ruská konstituce, 27. Oberstandesamtsprojekt, 30. Z historie literatury české, 31. Apologie Táboritů 46. Ost und West, 51. Aus ihren Werken werdet ihr sie erkennen, 55. Patroni Haliče, 65. Pražské vysoké školy.

[6]) Ethymologický (»Odkud vzalo . .«), 59. Toast, 44. Ethymologický (»Ježevit pochází spíše . .«), 6. Definitio disciplinaris.

dají přeložit do jiné řeči.) Tyto všechny držím za dobré, totiž tak, že jsou originální, ačkoli dobře wím, že některé zcela předělané být musí. Ostatní ale se mohou trochu lépe přistřihnout, a sice: Originální nápady, o kterých se může s welikou jistotou myslit, že je jiný neměl, ačkoli není nic nowého pod sluncem). 2. 5. 7. 21. 25. 32. 45. 47. 49. 50. 52. 53. 60.[1]) Originální nápady trochu nižšího sortu: 3. 28. 37. 41. 48. 54. 56. 58. 62. 64.[2]) Obyčejné epigramy: 1. 4. 9. 19. 10. 13. 35. 34. 38. 63.[3]) Zcela špatné: 18. 23. 36. 43.[4])

Cizí nápady: 29. 39. 42. 40. 57.[5]) Zapoměl jsem totiž podotknout, že Wám zas posílám některé nowě přidělané, a sice na 56. 57. 58. 62. 63. 66.[6]) si mnoho nezakládám. Připrawte se tedy na oustní kritiku, psát

[1]) 2. Hermeneutická důměnka a mystický výklad, 5. Verba docent, exempla trahunt, 7. Novum testamentum praefiguratum est in veteri, 21. Evangelium sophisticum, 25. Ruská konstituce, 32. Ani jeden puntík nepomine ze zákona, 45. Kasuistický, 47. Dagnerreotyp, 49. Symathetické léčení, 50. Allah Kebir, 52. Triplex immaculatio, 53. Nejkratší symbolum, 60. Hudci k svátku.

[2]) 3. Důkaz subjektivní, 28. Nové kacířství, 37. Rožeň-Samson, 41. Aristokratický, 48. Talenty, 54. Umgang mit Menschen, 56. Velmi mnohým českým básníkům, 58. Nedostatečnost, 62. Qualifikaci X. professora historie, 64. Vídeňská akademie.

[3]) 1. Ecclesia militans, 4 *** »Proč pak mají mnišské cechy . .« 9. Jus regale, 19. Anti Staněk — Anti Gall, 10. Logika a pranostika, 13. Patriotický, 35. Příčiny pádu jezovitského řádu, 34. Poměnky, 38 Demokratický, 63. Mystický výklad.

[4]) 18. Comparatio a majori ad minus, 23. Výstraha (Caveant consules), 36. Demonstratio miraculorum, 43. Nápis, který by měl býti na jistém domě v Praze.

[5]) 29. Synové světa (Logau), 39. Originálnost (»Není nad původnost . .«) (?), 42. B. V. Maria Jesuitis salutem, (?) 40. In's Stammbuch Sr. Hochwohlgeboren (Logan), 57. Výklad Koránu (Logan).

[6]) 56. Velmi mnohým českým básníkům, 57. Výklad Koránu (Logan), 58. Nedostatečnost, 62. Qualifikace X. professora historie, 63. Mystický výklad, 66. Obrana přítele mládeže. Viz též list z 24./3. 1844 str. 173 a pozn. 2. (na počátku) zde!

mi již nemůžete. Awšak na wšechno, i na tu trawestii, kterou jsem, jak ona sama ukazuje, jistě nechtěl Čelakowsk. tupit, nýbrž naše wlastence.[1]) Diwně píšete: p. Storchowi Zap o Wás psal, kterému se Waše parodie? líbila tak, že ji zchwalowal pro ty nápady?? w ní.[2]) To jistě tuze neurčitě píšete, newím kdo ji schwalowal, Zap či Storch, a pak ty Waše? mne dopalují. Snad mi tím dáváte epigramaticky na srozumněnou, že w ní nejsou žádné nápady (Einfälle)?? Aneb jak to myslíte, pane bratře?? Musíte mi to powědít. Jestli mne p. Storch (Čáp) chválil, to jsem se mu w Jehelníčku neuctiwě odměnil.

* * *

O tom Medwědím Almanachu na 1848[3]) si děláte (nebudiž na újmu Waší církewní hodnosti) trochu nemotorné, ut ita dicam, medwědí myšlenky. Prawíte, že je lehko padnout do triwialnosti. Owšem, jako wůbec w každém komick. satyr. humor. spisu, tedy w tomto almanachu o nic wíce než w jiných. Myslím ale, že jsem se Wám nejasně wyjádřil. Owšem jsem až posawád nejsilněji enthusmowán pro tuto ideu a celé tři léta, až do počátku 847 (tu musí do censury bude-li co z toho),

---

[1]) Jest to parodistická báseň »Tys bratr náš«. Viz o tom též list Havlíčkův k Zapovi a 1. pozn. na str. 119 zde, a v knize »Básnické spisy Karla Havlíčka«. V Praze 1897, str. 10, a úvodu str. LIX. Dle toho Havlíček také tuto báseň poslal Klejzarovi, ač se o tom v zachovaných listech nikde nezmiňuje.

[2]) Klejzar tedy oznámil Havlíčkovi, že psal Zap redaktoru »České Včely« Storchovi o něm (Havlíčkovi), a že se Storchovi parodie »Tys bratr náš« líbila. Dle toho byl by asi Zap tomuto parodii tu poslal. Jest-li mu poslal zároveň též Havlíčkovy epigramy, ze zprávy této nevysvítá. Ale možné to jest. Viz o tom poznámku k Havlíčkovu listu Zapovi z 22./5. 1844, str. 146 zde!

[3]) Viz úvod k této korrespondenci.

wšechny síly wynaložím na to. Hlawní wšak oučel je satyra, a sice: na učenost, na spisowatele a na duch. i swět. wrchnost wůbec, speciatissime autem na jubileum praž. wys. škol. Aby wšak censura propustila, musí se dělat, jako by byla hlawní wěc ta bídná originálnost že ještě nikdy nebyl wydán Med. Alma. (nach). Proto také musím doň wzíti wšechno, co je wůbec w medwědu interesantního a komického bez satyry, a owšem tento díl (který bych kdyby nebylo censury wynechal) bude nejtěžší. Tu se musí člowěk wystřihat triwialního. Tyto tedy nesatyrické články chci tak moudře do celého spisu připlésti, aby se to zdálo hlawním oučelem, a satyra jen tak mimo, jako newinná. Při tom to proto půjde do censury 1847, aby censura Wídeň. si newzpomněla na jubileum 1848 w Praze. Čím wíce ale přemejšlím, tím wíce se mi zdá tento medwěd příhodným k dosažení wšeho. Smorgoňská akademije (kterou já wyšňořím jistě tak, že wejde w přísloví) bude zrcadlo pro wšechny akademie a speciatim pražskou; učené sbírky, časopisy, pozorowání, cesty, řeči, plány studií atd. jak to je na uniwers. 2. Láska, na kterou se již dáwno strojím, dostane také swé, w nowele o zamilowaném medwědu. (Wíc oustně). 3. Civilisací nejwíc. 4. Panslavism. Panmedwědism. atd. Kromě toho, co jsem Wám již dříwe psal. Nejlépe bude owšem promluwit, neboť mí je líto, obšírně každou ideu wykládat. Nejhlawnější wšak mám pochybnost, w jaké formě ho mám wydat: pod jménem medwěda a nebo we jménu člowěka popisujícího nowé swé wynálezy w ohledu medwědologie. Soudím, že druhý způsob je lehčí a lepší, obzwlášť že se tam mohou dát také překlady z řeči medwědí, a tedy se obě cesty skoro mohou spojit. Zatím dost. — Nyní něco o obrázcích k epigram . (ům). Newyhnutelně bude i k tomu almanachu třeba několik obrazů; k. p. jsem wymyslil řád za odměnu učenosti, jehožto řetěz pozůstáwá z samých medwědů, držících se za pracky atd.;

zwláštní statuty. Wy mně ale nerozumíte (jak z psaní widím) neboť myslíte illustrací obrázky; já však zcela jinák. Nejkratčeji se to dá tak říci: Každý epigram jako wůbec každá báseň, má nějakou hlawní ideu, hlawní oučel: každá však dobrá myšlenka se dá říci slowy, neb obrazem neb hudbou. Když tedy obětuju jistou stránku w knize epigramu, tedy bych byl blázen abych již celé stránky nepoužil a wšechno místo, které zůstalo bílé, neporýsowal obrázky. Tyto obrázky buď wyswětlují, buď opětují neb zwětšují, neb doplňují epigram a pomáhají wždy dosáhnout lépe cíle. K. př. Wy prawíte, že se k 1.[1]) nehodí žádný obrázek; to bych newěděl. Kolem do kola se může omalowat samými náležitými wýklady. Již sama idea je wymalowána w Brodě w Gymnas, kde sw. Augustýn (jak se mi zdá) biblí hází a okolo něho se válí Arrius Photius atd. kacířowé. Wymalujte místo něho Rožně in portrait na kazatelně, jak odtamtud folianty hází do kostela na kacíře, které mohou mít též wýznamnost filosof. Volt., Bolza., Protest. atd.[2]) Pak wymalujte jak se zástup mnichů pere s zástupem pastorů, místo zbraně mají bible na řetízkách a na holích jako cepy atd atd. K čís. 8.[3]) by nejlépe bylo mapa Čech hydrografická, w které by wšechna jména byla napsána německy. atd. Já aspoň jsem přeswědčen, že se ku každému dá něco wymysliti, třeba bych k některému teď newěděl, napadne později . . — Držím Wás ale za slowo, sbírati zatím kamení medwědí k té weliké stawbě, až se sejdeme, jistě wás přemluwím i jinák pomáhat. Hlawní chyba je, že se Wám ta idea nemůže tak líbit proto, že je těžko písemně wšechno powědít. Jistě Wás ale za sebou potáhnu. Teď jste již jednou na wojně, musíte bojowat;

[1]) 1. Ecclesia militans.
[2]) Voltaira, Bolzana, protestantů.
[3]) 8. Geografický.

to jest když jste w známosti s takowým člowěkem co píše, musíte jeho moudrosti číst, ani p. Bůh Wám nepomůže. Již to tedy trpěliwě snášejte.

Já sám swé wěci posouditi nemohu; jsem-li w dobrém humoru, zdá se mi wšechno dost dobré, a jsem-li ve zlém, wšechno je špatné. Budete mi tedy w mnohém, ba we wšem muset být publikum. W tom ale se s Wámi zcela srownáwám, že je každá kritika jenom subjektiwní mínění, neboť já neuznáwám žádné aesthetické prawidlo. Já každou myšlenku tak dlouho hobluju, až je z ní epigram, při čemž si ani na žádné prawidlo newzpomenu; teprw když je hotow, widím do jakého druhu patří. Tak to bylo odjakživa a bude in infinitum. Já myslím, že celá kritika pozůstáwá w tomto: každý dušewní produkt, buď si epigram neb román jest udělán k jakémusi oučelu, a dosáhnul-li swůj oučel a jak ho dosahne, o tom soudí kritika. Wíc ale nemůže (rozumně) soudit. — Tedy se jenom hodně okowejte, abychom mohli řádně o wšem mluwit; mám totiž naději, že také chcete být spisowatelem, ačkoli ne ex offo, aspoň Liebhaber bis ans Ende. Klášterní a církewní leností se ale newymlouwejte! Až jen se wrátím, poženu Wás notně.

Nejedlému pište takto: Jistá wěc jest, že hodláli trampoty stawu domácího učitele snášet hned se proň místo najde, a sice wždy nanejmíň na 600 zl stř. ročně a k tomu strawa, byt atd. Mnozí jsou zde ženatí, jelikož o takowé místo kdyby se i ztratilo není žádná nouze. Také o nějaký cárský ouřad (ačkoli se na jisto nic nedá mluwit a priori) nebude zle. Já bych ale každému radil, lépe učitelstwí než ouřad.

Dodatkem k životopisu Klejzarovu budiž uvedeno, že týž přestoupil k církvi evangelické v Praze dne 22. září 1850. (Slovan 1850. II. 1213.)

Příloha I.

1. Epigramy přiložené k ztracenému dopisu.

1.

Ecclesia militans.

Proti církve protivníkům,
bezbožným akatolíkům
vydal páter Rožeň podle zvyku
na sto arších ostrou polemiku
v tuhé vazbě s kovanými rohy:
všem kacířům může přetlouc' — nohy!
23./2. 1844.

2.

Hermeneutická důminka a mystický výklad.

Mat. VII. 28—34.

U Matouše v sedmé kapitole
šel pan Ježíš v Gadarenské pole,
velel: »Ejhle!« Zástup v plném choře
v slepé poslušnosti vrh' se v moře.
Borovský v tom našel smysl vyšší:
soudí, že to byli první mniši.
23./2. 1844.

3.

Důkaz subjektivní.

Ač jsem křesťan, nevěřil jsem přec,
že kdy bude jeden ovčinec;
ale když jsi ty měl přístup k dveřím,
vlku Rožni! již i tomu věřím.
Moskva 23./2. 1844.

4.

* * *

Proč pak mají mnišské cechy
na kloboucích velké střechy,
jako préses Antonín? [1])
Rádi mají v mozku stín.

23./2. 1844.

5.

Verba docent, exempla trahunt.

»Co sám nechceš, nečiň jinému!«
žáku pravil kantor kdesi,
třepaje ho za pačesy.

24./2. 1844.

6.

Definitio disciplinaris.

Ve jménu . . . . . .
V naši církvi — brachu, věz!
růžence, obrazy, panny,
míval-li je v rukou kněz,
jmenují se »dotejkany.«

20./2. 1844.

[1]) P. Rost = Rožeň. Na opisu epigr. toho v knížce »Duch Havlíčkův«, má týž název »Kloboučnický.« — Poznámka Klejzarovi: »Doplňte nápis, nevěděl jsem, jak se jmenuje po latinsku terminus »Fischerhut« totiž ten klobouk, co bývá na erbu biskupském.

2. Epigramy přiložené k listu z 24. března 1844.

7.

Novum testamentum praefiguratum in veteri.

»Omnia ad majorem Dei gloriam.«

Stejní hrdinové jsou
Samson s Hynkem Lojolou:
jeden míň a druhý více
pustil lišek do pšenice.

23./2. 1844.

8.

Geografický.

Nechlubte se vlastenci
není to věc řádná,
že neteče odjinud
do Čech voda žádná.
Točíme-li ze sudu
nedolévajíce,
zůstanou nám na spodu
brzy jen kvasnice.
Nechlubte se, nechlubte,
špatná je to sláva,
že vytéká do Němec
všechna česká šťáva.

23./2. 1844.

9.

Jus regale.

Professor juris examinans dicit:

»Proč pak každý král a každé kníže
sází v žalář v okovech za mříže
dělající falešné peníze?«

Studiosus respondens dicit:

»Každého to mistra hněte,
jiný-li se do řemesla plete.«

26./2. 1844.

10.

Logika a pranostika.

Měkká kaše, tvrdý kámen:
Mnoho vojáků, málo panen.
Mnoho čápů, málo žab:
Nestav svíčku pod okap.

23./2. 1844.

11.

Nápis na sochu Karla IV.,
mající být postavenu k 500leté památce založení vysokých škol pražských.

V školách Karlem řád uveden:
Němcům tři a nám hlas jeden;
zdálo se nám málo být,
chtěli jsme je všechny mít;

za to nyní pláčem v hořkém času:
»Otče Karle, kýž jen kousek hlasu!«
Od Němců lápis,
od Čechů nápis.
23./2. 1844.

12.

Krakowiáki.

Ty Krakovská obec, »země neodvislá«,
vyběhni na kopec, sic tě spláchne Visla;
slavná republiko, vylez na stodolu,
sic tě Visla spláchne s volného prestolu.
V Rakousích již taje, Visla běží zčerstva,
s prestolu tě spláchne s pískem do królewstwa.[1])
26./2. 1844.

13.

Patriotický.

Krleš! Krleš! Krleš!
Pojďte, vlastenci, jež srdce bolí,
že Bůh nenadělil Čechy solí,
pojďme, modleme se, by dobrota
boží v Čechách ráčila zavést
zase na všetečnost ženskou trest
takový, jak byl za časů Lota:
tak dá Čechům spravedlnost Páně
více soli než Věličské báně!
Krleš! Krleš! Krleš!

Mezi 23. a 26. únorem 1844.

---

[1]) Krakov s územím byl od kongressu vídeňského až do r. 1846 republikou, t. r. přivtělen k Rakousku.

14.

Originálnost.

»Nebo kdož má, bude mu dáno a bude hojněji míti, ale kdož nemá, i to, co má, bude od něho odňato: protož v podobenstvích mluvím jim . . .«

Matouš XIII.

Připodobníme, pane švaře,
literaturu švábskou — faře,
z které by všechny hezké
spisy a knihy české
musely křticí listy brát,
když by se někdy chtěly vdát.

24./2. 1844.

15.

Nouze naučila Dalibora housti.[1])

K divadlu se nám jen nedostává dům,
básníků, aktérů a pak publikum.
Proto páni, radím akcie
k stavbě chrámu české Thalie;
když jich jenom hodně rozprodáte
a pak honem cihel naděláte,
musí být, kdo je akcionérem,
básníkem, publikum aneb aktérem.

23./2. 1844.

---

[1]) Po zaniknutí českých her v bývalém Stögrově divadle v Růžové ulici, kde nyní jest c. k. zastavárna, jednalo se o vystavění vlastního domu pro české divadlo a to na akcie To také na podzim r. 1844 usneseno, ale neprovedeno. Viz bližší ve spise Fr. A. Šuberta »Národní divadlo v Praze« str. 9, 10 a 14. —

16.[1])

Meč a kalich.

Proč byly husitské rvačky?
Rozhodnout se jimi mělo,
má-li se jíst . . . . . .
s omáčkou neb bez omáčky.

Mezi 25. a 27. únorem 1844.

17.

Popsání ruských národních slavností a obyčejů.
(Крещение.)

Biskup světí na památku křestu
skrz led vodu veškerému městu,
které s pobožností plné víry
pít se hrne z této svaté díry.
Pak bývají ti, co pili,
by se dvakrát netlačili,
od kozáků knutem odehnáni
na památku biřmování.[2])

26./2. 1844.

18.

Comparatio a majori ad minus.

Co jsou řimsy v kloboučnickém krámu,
to jsou hlavy pražských mladých pánů.

26/2. 1844.

---

[1]) Tímto epigramem počíná II. lístek musejní a jde pak nepřetržitě až do epigr. 27. včetně.

[2]) Přirovnej k tomu konec listu Havlíčkova k Zapovi z 16./1. star. stylu 1844 na str. 125 zde!

19.

Anti Staněk — Anti Gall.

Na dar Ducha nic nedbejte,
hodně díla nadělejte:
pak po smrti na vás lehce
orgán ňáký najdou v lebce.

25./2. 1844.

20.

Объявленіе.
(z ruských novin)

V Evropě se ztratil
před dvěma sty lety český král;
žádá se uctivě,
by ho, kdo ho najde odevzdal
v Petrsburku Mikuláši caru,
dá mu za to bečku kaviáru.

26./2. 1844.

21.

Evangelium sophisticum.

Atheistou buď! toť víra jistá,
Pán Bůh sám je první atheista.

26./2. 1844.

22.

Ethnografický.

Hanák velké panák,
ztěžka vekračoje,
jedno nohó drohó
k předо postrkoje.

1./2. 1844.

23.

Výstraha císaři.

Caveant consules, ne respublica detrimentum capiat.

Vyšli jsoutě tři vlastenci,
to s motykami,
vykopávat českou duši
z německé jámy.

Mezi 25. a 27. únorem 1844

24.

Politický.

Pomodli se Čechu,
k svatému Vojtěchu,
by tě vzaly samostatné
národy do cechu.

26./2. 1844.

25.

Ruská konstituce.

Odjakživa dovoluje
ruský car velmožům,
míti třeba tisíc duší,
jenom žádný rozum.

26./2. 1844.

26.

Námitka Dru. Straussovi.

Když se rozcházeli apoštolé,
nic nevzali s sebou; avšak hole
dovolil jim Ježíš vzíti přec,

holou rukou těžko vést šarvátky.
Věděl, jaké budou v církvi hádky —
jenom Pánbůh ví budoucí věc.
26./2. 1844.

27.

Oberstlandesamtsprojekt.

Vaše Majestátnost ráčí znáti
věrnou lásku k osobě
zeměpána, jak prahnou magnáti
sloužit králi, trůnu k ozdobě;
pročež račte dekretovat,
by se mohl titulovat
některý hrabě český:
nejvyšší zouvák zemský.
26. 27. února 1844.

28.[1])

Nové kacířství.

Evě radil v ráji duch:
»Recipe jabko, budeš Bůh!«
Však to nebyl žádný jiný,
nežli doktor mediciny.
Mezi 27./2. a 13./3. 1844.

---

[1]) Tento 28. a násl. 29. epigr. se nenalézají na žádném z mus. lístků. V listu ke Klejzarovi z 24./3. 1844 ku konci, kde mluví o illustrování epigr. Havlíček epigr. č. 28 zcela zřejmě označuje, ač jestli se tu v čísle nezmýlil; spíše přihodil se mu v tom omyl v tomtéž listu, když zařaďuje epigr. ten do rubriky »Světu«; neboť později nalezá se v rubr. »Musám.«

29.

Synové světa.

Bohatou babu si vzíti,
mladinkou maitresku míti,
jmenují křesťanští Turci,
miscere utile dulci.

11./3. 1844. Logau. [1])

---

30. [2])

Z historie literatury české.

Českých knížek hubitelé hití:
plesnivina, moli, Jezoviti.

14./3. 1844.

31.

Apologie Táboritů.

Dobřeť zkoumal Žižka, než sek' mečem svým,
obě víry okem nepředpojatým:
Pravým kališnickou,
levým katolickou.

14./3. 1844.

---

[1]) Friedrich sv pán v. Logau, německý epigramatik nar. 1614 † 1655.

[2]) Tímto 30. epigr. počíná III. lístek musejní, jdoucí až do čís. 44. incl. Avšak epigr. čís. 35, 37, 39, 40, 41 a 42 na něm scházejí.

32.

Ani jeden puntík nepomine ze zákona.

Jež. u Mat. V. 18.

Házelo se — jakož v bibli zní —
na cizoložnice kamení:
Římská církev trestá ještě více —
kn . . . . hází na cizoložnice.

14./3. 1844.

33.

Nový nápis,

který bude vytesán zlatem r. 1848 k 500leté památce nad posluchárnami fakulty theologické.

Nehřeš ústy ani sluchem,
blahoslavení jsou chudí duchem.

14./3. 1844

34.

Poměnky.

Kdykoliv slyšívám
kázat Rožně kázání nějaké,
vždycky si vzpomínám,
že Bileámův osel mluvil také.

14./3. 1844.

35.

Příčiny pádu Jezovitského řádu.

Hlavní pádu Jezovitů důvod,
že byl chromý jeho původ;
pročež, ač je bylo zvednout věcí snadnou,
vsázím se, že brzy zas upadnou
6./3. 1844. [1])

36.

Demonstratio miraculorum.

Div-li, že pět chlebů, dvě rybice
nasytily lidstva na tisíce?
vždyť pak po dnes ještě tyto divy
tolik tisíc černých pánů živí.
14./3. 1844.

37.

Rožeň — Samson.

(Vděčná upomínka Havla Borovského na pražský seminář.)
V Moskvě 1843.

Pater Rožeň zápalem hrdinským
slúží papeži a římské víře,
jako Samson proti Filištínským
búří s kazatelny na kacíře.

---

[1]) V opisu »Duch Havlíčkův« datován tento epigr. a epigr. B. V. Maria Jesuitis salutem (č. 42 zde) 6. září 1844, prvnější též v »Šotku« čís. 1. z 7./1. 1849 str. 4., což se mi však zdá nepodobným. Viz též o tom poslední poznámku k dopisu ke Klejzarovi z 24./3. 1844. Také níže sledující epigr. čls. 48 jest v citov. opisu datován z 6. září 1844, ale Havlíček cituje jej již v listu z 24/3. 1844 zařazuje jej tam do rubriky »Církvi«. Všecky tři tyto epigr. jsou as z 6. března 1844. Naproti tomu třeba uvésti, že epigr. »Příčiny pádu jezovitského řádu« otištěn v »Šotku« čís. 1. z 7. ledna 1849 str. 4. s datem 6./9. 1844.

Jako Samson svatú církev brání,
jako pravý Samson — oslí škrání.

3./10. 1843.

38.

Demokratický.

Nechoď, Vašku, s pány na led;
mnohý příklad máme,
že pán sklouzne a sedlák si
za něj nohu zláme.

1./12. 1843.

39.

Učený epigram.

On: »V akademii nauk
předsedou kníže Dunduk?!!«
Já: »Jak pak by tam neseděl
kníže pán, když má p . . . .«

31./8. 1843 Puškin.

40.

In's Stammbuch Sr. Hochgeboren.

Každý dělej svoje,
milý pane můj:
sedlák žito z hnoje.
a ty z žita hnůj.

30./9. 1843 Logan.

41.

Aristokratický.

Však se podle díla mistrův rozum vidí,
císař dělá šlechtu, Pán Bůh stvořil lidi.
Pán Bůh stvořil lidi, krejčí tvoří pány;
kdo je malý mistr, mívá malé plány.

30./9. 1843.

42.

Beata virgo Maria Jesuitis salutem.[1])

6./3. 1844. (?)

43.

Nápis,

který by měl být na jistém domě v Praze, aby ho cizozemci nedrželi za větrný mlýn.[2])

Totoť jest České Narodní Museum.

15./3. 1844.

(Variant z téhož dne:)

Nápis na české museum.

Pochválen buď Hospodin!
Nebuď, brachu, ťululum:
Není zde větrný mlýn.
zde je české museum.

---

[1]) Epigram ten nelze za našich tiskových poměrů uveřejniti. Viz též poznámku k epigr. čís. 35 a 48 zde! Havlíček sám jej v listu z 25. máje 1844 označuje jako »Cizí myšlenku«, t. j. jako překlad, autora jsem však nenalezl; jest v něm duch Voltairovský.

[2]) Tehda bylo museum ještě na Hradčanech ve Sternbergském domě, teprvé r. 1847 přestěhovalo se na Příkop.

44.

Ethymologický.

Ježevit pochází spíše
od ježka než od Ježíše.

15./3. 1844.

---

45. [1])

Kasuistický.

Ptáš se, byl-li Jezovitou Jonáš,
Ninivetský misionář? —
Nemoh býti! v tom je chyba,
že Jonáše polkla ryba.
Jezovita — pravím vám —
byl by polkl rybu sám!
Nebyl Jezovita, neb' ho měla
tři dni v břiše — a nezcepeněla!!

15./3. 1844.

46.

Ost und West.[2])

Museum nestavte
dole u Vltavy,
přijde z jara voda jará,
do Němec je splaví.

---

[1]) Tímto epigr. počíná IV. lístek musejní, obsahující bez mezery epigr. v pořádku, v němž i zde následují, až do čís. 55 včetně.

[2]) Viz poznámku k epigr. čís. 43 zde. Jednalo se v tom čase o to, aby pro museum byla vystavena nová budova na nábřeží Františkově.

Raději je nechte
na Hradčanech státi,
bude na ně vítr zdravej
od severu váti.

15./3. 1844.

47.

Daguerreotyp

Leccos malíři vyvedli,
jenom světlo nedovedli:
teď se na ně světlo rozhněvalo
a samo se do malířství dalo.

15./3. 1844.

48.

Talenty.

Pavlu hůř a Petru líp;
ticho závist, ticho!
kaplanům dal pán Bůh vtip,
farářovi [1]) břicho.

6./3. 1844. [2])

49.

Sympathetické léčení.

Bodne-li tě žihadélkem včela,
vlož na ránu hned
její vlastní med!

---

[1]) Zde otisknut trochu nevinnější variant; znění originalu jest s . . . é c . . . . . i.

[2]) Viz poznámku k epigr. 35 a 42 zde!

Bodne-li tě epigramská střela,
vlož na ránu — prostředek máš jistý —
chumáč vlasu z epigramatisty.

15./3. 1844

50.

Allah Kebír.

(Vykládá se: Bůh jest veliký.)

Zda-li neprodávají dva vrabce za halíř, a jeden z nich nepadne na zem bez vůle Otce nebeského.

Jež. u Mat. X 19.

Pořád vedou hořké žalosti
básníci nad ztrátou mladosti;
včera jim dal Pánbůh dekret s třapcem:
»Budiž tedy básník věčným chlapcem.«

15./3. 1844.

51.

»Aus ihren Werken werdet ihr sie erkennen.«

Ze všech se mi ruská církev zdá
nejvíc učenému prospěšná,
a to velmi, neboť zahání
časté v chrámu k zemi padání
haemorrhoidy a zacpání.

16./3. 1844.

Poznámka Havlíčkova pro Klejzara:

(NB. Wyhledejte citací k textu, já zde nemám konkordane a nemohu ho nalézti. Německy proto, aby byl dwojsmysl: Ihren = její, jejich — církew a lidi.)

52.

Triplex immaculatio.

Nebyl doma celý rok pan Kojata,
a přec žena porodila trojčata:
Divil se pan farář velice,
že ji zastínila ....
Tak to stojí v matrice.
15./3. 1844.

53.

Nejkratší symbolum.

Praví svatý Havel Bořivít:
Není ... a ..... nemá být
16./3. 1844.

54.

Umgang mit Menschen.

Také tobě X ....., radu dám:
nemluv před lidmi o sobě sám,
neboť jest to proti zdvořilosti
mluvit o neřádu[1]) v společnosti.
16/3. 1844.

55.

Patroni Haliče.

Od Boha mám písek a vlky,
od Kazimíře šlachtu a Israelity,
od Františka Švaby a Jezovity,
Mikuláš mi dá činy a činovníky.
18./3. 1844.

---

[1]) Poznámka Havlíčkova: »Varians: o p .... ti.«

3. Epigramy přiložené k listu z 25./5. 1844.

56. [1])

Velmi mnohým českým básníkům.

Věčná vaše píseň: »Jaká slast
milovati českou vlast!«
Má-li však mít z vaší lásky zisku,
nedávejte písně své do tisku.

3./4. 1844.

57.

Výklad Koranu.

Mohamed dovolil: »Můžeš míti
mnoho žen, však víno nepij žádné —«
přesvědčen, že víc než jednu míti
střízlivému nenapadne.

15./4. 1844.

---

58. [2])

Nedostatečnost.

Dokazují kněži z plných plic,
že náš rozum po tom rajském ovoci
za moc nestojí bez boží pomoci. —
Věřím, páni! věřím ještě víc —
že váš rozum i s tou boží pomocí
nestojí za nic.

25./4. 1844.

---

[1]) Epigr. čís. 56 a 57 nenalézají se na žádném z lístků musejních.

[2]) Číslem 58 počíná V. lístek musejní: a obsahuje v nepřetržitém pořádku epigr. až do čísla 68 inclus.; poněvadž však epigr. čís. 66 jest poslední, o němž se Havlíček zmiňuje Klejzarovi v posledním listu z Ruska z 25. máje 1844, nejsou zde již uvedeny epigramy čís. 67 a 68.

59

Toast.

Sláva slavným! Od všech budiž ctín
farář v Miletíně:
nemá nad něj milejšího Hos; odin
ani hospodyně.

26./4. 1844.

60.

Hudci k svátku.

Kýž ti Pánbůh — za tvých houslí zvuky
místo dvou dát ráčí čtyry ruky!
To ti přeju k svátku, na mou duši!
bysi's mohl, když hráš, zacpat uši.

27./4. 1844.

61.

Etymologický.

Odkud vzalo — zkouším žáky —
jméno Rakous počátek? —
»Od raků, neb oni taky
chodí pořád nazpátek«

27./4. 1844.

62.

Qualifikace X. professora historie.

Umí historii, věřte mně,
střední sice jenom prostředně,
starou za to však již zapomněl,
škoda jen, že k nové nedošel.

27./4. 1844.

63

Mystický výklad.

Kalkulujíc velmi zdravě
svatá církev mitru vymyslila:
totiž, že má málo v hlavě,
na hlavu si mnoho postavila.

27./4. 1844.

64.

Vídeňská akademie.

Naše akademie od svého původu
pořád zkoumá jen a zkouší přírodu;
jenom to je, milí braši, bída,
příroda jí málo odpovídá.

3/5. 1844.

65

Pražské vysoké školy.

On. Dvě fakulty v Klementíně!
dvě fakulty v Karolíně!
Nač ten rozdíl? nevím na mou kuši,
jak by se to vyložiti mělo.

Já. Klementínské zabíjejí duši,
Karolínské tělo.

3./5. 1844.

66.

Obrana »Přítele mládeže«.[1])

Sto let v očistci ať za tu křivdu hoří,
kdo nadává pro »Přítele« konsistoři;
vždyť chudinka nemá žádné děti,
jak má umět s dětmi zacházeti!

13./5. 1844.

* * *

Na V. lístku musejním napsány ještě tyto epigramy:

67. .... Präsident. »Franc neb museum . . .« (13./5. 1844). — 68. Účinky bělohorské bitvy — (13./5. 1844).

Lístek VI. obsahuje následující epigramy:

69. Text k harmonii sfer; 16./5. 1844) — 70. Selský. (15./3. 1844.) — 71. Figura inversionis (16./5. 1844.) — 72. Misanthropický (16./5. 1844.) — 73. Mládencům a pannám (16./5. 1844). — 74. Poeta laureatus (16./5. 1844.) — 75. Nápis na budoucí kolej jezovitskou v Praze (20./5. 1844.) — 76. Ex unque leonem (Jazyk) (17./5 1844.) — 77. Obrácený svět (»České slovesnosti osud pouta kuje . .«) (17./5. 1844.) — 78. Sumární výtah z protokolu valného sněmu českých a moravských stavů (17./5. 1844) s poznámkou Havlíčkovou: NB. »Za to, že jsem přišel na tu myšlenku k epigr. 78. Zuk! Zuk! — nevzal bych jistě ani 100 rublů. — Jako dítě se s ním těším.« — 79. Česká modlitba (»Svatý Jene z Nepomuku . . .«) (17./5. 1844.) — 80. Praeparanda (»Vejklady kantora Doubravy . .«) (17./5. 1844) a 81. § 1. (»Tak zní první kriminální článek . .«) (Sine dato, ale napsán zajisté 16. neb 17. máje 1844.)

[1]) »Přítel mládeže. Časopis pro československé národní školy.« Vydávala jej konsistoř Královéhradecká redakcí J. L. Zieglera a A. Stránského v letech 1823—46.

Na VII. lístku musejním jsou epigramy:

82. Societas Jesu. (»Pravil tatík svému synu . .«) (20./5. 1844) a 83. Kupecká výstraha. (Z Augšpurských novin). (20./5. 1844.) Možno také, že tyto dva epigramy měly být zařazeny zde pod čís. 35. a 4..

Ježto jsou tyto epigramy vesměs napsány před 25. májem 1844, kdy Havlíček poslal Klejzarovi poslední dopis z Ruska, jest přece jen možno, že mu také tyto lístky přiložil; z listu samého však to nevysvítá. Za to asi všecky dosud uvedené epigramy, aspoň od č. 1. až 80. incl. poslal K. V. Zapovi, jak na příslušném místě již bylo uvedeno.

Příloha II.

Na VIII. lístku nalézá se:

Dumka na Batelovském vrchu.

Umírá slunéčko, umírá,
když padá za hory do Němec, umírá;
Šumava naše zkrvácená
toužebně za sluncem do Němec pozírá.

Klekání nad námi doznívá,
klade se na věky do hrobu vlast širá;
od řeky k řece, z hradu k hradu
mlha se smutkovým závojem prostírá.

Umírá národ můj, umírá,
andělé strážci uletují, umírá;
života knihu lidu mému
Hospodin na věky, na věky zavírá.

Poslední vlasti syn
zoufaje lyru svou o stěnu opírá;
žalozpěv dozněl, se zdi letí
za vlastí do hrobu pěvec sám i lyra.

Umírá, umírá, umírá,
již padá za hory do Němec, umírá;
Šumava naše zkrvácená
toužebně za sluncem do nebes pozírá.

Začato r. 1841 v Batelově, skončeno 24./3. 1844 na Velký pátek v Moskvě.

Borovský.

Báseň tuto poslal Havlíček Klejzarovi v listu z 27. dubna 1844.

Josef Šrámek Karlu Havlíčkovi
a
Karel Havlíček Josefu Šrámkovi.

Listy z r. 1844.

Když se vracel Havlíček ku konci července 1844 z Ruska do Německého Brodu v dům svých rodičů, byl bolestně překvapen nešťastnou zprávou, že otec jeho asi dvě neděle před tím zemřel.[1]) Tato smutná událost změnila zcela mnohé jeho plány a donutila jej celou zimu doma u matky tráviti. Ustanoveno, že se teprvé na jaře vrátí do Prahy.[2])

Tento pobyt Havlíčkův v Německém Brodě od 28. července 1844 do prvních dní dubnových 1845 byl snad nejšťastnější dobou jeho života, poslední chvílí oddechu před bouřnými boji, z jejichž vírů pak již ne-

---

[1]) Tak píše Havlíček výslovně Zapovi v doušce přidané dne 17. srpna 1844 k listu napsanému na cestě z Ruska ve Varšavě dne 16. července 1844. Str. 151 zde! Tím vyvrácena tedy odchylná zpráva o této udalosti podaná v knížce »Karel Havlíček Borovský v rodinných vzpomínkách«, v Praze 1896 str. 9.

[2]) Podáno dle doušky uvedené v předešlé poznámce

vyvázl. V idylle té i přátelství, i družnost společenská i láska i radostná práce buditelská omezená na úzký okruh malého venkovského města, jehož »lepší« třídy byly již na polo odnárodněny, ostatní občanstvo pak ještě k národnímu vědomí nepronikło: konečně klidná a nerušená práce literární.

Sotva že zármutek pro ztrátu milovaného otce poněkud utuchl, počal Havlíček, podporován jsa v tom přítelem a vrstevníkem Václavem Žákem, rodákem německo-brodským, jenž v letech 1835 a 36 navštěvoval 1. a 2. třídu gymnasialní tamtéž a právě tehda se vrátil do svého rodiště ze Šťávnice, kde studoval na báňské akademii, pracovati o probuzení svého druhého domova k životu národnímu. Byla to práce, již nyní nazýváme drobnou a jež by se mnohému zdála malichernou. Ale Havlíček ji nepokládal za takou, přes to, že právě přišel z širokých obzorů velké Rusi. A tak čteme v jeho listu k Jos. Šrámkovi, tehda posluchači prvního ročníku studií filosofických v Litomyšli, jak se snažil zavésti mezi brodskými honoracemi, zvláště dámami »vykání«, jak vytrvale nutil spolu se Žákem zatvrzelé »košamstry« k českému pozdravu »služebník«, jak zaváděl české štíty nad krámy, v čemž dobrý příklad nejprve musela dáti jeho matka; jak vlastenčil a viklal, až se vyloupl z německého »Huťapy« řádný Čech.

Největší váhu kladl však Havlíček kromě založení veřejné knihovny na zřízení ochotnického divadla; tomu věnoval i nejvíce píle, tak že, jak píše Šrámkovi »ve svých věcech« v té době nemohl nic dělati, pracuje na divadle od šesti hodin z rána až do večera. Přikládal, a to právem, divadlu v této národní práci veliký význam. Hraní samé, bylo mu při tom, jak píše témuž Šrámkovi, jen věcí podřízenou, hlavním ale účelem bylo, aby čeština se vštípila do mysli vyšším třídám německo-brodským. Proto také hleděl, jak tam praví dále, aby ochotníci byli patricii.

Místnosti pro divadlo to vyhledal Havlíček v studentské hospodě »Na Holubníku« čili »Na Pekhause« u samých hradeb městských v ulici sv. Vojtěšské, potřebné dekorace namaloval na papíru přítel Václav Žák. Též bratr František byl Havlíčkovi nápomocen hlavně při získávání ochotníků a ochotnic.

Z narážek v prvním a druhém listu Josefa Šrámka a z podpisu jeho na prvním z těchto dopisů: Matěj Zvonek, bradydříč a chirurgus, jakož i ze sdělení J. Procházky, bývalého majitele hostince »na Holubníku«,[1]) zvláště ale z listu Havlíčkova Šrámkovi z 7. listopadu 1844 soudím, že zřizování divadla, především však sestavení ochotnického sboru a pak zkoušení trvalo dosti dlouho. Možná, že ještě před prázdninami neb o prázdninách sehrána pro nejužší kruh a při zavřených dveřích nějaká hra, aby se noví ochotníci osmělili; veřejné hry zahájeny však dle dotčeného listu Havlíčkova teprvé

[1]) Vzpomínky ty otištěny v »Pamětním listu vydaném k jubilejní slavnosti 40letého trvání »spolku divadelních ochotníků«, 25letého trvání tělocvičné jednoty Sokol a 20letého trvání »Řemeslnické besedy« v Německém Brodě dne 8. a 9. července 1893« (V Německém Brodě. Nákladem spolků. — Tiskem Alberta F. Riedla 1893) a zní:

»V hostinci mém, v domě zv. »na Pekhause« anebo, jak zlomyslný konkurent mi jej přezděl »na Holubníku« (poněvadž chodila sem četná společnost na laciná holoubátka), scházívali se v letech čtyřicátých studenti z gymnasia »poeti« i »rhetoři« (žáci V. a VI. třídy. Pozn. vyd.) s přátely, kteří z Prahy na prázdniny přijíždívali. Hrávali tu kůželky, zpívali, pili za hotové i »na křídu«. Časem přicházel mezi ně i Havlíček, zahrál si s nimi v kůželky, ale mistrem v tom nebyl a v »labinetu« vždy prohrál. Za to, když sesedli se kolem stolu a počali hovořiti, hned bylo vidět, jak nade všecky vyniká. Napomínával je k vážné práci, poučoval a ukazoval, jak by měli v Brodě pracovati, vypravoval jim často o Rusku a nabádal k vlastenectví. — Rád slyšel, když si zazpívali, sám však jen velmi zřídka spolu zpíval. Vůbec byl vážný, málomluvný, do sebe uzavřený. Jeho jsem nemíval nikdy na tabulce dlužníků. Tehdy vzpomněli si najednou,

dne 17. listopadu 1844 veselohrou »Epigram«.[1]) Před započetím hry přednesl Havlíček proslov, nebo jak píše »řeč vstupní«, již patrně sám sepsal. Praví o ní, že to bude řeč bez censury, a že jim (t. j. brodským) v ní poví pravdy, co se do nich vejde, třeba by i něco přetékalo; proslov ten, patrně nerýmovaný se nezachoval, ale za to zachovala se, jak viděti z článku JUC. A. Kaliny citovaného v předcházející poznámce, v N. Brodě dosud o něm dobrá paměť. Za následující hru ustanovil Havlíček frašku »Zmatek nad zmatek«.[2])

Zda-li hra tato provozována a kolikráte, neb co se za pobytu Havlíčkova v N. Brodě ještě hrálo, nelze dnes již zjistit. Dle »Pamětního listu« v předešlé poznámce uvedeného dávány prý ještě v té době »Pašerové« (Veselohra ve 4 jednáních z Raupacha, přel. Jos. Kaj. Tyl) a »Pan z Nematoh.«[3])

Ve veselohře »Epigram« hrál Havlíček, jak vysvítá z listu Šrámkova z 4. října (recte listopadu) 1844,

---

že budou hráti divadlo, a já jim povolil postaviti jeviště v sálu. Havlíček to všechno vedl, studenti i děvčata ho poslouchali jako Pánaboha. Leckdy po zkouškách si studenti také zatančili, ale Havlíček nikdy tance se nezúčastnil. — Měl jsem ty veselé studenty rád, ale nejvíc Havlíčka. Však když odejel do Prahy, nechali hraní, pozdějším ochotníkům pak sál můj již nestačil; odstěhovali se, nechavše mi haldu papírových dekorací. Většinu jich nerozumné ženské spálily, s velkou bídou zachoval jsem si dva portály, na nichž jsou namalovány panny. Ty zbytky prvních dekorací chovám jako vzácnou památku na »Havlíčkovo divadlo.« — Str. 25. — Jos. Šrámek, jako »rhetor«, byl patrně z tohoto kruhu. -- Viz též tam článek JUC. Ant. Kaliny »Ochotnické divadlo v Německém Brodě« str. 5 až 7.

[1]) Epigram, aneb: Což si mne žádná nevezme? dle Augusta z Kotzebue přeložil Jan Nep. Vávra (Lomnický). Hra ta vyšla v Praze r. 1836.

[2]) Zmatek nad zmatek, fraška v 5 jednáních dle Augusta z Kotzebue, přeložil J. Chmela. Vyšla v Praze r. 1820 u Synů Bohum. Haase.

[3]) O prvních dvou hrách citovaný »Pamětní list« neví.

úlohu Chládka; Chládkovou pak sl. F. Weidenhofferova. Proto podepsal se též onen na svém listu Jos. Šrámkovi »ředitel Chládek« a mluví tam o jmenované slečně jako o pí. Chládkové.

Také Šrámek oslovuje Havlíčka v posléze uvedeném svém listu »Mnohovážený, převážený pane řediteli!« a to právem, byť on tehda zajisté nejen ředitelem, ale i dramaturgem, regisseurem a hercem tohoto ochotnického divadla v jedné osobě.

I po svém odjezdu do Prahy zajímal se Havlíček po leta ještě o brodské divadlo, jak viděti z níže sledujících listů k sl. F. Weidenhofferové a bratru Františkovi, jemuž ještě r. 1849 o něm píše.

První list, jejž psal Havlíček Jos. Šrámkovi a na který mu tento odpovídá listem z 4. října (vlastně listopadu) 1844, se ztratil; zda-li pak v dopisování tomto pokračováno po listu Havlíčkovu z 7. listopadu 1844, nevím.

Josef Šrámek narodil se dne 1. listopadu 1823 v Německém Brodě, kde také v letech 1838—1843 studoval gymnasium. Po odbytí šesti tříd, jež ústav ten tehda čítal, odebral se r. 1843 na filosofii do Litomyšle, již r. 1845 absolvoval. Šrámek sblížil se s Havlíčkem asi o prázdninách r. 1844 při dotčených již schůzkách studentů v hostinci »na Holubníku«, zvláště pak při zřizování ochotnického divadla, při čemž, jak viděti lze z následujících zde listů, horlivě se súčastnil nejen jako pomocník, ale také jako herec. Na podzim r. 1845 odebral se Šrámek do Prahy, by se tu oddal studiím právnickým. Ale šel tam, jak píše Havlíček F. Weidenhofferové dne 27. října 1845, jen tak »na holo« a slibuje proto mladý literát, který sám hledá

místo, že se bude oň »ucházet«, že mu opatří kondici, zatím že opisuje Šrámek u Palackého. Když Havlíček počátkem roku 1846 převzal redakci »Pražských Novin« a »České Včely«, přibral si Šrámka na výpomoc, ale nikoli jako spolupracovníka, jak patrno z listu napsaného dne 9. září 1846 bratru Františku Havlíčkovi,[1]) kdež se o něm takto zmiňuje: ».. ale to víš, že Šrámek, můj pisař již přes 3 neděle na horkou nemoc stůně a ve všeobecné nemocnici leží.« Možná, že se později tento poměr změnil, neboť, když r. 1848 založil Havlíček »Národní Noviny«, setrval Šrámek k vyzvání knihtiskaře a vydavatele »Pražských Novin« a »České Včely« Medaua při těchto novinách, a když po červnovém povstání Lev Thun »Pražské Noviny« tomuto odňal a jich vydávání za redakce Erbenovy opět svěřil Bohumila Haase synům, zůstal Šrámek při redakci »České Včely«. Ale již 8. září r. 1848 vydal se s Vávrou Haštalským a některými jinými druhy do Slovenska na onu neslavnou výpravu proti Maďarům, jež sotva po třinácti dnech skončila rozpuštěním dobrovolníků. Z počátku se tam nalézal v setnině, již si utvořil hlavně z českých dobrovolníků Jos. V. Frič (Viz téhož »Paměti« IV, 11.) O této výpravě podal Šrámek do »Pražského Večerního Listu« v čís. 112 a 113 z 20. a 21. října 1848 str 505 a 512 pod záhlavím »Ze Slovenska« stručnou ale pravdivou zprávu. Vrátiv se v listopadu do Prahy vstoupil opět do tiskárny K. V. Medaua. Po rozpuštění Kroměřížského sněmu rozdával Šrámek[2]) mezi obecenstvo před pražským nádražím na vracející se poslance čekající písničku, v níž si hlavně dobíral Havlíčka. Viz »Frič Paměti« IV. 133. Sám Frič tamtéž praví, že písničku tu nelze dobře opakovati, což, maje její opis, mohu jen

[1]) Viz list ten níže v dopisech Havlíčkových bratru Františkovi.

[2]) Šrámek náležel od r. 1848 k radikálům.

stvrditi, jest-li že Frič míní tak z ohledů esthetických.[1]) V březnu r. 1849, když po vydání nového zákona tiskového z 13./3. t. r., jímž zavedeny kauce novinářské, české noviny zanikati počaly, Šrámek, nejsa s to nalézti zaměstnání, přidal se k první české kočující společnosti herecké J. A. Prokopa, s níž byl v Chrudími, v Litomyšli, Poličce, Vysokém Mýtě a v Kutné Hoře. Odtud vrátil se zase do Prahy, obdržev místo korrektora v arcibiskupské knihtiskárně. Vystřídav tak několik tiskáren jako korrektor neb faktor, zůstal od r. 1874 v knihtiskárně Jindřicha Mercyho až do své smrti, která jej stihla dne 3. prosince 1900.[2]) R. 1848 byl Šrámek též členem »Slavie«.[3])

Jos. Šrámek Havlíčkovi.

V Litomyšli $\frac{1.}{10.}$ (r. 1844; pozn. vyd.)

Drahý Pane!

Kdybych byl před týhodnem to věděl, co teď vím, byli bysme si ještě jednou zahráli. Slyšte a zlobte se se mnou! — školy se nám teprva 7^{ho} začnou. Ti černo-

---

[1]) Cituji tu tedy jen 2 sloky týkající se Havlíčka:

O, Karlíčku, ach Havlíčku,
jezdi na koníčku.
Nechtěls by se maloval čert,
tu máš, tu je ten safrapert.
Ach Havlíčku etc.

Ach Karlíčku, Karle zlatý,
tys politik svatý.
Jaks' to dělal oposici,
měl-lis pak pět pod čepicí.
Ach Karlíčku etc.

[2]) Viz též »Národní Listy« z 5. prosince 1900 čís. 336. »Josefa Václ. Friče Paměti« IV. 133.

kněžníci [1]) by zasloužili, aby je kat spral, že to před prázdninami neoznámili. — Však ale dlouhá chvíle mi není; neboť — Kampelík [2]) jest tady. — — On Vašnost pozdravuje a rád by Vás zde viděl, nežli do Srbska odejde, odkud pozvání dostal, by úřad krajského fysika na se přijal; čeká jenom na officielní povolání. Mám také Vašnosti napsati návrh stranu jeho »Čechoslovana« [3]) Pospíšil si mu stěžoval, že Čechoslovan ležeti mu zůstává; tedy žádá Vašnost, byste pp. professorům, P. Bernardovi, Karlovi a Quirinovi [4]) ku přednášení české mluvnice a pravopisu jeho dílo schválil, a studující ke koupení jeho vybídl; při tom prý můžete pp. professorům (jen tak jakoby) podotknouti, že by každý jeden výtisk zdarma dostal. Račte nám tedy brzy odepsat, jak mnoho výtisku by tam vzali, a pak si račte pro ně přijet. Až přijdete sem, najdete zde něco slavného, jestli se nám to povede, jak si myslíme. P. Kampelík chystá něco do tisku na způsob Smetanova »Slova« atd. [5]) pod jménem: »Práva národnosti a jazyka našeho« [6]);

---

[1]) Piaristi, kteří tehda vyučovali na gymnasiu v Litomyšli.

[2]) František Cyrill Kampelík (Libčanský) lékař a spisovatel český (1805–1872).

[3]) Čechoslovan, čili národní jazyk v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. V Praze 1842 u Jana Hostivíta Pospíšila.

[4]) Vesměs praemonstráti želivští, kteří tehda vyučovali na gymnasiu německo-brodském; z těchto byl P. Karel Šindelář, pozdější ředitel gymnasia n.-brodského Havlíčkovým učitelem v prvních čtyřech třídách; P. Quirin Svoboda pak v posledních dvou ročnících (humaniorech) tohoto ústavu. Viz článek V. Zeleného »K. Havlíček,« Osvěta. 1872, str. 332. První z uvedených jest P. Bernard Filip Hájek.

[5]) Dr. Frant. Jos. Smetana (1801—1861) uveřejnil v »Časopisu pro katolické duchovenstvo« (XVI. r. sv. 4.) a pak r. 1845 o sobě v arcibiskupské tiskárně v Praze »Slovo o vychovávání mládeže české«.

[6]) Spis ten má název: »Práva naší řeči a národnosti založená na přísných rozkazech našich spravedlivých panovníků.

právě tu leží dva archy k opsání přede mnou. Potom má ještě v práci slovníček měšťanské (t. j. tehdejší zkažené, p. v.) mluvy pod jménem: »Brynda.« [1])

Kalichy jsem rozdal — a bylo by jich ještě více potřeba — račte s nákladem přijeti — a koupí českých obrazů jsem navrhl, což i přijato jest.

Pozdravujte ode mne P. Žáka [2]) a Ningra, [3]) a vyřiďte našim z brusu novým Češkám mou poklonu, třeba asi s tisíci pusinkami. Do Vaší přízně se odporoučeje a Vaší návštěvou se kochaje, zůstávám, převážený pane řediteli, Vašnostin ochotný služebník

Matěj Zvonek,
bradydříč a chirurgus.

Nebeský přívěsek. Račte dobrotivě přehlédnouti chyby proti gramatice a pravopisu; až sem přijedete, budu od p. Kampelíka vycvičen, sice ať v — letu komárovi fousy namydlím.

• Týž témuž.

Drahý Pane!

Divné jest mi Vašnostino mlčení, a již se domejšlím, že snad na mne jste zanevřel, an jsem drze hned ze začátku listem Vás obtěžoval — a jestli to není, tedy jste přec zvolal: I to je hlupstvo, to je sprosťáctvo! —

Sebral a vydal Dr Fr. Cyr. Kampelík « V Praze 1845 u Jarosl. Pospíšila. Úvahu o knize té napsal Dr. Strobach v »České Včele« 1845.

[1]) Knihy takové, pokud mi známo, Kampelík nevydal.

[2]) Míněn tu Václav Žák. Viz o něm v úvodu a níže zde!

[3]) Ninger Karel, rodák Chotěbořský, tehda rhetor v N. Brodě; studoval tam v letech 1840—1845. Později stal se professorem v Písku. Tento Ninger není totožný se spolužákem Havlíčkovým, taktéž Karlem Ningrem, o němž řeč níže v korrespondenci Havlíčkově s M. Příborským.

či že ne? Neb Vás snad to urazilo, že jsme z Vás dohazovače učinili? Nechte ale všecku zlost na straně, a přijeďte sem buď na začátku, neb ku konci Listopadu. Slyšte, proč bysme Vás tady rádi měli — abyste se s námi radoval. Bude zde české řeči kathedra! Dlouhým domlouváním to přivedl náš Kampelík tak daleko, že se měšťané sebrali a černokněžníky k tomu přemluvili, aby se o povolení žádalo. Prozatím, než přijde povolení, bude Kampelík provizorně přednášet, a zdejšího mladého Retika,[1]) jenž jest u piaristů, bude vzdělávat za professora. Viďte Panáčku, to je něco na zub! Mimo to budeme na svoje outraty vydávat český zpěvníček, t. j. vezmem si v Praze na několik již tištěných písní imprimatur, dají se i s notami tisknout a budou se mezi lid rozdávat. Některé jiné, naší Davorii podobné, se budou psát do zvláštních knížek. Konečně jsme mezi sebou zarazili večerní schůzky každou středu a sobotu, kde se bude o záležitostech naší vlasti rozmlouvat, čítat, a zpívat. Jednu takovou jsme již drželi, a zdejší měšťané otvírali oči, ani již mezi studujícími uskutečněné viděli, o čem se jim teprva zdáti počíná. — Jestli, Pane, nebudete moci přijet, račte býti tak laskav, a zašlete nám opisy oněch dvou písní »Davorie« a »Dumky na Batelovském vrchu«.[2])

Jak pak, stojí již divadlo na nohách? Račte mne zpravit o všem, jak se vede, kdo hraje, co tomu lidé říkají? — čekám na Vašnostin list, jako hladový valach na oves. — Vroucné pozdravení P. Žákovi, Ningrovi a pánům hercům. Co pak dělají naše roztomilé panenky po svém z mrtvých vstání? — rozumím pod tím in specie, ten čas, co vykati začaly — dělají hodné furore. Kdybyste nás přec potěšit chtěl návštěvou, vězte toto:

[1]) Syn Dobromily Rettigové; týž stal se pak professorem, působil později v Kroměříži a zemřel r. 1872 v Nepomuku jako rektor tamější piaristské koleje.

[2]) Viz 2. příl. ke korrespondenci Havlíčkově s Th. Klejzarem.

Kampelík bydlí u švadleny na druhé podsíní od Slunce; před domem jest skleněný jaščík s nápisem: Marie Lormann. Kde já bydlím, dozvíte se u mého otce. Račte, o račte přijet, a podívat se na mého Prokůpka, račte potěšit Vašeho vroucího přítelinka Jos. Šrámka. [1])

Blahorodému
Pánu, Pánu
Karlovi Havl. Borovskému
v
N. Brodě.

Týž témuž.

Mnohovážený, převážený p. Řediteli!

Když jsem obdržel Vašnostin list, byl bych radostí ze světa běžel, do ledvin země zalezl, do povětří vyletěl, všecko, všecko bych byl udělal! Prozatím ale jsem radostí vejskal, skákal a tancoval, a hned jsem ku Kampelíkovi běžel, a sdělil jsem tu radostnou novinku, neboť něco takového se smlčeti nedá, člověčí žaludek to nesnese! Ani si to pomysliti nemůžete, jak mi srdce radostí pod žebry drkotalo! — Přítelinku! Pane! já bych Vás celého zlíbal, že jste těm německobrodským *Πρωτο*vorreitníkům něco moudrého do lebky vtloukl! Vašnostina napomenutí: »Nelekejte se!« bylo mi věru zapotřeby; neb to si můj, až potud lazebnický mozek ani ve snu představiti nemohl, že v tak krátkém čase se mohlo to dílo v Brodě vyvést. Jen dále, pane, jen dále! letopisové dilettantství zbožní jméno Vaše! — Nyní ale račte dovolit, abych také své mínění o tom svobodně pronesl. Bojím se, aby divadlo nevešlo z oupluku do poslední čtvrti slávy své. Nejlepší k zabránění

[1]) Nedatovaný tento dopis psán dle všeho asi v druhé polovici října 1844. Russismus »jaščík« pochytil as Š. od Havlíčka.

toho prostředek byly by snad dle mého posouzení Tyla našého spisy, ty by jim nejlíp vlastenectví do hlavy vštípily. Sestavení osob, když jsem na ně svou vochlovací břitvu vložil, okázalo dobré i zlé strany, a sice: Že Vy jste si vzal Chládka, velmi se mi líbilo, a tak mi napadlo, že s Fany[1]) chcete in effigie to zahrati, co byste snad (já řku snad, a prosím co nejponíženěji za odpuštění) rád in veritate míti chtěl. O Chladkové míním, že bude dobře daná, že by ale pro Fany lépe se hodila Karolína; buď ale chvála ji ouplná, že tu kůstku jiné odstoupila: tím právě dokázala, že jí hodna jest. Karolína — hm, hm! — Karolína! — — nevím, nevím, zdali se vskutku Karolinina veliká duše do malého (třeba širokého) tílka herkyně vtěsná? Na Eduardovi si lidé pošmáknou, neb Pyrchanův[2]) duch jest vší úcty hodný. Rájská? — buďsi, buďsi! — jak pak, přítelinku! nechtěla mít zamilovanou roli? a neb si to dokonce výmínila, aby žádnou zamilovanou nedostala? he? Blaženka? — to jste nemohl lepší zamilovanou vyvolit, a mějte ji odporučenou na vždy za první milovníci; ta to bude in natura představovati, neb ona se zamiluje do všeho, jen když to má kalhoty. A teď jsme u Hájka! Skoro bych se měl na Vás zlobit! Proč jste Vy si ho nevzal? A neb myslite, že Šťastného právnickými paragrafy a kancelářským prachem udušený cit účelu svému dostojí? Bude on moci Hájka duševní stav, láskou a touhou po matce, sestře a milence stále víc a více znepokojovaný, vyjádřit? Vyjeví on jeho sladkobolný cit při návratu do své otčiny? Dosáhne on i svými okuláry v ohromnou výšku Hájkova ducha, který vyvýšen nad všechny jej obklopující

---

[1]) Míněna tu sl. F. Weidenhofferová. — Hra, o niž tu běží, jest »Epigram«. Viz úvod zde!

[2]) Pyrchan Aug. z Pelhřimova, tehda rhetor v N. Brodě; oddav se pak professuře, stal se ředitelem gymnasia v Jindřichově Hradci.

duše, přece volně vrtochům svéhlavé radové se poddává? Bude on moci onu statečnost představit, když Hájek svou mnoholetou, krvavou práci obětuje, aby Karolínu zbavil břichopáska? Vyjeví on vroucí synovskou a bratrskou lásku, když s matkou ponejprv se sejde? Já řku, pane, to nejde tak lehounko, Hájka leckomus vlepit; Šťastného dobře znám! Kdybyste se i byl ostýchal, hlavní osobu si přivlastnit — proč jste ho nedal Pyrchanovi? Já bych myslel, že jest jeden milovník jako druhý — či že ne? Panu Žákovi gratuluju k jeho roli, neb on se mi zdá tak dobře pro milovníka stvořený jako já; ačkoliv se nyní dost přemáhám a nutím, abych i tu úlohu někdy na se vzíti mohl. Jak pak Skočnožka? Nemá ho pan Živný? Nu — nehrály zas nové herkyně komedii dřív, nežli ke komedii přistoupily? Těším se velmi na posudek Váš. Sláva budiž Vám, že jste vykání do mody uvedl! — Litomyšl jest v tom ohledu daleko pozadu. Ačkoliv se česky přednáší, přece to zde ještě straší, ano tím více protivníků povstalo; tepem je ale jazykem, třeba bych to raději pěstí dál.

Zřízení divadla má mou úplnou spokojenost a chválu, jestli u vás něco platím. Listkům vchodním, zvoleným na to barvám tisku a papíru Kampelík i já chutě jsme se smáli. —

O Jidáši! O Jidaši!

Abych s Vámi o vánocích hrál, jest mi nemožné. 1. nemohu pro dálku a budoucí špatnou cestu, 2. kdo ví, zdali by se na mne někdo nemračil?

Pp. hercům a herkyním pohrozte, nebudouli, jak se sluší a patří hráti, že tam pošlu na jejich outraty svou botu, ta že je naučí — ne ale Vás Pane! — Ostatně pro ono svobodné posouzení osob nesmíte se na mne horšit — myšlenky jsou svobodné!

Od Kampelíka a našich vroucí pozdravení a hartusicí pozvání do Litomyšle, vždyť snad budete se moci odpráznit; neb já myslím, že v Brodě není tak nebe-

zpečné hlavy, která by za Vaší nepřítomnosti dílo Vaše zbořila! — Ehm — já řku — co pak dělá Šašer? S Bohem, drahý Pane, zachovejte Vaši přízeň Vám oddanému, ke všem službám hotovému

Matějovi Zvonkovi, chirurgovi.

4tého Října [1]) 1844.

Na poslední, 4té stránce napsáno: »Co říkáte pečeti — he? To já jsem urobil.«

Karel Havlíček Josefu Šrámkovi.

W Brodě 7ho Listopádu 1844.

Drahý Příteli!

Velmi jste mne svým listem a kritikou poobveselil ale — neponaučil a sice proto:

1. Nehráme zde divadlo an und für ſich, jak Němci říkají, ale jen co podřízený účel, aby se čeština vštípila do mysli vyšším třídám našich Německobrodských korholtářů (provenit ab: Gar u. Halt, opponitur voci Vlastenec.) Proto také jsem hleděl, aby herci-ochotníci byli patricii, jak již podle holek pozorujete. Co se tedy nedostane velikosti charakterům, to nám jinudy do kapsy naskočí.

Karolínka a Hájek budou ale dost dobře dány.

2. Já nehrám, jenom co musím. Zdvořilost ředitelská žádá podrobovati se těm rolím, které jiným nejdou do mysli bez ohledu. Rozumíte.

3. Fany (nevím odkud máte své učené důmínky a porovnání in effigie a in veritate) bude hrát Chládkovou aspoň výborně a její, Dobroslavova, Skočnožkova

[1]) Má být patrně »listopadu.«

a (scilicet) má hra udrží kus na nohách, co do komiky, v Brodě hlavní věci.

Plačtivá část, dej Bůh co dej, i s nejmenším budeme spokojeni: aspoň ji ztrpíme.

4. Studentům praefekt[1]) jenom násilím a půl hubou dovolil hrát dvoum a sice: Klukovi a Pyrchanovi. Pyrchana jsem před tím ani neznal. Nápovědou jest Ninger rhetor.[2]) Budoucně ani studenti nebudou hrát.

5. Komedie před komedií nebyly tenkráte žádné. Zkrátka nyní již to jde po magnátsku!!

6. Rájská naše jest holka hodná, skromná, sečtená atd. o zamilovaných rolích není ani řeč; ale právě jenom z rozumu vzala roli staré paní, an všechny mladými býti chtějí. Blaženka proti všem důmínkám Vaším hraje až posavad videnský (= vídenský = denár) = špatně. Snad by po tmě lépe dovedla podobné role ale ne při 117, argandských lampách. —

7. Skočnožku bude hrát Dokupil, vrchní z Věže; jak slyším dobře, ještě jsem ho ale neviděl.

8. Šťastnému a Šťastné musím dávat vždy hlavnější role, protože jsou oba šťastní patriciji.

9. Živného ani nechceme do spolku pro nezprávnost a lenivost: a nedržení slova atd.

10. Hlavní má role na kterou se těším jest před prvním aktem: — budu držet řeč vstupní, zasvěcující nové divadlo; bude to řeč bez censury, kterou kromě mne žádný dřív neuzří a neuslyší až s prken. Pošlu

---

[1]) Praefektem (ředitelem) gymnasia něm.-brodského byl tehda praemonstrat P. Vít Václav Daníček nar. v Humpolci r. 1786, zemřel 9. října 1846; úřad praefekta zastával od r 1820 až do své smrti.

[2]) Viz poznámku k Šrámkovu listu z 1./10. 1844 str. 229, pak k téhož listu s. d. str. 232 zde! Místo Klukovi snad Lukkovi (tehd. syntaxistovi.)

Vám ji tam: povím jim pravdy co se do nich vejde, třeba by i něco přetékalo.

11. Na Vánoce Vás tedy nečekám ale čekejte nás s Žákem k Vám až budou suché mrazejky a dobrá cesta.

12. Z herců a z paní každý se vynasnažuje s co jest, udělati si oko u zdejšího publikum.

13. Celý Brod se na otevření divadla těší, a půl Brodu se dere a tlačí přijatu býti mezi herce. Tam jsem vlastně mířil: když jsem obsazoval Epigram. Nyní již neříkají, »že nám nechtí tu radost učiniti« jako Kadeřábková Vám: ale my jim činíme čest a přijímáme je. — Přijímáme ale jenom pořídku, a vlastenčíme hned po přijetí, a o v y k l á m e až se zláme starý německý huťapa a vyloupne se Čech jak se patří. Budoucně se bude hrát »Zmatek nad zmatek.«

14 Moje matka má již český štít na domě:

M. Havlíčkova V^{dova}

červenými písmeny na bílé půdě. Bratr sám to napsal a starý štít shodil: tak jsem ho podpálil. Do jara hodlám ještě několik těch německých škvárů přivést do pece: ale až jenom je ovyklám.

15. V zimě budeme zde místo rhetorského a poetsk. bálu držet českou besedu.

16. Učím několik vybraných studentů polsky t. j. vlastně česky s porovnáním k polštině.

17. Mám ale již v Brodě s tou češtinou takovou pověst, že snad kdo má kejchnout v mé přítomnosti i česky kejchne. Včera jsme s Žákem přišli k Singrům večír na concert cestujících hudebníků. Hned jak jsme vstoupili poručili *praefekt!!*[1]) a *pulkmistr!!*[2]) česky zpívat atd. atd. atd. quod f. fort. eveniat.

---

[1]) Viz poznámku 1. k tomuto listu.

[2]) Viz poznámku k listu Matěje Havlíčka (otce) K Havlíčkovi zde. Byl to prozatímní purkmistr Věžnický.

18. My s Žákem ani po ulicích darmo nechodíme. Když před domem stojí někdo: košamstr: tak dlouho chodíme okolo něho a házíme naň služebníky, až se obměkčí a vrátí nám zase služebníka: tak jich za večír několik podrazíme.

Za to ale ve svých věcech Bohu žel nic dělati nemohu, ani knihy celý čas nevidím: v šest hodin ráno již jdu na divadlo pracovat a jsem tam až do poledne, a opět odpoledne až do večera. Večery ale (ovšem egoisticky) trávím u paní Chládkové[1]) a tak slouživ celý den městu, večer promarním na svou ruku a den je ten tam. Budemeli oba v Epigramu dobře hráti sceny které máme společné, jistě zasloužíme pochvalu dobrých herců: neboť spolu zacházíme takto zcela jinak než v Epigramu.

Jak ale bude po prvním hraní; budeme také kromě divadla něco jiného pracovati. Hned po první produkci která se bude díti 17ho v neděli: popišu Vám všechno: i sebe se svou řečí. Já si od tohoto prvního hraní pro dobrou věc mnoho připovídám. Hudbu budeme míti výbornou, z okolí sezvanou; orkestr 11 hudebníků mezi nimi někteří metři.

Rozešleme zvací bilety všudy do okolí, z Přibyslavi, z Okrouhlice, z Chotěboře a z Polné budeme mít jistou a hojnou návštěvu. Okrouhlici táhne Lázničková;[2]) Věž já a Šťastný, Chotěboř Ningr, Polnu a Přibyslav já. Mějte se dobře: pečet Vaše by byla dobrá ale kdyby byla o 20 liber těžší.

Zatím

Ředitel Chládek.

* * *

[1]) Tím míněna sl. F. Weidenhofferova, která hrála v »Epigramu« úlohu Chládkové.

[2]) Karolina Lázničková z Rozkoše. Viz níže Havlíčkův list k ní.

Dodatkem stujtež zde ještě následující dva lístky Havlíčkovy z oné veselé doby brodské, které, třeba že psány jiným osobám náleží sem proto, že se vztahují k ochotnickému divadlu. Druhý z nich zdá se býti pouhým náčrtkem, neboť napsán na blanketu divadelní cedule tištěné u Fr. Procházky v Čáslavi, obsahující jen tato tištěná slova: »Diwadlo w Německém Brodě« k dobročinnému oučelu bude se dne ..... 18.. od společnosti ochotníků provozovati: ..... Osoby..... K čemuž se uctiwé pozwání činí. — Počátek w... hodin. W sále hlawní školy. — Cena míst: Prwní místo .... druhé místo ... třetí místo ... (bez obmezení dobročinnosti.) — Později r. 1852 vyplněn blanket ten perem oznámením divadelní hry »Fabrikant«, jmény osob a cenami míst.

Oba tyto listy nalezají se v městském museu Německo-Brodském, odkud mi laskavým prostřednictvím m. důchodního tamějšího pana Dom. Blechy byly doručeny.

Karel Havlíček slečně Charlotě Láznickové.

Mnohovážená slečno!

Dnes odpoledne po druhé hodině jsme se umluvili držet první společné čtení: Epigramu.[1]) Bude-li Vám tedy možno, osmělím se asi o půl druhé po obědě zastaviti se pro Vás na Rozkoši[2]) a doprovoditi do Brodu.

Jiní všichni kromě pana Dokupila budou již pohromadě.

---

[1]) Viz úvod k této korrespondenci. Poněvadž hra ta provedena 17./11. 1844, psán list ten krátce před tímto datem.

[2]) Rozkoš jest výletní místo as $1/2$ h. od Něm. Brodu vzdálené.

Račte odpustiti, že Vám tak pozdě o tom vědomost dávám, neboť se to též pozdě rozhodlo. Líbaje poníženě ruku

jsem

Vašnostin
ochotný
Karel Havlíček.

(Na obálce):

Z Brodu Něm.

Vysoce Vážené Slečně
Charlotě Lázničkové
v
Rozkoši.

Karel Havlíček neznámé adressátce.

Pan Strachotinský [1]) se ve jménu své slečny dcery za Pavlinku poděkoval, a o menší roli žádal. Z toho nastala trampota p. direktorovi, donutivší ho utéci se k Vám.

Nemohla byste z lásky křesťanské k p. direktorovi hráti Pavlinku? — Viďte že ano. Nebudete-li dokonce chtít, utopím se (rozmrzneli jen Valšička) hned v neděli. [2]) —

Zívaje zde o přetrž, jsem

Váš
zarmoucený direktor
K. Hk. [3])

12ho Prosince 1844.

---

[1]) P. Strachotinský byl tehda úředníkem magistrátním v N. Brodě.

[2]) Valšička jest rybník v N. Brodě.

[3]) List ten darovala do N. Brodského musea pí. M. Zettlová, dcera někdejší sl. F. Weidenhofferové, později provdané Judmanové, dle toho, a dle narážky: »z lásky křesťanské k p. direktorovi« i z celého toho listu soudím, že dopis ten svědčí této.

Oprava k poznámce na str. 113—114 zde! — Havlíčkův překlad z Gogola »Lokajstvo« otištěn v čís. 221. »Nár. Novin« z 26./9. 1849 str. 871—872.

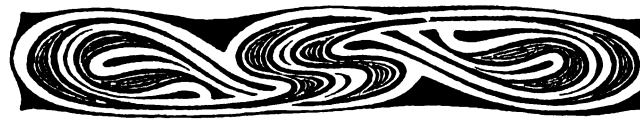

Karel Havlíček sl. Františce Weidenhofferové.

Listy z l. 1844—1846

a list

sl. Františky Weidenhofferové Karlu Havlíčkovi

z 24. 12. 1847.

V předcházejících dopisech Jos. Šrámka a Karla Havlíčka vyskytuje se několikráte jmeno sl. F. Weidenhofferové jako ochotnice tímto založeného německo-brodského divadla. Že byla Fanynka ochotnicí Karlovi nejmilejší, patrno z dosti zřetelné narážky Šrámkovy v listu z 4. listopadu 1844, na kterouž Havlíček pak dosti vyhýbavě odpovídá, přiznávaje však o kousek dále, že všecky večery své tráví u pí. Chládkové, t. j. u sl. Weidenhofferové.

Zdá se, že ochotnické divadlo, zkoušky a zábavy s ním spojené zavdaly příležitost ku sblížení těchto mladých lidí; z častých těchto styků vyvinul se mezi nimi milostný poměr, a třiadvacítiletý Havlíček rozhodl se, že pojme sl. Weidenhofferovou za choť. Tato byla dcera z vážené a zámožné rodiny brodské, Havlíček pak — dle pevného úmyslu svého — nastávající český spisovatel. Nahlížeje, že by tak rodiče jeho milenky sotva ku sňatku svolili, uzavřel, že si co nejrychleji opatří nějakou skromnou, ale jistou službu, která by

mu zabrala pokud možná nejméně času a dovolovala, aby se věnoval literatuře. S tímto úmyslem odebral se na počátku dubna r. 1845 do Prahy.[1]) Z listů, jež pak odtud sl. Weidenhofferové psal, vidíme, jak úsilovně se Havlíček staral o dosažení tohoto cíle. Tak, dle dopisů těchto, hodlal hned v druhém měsíci svého pražského pobytu přijmouti po Gablerovi, který dle učiněného ujednání (viz úvod ke korrespondenci s Girglem) měl se záhy odebrati do Paříže, vychovatelské místo u prince Rohana, dosud tímto zastávané. Dále se tam dovídáme, že chtěl od nového roku 1846 vydávati svým nákladem časopis »Wlastimil«, že pomýšlel na to, státi se na universitě lektorem slovanských jazyků, že se ucházel v té době též o nějakou službu při Museu, a že konečně se smlouval s Koubkem o zaražení jakéhos kritického časopisu. Z těchto záměrů neuskutečnil se ovšem ani jediný.

Kromě toho nalezl jsem na zadní straně nedatovaného listu Jos. Šrámka Havlíčkovi do Německého Brodu zaslaného, rukou tohoto načrtnutý koncept listu k sl. Weidenhofferové, dle něhož Havlíček také již se měl státi bibliotekářem u knížete Lobkovice v Roudnici. Koncept ten zní:

»Milá Fany!

Jsem u knížete Lobkovice bibliotekářem, služby mám 600 zl. stř., byt a deputát v Roudnici za Prahou 6 mil.

Hotov se, za 2 neděle přijedu a budu-li smět, odvezu Tebe sebou.

H. Borovský.«[2])

[1]) Viz v té příčině zejmena list Havlíčkův sl. F. Weidenhofferové z 27./4. 1845, poslední dva odstavce.

[2]) Slova: »Milá Fany! — »Lobkovice« — »služby« — »odvezu tě sebou« — »H. Borovský« jsou v originále přeškrtána. Koncept nemá data.

A však ani tohoto — jak se dle předchozích řádků zdá, již určitě přislíbeného — místa Havlíček nedosáhl, a tak nebylo by divno, kdyby po tolika zmařených nadějích byla mysl jeho poklesla. Vždyť již dříve, před odjezdem na Rus, byla mu téměř zavřena cesta k professuře, a věru, že mu nyní po tolika nezdarech, za tehdejších poměrů zbývalo již velmi málo vyhlídek. Ale v jeho listech k milované dívce není viděti ani stopy beznadějnosti neb omrzelosti; na opak vyzírají z nich jen pevný úmysl a přesvědčení, že cíle svého konečně přece dosáhne. A přesvědčení to jej neklamalo. Za tyto první neúspěchy odškodnily jej hojně první úspěchy literární; jméno i péro jeho staly se rázem známy a obávány; řízná kritika Tylova »Posledního Čecha«, a jeho »Obrazy z Ruska« obrátily k němu obecnou pozornost jako k muži značného rozhledu, bystrého pozorovatelského nadání a nových myšlenek. Stejné pozornosti došly satirické články, jež té doby v »České Včele« uveřejňoval. Tehda povšíml si Havlíčka asi také Palacký. To vše obráží se v listech Havlíčkových k »milé Fany«, i viděti tam vždy víc a více rostoucí vědomí vlastní síly; zároveň zříme pomocí těchto intimních sdělení v zákulisí, poznáváme pohnutky — a pravím hned čisté a ryzí pohnutky — jež vedly jej k tak ostrému vystupování proti zasloužilému Tylovi a jeho koterii. Poznáváme pak zároveň jeho radost z dobytého vítězství a další záměry a naděje, jež na tom pro sebe buduje. A právě touto cestou, svým perem, dosahuje Havlíček konečně vytknutého cíle; stává se redaktorem »Pražských Novin« a »České Včely«. S jakou radostí oznamuje to své družce, těše se, že si ji nyní záhy jako ženušku do svého domu odvede!

A tak byla to vlastně láska, která z Havlíčka učinila tak záhy českého novináře, této hříčce, jak ji jeden z biografů jeho nazývá, třeba vděčiti za to, že vstoupil ještě tak mlád na toto pole, kde tolik učinil pro nás

a kde dobyl sobě tolik slávy, ale i útrap, a že vstoupil na ně pro věc lidu českého tak v pravý čas! Věta má zní prostě: Havlíček, maje v úmyslu býti spisovatelem, hledal zabezpečenou existenci, aby se mohl oženiti s dívkou, již miloval, a tak stal se redaktorem. Prosté ale pravdivé toto vysvětlení počátečných pohnutek, nebude zajisté u rozumných lidí na úkor nesmrtelným těm zásluhám, jichž si Havlíček na tomto poli vydobyl.[1])

A tak jest tato milostná jeho korrespondence na první pohled snad nepatrná, pro seznání Havlíčka jako člověka velice důležitá, nehledě ani k tomu, že tu v ní nalézáme mnoho fakt z jeho života i zpráv literárních, jež dosud byla neznáma, neb známa jen povrchně, neb nesprávně. Zbytečno snad u Havlíčka zvláště vytýkati, že tyto milostné jeho dopisy nikterak se nepodobají obvyklé zamilované korrespondenci; tu i tam vyrazí ovšem něžný cit, ozve se stesk neb touha, tu a tam něžnější slůvko, zahrávání, zalichocení, toť vše. A listy ty jsou čisté, prosty nízké a snižující vášně, tak že je lze veřejnosti odevzdati beze změny a nezkráceně. Ale vždy a všude jeví se v nich Havlíček jako muž vážný a praktický; zvláště tento smysl praktický zděděný asi po otci obchodníku zde čím dále tím více proniká. Dále třeba opětně položiti na to důraz, že patrno z listů těchto, že si Havlíček vždy byl úplně vědom svého cíle a že s plnou rozvahou užíval prostředků k němu vedoucích; jen tyto pak byly měnivé, cíl, vytknutý již v prvním mládí, zůstával stále týž. Jest tedy též Havlíček i zde všude důsledným a jedná rozhodně, bez slabošského kolísání. Škoda jen — a ukáže se hned níže také proč zvláště škoda — že se nezachovala žádná z odpovědí sl. F. Weidenhofferové, a že tu jen jediný list její, odevzdaný mi bratrem Havlíčkovým Františkem,

[1]) Porovnej k tomu list Havlíčkův k F. Weidenhofferové z 27./4. 1845 ku konci.

napsaný až v době, kdy milostný poměr tento dávno již byl přerušen.

Ano, Havlíček dosáhl jen části svého cíle, totiž poměrně zabezpečené existence, ale ruky své dívky nedosáhl. Z listu jeho se dovídáme, že činil on i jeho nevěsta již všecky obvyklé přípravy k svatbě. On naja větší byt, sl. Weidenhofferova opatřila si již nábytek, všecky podrobnosti ujednány a přípravné formality splněny.

Již odbyla si nevěsta na děkanství německobrodském »katechismus«, a ustanoveny ohlášky na den 6., 8. a 17. září 1846, jak o tom svědčí vysvědčení z 13. srpna t. r. [1]), již určen též den sňatku na 14. září 1846. Dle vůle Havlíčkovy vyslovené v listu z 30. července 1846 měl sňatek ten vykonán býti časně z rána, ve vší tichosti, a měl mu požehnati přítel jeho Klejzar; při svatbě měli kromě rodičů býti přítomni jen Tomek, Gabler, dr. Čupr a V. Žák.

Ale náhle sešlo se všeho. Listy Havlíčkovy slečně Weidenhofferové, které právě tu končí, nám nic z toho nevysvětlují.

Za to objasňuje věc tu poněkud list ze dne 9. září 1846, který poslal Havlíček bratru svému Františkovi

---

[1]) Toto vysvědčení zní:

N. Exh. 156.

Religionszeugniß.

Daß ſich die Braut Franciska Weidenhofer (sic!) der Religionsprüfung unterzogen und darin die beſten Kenntniſſe zu haben bewieſen habe, wird hiemit beſtättiget.

Die Brautleute Karl Hawliczek, und Franziska Weidenhofer wünſchen und werden hierorts in der Dekanalkirche verkündigt am 6., 8. und 13. September 1846.

Deutſchbrod 13. Auguſt 846.

Legenda: Sigillum loci dec. teutobrodensis Acceptionis Mariae. L. S. Adalbert Stowitſchek, Dechant.

do Vídeňského Nového města, kde týž tehda meškal. Z níže otištěného dopisu tohoto uvádím již zde následující úryvek: »Nejpodivnější a také nejnovější zprávu ti musím podat, že jsem se zrovna před svatbou s Weidenhoffrovými rozlobil a že z toho ze všeho snad nic nebude. Pomysli si, jak to člověka musí mrzet, když až do poslední chvíle mají strachy, jest-li já snad někdy na mizinu nepřijdu. Tak zrovna chtějí ukazovat, ako by člověku milost dělali ..... Maminka ti snad o tom bude také psát; odpiš mi hned, co o tom myslíš.«

Z tohoto sdělení Havlíčkova vysvítá, že zasnoubení se sl. Weidenhofferovou zrušil on sám, že však ještě nějaký čas po té, přece ještě byl na váhách; nebylo tedy rozhodnutí jeho tak náhlé a ukvapené, jak by se snad na první pohled zdálo. Námitky a obavy rodičů sl. Weidenhofferové, které mu tyto — a sice nejspíše pí. Weidenhofferová — sdělili při návštěvě, kterou Havlíček někdy po 15. srpnu 1846 v Německém Brodě učinil,[1]) nepřišly totiž Havlíčkovi nikterak neočekávaně. Znal je vesměs z listů své nevěsty, která mu je již záhy sdělovala, a to, jak soudím, asi sotva z popudu vlastního. Listy tyto jsou sice ztraceny, ale z odpovědí Havlíčkových vidíme dobře, co v tom směru obsahovaly. Poukazuji zde zejména na list z 14. května 1845, vlastně jeho dodatek, psaný dne 17. května t. r. (čtvrtý odstavec počínající slovy: »Co chtěla vědět o mé cestě . .«

[1]) Viz spisek »Karel Havlíček Borovský v rodinných vzpomínkách (V Praze 1896) str. 11, pak 12 a násl. obsahující vzpomínky dosud žijící sestry Havlíčkovy Johanky Nep., která tehda žila u matky v N. Brodě, a jsouc již čtrnácte roků stará (narodila se r. 1832), věci ty dobře postřehnouti a sobě zapamatovati mohla. Její vzpomínky se také skutečně v hlavních věcech dobře shodují s tím, co vysvítá z Havlíčkových listů. Ona připisuje největší vinu, že ze sňatku sešlo, matce sl. Weidenhofferové. Té to prý nedostačovalo, že jest Havlíček redaktorem »Pražských Novin,« ale chtěla na něm, aby si

V posledním čase před nastávající svatbou se patrně tyto obavy a námitky v listech Fanynčiných množily a stupňovaly; to patrno z odpovědí Havlíčkových, z nichž konečně již i počíná prosvítati omrzelost a nevrlost. Obavy ty vrcholily hlavně v těchto věcech: 1. Že služba není jistá. Tuto vyvrací Havlíček v listu z 2. máje 1846 (v. t.). 2. Že jest příliš malá, než aby stačila k vedení slušné domácnosti v Praze. 3 Že Havlíček není opatřen pro případ, kdyby ochuravěl. Tyto dvě (pod č. 2. a 3. uvedené) výtky odbývá Havlíček v listu ze dne 22. července 1846. 4. Že si nezabezpečil místo písemní smlouvou. Na to dána odpověď v listu ze dne 6. srpna 1846, jejž jsem i s touto citoval již v předchozí poznámce. Konečně též dlužno zde se zmíniti, že sl. F. Weidenhofferova obviňuje Havlíčka, že se vůči ní změnil, což týž vyvrací ve svém listu z 24. června 1846.

Dle toho všeho se zdá, že výsledek rozmluvy Havlíčkovy s pí. Weidenhofferovou nevyplynul z nenadálého rozhorlení, ale že onen, maje dostatečné příčiny předpokládati, že jeho nevěsta sdílí náhledy a obavy matčiny, jednal po zralé úvaze. Soudě asi zajisté, že by sl. Weidenhofferová, nemajíc ani k němu ani v jeho zdatnost úplné důvěry, pro jeho další záměry pak dostatečného účastenství, nestala by se mu snad ženou, která by s ním v čas potřeby dovedla bojovati a trpěti, rozhodl se ještě v poslední chvíli ustoupiti a zachrániti tak i sebe i nevěstu svou před pozdním, již nenapravitelným zklamáním,

---

opatřil o tom nějakou písemnou smlouvu; učinila prý tak, když jednou přijel do N. Brodu navštívit svoji vyvolenou. Po té prý si onen s touto přestal dopisovati. Snad prý se též při té rozmluvě hovořilo o tom, že jest H. jen spisovatelem, neboť Karel prý později říkal sám někdy: »Kdybych byl professorem a třeba neměl nic, to by jim nevadilo, ale spisovatelství vadilo.«

Srovnej k tomu, co v té věci píše Havlíček sl. Weidenhofferové v listech z 2. máje a z 6. srpna 1846 (v. t.); v tomto praví výslovně: »S Medauem jsem žádný kontrakt nedělal a snad již asi nebudu.«

že se navzájem v sobě zmýlili. A to byl skutek mužný i správný. Tím nepopírám, že tu hrála uražená hrdost také nějakou, ač zajisté podřízenou úlohu; rozhodně ale nepodobá se pravdě, a jest zde tuším dostatečně vyvráceno tvrzení některých životopisců Havlíčkových, jako by mu byl otec jeho milenky odepřel její ruku, protože byl jen spisovatelem. Opak toho vysvítá přece jasně z toho, že byl již určen den sňatku a všecky přípravy k němu vykonány, což bez předcházejícího svolení rodičů by bylo vůbec nemožné.

Ku konci dlužno ještě podotknouti, že ani tyto listy nejsou bez mezer, a že tu schází mnohý, z nichž ne jeden jsem před lety sám četl. Část jejich svěřena mi byla k uveřejnění od dcery zvěčnělé již nevěsty Havlíčkovy, která se později provdala za měšťana německobrodského p. Františka Judmanna; jiná část dopisů těch byla od druhé dcery tétéž odevzdána Museu království Českého.

Milá Faninko!

Prosím, pošlete mi trochu zelí a Slávy Dceru; sči (polívku) ale nedostanete žádnou leda až podruhé. Zatím se učte Karolínku.

Přijdeteli pak dnes odpoledne na zkoušku?

B. K.

10./12. 1844.[1])

V Praze 5ho Dubna 1845.

Milá Fany!

Snad Vám to nebude tak tuze velmi velice divné, že tak brzy píšu; slabost lidská, nic jiného. Víte, že čemu člověk silně přivykne, atd. atd. Je mně zde teď

[1]) Lístek psán v Německém Brodě v době zkoušek k druhé ochotnické hře.

trochu smutno a ouzko, ale jen ze začátku; časem svým se to podá. Zatím tedy pokud nemáme nic důležitějšího, aspoň si na sebe vzpomínejme. — Vyjel jsem z Brodu velmi šťastně, neboť se na mne až k odjezdu (: totiž pokud ostatní soucestující kávu nedopili:) dívali milostivě paní panna a pan Šťastný; a jestli by Vám bylo líbo slyšet, mohu se pochlubit, že jsem měl čest promluvit s p. Šťastným mnoho laskavých a přívětivých slov a tisknouti si s ním přátelsky ruku; a paní Šťastná s dcerou a schovankou zářily na nás jako v soumraku měsíček (: v ouplňku s nafouknutou tváří:) s dvěma hvězdama. Toť dá rozum, že jsem tím způsobem na celý zármutek zapomněl. —

Soucestovníci mojí byli velmi moudří lidé, a jeden z nich, Valach z Turecka, pro mne tuze zanímavý, tak že jsem proti vůli celou cestu s nim prohovořil o jejich zemi a záležitostech. Do Prahy jsme přijeli trochu pozdě, as v 11 hodin, načež jsem hned Gablera hledal. On mi ale žádný byt nenalezl; tedy bylo první hledání. Brzy však jsem byl s tím hotov. Bydlím: Na Novém Městě, v Růžové ulici č. 946 v I. poschodí na dvoře, blízko u českého bývalého divadla [1]) a zrovna naproti Tylovi. Ouředník, u kterého jsem najal pokoj, je bývalý důchodní z Věter. Jeníkova, pokud byl ještě císařské panství; bydlel také nějaký čas v Brodě na hoře u Menšíka ve franském domě. Pokoj je veliký a vysoký, čistý a nově malovaný. Z obou stran vedle něho jsou kuchyně, jen že žádná nevaří pro mne. Přál bych Vám vidět, jak jsem se zařídil a rozvěšel obrazy. Kytáru novou již mám a pentle na ni (na bílé) dobře stojí. Na jedné široké straně pokoje proti oknám stojí divan. Nad ním visí obě kytary, a nad kytárama řada českých králů, Husa a Komenského. Kolikrát jsem si přál, kdyby ste mne mohla zde vidět, a já Vás. —

[1]) H—k myslí tu někdejší divadlo Stögrovo, kde nyní nalézá se c. k. zastavárna.

Nyní ale Vám musím povědít, jaký jsem si vymyslil způsob, abyste mi musela hned odepsat:

Víte, že jste mně dala nařízení koupit Vám parasol, zapomněla ste ale přiložit, jaké barvy. Nedržte mne za tak sprostého, abych si důvěřoval, ženské něco vybrati dle chuti. Tedy abych ušel všem předhůzkám: jaké barvy má být? jednobarevný nebo štráfovaný, světlý neb tmavý, s franclemi neb bez nich bílá neb černá kost na násadce. To mi hned odešlete rozkaz v psaní, než Vacek [1]) opět pojede, a já se uvoluji, hned po Vackovi ho odeslat; musím zde také koupit páteru Benešovi hůl, tedy to oboje dobře zadělám, aby se nic nestalo. Peníze můžete dát jen mému bratrovi v Brodě. —

Tak tedy odepište brzy a lépe hned.

Kromě to (sic!) bych také rád věděl, jak byste měla raději vázanu knihu, v kůží neb v axamitu. Axamit je hezčí, kůže trvanlivější. —

Ostatně jsem všecko, jak se rozumí, bratrům odevzdal. Eman [2]) zde již u mně byl a zejtra v neděli zas přijde. Když viděl kytaru a slyšel, že jste Vy jí vyšívala, řekl jenom mudrcky: To je dost že to dovedla. —

Ostatně bych Vám něco psal, ale nemohlo by to za nic stát; přál bych si nejvíc abych mohl psát brzy něco důležitějšího. Buďte tedy jen hodně zdráva, a když někdy přesolíte maso, vzpomeňte si na mne, že bych také přesolil, kdybych něco vařil; jenom mi hned pište a nemyslite si dle mého psaní, že jsem veselé mysli a že nemám zapotřebí útěchy. Ta veselost v psaní se děje dílem ke cti Vám neb si na Vás bez veselosti

---

[1]) Vacek jmeno povozníka, který tehdá (kdy nebylo ještě železné dráhy) obstarával dovoz zboží a zásilek mezi Něm. Brodem a Prahou.

[2]) Bratr sl. F. Weidenhoffrové, který tehda v Praze studoval t. z. filosofii. Žije nyní jako okresní soudce v. v. v Napajedlích na Moravě.

nemohu vzpomenout, dílem proto, že mne hned, jak vezmu péro do ruky, trochu přejde špatný humor. Pánům rodičům Vaším se co nejuctivěji poroučím; co pak dělá ubohý praeferans? již mu jako zvoní umíráčkem; nepochybně se již navrátili z Brna. Teď přichází řada na panny slečinky; co kdo může mít proti tomu když napíši, že je líbám: nebo pozdravovat je nechci pokud nejsem doktor a ony nemocné; poroučet se mi také nesluší ženským, ty se musí poslouchat; tedy mi nezbývá nic než líbání. Ať p. Katinka dobře použije té skuliny u kamen, pokud nebude zazděna. Snad si často na nás vzpomínáte, obzvláště při kávě. Jestli ale teď po Brněnské cestě při skládání součtů r e s t u j e t e, pište mi, půjčím Vám, co chybí, abyste se mohly zoučtovat, a zakrýt ty všecky $^1/_2$ párky vürstlí atd.

Teď, abych ještě psal Vám, že Vás líbám, ale takové líbání nestojí ani za to, zač stojí Brodský půlmistr, totiž za vídenský, a tedy toho nechám tak. Buďte jen hodně dobré mysli, a vzpomínejte si často na toho, jenž si též na Vás často vzpomíná. Pište mi jen, prosím, hned; třeba s chybami, lepší od Vás psaní s chybami, než sto jiných bez chyb. Přeju Vám všechno dobré, milá Fany.

Bor.

Měla se dobře, hodně dobře a psala mi hned.

V Praze 10^{ho} Dubna 1845.

Moje milá Faninko!

Dobře udělala, že mne poslechla a hned odepsala; však na mne napadá hrozná tesknota po těch Brodských večerech, a mohl bych raději říci dnech. Kolikrát bych již nevěděl, co si počít, kdybych si aspoň při práci nevzpomněl, že to dělám dílem a nejvíc k vůli Vám. Jak

bych si jí přál uvidět zde, aby tak mohla přehlédnout můj pokoj. Eman často ke mně chodí; dnes právě, že byl čtvrtek, [1]) chodili jsme spolu trochu po městě, as od $11\frac{1}{2}$ do dvanácti. Já teď mám Emana trochu na místě Vás rád; velmi častokrát se o Vás zmiňujeme, co asi děláte. Jak se obíráte s květinami? o nich mi nic nepíšete. Já jsem si zde Jí ke cti koupil 11 hrnečků květoucích květin, které ona jistě nemá a sice: 7 hrnečků resedek v květu nejlepším, jednu bílou a jednu červenou fialu, také v květu a pak dvě krásné vanilky, také v pěkném květu; vždycky jak se na ně podívám vzpomenu si na ní! Kdybych jí mohl také nějaké resedy poslat, milá moje Fanny! Teď Vám ale především povím něco pěkného: budoucně nepište mi psaní na jedno posezení celé, ale když Vám napadne dobrá mysl, když si někdy vřeleji vzpomenete na naše pospolu bytí, napište mi vždycky několik řádečků, a až toho bude hodně pohromadě, co by as za psaní stálo, pošlete mně to sem. Obzvlášť teď, než se zde usadím trochu v mysli, nebude mi to na škodu; víte, že člověk všemu přivykne, ale něčemu přece nerad a s bolestí, a mezi takové pády počítám, když po tak dlouhém pobytí s Vámi pohromadě, mám zde sedět v Praze bez Vás. Věřte mi, že mi již někdy v mrzutosti napadne, že jakživ k ničemu nepřijdu, a od takových myšlének mi bývá až zle. Když je člověk smuten, myslí si všechno v nejčernějších barvách. Kdybych jí jen jednou mohl políbit, přešly by mne všechny podobné myšlénky. Pracovat budu dost, až se hory zazelenají; posavád jsem arci mnoho dní ztrávil v běhání po městě a v pořádání svého pokoje. Až Vy mně někdy budete pořádat pokoj! kdyby to mohlo být již teď, nevím co bych za to dal; zatím jsem ale na každý pád hloupý, že se pro to rmoutím, protože, jak pan Kolár praví: Ne

[1]) Čtvrtek byl tehda feriální den na školách obecních i vyšších.

z kalného oka, z ruky pilné naděje kvete. O tu ruku pilnou ovšem není nic.

Gablerova Louisa [1]) je trochu menší než Vy, a představoval jsem si ji dle jeho popisu mnohem hezčí; je sice také hezká, ale skrz jeho brejle nanejmíň desetkrát víc, než mým prostým očím. Ona mne již také zná, ale nemluvil jsem s ní; jen dle umluveného mezi nimi znamení. Mám jí odevzdat psaníčko od něho, poněvadž nejel ještě do Paříže, ale bude až do konce srpna u prince Rohana učitelem historie; to učinil k vůli penězům, aby měl víc a otce o ně prosit nemusel. Aby si to ale Louisa špatně nevykládala, napsal jí to všecko a já, ubohý člověk, jí to mám jako nějaký zloděj oukradkem odevzdat. To je všechno a nic víc. —

Parasoly Vám odešlu budoucně po Vackovi; spolehněte se na můj vkus, však je to poprvé, co si všech zdejších dám všímám, abych ty nejpěknější parasoly vypátral a kdybych tak bedlivě po parasolách nehleděl, bezpochyby, že bych si byl povšímnul válů; [2]) učiním to ale zejtra na konském trhu a to psaní teprv v sobotu dám na poštu. Po Vackovi nyní odesílám jenom kanavu a něco jako tibet; tibet pravý neměli, práli mi ale, že to je lepší ještě než tibet; na druhou cestu jí pošlu ale i polštář, aby mi ho sama hned v Brodě obšila. A ještě lépe jsem si teď vzpomněl, že Jí tohle psaní přiložím k té kanavě a o těch válech Jí budu psát na druhý týden. Přiložené druhé psaní patří Žákovi [3])

---

[1]) Viz listy tohoto k Havlíčkovi níže. Byla rodilá Francouzska a tehda vychovatelkou v domě bankéře Fiedlera, kde před tím Gabler byl vychovatelem.

[2]) Vál = závoj.

[3]) Václav Žák byl rodák německobrodský a přítel H—ův z mládí, navštěvoval hornickou akademii ve Štávnici. Později vstoupil do Srbských služeb a zemřel někdy v létech šedesátých v Německém Brodě, kde konec svého života trávil jako samotář a podivín. Více o něm níže, při jeho dopisech.

odevzdejte mu je, ale napřed si to samy přečtěte; proto ho posílám otevřeně, abych tu samou věc nemusel dvakrát psát. Zdá se mi, že bude pan purkmistr [1]) sám nejvíc litovat, že mi dovolení dříve neukázal, až se přesvědčí, jak mizerně to divadlo bude nyní pokulhávat; nebo co mi Žák píše jsou hrozné věci.

Teď bych ještě měl něco o těch hubičkách, ale máte pravdu, darmo mluvit. Vzpomínky a vzkazování jsou za opravdové hubičky jenom špatný surrogát. Pište mi jen budoucně, jak se mají květiny, udělalli již pan Slabý podstávku atd. Ale musí mi psát nejmíň asi za týden; teď ze začátku než se člověk trochu přivykne, musí se mu psát častěj. Pamatovala si to. Když něco bude chtít mět obstaráno, jenom psala mně; činí mi velkou radost. Budoucně jí pošlu tu písničku, co jsem jí chtěl dát k svátku; není ještě hotová, bude se zpívat jako ta ruská, nezapomněla ještě?

Poroučím se všem co nejuctivěji. Emanovi jsem ukázal makulaturu té znamenité gratulace s krásnými barvami.

Vzpomínejte si na mne častěji. S Pánem Bohem.

NB. Na kanavě to máte vyměřeno na vlas.

V Praze 17./4. 1845.

Milá moje Faninko!

Tu je kniha. Nemyslím sice dle Vašeho výkladu, abyste se jen málo modlila, proto že je v axamitu. Modlete se jen hodně. [2]) Rozumí se bez toho, že také za mne trochu. Vzadu jsem dal přivázat čistý papír, aby se tam ještě jiné modlitby neb písničky mohly vepsat. Také mám čest při té příležitosti, posílat všechny dříve ukradené a odcizené německé modlitby. —

---

[1]) Purkmistrem v Německém Brodě byl tehda Věžnický.

[2]) Viz k tomu zmínku v listu z 5. dubna 1845 str. 249 zde

Ostatné jsem všechna nařízení, jak se patří vyplnil; parasoly mám koupené nejmodnější a nejpařížtější a oba stejné, však ale po 3 zl. 10 kr. stř. jeden; chtěli za ně 3 zl. 30 kr. a jen s těžkostí si dali minnout 20 kr. — Kojím se sladkou nadějí, že jsem měl čest býti tak šťastným, získati si tím Vaší spokojenost. Z obledu závojů jest mi velmi příjemno moci Vám oznámiti, že se nosí posavádě na kloboucích a sice pod tuto křížkem t. j. v polovici kloboučku v tom místě kde se začíná rozšiřovat. Snad že jsem se svou malbou dobře vyjádřil. Nyní Vám nemám již nic co psát, leda to, aby se mi ráčilo brzy odpovědit a sice hodně obšírné. Také prosím slečnu Annu[1] aby mi ještě jeden lístek ze své památní knihy poslala: ten jsem si tak dobře schoval, že ho nyní nikterak najíti nemohu.

Jak pak stojí věci stran Kostelce: bude tam předc sl. Pepi? — Konečně tedy ještě rozsypte na všechny strany poručení, pozdravení a políbení, jak se kam patří a odepište mi ihned. — Právě jsem si vzpomněl, že Vám ještě něco mám (vlastně bych neměl) vypsat, jakou jsem měl švandu s páně Gabl. L. Víte, že měl G. hned nyní do Paříže odjet a za dvě leta a t. d. (již víte co). Měl tedy strach, aby dověděvši se, že nejel, nemyslila (jak obyčejné myslívají ženské), že již za těch několik nedél na ní zapomněl. Napsal tedy psaníčko, v kterém jí všechny příčiny vykládá, a tím uzavírá, že ačkoli teprv v Srpnu pojede, přece to při těch 2 letech zůstává a t. d. Já jí měl chytrým způsobem to psaní odevzdat, totiž tak dlouho chodit pod rozličnými záminkami do toho domu, až ji někdy samou zastanu v síni. Nechtělo se mi to ale nikdy podařit. Jednou již jsem byl skoro vedle ní; tu vyšly děti z pokoje. Tu najednou poslala G—ovi do Sychrova psaní,

[1]) Sestra sl. F. Weidenhofferové.

již asi víte jaké. Ten hned recomendovaným cito cito mne popohání, abych co nejdříve své psaníčko odevzdal. Včera tedy ve čtvrtek se mi poštěstilo, a dnes nebude-li pršet, musím ji na ulici potkat, abych jí odpověď v očích vyslabikoval a panu doktorovi ven vypsal.[1]) — To Vám všechno pro výstrahu píšu tak obšírně, aby si si z toho vzala mravní naučení. A teď jí ještě dávám asi 100 hubiček, totiž dal bych jí je kdyby to bylo v Brodě na kanapi. S Bohem

B.

NB. Nepodepisovala se nikdy jinak než Fani.

V Praze dne 27. Dubna 1845.

Milá moje Fany!

Dlouho jsem čekal, celý týden na psaní od Žáka jak asi ta vaše hra vypadla,[2]) nechtěl jsem dříve psát až bych něco o tom věděl neb jsem si na jisto počítal, že mi bude psát dle Vašeho posledního psaní. Ale marné naděje, on se ve své lenosti tak utužil, že ho ani ruka Páně nevytrhne. Do dneška jsem si udělal poslední lhůtu: právě dnes v neděli snad si na mne také vzpomínáte, musím Vám psát, dílem i proto, abych si zas na nové sladké psaníčko od Ní zásluhu získal! Především jí budu na celé po pořádku odpovídat.

Nebála se jen o mne, že snad proto, že tak bolestně na Brod (:to jest vlastně jen na ní:) vzpomínám a že jsem ještě na Prahu nepřivykl, nějak málomyslně se šklebím, a k žádným prácem schopen nejsem.

---

[1]) Viz listy Gablerovy k Havlíčkovi níže.

[2]) Hrálo se tedy i po odchodu Havlíčkově z N. Brodu a není proto správné, co o tom tvrdí Procházka, bývalý hostinský »Na Holubníku«. — Viz poznámku k úvodu při korrespondenci Jos. Šrámka.

[illegible]

[illegible] —

M[illegible] [illegible] že Vás [illegible] Že jste mé [illegible] děkuji Vám [illegible] —

[illegible] že to bude teprv když [illegible] Co mi ale píšete o Letňanské M. po tom mi zcela nic není, kdyby se jen celý Brod naskrze provdal a [illegible] Na tom mi nic nezáleží!

Nyní Ti musím, ačkoli trochu pozdě oznámit, že jsem poslal ten celý polštář domů. Bojím se, aby to pak nebylo faldovaté a také proto, že mi již celý obšijete. To ale zanechávám Vašemu dobrému uznání má-li být druhá strana zelená neb červená. Šňůry si pak dle toho zde v Praze dám udělat a přišít. Pult již mám dávno v práci, ale nemohu se ho ještě dočkat, dal jsem ho ale jinák dělat než jsem myslil, proto že jsem teď u Šafaříka viděl právě takový ale mnohem moudřeji udělaný než jsem já ho chtěl dát dělat. Sesli

si ale proto nedávám dělat poněvadž mi je líto peněz, až v letě asi v Srpnu když se hodně zmohu. —

Také Jí musím oznámit, že teď asi na 10 dní odjedu z Prahy, a sice z důležité příčiny tedy to nastrojila tak, abych opět psaní od ní dostal asi 10^{ho} května (Máje) to již zas budu zde. Prosím také by jste h n e d přiloženou cedulku Žákovi odeslala, proto že mu v ní píšu, aby před 10^{tým} do Prahy nepřicházel, poněvadž zde nebudu. Až se z té cesty vrátím, pošlu Vám také tu písničku, kterou již skoro hotovou mám, jenom ještě ji musím na cestě opravit, aby byla hezká a předc za něco stála. Chci ji tak uspořádat, aby se Vám líbila. —

A nyní ještě hlavní věc, o které jsem Vám chtěl psát ale jen Vám. Ačkoli myslím že Vaši p. rodiče proti tomu nebudou, abychom, až dostanu nějakou službu, byli svoji: předce jsem se Vás nikdy posud nezeptal, jak by vlastně musela být velká, abych svolení Vašich p. rodičů se naděti mohl. To víte, že vlastně můj hlavní plán a oumysl je vždy být jenom hlavně spisovatelem a vyhledat si jen vedle toho nějakou malou službu, abych aspoň něco jistého měl jako na základ. Kdyby to jen na peníze přišlo to já, když jen si všechno zařídím (asi za $^1/_2$ leta), vždy mohu 600 zl. stř. ročně spisováním vydělat. Jenom že je při tom to, že se dříve neplatí, až je věc tištěna, a že jsou v tom rozličné pletky a překážky, tak že člověk nikdy s ouplnou jistotou nemůže určit, jak brzy za svou práci k penězům přijde. Proto také musím mít mimo to jinou, třeba jen malou ale jistou službu. Pro svou osobu, kdyby nebylo Vás, nikdy bych takovou službu nehledal a nepotřeboval. [1]) Tedy mi psala, (: ale nemusí se žádného ptát, jenom co sama dle svého rozumu o té věci rozumí:) jak by as veliká ta služba musela být: nebo dle toho musím své

[1]) Porovnej, co v tom směru řečeno v úvodu k této korrespondenci na str. 240 a násl. zde!

kroky zařídit. Dobře mne zná, že nejsem lehkomyslný abych bez rozumu Vám a sobě nějakou věčnou bídu chtěl způsobit: tedy mi především na to odpověděla co ví a myslí. Líbám Jí, měla jen pro mně vždy takové místečko v srdci jako já pro ni.[1])

S Bohem

H. Borovský.

V Sichrově 14. května 1845.

Milá Fany!

Myslil jsem, že již budu o svátcích svatodušních, aneb aspoň hned po nich v Praze, a že tam již Vaše psaní najdu, teď se vš(ak) náhodou, to jest vlastně deštěmi tak všechno zpozdilo, že tam budu teprv na sv. Jana Nepomuckého. Nemohu však již tak dlouho čekat a popíšu Vám v krátkosti všechno, co se mi na cestě přihodilo. Psaní však sám vezmu sebou do Prahy a tam připsav doň odpověď na Vaše nyní bezpochyby již na mne čekající psaní odevzdám teprv všecko na poštu. —

Tedy jsem v pátek 2^{ho} května vyšel časně ráno z Prahy a celé své hospodářství jsem odevzdal Emanovi a Henzlovi, poněvadž tam u mne mají lepší příležitost k pracování než doma.

Na poledne jsem zůstal v Hostouni as 3 hodiny od Prahy k Slanému: tam je můj spolužák — moudrý člověk, kaplanem,[2]) a děkan jeho sám byl vychovatelem

---

[1]) Tento list, nalezený prý v jakési lékařské knize, zaslal mi laskavě p. J. Loukota, redaktor v nakladatelství p. J. Otty; nyní dopis ten v Museum král. Českého, kamž jej p. Loukota daroval.

[2]) Míněn tu P. Frt. Jos. Řezáč, spisovatel a paedagog, nar. 6./1 1819 v Polehradech, který v Hostouni od r. 1842 až do r. 1847 kaplanoval. Hostounská fara náleží k vikariatu Slanskému. Řezáč byl 30. července 1842 na kněžství vysvěcen, nebyl tedy

v Neapoli, tedy jsme si o svých cestách mnoho vypravovali, a k vůli dešti a vizitaci (připadající na pondělek 5ho) nemohl se mnou kaplan dříve odejíti, než v outerý. Také mne děkan do konce dříve pustit nechtěl až po vizitací. Abych tam ale tak dlouho zbytečně neseděl, odešel jsem aspoň v neděli ráno, abych město Kladno a Smečno (as 3 hodiny od Hostouně) viděl,

Fara na Peruci.

a při té příležitosti jsem měl kladenského faráře na vizitaci přivést. Přijdu do Kladna a že jsem posavád s farářem znám nebyl, jdu na oběd do hospody.

Ve 2 hodiny po poledni šel jsem na faru, otevřu dveře, a nastojte, plný sál hostů; byl tam pout, [1]) o čem

spolužákem Havlíčkovým, který teprvé dne 1. října 1840 do semináře vstoupil, ovšem tam však uzavřel s ním svazek přátelský na celý život. Řezáč zemřel 25./12. 1879. Bližší o něm při jeho listech

[1]) Pout -u, provincialismus běžný ve východních Čechách.

mi v Hostouni nic nepověděli. Právě teprv začali obědvat. Bylo tam několik mně známých kněží a ouředníků, a hned jsem musel při všem se zpěčování sednout za stůl, a nastojte, sedět až do — 7 hodin.

Smečenský vrchní, který má mnoho starodávných českých památek sebraných, pozval mne nevyhnutelně k sobě na podívanou, a však ještě jsme seděli za stolem, tu nastal dešť a trval celý pondělek, tak že jsem na Kladně sedět musel. Za to jsem však dobře poznal p. faráře, kněze řádného jak bílý havran, a to mne vždycky tuze těší, když vím zas o hodném knězi.

V outerý ráno jsem šťastně po vizitací přišel do Hostouně, a hned po obědě jsme táhli s kaplanem na Peruc, 5 hodin od Hostouně přes Slaný. Peruc je Thunovo [1]) panství, na němž se zachází s lidem trochu líp než všude jinde. Jsou tam tři kněži, všichni moji známí a moudří lidé, kteří nepletou mnoho o zázracích a kropenici, nýbrž mluví s lidem rozumně. Peruc je hlavní sídlo zdravého rozumu, tam se nevěří nic, leda co je rozumné. Těmto nevěřícím pánům páterům vystavěl Thun faru jako palác, které není v Čechách roveň. Farář je teprv 30 let, [2]) a kaplani oba mladší; jeden

[1]) Míněn tu hrabě František Antonín Thun starší: na rozdíl od stejnojmenného syna F. A. Thuna mladšího tak zván, tehda držitel svěřenství dětínského. Byl to muž svobodomyslný, lidumilný; již r. 1823 zavedl na svých panstvích dobrovolné vykupování z roboty, tak že tam do r. 1848 již velká část rolníků byla břemene toho prosta.

[2]) Jest to paedagog a spis. český P. František Daneš, nar. v Písku r. 1807. V udání jeho věku tehdejšího se tedy H. mýlí, rovněž mylně jej tituluje farářem, neboť Daneš byl tehdá od r. 1840 jen administrátorem fary Perucké; teprvé r. 1846 stal se tam farářem. Vše ostatní, co tu H. vypravuje o jeho působení ve škole a mezi lidem, jest úplně správné. Viz bližší v životopisu Danešově vyd. r. 1882 Janem Ježkem, nákladem Besedy Učitelské. D. byl též r. 1862 zvolen za poslance zemského a působil na faře Perucké, kde vystavěl též nemocnici, až do své smrti, stihnuvší jej dne 6./5. 1892.

z nich můj spolužák a dobrý známý.[1]) Fara nese asi 2500—3000 stř., a to se všechno vynaloží rozumně, ne na jídlo a pití, nýbrž na knihy, noviny a k prospěchu obce.

Peruc je jenom ves, ale škola jest desetkrát lepší než v Brodě; pořád je skoro některý z nich ve škole, farářova sestra učí holky šít, příst a strikovat. (Tam lidi nepředou.) Na opakujících hodinách učí se kluci svět znát a řemeslům lépe rozumět, kreslit (rejsovat:) sedlákům zas čte farář noviny a jiné knihy atd. Zůstal jsem tam u nich tři dni a za ten čas jsem se seznámil s celým vůkolím. Byl tam hned druhý den p. Jablonský (:Tupý:), kterého básně jste čtla a od něhož máte nyní modlitební knížku; on je v Radonicích hodinu od Peruce kaplanem,[2]) tedy jsme proň hned poslali. Druhý den zas jsme byli tam u nich. Vůbec celé to okolí jak ouředníci tak kněži jsou naši lidé. Farář Perucký byl vychovatelem u mladého Dietrichsteina, budoucího pána panství Polenského. — Abych nezapomněl: před 2 lety jel starší Perucký kaplan na dostavníku přes Brod zrovna před prázdninami: jel prý s nějakou slečnou z dvoru nedaleko Brodu, kterou velmi chválí a s dvěma študenty pražskými; jeden Brodský, druhý nedaleko Brodu. Tito dva študenti prý hrozně hloupě mluvili a prokázali se trulanti: jeden z nich prý chtěl u nás být přes noc. Rád bych věděl, kteří ti dva byli, neboť je dle popsání nemohu poznat. Tu Jí tedy důvtipné slečince Fanince dávám komissí, dovědět se a psát mně, kdo tito dva študenti byli! — Nelekala se, že to

---

[1]) Byl to přítel H—ův ze semináře František Mudra, později farář v Slavětíně u Peruce; viz o něm bližší při jeho listech. Starším kaplanem byl na Peruci tehda P. Vondra.

[2]) Boleslav Jablonský nar. 14/1. 1813 — zemřel 27./2. 1881 básník český, člen řádu premonstrátů, byl v Radonicích kaplanem od r. 1843 do r. 1847, kdy povolán za probošta do Zvěřina u Krakova, kde zůstal do své smrti.

bude tak těžko. Neboť dlé popsání soudím, že ona hezká, moudře a vycvičeně o všem mluvící, veškeré chvály hodná slečinka ze dvora blízko Brodu nebyla žádná jiná než Loty Lázničková.[1]) Jí se tedy vyptejte na ty dva hloupé pány študenty, nepochybně je znala.

P. F. Daneš.

— Arci že nebyl kaplan Perucký po kněžsku oblečen. Pakli by ale slečna Loty nechtěla ty dva pány vyzradit, vynaložte všecku svou výmluvnost přemluviti ji, a nebude-li jinák, přečtěte jí tento kus psaní od NB až potuď, neboť jak slýchávám, že slečinky na pochvalu velmi drží a pro pochvalu všecko k vůli učiní. †

[1]) Sl. Lázničková Karolina z Rozkoše u Něm. Brodu. Viz též Havlíčkův list k této na str. 238 zde!

Až do tohoto křížku čtěte sl. Loty, dále však ne, neboť Vám (ba raději Jí a ještě raději Tobě:) za tímto křížkem slibuji 20 hubiček, vyvedeli to dobře. Tyto hubičky nebudou papírové, jako v předešlých psaních, jenž dávno vyvětrají než je poštovské koně do Brodu dovezou, ale vřelé spravedlivé z úst na ústa až se jí dech zatají. Hned jí povím jak. Musím nyní asi za měsíc odejíti na 10 neb 12 neděl dolů do Dalmacie, Slavonie, Chorvát, do Ilirie, Uher atd. Příčiny potom vysvětlím. Cesta nejrovnější ovšem vede přes N. Brod. Lehko si může pomyslit, že se rád této příležitosti uchopím, pobýti as 2 dni v Brodě, ačkoliv je to proti mému předsevzetí. Poněvadž to ale je proti tomuto předsevzetí, umínil jsem si však, zeptat se Vás napřed, chcete-li a dovolujete-li tomu, abych přes Brod cestoval: docela uposlechnu Vaši vůli a jsem hotov v takovém pádu si třeba hodně zajít, jen abych do Brodu nepřišel. Myslím ale, že by to snad mohlo být, a že dovolíte.

Naše záležitosti stojí posud dobře, a jak myslím, že to ani nebude dvě leta trvat (:jak jsem pravil v Brodě:) a že mi bude její ručka ještě dřív solit polívku než jsem myslil, budu-li jen jakou jíst. —

Seznámil jsem se nyní s některými pány, kteří mně budou velmi užitečni. Teď mám tři věci před sebou, které sic ještě nejsou úplným cílem ale předce k němu povedou a mnoho pomohou.

Předně budu od polovice Září (September) neb od počátku Října (October) učitelem mladého prince Rohana, mám to již jako jisté. Hned jak jsem do Prahy přijel, mohli jsme to převzít já nebo Gábler; poněvadž však G. potřeboval peníze na cestu do Paříže, šel tam on a zůstane tam až do té nadzmíněné doby, v které já nastoupnu. Teď jsem zde v Sichrově a píšu Vám toto psaní v palácu Rohanském, neboť Sichrov patří Rohanovi, a bývá zde v letě.

cestoval. Nyní proto musím dolů do Ilirska, abych se mohl vykázat, že i tento jazyk dobře mluviti umím. Jak to ale s touto věcí stojí, bylo by tuze mnoho psát, raději Vám to oustně (buduli v Brodě) vysvětlím. Jediné to jest jisto, že bych od císaře plat žádný nedostával, nýbrž od svých posluchačů určený roční školní plat, co by ovšem několik set stříbra vynášelo; ale to všechno není ještě žádná jistá, docela jistá služba. Jedině to, že tím člověk nabyde vážnosti a příležitosti dále přijíti. Nepřednášelo by se leč 1 hodinu denně. — Poněvadž potom u Rohana budu mít dost peněz, proto nyní mohu lehce as 100 fl. stř. na tu cestu obětovat, která mi kromě tohoto plánu i v mnohých jiných ohledech užitečná bude, a když cestu svou pak popíšu, lehko i víc než těch 100 zl. za to dostanu.

Třetí plán je ten, že budu od r. 1846 vydávat v Praze časopis asi na způsob jako německé Erinnerungen [1]) také za měsíc 4 archy svazeček pod jménem: »Wlastimil.« [2]) Dovolení již k tomu je dávno ode dvora. Tento časopis by mohl, podaříli se to, a budeli dobrý, co jen závisí od mé pilnosti, nésti mnoho do roka; musím jenom ještě strany té věci mluvit s p. vikářem Přibyslavským, [3]) poněvadž k tomu je potřeba peněz.

---

[1]) Erinnerungen slul belletristický obrázkový německý měsíčník, který tehda a pak až do let šedesátých v Praze vycházel a velké oblibě i rozšíření se těšil.

[2]) Již dříve, a to v letech 1840—1843 vycházel u Spurného časopis »Wlastimil, Přítel osvěty a zábavy,« redakcí Jos. Kajetana Tyla, později K. B. Storcha; vydány čtyři díly po třech svazcích, načež list zanikl. Havlíček chtěl, jak patrno z pozdější zmínky v listu ze dne 30. května 1845, u vydávání listu toho pokračovati, by užil tak koncesse, kterou Spurný měl; k tomu však ovšem nedošlo.

[3]) Míněn tu P. Jan Brůžek, (1786—1845), dříve farář v rodišti Havlíčkově Borové. Vzácný kněz tento měl veliký a rozhodný vliv na Havlíčkův vývoj v letech jeho dětství a jinošství, tím pak na celý jeho život. Viz o něm článek V. Zeleného v Osvětě z r. 1872 »Ze života Karla Havlíčka«, zvl. str. 323 a násl.

Tedy jsem Vám v krátkosti vyložil všechno, co teď před sebou mám, a brzy se okáže, jak se to podařilo. Aspoň z toho vidíte, že nadarmo v Praze nejsem, a tak člověk se musí na všechny strany otáčet, sic pečený holub do huby nevletí. Neměl bych jí arci takové věci psát, neboť se mužské věci pro ženské nehodí: ale dobře věda, že snad Vy nejvíce při všem, co se mne týče také máte podílu: soudím nejlépe, abyste o všem věděla, co myslím, a oč pracuji. Bez toho vím, že mi na celém světě snad nejupřímněji všechno dobré přejete, jako já Vám. —

Velmi jsem žádostiv na Vaše psaní, které na mne teď v Praze čeká, a dal bych za to nevím co, aby mi tak sem do Sichrova chtělo přiletět; zvláště odpověď na mou důležitou otázku ku konci předešlého psaní: jaká asi je?! [1])

Zatím ji hodněkrát líbám a až do Prahy přijedu, po pozejtřku, odpovím na celé její psaní a pošlu všechno. Ale ještě jednou opakuji, aby žádnému o ničem nic nepovídala ani o té cestě, až já sám budu za dobré míti. Nerad komu co napřed povím, ani svým domácím v Brodě. — S Bohem zatím. —

[2]) Ten den před sv. Janem jsme vyšly s Gablerem ze Sichrova a na noc jsme šli do Českého Dubu k známému svému, doktoru medicíny. [3]) Odtud jsem já ráno

---

[1]) Viz poslední dva odstavce předcházejícího listu Havlíčkova.

[2]) Sem náleželo by datum: V Praze, 17. května 1845, kteréhož dne Havlíček list ten po třídenním přerušení v Praze dopsal.

[3]) Jest to dr. František Schwarz, nar. v Českém Dubě, odkud se psával Českodubským. Spřátelil se s Havlíčkem bezpochyby prostřednictvím bratří Antonína neb Karla Dlaske, též rodáků českodubskýeh, kteří studovali na německobrodském gymnasium. (Viz o nich níže při korrespondenci Havlíčkově s M. Příborským.) Schwarz dopisoval si s Havlíčkem (pokud se listy jeho zachovaly) od r. 1846 až do smrti tohoto. V letech

na sv. Jana o $2^1/_2$ hodin. vyšel a večír na to byl jsem o 7 hod. v Praze; tedy jsem pěšky za ten den udělal dobrých 11 mil. V Praze jsem našel již Vaše psaní, na které jsem se velmi těšil, a rozumí se, že jsem především zapomněl na všecky mozole a unavení z cesty. Musím Vám hned všechno zodpovídat.

Především jsem velmi rád, že Vás aspoň trochu těší ta Růže Sionská [1]) to beztoho již sama dle sebe víte, jak velice mne těší, když vím, že dost malé zalíbení na něčem máte. Doufám také, že se za mne z ní budete častěji ještě modlívat. Ty — (neboť tak vždycky vyjadřujete hubičky) snad jest-li do Brodu přijedu, opravdu obdržím. — Také jsem rád, že právě časně ráno pro mne vyšíváte, neboť i já ráno bývám na baště [2]) s knihou a častěji tam dělávám plány v kterých Vy hlavní osobou býváte. — V šatech černých, klobouku a parasolku snad Vás přece uvidím, že se mně budete

---

padesátých byl vojenským lékařem, později pak lékařem při rakouské nemocnici v Cařihradě, kde u večer dne 23. ledna 1867 úkladně zastřelen. Vrah ani příčina útoku nikdy nebyly vypátrány. Schwarz choval, jak ujišťuje Hálek (»Česká Včela«, příloha k neillustr. »Květům« 1867 str. 11) mnoho památek na Havlíčka; ty jakož i Havlíčkovy listy k němu, jak se zdá, se ztratily. Hálek cestuje na východ navštívil Schwarze v Cařihradě; o dobrodružství, které se jim přihodilo při výletu na Bospor viz pod záhlavím: »Příhody na Bosporu« »Květy« 1866, str. 6. — Další článek o Schwarzovi uveřejnil Hálek spolu s jeho podobiznou ve svých illustr. »Květech« r. 1868, čís 5, str. 38. Tvrdí tam o něm, že to byl muž všestranně, ba klassicky vzdělaný a přiznával se i v cizině vždy hrdě k své národnosti. V kšaftu svém učinil »Umělecké Besedě« a »Svatoboru« odkazy. —

[1]) Růže Sionská, modlitební kniha pro vzdělané paní a dívky od Boleslava Jablonského, vyd. v Praze r. 1844; jest to tatáž knížka o níž mluví H. shora, a již dle dopisu z 17/4. 1845 sl. F. W. zaslal a o níž se též již zmiňuje v listu z 5./4. 1845.

[2]) V někdejších sadech na bývalých hradbách mezi Žitnou a Poříčskou branou, kam H—k ze svého tehdejšího bytu v Růžové ulici měl blízko.

líbit, není pochybnosti. Ona se mi líbí v jakýchkoli šatech, v těchto ale ještě víc než v každých jiných, když si sama myslí, »že by se mi předce trochu v nich líbila.« Jak ale si gratuluji, že jsem dovedl se zachovati ženskému vkusu s parasolkami, nemohu ani vypsat; málem bych byl šel radostí na víno! Však to není nic malého, zachovat se v takové věci, a posavad myslím, není-li to z Vaší strany pouhá zdvořilost, že mne jen tak do očí chválíte! Co myslí Faninka? Psala pak mi, je-li to pravda? uhodnul-li jsem? Ale jen se nezlobila, zlost škodí hezkým holkám!

Když tak pořád s bratrem mým se scházíte, račte mu vyřídit, že všechny časopisy, které mu budu od 1ho července posílat přijdou asi na 15 zl. stř. půlletně; budou to: Květy, Včela, Pražské Noviny, Ost und West, Bohemia a Musejník, a od nového roku 1846 také snad Wlastimil. — Ovšem se rozumí, že slušně prosím, nehoršiti se, že Vám takovou komisí dávám: stalo se to nejvíc proto abyste aspoň věděla na zpaměť všechna jména českých časopisů.

Co chtěla vědět o mé cestě, již jsem Jí napřed sám od sebe vypsal, neb sama cítí, že před Ní žádného tajemství nemám. Zde ještě doplňuji strany konce Vašeho psaní takto: Že lehkomyslně nejednám a nikdy zvlášť v ohledu k Ní jednati nebudu, toho může být ubezpečena. Jak bych mohl Vás, kterou tak miluji, uvésti do nebezpečnosti a do nějaké bídy! To bychom byli oba nešťastni, jeden k vůli druhému. Naopak mrzelo by mne, kdyby aspoň všeho dle slušné potřeby neměla. Kdybych chtěl lehkomyslně jednat, mohl bych se oženit hned, jak k Rohanovi přijdu, neb budu mít jistě přes 1000 stř., kdybych u něho neostával. Také bývají takoví učitelové obyčejně ženati, ačkoliv netrvá ta služba než několik let; předce zas potom za krátký čas podobnou dostane, ba vždy lepší, jest-li se v ní dobře zachoval. A tolik si vždy uhospodařiti může, aby nějaký čas bez

služby mohl zůstati. Kromě to, poněvadž denně jen několik hodin má, může si všelijak ještě peněz vydělat. —

To však bych dokonce neudělal: mé mínění a plán můj jsou takto: když již Váš oumysl znám, tedy myslím, že s tím docela spokojena budete. Já se tedy budu starat o nějakou docela jistou službu, o kterou bych nikdy přijíti nemohl, jen asi na 400 fl. stř., však ale takovou, aby při ní nebylo mnoho práce. Mám naději, že snad předce brzy skrze své známé k takové službě dojdu, neboť taková menší služba je mnohem lehčeji k dobytí než větší, a později je pak, když za větrem sedím, vždy času, starat se o větší. — Při té 400. službě bude ale má hlavní starost spisováním a jiných vyučováním si svou výživu dobývat, neb sama rozumíte, že takovou službu 400. jen považuju za jistý základ, ne však za ouplnou výživu, sice bych velké skoky nemohl dělati. Myslím, že jste s tím srozuměna, a prosím ještě jednou o Vaše písemní mínění. Tehdy až takovou službu někde vyhledám, přijedu pro Ni do Brodu a udělám z Tebe paní H . . ovou. Ostatně ale myslím, že oba my dle příkladu našich rodičů hospodařit dovedeme a časem svým si něco zachováme. Vždyť kupec nemá také žádnou službu a musí si pouhou přičinlivostí výživu svou dobýt. O tom ale snad nepochybujete, že se šikovný člověk dříve vyživí než hlupák; že ale já mezi hlupáky nepatřím, s tím se aspoň před Vámi pochlubiti mohu. — S Gablerem jsme velmi mnoho o Vás mluvili o L. i o F., obzlášť když jsme spolu na horách chodili okolo Reichenberku. Co se týče snů, jak mi píšete, jsem já šťastnější; sám Bůh ví kolikrát jsem Ji ve sně celou zlíbal a v rukou držel. Mnohonactekrát se mi již ve snu opakovaly ty sceny mezi námi u okna neb u fortepiana neb na kanapi, to Vaše hubování a bránění se, brzy proti mé levé, brzy zas proti pravé ruce, jak jsme vždycky hubičky si vyčítali, ale přece si je vždy zas dávali. Takové sceny ve snu viděti je proto dobře,

že není mezi snem a opravdivostí aspoň pro tu chvíli skoro žádného rozdílu. —

To mne také těší velmí, že maminku mou navštěvujete, a že jste byla v mém pokoji; škoda jen, že je teď pustý, bez obrazů. Když jsem v něm bydlel, na ty časy nikdy nezapomenu; tak bych si přál být vždycky šťastným jako tenkrát, a — dá-li Bůh, brzy zas budu. Jenom častěji navštěvujte mou maminku, ale mně aspoň to již je potěšitelné, že s těmi zacházíte, které mám rád.

(Douška v obálce): Že jsem hned neposlal toto psaní, byla příčinou ta nešťastná píseň, kterou jsem Vám přislíbil. Však nikdy s ní nejsem spokojen, a pořád se mi nechce líbit. Rád bych se nějak obzvlášť vyznamenal. Tyto dva dni jsem se opět namáhal, předělati ji, ale zase se mi nelíbila. Dostal jsem zde pro Vás od pátera Štulce[1]) (bratra Humpoleckého doktora) krásnou knížku, kterou Vám ale nepošlu tak hned. Neboť teď vyšla zas jiná nová modlitební knížka; hleďte tu Růži Sionskou brzy přečíst, abych Vám zas mohl tu novou poslat. — Žákovi vyřiďte, ať sem brzy přijde, že naň čekám, a dejte mu hodně mnoho sebou vyřídit. Jenom mně hned zas brzy odepište, půjde-li Žák hned, tedy po něm, a nepůjde-li, jen poštou a hodně mnoho. Proč pak mi nic nepsala o divadle jako Emanovi; on ale chlapík neváží Jejich psaní jako já; já jsem je sebou na cestě nosil, on ale Vaše psaní tak pohodil, že ho již nalézti nemohl, když jsem ho také čísti chtěl. Ten železný křížek od Vás dělá mi velkou radost, že ho vždy u sebe míti mohu. — Líbám Ji Faninko! —[2])

---

[1]) Václav Štulc, (nar. 20. 12. 1814), básník český, byl kaplanem v Kvílici u Slaného, později od počátku let padesátých do r. 1860 katechetou při akademickém gymnasiu, pak kanovníkem a proboštem na Vyšehradě, kde zemřel 9. 8. 1887.

[2]) V knížce »Karel Havlíček Borovský v rodinných vzpomínkách«, sděluje jeho sestra na str. 15. »Od nějakého času, od

V Praze 29ho Květ. 845.

Víte co, moje milá, roztomilá Fanči? Že na ní mám zlost! . Nemohla mně na mé ukrutně dlouhé psaní ještě posavad ani slovička odpovědít? A nebo se snad zlobí, že jsem jí tak dlouho nepsal, když jsem v Praze nebyl? Já teď již po několik dni jako blázen vždy psaní čekám, ale ani pocitu! Jen se mnou nezacházela tak zlobivě a psala mi brzy. A já mám takový nápad: Poněvadž jest to věc velmi hořká, abych na Její psaní tak na nejisto čekati měl, co já dokonce snésti nemohu, já musím všechno míti jisté a tedy Jí ukládám nasledující pokutu:

1. aby přislíbila, že mně bude vždycky za dvě neděle psáti a sice, že dá psaní v pondělí na poštu,

2. aby pak ten slib jak náleží vyplňovala. — Já zas se své strany budu psávat vícekrát než ona, ale za každé psaní bude mít hned, co nejdřív pošta půjde, odpověď. Co ji budu mimo ten čas psát, má nádavku! — Teď jenom tolik, že jest zde dnes, t. j. teď u mně v pokoji Eman, kterého jsem na koláče pozval, ježto mi maminka poslala. Eman na Vás hubuje, že mu nic nepíšete pořádného, jen prej o samých lajblíkách. —

Také Jí musím psát, co mi moje maminka o Ní píše:

»Fany a Pepi byly u nás. Fany když vidím, musím říci, že mám radost, že si na Tebe vzpomínám; jen dej Bůh, abych na jednu stranu byla potěšena. Faninka ti ten polštář krásně udělá, a co jí to dá starosti. Ale co ty jí dáš? Když na to pomyslím, tak je mně hanba. — Přece jí něco pošli, třeba to nebylo podle její zasloužení a jen maličkost, ono jí to bude milé.« —

---

kterého nemůžeme říci, nosil na krku na těle stále malý stříbrný křížek« — — A dále na str. 16: »Stříbrný křížek, jejž na svém těle nosil, sundali jsme mu teprve při jeho smrti.« — Havlíček píše ovšem o křížku železném, ale možná, že to omyl s jedné neb druhé strany.

Vidíte, jak maminky umí syny své napomínat k dobrému!! — Ale ne pak aby moji matce řekla, že jsem Jí to psal. Kolik bych Jí asi dal při vší své zlosti hubiček, kdybych Ji tak měl zas po ruce jako někdy v Brodě, to si ani pomysliti nemůže. —

Matka Havlíčkova, Josefa.

Abych nezapomněl; veliká radost a překvapení: pan z Štastných sezením na Trubce [1]) se mnou již dvakráte zde několik příjemných hodin ztrávil a o Brodě vypravoval. Jak a co, škoda papíru, víte samy dobře; rozličné uštěpačné slovíčko na Vaši rodinu také ne-

[1]) V domě »U Trubky« ležícím na severním konci Německého Brodu při pražské silnici byly tehda pošta a hostinec.

scházelo, já však, jsa nyní v nejlepším humoru, tak vesele, přívětivě a jako by nic jsem s ním obcoval, že se jistě podivil. Vysmál jsem se jim s chlebem, a tu ho mrzelo trochu, ačkoli to nedal znát. —

Že prý Vy již nechcete sebou hrát; jenom hrejte já pošlu po Bertíkovi [1]) nějaké hezké kusy. —

Myslím však, že mi zatím, než toto psaní dostanete, budete již psáti, a jen abych brzy něco dostal. —

Také jí musím oznámit, že mám zas dvě věci, které mne těší. Předně veliký věnec z poměnek kvetoucích. (Vergißmeinnicht) plný talíř a as na píď výšky; vypadá jako malý pahorek. To beztoho snad se pamatujete že já tu květinku mám velmi rád, a také mně nyní nebudete zabraňovat, abych si vždy, jak se na ní podívám, na Vás vzpomenul. Tuto Jí posílám jeden kvítek z toho věnce; byl ještě hodně modrý, když jsem ho utrhl, ale než do Její rukou přijde, vybledne zajisté. Raději jich dám víc. —

Bratr mi píše, že chodíte na smetanu a že půjdete do Termesiv! [2]) Nezapomene se podívat na kládu, na které seděl tenkrát bratr se sestrou, jen že ji trochu vřeleji líbal, než by se bratrovi uzdálo za potřebné?! Bude-li se selka ptát, kde je ten bratr, co jí odpoví? — Milá Faninko, pomyslila si, že by jistě raději u ní byl než kterýkoli jiný bratr. A až někdy půjde na tu

---

[1]) Bertík (Vojtěch) bratr sl. W—é, pozdější zemský poslanec.

[2]) Termesivy neb Termesify, ves a dvůr as hodinu jihovýchodně od Německého Brodu při řece Sázavě. Nad touto nalézá se hájek, který býval kdysi v minulém století snad od některého majitele jmenovaného dvorce upraven jako malý park. Z té doby nalézal se tam ještě za mé paměti (r. 1863) chatrný zbytek sochy, v níž jsme my studenti za pomoci jisté dávky fantasie viděli Dianu. Hájek tento býval za časů Havlíčkových oblíbeným cílem procházek.

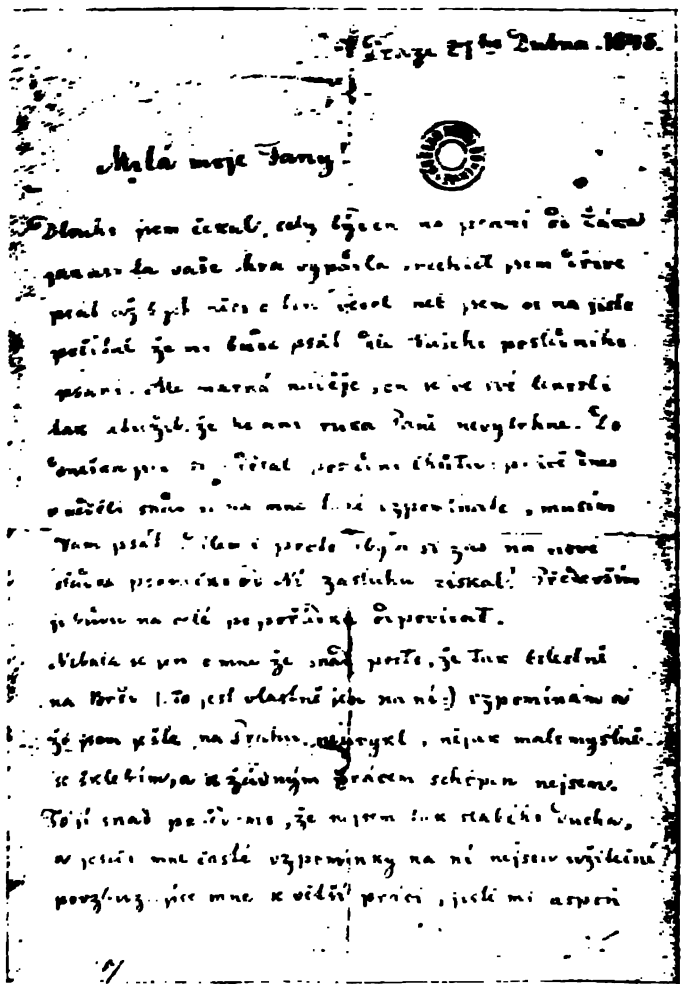

Milá moje Fanny!

Hlavně jsem čekal, kdy bych se na psaní Vašeho čekání dočkal, až Vaše láska vypůjčí srdečnější jsem přímo psal, což bych nám s Vámi včera měl, než jsem se na jiné potěšení, že mi Vaše psáti na tuhé posílání psaní. Ale marná nitěje, jen se ve své lenivé dost zlenivět, že mi ruka psaní nevyhne. Co snadno pro to, že jsem přímo psaní chtěl, přímo Vaše vážení smím se na mne [illegible] vyjevit, mnohým Vám psáti [illegible] jsem se jen na nové [illegible] zaručuje získal. Především je [illegible] na vše se [illegible] vyjevit.

Vidíte se mi, že mne snad [illegible], že jsem [illegible] na Brně (to jest vlastně jsem na ně) vzpomínám, že jsem psal na Vás, myslil, nejsem malomyslně se [illegible], a [illegible] schopen nejsem. Těší snad pozdě, že nejsem [illegible], a jestli mne časté vzpomínky na ni nejsem vzdálen, pozdě, že mne k větší [illegible], jestli mi aspoň

(Faksimile listu K. Havlíčka sl. Weidenhoffrové. [K str. 255.])

stranu k Veselici, [1]) kde jsme byli tenkrát na posvícení, snad si na všechno dobře vzpomene i na tu svíčkovou babu i na tu krávu i na rozličné lidi po louce dole jdoucí! Kýž Jí jen mohu $\frac{1}{100}$ hubiček teď dáti, kolik jsem Jí dal tenkrát, milá moje Fany! Pořád přemýšlím, jak bych to měl napsat, aby se jen trochu vyrovnalo citu, který jsem poznal v Její objetí; nedá se žádným lidským uměním vkouzliti na ubohý papír ani stín toho světla, co rozžže jediné polibení. Viděla!? či že ne? —

Když mi tedy panna slečinka Weidenhoffrova Faninka sama nic nepsala, aspoň mi psala o ní moje matka, a již to mne trochu potěšilo. Buďte hodně zdravi a dobré mysli, akcie stojí dobře. S Pánem Bohem. —

Ještě Jí dávám do komisí, aby polibila jednou neb několikrát tu Polku, která bude znamenat mne.

H. B.

Ano: a ta druhá věc, ježto mne těší, je železný krásný lev, kterého jsem si na obtěžování spisů koupil. [2])

---

[1]) Veselice, víska as půl hodiny na jih od Německého Brodu na levém, vyšším břehu Sázavy za Weidenhoffrovským mlýnem.

[2]) K listu tomu přiloženy dvě větvičky pomněnek ve zvláštní obálce, na níž rukou jinou napsáno: »Tenkrát a nyní.« Též nalézají se mezi řádky rozličné glossy a poznámky připsané později jinou, patrně ženskou rukou. Psaní to odevzdal mi bratr Karlův p. František Havlíček, který je ještě s některými jinými památkami choval (mezi nimi zejmena shora již otisknutý „Religionszeugniß" a níže podanou »Přibyslavskou obligaci«); týž tvrdí, že poznámky ty napsala »Fanynka.« —

Poznámky ty jsou:

K slovům listu: ». . nezapomene se podívat na kládu«: »Nezapomněla jsem, wšak jí tam není více.«

K slovům: . . »pomyslila si, že by jistě raději u ní byl, než kterýkoli jiný její bratr«: »Důkaz mám teprwé nyní, že to nebylo tak myšleno, jak psáno.«

Po slovech: . . . »i na rozličné lidi po louce jdoucí.«: »Není možno by i toto byl jenom klam bejwal«

V Praze 30. května 1845.

Divím se velice, milá Fany! kterak ženský rozum málo chápe a obzvlášť také Její, ačkoli se na mne v Brodě kolikrát rozlobila, že jsem něco takového se říci neb na sobě dát znáti osmělil. Přistupuju tedy hned k hlavní věci, k výkladu jak to jest s Roh, ačkoli všecko již dokonale stojí v předešlém psaní. Smysl mého psaní a oumysl je tento: ucházeti se zde v Praze o nějakou službu as 300 zl. stř., však aby mnoho práce nebylo a aby byla jista. Kromě této služby si mínim jiným způsobem, to jest spisováním, vyučováním atd., co se nahodí, výživu vyhledávat, neboť žádný rozumný člověk na 300 s takovou paní jako je (neb vlastně bude) moje Fanynka, nebude chtět vyjít. Za takovou nejistou službu považuji místo u Roh.[1]) ačkoliv je velmi výnosné, předce však se tam oženit nemohu, poněvadž to nemůže déle než 2 leta trvat, a po dvou letech bych zas musel od počátku začít hledat službu. Roh. bude ještě venku v Sichrově celý říjen (october), a ten měsíc já budu tam, pak přijede do Prahy a bude zde až do máje. Tedy mohu u něho vždy zůstat až do máje, pak ale s ním na žádný pád do Sichrova nepůjdu, poněvadž mi na takových službách nic nezáleží, které nejsou jisté, třeba mnoho peněz vynášely. Z toho tedy vidí, že ovšem i nyní ještě a pořád oumysl mám k Roh. jíti, a že se při tom vždycky mohu dobře starati o nějakou jistou službu. Neboť hlavní věc, která mi má dopomoci k té službě jistě jest spisovatelství, abych se spisy svými vyznamenal, a tak si náklonnost získal; k tomu mohu ale i u Roh. pracovat, nebo mi vždy mnoho času zbyde k hlavním mým prácem. — Tedy vidí proč mi nerozuměla. Pokud jsem v Sichrově byl, vypravoval jsem Jí tu věc jako novinu, proto že byla opravdu novinou.

[1]) Jedná se tu o knížeti Kamillu Rohanovi.

Neboť jsem dříve hned jak Gabler tu službu u Rohana převzal, neměl hrubě ani oumyslu, ucházet se o ni. Teprv později, když jsem nabyl nějakou výhlídku, že bych časopis vydávati mohl, uviděl jsem, že čím víc peněz tím lépe, a proto jsem si umínil, až v Sichrově budu, promluvit o té věci a vyjádřit se člověku, od kterého celé to obsazení závisí, že bych rád pak onu službu převzal. Když jsem měl od něho slib, psal jsem Jí to. —

Pak později, když jsem v Praze Vaše psaní dostal, vykládal jsem Vám vůbec celý svůj plán, který pro budoucnost mám, a proto jsem mluvil o té jisté službě. Teď snad všechno dobře pochopuje a nepochopuje-li ještě vyložím Jí to oustně v Brodě, budu-li mít pro hubičkování k tomu kdy.

Teď Jí teprv mohu oznámit, že jsem právě dnes po Vackovi také Jí psal, a že to psaní dostane od mé matky. Nepochybně však budete mít tohle dříve v rukou, jestli ho zejtra na poštu dám. V tom včerejším psaní Jí vytýkám, že mně tak dlouho neodpovídá; teď však beru všechno zas nazpět a mám z Ní radost. Strany té komissí u sl. Lotty jsem s Ní docela spokojen, a ačkoli se nedověděla, oč jsem Ji žádal, přece učinila svou možnost a není tomu vinna, pročež dostane ouplnou přislíbenou náhradu, (jestli si tu náhrádu dovolí dát).

(Pokračování téhož dopisu):

10. června. Tak dlouho zůstalojmé psaní ležeti, a všechno k vůli bezbožné písni, kterou žádným způsobem nemohu tak udělat, by se mi líbila. Bez písně jsem toto psaní ani nechtěl poslat, ale když mi nedorozuměním zas podruhé psala, nemohu již déle meškati. Ale to se moje zlatinká Faninka dobře napálila, když myslela, že jsem Její psaní nedostal; to Jí přeju, aspoň jsem

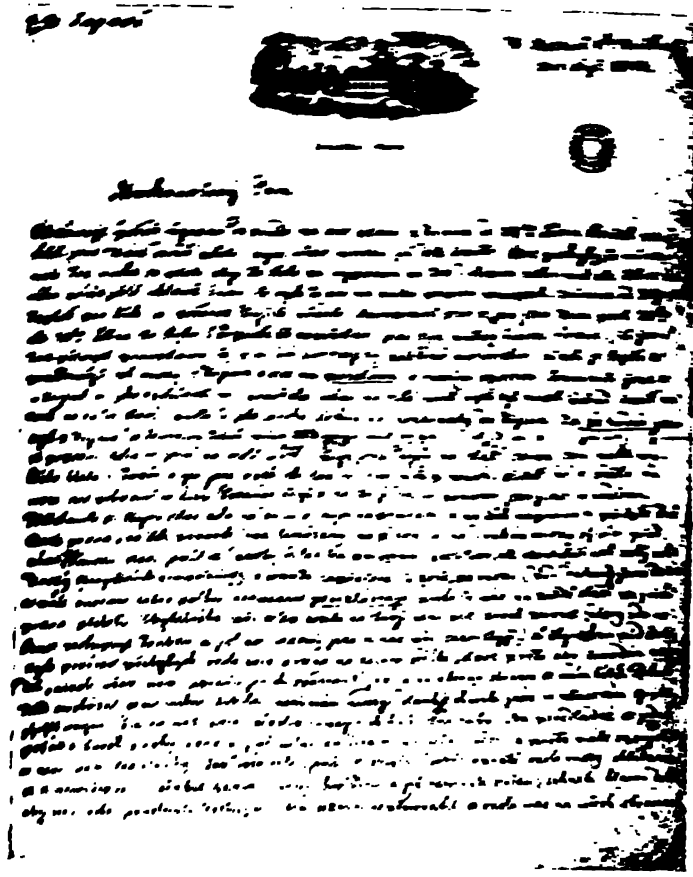

Zapovi

Pasimile listu E. Hazlíka E. V. Zapovi. K str. [illegible]

skrze to zase k psaníčku přišel. To já dávno věděl, že se na mne nezlobí, a psal jsem Jí jen tak žertem. Nyní ale musím především na všechno odpovědít:

1. Co se týče polštáře, vyšila naň co sama chce, třeba ty z kláštera; já se do takových ženských prací nebudu plést. Bojí-li se mé kritiky, nemá se co bát: právě dnes v noci napsal jsem velmi ostrou na spis p. Tylův »Poslední Čech«; šel jsem teprv ve 4 hodiny spát. Na ženské ale kritiku psát nebudu. Všechno, co z její rukou přijde, je krásné pro mne, proto že Ji mám hodně rád.

2. Že jste pro W. nehrála, bylo velmi dobře, celý ten nápad je divný a hloupý, a divím se, jak na tu myšlenku přišli.

3. Že jsem nic o tom nepsal, kdy do Brodu přijdu, stalo se z mrzutosti, poněvadž mi do toho přišly takové pletky, že posavad nevím kdy a jest-li se ještě na tu cestu vydám! To všechno mi způsobilo vyjednávání stranu toho časopisu, s kterým posavad není konec! Takhle bývá, když má člověk s h . . pem nějakým řízení. On pořád den ode dne prodlévá, a já bych se zlostí neviděl. Musí totiž vědět, že kněhtlačitel Spurný zdejší má právo vydávati ten časopis [1]); poněvadž ho ale pro špatnost žádný od něho nechtěl číst a kupovat, musel přestat. Ten mi tedy chtěl své právo postoupit, ale posavad jsme to ještě nevyjednali. —

Nejvíc ale mne to mrzí, že jsem Vás svým hloupým psaním pohnul, nezůstati v Chrudími. Kdybyste byla tam zůstala, byl bych Vás jistě brzy uviděl, neboť bych buď schválně tam přišel (10—20 mil, to se mi zdá být jen procházkou od té doby, co jsem tu velikou cestu do Moskvy vykonal), buď na své cestě trochu si zajda, v Chrudími se zastavil. A teď, jestli z mé cesty nebude nic, již se ani neuvidíme. — Ale nedělala si z toho nic.

[1]) Míněn tu »Wlastimil«. Viz poznámku k listu z 14/5. 1845.

Museum teď přijde [illegible] [illegible][1] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

Teď mám tuze mnoho práce [illegible] [illegible] otázky [illegible] že se [illegible] dovede [illegible] —

A teď již musím své psaní dokončiti, abych ho [illegible] ještě [illegible] dát a Ji upokojit, že mi obě psaní náležitě do rukou přišla. Musím také ještě všechno, co jsem za celou noc namazal, na čisto přepsat, aby to přišlo do tiskárny.

Tedy se měla dobře a psala mi zas, až přijde čas určený, když se Jí to líbí, já Jí pošlu psaníčko po Vojtěškovi.[2] Že dala bratru mému[3] pravopis, dobře učinila, neboť ho ovšem více potřebuje než Vy, poněvadž Ona, (ačkoli ještě dělá mnoho zbytečných chyb pro čerstvost) předce 1000. lépe píše než bratr můj; co je pro mužského velká chyba. Teď snad již jsou

---

[1]) Tehda přestěhovalo se Museum ze Šternberského domu na Hradčanech do budovy v Kolovratově třídě (nyní Příkopu), kde teď vystavěn palác Zemské banky.

[2]) Vojtěch Weidenhoffer, bratr sl. F. Weidenhoffrové. Viz pozn. shora.

[3]) Františku Havlíčkovi.

Vaše květiny v největším floru, a přál bych si je a Vás mezi nimi vidět, abych Jí zas mohl nějaké do vlasů zavěsit a za to dostat tu jistou náhradu, jako tenkrát; škoda že je pro ni 16 mil a do Brodu. —

NB. abych nezapomněl, ženské člověku nikdy nedají pokoje; tak mne zas domácí paní žádala, zač by asi v Brodě bylo máslo lb., jestli by se odtamtud mohlo nějaké dostat. Hleděla tedy, milá Faninko, abych se to brzy dověděl, a povědě'a to tomu, kdo mi bude nejdříve psát. S Bohem. Jenom měla bratra mého k tomu, aby se dobře naučil česky psát a brzy.

H. B.

---

14. června 1845.

Tu Jí odesílám po bratrovi Vojtěchu dvě německé knížky, obě od hrabat z Thunů.[1]) Tu co žádala, a ještě jinou, o které myslím, že se Jí bude líbit ještě víc než ona. Lev Thun, který teď je we Vídni, na každý pád ze všech Thunů nejhodnější.[2]) Dala jenom obě knížky přečíst zvláště také paní tetičce Halamáskové, aby věděla, že také hrabata jsou mezi námi blázny. Obzvlášť by neškodilo mnohým v Brodě tyto knihy přečíst; až je všechny přečtou (ať si to trvá jakkoli dlouho), prosím, vraťte mi je zas na zpátek, a dělám si velkou čest, že jsem slečince mohl posloužiti.

---

[1]) Byly to knížky: hraběte Lva Thuna »Über den gegenwärtigen Stand der böhmischen Litteratur und ihre Bedeutung«, vydaná v Praze u Kronbergra r. 1842, a hraběte Josefa Matěje Thuna: »Der Slawismus in Böhmen. Besprochen von . . .« Prag 1842. J. G. Calve'sche Buchhandlung. (Týž vydal tamže téhož roku překlad Rukopisu Královédvorského pod názvem: Gedichte aus Böhmens Vorzeit, verdeutscht von . . .«)

[2]) Takové bylo tehda obecné mínění; po svatodušním týdnu r. 1848, a později Havlíček napsal o T. něco jiného.

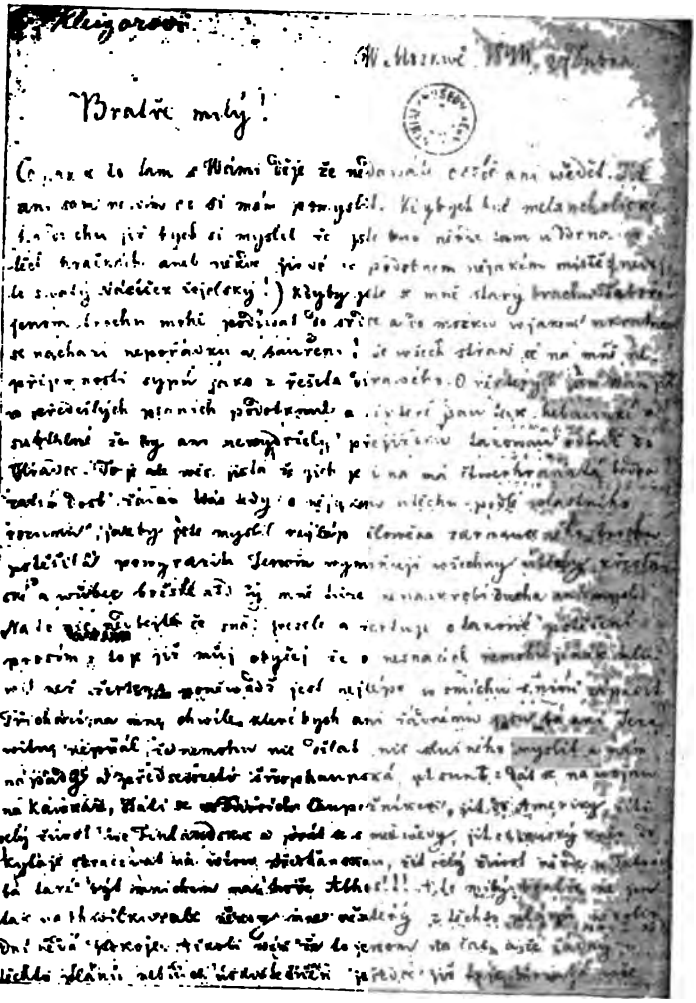

Faksimile listu K. Havlíčka Klejzarovi. (K str. 174.)

Také pro budoucnost si zapovídám (ve vší zkroušenosti) takové komplimenty, jako ty, s kterými mne o knihy žádala; já myslím, že by ode mne ani s většími komplimenty nemusela žádat, abych Jí poslal na památku několik svých prstů.

»Jenom se nehněval, že zas něco od něho chci.« Kdybych to posavad v Její psaní neviděl, ani bych tomu nevěřil, že tak mohla napsat. Chtěla-li se mnou dělat takové komplementy, neměla mi napřed v Brodě dávat tolik hubiček, neboť ani nevěří, jak je potom těžko dělat zdvořilosti někomu, kdo již od nás dostal hubičky. To si pamatovala.

Nejvíce mi je ale líto, že posavad nevím, bude-li mi možno na onu cestu se vydati, to jest vlastně v Brodě se zastaviti. Mnoho mám příčin a důležitých zůstati v Praze a použíti toho času zde, který by na cestu vypadl. Teď právě se nejvíc rozmýšlím, jak bych moudřeji učinil! Jestli se neuvidíme, jistě se to nestane bez dobré příčiny. Může si sama pomyslit, jak se na sebe zlobím, ale což je dělat? Kdyby byla zůstala v Chrudími, byl bych Ji zajisté uviděl. Teď kdo ví? —

Abych Ji ale od nynějška za rok neměl již zde v Praze, to by v tom muselo vězet tisíc zlých duchů. Spisovatelství se mi dobře daří a brzy budu dozajista mezi nejpřednějšími. Co záleží jen na mne, to učiním, ostatek trochu také záleží na Pánu Bohu, snad učiní též. —

Pamatovala si, že jedno psaní je psáno 28. května a druhé 5. června, nevím od kterého chce začít ty dvě neděle počítat; ale spravedlivěji by bylo od 28. května, a proto by se patřilo (dle úmluvy) psát mi zase hned, jak toto psaní obdrží.

Strany hraní divadla píšu všechno potřebné svému bratrovi; myslím, že si snad p. Vojtíšek zahraje s Vámi,

budete-li hrát v kuse Sprostota venkovská[1]) slečnu komornou z Upejpavic; napsal jsem Vám v krátkosti, jak se mají francouzská slova, která tam přicházejí, vyslovovati. —

Bratr mi vždy něco o Vás píše, posledně, že jste mu poslali smetanu, a že k Vám často chodívá, co mu arci závidím (ne tak tu smetanu, jako chození). Jedině tím se ještě těším, že přijde časem svým doba, že již k Vám nebudu muset chodit, protože Vás budu mít doma, a aby to brzy bylo: Prosíme, vyslyš nás! —

Parno je zde náramné, bezpochyby jako v Brodě; s kytkami mám pořád mrzutosti, fialy mi ale zzeleněly, resedky nic neb málo voní, a vanilka jako nic. Nevím, co to je? Jste-li tak učená zahradnice, prosím o ponaučení! —

Kéž bych s Ní mohl jen jednou jít na procházku, jako jsme chodívali. Až mi budete psát, neopomiňte o divadle a buďte tak dobrotivá, co se týče obsazení rolí ženských, pomozte jim radou i vším jiným. Jenom mi pište, který kus budete hrát a jak ho obsadíte. —

Měla se teď dobře, nevím, co bych právě ještě měl psát; nestálo by to za mnoho, anebo bych musel opakovat zas staré věci, jako ku př. o hubičkách atd., a darmo by si člověk zhořčoval čas vzpomínáním na věci, které jsou nyní aspoň nemožné.

Až budu bratrovi posílat Noviny, častěji se tam ve Včele setkáte s mým jménem; budou to jako psaní, dala si hezky pozor. —

Poroučím se všem co nejúctivěji a Ji jen tak po sprostu líbám. —

---

[1]) Vlastně »Prostota venkovská« Veselohra ve 4 j. od Karla Töpfera, přeložil J. N. Štěpánek. Překlad ten vyšel v Praze r. 1844.

Včerá jsem četl smutně tu obligací vidirovanou od vikariatu Přibyslavského; pamatuje se jakou?[1])

H. Borovský.

---

[1]) Narážka tato vztahuje se k žertu, který provedl Havlíček, když s nevěstou svou dne 4. listopadu 1844 slavil v Přibyslavi u vikaře P. Jana Brůžka svůj svátek; k veselé této hře zamilovaných připojil se, jak viděti z přidané tu listiny v rozjařené náladě chvíle též jinak tak přísný pan vikař a děkan. Jako svědci podepsáni na ni Franz Judmann a tehdejší kaplan Přibyslavský Ignac Javůrek. Zajímavo jest, že sl. F. Weidenhoffrová se později provdala za p. Františka Judmanna v N. Brodě.

Dotčená obligace zní:

Já nížepsaná dotvrzuji vlastnoručním podpisem, že jsem p. Karlu Havlíčkovi dlužna 20 pravím dvadcet hubiček.

V Brodě Německém 10. Října 1844.

L. S.

Legenda: Sigillum officii vicar. episc. polnaensis.

Svědci:

Franz Judmann v./r.

Fany Weidenhoffer v./r.

P. Ignatz Javůrek v./r.

Z těchto hubiček odvedeno 9, pravím devět kusů; ostatek se ale pro nezprávnost vrátiti a na hotově zaplatiti má, a sice hned.

V Přibyslavě dne 4. Listopadu, na den sv. Karla Bor.

L. S.

Joh. Brůžek, v./r.
bisk. vikař a děkan.

Legenda pečeti: Ecclesiae & Parochiae Przimislaviensis sigill. U prostřed vyobrazení křtu Kristova sv. Janem Křtitelem.

Pozn. vydavatele.

Text této »listiny« napsán rukou Havlíčkovou.

V Praze dne 3^ho^ Července 1845.

Divil jsem se Její ku podivu velké chytrosti, moje milá Fanny! Jak se umí chytře a čiperně vymluvit a ještě k tomu všechno na mne ubohého svést, jako bych já byl jedinou příčinou, že mi tak dávno nepsala. Musím Jí ale dokázat, že tomu tak není, nebo v této věci se nedá tak lehce šidit; všechny Její psaní mám zde.

1^mí^ bylo 8. dubna; budeme tedy počítat a uvidíme, že tomu není tak, jak se uvolila, nebo 22, 18, 25 dní není ještě čtrnáct, a když mi někdy z dobré vůle dříve psala, to se nemělo pak počítat, to je velká skoupost.

2^hé^ . . . 18. Dubna, tedy za 10 dni,
3^tí^ . . . 10. Května » » 22 dni,
4^té^ . . . 28. Května » » 18 dni,
5^té^ . . . 5. Června » » 8 dni,
6^té^ . . . 30. Června » » 25 !!!!, pravím pět a dvacet dní.

Že Jí ale mé poslední psaní tak dlouho do rukou nepřišlo, nejsem já vinen, nýbrž její p. bratr Vojtěch, který se měl, než odejel, u mne stavět a připravené psaní s knihami odsud vzít, a však nepřišel.

Když ale již byl na psaní takový nápis, že jsem ho po poště odeslati nemohl (nevím, co by mi asi za to udělala!) a Vacek každou chvíli přijet měl, odevzdal jsem ho Emanovi, a dlé způsobu Vackova zdržel se hodně dlouho; tomu ale já nejsem vinen! —

Ale ačkoli již, jak sama vidíte, žádné výmluvy nemáte, předce Vás, poněvadž ani ouhlavnímu nepříteli nemáme nic zlého přát velice lituji, že Vás s tou povodní[1]) taková škoda potkala! Milá, ubohá, nešťastná

[1]) V pamětní knize města Německého Brodu zaznamenáno k r. 1845.: Dne 29. června večer hrozná průtrž mračen. Spoustami vod strhány hráze u pěti rybníků, protrhány vale na zadcích a způsobeno mnoho škod na polích a zahradách. (Viz

slečinko! Uviděla by, jak bych Ji teprve politoval, kdybych Ji jen v náruči měl, zrovna tak jako maminka svého malinkého synáčka, když neuměje ještě chodit, někde upadne a hlavičku si narazí. Ale tak v psaní člověk velmi málo a slabě může vyjádřiti svou litost, a takové litování také za mnoho nestojí. Ale opravdu si ani představiti nemohu, jak by byla voda až do Vašeho parkánu mohla vystoupit; což se i Valšička[1]) strhala? Toť musela voda přijít taky do mnohých domů. Zde nebyl ještě letos žádný takový lijavec.

Kdykoli se na svoje květiny zde podívám, vždycky si myslím, jak by bylo hezky, kdyby zde byla, jak by se mnou lépe než já o moje (sic vlastně o naše) květiny starala; a já často zapomenu je zalejt, až když se vadnutím kloní, teprv si toho všímnu. To bych Vám byl přál vidět zdejší letošní výstavu květin ve Valdštejnském palácu! Však ji arci uvidíte; jen kdybych mohl již teď zrovna den a hodinu určit kdy. Ale starám se, aby to bylo co nejdříve, abych se mohl těm Brodským mudrcům hodně vysmát. Ani se vypsat nedá, jak bych si to přál, abychom zde tak spolu pokojně žíti a na jiné gdákání tak málo dbáti mohli jako na vítr. Jak já Ji a ona mne zná, myslím, že bychom se tuze málo o celý jiný svět starali! Milá, zlatá moje Fany! —

To je pravda, ve Včele bude tuze často, v každém skoro listě něco ode mne číst;[2]) však hned pozná, kdyby to ani podepsáno nebylo H. B. Jenom ať Vám

---

»Dějiny a památnosti král. města N. Brodu, uspořádali Engelbert Ambrož a Dominik Blecha. Nákl. vlastním. V Něm. Brodu 1892.)

[1]) Na východní straně u samých valů a bývalých hradeb města Něm. Brodu nalézají se dva malé rybníky; z nichž jeden sluje hořejší, druhý dolejší Valšička.

[2]) Hledě k slovům tohoto listu: »To je pravda ve Včele bude tuze často, v každém skoro listě něco ode mne číst . . .« budtež zde uvedeny články, jimiž Havlíček do tohoto časopisu

bratr dává brzy Včelu; hned v prvním čísle [1]) uvidíte, jaké mají páni spisovatelé mezi sebou boje. Ta dlouhá

---

r. 1845 přispěl, a které buď svou chiffrou H. B. nebo Havel Borovský podepsal; jsou to následující:

1. Matka Perly Makasarského Oleje. Č. 45 z 6./6. str. 181;

2. Swátek Prawoslawnosti. (Z obrazů ruských H. Borowského) Č. 49 z 20./6, str. 195 a č. 50 z 21./6., str. 199;

3. Poslední Čech, nowela od Tyla. Č. 52 z 1./7., str. 211 a č. 53 z 4./7., str. 215;

4. Odpowěď p. Havlu Borowskému. Č. 56 z 15./7. str. 228 a č. 57 z 18./7., str. 232;

5. Do Záhřebu. Od H. Borowského. Č. 61 z 1. 8., str. 247;

6 Národní báchorky a powěsti od Boženy Němcové. H. Borowský. Č. 62 z 5./8., str. 251;

7. Milenců hrob. Od H. Borowského. Č. 65 z 15./8., str. 261;

8. Gulanje. (Z obrazů ruských od H. Borowského.) Č. 66 z 19./8., str. 265, č. 67 z 22./8., str. 269, č. 68 z 26./8., str. 273, č. 69 z 29./8., str. 277, č. 70 z 2./9., str. 281, č. 72 z 5./9., str. 285 a č. 73 z 9./9, str. 289;

9. Kupečestwo. (Z obrazů ruských od H. Borowského.) Č. 82 z 14./10., str. 328, č. 83 z 17./10., str. 335, č. 84 z 21./10., str. 339, č. 85 z 24./10., str. 343 a č. 86 z 10./28., str. 347;

10. Jelikož jsme modisté. H. Borowský. Č. 84 z 21./10., str. 341;

11. Časopis Českého Musea 1845, 4. svazek. H. Borowský. Č. 93 z 21./11, str. 378 a č. 94 z 25. 11., str. 382.

Počal tedy Havlíček vlastní, pak již nepřetržitou veřejnou svou činnost literární v České Včele, a to 6. červnem 1845.

Poprvé vystoupil Havlíček na veřejnost již r. 1843 we Kwětech, kde na str. 59 pod chifrou H. B. otištěna jeho zpráva: »Prwnj zkauška československého gazyka v Moskwě«; r. 1844 otištěno v č. 66 z 16./8. a v č. 67 z 20./8. České Wčely několik jeho epigramů. Viz o tom bližší v mé knize: Básnické spisy Karla Havlíčka. V Praze. F. Šimáček 1897, str. LIII. Poslední článek »Obrazů z Rus«, Cizozemci v Rusích, vyšel v Časopise musejním r. 1846.

[1]) Jest to 52. číslo »České Včely« vydané dne 1. července 1845, obsahující pověstnou Havlíčkovu kritiku Tylova »Posledního Čecha.«

kritika na Posledního Čecha od Tyla, která je na konci prvního a druhého listu Včely, pochází ode mne. Nemyslete, že bych se snad na Tyla zlobil, my jsme spolu velmi dobře; každý den spolu mluvíme, ale proto si předce můžeme pravdu povědít. Pro Vás arci takové věci nejsou, poněvadž Vám více na dobré pečeni, punčochách, květinách atd. záleží než na dobrých knihách; aspoň ale z té dlouhé kritiky uvidí, jak dobře umím hubovat. Však teď mám velmi mnoho práce; z jedné do druhé lítám. Těší mne, že se Jí ta knížka od hrab. Lva Thuna více líbila než ta menší; nač ale můj bratr M. L—ské také ještě tu knihu půjčoval; nepochopujii. Zajisté nám velmi málo na tom záleží, budeme-li mít mezi sebou o cent masa víc nebo míň, ba za čest bychom si my Čechové pokládali, kdyby mezi námi takové obtížné lidi, jako je M. L—ská raději nebyli a s radostí je přepouštíme Němcům. Také na mém bratrovi, mezi námi řečeno, Češi mnoho nezískají, ale pro mne ať si dělá co chce.

Ale při tom, milá slečinko si beru smělost, upamatovat Vás, že se Češi ani v čtení ani v psaní *z*vičit, nýbrž *c*vičit musejí, chtějí-li dobře čísti a psáti, co bych také ve vši poníženosti Vašnosti radil, jakož i že píšou psaní v Něm. Brodě, ne pak Něm. Brod 30ho Červ*c*na 1845, kromě mnoho jiných . . .

Co se týče divadla, lépe by ovšem teď učinili, kdyby nehráli, to však je tuze dobře, že Suwara [1]) na naše divadlo nepustili; to by ještě scházelo, aby ta bezbožná německá h—a se na něm směla roztahovat. Divím se věru, že mu to nedovolil Jemnost Pán královský Pulmistr. Snad ale že Kazda toho je příčinou.

Sabínku ale nemůže hráti Št., toť by byla figura v mužských šatech jako míč. Tu musí hrát některá

[1]) Suwar byl ředitelem německé kočující společnosti, která ještě i v letech padesátých v českých městech hrávala.

vyšší; doufám, že proto svět nespadne, když některá Brodská slečinka obleče kabát. Tak bych si rád s Vámi také zahrál, kdyby bylo možná, ale nemohu na to již teď tolik času obětovati. Ovšem, že by mne divadlo tak tuze nevábilo, jako Ona, ale všechno stejné, ani jedno ani druhé nemůže teď býti, a také nejsem již tak dětinský, abych chtěl právě nyní na krátkou dobu okolo Ní být, místo co bych se mohl přičinit, aby na vždy u mne zůstávala. Co, že ne? Teď jsem již dlouho ani na kytáru nehrál, jako bych ji ani v pokoji neměl.

Musím Jí ještě jeden kousek vypravovat, který jsem nedávno L. vyvedl. G.(abler) mi pořád psal, abych mu od ní poslal nějaké psaníčko, ale neměl jsem tam žádným způsobem přístupu. Tu mi napadlo něco. Je zde jistý mladý Polák z Ukrajiny z bohaté vysoké rodiny, kterému já denně hodinu dávám a častěji s ním také buď obědvám neb večeřím na jeho pozvání. Ten tak dobře franc. mluví jako Francouz rozený a mnoho by mi k vůli učinil. Jemu jsem se v té věci svěřil, a on chudák šel s psaním k L . ., že jí ho nese z Paříže od bratra a že chce několik řádků, že ho odevzdal. Ona ho objednala na druhý den v poledne a odevzdala mu místo několika řádků hodné psaní pro G. Rozumí se, že ona nikterak ani G—ovi psát ani od něho psaní dostávat nemůže, aby se to nedověděli domácí, a pro uvarování zbytečných řečí raději si nepíšou. V letě na přes rok již se G. na jisto chce a bude moci oženit, a já bych se zajisté nerad od něho dal zahanbit, ačkoliv je o rok starší nežli já. Do Paříže odjede v polovici Září = (September).

Co jsem Vašemu bratrovi řekl o cestování, již se věru nepamatuju; také na tom velmi málo záleží, co jsem mu řekl, proto že jsem mu to jen řekl, abych mu něco pověděl. Na tom málo záleží.

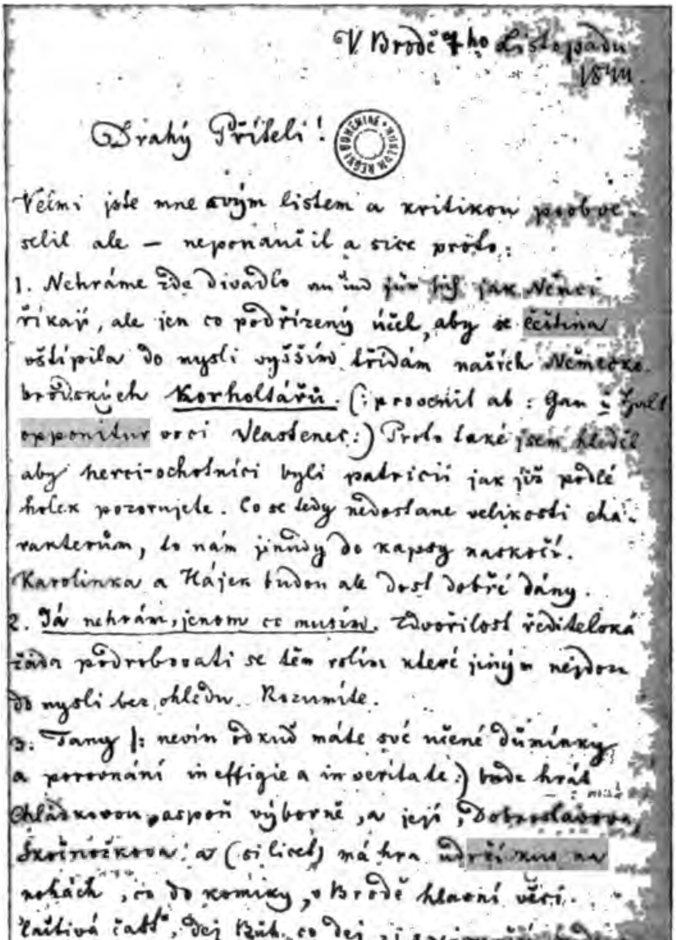
V Brodě 7ho listopadu 1844.

Drahý Příteli!

Velmi jste mne svým listem a kritikou poboselil ale — neporozuměl a sice proto:
1. Nehráme zde divadlo snad jen tak jak Němci říkají, ale jen co podřízený účel, aby se čeština vštípila do mysli vyšším třídám našich Německobrodských Korholtářů. (: proto stál ať: Gan ... opponitur proti Vlastenec:) Proto také jsem hleděl aby herci-ochotníci byli patricii jak již podle holek pozorujete. Co se tedy nedostane velikosti charakterům, to nám jindy do kapsy naskočí. Karolinka a Hájek budou ale dost dobře dány.
2. Já nehrám, jenom co musím. Dvořilost ředitelská žádá podrobovati se těm rolím které jiným nejdou do mysli bez ohledu. Rozumíte.
3. Tany (: nevím dosud máte své učené důmínky a porovnání in effigie a in veritate:) bude hrát Chládkovou, aspoň výborně, a její Dobroslavovou, Škorničkovou: a (si licet) má hra udržíme na nohách, co do komiky, v Brodě hlavní věci. Častivá část, dej Bůh, co dej si s nejmenším budeme

Faksimile listu K. Havlíčka Jos. Šrámkovi. (K str. 234.)

V Praze 16ho Července 1845.

Jenom se moje milá Faninko nikdy nepleťte do mužských záležitostí a nebojte se nikdy o mne a mou čest. Darmo si tím působíte hořké chvíle. Což myslíte, že může člověk, když chce něco na světě vyvésti být ode všech chválen? Ani tolik ještě nevíte, že je to moje čest a Tylova hanba, že mi tak hrubě a křiklavě odpověděl ve Květech. [1]) Já přece se svým míněním zůstal

[1]) Tyl odpověděl na Havlíčkovu kritiku své knihy ve Kwětech již 8. července 1845 v č. 81 na str. 323; zvolil k tomu — patrně v úmyslu, aby věc i kritiku odbyl jako nepatrné — zvláštní formu. V dotčeném čísle Kwětů otištěna totiž na str. 322 a 323 první část dopisu z venkova, jak se v tomto ročníku řečeného listu nalézají v každém čísle. Dopis tento má záhlaví: Z Litomyšle. — P. Jelínkůw dějepis. Národní wěc. Poslední Čech. (Podepsán jest, ovšem až pod dokončením v následujícím čísle 82, Jos. Wacek.) Tento dopisovatel píše ke konci první části svého dopisu, že Tylovy spisy nalézají největší obliby, zvláště však »Poslední Čech«; ale poněvadž povstaly poptávky, je-li spis tento již dokončen, přeje si, aby takovéto domněnky veřejně v časopise několika řádky přetrženy byly.

Na to odpovídá Tyl na str. 323 v poznámce pod čarou jak následuje:

»Posledního Čecha považuji dle swých náhledů za zkončeného — třebať by w něm osnova událostí dle obyčejného požadowání ku konci přiwedena nebyla; ostatně je ale tato nowela jen prwní, jako na zkoušku do světa poslaná část většího díla, jehož druhé oddělení pod názwem »Škola mladého Čecha« bohdá ještě letos na světlo wyjde, a w němžto lidé také — se ženiti budou. — Za laskawé přijetí P. Čecha, o němžto se mi ze wšech stran ty nejutěšenčjší důkazy dostaly, musím se tuto wděčně poděkowati; ono mne sílí při wzděláwání druhého dílu, a takž doufám, že komukoliv jsem první částkou se zawděčil, druhou snad ještě větší libost způsobím. Při tom ale nechtěje nikoho stran prawé ceny swé práce klamati, poukazuji každého čtenáře, jenžto sám nic posouditi neumí, na Českou Wčelu, kteráž tyto dny drtiwý posudek o Posl. Čechu přinesla — wzor jedowaté hryzawosti, naduté jednostrannosti a potměšilé přewrácenosti. Komponista jeho je jakýsi Hawlíček, nebo jak se podpisuje

na vrchu a teď jsem Tyla ve Včele tak notně vyplatil, že již zajisté o mně nikdy tak hrubě mluviti nebude. Nelekejte se tedy, uzříte-li ve Včele č. 56 na 15. července ku konci: Odpověď p. Havlu Borovskému na jeho kritiku Posledního Čecha.[1]) Tu jsem *já* sám sepsal a do Včely dal, a až dostanete Včelu 18ho července uvidíte nejlépe proč. Jenom Vás prosím pro budoucnost, nikdy se o mne nestrachujte, vždyť mám svou hlavu a své péro a nikdy se neztratím, a pak Vy a matka moje jenom mne ještě matete.

Věru jsem nevěděl, mám-li se zlobit, rmoutit a nebo smát, když jsem uviděl, jak si toho jakýsiho Havlíčka k srdci berete. Až přečtete moji kritiku celou (divím se, že jí nemáte již dávno v rukou, a bude to nejspíše proto, že Včelu ouředníci na poště čtli a proto

---

Hawel Borowský. Mnohý se bude snad po literatuře ohlížet a ptát: Kdo je to? — Na to musím rameny pokrčit; a však — »podle činu poznáte jej«. Na všechen způsob musíme být ale rádi, že takowý prorok mezi námi powstal. Dáwno jsme už na něj čekali. Pod jeho karabáčem bude naše outlinké písemnictwí samé klasiky wydáwat. Bůh nás potěš! — Na světě není už beztoho kusa ctnosti — prawil starý Falstaff; a přes to wšechno nyní ještě Hawlíčkowy kritiky ... to jde přes čáru wšeliké přirozenosti!«

Jos. K. Tyl.

Na takovouto odpověď měl ovšem Havlíček repliku a ovšem pak i výhru snadnou Však tvrdí-li se obecně, že touto replikou věc byla definitivně odbyta, jest to mylné. Ještě po celý rok 1845 nalézají se zejména ve Květech ohlasy a narážky, jež dlužno hledati nejvíce v dopisech z venkova. »Nejráznější« z nich jest ještě v 155. (předposledním) čísle tohoto listu, vydaném 27./12. r. 1845, na str. 624, tedy na sklonku redakce Tylovy. Článek ten má záhlaví »Dopis z wenku«, jest podepsán Pawel Topolovský, rychtář na Kř ... ě a čelí proti kritiku ve Wčele. Jest velmi neomelený.

[1]) Havlíčkova kritika Tylova Posledního Čecha a zde uvedená jeho »Odpověď« p. Hawlu Borowskému otištěny opětně v Sebraných spisech Karla Havlíčka, vydaných Svatoborem v Praze r. 1870, str. 177. a násl.

tak dlouho neodesílali, neboť zde v Praze moje kritika učinila velký hřmot; všecko běhalo do kafíren čísti, jak si Posledního Čecha podávají) uvidíte nejlépe, proč Tyl tak odpověděl, ponèvadž byl po té kritice tak zklepán, že si jiné pomoci nevěděl.

Tím však si uškodil u svých zastavatelů, a mně pomohl. Tak tedy vidíte, že mně to je užitečné, ne

Josef Kajetan Tyl.

pak škodné, a až přečtete Včelu na 18tý Červenec, která se nyní právě tiskne, uvidíte nejlépe, jak já umím na takové hrubé věci odpovídat se smíchem.

Ještě dobře, že ten Žák je v Brodě a že Vás trochu potěšil. Jenom Vám poznamenati musím, že jsou všichni moudřejší, na kterých něco záleží na mé straně. —

Žákovi, prosím, vyřiďte, aby si přečetl ode mně ve Včele na konci června »Svátek Prawoslavnosti«. (Sic!)

Ještě jednou Ji, moje zlatá Fany prosím, aby se jen nikdy na takové literární hádky neohlížela; to musí být, má-li být nějaký veselejší život, aby se trochu lidé třeli. Při té příležitosti Ji musím žádat, aby pověděla Žákovi následující epigram ode mne:

Purkmistrovi slavné obce N. . . . ské.

Chlubíváš se a sic podlé práva,
Že jsi čtyr tisíců měšťan hlava:
Jenom to si přimysliti sluší,
Jaké musí mít ta hlava uši!

H. B.

Jakým ale právem jmenuje mé předešlé psaní nedokončeným, věru nerozumím a co nejponíženěji o výklad žádám. Teď právě ještě jednou čtu Její psaní od začátku a velmi jsem se smáti musel Jejím ouzkostem, moje milé dítě! — Aby si nezoufala, posílám ji tuto v příloze 57 číslo Včely, která zde v Praze, teprv v pátek 18. července v 9 hodin ráno vyjde, a Ona ji má číst dříve než v Praze. Tu vidíte, jak je dobře, když máte známé mezi českými litterátory; čtete Včelu skrze protekci. Dejte to jen také Žákovi přečíst: je to první otisk na korrekturu.

Z toho již vidíte, že mnohem zdvořileji, ale též ostřeji a svému protivníku škodlivěji odpovídati umím než Tyl. — Svou kritikou ve Včele, jeho hrubou odpovědí ve Květech a mou nynější odpovědí ve Včele jsem ho tak zbrodil, že již nikdy z té koupele zcela zdráv nevyvázne. Příčiny jsme na to měli.

Sestra její Pepi [1]) mne posud nenavštívila, a nevím

[1]) Pepi. Je to tatáž sl. Josefa Weidenhoffrová, jíž napsal a dal H—k k svátku rozmarnou báseň: »19. března 1845.« Viz Básnické spisy Karla Havlíčka str. 12.

kdy přijede, poněvadž Eman [1]) pravil, že mu psala, abych jí něco číst ven poslal ku př. Včelu. Eman dobře prošel, z filosofie bude teď dělat druhou zkoušku. Závidím mu taky, že pojede již tak brzo do Brodu a raději bych za něho jel. Divadlo Brodské mi tak na srdci leží, že bych se věru dal pohnouti, asi na dvě neděle Brod navštívit (ne snad aby myslela, že k vůli Ní, jen pouze k vůli divadlu, to mi může věřiti; nebudu se dušovat, ale je to přece pravda); já dobře vím, že bych do toho hned jiný pořádek vdechl jako pravý principal.

Však již teď nemám pranic co psát; myslím, že to celé ouplné psaní, poněvadž té odpovědi, kdyby ji napsanou viděla, právě tolik je jako tohoto psaní dvakrát tolik.

Měla se teď dobře, nebála se o mne, já se nedám žádnému, jenom Jí jedině přemoct; z toho vidí, jak se Jí, mé zlaté Faninky, bojím. Psala mi jen zase brzy a kdybych věděl, že mi hned bude zas psáti, kdyby něco na mě v Květech zas podobného stálo, hned bych tam raději sám na sebe něco napsal, jako teď ve Včele. Byla hodně zdráva a ubezpečuji Ji, že mi ta hádka s Tylem byla nanejvýš prospěšna, pročež se nemá rmoutit.

Líbám Ji asi tak, jako se to časem svým stávalo v druhém pokoji u okna, neb na oběch kanapích, neb v zadním pokoji neb v Termesivách [2]) neb u Veselic [3]) neb na schodech atd. atd. atd.

Byla jen hodně zdráva.

---

[1]) Eman, bratr sl. Weidenhoffrové.

[2]) Viz poznámku k listu z 29. května 1845 str. 273 zde!

[3]) Viz poznámku k Havlíčkovu listu F. Weidenhoffrové z 29./5. 1845, str. 275 zde!

Na obálce:

Vysoce Vážené slečně
Fany Weidenhoffrové
v
Brodě Německém.

Na druhé straně:
17
7

V Praze 29. Července 1845.

Milá moje, starostlivá Faninko!

Musím především vyznat, že jsem teď ještě od Ní psaní neočekával: když ale byla tak dobrotivá, jsem jí za to velice povděčen. Především zas jiným začnu od té kapitoly, kde i Ona začala, od té hádky s Tylem, která je pro mne velmi důležitá. Musím Jí to teď, když se to pro mne tak dobře a vesele zakončilo, jak se náleží vyjasnit. —

Již dávno zde v Praze provozoval Tyl mnohé nehezké věci v literatuře, které by ale Ona ani nenahlížela, kdybych Jí je sebe obšírněji popsal, ačkoli by to nelehké bylo. Dost, že je provozoval, a že byly nehezké; to mi zatím uvěří na slovo. Jmenovitě to Tyl rozličnými praktikami (mezi jiným, že sám sebe pod jiným jménem ve Květech vychvaloval, co jsem mu také, jestli si toho všímla, ve své odpovědi vyčetl) skrze své známé a jiné hloupé lidi tak daleko přivedl, že všude vytrubovali jeho slávu plnou hubou, ačkoli toho nezasluhoval. On

má mnohé zásluhy, píše také hezké věci, ale jen tak tak, nic nad míru znamenitého, jako jeho sprostí obdivovatelé vytrubují. Poněvadž však má dost ostré péro, netrouſal si žádný až dosud na něho, až to dočkalo na mne. Jak jsem já ho vyplatil v kritice a potom za tu hrubiánskou odpověď zas svou »Odpovědí p. H. Borovskému«, snad srozumíte sama. —

Cyrill Kampelík, k str. 228.

Nevěříte, jaký zde v Praze byl shon mezi vlastencemi: někteří z nejhloupějších z Tylové strany hrozili mně výpraskem!! A tu jsem zas od svých známých dvě notné hole na obranu darem dostal. Celý tento čas se o ničem jiném nemluvilo a získal jsem si takto velmi laciným způsobem mnoho známosti a slávy. Seznámil jsem se (sice již dříve) ale skrze to tím lépe s pány Házemi [1]) a právě včera mi řekli, že by mi od nového

[1]) Míněna tu firma Bohumila Haase synové, která tehda kromě »Bohemie« vydávala též »Pražské Noviny« a jejich belletristickou přílohu »Včelu.«

roku svěřili vydávání a redakci nového časopisu as na způsob »Errinérungů« jako jsem Vám již napřed o tom psal, že ho na své outraty vydávati míním.

Této příležitosti jsem velmi povděčen, poněvadž jsou Házové tuze solídní dům, a tato redakcí by mi při nevelké práci přes 400 stříbře vynášela. Řekli mi, abych jim podal brzy plán, na jaký způsob bych tento časopis vésti mínil. Teď se tedy bude vyjednávat a — snad se to dobře ukončí. Ovšem se rozumí, že Vám hned jak to vypadne, budu psáti, zatím jenom prosím o laskavé smlčení, nebo můžete pozorovati, že já takové věci a n i d o m ů nepíšu. — Včela také bez toho u Házů vychází, a jsem teď hlavní přispívatel a pomáhatel její; nejen kde jsem podepsán, ale mnohé nepodepsané a jinák podepsané věci píšu já. —

Tak tedy dokonce nechce abych do Brodu přišel? — Byl bych Ji arci za to, zač chce, odprosil; takto ale když tam nepřijdu — což dělat. Že se od těch nuzáků aktérských [1]) v Brodě málo naučíte, věřím rád; kdyby co uměli, nemuseli by v Brodě divadlo hrát. Ostatně ale to nebyl stran do Brodu přijetí žádný žert: záleží mi na tom velice, aby to české divadlo v posměch nepřišlo, a to by se lehce mohlo státi, kdyby bratr můj a podobní mudrcové dle svého rozumu ho vedli. Tak by brzy divadlo i čeština v Brodě na mizinu přišly. Z toho ohledu, a jestli dovolí, také k vůli Ní snad bych přece směl as na 2 neděle býti tak smělým a zrušiti slovo své. A však kdo ví, stane-li se to tak; já nyní nevím pra nic o sobě, co učiním neb neučiním, nebo

[1]) Která společnost tehda v Německém Brodě hrála, ovšem nevím, zajisté ale byla německá; vždyť tehda české divadelní společnosti ani nebylo. To vysvítá také z bezprostředně následujících sl v tohoto listu . . . »záleží mi na tom velice, aby to č e s k é divadlo v posměch nepřišlo . . .« Snad že to přece byla společnost Suwarova, o níž se zmiňuje H. v listu z 3./7. 1845. str. 290 zde!

ani minuty nejsem svým pánem. Teď se bude vyjednávati ta věc s Házemi, a pak mi také nedávno zdejší professor českého jazyka na universitě p. Koubek pravil, abych s ním vydával učený kritický časopis, že teď pojede do Vídně vymoci si dovolenou. On je sice žvatla, ale může být, že to opravdu udělá; do Vídně jistě jede a žádal mne, abych vyhotovil programm (plán), který by se ve Vídni předložiti mohl. Kromě to jsem na několik míst okolo Prahy pozván, a sice na některá, na kterých mi záleží a pořád očekávám něčeho, čeho bych se chytit mohl. Proto tedy nejsem svým pánem, ale chtěl bych jím brzo být, a proto raději nějaký čas tedy ním nebudu. Rád bych Ji zde v Praze celé leto měl, abych Ji zase skrze poštu těšit nemusel, až si na mne zas nějaký jiný hrubián podobně vyjede, co se mi zajisté ještě častěji stane. Neví zajisté, jak bych byl spokojen, kdybych již nyní toho štěstí mohl užívati; totiž ne aby myslela toho hrubiánství, nýbrž Její přítomnosti se všemi dobrými a zlými, užitečnými i škodnými následky, které by měla ta její přítomnost, o čem si sama snad dobrý úsudek učiniti může. —

Tolik jest jisto, že se po feriích v Praze neuvidíme, a sice z dvou příčin: kdo ví, přijede-li Ona sem, a kdo ví, budu-li já zde. Soudím však, že je jistěji, že já zde nebudu, než to, pojede-li Ona místo Anny. Však by nám také Její příjezd do Prahy málo platen byl; kdo ví, mohl-li bych Ji jen jednu hubičku dát, a to mi může upřímně věřit, než bych se s Ní měl sejíti a ani jednu hubičku Jí nemohl dáti, raději bych se s Ní ani neviděl. Tu vidí patrně, jak při všem jen na svůj užitek hledím. Co mne nejvíce dopaluje, pan redaktor Včely Storch; ten se právě oženil, a poněvadž u něho každodenně bývám, pořád mu závidím; ne sice jeho ženu, ale pouze oženění. Ale vidím, že jen hlouposti píšu. Tak bych nesměl psát do Včely, to by měl p. Tyl posvícení. —

Dnes je prvního Srpna. Z podepsaných vidí, milá Faninko, kdo zde u nás byl; přijeli sem ve středu a vyjeli dnes ráno v 6 hodin. Přijeli v 6 odpoledne Pepi s paní Hořínkovou. Já s Emanem byli jsme na ně čekat ve vysokém domě,[1]) zatím ale již byly v apatyce u Jana, a tak jsme se taky brzy setkali. Pepi mně mnoho o Ní vypravovala, vzpomínali jsme si spolu na Brod a opakovali jsme si v krátkosti mnoho z Brodského živobytí. Ten samý den jsme chodili ještě po Praze a již pozdě jsme byli s Pepi poslouchat tureckou hudbu vojenskou až do $10^1/_2$, a teprv v 11 hodin jsem domů přišel. Ve čtvrtek byli zde u mne v pokoji; zpíval jsem jim, a odpoledne jsme zas chodili, ony dvě, p. Nesmirák, p. Jan a já po Praze, na ostrovách, kupovali rozličné věci a večír jsme byli v divadle na velmi hloupém kuse. Po divadle jsem jim pomáhal pakovat; Mari koupila hodiny za 13 zl. stř. a jiné maličkosti; zdrželi jsme se tam až do jedenácti hodin.

V Praze 31. července 1845.

Josefa Weidenhoffer v. r.

I také mým potvrzeno podpisem.

Emanuel v. r.

J tej taky Marie Hořinkowa v. r.

Pak jsme se rozloučili, již jsem je neviděl, jenom že jsem silně pozván na 7^{ho} Září (Septemb.) do Kostelce (roz. Černého, pozn. vyd.) na posvícení a na bál a nepochybně že se tam dám najíti. Není to tak daleko. P. Hořínek si musel dát na usilování tamnějšího p. vrchního, horlivého Čecha, český nápis na apatyku. Chválili si tam, že již mají mnoho receptů. Byt se jim tuze nelíbí; apatyka je hezká, ale pokoje nahoře nejsou prý

[1]) Tak nazýval se tehdá vůbec nynější hôtel »U arcivévody Štěpána«; zajížděl tam dostavník od Černého Kostelce, odkud jmenovaní přijeli.

za nic, ouzký vchod. Však Vám to Pepi, až se domů vrátí, dobře popíše. Teď Vám jenom musím ještě povědít, jak mne Vacek, ten darebák rozlobil. Byl zde teď právě taky, přijel ve středu. Myslel jsem tedy svatosvatě, že on již veze ten polštář a tak jsem se na něj těšil. I Pepi schválně chtěla ještě jednou ke mně přijít, jen aby ho viděla. Kromě toho jsem také čekal z Brodu máslo atd. A pomyslete si, ten darebák již podruhé zde byl, a domů do Brodu se zas nevrátil; jede jen do Sedlic [1]) neb do Jeníkova [2]) a zas se vrátí do Prahy. Nevěříte, jak jsem se zlobil. Očekávám tedy, že mi jistě na budoucí cestu již ten polštář a k němu nějaké psaníčko s důležitým nejvyšším rozhodnutím odešlete. Pepi mi již tuze o kráse toho polštáře vypravovala. —

Teď budete mít nepochybně doma dost práce; předce však Vás ještě musím žádat, abyste mé matce (na bratra se nespolehám) vyříditi ráčila, aby mi dozajista máslo, as 20—25 liber, poslala již tenkráte po Vackovi; ať ho skoupí teď napřed, on hned jak do Brodu přijede, pojede zas sem do Prahy. Upomeňte jen, prosím, bratra i matku; nedávno jsem sic bratrovi o tom po poště psal.

Je mi divno, že mi nic zevrubnějšího o Žákovi nepsala, jak se dostal do Polničky, co tam atd. Ví-li co o tom, prosím Ji, aby mi to psala, rád bych o Žákovi věděl, jak se mu daří. On mi nepsal o ničem ani slova.

Co mi píše o polštáři, aby byl dle mého vkusu, ubezpečuju, že se mi zajisté líbiti bude, a přál bych si již jenom, abychom zde v Praze a sice tak blízko vedle sebe seděli, aby nám oběma pod záda vystačil. Pokavad ho budu užívati jen sám, ani se mi nebude polovic tak hezkým zdáti. Strany těch nádavků mi ale také křivdu činíte. Prosím, kolik máte teď s tímto nynějším psaní

---

[1]) Sedlice u Kutné Hory.

[2]) Jeníkov Golčův u Čáslavi.

ode mne? Já mám od Vás osm psaní, že máte doma víc. A pak nesmíme zapomenout, že moje psaní vždy mnohem delší, drobněji psáno a hustěji dohromady; tedy nesmí být nespravedlivá a uznat, jak se patří, cizí zásluhy.

Prosím Vás také, aby mi bratr, hned jak mi bude psát, vyznamenal, jak vysoká a jak široká je jedna kulisa a zadní opona, les; snad bych zde koupil nějakou novou dekoraci města, která ještě schází.

A teď se měla dobře, moje dobrá Faninko! a brzy mi zas něco hezkého psala. Nevěří, jak mi je dnes po odjezdu její sester smutno; tak se mi zdálo, že jsem na polo v Brodě. A kdyby teprv Ona sem byla přijela, jak by mi teprv bylo po Její odjezdu smutno. Líbám Ji ještě co možná nejvřeleji — na papíře. Byla jen hodně zdráva a vesela.

S Bohem

H. Borovský.

V Praze 8ho Srpna 1845.

Milá moje Faninko!

Děkuju Jí mnohonáctekrát za ten krásný polštář, nemohl jsem si ho ani krásněji představit. Tuze hezky se to všechno dohromady hodí. Ale co si tím nadělala práce! Nevím, jak se Jí budu moci odsloužit. Ale jen si nemyslete hned již teď, že žádná kritika nepřijde; ještě jsem ten polštář neviděl ve dne; včera o 9. hodině večír jsem teprv domů přišel, a teď, co to píšu, je $2^1/_2$ v noci. Eman jede dnes ve 4 hodiny odsud domů; dal si ke mně přes ferie postel a kufr a tuto noc zde také spal on i Henzl. Aby nezaspal ráno dostavník, seděl Henzl od 10—2 a četl; my s Emanem šli jsme o 10 spát; já však jsem se zas v 1 probudil a umínil

jsem si také aspoň několik řádků Vám odepsat, neboť mi bylo Vaše poslední psaníčko velmi milé, protože jsem ho (dle úmluvy) neměl právo očekávat. Také vidím, že tuze na kvap psané a myslím si, že Jste sotva tu chvílku někde uhospodařiti mohla, protože teď v nepřítomnosti Pepiné snad málo kdy máte. —

Do Brodu tedy přijedu jistotně, ale jak brzy nevím; to ale byla jistá, že první čtvrt hodiny, jak tam přijedu, mne hned uvidí a — s Jejím dovolením také polibí.

Ačkoli jsme nyní velmi přátelé, a ačkoli Jí mnohou vděčností za polštář zavázán jsem; nepřipouští to předce moje pravdomluvnost, abych Jí nepodotknul, že pravdu zlomyslně překrucuje. Tak ku př. praví, že moje psaní o n ě k o l i k ř á d k ů delší bylo než předešlé: několik řádků! což pak je to několik řádků? —

Pravopis Jí nepřinesu žádný, protože brzy vyjde kniha velmi dobrá od p. Malého, [1]) kterou Jí pak hned odešlu, a která bude užitečnější než pravopis.

Že u sv. Anny [2]) tancovala, schvaluju velice; co se ale mé veselosti týče, není tak znamenitá, kromě že čtu směšné knihy. Takto ale se málo vyrazím zde v Praze; kamkoli přijdu, jedná se nejvíce o věci nezábavné; v kafírně jenom je samý parlament. Až ale do Brodu přijedu, vynahradím si zas všechnu tu veselost trojnásobně. Tetička Halamásková se se mnou arci sešla, ale že jsem jí nic nedal vyřídit, lehko pochopíte.

---

[1]) Míněna tu asi »Krátká mluvnice pro Čechy, sepsal obzvláště ku prospěchu české studující mládeže Jakub Malý.« V Praze 1846 u Synů Bohum. Haase. Téhož roku vydal týž tamtéž »Příkladové české mluvy. Beispiele böhmischer Redeweise«, i mohl Havlíček snad též tuto knihu míti na mysli. Ale ta i ona vyšly nikoliv brzy, nýbrž až roku následujícího.

[2]) Poutnické místo a lázně as hodinu severovýchodně od N. Brodu blíže Přibyslavské silnice.

Tak tedy na shledanou. Líbám Ji — kolikrát ani sám nevím. S Bohem. Eman netáhne tuze s veselou; nemohl si však pomoci.

H. B.

V Praze 29ho Září 1845.

Milá moje Faninko!

Napřed jsem Vám proto nechtěl psát, že jsem na odjezd do Sichrova čekal; teď ale pan doktor [1]) zas psal, že ještě nepojede, a já nyní již dokonce ven nepůjdu; k vůli dvěma neb třema nedělím to jiz neučiním. Když jsem já tak dlouho čekal na něho, ať on teď zas na mne počká; musí tam již tak dlouho vydržet, až R. (Rohan) do Prahy pojede.

Ostatek Vám bude mnohem víc a obšírněji oustně vykládat muj sekretář slečna Pepi, která co můj plnomocný komisař a advokát napřed Vás dobře pro některé již povědomé věci vyplísní a pak Vám všechno, co jsem jí teď já vypravoval a jiné věci, co zas zdravý rozum dá, vyložiti neopomine. —

To však, co se po ní ani poslat, ani vzkázati nedá, připíšu já: několik, raději víc než méně, hubiček takových jako v Brodě, to ještě sám vlastnoručně dopíšu. O bále brodském a o tom, jak se vyrážela s Žákem, již jsem od paní mámy dobře slyšel; nemyslela si, že to Žákovi závidím, jistě, že také trochu o mně řeč byla. Nezlobil se na mne Žák, že jsem k němu nepřišel? [2])

O tom také uslyší, že jsem celý ten čas s Vašími po Praze chodil; tak na polovic, jako bych v Brodě byl.

---

[1]) Gabler.

[2]) Dle toho splnil Havlíček slib svůj z předešlého listu a přijel mezi 8. srpnem a 29. zářím do N. Brodu, kde se nějaký čas zdržel.

Panímáma mi také pravila, že Jste často tuze smutná a zamyšlená; já arci vím proč, ale snad Vás teď Pepi trochu vyrazí a vymluví Vám trochu starostí z hlavy. Já sám bych arci velmi rád za Vás všechnu tu péči nesl, kdyby to tak bylo možná; ale myslím si, když se vynasnažím, a jinák také, že Pán Bůh žádné příčiny míti nebude, dáti k mému přičinění své požehnání. Nevěříte, jak si tím kolikráte dost lacině způsobím utěšenou chvíli, když si na to okamžení vzpomenu, až Vám budu v stavu psát, že již jsem u cíle. Do té doby však aspoň se zbytečným obáváním nermuťte. Jaký jsem, snad nepochybně mne již naskrz znáte; jak by jste mne již byla neprohlédla! —

Tak s Bohem, moje zlatá Fany; víc jí nebudu tenkrát psát; však jí toho Pepi víc navypravuje.

Obrazy pošlu; ale dříve si je sám trochu nechám v pokoji viset, abych se s nimi potěšil. Líbám Ji mnohokráte, a odepsala mi brzy hodně mnoho, a pak již budeme dle úmluvy v psaních svých pokračovati.

S Bohem! Vyřídila mé matce, že teprv budoucně kříž dostanou; nebyl nápis ještě hotový.[1])

Líbám Ji ještě, milá, zlatá Fany.

H. B.

V Praze 16. října 1845.

Milá Fany!

Nevím, nebudete-li se zlobit, že tak dlouho neodpovídám, ale čekal jsem na Vacka, a sama jste toho příčinou, že jste mně i bratrům hned v sobotu jeho příjezd oznámila, an zatím teprve dnes se nám zjevil.

Nevěděl jsem také a opravdu ani teď nevím, co bych Jí vlastně psáti měl; zbytečné věci nerad bych,

[1]) Míněn tím asi kříž na hrob Havlíčkova otce.

a znamenitého posavád ještě nic nemám, leda to jediné, že jsem již Palackému o tu věc v Museu (se) hlásil. Bude tam na každý pád více nových míst zřízeno, a Palacký, od něhož v tom ohledu nejvíce záleží, slíbil mi svůj hlas. —

Mám teď dost co dělat, poněvadž kromě článků do Včely a do Musejníka chci také troje věci zvlášť vydávat.

Šternberský dům na Hradčanech, k str. 280.

Dejte také pozor na ten článek ve Včele, který bude mít nápis: Jelikož jsme módisté. Bude v outerý zde vydán a tedy asi za týden od tohoto dnešního dátum do Brodu přijde, ten si přečtěte, jak jsem tam p. Sejfrida [1]) notně vyplatil. Povězte o tom také mému bratrovi, já vím, že on takto málo čítá.

[1]) Článek vyšel v čís. 84 České Včely ze dne 21. října 1845 str. 341, podepsán H. Borovský. Satirický článek tento, v němž H. kárá rozličné nezpůsoby tehdejších venkovských dopisovatelů

Byla zde také paní Anderlová s panem manželem, a právě když zde byl také pan Hořínek, sešli jsme se u Hvězdy večír, poněvadž se tam my všechni čeští spisovatelé, vyjímaje Tyla a Čejku každou sobotu scházíváme. Pan Anderle z nás měl velikou radost, když nás tak asi 30 neb víc pohromadě viděl, a musel jsem ho druhého dne v hospodě navštívit. Paní byla jaksi mrzuta, tak že jsem nemohl poznat v ní tu veselou, žertovnou paničku, jak jste mi ji popisovali. —

Ostatně Vám musím připomenout, že je dnes můj svátek sv. Havla, bezpochyby, že Vám to v Brodě ani nenapadlo. [1])

Po Vackovi jsem dostal teď od Wichmanna ten pult a hned jsem na to zařídil psíka, již zde stojí vedle mne. Obrazy Vám ale nemohu teď tak brzy poslat, protože nemám kdy; až za 6 neb 8 neděl, až si nejhlavnější práci odbydu. —

Její lítost nad předešlým hříšným životem a předsevzetí polepšiti se budoucně dobře jsem v psaní přečetl, nevím ale, bude-li se také podlé toho řídit. Snad již teď slečna Pepi nemá co nového vypravovat ani o Kostelci ani o Praze?

Bavlnu jsem šťastně koupil, ale nebude-li se dostávat na váze, prosím, nemíti mne za šejdíře, nýbrž kupce; výdělek neberu žádný. Budoucně prosím zase o čest, svěřiti mně nějakou podobnou komissi, jest-li jsem totiž tuto dle žádosti Vaši vykonal.

---

vlastenců, zejména ale kritisování ochotníků, namířen jest hlavně proti dopisu z Německého Brodu, uveřejněnému v 104. čísle Květů ze dne 30. srpna 1845 str. 416, v němž pseudonym Prawdomil podává nepříznivý úsudek o provozování veselohry »Šňupka« na tamějším divadle ochotnickém, jež Havlíčkovi, jeho zakladateli, tak k srdci přirostlo. Pseudonym ten jest, jak z dalšího obsahu tohoto listu vysvítá, tamější kněz P. Seifrid. Opětný otisk v »S. S. K. Havlíčka« (1870) str. 222.

[1]) Žertovná narážka na H—ův pseudonym Havel (Borovský), mistr Havel.

Prosím Vás, hrajete-li pak zas karty tuto zimu jako předešlou, když jsem já tam byl? Buďte jen tak dobrá a popište mi, co asi ten celý čas děláte?

Nedivila se dnes takovému škrabání; kdo ví, jestli bude moct, psaní toto přečist. Já dnes již čtyry čtvrtky hustě do Včely popsal, a teď již je jedenáct hodin a musím ještě matce a bratrovi psát a věci pro Vacka přihotovit. Pořád jsem s psaním odkládal až Vacek přijde a teď musím hodně spěchat. Nedělala si ale z toho nic, asi za týden Jí budu psát zas a víc a krásně. Dnes aspoň se může cvíčit v čtení ošklivé ruky. Považovala to za trest za chyby, které Ona proti pravopisu ve svém psaní dělá. —

Neodpovídala mně teď dřív až na druhé psaní, ale pak hned. Dne 31^{ho} tohoto měsíce mi bude právě 24 let, a prosím Ji, aby mi právě asi okolo té doby psala, abych tak tento den, jak myslím nejpěkněji oslavit mohl. Rád bych jej již teď naposledy sám slavil, podruhé již s Ní, dá-li Bůh.

Líbám Ji a pozdravuju všechny a Paní Mamě ruku líbám.

Váš

Karel.

S Bohem.

Spisovatelství se mi výborně daří.

V Praze 27. Října 1845.

Milá Fany!

Právě jsem si to tak s psaním vyměřil, abych Vaši odpověď, budete-li mi hned odpisovat, ještě v pátek dostati mohl, ale jak pravím, jestli hned odepíšete. Pak-li ne, budu již v Kostelci, neboť v sobotu ráno

v 6 hodin pojedeme tam s Emanem po železnici a v pondělí se zase vrátíme.[1]) To bych tedy Vaše psaní teprv na svůj svátek čísti mohl, a dle zvláštní své vůle pište mi, jak chcete, vždy mi bude vítáno.

Gabler mi již nepsal asi 2 neděle nebo víc, a sám Bůh ví, pojede-li hned s koncem měsíce pryč; aspoň by měl jet, darmo čas mařÍ. Jak slyším ale od Girgla, nepřijde sem R. (Rohan) až po honbách; jest-li tam ale Gabler zůstane ještě až přes ty honby, již ho mám za hotového blázna. V Paříži, jak jsem v novinách francouzských četl již nastaly zimní salony, a to je právě doba pro něho.[2])

Ostatně zde máme teď velké hádky o Matici Českou, víte-li jaká je to paní, ale vykládat Vám nebudu, oč se jedná; beztoho Vám na tom nic nezáleží.[3]) Staráme se také o to, aby budoucně také takové (tak velké)

---

[1]) Dokončení stavby státní dráhy z Prahy na Olomouc, odkud pak se jezdilo severní dráhou do Vídně, slaveno v Praze okázalým způsobem dne 20. srpna 1845; pravidelná doprava byla však zahájena teprve dnem 1. září t. r. Jezdily tehda denně jen dva vlaky obojím směrem; osobní vlak vyjížděl z Prahy o $^1/_2$6. hod. ráno, poštovní pak o $^1/_2$5. hod. večer; ve čtvrtek, v neděli a ve sváteční dny vypravovány byly zvláštní vlaky do Pardubic. Hned druhého dne po zahájení jízdy, odjeli — jak oznámily »Květy« v čísle 106. z 4./9. 1845, str. 424 — touto dráhou Dr. Staněk a Šafařík do Vídně, by odtud cestovali do Bělehradu.

[2]) Vztahuje se k tomu, že Havlíček s Gablerem a s Girglem měli umluveno, by první cestoval po zemích slovanských, druhý po Francii, třetí pak po Španělsku a Italii. Viz o tom bližší v článku Gablerově: Osvěta z r. 1896 str. 962. Pak str. 22. a násl. a 177 zde!

[3]) Havlíček naráží tu as na hádky o to, má-li se založiti zvláštní fond pro vydávání prostonárodních spisů při Matici. Ve Včele se Storch za to přimlouval. Viz o tom Květy z r. 1845 čís. 121. ze 7. října str. 483, a čís. 141 a 142 str. 568 a 572 tamže. Viz též o tom K. Tieftrunk: Dějiny Matice České. V Praze 1881 str. 133. Dne 3./10. 1845 poslal totiž M. České úředník železné dráhy Knorn 500 zl., by se z úroků jejich vydávaly spisy prostonárodní. Sbor však daru toho nepřijal.

vycházely české noviny jako německé, poněvadž jest na to zákon, který se ale naschvál nezachovává. Je totiž zákon, že musí tak nazvaný Amtsblatt zároveň vycházet česky i německy. Vidíte tedy, oč se nám teď hlavně jedná. Stran Museum ještě zde nemáme z Vídně potvrzení, ačkoli již je dovoleno a také již podepsáno. Ti ..... naschvál věc zdržují. Kdyby jen všecko dobře dopadlo! —

Abyste jen tak trochu mohla pocítit mrzutost, kterou já nyní mám a tak brzy mít nepřestanu. Dostal jsem od maminky dlouhé psaní plné naříkání. Pan vikář [1]) je prý nebezpečně nemocen, a jak Vilímek se vyjádřil, není velké naděje. S Francem jen samé hádky, ten .... neumí ani trochu s matkou zacházet; přál bych Vám (ba nepřál bych) jen čísti ty předlouhé lamentace mé matky o něm. Já sám nejlépe vím, že maminka také sama toho příčinou jest, ale přece větší vinu má Franc. Píše mi matka, že chodí k Vám večír hrát, hleďte mu ..... trochu rozum nějak do hlavy vecpat, ale jak? — To je těžká věc, o kterou se již dlouho rodiče a jiní lidé starali. Přichází-li pak také maminka někdy k Vám? Prosím pište mi jen hodně o všem, také o bratrovi, ačkoli o něm takto nerad slyším. —

Také mi matka píše, že Vám již nesl ukázat ve Včele: Jelikož jsme módisté. Nu jak se Vám líbí ta hůl, kterou jsem tam dvojctihodného pana pátera Seifrida přetáhnul i s jeho svěcenou pravicí?!

A jak se Vám ti kupci ruští líbí s tím taškářstvím a ty tlusté jejich paní? [2]) Teď pracuju o přetrž: vydám ještě letos dvě knihy [3]) a kromě to do Časopisu Musej-

[1]) P. Jan Brůžek. Viz str. 6 a 7, pak 3. pozn. na str. 265 zde!

[2]) Narážka na článek Havlíčkův »Kupečestvo«, který právě v České Včele vycházel. Viz poznámku shora čís. 9. na str. 288 zde!

[3]) Míněny tu asi překlady Gogolových povídek: »Pověst o tom, kterak se rozhněvali p. Matouš s panem Matějem« a »Plášť.« Obě vyšly v »Zábavných spisech« M. Gogola, v II. a III. svazku, však ona až r. 1846, tato r. 1847.

ního mám zamluvené dvě věci.[1]) Nechte si též od bratra pravidelně posílat Včelu, hned jak vždycky přijde a snad již taky budu ještě v této zimě do Květů psát. Pospíšil by se aspoň tuze rád se mnou smluvil, a viděla jste, jak ochotně vytiskl hned to, co jsem napsal o Chocholouškovi s napomenutím, aby to Květy přijaly.[2]) Teď již jen zůstal Tyl s doktorem Čejkou: oba nikam nechodí, a všichni ostatní přistoupili již k mému mínění o Tylovi, jenom ještě tak ti venkovští vlastenci jeho kamarádi chválejí ho, divíce se mu. Jak zde slyším, že chce z Prahy vytrhnout se zvláštní hereckou společností a po venkovských městech táhnout. Kdyby jen měli peníze k tomu, již by zde dávno nebyli, a já bych jim od srdce nějakého dobrodince přál, který by jim je půjčil, jen aby zde v Květech ostudu nedělali. Dra. Čejku

---

[1]) Vyšel tam jen, a to teprve r. 1846 článek »Cizozemci v Rusku«. Viz čís. 11. pozn. na str. 288 zde!

[2]) Slova tato vztahují se k tomuto:

V 78 čísle České Včely (redaktor Karel B. Storch) ze dne 30. září 1845 otištěna na str. 316 následující:

»Výstraha.«

»S mnohých stran království Českého docházejí nás nemilé zprávy, kterak p. Chocholoušek, vydáwaje se za spoluredaktora Květů, po rozličných městech chodí a předplacení na spis »Kocourkowské Nowiny« wybírá. Poněwadž ale p. Chocholoušek po tak dlouhém čase žádných přípraw k oprawdowému wydáwání toho spisu nečiní, a již také mnohým předplatitelům na román swůj »Templáři w Čechách« wýtisky až posud dlužen zůstáwá, radím těmito řádky wšem milowníkům literatury, kterým powahy jednotlivců a jmenowitě paně Chocholouškowa powědomy nejsou, aby swých peněz dobře opatřili. — Žádáme také váženou redakci Kwětů, aby těchto několik řádků pro wýstrahu swých odběratelů do swých listů přijati ráčila.

H. Borowský.«

Tuto »Wýstrahu« Havlíčkovu, uposlechnuvše vyzvání jeho, Květy skutečně v čísle 119. ze dne 4. října 1845 na str. 476 věrně otiskly počínaje slovy: »S mnohých stran . . . . . dobře opatřili« s podpisem Hawel Borowský, předeslavše úvodem:

jsem též osobně ťal, jsem žádostiv, jak se mi za to odslouží. —

Také Vám musím zvěstovat hlavní věc, totiž že jsme prorazili, aby Matice Česká dávala 12 zl. stř. za arch honoráru, a to bude již od r. 1846.[1]) Matice Česká (ten institut na vydávání dobrých českých knih) vydává taky Musejník. Nota bene, to je pro spisovatele veliká změna; skoro jednou tolik než ve Včele dávají, protože se ve Včele na arch víc vejde než v Musejníku. A k vůli tomu bude i Včela i jiné časopisy muset více platit. Vidíte tedy nejlépe, že naše věci pořád jdou k předu; kdyby se jich víc neprodávalo, nemohli by větší honoráry dávat.

Ale však Vám zde o podivných věcech vypravuji, co se vlastně jen mého řemesla týče. To je již Váš

»Česká Wčela podala v čísle 78. následující „Výstrahu“«. Na to následuje znění výstrahy této v uvozovkách. Ke konci dodávají Květy (vydavatel a redaktor J. Pospíšil — de facto Jos. Kaj. Tyl) tuto poznámku:

»Na žádost tamže dále projewenou sdělujeme výstrahu tuto i našim váženým odběratelům, připomínajíce, že pan Chocholoušek spoluredaktorem Květů není, aniž jím kdy byl.«

O této výstraze zmiňuje se též Bohuslav Čermák ve své pěkné studii »Prokop Chocholoušek«, již přinesly Květy na rok 1892 v knize XXIX. a sice na str. 122. B. Čermák tam Chocholouška ospravedlňuje a nazývá tento útok Havlíčkův nerozvážným a absurdním, dokládaje, že Havlíčka skutek ten později mrzel, ne-li dříve, zajisté v Brixenu. Předplacené exempláře »Templářů v Čechách« (vyšly r. 1843) nemohl prý Chocholoušek jen proto abonentům dodat, že mu M. J. Landau, který je tiskl — nakladatelem byl Chocholoušek sám — nechtěl vydati potřebné výtisky, dokud tento účet za tisk a papír úplně nevyrovná. Vydání »Kocourkova« mínil dle Čermáka Chocholoušek zcela opravdově; nedošlo pak k tomu jen následkem nezdaru předplacení, což opět způsobila Havlíčkova »Výstraha«.

[1]) Viz o tom bližší v Květech čís. 121. z 9. října 1845 str. 483, kde se však mluví o návrhu, aby byly 3 třídy honoráře, a to první po 24 zl., druhá po 12 zl. a třetí po 4 zl. za arch. Dále viz K. Tieftrunka »Dějiny Matice České« str. 88.

trest, že teď mnoho budete slýchávat o věcech, kterých jste si dříve mnoho nevšímala. Však je to Vaše vlastní vina.

Pult s Vaším vyšíváním stojí přede mnou; celá ta černá obruba přišla pryč, jen u spodu jí kousek zůstal; oblemován jest červenou, silnou hedbávnou šňůrou a nahoře je zlatá porta, dole zas je přibit platérovanými hřebíkami s velkými hlavami. Tuze hezky to vypadá. Také polštář již teď paraduje na divanu, ale jen ve

Dr. J. Jos. Čejka.

svátek; chci ho šetřit, až si jiné kanape koupím časem svým; na tom světlém divanu nestojí dobře. —

A teď nevím věru dále co psát a kdybych celý ten kousek vyplniti chtěl hubičkami, snad by jich bylo mnoho.

Měla se jen hodně dobře, ale vyprosím si teď hodně dlouhé psaní a přece hodnou gratulaci k svátku a k nabytí zdravého rozumu (24 let); a já se za to přičiním abych ten svůj nabytý rozum co nejmoudřeji vynaložil.

Poroučím se Všem a zvláště pánu advokátovi svému, slečně Pepi, a p. Dobrovskému vyřiďte, že již ta kniha vyšla, a že ji co nejdříve synovi jeho do Jičína pošlu.

Byla hodně zdráva, veselá a hleděla mi napsat, jak možná nejvíce, však já se za to zas odměním.

Líbám Jí ruce a .... co dál, to nepovím.

H. B.

Šrámek[1]) teď tady je v jus, ale chudák sem šel tak na holo; nebude mu však nic, musím se trochu o něj ucházet. Zatím než mu opatřím kondici, opisuje teď u Palackého pro jednoho Poláka a má za to slušný plat. Vidíte, jaké mám starosti.

S Bohem.

V Praze dne 25. listopadu 1845.

Milá Fany!

Nebyl to pouhý klep, co Vacková v Brodě vytroubila, ačkoli se posud divím, odkud se všechno, co dost špatně ví, dopátrala.

Jsem totiž opravdu redaktorem Pražských Novin a České Včely od 1846 s ročním platem 604 zl. stř. a kromě to všechno, co do Včely vytisknu, ještě po archu 10 zl. stř. honoráře, tak že si velmi snadno jenom při Novinách a Včele asi na 800 stř. přijdu, nepočítaje ani to, co do jiných časopisů atd. psát budu. Tedy již nahlíží, že člověk pouze ze spisovatelství žíti může, není-li hloupý. Již před několika dnimi udělal jsem na

---

[1]) Jest to patrně Jos. Šrámek, bývalý »rhetor« německo-brodský a »filosof« Litomyšlský, alias »Zvonek bradýř« (viz s hora téhož dopisy). — Poslední zmínka o Šrámkovi nalézá se v Havlíčkovu listu k bratru Františkovi ze dne 9. září 1846 (v. t.), kde píše: ale to víš, že Šrámek, můj písař již přes 3 neděle na horkou nemoc stůně a ve všeobecné nemocnici leží.

to contract a dnes právě jsem byl u directora policie hraběte Deyma [1]) o potvrzení. Teď jen až mne gubernium potvrdí, a o to se pranic není co starat. To je pouhá formule. Nejvíc záleží na Deymovi, a ten mne tuze zdvořile přijal; wird keine Schwierigkeit haben.

Domů jsem se sice několika slovy zmínil, ale protože to teprv bylo u vyjednávání, nechtěl jsem nic jistého psáti. Podivným způsobem se o mne starali lidi, na které jsem ani nevzpomněl, a ani je neznal; hlavní představený nad censurou a k tomu ještě Němec.[2]) Ten na tom stál, abych já to převzal, že to nejlépe vyvedu; Palacký, Šafařík a Vocel také mne podporovali, ale dlouho jsme se nemohli shodnout s Medauem. Neboť Haasové již noviny nemají, ale arcivývoda Štěpán [3]) sám Medauovi je dal proto, že Haasové chtěli utrhovat s ročního platu.[4]) Ostatně ale je věc pro mne vždy stejná, Haase nebo Medau: já jsem redaktorem, a on mně, co se týče časopisu také pranic nesmí předpisovat, jenom platit a mlčet, a já si za všecko odpovídám.

Moje věci teď dobře stojí: na té redakci si právě tak tuze nezakládám, ale na tom, že mne všichni, na

---

[1]) Mauric Deym, od r. 1846 hejtman měst Pražských. Mladší bratr jeho Albert poskytl pak r. 1848 Havlíčkovi náklad na »Národní Noviny«.

[2]) C. k. censura knih, jak úřad ten tehda slul, byla řízena zemským praesidiem. Představeným úřadu byl censurní referent. Tuto hodnost zastával r. 1845 guberniální rada František Sanko.

[3]) R. 1843 stal se arcivévoda Štěpán po hraběti Rudolfu Chotkovi správcem zemským v království Českém.

[4]) »Květy« z 22./11. 1845 čís. 140 str. 560 mají tuto noticku: Pražské Nowiny, německé i české přešly po nedávno držené licitaci do rukou p. Medaua a budou z ústavu jeho wycházet od nového roku 1846. Jak doslýcháme, dočkají se oboje nového roucha — a snad i jiné ještě proměny.

kterých něco záleží, za nejschopnějšího k tomu měli. V těch novinách jsou letos zvláštní muchlaniny. —

Předešlý redaktor Storch měl jen 420 zl ročně a ve Včele jen 8 zl. za arch. Já to ale tak lacině nechtěl dělat, a až se ty časopisy zvelebí, budu mít procenta z nich; jen pro první rok mám těch 604 zl. —

To všechno byla tak laskava mé matce povědít. Já bezpochyby teď pojedu do Vídně, Presburgu, Peště, Holomouce a do Brna a to bych se v Brodě zastavil. Pak teprv budu domů psát. Může zatím bratrovi mému říci, aby si chystal pro mne asi 100 zl. stř., moje finance teď beztoho stojí chatrně, protože za mnohé práce teprv až po novém roku plat mi přijde, teď se jen tak protloukám. A kromě toho jsou mi dva osli, jeden zde a druhý ve Vídni 34 zl. stř. dlužni. Teď ale musím najmout jiný byt větší a dát čtvrt leta napřed asi 25 zl. stř, pak si koupit nějaký nábytek a na knihy nejméně asi 60 zl. stř. budu potřebovat, jako nádobí do řemesla novinářského. Nedivte se, že Vám v cifrách píšu, myslím si, že snad brzy bude Vám na mém hospodářství tak mnoho záležet jako na svém. Co se týče Tyla, jest ovšem pravda, že on tolik přátel na venku má, ale to mu mnoho nepomůže, za to zde v Praze jich nemá, a to víte, že teprv za několik let bude to venku, co je teď v Praze, protože teprv z Prahy všechno na venek vychází. Ostatně ale to, co v Květech stojí, nesmí žádný brát za hotové peníze: on sám je redaktor a může sebe chválit a od jiných chválit nechat jak chce. Ať se jenom chválí: dlouho mu ta radost trvat nebude, protože bezpochyby bude muset tu slavnou redakci se sebe složit. Jen si čtěte tu povídku »Český jazyk moje škoda« [1]) a uvidíte, že píše hlouposti až do nebe volající.

---

[1]) Povídka ta vycházela právě v Květech na r. 1845; Tyl, který byl tehda de facto redaktorem tohoto listu, nebyl tam jmenován, nýbrž Jaroslav Pospíšil. Tyl pak skutečně koncem

Na Květy se zde teď notně hubuje všude kam jen vstoupím.

Co se Chocholouška týče, ten je ..... on chodil jako ..... všude okolo a dělal nám ostudu: musil jsem mu tedy položit mezi aby lidi šidit nemohl. On na mne napsat nemůže nic, protože by mu to nikde nevzali.[1]) A stran těch Němců se jen nebojte; venku za hranicí mně budou dost nadávat, to vím a chci, protože s nimi musíme být nepřátelé, ale zde v Praze ne. I s Klučákem i s Dr. Glasrem, redaktory Bohemie a Ost und West jsem dobře znám, a ti na mne nedopustí. A také Němci nemohou mnoho, protože mám pravdu.

Při té příležitosti musím Vám také psát (dříve jsem Vás, abyste nezpyšněla, nechtěl přechvalovat), že zde v Praze Vaši práci chválejí, a sice lidé, kteří tomu rozumí; totiž paní pozamentérka v železné ulici. Že prý málo tak čistě dělaných věcí viděla jako ten Váš polštář. Můžete si pomyslit, že jsem Vás zajisté rád slyšel tak chválit, a že mi to bylo přijemnější, než kdyby mne byli v novinách chválili.

Ta gratulace v tom Jejím psaní je kapitální. Toť se ví, že by nejlépe bylo, kdybych v Brodě byl, a proto také hledím všemožně brzy tam přijít a sice tak, abych tam budoucně jezdit nemusel. Je-li to ta gratulace, o které píše Ona, že se to napsat stydí, tedy to mohla směle napsat, ale snad to bylo něco horšího?! —

Ty pantofle mně ale bezpochyby jen proto poslala, abych vstávaje léhaje si na Ní myslil, protože je v tu dobu vždy potřebuju. Toho ale i tak zapotřebí

---

r. 1845 přestal býti redaktorem Květů, což v č. 156 z 30./12. t. r. na str. 632 oznámil. Ale toho nezavinila jeho činnost literární, nýbrž divadlo.

[1]) Viz o tom poznámku s hora učiněnou. Tyto dávno zapomenuté a celkem přece jen malicherné věci nemohou býti jménu Chocholouškovu na úkor.

nebylo, neboť mně snad bez zadušování uvěří, že na Ni často i tak vzpomínám. Ostatně se ale jen o mne nebála, nic se mi nestane; však já sám dávám, kde je toho zapotřebí pozor. —

Maminku mou jenom dle možnosti těšte, když tam přijdete; jak jsem Vám již kolikráte pravil, je ona sama taky větším dílem vinna, protože neumí, kde je toho potřeba, dělat paní. Teď můžete mít nejpěknější příležitost bratra mého z blízka seznat a přesvědčit se, že je s ním cizím dobře zacházet, ale domácím zas ošklivě: on je takto zdvořilý, úslužný atd., ale nemá dobrého základu ani v srdci ani v hlavě. —

Co vypravuje p. Halamásková, je na polo selháno; draho zde je, ale ne tak tuze. O bratřích Vašich nevím, jak to je; mně nic neříkali, leda že jim pozdě ustýlají, ale že by musili připlácet, to nic neřekli, a často jsem s nimi mluvil. K obědu chodějí někam jinam, já ale chodím pořád ještě tam; je to vlastně všude stejné. To ti studenti vždy jen vymýšlejí, kde by něco ještě lepšího bylo. O tom zlatým stř. ale kolem do kola myslím, že to pravda není, ačkoli jsem se neptal. Ale je to jenom moje privátní mínění. Vojtěch ať jen zůstane v Pešti; rok ho nezabije.

Teď jsem hotov; odevzdala Pepi moje psaníčko a psala mi zas něco cokoli. Teď budu asi měsíc dobře zapřažen.

S Bohem

K. B.

Douška v obálce:

Po novém roce asi 150 zl. stř. dostanu za své práce, které jsem již letos dohotovil.

Ostatně ještě Haasové recurs udělali do Vídně, aby jim Noviny zůstaly, ale ačkoli vím, že to je nadarmo, proto že je v tom sám Štěpán, přece ještě musím již pro největší jistotu počkat s jakou přijede Ondřej Haase z Vídně. — Gabler bude u Rohana až do nového roku,

Pražské Nowiny.

Číslo 1

K Čtenářům.

Domácí záležitosti.

Potřebnost průmyslowé školy české.

Faksimile 1. čísla »Pražských Novin« z r. 1846.

a Bůh ví, jak dlouho pak ještě; ani mu teď již nic nevěřím. Psal mi to nedávno. Mně na tom již ale také mnoho nezáleží, beztoho bych teď ani to u Rohana nepřijal; nemám kdy a mám-li kdy, mohu něco moudřejšího dělat.

W Praze dne 29. Prosince 1845. [1])

Nediwila se, že nic nepíšu, beztoho ani newím, kde mi hlawa stojí; přiležící list teprw je tištěn w noci na neděli, w 8 hodin wečír w sobotu přišlo nám teprw dowolení, aby se Nowiny zwětšiti, zlepšiti a w ceně zwýšiti směly.

Řekněte bratrowi neb matce, aby w Brodě na poště předplatily na ty časopisy a sice: na Pražské České Nowiny a Wčelu, na Kwěty, Bohemii, Ost und West. Ostatní budu jim sám posílat z Prahy.

Jak jenom trochu budu mít oddechnutí, budu psát hodně mnoho, teď jen tolik, že větší část mých dosawádních nepřátel již se udobřila; p. Dr. Čejka bude mi sám pomáhat a psát do Wčely.

Kýž jenom co nejdříwe dostanu z domu ty wěci: psací stůl, šrák, postel atd.

W tiskárně mají wšichni pomatené hlawy, bude diw, aby se i mně nepomátla.

Tašku na peníze pošlu po Wacíčkovi; nemohl jsem tenkrát nic koupit. Štěpán zde již byl 3 dni, když jsem přijel, a tím se celá naše wěc pro mou nepřítomnost zpozdila. [2])

---

[1]) V listu tomto počíná H—k opět psáti »w«.

[2]) Mezi 25. listopadem, z kterého dne datován předešlý list a mezi 29. prosincem byl Havlíček v N. Brodě, patrně tam asi strávil vánoční svátky. Míněn tu arcivévoda Štěpán.

ČESKÁ WČELA.

Časopis wěnowaný literatuře, uměním a zábawě.

Redaktor Karel Havlíček.

61 E 3 | Číslo 1. | W Praze, w pátek 2. Ledna | 1846.

Česká Modlitba.

Swatý Jane z Nepomuku
Drž nad námi swoji ruku.
Ať nám Bůh dá, co dal Tobě,
By náš jazyk nezhnil w hrobě!

H. Borowský.

Powídka o panu Pozděslawowi.

Wyprawowati bude powěst, kterak pan Pozděslaw ku wšemu, co na swětě dosáhnouti chtěl, pozdě přišel, i k wěšení. — Byl w jisté nedaleké zemi jistý učený profesor, a tento učený profesor měl ženu, a o tomto ženou na polowic měli sedm synů. Mezi těmito sedmi syny byl jeden nejstarší a jeden nejmladší; ten nejstarší byl také učeným profesorem, druhý byl práwníkem, třetí lékařem, čtwrtý umělcem, pátý kupcem, šestý wojákem, a a tím nejmladším Pozděslawem měl pan otec, učený profesor, nejwíce starosti, na jaké místo by ho přiwedl.

Napřed myslil pan otec, učený profesor, poněwadž milowal knihy, aby byl Pozděslaw spisowatelem: ale pamínáma, poněwadž milowala syna, nechtěla, aby hlady umřel. Že widěla na swém manželi, učeném profesoru, kterak učenost k dalu jde, poradila Pozděslawu býti také profesorem.

Šel tedy pan Pozděslaw na onen ouřad, kde se hlásiti mají ti, jenž hodlají dostati místa profesorská, a odewzdal ouředníkowi žádost swou zároweň s dwěma kopama atestátůw.

Ouředník usmíwaje se prawil Pozděslawu:

„Weliký počet již žádá o totéž, a neznadno wám bude, při wší učenosti k nějakému místu přijíti.“ Při tom sáhnul do kapsy; ouředník, ne Pozděslaw, neb ten se domu odebral, a na práwnictwí odhodlal.

Když po skončení studií práwnických na onen ouřad přišel, kde se hlásiti mají ti, jenž hodlají dostati místa práwnická, a tázal se wrátného, kam by měl odewzdati žádost swou s dwěma kopama atestátů, odpowěděl mu wrátný:

„Na lewo w druhém poschodí, pane kolego!“ —

„Kterak mne člowěče nazýwáš kolegou?“ řekl a podiwenna Pozděslaw. „Také jsem skončil studia práwnická, pane kolego!“ wece wrátný: načež Pozděslaw nešel na lewo do druhého poschodí, nýbrž zrowna domu, postěžowati si otci, jak jest přeplněn staw práwníků.

„Buď lékařem!“ řekl mu otec, učený profesor. Pozděslaw uposlechl rady otcowskou, a po skončených studiích, zaopatřen dwěma kopama atestátů, wsadil do nowin, že od 11 do 12 každodenně we swém bytu zdarma léčí chudobné. Po půl lété powolán jest ponejprw jednou w noci na konsilium k nemocnému, a jehož postele stálo třidcet lékařů. Pozděslaw nemoha se wecpati do pokoje, smutně se domu nawrátil. „Kolik tam bylo lékařů?“ tázal se otec. „Třidcet.“ „Mnoho, welmi mnoho: dříwe míwal jeden lékař třidcet nemocných.“

„Buď malířem!“ prawila matka, a Pozděslaw wyučiw se malířstwí, wsadil se do nowin. Žádný wšak nepřicházel s prací. Pozděslaw si pomyslil, že snad je w obyčeji, aby sami umělci po domech chodili, hledati si práci. Šel tedy k sousedu swému, bohatému kupci, nedaliby se s ženou i s dětmi a se wším, což jeho jest, wymalowati, to že prý se jmenuje „genre.“

„W jakém způsobu malujete?“ tázal se kupec.

„Olejnými barwami.“ —

„Olejnými již jsem malowán.“ —

„Tedy wás wymaluju al fresco“ —

„al fresco jsem již wypodobněn w obou swých písárnách.“ —

„Maluju také a gouache.“ —

„Tak jsem již čtyrykráte wyobrazen.“ —

„Tedy pastell?“ —

„Tímto způsobem portretowali mne již osmkrát“ —

„Snad by se Wám bílí obraz wáš aquarell?“

„Šestnáctkráte ho již mám.“ —

„Ještě zbýwá email.“ —

„O Bože! tak již mne mají w rodině mé nejméně čtyry a šedesátkrát.“ —

Faksimile 1. čísla »České Včely« z r. 1846.

Líbám Wás mnohonáctekrát a wšem se poroučím; matce wyřiďte, ať mi píše ona neb Pepík, jak to wypadá u nich. Ať nezapomenou poslat kwitancí do institutu.

H. B.

W Praze 19ho Ledna 1846.

Moje zlatá Fany!

Snad mi uwěří, že bych byl již rád psal, ale když mám chwíli, newím sám ani kam dříwe; teď z počátku zwláště mám mnohem wíc práce, než budu mít později až se wěc jak náleží zawede. Čtete-li Nowiny a Wčelu, jistě že pozorujete množství chyb tisku, a to nemohu přetrhnout, kdybych dělal co chtěl; sazeči a korrektoři v tiskárně nemají w tom ještě prax. Mnoho, tuze mnoho času musím prochodit, abych si wšechno potřebné sehnal a psát, ani sám newím jak toho tolik naškrábu. Když si pomyslíte, že se jen do jednoho čísla Nowin wejdou 4 archy drobně psané, uhodnete snadno, že mám co psát, chwála Bohu! Ostatně se musím hned wymluwit strany těch listů do památníka. To pan sazeč dělal mistrowský pokus; scházelo mu w noci ještě kus, a beze ptaní posadil si tam ty dwa kousky, které náhodou w tiskárně zůstaly; ráno jsem sám myslil, že zlostí celou Wčelu roztrhám.[1]) Tedy se mýlíte se swým komplimentem, že jsem spekulant. —

Teď ale hlawní wěc: to jest, že se mi má wěc mnohem lépe wede, než jsem sám myslil, a že nyní, (pozor!) ani čtvrt leta čekati zapotřebí není,

---

[1]) Jsou to »Lístky do památníku: 1. Veselé slečně. (A. W.)« = Anně Weidenhoffrové, 2. »Smutné slečně.« H. je napsal 17./12. 1844; otištěny jsou v 2. čísle »České Včely« r. 1846. Viz též »Básnické spisy« Karla Havlíčka. V Praze. Šimáček 1897. str. 158, 159.

a půl leta o tom již ani není řeč. Mám zde všeobecnou pochwalu, a co hlawního jest, již teď asi 500 prenumerantů (bylo jich na Nowiny v loni jen 160). Pan Medau newí ani jak mne poctít, již dwakrát mne za těch 14 dní traktoval.

Myslil jsem si, že teprw za půl léta asi počet prenumerantů na 500—600 dostanu; ale jsem welmi spokojen, že se to dříve poštěstilo. Naši staří páni jsou se mnou ještě wíce spokojeni než pan nakladatel Medau, a také mi wlastně jen na nich záleží. Šafařík i Palacký již mne w mém bytu nawštíwili (a to musí wědět, že to je weliká čest).

Wšichni moje pokoje pochwálili, i sama paní Wacíčková, která je Rájem nazwala a hned také mne za to chwálila, že si jí, to jest Tebe (aby snad nemyslela, že paní Wackowou), budu brát. Můžeš si pomyslit, že mi na mínění paní Wackowé tuze mnoho záleží. Doufám, že se také Wám ten byt [1]) líbit bude, a rád bych, aby již to brzy bylo. Právě jsem se díwal do kalendáře a wyhlížel jsem nějaký čas příhodný ke svatbě; masopust bude jen ještě měsíc, a to si sám myslím, že bys do 23. února (Februar) se všema pletkama hotova nebyla. Pak ale bude půst, a musí se, jak se mi zdá, čekat až po welikonoci. Tak mi hned piš, nebo pište, co o tom soudíš, nebo soudíte, ale jenom aby již brzy byla zde. Mrzí mne tuze mnohý nepořádek a těším se již napřed na její moudrost.

Ostatně ale již snad mohu psát Ty a Tobě a očekáwat, že mi také tak budeš odpowídat. Teď se již snad není potřeba upejpat. Ale newyhnutelně čekám od Tebe odpowěď s strany té wěci důležité. Právě budu moct tak nejlépe odjet; w sobotu wečír mohu wyjet z Prahy, to jsou již Nowiny na Neděli

[1]) Byt tento nalézal se v domě č. pop. 227—II naproti Žofínskému ostrovu; (čís. orient. 1 na Tylovu náměstí a na Struze).

hotowy, a Wčelu na úterek si mohu dát dříwe tisknout, a tak mohu do úterka do wečera nebýt w Praze a tolik času postačuje, aby se mohla ze slečny Weidenhoffrowé, státi paní Hawlíčkowá. Tak jen brzy a moudře odpověz.

Mnozí lidé zde již mi prawili, že slyšeli o mém úmyslu; já ale se jim wysmál a tím je od stopy odwedl. Hlawní má starost je, aby ani w Praze ani w Brodě žádný newěděl, co a jak.

Teď ale jsem se již dost naklepal s Tebou. Buď hodně zdráwa a odepiš hned a mnoho. Napsal bych také, že Tě mnohonáctekrát líbám, ale poněwadž již tak brzy oprawdu líbati budu, nestojí mi ani za to psaní.

Teď mám již wšechno w pořádku i zrcadlo, jenom že ještě spisy nespořádané mám. P. Slabý je hodný ...., že mi tak pozdě psací stůl udělal, ale ještě větší za to, že mi šrák na knihy neposlal; buď tak laskawá moje zlatá Faninko a hleď nějak způsobit, abych zde při budoucí cestě Wackové již ten šrák měl. Tuze ho potřebuji. Jak pak Twůj nábytek? na ten ale čekati nehodlám, jestli Tě bude trubač k wůli hloupým almarám atd. chtět zdržovat, to by mi přišel. Prosím, hleď jen na to, aby Ti wšechno, co budeš potřebowat od něho, brzy udělal. — Záclony w jednom pokoji již mám červené a bílé dle mody, přijdou mi asi na 28 zl. u dwou oken, ale to jsou tuze hezké; na záclony do druhého pokoje mám již také něco přichystáno a čekám ale s tím na Tebe, abys je užila. Nebudeš li ale chtět brzy, to si je přece zde ušit dám. Teď jsem ale již toho načmáral hrůzu; matce mé wyřiď že jí budu psát a časopisy Panorama[1]) a Erinner. (Erinnerungen), že

[1]) »Panorama des Universums«, nauč. obrázkový časopis vycházející tehda u Haasů; Erinnerungen, viz pozn. shora, str. 265 zde!

jim pošlu. Od Tebe ale čekám za dva dny psaní. — Měl jsem bratrům mimo ty bankonoty odewzdat, 7 dwacetníků anebo wíc od panímámy. Dwa jsem dostal na ten pytlíček, který jsem nekoupil.

Konec.

Poroučím se Waším doma wšem: a dostanu-li od Tebe moudrou odpověď, budu hned psát do Želiwa Klejzarovi. [1])

Dnes ráno 20ho Ti ještě musím připsat, že Ji přece líbám a ještě jednou prosím, wyřídit o tom šráku. Na budoucí cestu po Wackowi ho mít musím. Teď mám knihy wšelijak poházené.

Zejtra bude Český bál, tuze slawný. S Bohem.

Budoucně Ti pošlu celý plán swých pokojů, jak co kde stojí.

W Praze 27. Ledna 1846.

Moje milá Faninko!

Dnes jsem dostal Twé psaní a již také hned odpowídám, abych Ti dokázal, že když to potřeba je, přece pro Tebe wždycky kdy mám. Ani bych si byl, když jsem Twé psaní počal čísti, nepomyslil, že takový smutný konec wezme, a to mi věř, že jsem již jinak nemyslil, než že Wáš pantáta již snad dokonce tam je, kde můj. Tím wíce jsem byl rád, že se wšechno ještě tak nachází, a soudím ze všeho, že otec Twůj, ačkoli slabý, awšak již z nebezpečenstwí wyšel. To wíš milá Fany! že ti jistě wšechno upřímně přeju, co si sama přeješ. Prosím tě tedy, abys mi zas brzy psala, jak se otec má. Musíme beztoho ten krátký čas, který zatím

[1]) J. Th. Klejzar, byl tedy tehda již vysvěcen na kněze a bylo patrně již tehda ujednáno, že milence oddá.

čekati budeme, aspoň dobře psaním použíti. Na to se nejwíce těším, milá Fany! až Tě zde w Praze budu moci zas dále učit psát a jiné wěci, proto že paní redaktorka českých Nowin wíce takowým wěcem rozuměti musí. Newím, jak budeš pilná, ale snad přece trochu. Aspoň snad nebudeme tak často wytrhováni w učení, jako w Brodě se stáwalo.

Až ty se sem přistěhuješ, dá se taky celý nábytek do bytu wtěsnat, ale jen tak wšelijak. Přece bych se ale nerad stěhowal, aspoň ze začátku několik let budu wždy moci s tak malým bytem wyjíti; jenom sebou zbytečných wěcí newoz; jarmaru, waschkasten, stolek a dost. Piš mi jenom, až si ten plán pokojů prohlédneš, jak se to kam postawit dá.

Bez žertů ale myslím, abys hned po welkonoci hotowa byla, a sice abychom 20. Dubna (April:) již mohli mít swatbu, a hned na to abys již zde w Praze byla. Beztoho ze začátku raděj budeme hospodařit a proto se s malým bytem spokojíme. Nerozumím taky, jaké to wěci ještě pořádati a zříditi si musíš? — Potom až se sem přistěhuješ, wrátím ten waschkasten a wezmu si za něj šifonér, proto že se dá lépe umístit; ale jak budeš chtít. Jenom mi teď hodně mnoho piš, jak se ti mé uspořádání líbí, a wůbec jak ty wšechno myslíš; nebude to již ani 3 měsíce trwat a budeš zde, proto snad již můžeš trochu rozumněji mluwit, třeba to bylo o postelích. Snad si nechceš tu welikou almaru dát dělat w Brodě na špižírnu, a jestli chceš, to bych myslil, aby se dala udělat skládací, arci, tak důkladně jako Slabý ji neudělá w Praze nikdo, a bude-li skládací, již se zároweň s twými ostatními wěcmi uweze. Jenom že bych ti w takowém pádu míru na ní odsud zaslal, aby se mezi dwéře wměstnala; tam myslím, že pro ní bude nejpěknější místo. Topit se w tom 2. pokoji beztoho

nebude mnoho, a proto tam wšechny ty wěci obstojí. Očekáwám od tebe nějakou rozumnou odpowěď o wšem, a také ti zas já, w čem se líbit bude, odpowím: Ještě musím přidat, že na půdu máme jen několik kroků; dům má jen 2 poschodí, a hned na konci pawlače jdou na půdu dweře. Welice mne těší, že sem právě na jaro přijedeš. —

Tolik jsem i s těmi plány na druhé straně napsal hned toho dne, ale ostatek pořád byl odkládán až do dneška 5^{ho} Unora. Moje zlatá! mohl jsem arci dříwe dopsat, tolik času by mi wždy zůstalo, ale pořád čekám na příjemnou chwíli, a ta je zřídka. Také musím chodit mnoho do bálů, a wšude mne zwou, abych pak o tom do Nowin psal. Posledně w bále nowě zřízeného spolku Měšťanů,[1]) o kterém tak zdwořile píšu (snad budeš číst), tančil jsem také — hádej — se slečnou Exlovou s tou bezpochyby, co sama o sobě myslí, že je newzdělaná a nemýlí se. Hezká je ale jistě a byla na bále z nejhezčích.

Osmělují se obtěžovati Twoji Wašnost následujícími prosbami:

1. abys mi udělala nějakou hezkou kytku z dělaných kwětin do rohu od Pepi. Jdi jenom k nám, tam toho beztoho mají dost a maminka má ti může dát, co k tomu zapotřebí jest. O tu co w něm byla, přišel jsem při stěhowání. Ale ať wypadá přece nějak.

2. Pan Slabý aby mi udělal ještě jeden takowý šrák na knihy, jako ten, co mi poslal, ale zrowna takowý, aby byly do páru; [jenom fachy aby udělal ten nejspodnější větší a ostatní tři nad ním ať udělá tak, jako byl teď ten nejnižší. Horní mohou zůstat tak jak se dá dělat.] Ať ho udělá jen zrowna takowý,

Přeškrtáno.

[1]) Měšťanská beseda, založena P. Janem Arnoldem r. 1845; první valná hromada konána v říjnu t. r., slavnostně otevřena však teprve 1. února 1846. — Viz »Světozor« 1896, str. 135.

on by to ještě nějak spleskal. — Nemusí být dřiw, než až s twými wěcmi. Já teď mám dwa oškliwé měkké, a wyhodím pak jeden z nich na půdu, aby stály vedle kanape hezké. Ten třetí měkký strčí se u kamen někde, že ho ani widět nebude.

---

3. U mé matky se nějak wyptej, zdali by nechtěla srdce své tak obměkčit a mně tolik žíní dát, co bych ještě na ten seslík weliký potřebowal. — Nebudeli mít mnoho chuti, tedy aspoň tolik, co by se mi po rozpárání toho polštáře na diwanu nedostávalo. —

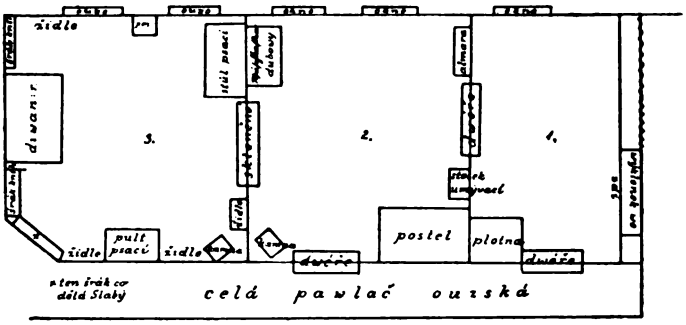

Plánek č. 1.

Přeškrtáno.

4. S tím stolkem do kuchyně newím, jak bych poradil; ale já teď také potřebuju. Co mi tedy dáš, když si ho zde koupím?

Také Ti musím poslat budoucně pořádný plán bytu svého, jak stawitele dělají, abys pak sama nejlépe rozuměti mohla, co se kam wejde.

Ty nemáš tak mnoho psaní jako já, a proto mi piš brzy a hodně mnoho.

Líbám Tě a poroučím se wšem Wašim domácím.

W prwním pokojíku (čeledníku kde je plotna, je wýklenek we zdi tuze weliký, jenom že je zrowna na-

proti plotně, tam by se hodně mnoho rozličných wěcí wešlo. Nejlepší ale místo, kam by se ta almara dala, je mezi dweřma w druhém pokoji . . Skrze ty by se chodit nemuselo; oboje dwéře z pawlače do 1. a 2. pokoje jsou dwojnásobné a sice oboje k zawírání, a mezi nima na dobrý krok šířky. Tak by se tedy ty wenkowské na zámek zawřely, a z pokoje by se do almary chodilo. Mám také půdu a dřewník pro sebe.

Slunce swítí ráno a w poledne i odpoledne, a proto budou se ti dobře kwětiny dařit.

W 3tím pokoji zůstáwám já, podlahu mám celou kobercema přikrytou a obrazy wywěšeny; ten se jen topí. To je obzwlášť hezký pokoj a bude ještě hezčí, až bude w něm zrcadlo, které jsem sice již koupil, ale bez rámu.

---

2 pokoj má woskowanou podlahu, ještě je bez opon, ale dám do něj bílé opony; hodlám ti je poslat do Brodu abys mi je ušila; nehekluj ale nic, já si pošlu červené rantle odsud. Celý nábytek, který nyní mám je: almara, wäschkasten (s třema šuplaty) a psací stůl, a postel, almárka umywací; to wšechno dubowé politirowané. Pak šest seslí slaměných, newím jestli třešňowé, nebo z jiného dřewa, ale dobře se k nábytku hodí; za jednu jsem dal 2—40 kr. stř. Diwan a měkký černý pult, pak šráky na knihy.

Tak mohou wypadat pokoje až se do Prahy přistěhuješ; čeledník teď wynechám.

Pak bych mohl ten psací pult z třetího pokoje wyhodit, a tam se wejde množstwí wěcí, do 2. pokoje se wejdou.

Tohoto masopustu budu ještě asi na 5 bálech; jak žiw nepamatuju o sobě takowé hejření. Abys ale přece tak zle o mně nemyslila, musím přidat, že skoro nic netancuju. —

Kýž bych raději místo všech těch bálů asi na 3 dní do Brodu mohl, ne sice s Tebou potancowat, ale jenom Tě widět atd. Beztoho wím, že ti do tance hrubě není. Matka mi psala, že prý s pantátou je zase hůř, ale snad to tak zlé nebude. Jen mi zas brzy odepiš a hodně mnoho, bez toho již to tak dlouho trwat nebude.

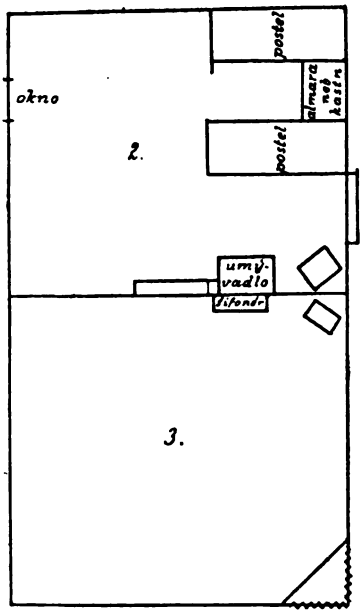

Plánek čís. 2.

Celé tohle psaní sestawil jsem w nejpodiwnějším pořádku, brzy tu kousek, brzy jinde; nic ale nedělá, snad přece všemu porozumíš. Teď ale ještě ku konci jednu otázku: Piš mi, jak je s pantátou h n e d, já bych to tuze rád wěděl. Wackowá nám tady nadělala takowých řečí, až zle, tak že tomu ani newěřím. Ale nemysli jenom tak, oprawdu mi piš jak mu je. A raději ti powím, proč to chci wědět. Z Polny mne pozwali na bál 15^{ho} Února; to se rozumí že jen tak pro čest,

nebo jim to napadnouti nemůže, že bych tam přijel. Chtěl jsem si dopřát ale toho masopůstu, místo všeho jiného wyražení, náwštěwu w Brodě; w Pátek na wečír w 6 hodin mohu odjet (po železnici), ráno w Sobotu jsem w Brodě a w Praze musím být w Outerý. Tak poslouchej! Jeli s pantátou dobře, můžeš se mnou do Polny na ten bál jet, rozumí se, že s gardedámou, o tu se někde postaráme, a Poleňátka se budou diwit, jak poslušně Redaktoři na pozwání přijížděti dowedou. Také uwidíš, jaká se čest děje od Wlastenců redaktorům a — jejím newěstám.

F Tak mi tedy stran toho bálu odepiš hned; jestli je pantáta zdráw, očekáwám, že mi to i ty i rodiče twé k wůli udělají; nějaké malé bláznowstwí časem neškodí. Nedělej zbytečné ceremonie a nemůželi to být arci je taky dobře. Ale odpowěď musím mít hned: w Pondělí dostaneš tohle psaní a we středu budu mít odpowěď, dášli ji hned w pondělí na poštu. Tak to musí být, abych si podlé toho swé wěci zařídil.

Zatím tě líbám. Paní Zapowá [1]) se již na Tebe těší a já taky. Či myslíš že ne? —

Ale s tím bálem nedělej zbytečné kusy!

S Bohem.

Bawlnu jsem Ti poslal nebo wlnu, newím co to je. [2])

---

[1]) Honorata z Wišňovskich-Zapová, s níž se Havlíček znal již ze svého pobytu ve Lvově r. 1842. Viz jeho list F. Girglovi ze Lvova str. 37. zde!

[2]) List tento, jak Havlíček sám doznává, jest úplně přeházen, ostatně to jeho srozumitelnosti nevadí a též souvislost jednotlivých úryvků jest tak patrna, že netřeba žádných vysvětlívek.

W Praze 21. Února 1846.

Neočekáwal jsem ani psaní ani — kobližky. Tím wíce mne to překwapilo a za to se dnes k psaní donutím; neboť newíš, jak nerad teď péro do ruky béru, nemáli to do tisku jít. Tak jsem již za těch několik neděl tomu nowinářství přiwykl, že bych již skoro jenom tiskem mluwil. Teď ode mne nebudeš dostáwat tuze dlouhé psaní, a na ten krátký čas co ještě dopisowání mezi námi trwati bude, musíš mi již odpustit.

Co potřebné jest o nábytku: 1. se diwím, že si dáwáš dělat jasanowý a ne dubowý; jak to potom půjde dohromady? Doufám, že to sem wšechno dobře sestawíme; kanape ale nemusí se žádné kupowat, a koupíli se jaké, tedy budu muset ten swůj diwan zatím wyhodit a spáwat proti obyčeji swému na posteli, neboť se již diwan a kanapé nikterak nedají oboje do toho bytu směstnat. Co se ale do obou pokojů wejde, hned Ti powím: Do zeleného zadního: Můj psací stůl, šifonér aneb almara (já sem si již tak ujednal, že ten kasten co teď mám mohu wrátit a wzít si za něj šifonér), 3 šráky knih, postel, kanapé a několik seslíků, do prostředka stolek; já na něm budu psáwat. Do popelawého předního: Dwě postele, dwa kastny, jedna almara, šifonér. Do těch dwéří nejlépe bude nadělat zde příhrádek, jak se hodí, ale almaru do nich nechat dělat, nestálo by za to, proto že jsou ouzké a tuze hluboké. W kuchince, která tak swětlá a čistá jest jako pokoj, může stát w rohu za dwéřma malý standlík wody; we wejklenku toho může být až hrůza, proto že je tuze welký, pak postel, ale nech dělat tu s prknem nahoře; wedle postele ještě na stěně stůl neb almárka; pak na druhé stěně almara a stůl. Dášli si dělat bílý stůl do kuchyně, hleď aby nebyl příliš malý. Těším se zatím na to, až se zde bude wšechno zřizowat. —

Ty záclony bych teď poslal, ale — wždyť je času dost až přijedeš, abys taky nějakou práci měla zde.

Tu sesli, na které seděti chceš, také ještě nemám — protože nemám peníze; ale než přijedeš přece ji budu mít.

To hedbáwí sem Ti poslal a zbylých mi asi 24 kr. propil. Aspoň to je jisto, že ti je newrátím.

Kdybych ti ještě chtěl wíc napsat nebylo by tomu nikdy konce.

W Praze dne 2. Máje 1846.

Moje milá Fany!

Již bych Ti byl dáwno byl odepsal, kdybych Ti nemusel zas takowé wěci psát, o kterých jsem se již tolik namluwil a napsal. Můžeš si již sama pomyslit, že mi je jaksi k mysli, když musím jednu wěc tolikrát opakowat. Doufám, že jsem se Ti již kolikrát a dost zřetelně wyjádřil o své redakci, zač já ji pokládám a že mi na ní, jakožto na jisté službě welmi málo záleží. Kdybych jenom od té redakce záwisel, byl bych jistě k politowání, nebo by mne pan Medau každou chwíli nešťastným!! učiniti mohl. To je s Tebou těžká wěc, že tak málo těm okolnostem rozumíš, abys to posouditi mohla a proto nejlépe učiníš, když se docela na mne spolehneš bez starostí. Nowiny nedělají mne, ale já dělám nowiny; já jsem z nich teprwé něco udělal nowinám podobného. Což pak myslíš, že je tak hned někdo při ruce, aby to, co já dělati mohl. Ubezpečují Tě, že teď ku příkladu w Praze žádný není leč Ti, kteří již jiné své práce mají, od kterých neustoupí. Mně tedy nemůže na tom záležet, abych jenom zůstal tím redaktorem, nýbrž abych tu redakcí se ctí wedl, ať si se to Wídeňákům líbí, nebo ne. Na těch to wíš, že mi nezáleží, ale na našich w Praze, a u těch

buď ubezpečena, že výborně stojím; že od redakce tak brzy neustoupím (nebuduli muset) rozumí se samo sebou; to je má povinnost, třeba to nebylo nic příjemného. Skrze redakcí si teprwa získám zásluhy. Proto nemůže být, abych se o nějakou jinou službu ucházel, jak prawíš; tím bych práwě hloupě jednal. Já mám teď wykázané místo u nowin, to musím dobře zastat; na tom záleží má čest, ne před Brodem, ale před rozumnými lidmi. To beztoho wíš, že co w Brodě za čest pokládají, jinde snad hanba je, a naopak; když proti mně we Kwětech píšou, není to hanba moje, ale jejich. Nadáwat dowede každý, ale dokázat je něco jiného. Také si nesmíš moje milá myslet, že snad ta redakce tolik práce a nesnází stojí. Arci když we dne chodím po městě musím pak w noci psát; ale kdybych denně pořádně 4—5 hodin pracowal, odbydu si wšechno. Začátek jen byl těžší, proto že jsem se musel wšude .....[1])

W Praze dne 22ho Června 1846.

Milá Fanny![2])

Tu posílám, co jsem měl již dáwno poslat, ty záponky; jsau obě za 5 zl. Newím ale, jak jsem se zachowal dle wkusu.

Že jsem ani w Kostelci ani we Slaném nebyl ještě, dá rozum, a sotwa tam také přijdu; my teď chodíwáme s p. Šafaříkem a Tomkem každau neděli a čtwrtek někam za město na procházku, a proto nemohu nikam.

S pantátau a paní mámau jsem ani nemluwil, jak zde byli; ráno jsem přišel do hospody, ale již odjeli,

---

[1]) Ostatek listu tohoto schází.

[2]) Počínaje tímto listem jal se psáti Havlíček »au« místo dosavadního »ou«.

a ten den před tím nebyl jsem odpoledne doma Že se za to poraučím. —

Mody zase posílám nowé, ale bude-li co pro Wás newím; pište mi, co chcete, snad to na jiných najdu.

Co se morawského pana doktora týče, rád bych owšem jeho psaní četl; wšak když tak dlauho čekal

Václav Vladivoj Tomek.

než se srdce rozhřálo, také snad ještě déle počkati může.

Piš mi take ale, jak mu mám odepsat.

Ostatně Ti ale nic nowého psáti nemohu; nejwíce se diwím, že p. Wacek tenkrát tak dlauho na cestu se newydáwá, rád bych měl již tu hůl.

Také ještě daufám, že jsem Tě s tau komisí krawatowau tuze nepohněwal; z trochy si ale nic nedělám. Měj se dobře, líbám Tě hodně mnohokrát a poraučím se wšem.

H. B.

W Praze 24. čerwna 1846.

Milá moje Fany!

Práwě teď dostal jsem psaní z Brodu od mé matky, w kterém mi o Tobě píše wěci, které mne tuze znepokojují. Prosím Tě, měj přec rozum a newykládej si pořád wšelikau maličkost a nepatrnost, která ani za řeč nestojí, již tak mrzutě. Matka mi píše upřímně, cos jí wšechno powídala, a to jí nemůžeš mít za zlé. Ale prosím Tě, jak Ti napadá, »že jsem se změnil, že již nejsem tak, jak jsem byl a jiné podobné řečj.« Owšem se rozumí, že jsem se změnil a musel jsem se změnit; snad přec nechceš, abych teď, kde tolik na starosti mám, wždy byl tak jako w Brodě, kde jsem co pták beze wšeho jiného pomyšlení, jenom s Tebau ze zabýwati mohl. Jen si powaž, když tak ty Nowiny a Wčelu widíš, co se tu psáti, rozmýšleti, čísti, nač se mysliti musí, aby se to dohromady swedlo, a k tomu wždy ještě se s tolika protiwníky austně a písemně haštěřiti musím, než si pewnau a jistau půdu pod sebou wydobudu. Milá Fany! Tobě arci ani takowé wěci na mysl nepřijdau; jen si ale powaž, že já w tom wěku, kde jiní sotwa wystudují a mizernými praktikanty a opisowači jsau a ani krok sami dle swé wůle bez poručení učiniti nemohau, že já w tom wěku takowau moc w rukau mám (o které Ty ani wlastně nemůžeš wěděti jak důležitá a weliká jest), w celé zemi jiné mínění wzbuzowati a zase k lepšímu někdejšímu stawu poznenáhla celau zem přiwáděti a probuzowati. Jak se tedy můžeš

diwiti, zdám-li se Ti přejinačen, snad zamyšlenější a starostliwější.

Že Ti hned aneb aspoň mnohem dříwe neodpowídám, z toho se owšem docela očistit nemohu; jest to dílem také pauhá nepozornost. Ale ani se Ti nezdá, jak se wěci tak lehce odkládají, a pomysli, že já též mnoho nejpodiwnějších komisí mám ze wšech stran.

Jenom se tedy hned tak pořád nezlob, již to bez toho nebude tak dlauho trwat, a pak bude wšemu konec.

Bezpochyby arci dílem také domácí waše nehody zawdaly Ti příčinu k mrzutosti a zármutku, a já jsem je jenom ještě zwětšil. Prosím Tě, odpusť mi to již a upokoj se.

Děkuji Ti za ty krawatli, ani jsem nemyslil, že budau ještě tak hezky, wysoké jsou právě dobře.

To psaní pana doktora očekáwám, jakož i Twau odpowěď, a co chceš abych mu napsal, nebo wůbec, co jiného ještě mi strany té wěci psáti chceš. Jenom brzy.

Líbám Tě a poraučím se rodičům a Pepi.

Twůj

Karel.

Také ještě Ti musím oznámit, že mne naše pražské hejtmanstwí (Policie) dopisem swým od 23. Června, který jsem wšak teprw nyní dostal, poctilo službau swého Translatora in Bohemicis (budu jim jejich nařízení do češtiny překládat), která služba mi asi tak 100 zl. stř. ročně wynese. Práce při tom není mnoho.

W Praze dne 27. Června 1846.

Milá Fany!

Moje psaní jistě již w rukau máš, které powažuji za odpowěď již dříwe danau na to, co mi píšeš.

Přiložené psaní panu doktorowi.

Odpowěz mu také welmi zdwořile, on je jistě hodný člowěk, to bych aspoň myslil; ale dej si jen hodně zá-

ležet, abys mnoho chyb nenadělala, a já nečesti neutržil za učitelstwí, s kterým se tu wychlaubám. —

Co se přítomnosti rodičů Twých týče, jistě prawda, že jsem se nic nedowěděl leda wečír, a ráno již pak odjeli, když jsem se w hostinci ptal. Jakých ostatně uštěpačností by w mém psaní bylo bywalo, nepamatuji se nic.

O hlawní wěci nebudu již nic psát, proto že jsem to již dříwe učinil; to jediné, musím se Ti přiznat, mi nepokoj činí, nebudeš-li časem se mnau a s jednáním mým nespokojena, proto že se Ti časem bude zdát podiwno, widěti mne jednat zcela jiným spůsobem, než jiní lidé jednají.

Ostatně ale daufám, že celé mé smýšlení znáš, a čím dále tím wíce i mého smýšlení přijmeš. —

O wěcech, o kterých jsem Ti chtěl zprawu dát, nepíšu proto nic, poněwadž úmysl mám, něco k bytu swému přinajíti, neboť bezpochyby na budaucí rok nowiny znamenitě zwětšeny budau, a bez pomocníků zůstati nemohu. Wšak o tom budu ještě budaucně wíce psát. [1])

Konečně oznamuji že zejtra w neděli odjedu ráno we 4 hodiny do Slaného; teď je 10 hodin wečír, a budu až do 4 sedět a pracowat kritiku na Wocela do auterecní Wčely. [2])

---

[1]) Teprve od nového roku 1847 měl Havlíček spolupracovníky J. P. Koubka, F. Klácela a V. B. Nebeského. (Viz Z. Tobolka I. IX.). Do té doby vypomáhal mu jen Josef Šrámek. (Viz str. 226 zde!). P. N. zwětšeny co do formátu až r. 1848.

[2]) Jest to kritika o Vocelově »Labyrintu Slávy« uveřejněná w č. 51. a 52. Č. Včely 26./6. a 30./6. r. 1846, str. 202 a 206. Počátek kritiky této otištěný w 44. čísle téhož časopisu z 2./6. napsal Jaroslav Kalina; H—k, jemuž se nelíbila, napsal pak bez zřetele na tento počátek referát ten sám. Tato kritika byla opětně otištěna w »Sebraných spisech Karla Havlíčka«, wydaných nákladem Svatobora w Praze r. 1870, str. 190 a násl. Dle tohoto listu psal tedy H—k. dokončení tohoto posudku w noci z 27. na 28. června 1846.

Měj se dobře, líbám Tě, a nedělej si zbytečné mrzutosti, a jiným také!!

S Bohem

Twůj

Karel.

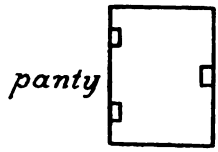

W Praze dne 26. Července 1846.

Milá Fany

Snad ti Žák dost již wyprawowal, co jsem ti zkázal, a také není od mého posledního psaní tak dáwno. Teď jen Ti píšu k wůli jisté welmi důležité otázce. Wymyslil jsem si, jak by se naše wěci mnohem lépe sestawiti daly, ale záleží wšechno na tom, jak jsau twoje dwa kastny široké; prosím, piš mi to jen, až mi budeš psát, ale na střewice a na caule docela dobře. Záleží wšechno na tom, dají-li se 2 ty kastny a kanape w jedné řadě postawiti do zadního pokoje mého na tu stranu, kde já teď mám diwan a dwa šráky na knihy. Umínil jsem si totiž, wystěhowat se ti ze zadního pokoje do prostředního, aby nemuseli lidi skrze wšechny pokoje, když jdau ke mně. A ty můžeš se wším být w zadním a skrze čeledník nebude žádný chodit.

Zároweň buď tak dobrá a nech si tam ještě udělat malau almárku z bílých, slabých prken, ale docela hladkau, jako kistny jsau, beze wší krásy, docela jen jako kistnu, jen že ohoblowanau, ale auplně podlé té míry, kterau ti teď popíšu: šířka na 3 tyhle psaní po delší straně, hlaubka na dwě ty psaní, ale již i s prknama, a wýška může být 4, $4^1/_2$ střewíců, jak budeš chtít. Jenom že dwířka do ní musejí být na tu stranu

k otwírání, jak jsem nahoře wymalowal. Ta bude mezi jedny dweře, a budeš tam w letě w zimě moct mít wěci k snědku, a nic se nezkazí. — Jen docela jednoduchau jako kistnu. Wnitřku aby byly wrauby na prkénka, a prkýnek (na fochy) dej udělat 2 nebo tři, ale pošupowací. Jen ať není širší a hlubší než jsem to poznamenal.

Líbám tě, měj se hodně dobře. S Bohem.

Twůj

Karel.

Na rubu adressa:

Wysoce Wážené Slečně

Fany Weitenhoffrowé

v

Brodě Něm.

NB. Tu almárku nedáwej dělat.

W Praze 30. Čerwence 1846.

Milá Fanny!

Především Ti musím oznámit, že jsem jiný byt již skoro najal; není to ještě wyjednáno, ale nepochybně jej wezmu. Bude welmi příležitý a welký zwlášť pro Tebe. Pro mne bude proto nejpohodlnější, že je u samé tiskárny w těch nowých domech u samého kamenného starého mostu, wyhlídka na zámek a na wodu; ale něčeho se nesmíš hrozit, bude to w třetím poschodí. Za to ale weliká síň, weliká kuchyně s anglickou plotnau, pořádný kwelbík, jako pokojík, s oknem, zwláštní záchod, co je w Praze tuze řídká a chwalitebná wěc. Pokoje jsou welmi krásné a welké tři a jdau do nich ze síně dwoje dwéře. Síň je zawřená, tak že tam již žádný jiný

nemá co dělat. Doufám, že ten byt dostanu za 160 zl stř. a kdybych i 180 platil, přece za to stojí; když se pokoj

Pohled na Královy lázně.

třetí pronajme, dostaneme za něj nejméně 60 zl. stř. ročně a my těch dwau, 1. a 2ho máme až nazbyt.[1])

Budeš se diwit, proč jsem se tak nenadále rozmyslil — nejwíce proto, že se u nás ty byty pronají-

[1]) Jest to byt v »Královych lázních«, kde později Havlíček měl redakci »Národních Novin«.

mají, a kdo wí jaká čeládka se sem přistěhuje; pak by se s nimi člowěk musel ostauzet. A také jsem si oprawdu nikdy nepowážil, že je wíce místa zapotřebí k hospodářstwí, myslel jsem wždy jen na swé wěci. Tak pohodlný byt bys w celé Praze nedostala tak lehce,. aby wšechno uwřeno bylo, a tolik místa, a že je w 3. poschodí, to také mnoho nedělá, musí se raději děwečce o několik zlatých wíce dát, a wždyť nebude tak weliký dům, aby tolik wody musela nosit a dříwí a uhlí, dá se hodně mnoho nahoře urownat.

Ten byt je již teď od Jakuba prázdný a kdybych tady u Hoška za sebe někoho jiného dostal až do Hawla, mohl bych se tam hnedle stěhowati teď. Postarám se o to a budu Ti, hned jak se ta wěc do čista wyjedná, psát. Nedostanu-li zde nikoho za sebe, budu se tam stěhowat teprwé w polowici Září; ať již wzal ďábel ty peníze zde u Hoška, třeba mu (musím) za $1^1/_2$ měsíce za darmo platit, dělá to jen 13.30 zl. stř.

Ostatně, co se Twého nábytku týče, jestli se nebudu moct hned teď od Jakuba stěhowat, také se sem nemůže wézt, sice by mi dělal weliké nepříležitosti a dwojnásobné stěhowání. To pak nebude jiná pomoc, než teprw po swatbě, neb asi okolo toho času wěci sem odeslat již wšechno najednau, a můžeš si pak wzít kadeček, co budeš chtít. Já myslím, že pak budau mít koně také času před brambory. Wíš teď se o tom nedá nic říci; pan domácí toho nowého bytu (nelekej se, je to ten Šmidinger od policie) není w Praze, a w sobotu neb w neděli dowím se teprwé wšechno jak náleží.

Co se swatby týče, bude to tak: 6., 8., 13. Sept wyhlášky, a w neděli na wečír přijedeme z Prahy s Tomkem a s Gablerem, bude-li již zde. Klejzar bude již tam z Želiwa, a ještě jeden můj známý, filosofie doktor Čupr také přijede, on bydlí teď přes leto někde w Chrudími. Jenom Tě o to prosím, abys to nikomu neprozradila, aby Broďáci propásli.

Časně ráno w pondělí nás Klejzar okopuluje. Ten den, pondělek, zůstaneme my pohromadě w Brodě a uděláme si t. j. Tomek, já, Čupr, Gabler, Klejzar a Žák a žádný jiný wíc nějakau šwandu mezi sebau u nás doma. Zawřeme se tam a nepustíme žádného. Já z Prahy přiwezu nějaké wíno, a bude konec.

W auterý odjedeme do Prahy — a chceš-li, můžeš jet s námi. Nebudu-li ale již do té doby přestěhowaný, musím Tě nechat w Brodě.

Zatím si tam můžeš nakaupit hodně másla a wajec a t. d. dříwí a t. d. do hospodářstwí a to přiwezeš sebau. Já ti to potom, to se rozumí, zaplatím — budu-li mít peníze. —

Ostatně ale beze žertu to se musíš již dříwe odhodlat, jak to uděláš; nebude-li moct panímáma s tebau jet, tedy jeď jenom s námi.

Co se ostatně hospodářstwí zde w Praze týče, jenom se tak tuze neboj; pí. Šípkowá a p. Šípek tomu, jak pozoruji, málo rozumí. To já Tě zawedu k paní Šafaříkowé, a ta ti maudřejší radu dá. Ta umí w Praze hospodařit, a může být, že ji zas ty něčemu přiučíš.[1]) Není to tak zlé, já wím, že se zde při skrowném žiwobytí se 400 zl. stř. na rok i s bytem wystačí (to jest jen pro dům bez šatů a jiných potřeb). To se arci nesmí spálit 10 sáhů twrdého dříwí, ani dáwat každý týden bál, a každé odpoledne na kafe neb na čaj zwát. To já wím z jisté huby od Erbena, on mi již kolikrát

[1]) Až do r. 1841, kdy se stal mimořádným kustodem pražské universitní knihovny s platem 800 zl. měl Šafařík jako censor (od r. 1837, kteréhož úřadu se však v červenci 1847 vzdal) ročně 400 zl. platu, za redakci Musejníka pak ročních 120 zl. stř., tedy celkem na rok 520 zl. (V. Brandl »Život Pavla Josefa Šafaříka str. 39, 45 a 46). Není to tedy jen tak na plano, píše-li Havlíček o paní Šafaříkové, že umí v Praze hospodařit; jsouc nucena, z takých skromných příjmů vydržovati slušnou domácnost, zajisté že se v hospodaření dobře vyznala.

řekl, že na strawu nepotřebuje wíc než 40 kr. stř. denně (den ke dni), ani tolik ne. [1]) Pan Šípek počítá všechno po kawalírsku a ještě přidáwá, aby se zdálo, že wede welký dům. Tomu musíme rozumět.

Abych také na twé poslední psaní odpowěděl: 1. Žák nejel w kabátě, ale w strakaté kazajce, kabát nechal zde, ten mu Wacek poweze; proto nemohl 2. bydlet u mne. 3. We Slaném byli jsme u Müllerů na obědě. 4. Co se strachu twého týče, kdybych se rozstonal! Wždyť nejsem sauchotinář a kdybych i někdy trochu nemocen byl, budu wždy jen den neb několik dní, a proto swět nespadne, Toť by se také přihodit mohlo, že by do mne někde hrom uhodil, ale doufám, že se to nestane. Jen již mne, prosím Tě, nezlob s takowými nápady. 5. Zde w Praze neví kromě Tomka žádný, že se budu teď o wakacích ženit. Já schwalně žádnému nic o tom neříkám, abych ušel maudrým radám; tedy ani pí. Šafaříkowá nic neví. Ostatně si ji wzal Šafařík, když mu bylo asi 23 neb 24 let, a tedy by mi nesměla radit, abych počkal ještě 5 neb deset let, jako to dělají ti císařští škrabáci w Praze.

Teď jsem se wším hotow a nemám ti již nic co psát. Ještě jen jednu maudrau radu: abys hleděla někde na 3 neb dwě bílé záclony buď ukrást aneb wyprosit, jak pán Bůh dá, sic by jsme je museli hned kaupit.

---

[1]) Erben, když se dne 11. května 1842 oženil, byl bezplatným praktikantem u fiskálního úřadu a měl jen jako aktuár učené společnosti 120 zl. jistého ročního platu. R. 1843 svěřeno mu na návrh Palackého inventování a prozkoumání venkovských archivů, kteroužto práci však jen v letních měsících konal. Za to dostával od stavů měsíčně 50 zl., z čehož si však musel platiti příležitosti a stravu. Konečně jmenován 23. února 1846 assistentem národního musea s měsíčním platem 20 zl., tak že toho roku měl měsíční jistý důchod 30 zl. (Viz V. Brandl »Život Karla Jaromíra Erbena str. 15, 18, 23, 24, 27 a 28.) Při takových důchodech ovšem pochopitelno, že, jak Havlíčkovi řekl, nespotřeboval na stravu denně více než 40 krejcarů, ba ani tolik.

To wíš, že já welmi držím na krásný byt, a to ne bez příčiny; to je zde w Praze dobrá a užitečná wěc.

Očekáwej ode mně psaní asi do týdnu a dowíš se již úplné jistoty strany bytu. Jen jak se to wyjedná, hned ti budu psát.

Poraučím se wšem, a jen aby pantátowi bylo dobře. Líbám tě; matce jsem to také již wšechno psal. Jenom ať se to w Brodě nepronese.

Twůj

Karel.

W Praze dne 6. Srpna 1846.

Milá Fany!

Musím Ti oznámiti, ačkoli Ti to snad i bratr powí, že jsem již ten byt najal, ale za 180 zl. stř., a budu se tam stěhowat asi tak okolo 7. Septemb. Teď si tedy můžeš strany swých wěcí rozhodnouti, kdy je sem chceš poslat; myslil bych ale na každý pád, můželi to být raději později. —

Co se ostatně týče Twé poslední odpowědi, musím Ti raději neodpowídat na Twé dopisy. Wěru, já mám wšechno rád, jenom radu nemohu wystát od toho, kdo té wěci, kterou mi radí, pranic nerozumí, jako to co píšeš o Šafaříku atd. Což pak myslíš, že já s Šafaříkem a Palackým tak stojím, jako bych u nich protekci hledal? To je docela něco jiného, a prosím Tě jen nezlob mne již tak napřed wšelikými radami. Čemu rozumíš, o tom mluw, ale čemu ne .... Proto se ale nezlob!)

S Medauem jsem žádný kontrakt nedělal a snad již asi nebudu. Já s ním dobře wycházím, a wůbec je on wíce w mých rukau, než já w jeho.[1])

---

[1]) Viz úvod k této korrespondenci str 246 zde.

Zejtra pojedu po železnici za Tomkem do Hradce, a wrátím se za týden; nepiš mi tedy teď nic, leda asi okolo 15.

Ostatně ještě jednu prosbu. Já o takowých wěcech málo wím, ale zdá se mi, že já, poněwadž ještě posud N. Brodskému magistrátu poddán jsem, také odtamtud cedulku na ohlášky mít musím. Prosím Tě, zeptej se na to pantáty, snad to bude wědět; abych si to w čas zařídíti mohl. Neboť musím mít i zde ohlášky.

Teď mám ještě před odjezdem mnoho psaní. Líbám Tě a poraučím se wšem

Twůj

Karel.

Vysoce Vážené slečně

Fany Weitenhofrové (sic!)

v

Brodě Něm..

* * *

Tímto listem končí náhle listy Havlíčkovy k sl. Weidenhoffrové. O rozluce tohoto svazku a její příčinách promluveno již v úvodu k této korrespondenci. Zde budtež jen dodána nejstručnější data životopisná o někdejší nevěstě Havlíčkově.

Františka Weidenhoffrová narodila se v Německém Brodě dne 13. prosince r. 1821, byla tedy stejného stáří s Havlíčkem. [1])

Po zrušení zasnoubení požádal ji tento ztraceným teď dopisem z 2. listopadu 1847, by mu vrátila listy, jež jí byl napsal.

Na to odpověděla sl. F. Weidenhoffrová následujícím lístkem:

Mnohoážený pane!

Činím, co se již wlastně spíše státi mělo, a sice Wám wědomost dát, že dle Waši žádosti jednat ne-

[1]) Dle matriky děkanství Německo-Brodského D 2 Fol. 35.

hodlám, a ačkoli dle Wašeho dopisu od 2ho Listopadu pewně w wyplnění swé žádosti doufáte, přec odhodlaná nejsem psaní Waší ruky nazpět odeslat.

Fany Weidenhoffrowa.

W Něm. Brodě dne 24ho Prosince 1847.

Dne 29. října r. 1850 provdala se sl. Františka Weidenhoffrová za pana Františka Judmanna, zámožného obchodníka a vinárníka v Německém Brodě [1]) a zemřela tamtéž dne 15. ledna 1878. [2])

Ku konci budiž ještě podotknuto, že právě mezi tiskem předešlého sešitu této knihy zemřel v Německém Brodě dne 10. července 1901, častěji v korrespondenci této uvedený bratr někdejší snoubenky Havlíčkovy pan Vojtěch Weidenhoffer.

---

[1]) Dle citované matriky D 2, Fol. 81. F. J. byl Němec z Dolních Rakous.

[2]) Dle N.-brodské matriky A 2, Fol. 261.

F. Weidenhoffrová Karlu Havlíčkovi.

Listy z 8./4. a 18./4. 1845, pak z 11./1., 23./1., 9./2., 15./2., sine dato, pak z 13./7., 3./8. a 13./8. 1846.

Dne 2. září 1901, když již vydána byla většina dopisů Havlíčkových k sl. F. Weidenhoffrové, zaslal mi p. Viktor Zettl těchto deset dopisů, které právě nalezl mezi pozůstalými papíry své babičky, někdejší nevěsty Havlíčkovy. Zařaďuji je tedy aspoň bezprostředně za dopisy, k nimž měly postupně býti připojeny.

Listy tyto, které vrhají na milostný poměr Havlíčkův k sl. F. Weidenhoffrové mnohý nový paprsek světla, v němž zejmena povahové rysy této mnohem ostřeji vystupují, nemění přece v podstatě ničeho na úsudku, který pořadatel této korrespondence o poměru tomto dříve pronesl. Jest jen litovati, že mi byla odevzdána jen menší část těchto dopisů; scházející listy z května až prosince 1845 mohly ještě mnohé vysvětliti, co nyní snad již zůstane nedopovězeno.

Sl. F. Weidenhoffrová lnula, jak patrno z listů zde otištěných, k Havlíčkovi hlubokou láskou, ale jsouc povahou passivní, byla za trvalé nepřítomnosti tohoto přístupna veškerým vlivům svého okolí, své rodiny a svých příbuzných; strýčka z Budějovic, bratrance z Hlinska a tetičky Halamáskové. (Viz dopis její z 13. července 1846.) Tak oddávala se stále víc a více obavám o bu-

doucí existenci a byla posléze, jak píše Havlíčkovi dne 3. srpna 1846, neustále v podobných myšlénkách pohroužena, které na ni tak působily, že se z nich nemohla vybrati.

Dlužno ovšem spravedlivě uznati, že tyto s blížícím se sňatkem rostoucí obavy nebyly tak zcela bezdůvodné, zvláště hledíme-li k době a postředí, v nichž sl. F. Weidenhoffrová vyrostla. Český žurnalista a spisovatel v polovici čtyřicátých let minulého století, který neměl ani jmění ani nějakého pevného, bezpečného úřadu, nebyl nikterak znamenitým ženichem pro dcerku ze starousedlé rodiny měšťanské. Vždyť napsal o tom v říjnu r. 1845 sám Havlíček:

> Poctivému hrozí jenom hlad
> zloději zas jenom šibenice;
> český literát má trampot více,
> jemu hrozí hlad i šibenice.

Přes to nepřišlo sl. Weidenhoffrové ani na mysl, aby tento svazek zrušila; byla pevně odhodlána vstoupiti buď jak buď v toto manželství; vždyť ještě v červenci r. 1846 zamítá s vědomím a souhlasem Havlíčkovým vážné nabídnutí k sňatku, které ji učinil jakýsi doktor z Moravy.[1]) Obavy, jež stále projevovala, směřovaly snad spíše k tomu, aby snoubence svého pohnula, by si opatřil aspoň později nějaké výnosnější a bezpečnější zaměstnání.[2])

Ale právě to se příčilo Havlíčkovi. Nechtěje upustiti od svého cíle býti českým spisovatelem, jsa naplněn

---

[1]) Viz dopis sl. F. Weidenhoffrové z 13. července 1846.

[2]) Viz list téže z 13. července 1846, zejmena místo: — nebo si myslím, že Tebe ani Tvé okolnosti neznají a Tě snad za tak málo povážlivého drží, že bys byl v stavu se oženit, kdybys i ani jiné vyhlídky pro budoucnost neměl. Viz též H—ův list z 2./5. 1846 (str. 336 zde!), a to místo: »Proto nemůže být, abych se o nějakou jinou službu ucházel.«

sebedůvěrou docílenými již úspěchy, nesl vždy tíže a tíže rostoucí nedůvěru své nevěsty v svou hvězdu a odpovídal na její námitky vždy nevrleji a nevrleji, ba posléze již tak příkře, že ji tím bolestně poranil. (Viz listy její z 13. července a z 13. srpna 1846 a list Havlíčkův z 6. srpna t. r. Str. 346 zde!). A tak dospělo konečně k nevyhnutelné rozluce v poslední chvíli před ustanoveným již sňatkem.

Maje dříve před sebou jen listy Havlíčkovy, tvrdil jsem, že poměr tento zrušil on, a trvám na tom i nyní. Mohu tak činiti tím spíše, že se mi o tom nyní zároveň s listy sl. F. Weidenhoffrové dostalo, byť i nepřímého dokladu.

Zaslal mi totiž p. V. Zettl zároveň s těmito dopisy knížku, již nalezl též v pozůstalosti své babičky. Knížka ta má titul: »Poměnky. Sestře Fany obětuje upřímný bratr Emanuel« a na konci jest datum: 23. února 1848. Napsána tedy krátce před Havlíčkovým sňatkem s Julií. Zdobně vázaná knížka ta obsahuje na 25 stránkách in 8° vlastní rukou bratra sl. F. Weidenhofferové Emanuelem Weidenhoffrem napsané a jím složené verše, líčící vznik, průběh a konec milostného poměru Havlíčkova se sestrou onoho.

Pan Emanuel Weidenhoffer určil knížku tu patrně jen pro sestru svou, neboť když jsem mu před třemi lety dopsal, žádaje ho, by mi sdělil, z jakých příčin sešlo se sňatku tétéž s Havlíčkem, odpověděl mi listem daným v Napajedlích dne 20. září 1898 — žilť totiž tehda v městě tom jako soudce ve výslužbě — »že o tom, proč, jak a kdy se ten milostný poměr zrušil, nemá včil ani toho nejmenšího ponětí — že mu to vyšlo na čisto z paměti«. A nyní, když asi před pěti měsíci ve Vídni zemřel, dostalo se mi tedy jím samým napsaného vylíčení všeho toho, nač se již pamatovati nemohl nebo nechtěl.

Jakkoli mě nutí snaha po pravdě a spravedlnosti, abych zde dokladu tohoto plně užil, příčí se mi učinit to proti vůli zesnulého, uvedu tedy jen následující:

Kromě veršovaného úvodu, dotýkajícího se návratu Havlíčkova z Ruska, jeho vzplanutí k sl. F. Weidenhoffrové a uhasnutí této lásky, jest zde ještě sedm básní majících názvy: »U chaloupky«, »Dárek«, »Divadlo«, »Sanice«, »Maškara ve věži«, »Fany« a »Odjezd do Prahy«. Z poslední cituji tyto verše:

Odešel co student chudý,
opět vrátil se co mocný pán:
vyvracet chce lidu bludy,
šiřitelem světla chce být zván.

S Čechy mluví čtyř'krát týdně,[1])
a teď by si maloměstku vzal?
Proto také hezky vlídně
jako drvoštěp jí výhost dal.

Tu ovšem bratrská láska svedla Emanuela Weidenhoffra k takové nespravedlivosti proti Havlíčkovi, že podkládala jednání jeho tak nízké pohnutky, které ušlechtilé a poctivé povaze tohoto byly cizí. Život Havlíčkův, ležící před námi nyní již jako otevřená kniha od útlého mládí až po předčasnou smrt, vyvracuje co nejskvěleji takové podezřívání; skvrna taková na něm nelpí. Tím není řečeno, že byl snad prost lidských chyb, slabostí a poblouznění. Jednou z nich, k níž se sám opětně přiznává, byla popudlivost a prchlivost jeho, jinou pak, která mu právě tak mnoho nepřátel vzbudila, jeho často bezohledná, drsná přímost, ba příkrost. A právě tuto prchlivost, tuto příkrost, které bezprostředně asi zavinily náhlé přervání tohoto zasnoubení, lze snad jedině vytýkati Havlíčkovi, ač ovšem nemožno pronésti

[1]) Narážka na to, že »Pražské Noviny« a příloha jejich »Česká Včela« za redakce Havlíčkovy vycházely dvakráte v témdni, dohromady tedy čtyřikráte.

platného soudu ve věci té, když máme o ní svědectví nepřímé, jednostranné. Vždyť o tom, co se událo v srpnu 1846 v domě Weidenhoffrovském mezi Havlíčkem, jeho nevěstou a jejími rodiči, nemáme vůbec ani jediné zprávy.

Podobizna sl. F. Weidenhoffrové provdané Judmannové z konce let šedesátých m. s.

Jisto jest jen tolik, že dopustil-li se tehda Havlíček nějaké chyby, neučinil ničeho, čím by byl zadal své mužské cti.

Tím snad trapná věc tato, pokud dnes bylo možno, jest vyčerpána.

Listy sl. F. Weidenhoffrové otištěny zde sice věrně dle originalu, odevzdaného nyní do Musea království

Českého, ale chyby pravopisné a pokud bylo třeba, i grammatické opraveny.

Rovněž uložen do téhož Musea: ověřený opis knížky p. Emanuela Weidenhoffra, ježto si p. V. Zettl vyhradil vrácení prvopisu.

V Němec. Brodě 8ho Dubna 1845. [1])

Milý Karle!

Rozmilý Karlíčku!

Velkou radost mi způsobilo Vaše psaní, z kterého jsem se dozvěděla, že jste se po celou cestu příjemně zabavoval a šťastně do Prahy přijel, nebo se musím přiznat, že jsem velikou péči o Vás měla. Nyní jsem až posud upokojena, až na to, kdyby možná bylo, aspoň jen potajmu se na Vás podívat a s několika — překvapit. Byl byste spokojen? Co vše to platno, co bývalo nemůže nyní být; až zas podruhé! Však raději něco jiného. Na mysli se mně přemítá tak mnoho, a kdybych to chtěla psát, bylo by to všecko jen jedno. Ale budu pokračovat dále, vždyť mne ujišťujete, že mé chyby zle neposoudíte, a když jedno oko zahmouříte, tedy je snadno přehlídnete? Či že ne?

Především jiným (však odpusťte mé zvědavosti) se táži, zdaliž Vám popřáno bylo vyvolenou p. Gablera spatřit, a jestli se on sám až posud v Praze vynachází. [2]) Pak dále nesmím a také nemohu smlčet, že jsme, jak sám z pozvání uhlídáte, opět hráli a k jakému účelu. P. Št.

---

[1]) Dopis tento jest odpověď na list Havlíčkův z 5./4. 1845, otištěný zde na str. 247 a násl.

[2]) Míněna tu ona Louisa, o níž se Havlíček zmiňuje ve své odpovědi na tento list ze dne 10. dubna 1845 na str. 252 zde. Viz k tomu i poznámku tamtéž.

(Šťastný) se při tom všem, totiž opakované hře, dál tuze důležitým a v jiných domech stížnost vedl, jaké velké zaneprázdnění mu to vše působí. Ale čest, přítelínku, čest ta je nade všecko! Příhoda měl roli pana z Nemotoh, kterou obstojně provedl. Ale nešlo to tak přísně, jako když jste Vy tady mezi námi byl, to jsme si směli třeba zašpásovat, na gor jsme také nehleděli, i také recht se smělo říct: Nyní se smějte, jak Vám je libo, já to neřekla, ale jenom pozorovala. Ale smlčet to, Karlíčku, nerada bych byla, aby se to kdo z herců dozvěděl, že již mu to povědomo jest. Jak je slyšet, tak se prý na 19ho opět bude hrát, ale přípravy se ještě žádné až posud nekonají.[1])

Co se dotýká, můj zlatozlatičký, té knihy, nemohu jinak, než to Vašemu dobrému mínění zanechat; přál (-li) byste (si), abych se často modlila, tedy ať je v kůži, ale přece doložím, že já modlicí knihu dobře ušetřit umím.[2])

Nyní přichází řad na parasoly. Nechci Vám mnoho předpisovat, můžete volit dle Vaší chuti, jenom žádné zelené, nějaké hezké štráfované světlé nebo tmavé. Nedivte se, že píšu hned o dva, nebo jeden bude náležet Pepi[3]), a my bychom měly obě rády něco pařížského. Jenom nesmím opominout cenu vysadit, nebo jsou letos naše přijmy tak zouženy, že nám není možno víc, než asi 3 zl. C. M. na jeden vynaložit, ale kdyby nějaký tuze hezký byl, tedy nejsem od toho i 9 fl. W. W. za něj dát. Hleďte dva spolu podobné koupit; nemusíte

---

[1]) Hru Pan z Nemotoh, o níž zmínka v úvodu ke korrespondenci K. Havlíčka s p. Šrámkem, na str. 224 zde! byla dle toho po odchodu Havlíčkovu z N. Brodu tamnějšími ochotníky opakována. Zmínky o Antonínu Šťastném viz v téže korrespondenci na str. 232, 233, 235 a 237.

[2]) Mínčna tu modlitební kniha Růže Sionská od B. Jablonského. Viz str. 267 zde! a poznámku 1. tamtéž.

[3]) Sestře dopisovatelky.

je hned teď po Vackovi odeslat nebo by nám to bylo milejší až později je obdržet.

Ještě nějaká otázka, ale nehněval se, že takové věci se od něho dozvědět žádám. Zdaliž ještě dámy v Praze takové závoje na kloboučkách nosí, jako jsme měly na černých. Ty věci k tomu polštáři potřebné doufám co nejdřív obdržet, nebo bych hrozně ráda něco pro Vás pracovala.

Od sester následuje políbení za políbení, ode mne však, co ode mne? Kdybych napsala 100 těch nejlepších hubiček, přece jen jedna v skutku daná by byla lepší. Však že to předělat nemohu, tedy je trpělivosti zapotřebí. Měl se dobře, byl hezky zdráv, tak jako na něj si často vroucně vzpomínající

Fany Weidenhoffrová.

Psal hezky brzo a mnoho, nebo mne tím obveselí.

V Německém Brodě dne 18ho dubna 1845. [1])

Můj milý!

Když si někdy vřeleji vzpomenete na naše pospolu bytí, napište mi vždycky několik řádečků, jsou slova Vaše v posledním psaní. Však kdybych přísně dle nich jednala, musela bych jen neustále psát, nebo si velmi často co nejvřeleji na něho vzpomínám a Emanovi [2]) závidím, že Jemu tak blízko je a častěji s ním zachází. Nebo se musím přiznat, že s tou největší dychtivostí na psaní od něho čekám, abych něco potěšitelného o Něm se dozvěděla; co v jeho posledním ten pád nebyl, nebo mi dílem radost způsobilo, ale i také

[1]) List ten je odpověď na Havlíčkův dopis z 10. dubna 1845 str. 250 a n. zde.

[2]) Bratr sl. F. Weidenhoffrové.

(mne) zneupokojilo, nebo jsem se domnívala, že jste již v Praze uvykl. Nebo ví můj milý, že jestli máme někdy blíže k sobě přijít, totiž abych mu mohla jeho pokoj pořádat, co bych již nyní velmi ráda činila, musíme při-

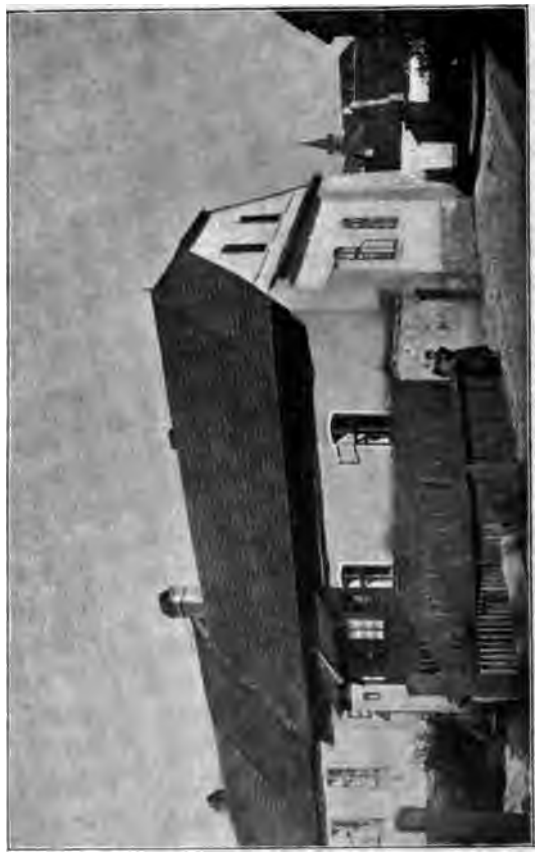

Pohled na hostinec »na Holubníku« v Německém Brodě. (K str. 223.)

vyknout a se spokojiti jenom srdečným na sebe vzpomínáním a blahodárného doufání se přidržet. Tedy pryč s takovou málomyslností a s těmi tmavými myšlenkami, které ho jen znepokojujou. A kdyby jedno

políbení ode mne bylo v stavu, aby zmizely, ani nevím, co bych za to dala, moci to vykonat. Ráda bych ho několika slovy potěšila, ale Bůh ví, že toho sama zapotřebí mám, by to někdo udělal; nejlépe On by to mohl udělat. Nebo nemyslil si, že jsem již tomu přivykla si Jeho vzdáleného muset mysleti, nebo že se mně po Něm nestejská; to by se velice mýlil můj dobrý Karlíček, nebo Bůh sám ví, kdy dle Vašeho vyřknutí Vás upřímně obejmouti mi popřáno bude. Toto pomyšlení mne zajisté k veselosti nepopudí.

Nyní musím Mu psát, že se opět k nové hře, totiž k Dobrému tónu připravujem. Včera v pondělí měli jsme první zkoušku a dnes již druhou; pan Št. (Šťastný) má při tom mnoho zaneprázdnění, nebo dělá, jakoby od jeho vůle všechno záviselo.

Pro dnešek tedy dost, již je pozdě; Pepi již pevně spí, přála bych (si), by se mně mnoho hezkého o Něm zdálo. Dobrou noc, Karlíčku.

Vy se mne ptáte, zdali Slabý postament již vyhotovil. O, můj milý, to tak hned nebude, nebo ještě posavad naň ruku nevložil; já bych se spokojila, kdyby jen ve čtyřech nedělích hotov byl, nebo nemohu se pochlubit, že bych nějaké pěkné květiny měla. Rezedky jsou ještě malé, ale přece mně již velkou radost způsobily. Dozvěděla jsem se, že by si Vaše matka nějaké míti přála; vzala jsem si tu smělost a odeslala jsem jí ty samé resedy, které bych Vám, kdyby bylo možno bývalo, byla s sebou dala, a že jí musely radost působit, jest důkaz neomylný ten, že to Lázničkové Loty sdělila, a jakou radost já při tom pocítila, nelze mi ani popsati.

V zahradnictví děláme zde malé pokroky, nebo není možná zimou dlouho pracovat. Není ještě zahrada docela v pořádku, protože ještě sem a tam ledová kůra zem kreje; právě nyní jsem toho oumyslu tam na-

hlédnout, zdaliž Cikánek tam je neb ne. Tedy odpoledne dál.

I co Mu nemusím také napsat, že nás navštívila Jeho milá matinka. Ó, jak tomu ráda jsem, že mně možné bylo, s někým o Něm vroucně a upřímně promluvit. Také jsme to učinily, hovořily jsme mnoho o Něm; mohu říci, bylo to libé zabavení, a přála bych si aspoň nejmíň dvakrát za týden takové. Ó, kterak jsem si myslela, kdyby také i tenkrát do dveří vstoup, jako když ponejprv jeho matka u nás byla, pamatuje se, můj milý? Napotom jsme jeli šlitáž — ó jak si to ještě všechno dobře pamatuju, a kterak ne? nebo si na všechny případnosti tak často vzpomínám, že mně nebude ani lze na ni zapomenout. Obzvláště když večer přijde, to si vždy myslím, zdaliž k nám přijdete, nebo mně žádný, co On je pryč, neříká: sedni si semhle, zde když sedíš to tě mám nejradši. Však darmo na to nyní myslet, co někdy bývalo a zase bude, viděl, můj drahý? On se musí také prozatím jen s kytarou spokojit; zajisté bude často zpívat, není-li pravda? Budu tomu velmi ráda, až mně tu píseň pošle, co se tak jako ta ruská zpívá, já jsem ji nezapomněla; právě v neděli jsme ji na Rozkoši zpívaly. Dobře udělal, že mi to k polštáři potřebné odeslal, hned v neděli počnu na tom pracovat a přičiním se, aby to brzy hotové bylo. Jestli pak již máte sesli a pult hotový? Co pak asi tomu Eman řekl, když toho psa uhlídal? poznal ho, že je ode mne? Neřekl opět mudrcky: to je dost, že ho někomu dala. A nebo to již zpozoroval, že jeden druhému nejsme lhostejni?

Ondyno jsme obdrželi z Jimramova psaní, kde nám vědomost dávají, že asi za osm neděl musí se stěhovat,[1]) tedy jestli Pepi (jak doufám) s nimi pojede, tak ji také

[1]) Míněn tu lékárník Hořínek a jeho choť Marie, roz. Weidenhoffrová. Onen převzal tehda lékárnu v Černém Kostelci. Viz též Havlíčkův list z 29./7. 1845, str. 301 zde!

brzo u Vás v Praze uhlídáte; ona se již těší, kterak Vás překvapí. Snad již do toho času tam také Fraunthalští[1]) budou, nebo panu Derektorovi je lépe, a Lízy nám také nechala vzkázat, že už doma jest, ale posud jsme tam nebyly, nebo nám nebylo možno; nyní všechno prodají a pak hned do Prahy odjedou. Také Vás snad nebude mrzet něco nového z Brodu se dozvědět, ačkoliv to tuze důležité není, nebo se to týká Letňanských Mary, která si známost s Příhodou zapřádá a velmi mnoho si záležeti dá ho k sobě přivábiti.

Nejvíce mne ale mrzí, že mám opět hráti, a k jakému oučelu; nebude prý tento příjem náležet ani zdejším chudým, ani se nebude ohled brát, že až posud divadlo zaplacené není, ale bude se hrát, aby se zaplatilo, co pan purkmistr s tím chlebem, který do Prahy poslal, ačkoliv ani k jídlu nebyl (nebo se teplý nakládal a prý celou cestu tři osoby na něm ležely) prohloupil.[2])

Ten list, jejž jste k mému psaní přiložil, a který Žákovi náležel, odevzdala jsem mu sama potajmu před zkouškou. On z něho měl velkou radost, nebo povídal že si ani nedůvěřoval, že ponejprv dobře viděl, tedy ho třikrát po sobě četl, zdali se nemýlí.

Chtěla jsem Vám toto psaní odesiat až po hře, totiž v neděli, abych mohla také psát, jak jsme hráli, ale přenechám to raději Žákovi, ať to udělá, nebo umí vše lépe posoudit, a druhá důležitější příčina jest, abyste mé psaní raději dříve obdržel; nebo mám napotom k doufání od Něho odpověď dostati, ačkoliv On mi říkával, že nebude jen tenkrát psát, když ode mne psaní obdrží, nýbrž častěji; udělal to také!

Dneska bych si velmi přála, kdyby tady byl, nebo napadá mě velká tesknost a je mně tak ouzko, že ani nevím co bych si tak potěšitelného mysliti měla, abych

[1]) Frauenthal = Pohled u N. Brodu.

[2]) Chléb zaslán z N. Brodu jako z mnoha jiných měst do Prahy obyvatelům stíženým povodní dne 25. března 1845.

se ustanovila; ale darmo, nebo ani v Brodě k dostání není, co by mne potěšilo, ba ani v lékárně není nic takového. Jak jest to divné, jindy jsem Mu (ví ještě nazad v pokoji) říkávala, aby si dal dělat prášky, které by ho uzdravily, a nyní bych je sama užívat mohla, ale nejsou více bez něho k dostání.

Měl se tedy dobře, nechal si tu šunku dobře chutnat ke které k zakousnutí mu ty nejlepší hubičky posílám. Psal mně jenom hned a mnoho, nebo každé jeho psaní nosím tak dlouho u sebe a denně ho čtu, pokud jiné neobdržím.

Od domácích mnoho poručení a ode mne ta nejvřelejší políbení.

Fany.

V Německém Brodě dne 11. Ledna 1846.[1])

Milý Karle!

Nemohu opominout k tomu sýru, který Mu Anna[2]) odesílá, také několik řádků připojit. Však se chci vystříhat, aby neměly tu nevlastnost na sobě, co ten sýr, totiž (býti) tak štiplavé. Chci Mu jen na jevo dát, že jak náleží zdráva jsem, co také s jeho strany ten pád bude a že očekávám den ode dne to dlouhé slíbené psaní, jež, až si oddechne, mně psát hodlá. Nemohu ovšem vědět, jestli až posud chvíli k tomu měl, ale nemohu Mu přece smlčet, jakou radost by mně způsobil, nebo každý den očekávám s netrpělivostí poštovskou, zdaliž mně od Něho psaní nese, ale vždy nadarmo. Nechci se domýšlet při Jeho dobré paměti, že by byl na to slíbené psaní zapomněl a nějaké ode mne očekával

[1]) List tento jest odpověď na krátký dopis Havlíčkův z 29. prosince 1845 otištěný zde na str. 321.

[2]) Anna, sestra sl. F. Weidenhoffrové.

nebo ví dobře, že na tak krátké psaní, jako to Jeho bylo, nemůže žádná odpověď následovat.

Noviny, jak Pražské tak Včelu, jsem hned od Vás z domu obdržela a také dobře přečtla, obzvláštně si pamatuju ten začátek ve Včele [1]) a potom to hezké žihadlo; no to jak náleží píchlo pana T. Nejvíce nás pohnuly také ty známé nápisy do památníku a musely jsme se od srdce smát, je ve Včele vidět. To je patrno, kdo je špekulant. [2])

Nyní Mu nebudu nic více psát až na ono psaní. Měl se tedy dobře a byl hodně zdráv. Já ho líbám jak nejlépe možno jest na papíře.

S Bohem.

Fany.

V Německém Brodě dne 23. ledna 1846. [3])

Můj milý Karle!

Tuze ráda jsem tomu, že jsem za tak dlouhý čas opět psaní od Tebe obdržela; nebo vskutku jsem nevěděla, co o tobě si myslit, když na mé psaní ani Vacek žádnou odpověď nepřivez. Nyní jsem ale opět uspokojena, žes byl tak hodný a po poště psal. Nejvíce ale obdivuju tu velkou změnu v Tvém plánu stranu té hlavní věci. Já jsem své kroky dle něho zařídila a tím

[1]) Tím »začátkem« ve »Včele« míněn v 1. čísle r. 1846 tohoto listu otištěný Havlíčkův epigram »Česká modlitba« (Svatý Jene z Nepomuku! drž nad námi svoji ruku ...) = Dnem 1. ledna 1846 počal Havlíček redigovati »Pražské Noviny« a »Českou Včelu«.

[2]) Viz o tom Havlíčkův list z 19. ledna 1845 a poznámku na str. 323 zde!

[3]) Odpověď na Havlíčkův list z 19. ledna 1846. (Str. 323 a násl. zde!)

způsobem s uspořádáním svých potřebných věcí velmi nespěchala, tedy Ti musím psát, že o masopustě ani řeč není, a pakli to nebude moci hned po velkonoci být, jak snad Ty si myslíš, tedy si jen sám vinu přičítej; nebo se budeš bezpochyby ještě na to pamatovat, ans' mně pravil, že si mohu po svatbě třeba ještě čtyry neděle aneb ještě dýl v Brodě ostat; z toho jsem soudila, že po mé přítomnosti v Praze velmi nebažíš, ačkoli mně se tato myšlenka nikdy lhostejnou stát nemohla. Budu tedy všemožně hledět a všechno tak spořádám, abys po velkonoci dlouho na mne čekat nemusel a já, jak sám pravíš, mou moudrostí Tobě v nějakých věcech nápomocna být mohla. Nediv se, milý Karle, že beze všech okolků a upejpání toho upřímného slova Ty užívám, proč by toto slovo péro nenapsalo, které jsem z Tvých úst tak ráda slyšívala, a Tebe také tak nazývala, a jak dá Bůh, brzy na vždycky ho užívati budu.

Stran toho šráku, který Ti Slabý [1]) neudělal, jsem se hned postarala, a on mně ujistil, že na budoucí cestu dojista hotový bude. Ale dobřes udělal, že jses v psaní o něm zmínil, poněvadž jsi po Vackovi [2]) ani mně ani domů nic nepsal, tedy mu strany šráku žádný nic nevzkazoval a on při své sprostnosti se domýšlel, že ho snad ani více nechceš mít. Nyní jsem mu ale ostře nařídila, že dokonce hotový být musí. Co se věci, které pro mne dělat má, týče, snad též také hotové budou jestli jen pravdu mluví, to se potom okáže, aby to nebylo pozdě. Také se tě musím optat, zda-li ta almara někde mimo čeledník bude moci stát; kdyby nemohla to by bylo hrozně zle. Tvé záslony mi již, jak náleží, pí. Vacičková popsala; také nevím, kde se to dovědět mohla, že pro tebe něco sestra k záclonám háklovat

[1]) Truhlář v N. Brodě.
[2]) Povozník v N. Brodě.

měla, ale že prý by to dlouho trvalo, nežli by všechny hotové byly, tedy jsi's něco jiného opatřil. Ovšem je pravda, že jsme každá úlohu dvacet loket krajek uháklovat dostaly, však co se sestry týče, nemůžeš žádné očekávati, nebo již přes týden je nemocna, ani jí nic nechutná, chodí tam p. doktor. Však co se mne týče, jsem se, jak náleží přičiňovala a již skoro čtrnáct loket hotových mám; jestli je však nyní více potřebovat nemůžeš, tedy si z toho docela nic nedělám, nebo je snadno k něčemu jinému potřebovat mohu. Také mně povídala, že prý máš novou almaru, ale o zrcadlu nedělala ani zmínku, bezpochyby že byla omámena; nebo se chci vsadit, že zajisté v jejím živobytí ponejprv v ráji byla, může ale být, že až po smrti ji p. Bůh tam přijme. Ty ale ho po smrti na žádný pád očekávat nemůžeš, poněvadž jsis ho spořádal za živobytí, a také sama toto přirovnání držím docela za přirozené; nebo to víš tak dobře, ba ještě lépe než já, že v ráji se jenom dvě osoby vynacházely a u Tebe je ten samotný pád, nebo v celém bytě jsi Ty a Šrámek jediní obyvatelé;[1]) jak by ale tam přibyla nějaká třetí osoba, tedy přestává sám od sebe rájem být, jen Tě Bůh chraň před zavádivým hadem.

Jedenadvacátého jsem si často na večer vzpomínala kterak se budeš do českého bálu chystat, nebo jsem se to již spíše z novin dověděla, kdy dáván bude. Ovšem že v Brodě také na ten samý den bál držen byl, však tenkráte jsme se museli spokojit jenom u okna Vajzového se dívat, kterak se tam do síně shání, ani jsme na tom podíl vzít nemohli. Nebo v těch okolnostech, v kterých se nyní vynacházíme, zajisté jednomu všechna chuť k tanci zajde. Nebo patnáctého, totiž ve čtvrtek

[1]) Josef Šrámek, někdejší filosof litomyšlský a ochotník německo-brodský. Viz o něm v úvodu k jeho listům. Dle toho bydlel tedy v té době u Havlíčka.

v noci na pátek, se otec tak tuze roznemoh' že oba doktoři nám všechnu naději docela odebrali a nás docela připravili, že žádná pomoc již není; byl také u nás p. páter Javůrek pantátovi s p. Bohem, dal mu též již poslední pomazání; i otec též nás všechny požehnal a se rozloučil, však nikoliv slovy; nebo když na něj ta nemoc přijde, sebere mu všechen dech, a on není více v stavu k nám slovo promluvit. Také jsme hned v noci poslali kočár do Chrudimi pro bratra, který rychle přijel v pátek odpoledne v tom mínění, že již snad náš milý otec mrtev jest; nebo o půl jedenácté v noci jsme pro něho poslali, chce-li otce ještě při živobytí zastihnout, tedy aby nemeškal, a vskutku čekali doktoři, že s tíží dvanáctou hodinu přestojí. Ale Bohu chvála po dvanácté hodině cítili, že se lepší, však ale přece teprve o 6ti hodinách ráno od nás odešli. Nyní je tak slabý, že sotva pokoj přejde a málo co jist smí, tedy vidíš, milý Karle, jak stísněni jsme a že zajisté v tanci bych žádné radosti nenašla, já jen jsem si pořád přála, kdybych jen od Tebe brzo psaní obdržela, že se zajisté potěším. A vskutku je tomu tak, nebo jak Tvé psaní spořádáno, a co mně tam sděluješ, potěšilo mě více než deset brodských bálů, a přála bych si, kdyby Ti bylo jen možné, bys mně mohl obzvláštně nyní v této smutné případnosti častěji psát, co také, jak doufám, dle možnosti uděláš. O tvém bytu mně již bratři též psali, že se jim, jak náleží, dobře líbí a že častěji Tebe navštěvují; oni jsou též se svým nynějším bytem spokojeni. Mimo ty banknoty jim odevzdat měls' 7 dvacetníků, tedy ses' dobře pamatoval.

Také bych ráda, kdybys mně koupil asi za 1 f. 15 kr. w. vlny, jakous již jednou pro mne kupoval; nemusí být právě černá a červená, mohou být jiné dvě barvy, bude to náležet mně na střevíce, tedy vyber dle svého vkusu. Můžeš mně ji odeslat po Vackovi a za-

platit těmi penězi, co máš na pytlíček. Buď hodně zdráv, líbám Tě co nejupřímněji.

Tvá

Fany.

V Brodě Něm. dne 9. Února 1846.[1])

Milý Karle!

Právě dnes v pondělí jsem obdržela od Tebe psaní, když jsem nejvíce zabavena byla děláním cukrových věcí pro Stejskalovou Rozi, která mě o to velmi žádala tak, že mně nebylo lze jí tuto žádost odepřít; nebo ve středu má svatbu s p. Bořickým. Mrzelo mě to velmi, že jsem nebyla v stavu ani Tvé psaní, jak se patří, hned přečísti, až když jsem to trochu odbyla a právě to mínění měla tobě hodně mnoho psáti, co náhoda nechce, přijde Lori R. a zase mě zdržela. Tedy si z toho mnoho nedělej, že mé psaní bude kratší, nežli jsem oumysl měla; nebo dnes musí být na poště. Co se mého milého otce týče, jest mi s radostí psáti, že se již znamenitě zlepšil, tak sice, že s dovolením dokt. jsme do bálu 8ho šli; co se ale dotýká onoho bálu, o kterém Ty píšeš, musím se hned přiznat, že to být nemůže, nebo sotva jsem o tom zmínku udělala, hned jsem pozorovala, že by to proti mysli rodičů bylo, a to si můžeš snadno pomyslit, že v těchto okolnostech člověk zajisté to udělá, co rodiče více těší. Ovšem bych Tobě tím byla radost způsobila, ale já vím, že to sám nahlídneš, že jinak jednat nemohu.[2])

---

[1]) Odpověď na list Havlíčkův z 27. ledna 1846 započatý a 5. února t. r. dokončený. (Str. 326 a násl. zde!)

[2]) Jedná se tu o bál v Polné na který Havlíček se svou nevěstou chtěl jíti Viz o tom citovaný Havlíčkův list z 27./1. 1846 zejm. str. 331—332 zde!

Ostatek bych se z toho jistě radovala, kdybych Tě opět vidět mohla; ale představ si to lépe sám, když povídáš, že ze začátku budem muset hospodařit, tedy nebude škodit, když půjdeš dobrým příkladem napřed, nebo by Tě to při nejmenším 10 zl. stř. koštovalo. A posavad nevím, jak bys to udělal, abys hned v pátek odjet mohl, nebo bys neměl ani noviny na neděli hotové, což ovšem ne má, nýbrž Tvá starost jest.

Tedy jses již také p. Zapovi zmínil o tom hříchu, jejš dokázati chceš? Zde čekali od neděle k neděli na naše ohlášky, a ačkoli se žádným o tom nemluvím, přece se o mne lidé mnozí starají, zdaliž nebudu mít nouzi a po 6ti letech snad dokonce myslí, že budu muset hlady zemřít; to jsou brodští proroci.

Nejvíce mě mrzí v Tvém psaní, že jsi čekal s dopsáním svého psaní až na radostnější dobu; co pak jich má tak zřídka můj Karlíček? Nyní Ti musím napsat, co jsem dala dělat k Slabému. Jednu jarmaru z jasanového dříví a potom dva weſchaftny. Do čeledníka hodlám postavit postel pro děvečku, potom jsem chtěla dát také si zde něco takového udělat, aby v tom mohly být hrnky a jiné nádobí, poněvadž ale píšeš, že výklenek ve zdi je, tedy si dám jenom ještě sprostý stůl dělat, snad se to tam dá sestavit. Nejhůř je o tu kuchyňskou almaru; nebo tam, co ty pravíš, ji dát nemohu, nebo celý den tam slunce svítit bude a to by se mně máslo rozhřálo a všelijaké věci zkazily, a to místo k jiným věcem pohodlnější bude. Co se tedy jiných věcí týče, si myslím, že by v prvním pokoji mimo jiný nábytek dvě postele stát mohly, ale v druhém pokoji musí přece ještě jedna stát; jestli jsou ty pokoje tak velké jako naše, tak se tam ten nábytek dobře srovnat dá, ale Vacková povídá, že jsou o něco menší. Stolek k šití si též v Praze koupím aby byl hezký. Ty krajky, co již mám uháklovány, spotřebuji k postelím na rámy k dekám. Ostatek to musím říci, že se jak

náleží se šitím popiluju, aby jen vše hotovo bylo. Šeborka mně pořád pomáhá šít, i Slabý bude hotov s těmi věcmi do velkonoc. Jenom piš, jestli jsem to dobře dala dělat; v sobotu očekávám od Tebe psaní. Zdaliž pak již Gábler odejel do Paříže? Žák zde stonal s tváří mnoho neděl, včera prý odejel. Ráda bych ještě mnoho psala, ale musím to nechat na podruhé; nebo by poštu zavřeli a psaní bys v patřičný čas neměl. Líbám Tě mnohonáctekrát — s Bohem!

Fany.

V Něm. Brodě dne 15. Února 1846.

V sobotu ráno, hned jak jsem procitla, byla má první radostná myšlenka: Dnes obdržíš od Svého Karla psaní. Myslela jsem si, co mně asi budeš všechno psát a ustavičně jsem jenom na to myslela, tak že jsem na každé pohnutí v domě pozor dávala, zdaliž nejde již poštovská. Však ale když ta hodina přešla, kde obyčejně psaní dostávám, zmizela též má naděje a přepadla mě lítost, tak že jsem hořce plakat musela, anž jsem viděla, že jsi mou žádost (hned také jednou mé psaní zodpovídat) nevyplnil.

Neodkládej více (jakos' to posledně udělal) mně psát až na veselejší okamžení, piš mi jen vždycky hned, jak čas k tomu máš, nemysli si, že je mně jen tenkrát Tvé psaní vítané, když bys ho psal v růžovém rozmaru, nikoli! svěř mně i to, co Tě třeba mrzí, a buď jist, že mě i to potěší; nebo to bude důkaz Tvé důvěry ve mne, beztoho přijde již brzy ten čas, kde budu mileráda s Tebou snášet všechny radosti i též nepříjemnosti, nebo růže vždy nekvetou. Kdybys jenom věděl, s jakou dychtivostí vždycky psaní od Tebe očekávám, zajisté bys nikdy s ním neodkládal, a právě nyní, kde blízko svého cíle jsem, jsem nedočkavější než kdy jindy, snad proto,

že se mně zdá, že Tobě víc náležím nežli svým domácím, alespoň můj duch se neustále jen s Tebou baví, a divím se sama sobě, že jsem něco na rub neušila, nebo nic jiného teď beztoho nedělám; v kuchyni jsem už týdnu zbavena, jen abych se ničím nezdržovala.

Ty opony sem jenom pošli, já je ušiju, ale musíš psát, jestli je chceš mít hned, anebo až tam přijedu, abych je s sebou vzala.

Včera večer, poněvadž jsem již teskností doma obstát nemohla, šla jsem (ačkoliv na polo nemocna, nebo mám kašel a hroznou rýmu) k Tvé milé matce; to se rozumí, že jsme mnoho o Tobě mluvily. Ona mně vypravovala plna radosti z Tvého psaní, jak se Ti dobře vede a že docela spokojen jsi; také žes jí psal, aby na leto k Tobě přijela. Doufám, milý Karle, žes jí též nesmlčel, kdy sem přijedeš, nebo by mně to bylo velmi nemilé, aby snad o tom posavád nevěděla. Já bych jí to byla již sama řekla, ale za jedno není k tomu nikdy příležitost, a za druhé mně slova na jazyku mrou, když bych jí chtěla něco o tom sděliti.

Od nějakého času mám příležitost s Tvým bratrem pokaždé, když k Vám přijdu, mluvit (neboť teď již neodejde) a musím Ti říci, že se mně jak náleží líbí, tak že ho mám trochu na místo Tebe ráda (ale nebuď žárlivý), a napsala bych, že ho mám proto ráda, že ve svých způsobech se Tobě podobá, ale neudělám to, Ty bys byl pak na to pyšný. Také jsme včera čtli v Dít und Weſt tu pochvalu od p. Tomáška, myslela jsem, že se to snad Tebe týče, ale bratr mně hned řek, že ty pod své spisy nedělávàš hvězdu, nýbrž křížek nebo nůžky a že později teprve dostanem to, jak se onoho zastáváš.[1])

[1]) Hudební skladatel Václav J. Tomášek napsal v své autobografii v Klarově almanachu »Libussa«: Um meine Muttersprache nicht ganz und gar zu vergessen, schrieb ich: Šestero písní v hudbu uvedených pro jeden hlas při fortepianu«. To vytkl

Také mně piš jenom brzo stranu toho nábytku, zdaliž se všechen, jak jsem Ti psala do těch pokojů směstknat dá a není-li místo nikde jinde na tu jarmaru než v těch dveřích, tedy bude nejlépe, když mně míru pošleš. Také jsem si myslela, zdaliž by se to všechno nedalo lépe srovnat, když bys v druhém pokoji psal, nebo jsou do druhého pokoje troje dvéře a do třetího jenom jedny, následovně by se tam mnohem víc nábytku vešlo; no vždyť to uhlídáme, jak se to dá nejlépe spořádat.

Ve středu bude zde slavný bál, bude ho dávat sám p. pulmistr, budou prý pozvány také okolní vrchnosti, k. p. jako je Fraunthalská; Brodský snad bude málo kdo pozvaný, jenom leda honorace; jindy jsme se mohli mezi ně počítat, ale teď bude tomu konec, nebo pantáta již před několika nedělemi dal k magistrátu resignaci. Ale jestli nás přece pozvou, nevím, zdaliž půjdeme, nebo co se mne dotýče nemám velké chuti, bude to všechno tuze skvostně oblečeno, a mě by mrzelo nějakými přípravami čas mařit, nebo ho nemám nazbyt a potom ještě nevím, co by tomu pantáta řek', že do bálu zase chceme jít. Ovšem jsme byli jenom teprve na jednom, ale nemocnému člověku se to protiví, když nějaké přípravy k veselostem dělat vidí. Dnes ráno se pantáta ponejprv dobře zaopatřený procházel chvilku na čerstvém povětří na pavlači. Nemohu Ti, milý Karle, popsat, jak z toho radost mám, že opět sám žádal tam jít, nebo je to důkaz, že se lepším býti cítí, a já opět tou nadějí obživuji, že se té radosti

---

Tomáškovi některý z přispivatelů »Pražských Novin,« v čís. 3. z 8. ledna 1846 (nikoli Havlíček). Proti tomu ozval se Tomášek dosti hrubě v časopisu »Ost und West«; této odezvy týká se právě zmínka v tomto listu. Odpověď na to, kterou sl. F. W. očekává, dal Tomáškovi Havlíček v »Pražkých Novinách« z 5. úuora r. 1847 čís. 11. S. 44. Viz dr. Zdeněk V. Tobolka »Karla Havlíčka Borovského politické spisy I. 357 a násl.

dočkám, že z ruky otcovy Tobě odevzdána budu. Ovšem, můj milý, byla by má radost dvojnásobná, kdyby též i Tvůj otec na živu byl, ale marné takové myšlení, jež se v skutek uvést nedá. Nyní jsem Ti toho tolik napsala, že si naději na brzkou odpověď od Tebe dělat mohu; neodkládej s ní až po Vackovi, to je dlouho, ale piš jak toto psaní obdržíš (jestli budeš moci) hned po poště.

Ještě něco: dals si tu velkou židli již dělat, snad bude do té doby než tam přijdu, hotova; to si mně přece dovolíš někdy do ní sednout, a jestli ne zrovna do ní, tedy na Tvůj klín když v ní sám sedět budeš, viď že ano?

Budeš-li ještě hodně chodit do bálů, tancuj též i za mne.

Líbám Tě co nejvíc možno na papíře a ostávám

Tvá upřímná Fany.

Postscr.

Buď tak laskav a kup mně dle těch vlněných vzorů hedbáví k háklování patřičné od zeleného a červeného od každého 4 přadýnka a od braun 6 přadýnek. — Posílám tři dvacetníky, nebude-li dost, tedy dosadím; nebudeš-li mít čas to teď po Vackovi poslat, tedy to nech až na podruhé.

Posílám Ti též kobližky, nech si je dobře chutnat! Ta vlna se mně líbí, vybrals hezkou barvu.

Nedělej si nic z toho, že špatně píšu, mám ošklivé péro, a že chybně píšu, mně odpusť, já se přičiním v Praze, abych se naučila.

Sine dato.[1])

Milý Karle!

Nehněvej se, že Tě, kdy beztoho mnoho práce máš, ještě jinými pletkami obtěžuju. Buď tak laskav a kup mi ještě dle následujících vzorů od každé barvy jedno přadénko. Odesílám Ti sice jenom 10 kr. stř., to ovšem se Ti ještě dva krejcary nedostanou, ale ty mně můžeš ze své kapsy přisadit, a až se jednou sejdem, budem teprve jeden druhému oučet skládat; buď svědomitý, abys dobře potom obstál.

Tu žádanou kytku Ti též odesílám, nevím však, jak se s ní zachovám, neb jsou ty kytky trochu pomačkané; ale to nic nedělá, ona bude přece dost dobrou službu dělat do té doby, než čerstvé budou. Až já tam budu, vezmu si to na starost; jen tuto hezky do rohu srovnej a nebude-li chtít držet, tak ji za ty krajní lupeny k tomu rohu přišpendli.

Ani mně nic nepíšeš, jaks' ten masopust skončil, ale dozvěděla jsem se to přece z novin, jak se Ti bál ve sv. Václavské lázni líbil, protožes mohl hodně tancovat.

Ten stolek do kuchyně jsem nedala dělat z té příčiny, že nevím, jestli si ho sám teď koupíš a nebo ne. Stranu těch žíní jsem s matkou mluvila; ona Ti bude stran toho sama psát. Ten šrák jsem dala též dělat, bude prý hotov s mými věcmi. Já jsem si chtěla ten nábytek dát dělat z dubového dřeva, ale Slabý[2]) mně to vymluvil, že z jasanu lépe vyhlíží a na barvu se s dubem dobře srovnává. Teď Ti nebudu více psát leda až po poště, neb třeba bych neměla mnoho co psát mám za to mnoho šití.

Fany.

---

[1]) Jest to odpověď na Havlíčkův list z 21. února 1846 (str. 333 zde!)

[2]) Slabý, truhlář v N. Brodě.

W Německém Brodě dne 13ho Července 1846.[1])

Milý Karle!

Poněwadž se od Tebe tak dlouho žádného psaní dočkat nemohu, které by mně zprávu o twé náwštěwě w Slaném podalo, odhodlala jsem se sama o tom zmínku udělat. Předně bych ráda wěděla, co naše Anna dělá, potom jak jsi tam wůbec spokojen byl, a zwláště to jak se Ti slečna Hemerková líbí; nebo wěz, kdo u té w milosti jest, musí si to za welkou čest pokládat, nebo u ní to není jen tak lehko se zalíbit.

Milý Karle, mně již nastanou opět nowé nesnáze stran nábytku, nebo u Wajza ho nemohou již delší čas mít. Hned od patnáctého Čerwna máme zde nowého pana purkmistra, který u Wajzů si byt najal a následowně jsem musela nábytek pryč wzít a být ráda, že tetička Halamásková byla tak dobrá ho pod swou střechu přijmout. Wšak ale o wagacích budou w těch pokojích dáwat nowé stropy, tak následowně tam zůstat nemůže, a já newím nyní, co wlastně s ním mám dělat, nebo doma ho míti nemohu. Tedy si newím jiné pomoci, než kdyby se nějaký kupec naň hodil, ho prodat. Žádám Tě tedy, kdybys mně w této důležitosti swou radou nápomocen byl. Můžeš si snadno pomyslit, že mně to tuze milé není, ten nábytek muset u Halam. mít, nebo sám wíš, jak mě wšelikým spůsobem špičkujou. A není ještě dost na tom, že ti brodští tak smýšlejí, ale ještě se k nim připojil strýc z Budějowic, který zde o Božím Těle byl a swé úsudky pronesl, a co již je nejdiwnější, že se i p. bratranec w Hlinsku o mne tím způsobem stará. Widíš, mně už toto nyní tak jako jindy na srdce nedoléhá, nebo si myslím, že Tebe ani Twé okolnosti neznají a Tě snad za tak málo poważli-

[1]) Jest to odpověď na list Havlíčkův z 27. června 1846. (Str. 338 zde! »W« v tomto a násl. listech oblíbila si sl. F. W. patrně po příkladu Havlíčkově.

wého drží, že bys byl w stawu se oženit, kdybys i ani jiné wyhlídky pro budoucnost neměl. Nemrz se, můj milý, že Ti takowé wěci píšu, ale Ty neweříš, jak to

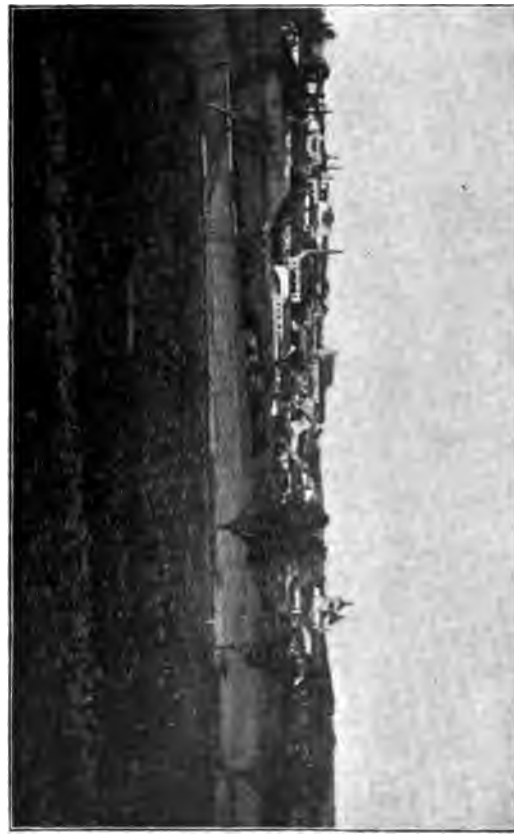

Pohled na Německý Brod.

přece jen bolestné jest, muset toto jen sám w sobě uzawřené mít, a nemoci si ani nikomu postesknout.

Co se týče, milý Karlíčku, toho, co Ti snad, jak sám píšeš, nepokoj působí, owšem by mohlo i mě nespokojenou dělat, wšak mně ale wždy hned napadne,

že nemáš tak zlé srdce, abys snad někdy se mnou newlídně nakládat mohl; nebo mně znáš, že když se na mne oboříš (kdy jsem to ani nezasloužila) mě hned wšechna srdnatost opustí, a si ani tak hned nedůwěřuju, se tebe na něco ptát. Doufám, že když budeš chtít se i w tomto způsobu ke mně zmírnit, můžeš; wiď že to udělat chceš?

Musím Ti také napsat, co se s Twým a mým psaním na p. dok.(tora) přihodilo. Hned 30^{ho} Června jsem tato psaní, to se rozumí pod jednou obálkou, zde na poštu dala, hned ale čtwrtý den obdržím od Pepi psaní, která na mne usiluje, že neodpowídám. Já tedy nelenovala a psala jsem hned, že jsem 30^{ho} psaní odeslala, a to její, že je od prwního Července adressowáno, tedy že ho nepochybně asi o den později dozajista obdrží. Wšak ale nadarmo; ona mně již zase w neděli odepsala, ale jenom na to, co z druhého psaní wyrozumět mohla, a píše, až p. doktor to psaní, které Bůh sám wí kde chodí, obdrží, že hned odpowídat hodlá. A ačkoli z mého psaní četl, že jsem již dle swého srdce wolila, nedá si to přece docela wzít, a chce se mne totiž co wlastenku učit znát. Myslím si ale, až si to lépe předloží, že od toho úmyslu ustoupne, obzwláštně jestli Twé psaní přece obdrží.

Bratr Wojtěch se před několika dny co horliwý wlastenec z Pešti nawrátil; powídá mnoho, jak se tam Čechowé scházeli w kafírnách a Wčelu a Pražské Nowiny čítali. Přinesl si také od každého památní lístek.

Nyní Ti newím pranic psát, leda to na srdce wložit, bys mně hned psal, nebo aspoň brzo mnoho psal, nebo widíš, že mám tak málo radostí; neodepři mi tedy tu, kterou mi tak snadno způsobiti můžeš.

S Bohem. Líbá Tě upřímně

Twá

Fany.

———

W Německém Brodě 3ho Augustu 1846.[1])

Milý Karle!

Welmi příjemně mne překwapilo w Twém psaní, žes nahlédl, že ten Twůj starý byt se pro naše hospodářstwí nehodí, a tak jiný skoro již najal, který owšem w třetím poschodí jest; ale přece raději ty jedny schody přejdu, než být tak stísněna. A jak widím, musí ten byt jak náleží pořádný být.

Co se ale dotýče těch 40ti kr. stř. den ke dni, bych Ti radila, abys to newěřil, že by to prawda mohla být, nebo nejsem w těch wěcech tak nezkušená, abych si to mohla představit, a budeš widět, že než rok obejde při skromném hospodářstwí, jak jsem již psala, 700 stř. wyjde. Proto si své příjmy s wydáním porownej. Ale že jsi se panu Šafaříkowi w této wěci neswěřil, není dokonce chvalitebné, nebo když tak od něho záwisíš a on Tobě dobrý jest, měl bys s ním co se zkušeným a moudrým pánem (se) poradit, nebo věř mně, když tak docela dle swé hlawy jednáš, mohlo by to mít pro nás nepříjemné následky, a tak bys i u mnohých na wážnosti ztratil, co by mne hrozně rmoutilo a cit můj uráželo. Ty řekneš, že jsou to mé moudrosti a že Tě jenom neustále na diwné wěci upomínám, ale nediw se nebo jsem neustále w takowých myšlenkách pohrouženа, které na mne tak oučinkujou, že mně není lze se z nich wybrat.

Ty píšeš, že by Ti p. Šafařík nemohl radit, poněwadž se sám asi we 24ti letech oženil, to ale newíš, jaké jeho postawení bylo.

Tedy již také snad Gabler k Tvé swatbě by zde byl; toť by nás wšecky jak náleží těšilo, když bys tak

[1]) Odpověď na list Havlíčkův z 30. července 1846. (Str. 341 a násl. zde!)

mnoho mladých pánů s sebou přiwezl. Buď tak dobrý a to přiložené psaní mým bratrům odewzdej, nebo newíme, když se od Jakuba stěhowali, kde zůstáwají.

Jaký pak jsi udělal kontrakt u Medaua, a budou-li od nowého roku také Nowiny s ouředním listem wycházet? Nyní již dost. Měj se dobře, líbám Tě mnohonáctekrát.

Twá

Fany.

To psaní odewzdej hned.

V Německém Brodě dne 13ho Srpna 1846. [1])

Milý Karle!

Obsah onoho psaní, které mi Eman od Tebe přinesl, nebyl takowý, jak jsem já očekáwala. Owšem jsem byla připravena na nějakou domluwu za swé starosti, ale že bys byl w stawu mě pro mou bázliwost a newědomost tak ostře odpowídat, jsem se zajisté nenadála. Což pak neznáš slowa, kterými bys mě mohl wlídněji z bludu wywésti? Musil jsi právě takowá wolit, která se mého citu tak bolestně dotýkají? Abys je byl schwálně wolil, o tom pochybuji a domníwám se, že se to stalo pouze z překwapenosti. Ale buď jak buď, z předsewzetí nebo z překwapenosti, na mne přece tuze účinkowaly, a já jsem si tedy umínila, že budoucně raději každou takowou myšlenku sama snesu, než bych Ti ji psala a tím způsobem Tobě mrzutost působila. Domníwám se, že s tímto jednáním budeš spokojen.

---

[1]) Odpověď na list Havlíčkův ze dne 6. srpna 1846, otištěný zde ná str. 346 a násl.

Také jsem se dowěděla, že jsi we Wysokém Mýtě se zdržel a tam na faře obědwal. Doufám, že mně snad přece budeš psát, jak jsi se wůbec na té celé cestě měl.

Také Tě očekáwal Franc [1]) w Nowém Městě, nebo prý jsi mu slíbil, že tam 7^ho^ Srpna přijedeš, a nechtěl wěřit, když k němu pan páter Jawůrek přišel, že bys Ty nebyl také s sebou. Možná, že tam dnes Pepi Twůj bratr s bratrem Janem dorazí, nebo se wydali we čtwrtek na cestu do Rakous a snad také ještě dál se odeberou.

Tuto Ti odesílám, co zapotřebí k ohláškám; p. děkan napsal, co wšechno Ty musíš mít, chceš-li ke kopulaci přijíti. Ale neulekni se toho jako já, nebo teď teprwe widím, že se wdáwat mám, a není diwu, když nyní políwku přesolím nebo něco obráceně udělám, neb mne nyní napadnou wěci, na které jsem zajisté nikdy nepomyslela. [2])

Není-li pravda, milý Karle, že to i Tobě nebude lhostejno?

Nyní očekáwám od Tebe brzkou odpowěď. Líbám Tě co nejwíce.

Fany.

Až budou měť být ohlášky, musíme ještě na děkanstwí wzkázat; tedy piš do té doby, kdy dozajista.

---

[1]) Míněn tu bratr Havlíčkův František, zdržující se tehda ve Vídeňském Novém Městě.

[2]) Lístek německo-brodského děkana, který tomuto dopisu byl přiložen, a který mi již dříve zároweň s jinými památkami zaslal p. František Havlíček, zní:

Der Bräutigam muß zur Copulation folgendes mitbringen:

1. Taufſchein.
2. Religionszeugniſs.
3. Verkündigungsſchein.

Stowitſchek
Dcht.

Ke korrespondenci Karla Havlíčka se sl. F. Weidenhoffrovou.

Příloha I.

Havlíčkova kritika Tylova „Posledního Čecha"

k str. 288 a násl., pak 292 a násl.

(»Česká Včela« čís. 52 z 1./7. str. 211 a čís. 53 z 4./7 1845 str. 215.)

Poslední Čech.

Novela od Jos. Kajetana Tyla.

V Praze 1844. I. 212. II. 198. [1])

Bystré, požehnané zrůstání naší literatury povinnost nám ukládá, bychom si již přece zošklivili obyčejnou až posud kritiku, která uznává každou rýmovačku za báseň, každé vypravování, v němž se někdo ožení neb oženiti nemůže, za novelu, a jenž vůbec každou tištěnou věc milým, potěšitelným kvítkem na poli naší literatury nazývá. Takový stav kritiky vede k mnohopisalství, které můžeme pro vlastní výstrahu pozorovati na našich závistných sousedech Němcích, přišlých skrze to v posměch u ostatních vzdělaných národů; a neučiní-li se u nich tomu nějakým způsobem přítrž, bude konečně veškerá Německá říše jedinou velikou tiskárnou a bibliotékou, a všichni Němci zanechavše jiných zaměstnání budou toliko knihy psáti, překládati, opisovati, tisknouti,

---

[1]) Kritiku tuto napsal Havlíček dle zmínky v listu k sl F. Weidenhoffrové z 10. června 1845, str. 279 zde, v noci z 9. na 10. června udaného roku. — Opětně otiskl ji Václav Zelený v »Sebraných spisech Karla Havlíčka«, vydaných Svatoborem r. 1870, str. 177 a násl. Poněvadž toto vydání již dávno rozebráno a jinde úplný její otisk se nenalézá, připojen zde jako příloha I. Totéž platí o příloze II. a III.

přetiskovati, prodávati, pořádati, hlídati, oprašovati — a konečně i jísti, jimi se odívati a při nich ohřívati. Pro její velikou škodlivost považujeme tuto německou kněhmanii k svému upokojení za dostatečný trest všech velikých křivd, které národu našemu učinili a ještě učiniti hodlají, a vidíme v těch nesčíslných německých knihách zase ony kobylky a žáby, kterými Bůh tak dlouho stíhal Egypťany, až propustili jeho oblíbený lid na svobodu. Poněvadž Němci všechen svůj jakýkoliv rozum do knih přendávají, zbývá jim ho málo pro život, a jestliže se jim množí sem tam moudré knihy, ubude jim za to pro život moudrých lidí. Nepišme tedy pouze proto, aby nám přibývalo knih, hleďme každou knihou důkladně zakrýti nějakou mezeru v naší literatuře, povznesme se každým spisem o stupeň výše k dokonalosti a vážnosti u cizozemců.

»Nesuď a nebudeš souzen!« — »Div se mé velikosti a já se budu diviti tvé!« byla posavad obyčejná pranostika v literatuře české. Já jsem veliký novelista, ty jsi veliký básník, on je veliký humorista; my jsme velicí novelisté, vy jste velicí básníkové, oni jsou velicí humoristé.« — Ale podívejme se jeden druhému do očí! nemusíme-liž se sami smáti jako římští augurové? — Každému řádnému muži více na tom záleží, aby měl jeho národ důkladné spisy, než aby on sám byl obdivován co spisovatel; suďme se tedy přísně, nesedejme již tak záhy na vavříny!

Osmělujeme se míti přesvědčení, že se máme napřed ve světě mnoho naučiti a pak teprv něco psáti, že máme do knih vložiti jen ony své myšlénky a zkušenosti, které větší část našich krajanů posavad neznala, a že má být každý výtvor pěkné literatury novým, důsledně a umělecky provedeným celkem. Takovou tedy míru přiložme k svrchu udané novele Tylově.

Tyl se pohybuje s takovou lehkostí a uhlazeností v oboru vypravovatele, že mu zajisté tato stránka no-

velistiky, která by jiného mnoho potu stála, velmi snadná přichází. Tím více by tedy mohl a měl vynaložiti práce na vynalezení, volení a promyšlení látky své, čeho však v jeho novele bolestně pohřešujeme. Novost především jest v ní nejméně vyvinutá vlastnost. Starý tvrdohlavý otec, jenž chce, aby syn jeho si vzal Miladu, ještě tvrdohlavější syn, jenž si ji vzít nechce a miluje jinou; nesrovnalosti stavu s láskou; velikodušné avšak bolestné odřeknutí se Ludmilino, která co první milovnice v kusu má právo, by se do ní ještě jeden (Ladislav) nevyslyšitelně zamiloval, obyčejný žvatlavý zpěvák — komediant, jenž si často ze svatých věcí, jako jest otčina, žertíky tropí; jakési tajné tušení kde nic tu nic; deník zamilované; všeobecný novelistský prostředek, duel, jako voda u hydropatů; děti mající jiného otce než se myslilo atd. atd. ovšem každý uzná za věci ne nové; zkušený však čtenář románů nazve je . . . oklepanými. Jsou tam arci také některé nové přídavky, jako: poslední Čech, vlastenectví, česká aristokracie, těm bychom však přáli aby tam nebyly, nejvíce proto, že jimi T. dobrou starou novelu pokazil, zrušiv připletením a nalepením těchto tam nepatřících látek jednotu a důslednost celého jednání. S každou z těch nových připletených věcí měl T., jak hned ukážeme, zvláštní nehody.

Pro českou aristokracii jest novela s celou svou patrnou tendencí psána, uvádí nás hned s počátku do salonu a pohybuje se nejvíce mezi šlechtou. Aby však na šlechtu mohla působit, musila by býti napsána s větším znáním jejího života a způsobů; tak ku př. nepojmenuje žádná vzdělaná dáma, v jejíž salonu (dle I. 3.) i učení a umělci přístup mají, své hosti v jejich přítomnosti »nižším lidem« (I. 20.), netrpělo by se, aby zpěvák (třeba pařížský) směl nazvat aristokratku kamarádsky »moje milostivá« (I. 8.), nebudou vésti šlechticové v saloně před společností hrubé řeči, jaké neslýcháme leda na

poštách atd., co všechno ani citovati nebudeme. Pomocí několika, nepotřebně (vyjma jediný případ I. 66, kde se tím chladnost k Miladě projevuje) do české řeči vpletených francouzských fráz, mezi nimiž jsou ještě dva omyly proti duchu francouzské konversace, není vytknut charakter aristokratů a nemůžeme je s tím vlaským prohazováním Petráčkovým jinak nazvati leč koketováním, ačkoli jsou i na to tuze obyčejné.

Dle mého mínění nemůžeme aristokracii jinak nakloniti k naší řeči leč původností, genialností a zanímavostí našich básnických výtvorů, nikdy však pouhými, dávno známými deklamacemi o vlastenectví, kterému vůbec aristokrati, jsouce vychováni v rozličných národnostech, ani hrubě nerozumějí.

Ale i nám »sprostým lidem«, začíná již být nanic z těch neustálých řečí o vlastenectví, o vlastencích a vlastenkách, kterými nás veršem i prózou naši spisovatelé a nejvíce T. již drahně let nemilosrdně pronásledují. Bylby již čas, aby nám to naše vlastenčení ráčilo konečně z úst ujeti do rukou a do těla, abychom totiž více z lásky pro svůj národ jednali, než o této lásce mluvili, neboť pro samé povzbuzování k vlastenectví zapomínáme na vzdělávání národu. Kdybychom čas a práci, které nakládáme na přemlouvání lidu našeho, aby místo lepších cizích spisů čítal z vlastenectví naše špatnější, kdybychom pravím ten čas a tu práci vynaložili raději na to, aby byly naše spisy lepší než cizí, moudřeji a prospěšněji bychom jednali. Já pak, co se mého osobního mínění týče jsem přesvědčen, že jest snadněji a veseleji za vlast umříti, než to množství jednotvárných spisů o vlastenectví přečísti. —

Proč pak vpletl T. do své novely tu příšeru »posledního Čecha«? chtěl tím snad ubohého hraběte za domnělou vraždu potrestat? Pošeptali bychom ovšem podstatnější příčinu, kdyby nás jen vážené obecenstvo nevyzradilo . . . bezpochyby že to je k vůli trošce toho

božího effektu, jen pro krásný podivný titulek; to musíme znát spisovatelské spády (však já také hodlám vydat, zachová-li mne Bůh při zdravých prstech, »předpotopního Čecha«). Ve slově »poslední« leží jakási tajná, démonská síla, a tu chtěl T. stůj co stůj vyčerpat; avšak se za tu maličkou marnůstku sám nejvíce potrestal, zkaziv tím jednotu novely a uvrhna se do mnohých nedůsledností. Kterak to může býti, aby se nyní (184) vlastenec, jenž jistě z náklonnosti všechny poměry naše a všechny síly pracující o zvelebení národu znáti musí, uprostřed celých živých Čech a vedle horlivého Svobody, mohl držeti za posledního Čecha nejsa bláznem (a bláznové se mi nezdají býti vhodnými representanty Staročechů!)? Zármutek, nevrlost a snad i pochybování o výsledcích naší práce, to je přiměřeno p. hraběti, ale posledníčešství, bláznovství? . . .[1])

A pak dle německého přísloví „Ein Narr macht zehn" musí ještě ten chuďas Petráček dělati zas jiného posledního Čecha, k pohoršení a promrzení všem, jenž komediantství nenávidí, a k veliké nesnázi T—ově; kde vezme času, aby se ten ubohý česky naučil a sice dobře, neboť by si p. hrabě jistě od člověka zadrhujícího v češtině nedal namalovat, že jest ještě poslednějším Čechem než on. Přílišné bažení po effektu a po theatrálním effektu jest vůbec známka všech prací T—ových, a i zde se jím nechal k mnohým nedůslednostem zavésti. Tak ku př. musel Karlo sedící po tmě v jeskyni, při pochodni, kterou Bernardini v ruce držel, již dříve pozorovati jeho vražedlný úmysl! a co by bylo jeho pozdní přispění naplat, kdyby se byl Ladislav pouhým zázrakem nahoře neudržel! s nohama tak vyzdviženýma nespadnout! Potom (I. 86.) Jaroslav čeká v noci v zahradě na Ludmilu, tak nepozorně, že zatím Svoboda,

[1]) Porovnej list Havlíčkův k K. V. Zapovi z 22. máje 1844 tr. 145 zde!

jenž dle zřejmého svého charakteru jistě pevně vykračuje, znenadála vedle něho stojí, přišed ještě k tomu z též strany, odkud Ludmilu čeká! P T. jistě nikdy večer na milenku nečekal, sice by věděl, že v takovém případu spíše desetkrát jiné nepatrné šustění za její příchod máme, než abychom se od někoho jiného překvapiti dali. Avšak se to všechno jen proto stalo, aby mohl Svoboda Jaroslavovi s effektem do řeči vpadnout: »To bych vás, pane hrabě« atd. Sem také náleží (I. 152) pomatení v řeči, rozličná tušení atd., nejvíce však ta řeč starce Jana (II. 112.) u Černého koně, která se končí: utíkej, vrahu, utíkej! (Flieh, Mörder! Flieh! a která nám pro veliký bombast a protože zpěváka pak mezi stoly honí, parodsky připomněla jistou známou na ulicích písničku se stejným začátkem.

Co se týče bombastu a zbytečných nevýznamných adjektivů a tropů, bylo by mnoho vypočítávat; nejpodivnější se nám zdály: (I. 13.) »já bych byl oblohu k sobě strhnul a zemi a nebe k prsoum přitisknul!« kdežto příroda přece dle všeobecné zkušenosti působí jemně; (I. 64.) »otevrou se brány srdce mého a rozkoš vejde do nich s hlučným průvodem«; (I. 70.) »tys krměnesoucí havran« (proč ne ještě věže Davidova, nádoba atd.?); (I. 142.) »jak by z něho (ze srdce) kus po kuse drtící skalina kapala«! a kromě toho ještě nejpatrněji I. 69, 89, 109, 116, 167, 174, 194, 199, 208. II. 12!! 17, 19, 49, 58, 183, 122. Někde T. i ke hrozné směšnosti zavádí; tak ku př. nemůžeme žádné slečně přáti, aby »to v ní hrálo jako sbor vesnických pacholat«, jak praví o sobě Ludmila (I. 133). Tyl má ve všech svých spisech tak čistou, příjemnou řeč, kterou bychom si mohli za vzor bráti; nač si ji sám kazí takovými strakatými nalepeninami? Pravý znak mistrovství jest jednoduchost, nehledanost, a strany tropů a jiných menších okras řeči jest naše mínění, že jest lépe viděti květy na stromě, na němž přirozeným během vyrostly,

nežli odjinud natrhané a na podlaze hustě nastlané. Také se takovými obyčejnými a zbytečnými tropy čtenáři zvykají nemysliti.

O nedůslednostech v charakterech již jsme podotkli při starém hraběti, zde jenom ještě o mladém a o Pedrazzim. Hr. Jaroslava chtěl nám vlastně Tyl představiti co dokonalého, vlast milujícího muže, který jenom jazyk český trpěti nechce. Co však vypadlo? Svéhlavý, hrubý, neotesaný chlapík, necitelný, odrodilý syn, jímž žádné utrpení, žádné ponížení otcovo nepohne, ani když o vraždě mluví. Národu českému, »který přec miluje«, (jak sám T. praví) dává ve zlosti urážlivé nadávky. Jeho obrácení, které jest ovšem nevyhnutelně potřebné, jest nedostatečně, nedůsledně motivováno. Kterak může býti, aby osvíceného, světem prošlého muže teprv někdo, zde ku př. pan farář naučil, že o tom co tvrdíme, dříve musíme vědět, jest-li to — pravda? Chtěl-li ho již T. rozumným způsobem obměkčit, měl k tomu snad jiné příležitosti . . . .

A nyní přicházíme k Petráčkovi, k nejmizernější a nejprotivnější figuře celé novely. Nemyslíme arci, žeby kritika směla básníku předpisovat, co a jak psáti a jaké oučely míti má, činíc jej tak z pána ve světě ideálů sluhou obyčejných náhledů; ovšem pak jest úkolem kritiky vyzkoumati, jak důsledně se spisovatel v mezech, které sobě sám vytknul, pohybuje. Patrno jest, že chtěl T. Pedrazzi-ho vykresliti co obstojný neb snad i pěkný, ba humorný charakter. Trocha vynucených žvatlavých vtipů, žamputářství, ironické a urážlivé vtipky na svou otčinu, která se velkému komediantovi malou býti zdá, palečkovská scéna s dobrosrdečným starým sloužícím při prvním přibytí v cizím domě, ačkoli, jak (II. 174) praví, dosti dobře se česky vyjádřiti uměl: to všechno není humor; k humoru by se nedostávalo jen trochu velikodušnosti a dobrosrdečnosti. Dvě věci nám toho člověka zvláště zošklivují: hnusná

vtíravost a familiarnost, s kterou se k hr. Jaroslavu lípá, i potom když ví, že není malíř; to se našemu citu nanejvýš protiví, ne snad z přílišné vážnosti před aristokraty, nýbrž z pouhé měšťanské hrdosti; pak romanicibská vlažnost k rodině, kterou sám T. dobře cítil a proto na několika místech omluviti se snažil. Ale býti dvacet let v cizině, býti bohatým a nezpomenout si ani jednou na svou dost chudou rodinu! Ovšem by bylo nepoeticky domů psáti neb snad peníze posýlati; ale mysliti, že otec, který již při našem odchodu byl starec, po dvacíti letech jistě ještě na živě bude, to není moudré, pane Petráčku! Arci že by T. na obě výčitky mohl odpovědíti, že Petráček šlechtickou cizí krev v sobě tuší . . . a po dvacíti letech mu najednou tane na mysli všemu přijít na stopu . . . Při tom si vysvětliti nemůžeme, v jaké vlastně řeči Petráček se všemi rozličnými osobami mluvil; německy neuměl, francouzsky zas oni ne, česky jistě nemluvil, neb co o něm (II. 174.) Ludmila tvrdí, praví T. jen z nouze, když se P. musí naučit dobře česky a T—ovi na to již mnoho času nezbývá. Že však člověk, který po dvacet let zapomněl, jak se otčina jmenuje (I. 59.), málo neb nic česky uměti nebude, rozumí se. Proč se vlastně hned s počátku do vyléčení starého hraběte plete, není také motivováno, a vůbec jest v něm mnoho tušení a málo důsledností .... a to jest charakter, který T. v celé novele nejpůvodněji vypracoval. Bojíme se, že v něm vyobrazil vlastní svou ironii, která se ho dle nevývratného zákona přírody musila zmocnit od neustálého vlastenčení.

O spojení událostí mezi sebou, o vyvinování celého děje zanecháváme si úsudek až T. novelu tuto ukončí. —

Tyto tedy a podobné věci výtvoru T—ovu se nedostávají, aby se mohl nazvat novým, umělecky a důsledně provedeným celkem, a dokázati, že jím není, byl hlavní záměr celé této kritiky. —

Nerozumné by bylo si mysliti, že nic chvalitebného v T—ově novele nenalézáme: vímeť ovšem, že je v ní mnoho, velmi mnoho podařilého, sice by za takové rozbírání nestála. Chvalitebná je čistota jazyka a zvláště slohu (slova šklebiti, kus nevhodně se kladou, velmi časté pedantské, nucené nikoli; »víš co jesti milovati národ« . . .); divíme se sběhlosti, obratnosti, uhlazenosti T—ova péra vůbec a dialogu obzvláště; neobyčejná T—ova zkušenost v posloupném podávání dějů, aby se udržela zvědavost čtenářova; a s jakou delikátností umí vždy povědět osud jednající osoby dřív než ona sama ho tuší, což velmi lahodí marnosti lidské a tudy se líbí. Mistrovsky pracováno jest (I. 32, 33) o pádu a povznesešení národu, (I. 84) jarní noc, (I. 97) přemlouvání starého hraběte; scéna s děvečkou, deník Ludmilin, hádka mezi Svobodou a Jaroslavem (I. 158—166), celý charakter Milady a Ludmily, rozmluva Pedrazziho s Ludmilou (II. 36—38); zvláště celé vypsání, jak chlapce chytrý herec z domu vylákal, jest klassické; (II. 127) krásný, okamžik před duelem a jiná mnohá místa.

Že jsme dokonalosti T—ovy novely tak krátce a chyby tak obšírně vytknuli, stalo se dílem proto, že dokonalostem každý snadně uvěří, chyby však — nemají-li být pouhým na cti utrháním — dokázati se musí, dílem však a nejvíce k vůli spravedlnosti, poněvadž již dosti v časopisech našich chválena, chyby pak její ještě vytknuty nebyly, k čemu jsem, že se to posud jen oustně dálo, nyní své nezkušené péro propůjčil, převezma tím na sebe všelikou vinu a odpovídání. Alespoň jsem T—ovi dokázal, že jsem jeho novelu několikrát a pozorně přečetl a sice pozorněji než on sám, poněvadž mi ani neušlo, že (II. 56) místo Ladislav má být Vavřinec, čeho si ani sám T. nevšimnul.

Příloha II.

(K str. 293—295.)

Odpověď p. Havlu Borovskému na jeho kritiku »Posledního Čecha«.[1])

(»Česká Včela« čís. 56 z 15./7. str. 228 a čís. 57 z 18./7. 1845 str. 232.

S nestranností, jaké jenom si žádati můžete, přečetl jsem celou Vaši kritiku, ačkoli se mi brzy počala nelíbiti, ba konečně i protiviti. Uvážil jste, milý pane, než jste se na tak smělou práci spustil, všechny následky svého neprozřetelného, mladicky bujného počínání? uvážil jste, jak lehko jest haněti a jak těžko opraviti, lépe učiniti? víte, že snad v celém světě není jediného človíčka, jenž by nedovedl každou kteroukoli novelu nějak pohaněti, ale že jenom málokterý sám obstojnou dobrou novelu sepsati umí? zapomněl jste, kterak se chovati má mladý, do života vstoupilý člověk proti patnáctiletým zásluhám v literatuře a v národnosti?! Co Vám a Vašim náhledům u mne a u veškerého citlivého obecenstva nejvíce uškodilo, jest právě ona nešetrnost, nepamětliva veliké důstojnosti muže v celém národě velmi oblíbeného, ona smělost, s kterou skvrníte a hanobíte knihu národu svému v nynějších jeho poměrech veleužitečnou, která též podle vnitřní ceny své tak rozsáhlé čtenářstvo má a je i po Vaší zbrklé kritice míti bude? Vox populi, vox Dei! — A pak ona trpká satira, ono patrné všude se snažení uvésti spisovatele v posměch může toliko na nevzdělané, zlomyslné čtenáře působiti; u zkušeného, krasovědecky vzdělaného obecenstva právě tím všechny své důvody v podezření uvádíte, jakoby samy sebou dosti pravdy a váhy nemajíce, podobných žahadel k platnosti své nevyhnutelně

[1]) Opět otištěna V. Zeleným v »Sebraných spisech Karla Havlíčka« 1870 str. 185.

potřebovaly. Ubezpečuji Vás, že bych Vás pro tyto ousměšky a trpkosti ani odpovědi hodným býti nemněl kdybych s druhé strany (nechci Vám ani nejmenší zásluhy odepříti) v některých myšlénkách Vaší kritiky neviděl snažení o věc dobrou, ačkoliv je zatemněno některými sice právem, mnohými však neprávem na oblíbenou novelu naházenými hanami. Což myslíte, nezkušený mladíku! (odpusťte mi upřímnost mou dobře s Vámi smýšlející!) že kromě Vás nikdo jiný ony některé nedostatky na novele p. T – ově nepozoroval? myslíte, že se na Vaši trošku ve mlýně čekalo? myslíte že teprv od Vás jsme pochytili, že žádná věc pod sluncem není úplně dokonalá? anebo snad myslíte, že sám p. T. ještě mnohem lépe než Vy své vady nezná a o některých chybných maličkostech ve své novele neví? Ba ví o nich, milý pane! jako Vy, a ještě více ví, totiž jak by se napraviti mohly, kdyby mu to za práci stálo. A kdyby byla Vaše kritika až do nejmenší kommy spravedlivá (ačkoli se proti ní mnoho a nevývratně namítnouti může), dopustil jste se jí přece v nynějších okolnostech veliké nespravedlnosti, kterou již nikdy nenapravíte. Zapomněl jste, že veliký počet novel, které se s »Posledním Čechem« co do zdařilosti nikterak měřiti nemohou, přece v naší literatuře s pochvalou přijat jest, a že tedy u čtenářstva v krasovědě nezkušeného nezaslouženě a nespravedlivě proti oněm zmíněným novelám zlehčen jest Vaší ostrou, hanlivou kritikou? [1])

Atd. atd. atd. . . . . .

Tak asi měl p. T. odpovědít na moji kritiku, a postavil jsem onen formulář do předešlého čísla jen pro ponaučení p. T—ovi, aby budoucně, kdyby se mu takový případ přihodil, věděl, jak na kritiku, kterou

---

[1]) Potud v čís. 56 »České Včely«. Pokračování článku toho v čís. 57. téhož listu, označené jako jeho dokončení počíná: atd. atd. atd. — Tak asi měl . . .

podstatnými důvody vyvrátiti nemůže, aspoň chytře odpovědíti má, aby nesoudní v aesthetice čtenáři třeba jen z lidské outrpnosti na jeho straně zůstali. Takto však i moje kritika ve »Včele« i jeho odpověď ve »Květech« obě proti němu svědčí: moje kritika dokázala, že neuměl napsat dobrou novelu, a jeho odpověď dokázala, že umí vyvádět hrubé kousky. Persidský básník Sady ve spise svém Khylustan praví: »Veliké a hluboké moře nezkalíš jedním kamenem. Muž, kterého každá hana rozlobí, má mělké dno.« ... A onen latinské hádky přítomný rolník, ačkoli ani slova latinsky (mnohému je každá kritika latinská) nerozuměl, přece poznal, která strana nepráva jest, totiž ta, která se jako p. T. zlobiti počala. P. T. sám převedl hádku literární na pole osobností, hrubostí a nadávek, a přesvědčil mne pevně, že o slušnosti a dobrém vychování málo ví, a pak chce salonové žití vypisovat, besedy dám z vyšší společnosti! Ouvej! Duch zdvořilosti, salonovosti nevychází z mezikulis, netronuje na prknách! Kdo se jen trochu v podobných kritičných hádkách zná, nevyhnutelně mi musí přisvědčit, že odpověď p. T—ova jest právě taková, jak vždycky odpovídají obyčejní umělci na zasloužené kritiky, když jejich pravdivost sami vnitřně cítí: napřed sami sebe jak náleží vychválí, pak obecenstvu za laskavé přijetí svého díla poděkují a konečně bezbožného kritikastra jak se patří zectí rozličnými hmotnými a vydatnými nadávkami. Dle tohoto systému i p. T. počal také s vlastní chválou a přešel k poděkování slavnému publikum. Ovšem že každý nejlépe své dobré a zlé stránky zná a oceniti dovede (ačkoli dle známého přísloví vlastní chvála není žádný znamenitý parfum); tuto bychom snad přece, třeba jen mladý literární »jakýsi«, p. T—ovi, zkušenému spisovateli, nějakou užitečnou radou posloužiti mohli. Nevěřte, Vysoce Vážený p. T—e!, ó prosím, nevěřte chválám, které se Vám samému o Vašich vlastních spisech zasílají; ne-

myslete si, že Vaše spisy žádný nehaní, když Vám žádné hany poslány nebyly! Ó svět je zlý, svět je bezbožný, p. T—e, on nás do očí chválí a po straně haní. Věřte raději tomu, kdo se Vás do očí haněti nebojí! Kritika, ta je Vaše nejvěrnější přítelkyně, Vaše milenka, s Vámi nejupřímněji smýšlí, ta při Vás setrvá až do konce, neopustí Vás, kdyby Vás i celé čtenářstvo opustilo, kdyby Vaše spisy již žádný čísti nechtěl, ona je bude čísti, jednou, dvakrát, s olůvkem v ruce, s zářícím-se okem mateřské lásky. Vy věčně její, ona věčně Vaše, Vy oba svoji věčně, věčně, na mnohá léta, do skonání světa.

Ale málem bych byl v zápalu mateřské lásky zapomenul, že mám ještě s otcovskou vážností p. T – a pro nějaké neslušnosti v jeho odpovědi napomenouti. Nekráčej, milý synu, po cestách nespravedlivých a chytráků! nedělej se, milý synu, jakobys onoho svého kritika neznal. Zajisté pravím Tobě, že jest Havel Borovský jeho literární jméno, kterého již před onou kritikou užíval a budoucně též užívati hodlá, ačkoli nikdy nebude poměry něčí neliterární nezdvořile a bez práva do tisku dávati. Pod oním jmenem se nemohl před Tebou, synu můj, ukrývati, poněvadž's ho dobře znal, a tak jsi tedy ani žádného práva neměl, nějaké jiné jeho jméno veřejně jmenovati. Nevíš, synu můj, příčiny, proč toho literárního jména užívá, a třeba jsi mu nedelikátností svou v privátním jeho životě uškodil. Něco jiného by bylo, kdyby byl někde ve »Květech« sám sebe pod nějakou vymyšlenou chifrou vychvaloval, to by se ovšem mohlo právem říci: »Pane Tyle! (chtěl jsem napsat: p. Borovský!) kdo se sám chce chválit, ať se také pod to i sám podpíše.« — A pak se, synu můj, proti jiným nenadýmej! nemysli že literární článek teprv podpisem váhy nabývá; když je dobrý, zůstane dobrým, ať si je pod ním podepsán kdokoli, třeba Ty sám, milý synu. Kdyby jenom pověstný spisovatel kri-

tiky psáti směl, musil bys také dle analogie špatné boty, třeba Tě tlačily, tak dlouho nositi, až by Ti je některý švec pohaněl.

Nepohrdej také, milý synu, těmi jenž mnoho nesepsali: mnohý který by spisovati mohl raději se ještě dále učí, a mnohý, který by se ještě učiti měl, již spisuje. A onen H. Borovský mi pravil, že ačkoli jsi ho nazval v literatuře »jakýmsi«, přece by na dvě třetiny Tvých spisů, synu můj, za žádnou cenu své jméno nepodepsal. —

Ale žert na stranu, leží nám zde ještě něco důležitého na srdci. Všeobecné jsme našli mínění, že se žádná česká kniha haněti nemá a nesmí, jako by to naší národní věci škoditi mohlo. Což si myslíte, vy dobří ale nerozumní pánové, že žádný Čech špatnou novelu sepsati nedovede? má být každý Čech proto, že je Čechem, zavázán držeti špatné spisy za dobré? Ne, kdo nemůže být v cizině prorokem, ať jím ani doma nechce býti. Není-liž moudřeji, když si sami dříve o svých vadách povíme, než aby se nám později cizinci vysmáli, že jsme o nich nevěděli? A p. T. jmenovitě by se neměl pořád »outlinkému písemnictví« pod křídla schovávat. Dejme tomu, že je literatura naše outlinká, ale p. T., narozený r. 1808 a patnáctiletý literát, zajisté se nebude chtít mazlit a jmenovat outlinkým literátorem; sice bychom mu na to odpověděli epigramem, který jsme kdesi našli netištěný:

Obyčejný český literátor vece:

Kritika ať u nás ještě nevystoupí,
by nevěděl venkov, že jsme v Praze hloupí.«

Já: »Děckem jest — díš — obecenstvo naše,
a tvé spisy, ty jsou tedy — kaše.«

Konečně p. T—ovi radíme, aby ve svých replikách nikdy vtipů neužíval, které by se proti němu samému obrátiti daly; to člověka obzvláště činí u obecenstva

směšným. Tak praví ku př., aby si každý čtenář, který »sám nic posouditi nedovede«, moji kritiku přečetl, a chytře si myslí, že ji žádný nebude číst, protože žádný o sobě nemyslí, žeby nic posouditi nedovedl; pan Tyl zná dobře marnost lidskou. Já ji však také znám a proto pravím, aby si mou kritiku každý přečetl, kdo něco posouditi dovede, a jsem ubezpečen, že ji každý bude čísti, poněvadž každý o sobě za to má, že něco posouditi dovede; a pak: »dle skutku poznáte jej«, čehož si velmi přeji, aby mne dle této kritiky každý poznal. Pak zas dí p. Tyl s Falstaffem: že na světě již bez toho není kusa ctnosti. Nemyslete to, milí pánové: ubezpečuju Vás oba, že jest na světě ještě ctnost; jen že o ní nevíte, sice bychom ji také častěji v novelách nalézali.

A nyní dost: p. T. myslí dle svých náhledů, že je »Poslední Čech« dokončen, já myslím dle svých náhledů, že jest moje hádka s p. T. také dokončena; na příčiny a důvody se vzájemně neptejme.

Konečně nesmím opomenout doložiti, že (to) sepsal a k poučení p. Tylovi vydal »jedovatě hryzavý, nadutě jednostranný a potměšile převrácený komponista, jakýsi Havlíček, dávno očekávaný prorok a karabáč na outlé novely, jehožto kritiky přecházejí čáru všeliké přirozenosti, aneb jak se raději podpisuje«:

Havel Borovský.

Příloha III.

(K str. 307 a 311.)

Jelikož jsme módisté. [1])

Bůh nás posilň a naprav, a dej nám bystrost mysli . . .
»Když Perner umřel« (Květy 117).

Nepochybně že se mnozí čtenářové diviti budou takovému neobyčejnému titulu, ale právě proto, aby se divili, vyvolil jsem si jej. Není dost míti pouhý rozum, potřebí právě toho rozumu, který v Lipsku neb v Berlíně od letošního masopustu v módě jest, a nedostatečno též býti pouhým prosťákem, nýbrž komu již hloupost souzena, budiž aspoň hloupým podle módy. Titul také právě proto bývá, aby si nikdo dle titulu nikterak pomysliti nemohl, o čem spisovatel jednati míní; takovým způsobem zostřuje se bystrozrakost čtenářů a překvapením působí se libost.

I já jsem se tedy, abych poslední v hanbě nezůstal, vynasnažil takový pikantní titulek vymysliti a některé věci, o kterých několika slovy promluviti hodlám, pod štítem a korouhví módy do světa poslati. Poněvadž pak všichni módisté jen o obyčejných věcech mluvívají, i já se nebudu vylučovati, ba naopak počnu o věci mezi všemi nejobyčejnější — o vlastenectví!

Člověk se velice podobá opici nejen dle těla, leč také podle duše: co vidí jiné dělati, dělá také, a neví proč.

Z takového opičího temperamentu se i u nás mnohé věci dějí: ten píše zamilované novely a neví proč, ten

---

[1]) Článek tento otištěn poprvé v čís. 84 »České Včely« z 21./10. 1845, opětně pak V. Zeleným v »Sebraných spisech Karla Havlíčka« r. 1870 str. 222. -- Viz též poznámku na str. 307 zde!

vypisuje zamodrchané myšlénky z Grenzbotů [1]) a neví proč, ten dává do časopisů básně a neví proč, ten je vlastenec a neví proč, ten posílá z venku dopisy do časopisů a neví proč. Jmenovitě slovo vlastenec pozbylo přičiněním takovýchto pánů celého kreditu.

Patriot znamená všude jinde až posavad a znamenalo také u nás před 40 lety řádného muže, jenž s vlastní svou škodou a s mnohými obětmi o to se přičinil, aby národ jeho a otců země zvelebena a před jinými vlastmi oslavena byla. Nemožno tedy ode všech lidí žádati, aby dle takového smyslu byli patrioti; obyčejný člověk stará se jen výhradně o svou a své rodiny výživu, všechno ostatní jest mu nepraktické, hračka, kaprice; když jen jazykem svým co jísti má, mluví-li se jím ostatně ta neb ona řeč, vše mu jest jedno; kdo od takových lidí patriotism žádá, nemoudrý jest. Zdá se však, že se tak u nás stává; přeložili jsme si patriotu vlastencem, ale s jiným slovem vloudil se brzy také jiný smysl. Když se někteří jmenovali vlastenci, vstoupil do mnoha jiných duch opičí a počali sebe též vlastenci jmenovati, ačkoli jen pivo pili a k tomu české písně zpívali. Jiní zas postoupili o krok dále: zanevřevše proti všemu čtení cizích knih, umínili si raději nic nečísti, zato však české knihy spisovati, a na nich se splnila slova písma: že zlý duch, když vyjde z člověka, vejde na suchá místa a vezme s sebou sedm jiných horších než je sám a navrátí se s nimi do téhož člověka. Neboť zajisté jest lépe ve vlasti své pokojně pivo píti a české písně zpívati, než spisováním nemoudrých knih vlasti své ostudu rozmnožovati.

Především zde míním některé dopisovatele z venkova do Pražských časopisů. Ačkoli častokrát, jak jsem vlast-

[1]) »Grenzboten«, list založený a redigovaný Ignácem Kurandou. G. vycházely z počátku (od r. 1841) v Bruselu, později v Lipsku, zabývaly se hlavně rakouskými poměry, a byly u nás přísně zakázány. Tendence jejich byla protičeská.

ními očima viděl, ani českému pravopisu se nenaučili, nenechají přece nikde ani kohouta s pokojem zakokrhat, aby o tom článek nezaslali! Neupírám zde, že o založených knihovnách, o besedách, koncertech a bálech národních, o divadle, o štítech, o úřadování v jazyku národním atd. do časopisů zprávy, avšak krátké, jadrné podávány býti mají, to však vždy od lidí vzdělaných, dospělých, ne pak od principistů a syntaxistů atd. Nejhustější bývají dopisy o provozených divadelních hrách; tu však musíme se zmíniti o neslušnosti, která se proti všemu nadání dosti často děje. Několikráte již jsme si povšimli, že se hry venkovských diletantů veřejně v časopisech kritikují a haněji!! Jaká nevědomost způsobů, jaké hrubiánství! Když hru diletantů v časopise veřejně haním, jest to právě tak jako bych pozván byv u někoho na obědě, pak veřejně v novinách jeho jídla haněl! Avšak opět jen opičí temperament toho původem jest: čtou kritiky a hany o pražských hercích, aneb o knihách, a myslí si, že se již všechno veřejně haněti může. Ovšem že se i při hrách diletantských vchodné platí, to však nikdy hercům, nýbrž k dobrému účelu; hercové vždy hrou svou oběť přinášejí, a každý divák má se chovati co host, ne pak co nezdvořilý a pomlouvačný host. Zvláště v poslední době jsme podobný článek čtli o Německém Brodu (ve »Květech« čís. 104), v kterém nějaký tamější nezdvořák velmi urážlivě hru ochotníků haní. Jestli již takový nevzdělaný člověk nevyhnutelně pravicí svou vlasti sloužiti chce, radili bychom mu, pomodliti se, aby se mu raději ve chvoštistě obrátila, by tak aspoň vlast zametal, ne pak škrabotinou péra svého hyzdil. Redakce by si pravidlem ustanoviti měly (jak již »Včela« učinila), aby vůbec žádný článek nepřijímaly, kterého spisovatel by aspoň redakci dle pravého jména znám nebyl. Tak alespoň každý ctí svou za svoje články ručiti musí.

Ostatně jsou však ještě mnohé jiné pamětihodné a důležité místní věci, o kterých by se celému obecenstvu zpráva dáti mohla a měla. Jestli v Koudelkovicích tancovali a česky mluvili, co na tom celé zemi? beztoho snad za deset let již nikde jinak než v národním jazyku mluviti nebudou, ba doufáme v Boha, že převrácenost našich krajanů ani tak dlouho trvati nebude. Kdyby měl každý dostatečné vzdělání, nebylo by o takovém nerozumném modařství ani řeči, jako Francouzi, Angličané a ostatní vzdělaní národové mluvili bychom i my doma svým jazykem. Zatím se o tu vzdělanost a vůbec dokonalost přičiňujme: napřed buď každý našinec sám přičinlivý, pracovitý, čestný, vzdělaný člověk, a pak teprv vlastenec. Člověk, který se, páchaje špatné kousky, nade svou vlastní ctí zapomíná, kterak může vyhledávati čest národu?

Karel Havlíček Boženě Němcové.

(List ze dne 7. prosince 1849.)

Božena Němcová Karlu Havlíčkovi.

(Listy ze dne 13. února 1847 a z 10. srpna 1849.)

Bylo by zde na místě sledovati kdy a jak se vyvinul přátelský poměr mezi Havlíčkem a Boženou Němcovou. Bohužel, z otištěných tu tří listů, a to jest vše, co ze vzájemných dopisů jejich v Museu zachováno, ničeho bližšího o tom se nedovídáme. Jiných zpráv pak jest velice po skromnu. Známo jen z korrespondence Boženy Němcové s Antonií Čelakovskou (Bohuslavou Rajskou) uveřejněné r. 1872 v čís. 2. »Ženské Bibliotéky« pod názvem »Z let probuzení«, zejména však z listu oné, daného v Praze dne 24. července 1845,[1]) z něhož sem se vztahující úryvek již opětně jinde byl citován,[2]) že autorka »Ba-

[1]) List tento otištěn v knize třetí zmíněného spisu na str. 24—27.

[2]) Dotčený úryvek, který cituje J. L. Turnovský v životopise Jos. Kajetana Tyla v XIII. sv. Kobrova vydání Sebraných spisů tohoto a pak i Josef Hanuš na str. 41. své knihy »Božena Němcová v životě i spisech« (v Praze 1889), »Matice lidu« roč. XXIII. číslo 1. zní: »Jest-li pak se Vám již ty boje mezi Havlíčkem a Tylem do rukou dostaly? Ta první kritika je předce jen hanebná; když přišel Havlíček z Rus a z venku, kdež se krátký čas zdržoval, dělaje epigramy na naše nejslavnější muže,

bičky« na Havlíčka při počátku jeho dráhy spisovatelské, nehleděla okem příliš příznivým.

Z úryvku toho, týkajícího se sporu Havlíčkova s Tylem, který onen vyvolal kritikou »Posledního Čecha«, o kteréžto věci již shora při dopisech k sl. F. Weidenhofferové bylo šíře promluveno, možno téměř s úplnou jistotou souditi, že Němcová do té doby Havlíčka blíže neznala, neboť pronáší tam, straníc Tylovi, o něm jen soud jiných a to soud strannický a nesprávný. Zvláště asi měl tu na ni vliv její i Tylův přítel dr. Čejka, který se však záhy též s Havlíčkem sblížil.

Brzo po té, a sice již koncem srpna 1845 odstěhovala se Božena Němcová do Domažlic, kam její choť jako finanční komisař byl přeložen a bydlela pak již až do podzimu r. 1850 trvale na venku, a to do r. 1847 v Domažlicích, pak až do r. 1848 ve Všerubech,

---

Kollára, Jungmanna atd., to bylo křiku o jeho drzosti a nyní zapomněli na vše a tleskají mu. On blamoval dle mého náhledu i ty pány, kteří Tylovi předce premii přiřknuli a jeho »Posledního Čecha« co tendeční román dobrým býti uznali. Nevím jak to mohl Storch (redaktor České Včely, pozn. vyd.) přijmouti. Jest to ale samá osobní zášť a vězí jich v tom několik. Závidí Tylovi ten perný kousek chleba a přízeň obecenstva. Ovšem neměl Tyl tak náruživou odpověď psáti, avšak když se viděl tak hanlivě stepán, pochopuju, že jej náruživost v prvním okamžiku zavedla a on napsal, čeho později litoval. Ach, ta nesvornost jest kletba, která snad věčně na našem národu lpíti bude!« —

Na vysvětlenou třeba dodati, že to, co píše Němcová o Havlíčkových epigramech, a co, jak viděti z listů téhož k Zapovi a Klejzarovi a z poznámek tam se nalézajících, jest nesprávné, zakládá se patrně na »pověstech« o této činnosti Havlíčkově tehda po Praze kolportovaných. Tyto řeči vznikly asi z toho, co se o neuveřejněném »Jeheličku Ludmily Češky«, ovšem zveličené a tendenčně překroucené v době zápasu Havlíčkova s Tylem mezi stranníky tohoto roznášelo. Není nikde ani stopy po tom, že by byl Havlíček napsal nějaké epigramy na Jungmanna neb na Kollára; v Rusku, jak z korrespondence jeho patrno, toho zajisté neučinil; ale nestalo se to také ani

po té do prosince r. 1849 v Nymburce a konečně v Liberci. Do Prahy v té době zvláště v prvních létech přicházela jen málo kdy a to vždy jen na krátký čas; byla tam, pokud známo z listů jejích Antonii Čelakovské jen r. 1847,[1]) pak z Nymburka r. 1848 krátce po svatodušním povstání[2]) a opět v listopadu téhož roku při návratu ze Zaháně.[3]) Ač v listech těchto přítelkyni zevrubně vypisuje koho v Praze navštívila, neb s kým se sešla, nezmiňuje se v nich nikde o Havlíčkovi, leda že v dopisu z Domažlic ze dne 14. února 1846 (»Z let probuzení«, III. 34.) oznamujíc jí, že děvčata v Praze hodlají vydávati almanach, nad tím se pozastavuje, že si

---

za pobytu jeho v Německém Brodě, ani později, neboť Havlíček mířil svými epigramy jen na ty, kdož toho dle jeho náhledu zasluhovali. To vysvítá nejlépe z toho, co píše v parodii »Tys bratr náš« Zapovi a Klejzarovi (v. konec listu z 25. května 1841) a jak důtklivě se tam ohražuje již předem proti tomu, jakoby básní tou chtěl zlehčovat Čelakovského. — Slova: »On blamoval ... ty pány, kteří Tylovi premii přiřknuli ...« naráží na to, že Tylův »Poslední Čech« obdržel krátce před tím druhou cenu čtyřicíti dukátů, vypsanou »Maticí Českou« za nejlepší spisy belletristické. Cenu tu obdržel však spolu za »Sebrané spisy« své, jež r. 1844 vycházeti počaly a vůbec »za zásluhy pro probuzení ducha českého.« Referenti o »Posledním Čechu« byli Jos. Jungmann a hr. Lev Thun. Viz: »Tieftrunk »Dějiny Matice České« str. 118—121.

Že však Němcová Havlíčkovi těžce křivdí, přikládajíc mu motivy nekalé, jako osobní zášť, závisť a chlebařství. to dlužno rovněž přičísti tomu, že byla špatně informována od přátel Tylových. Nařknutí ta netřeba dnes, kdy vášně ty dávno pominuly a kdy poctivá a šlechetná povaha Havlíčkova nade vši pochybnost jest dokázaná, ani již vyvraceti, a proto stačí prostě poukázati k tomu, co o té věci sám napsl sl. F. Weidenhofferové.

[1]) Viz list B. Němcové k Antonii Čelakovské, daný ve Všerubech dne 19. prosince 1847. (»Z let probuzení«. III. 42.)

[2]) Viz list k tétéž daný v Nymburce 28. července 1848. (Tamtéž str. 58.)

[3]) Viz list k tétéž daný v Zaháni dne 28. října 1848 a list z Nymburka z 16. únors 1849. (Tamtéž str. 62 a 70)

nezvolily za redaktorku paní, když tam přec paní Zapová, ale že si udělali tajemníkem pana Havlíčka Borovského.

Ještě před odchodem Němcové do Domažlic, uveřejnil Havlíček (pod chiffrou H. B.) o jejích právě vydaných »Národních báchorkách a pověstech« v »České Včele« (čís. 62. z 5. srpna 1845) příznivou recensi, v níž se jí ujímá proti nepříznivým posuzovatelům, mezi nimiž zvláště vynikal Jakub Malý. Nevíme, jestli snad tato kritika nesblížila Němcovou s Havlíčkem, neb jestli v té době se s ním osobně neseznámila, ale jest jisto, že když tento převzal dnem 1. ledna 1846 redakci »České Včely« stala se Němcová nejpilnější přispivatelkou tohoto listu, do něhož ovšem již dříve tu a tam psávala.

Již hned v prvních třech číslech uveřejnila tam svou lidopisnou studii »Selská svatba v okolí domažlickém«, na to pak v číslech 26—27, 34, 36, 38, 46, 59 a 60 své znamenité »Obrazy z okolí domažlického (v celku v ročníku tom X.), dále v čísle 48. »Domácí nemoc« (Obrazy z nynějšího českého života)[1]; v čís. 58. »Odpověď na posouzení báchorek Boženy Němcové v čísle 81. »Květů«,[2]) pak v čísle 77. a 78. folkloristickou studii

[1]) Povídku tuto klade Vincenc Vávra ve své »Boženě Němcové« (str. 101) k roku 1851.

[2]) Odpověď tato otištěna na str. 232 České Včely 1846 zní:

Odpověď na posouzení báchorek Boženy Němcové v čís. Květů 81,

V poznamenání stojí, že je to věc divná, jak se státi mohlo, že se dostala báchorka z tisíc a jedné noci »O mluvícím ptáku, živé vodě a zlatých jabloních« do mé sbírky? Tedy myslí pan recensent, že jsem ji odtamtud vzala a trochu převlečenou za národní prodala? To by byl nesmyslný člověk, který by, maje vlastní zahradu plnou ovoce, ze sousední bral a ovoce cizí za své prodával. Mohla sem ji vzít také z Květů, kde co slovenská

»Dlouhá noc«, v čísle 89. báseň »Slavné ráno«, konečně v číslech 93, 94, 95, 96 a 97 »Dopisy z lázní Františkových« (počtem tři), v nichž v červenci a srpnu r. 1846 asi měsíc na léčení meškala.

V r. 1847 otištěn v čís. 19. i 20. poslední (XI.) »Obrázek z okolí domažlického«; pak v r. 1848 v čísle z 8. dubna »Selská politika«.

List Havlíčkův psaný dne 7. prosince 1846, ač se týká především redakčních věcí, obsahuje přece také intimní narážku na srdečné záležitosti mladého redaktora, což svědčí o tom, že mu Němcová tehda nebyla již tak zcela cizí; ale podle narážky v doušce tohoto listu: »Konečně ale dnes jsem u Staňka viděl Vaši podobiznu a nabyl jsem k Vám opět důvěry« — mohlo by se snad souditi, že se oba dosud nikdy nesetkali. Zvláštní náhoda jest, že v mnohem pozdějším listu Němcové k Havlíčkovi z 10. srpna 1849, čteme: »Byla jsem předešlý týden v Praze, a ráda byla bych s Vámi mluvila, ale nebyl jste právě doma. Vaši podobiznu měla jsem však přec to potěšení vidět, byla právě v krámě u Hoffmanna vyvěsena.« —

Než buď jak buď, tolik viděti z obou jejích zde otištěných listů, že Němcová odložila nejen na dobro dřívější předpojatost proti Havlíčkovi, ale že si ho naopak již vážila. Této vážnosti vydobyl si Havlíček u ní po čase, ovšem svou veřejnou činností, ale zajisté již dříve přispěl k tomu způsob, jakým se jí v »České Včele« proti Domažlickým ujal. Vzbudily totiž její »Obrázky z okolí Domažlického« v tomto listu uveřejňované, v nichž tehdejší neuvědomělost a nevzděla-

---

uvedena byla a vyjmouc malé varianty s mou se srovnává. Avšak já ji nevzala ani z tisíc a jedné noci, ani z Květů; nechce-li mně p. recensent věřit, ať váží cestu k nám, a já ho dovedu k selce, která mi báchorku tu povídala. Že ani ona, ani její bába, od které ji slysela, tisíc a jednu noc nečtly, za to ručím.

Božena Němcová.

nost městského lidu tamnějšího kárala, nelibost některých občanů v té míře, že jí uspořádali nejen kočičinu, ale že poslali redakci »Včely« neomalený a neslušný dopis proti Němcové, žádajíce za jeho uveřejnění. A tu neobmezil se Havlíček jen na to, že dopisu toho neuveřejnil, on zastal se také své spolupracovnice v čísle 53. »České Včely« z r. 1846 str. 131. těmito důtklivými slovy:

Do Domažlic.

»Víno není víno, že se lidé opíjejí. —

Nedávno poslán nám neslušný dopis z Domažlic proti paní Boženě Němcové, který jsme jen proto nevytiskli, že by takový spis samému panu dopisovateli k nehrubé cti posloužil. Z celého spisu vidíme jenom zlost, ale slušné nějaké příčiny k zlosti, jakož i důvod proti »Obrazům« paní Němcové nikde v něm nenacházíme. Obrazy tyto nejen v Praze, anobrž všude jinde s pochvalou přijaty jsou a náhledy v nich pronesené my sami schvalujeme, srovnávajíce se ve všem úplně se smýšlením paní Němcové. Že se v nich někde paní spisovatelka ohledem na národní smýšlení a na vzdělanost českou nechvalně dotýká města Domažlic, nikdo, ani samí dobře smýšlející Domažličané jí za zlé vykládati nebudou. Bohužel! celý náš národ takového povzbuzení k národnímu smýšlení ještě posud potřebuje, ale nikdo rozumný nebude se pro takové důtky horšiti.... Obrazy pí. Němcové Domažličanům ne k potupě, nýbrž ke cti slouží. Bylo by věru podivno, aby pí. Němcová, které si celé Čechy váží, jen v Domažlicích tupena býti měla.« —

Když se na podzim r. 1850 Němcová vrátila s dětmi svými do Prahy k stálému pobytu, byl Havlíček již v Kutné Hoře, kde od května vydával svého »Slovana«. Odtud dojížděl sice do Prahy každých čtrnácte dnů, až mu konečně dne 10. března 1851 vojenským velitel-

stvím tyto návštěvy byly zakázány,[1]) ale neznámo, zdali se tehda s Němcovou setkal. Z Kutné Hory odstěhoval se Havlíček s rodinou svou po zastavení »Slovana« dne 1. listopadu 1851 do Německého Brodu, odkud, jak známo v noci na 16. prosince t. r. násilně do Brixenu odvezen, a tam až do 27. dubna 1855 držán. Po návratu do Německého Brodu, kde mu vykázán nucený pobyt, navštívil Prahu s úředním povolením jen po třikráte; poprvé hned po svém návratu, podruhé na 14 dní o Vánocích 1855 a po třetí ku konci května r. 1856, by tam dne 29. července t. r. zemřel. —

Jediné určité sdělení, že se Havlíček s Němcovou sešel, vztahuje se k první z těchto tří cest.

Čteme je ve spisku »Karel Havlíček Borovský v rodinných vzpomínkách« (v Praze 1896), kde na str. 33. vypravuje Havlíčkova sestra Johanka jak následuje:

»Co se mu (Havlíčkovi) v Praze přihodilo, zvěděly jsme hned.« »Já tu Prahu nepoznávám!« pravil, »vždyť to přede mnou všecko utíká, kamarádi uhýbají se na několik kroků.« Což se tak změnili? Což z nich ten Bach dovedl udělati takové baby? Jediná paní Němcová, když mne na Příkopech zhlídla, běží ke mně. Divil jsem se tomu a pravím k ní: »Prosím vás, nedělejte si se mnou ostudu,« načež tato česká žena odpovídá: »Eh, co, — já si z vlády nic nedělám.«

A když pak Havlíček dotrpěl, tu při pohřbu jeho, konaném dne 1. srpna 1856, zdobil, jak píše očitý svědek J. V. Frič ve svých »Pamětech«[2]) rakev Havlíčkovu jediný věnec vavřínový, trním propletený, který na ni položila Božena Němcová.

---

[1]) Viz o tom v 15. čísle »Slovana«, II. čtvrtl. 1851, str. 431 pod rubrikou »Domácí zprávy«.

[2]) Paměti Josefa V. Friče. IV. str. 437.

Karel Havlíček Boženě Němcové.

Milost Paní!

Odpusťte, že Wás tak jmenuji, ačkoli sama w dopisu svém z lázně se tomu smějete. [1]) Wy máte práwo posmíwati se titulům, které dostáwáte, ale my nemáme práwa posmívati se těm titulům, které dáwati máme. A ostatně neznamená Milost pouze Gnaden, nýbrž také něco jiného a w tomto smyslu tedy zde užíwáno jest. — Práwě wšak pozoruji s užasnutím, že dělám compliment, a to jest při mně tak neobyčejné, že si to jinák wyložiti moci nebudete, než že něco nepříjemného následowati bude. —

A wěru, Milost paní! žádejte ode mne co chcete, abych se rauhal komukoli, ale ty wěci do žíhadla (t. j. do »České Včely« v stálou rubriku »Žíhadlo«. Pozn. vyd.) přijíti nemohou. Až Wy budete nám cenzorkau! (Kýž by to Pán Bůh dal!) aneb až bude policie Rakouská tak milostná jako Wy, pak ano, co žádati budete. Ale teď nemožná! proti wládě může se wíce psát, proto že se toho nikdo neujme, ale proti kněžím ne, neboť se sesypau na člowěka jako hnízdo wosí! Ráčíte pozorowat, s jakau opatrností já swatau církew a její černé synky někdy, když se žádný nedíwá, potají přes hřbet švihnu, ale tak patrně jako s tím kabátem, ó to by bylo neštěstí na krku. Já pro swau osobu nedělám si z ničeho nic, a očekáwám každau chwíli, že se má wláda nowinářská krátkým dekretem z Wídenské

[1]) Tu naráží Havlíček na místo v 3. (posledním) listu Boženy Němcové z Františkových lázní, uveřejněném krátce před tímto dopisem v čísle 97 »České Včely«, kde pozastavují se mladíci z Anhaltu nad titulaturami euer Gnaden, milostpaní a pod., jež v Praze slyšeli, v čemž jim Němcová přisvědčuje, uznávajíc směšnost tohoto zvyku. (»Boženy Němcové sebrané spisy.« Vyd. Kobrovo sv. IV. str. 302.)

policie skončí, a k tomu účelu wždy mám swé juchtowé ruské tlumoky pohotowě, abych do nich swé wěci uložiti a odletěti mohl, kam mne wítr ponese; z té příčiny také napínám showíwawost censury až praskne: ale celé wěci naší by takowé brojení proti těm černochům škodilo. To wíte, kdyby k wůli mně censura zostřena byla, řekli by moji hojní a wysokodušní nepřátelé, že jsem škodil wíce národu swému než prospěl a to jest pro mne největší kletba. Já sice na obyčejnau čest před světem málo dbám, jen když mne několik lidí ale zas hodně rádo má, ale přece bych nerad (třeba nezaslauženě) stál mezi škůdci Čechů! — Zkrátka, Milost Paní! nemožnost je nemožnost.

Ani to ještě newím, budeli možná té správy z Klatowa použíti užitečně — důstojníci a vojsko stojí we zwláštní protekci u censury. Udělám wšak dle možnosti. Ó, kdybyste mohla wědět, jak mne kolikrát srdce bolí, když by se tak hodně satyry dalo nasypat a censura nastaví swůj bezedný pytel a wšechno se doň swalí bez milosrdenstwí na wěky ztraceno. Pak člověku srdce krwácí tak — jako snad matce, když porodí mrtwé dítě — odpusťte to přirownání. —

Že jsem tak dlauho nezdwořile neodpowídal, připište dílem přirozeným příčinám, dílem mým mnohým pracem, dílem wšak a nejwíce jedné slečně, kterau neznáte a do které se já bezpochyby budu muset zamilowat, neubráním-li se. Práwě ale, že se dle možnosti udatně bráním, jsem roztržitý a když newyhnutelně nemusím, newezmu do rukau péro! Milost Paní! nepochopíte wěru, jak těžko, jak smutno jest člowěku jako mně, jehož ideálem jest od ničeho na světě nezáwiseti, když widí hrozící sobě pauto! A čím wíce se brání člowěk tím hůř! Ó kýž by také byla na světě censura na modré oči!, aby nepřekážely lidem a redaktorům a nechaly je w pokoji! Doufám, že budete mít se mnau

útrpnost a že mne politujete, aspoň tak jako já sám sebe lituji. [1])

Odpusťte žwatlawost mau a pomyslete si, že nemám rozum. —

Waší báseň propustila censura jen s ohledem na mau ostatní antislowanskau tendencí — a na weliké prosby; [2]) že se žádané doplňky časopisů tak zpozdily byl také winen trochu p. Zap. O starožitnostech napsal jsem to naschwál s tak křiklawým titulem, aby si každý wšímnul. Budeteli mít zase nějaké obrázky [3]) — račte na mne pamatowat a chceteli mně proukázat nezaslaužené milosrdenstwí, píšte i mně zas, neboť tím si

---

[1]) Kdo byla ona modrooká slečna, nevím, ale jest jisto, že se Havlíček tehda ubránil. Julie Sýkorová, s níž se dle Tůmy (»Karel Havlíček Borovský« str. 131 a násl.) na počátku roku 1847, tedy brzy po té seznámil, byla brunetka a měla oči tmavé.

[2]) Báseň, o níž tu Havlíček mluví, otištěna, jak již shora uvedeno, v čísle 89. »České Včely« z 6. listopadu r. 1846, str. 355 pod názvem »Slavné ráno« a počíná »Byla noc, však teď již zoře svítí« ... Němcová napsala ji již r. 1843 a měla, jak uvádí Vincenc Vávra ve své »Boženě Němcové« str. 55. vyjíti v 63. čísle »Květů« ze dne 9. srpna 1843, avšak nebyla tehda censurou propuštěna, prý pro poslední verš »Blaník otevírá již svou bránu«. — Že k ní censura byla tenkráte milostivější, stalo se, jak Havlíček píše z ohledu na jeho antislovanskou tendenci. Tu naráží na svůj známý článek »Slovan a Čech«, uveřejněný v čís. 14. až 21. »Pražských Novin« z r. 1846 (otištěný opět v »Karla Havlíčka Borovského politické spisy, pořádá Dr. Zdeněk V. Tobolka«, v Praze 1900, str. 29. a násl.), a vzniklou z toho polemiku s Jakubem Malým (viz tamtéž), který mu v »Květech« odpovídal. Polemika tato protáhla se téměř až do konce května t. r. a došla též v »České Včele« ohlasu, zejmena Havlíčkovým epigramem »Nejsi-li Slovan, nejs. Čech! dne 27. dubna 1846 napsaným a tam v čís. 25. otištěným

Báseň »Slavné ráno« otištěna opět v »Boženy Němcové sebraných spisech«. V Praze J. L. Kober 1875. Sv. IV str. 193.

[3]) H. míní »Obrázky z okolí Domažlického.«

též o literaturu získáte zásluhy, když redaktory blázniwé napomenete k rozumu.

Ruku líbám s úctou

H. Borowský.

P. S. To wše hned téhož dne když jsem Wáš list obdržel napsáno jest a zapečetěno. Nosil jsem wšak psaní nějaký čas u sebe a nechtěl jsem jej odeslati. Konečně ale — dnes jsem u Staňka widěl Waší podobiznu [1]) a nabyl jsem k Wám opět důwěry — že se mi newysmějete za tak hlaupé psaní.

Dnes je 7. Prosince 1846 a zjitra bude psaní na poště.

Jak pak se Wám líbí od Huška w Nowinách »Z domácího žiwota«? [2]) Nejnowější nowina je, že s Nebeským o to jednáme, abych mu přenechal wedení Wčely. Srownáme se dobře. [3])

---

[1]) Přátelé Boženy Němcové dali r. 1845 od J. V. Hellicha vymalovati její podobiznu, kteráž zůstala pak u dra. Staňka, kde ji Havlíček viděl. (Srovnej V. Vávra »Božena Němcová« str. 61. — MDr. Václav Staněk, český spisovatel a lékař, nar. v Jarpicích u Slaného r. 1804, zemřel 1871 v Praze, švakr Antonie Čelakovské (Bohuslavy Rajské) a dra. Friče, náležel k přátelům Boženy Němcové.

[2]) Jest to článek J. Host. Huška »Z domácího života v jižní části Kouřímského kraje«, otištěný v číslech 92, 93, 95 a 96 »Pražských Novin« z 28. a 29. listopadu, 6. a 10. prosince 1846, str. 381—382, 385, 393 a 397—398.

[3]) Viz o tom též v Dra. J. Hanuše »Život a spisy Václava Bolemíra Nebeského« str. 65, citát z listu tohoto z konce r. 1846: Od nového roku 1847 snad budu redigovati »Včelu«, Borovský mi ji nabídl. Čejka mi radí, abych ji vzal. Co myslíte? Řekněte to Vinařickému. Dal bych tomu wyšší směr . . . Řekněte Vinařickému též, aby mi něco psal, co by on myslel o směru a plánu.« — Úmysl ten však nebyl proveden tímto způsobem, nýbrž tak, že se Nebeský od 1. ledna 1847 stal spolupracovníkem Havlíčkových »Pražských Novin« a »České Včely«.

Božena Němcová.

[Dle obrazu J. V. Hellicha z r. 1845.

Božena Němcová Karlu Havlíčkovi.

V Domažlicích dne 13./2. 1847.

Pane redaktore!

Zde Vám odesílám referát o divadle, psaný od Pavlasa, a Obrázek ode mne, poslední to z okolí Domažlického.[1]) Nyní Vám krátký čas nic nepošlu,[2]) proto že musím shotovit báchorky na VII. sv., šestý bude již asi co nevidět hotov. Jak si asi zase pan Malý vyjede! Dostaneme se co nejdříve do Neumarku,[3]) až na samé hranice, mezi Němce, a jaké to Němce! a budu-li mít příležitost o tamnějším životě něco napsat, udělám to. Ale to již beztoho Rank[4]) dost výborně vylíčil a pan Weisel, jen že poslední tuším asi výtečným spisovatelem není. Já od něho nic nečtla, ale dle řečí a úsudku jiných osob. Bude to nyní náš sousedv Neumarce. To psaní odevzdejte, prosím, panu Tylovi, ale hned, já bych ráda rychlou odpověď měla. Ještě jednu prosbu, ale také budu prosit, abyste nezapomněl. Komu ste dal tenkráte ty kázání? Tuším, že ste mi psal Štulcovi?[5]) Ale p. Sládeček již Štulcovi psal a nedo-

---

[1]) V řadě »Obrázků z o. D.« XI., otištěný v čís. 19. a 20. »České Včely« str. 75—76 a str. 77.

[2]) Kromě dříve uveřejněného »Obrázku vesnického« (viz úvod) a XI. »Obr. z o. D« není v ročníku 1847 již žádného příspěvku od Boženy Němcové.

[3]) Všeruby.

[4]) Josef Rank, něm. spisovatel, nar. 10./6. 1816 v Chalupách (Friedrichsthal) u Nové Kdyně. Mimo jiné vydal r. 1843 skizzy »Aus dem Böhmerwalde« a r. 1845 »Neue Geschichten aus dem Böhmerwalde«; knihy to, jež v Čechách tehda velmi byly čteny; a na ty právě zde Němcová naráží.

[5]) Václav Štulc, básník český, nar. 20. prosince 1814 na Kladně, r. 1839 vysvěcen na kněze a zemřel jako probošt kapitoly na Vyšehradě dne 9. srpna 1887.

stává odpověď. Prosím Vás, řekněte Štulcovi, aby Vám je dal a lístek k tomu napsal, jsou-li dobré, čili ne. Ten pán myslí, že jsem je tenkráte snad ani neodevzdala. Mohl byste je potom p. dr. Čejkovi [1]) odevzdat, on mi je při příležitosti pošle.

Nehněvejte se, že Vás s prosbami obtěžuju. Pozdravujte pana Václava Nebeského. Do Vaší redaktorské přízně se poroučejíc zůstávám

s úctou Vaše

Božena Němcová.

Snad paní censura nebude tak přísna, aby posledních několik slovíček v obrázku přetrhla? Jen to ne, bylo by to bez konce. [2])

Božena Němcová Karlu Havlíčkovi.

10./8. 1849.[3])

Velectěný pane redaktore!

Můj muž[4]) žádá Vás, kdybyste přiložený článek do Vašich Novin přijmul, měl by být ostřeji psán, neboť zdejší pan děkan a jeden kaplen zasloužili by notného

---

[1]) Dr. Jan Josef Čejka, lékař a spisovatel, nar. 7. března 1812 v Rokycanech, zemřel 25. prosince 1862 v Praze. Byl věrným přítelem a rádcem Boženy Němcové, již znal již od r. 1840. Viz o tom bližší v citovaném již spisu Vincence Vávry »Božena Němcová« na str. 47, 48, 50, 56 a j.

[2]) Jsou to slova: »A ten lid musí ve tmě zajít, pro ten nemáš světla, duše svatý!?. . .« Censura byla tentokráte milosrdna a řádky tyto propustila.

[3]) List ten psán z Nymburku.

[4]) Manžel Boženy Němcové, Josef Němec, narodil se v Novém Bydžově r. 1805. Když 12. září 1837 Boženu za manželku pojal, byl respicientem u finanční stráže v Červeném Kostelci. Později stal se finančním komissarem a konečně vrchním komissarem,

Nepopustíme!

K. Havlíček Borovský

Dle lithografie Wilh. Hahna z r. 1849.

pokárání, jsou to p . . ., ale víme již, že nerad přijímáte takové články, proti kněžům psané, a to z dobrých příčin, tedy napsal přiloženou zprávu docela mírně, ale spravedlivě. Byla jsem předešlý týden na dva dni v Praze, a ráda byla bych s Vámi mluvila, ale nebyl ste právě doma. Vaši podobiznu měla jsem přece však to potěšení vidět; byla právě v krámě u Hoffmana vyvěšena.[1]) Houfek všelikého lidu stálo u krámu a dívali se na Vás a posuzovali. Jakýs vážený muž, zdál se být řemeslník, podívaje se na krám, povídá druhému: »Není to Havlíček! — ba je a dobře je trefený, a co jsi to napsal: Nepopustíme! — Dobrá, jen kdyby každý tak mluvil. — Já ho mám rád chlapíka, ty Národní Noviny nám přece mozek otevřely — teď ovšem musí mlčet, nu však on nám zase něco poví, až bude smět.« »Prosím Vás, pání, to je ten Havlíček, co ty Noviny vydává, co

---

načež z politických příčin za Bachova absolutismu ze státní služby propuštěn. R. 1861 vstoupil do administrace »Národních Listů«, později byl úředníkem u potravní daně. Zemřel v Novém Bydžově 17. září 1879. Viz bližší ve spisu Vincence Vávry »Božena Němcová« na str. 34, 38, a j., zejména též na str. 183. Dopis Němcův, který jeho choť s tímto listem Havlíčkovi zaslala otištěn v č. 178. »Národních Novin« z 14. srpna 1849 str. 705. Jedná o veřejné zkoušce na městské škole v Nymburce, Po chvalné zmínce o učiteli 2. tř. Hynkovi. sděluje dopisovatel, že si při tamnější škole, pozůstávající z elementárky, pak 1. a 2. třídy, duchovenstvo nymburské, bezpochyby působením tamnějšího děkana a vikáře, zřídilo pro děti zámožnějších rodičů jakousi soukromou třetí třídu, v níž se všem předmětům (i náboženství) proti výslovným nařízením ministerským vyučuje německy a žádá, by tento nešvar byl odstraněn, an to jest odnárodňovací ústav.

[1]) Podobizna tato jest lithografie Wilh. Hahna. Havlíček tu vyobrazen téměř v celé postavě, oděn jest v čamaru a v slovanskou vestu; pod obrazem jest autografované heslo: »Nepopustíme« a jeho podpis. — Hoffmann Jan, knihkupec a hudební nakladatel. Krám jeho nalézal se tehda v Malé Karlově (Jezuitské) ulici.

těm biskupům onehdy takové pravdy pověděl?« [1]) ptá se sedlák vedle stojící. — »Ano to je ten.« — »Inu to ho musím na mou duši koupit, aby se ti naši doma na něho podívali.« — »Wer ist das?« ptá se jeden officír druhého, jda okolo. »I das ist dieser Kerl, der Havlíček,« zněla odpověď. »Dem möchte ich paar,« povídá první a dělá jisté znamení bičíkem. »Ja, ja diesen Menschen sollte man aufhängen,« přizvukují dva páni, kterým se sedmašedesátka na čele svítí, »der stiftet mit seinen Noviny noch das grösste Unheil, dieser Aufwiegler.« Tak to šlo dále, hana a chvála střídaly se ustavičně. Však to na venku není lépe; jedni Vás a Vaše Noviny do nebe vychvalují, druzí do pekla horoucího zatracují.

Chtěla jsem s Vámi mluvit stranu peněz, co jsme lonského roku na průmyslní školu v Domažlicích vybrali, 40 Z. 35 K. [2]) Máme je vždy ještě u sebe a rádi

---

[1]) Míněn tu článek Havlíčkův »Proti shromáždění biskupů rakouských«, uveřejněný v »Národních Novinách« z 6. a 7. července 1849, čís. 144 a 145, str. 571 a 575 opět otištěný v »Duchu Národních Novin« v Hoře Kutné 1851, str. 148—154, konečně v »K. H. B. Politických spisech« vyd. Dr. Z V Tobolkou. II. 606 a násl.

[2]) Havlíček zasazoval se horlivě o zřízení české denní školy průmyslové, jejíž založení v »Průmyslové jednotě« již r. 1845 navrhl JUC. Pravoslav Trojan. Hned jak stal se 1. lednem 1846 redaktorem »Pražských Novin« uveřejnil v 1. a 2. čísle jejich článek »Potřebnost průmyslové školy české« (otištěný opět v Tobolkově právě vycházející publikaci: »Karla Havlíčka Borovského politické spisy« D I. str. 3. a násl. a vracel se v listu svém opět a opět k tomuto předmětu. Když pak rozhodující činitelé v »Průmyslové jednotě« s věcí otáleli, dal podnět k veřejné sbírce na školu tu — první to naší sbírce národní. Dne 22. dubna 1847 vykazovaly »Národní Noviny« v čísle 31., že se sešlo již 8637 zl. 51 kr. stř. Sbírka ta byla pak vládou zakázána, ale r. 1848 zřízení školy konečně povoleno. Viz o sbírce této obšírný referát Trojanův ve schůzi průmyslové jednoty dne 11. března 1851, uveřejněný v »Slovanu«, II. čtvrtl. 1851, čís. 27. str. 159 a násl.

bychom je dali na místo. Máme je odeslat Vám či komu? — Prosím, dejte mi to vědět jen několika slovy; poslice na odpověď počká. Můj muž Vás srdečně pozdravuje. Prosím, byste vyřídil Vaší manželce přátelské pozdravení. S úctou zůstávám Vašnostina služebnice

Božena Němcová.

Karel Havlíček bratru svému Františku Havlíčkovi.

(Listy z let 1845 - 51.)

Tyto dopisy, jež napsal Havlíček dosud žijícímu bratru svému Františkovi, sahají od 15. února 1846 až do 26. října 1851, kdy Havlíček se odstěhoval po zaniknutí »Slovana« z Kutné Hory do Německého Brodu, kdež brzo na to, v noci na 16. prosinec t. r. zatčen a zavezen do Brixenu. Pokračování této korrespondence za doby Brixenské, obsaženo v »Karla Havlíčka rodinných listech Brixenských«, vydaných r. 1888 nyní již zesnulým V. V. Zeleným; tam připojen také ještě poslední z těchto dopisů, daný v Praze, dne 5. června 1856.

Ačkoliv listy zde otištěné jsou téměř naskrze jen zcela krátké zprávy o věcech soukromých neb rodinných a literatury neb politiky se nedotýkají, obsahují přece jen několik pro životopis neb karakteristiku Havlíčkovu dosti důležitých dat.

František Havlíček, mladší bratr Karlův, narodil se v Borové dne 5. října 1823. Oddav se po příkladu otcově stavu kupeckému, byl od r. 1846 až do března r. 1848 zaměstnán v obchodu H. Oswalda Wilhelma ve Vídeňském Novém Městě, kam mu psal Havlíček prvních šest listů této korrespondence. V r. 1848 vedl administraci »Národních Novin«, načež r. 1849 v Německém

Brodě obchod po zemřelém otci, který až do té doby byla vedla jeho matka. Nyní žije na odpočinku v Březském mlýně u Českých Budějovic.

František Havlíček.

W Praze 15ho Unora 1846.

Milý Bratře!

Ani bych ti nebyl psal tak hned, proto že běztoho celý čas jenom píšu, ale dohání mne k tomu potřeba.

Budeme zde mít merendu w maškarách a musel bych si zde něco dost draze wypůjčit proto tě prosím abys mi ale hned po poště ten chalát co sem ti

dal, odeslal, beztoho ho teď tak tuze nepotřebuješ. Pak ti ho zas wrátím, ale jen hned, proto že za týden ode dneška již ta merenda bude.

Ostatně se mi wede dobře, jen že mám mnoho práce; wšude si lidi nowiny a Wčelu libují, a sám můžeš pozorowat že sou lepší než wloni.

Domů teď tuze málo píšu.

Zatím se měj dobře a udělej to ale hned a pod německou adresí.

Tvůj upřímný bratr

Karel.

Herrn

Franz Hawlíček
in der Handlung des H. Oswald
zu
Wiener Neustadt.

W Praze 22. Července 1846.

Milý Bratře!

Snad se na mne zlobíš, že jsem Ti na twé psaní posawad ani neodpowěděl, ale kdybys wěděl že pořád celý den pero w ruce mám, odpustil bys mi to jistě. Já ani Fany nepíšu, jen málo kdy. Co se ale těch peněz týče, o kterés mně psal nemohl jsem ti to na žádný způsob učinit. Newěříš ani posawad jak zle moje finance stojí, jsem sám pořád ještě zde dlužen; neboť si každou chwíli něco koupit musím a zwláště knih jsem tuze mnoho potřebowal a proto že mnohé teď při ruce na kwap míti musím, které jsem si jindy pokud jsem Nowiny nepsal wypůjčiti mohl. — Teď ale přicházím k Tobě s prosbou aneb wlastně s otázkau, ale záleží mi na té wěci tuze mnoho. Bezpochyby, že sám brzy do Nowého

Města přijedu, na cestě do Záhřebu (Agram). Powezu sebau ale asi 1000 archů obrazů (Kupferstiche) a ty nemohu sebau wzít skrze Wídeň. [1])

Abys té wěci rozuměl: jeden můj přítel we Wojenské hranici (Militärgränze) kterému já ty obrazy sebau wezmu, [2]) zaplatí mi celau cestu tam, a teď nahlížíš jak lacině mi ta cesta přijde, kterou jsem beztoho jednou vykonat musel, když jen nazpátek autraty ponesu.

Poněvadž ale ty obrazy sebau do Wídně wzíti nemohu, ptám se tebe nedaloli by se to takto udělat. Já nechám tu wěc zde zapakowat jako Zeichenpapier, a pošlu ji zrowna Tobě do Nowého Města, šla by snad skrze Wídeň transito bez visitace rownau cestau k Tobě? A mohl bys mne jistě ubezpečit, že to do rukau dostaneš? —

Odtud pak z Nowého Města již lehko bude tam kam patří, to si sám obstarám. —

Buď tedy tak dobrotiw a piš mi o tom ale hned důkladně, wždyť sám rozum máš, abys wěděl na čem tu záleží.

---

[1]) K cestě Havlíčkově do Záhřebu, o níž se tu zmiňuje, tehda nedošlo. Obrazy, o nichž tu píše, že je chce vzíti s sebou, měly sloužiti, dle udání p. Františka Havlíčka k nějakému politickému účelu. Proto tedy se táže Havlíček bratra, mohl-li by je jako papír bez nebezpečí prohlídky poslati bratrovi do Víd. Nového Města, odkud pak je chtěl sám poslati na místo, kam byly určeny, totiž do Záhřebu.

[2]) Přítel, kterého tu Havlíček míní, jest jeho jmenovec, nikoliv však příbuzný Havlíček, který byl tehda, dle sdělení p. Františka Havlíčka, správcem statku bana Jelačiče v Horvátsku (v Záhřebě). Jest to bezpochyby týž Havlíčkův spolužák z filosofie, o němž se zmiňuje ve svém listu k Příborskému z 16. března 1839; viz též poznámku tam! — Doprava obrazů těch, jak viděti z následujících listů také šťastně se podařila, jenže, jak vysvítá z těchto, a jak mi sdělil p. František Havlíček, útraty její nebyly mu nahrazeny.

Pro mne je to tuze důležité. — Půjdeli to dobře, můžeš mne okolo 5.—6. budoucího měsíce u sebe očekáwat.

Já si to představuji tak že ten colli zrowna z Prahy půjde do Nowého Města a že se we Wídni ani zastawiti nemusí. Piš mi jeli to tak. Že jsem byl w Brodě budeš wědět, což na tom záleží. Ale slyším že Pepík má chuť jít k nějakému úřadu a nestudowat již nic wíc: to je hlupáctwí, bezpochyby to jen dělá z lenosti. Mně se zde dobře daří; a bude to snad ještě lepší časem swým. To wíš, že bych ti měl dost co psát nowin, ale kdyby jen času bylo.

Wšak jen mi piš hnedle o tom. Záleží mi na tom tuze mnoho, není to jen o tu cestu, až přijedu tam powím ti wšechno a budeš pak nahlížet.

Karel.

W Praze dne 9. září 1846.

Milý Bratře.

Pepík [1]) doma w Brodě wšecko pobláznil, napsal že měli Franc a Karel radost, když on do Nowého města přijel. Doma myslili, že jsem to byl já. Nejpodiwnější a taky nejnowější správu ti musím podat, že jsem se zrowna před swatbau s Weidenhoffrovými rozlobil a že z toho ze wšeho snad nic nebude. Pomysli si jak to člověka musí mrzet, když až do poslední chwíle pořád mají strachy, jestli já snad někdy na mizinu nepřijdu. Tak zrowna chtějí okazowat jako by člověku milost dělali a s druhé strany zas je widět, že by holku rádi zaopatřili! Maminka ti snad o tom bude také psát: odepiš mi hned co o tom myslíš. [2])

[1]) Nejmladší bratr Havlíčkův.

[2]) Viz úvod ke korrespondenci s F. Weidenhofferovou.

Ostatně jsem teď nemocen, neležím sice, ale bojím se, že budu muset lehnout. Ale taky snad to má tuhá přirozenost přestojí. Kdybych neměl tak mnoho práce, lehl bych si ale to wíš že Šrámek, [1]) můj písař již přes 3 neděle na horkou nemoc stůně a we wšeobecné nemocnici leží.

Buď hodně zdráv a odepiš mi jen hned.

Tvůj

Karel.

P. S. Doufám, žes obdržel ten paklík ode mne, piš mi také jestli bylo wšechno w pořádku.

Odewzdalli pak ti taky ten pán co jsem se s ním zde seznámil tu cedulku ode mne?

W Praze 17. září 1846.

Milý Brafe!

Co se mého zdraví dotýče, musím ti psáti, že jsem sám dříwe swau nemoc za větší držel než se ukázalo, ale byl jsem trochu přestrašen welikým počtem nemocí a dle wšech symptomů dělal jsem si naději na horkau nemoc.

Přestál jsem to ale za 5 dní a jenom 2 jsem ležel, a sám newím co mi scházelo myslím že to byla gastrická zimnice. Od auterka jsem ale zase již zdráw jako ryba. — Pročež ti děkuji jenom za starostlivost. Já ani teď ne-

---

[1]) Jest to týž Josef Šrámek, jehož korrespondence s Havlíčkem s hora otištěna. Bližší o něm tam v úvodě. Havlíček neměl tenkráte při »Pražských Novinách« ještě spolupracovníků; teprve od nového roku 1847 získal B. Nebeského, J. P. Koubka a F. Klacela. Viz poslední poznámku při listu k Palackému z 25. ledna 1848 zde!

mám kdy stonat, pořád se musím na všechny strany ohánět a práce mám plno. Tuto zimu zas chci něco většího na světlo wywést.

Žes p. Hawlíčka tak dobře přijal a jemu wše učinil těší mne welmi, mně na té wěci taky záleží.[1]) Pakli by ještě do Wídeňs. N. Města k tobě přijel, upomeň ho aby mi poslal dle slibu swého nějakou hodně starau sliwowici, to wíš že tam je nejlepší. Co ještě zapotřebí bude mu udělati ani ti psát nemusím, wždyť se sám dowtípíš, kdybys ale zase něco pro něj dostal, jen to nech u sebe a učiň s tím co on bude chtít.

Nabídnutí twé strany cigar rád přijímám, pošli mi asi 100 ale hodně mnoho rozličných a nejpodiwnějších sort, já rád kauřím ale po každé jiné. Rozumí se, že zaplatím. Ale to učiň brzy, a můžešli, napiš ke každé sortě jméno. Třeba taky nebyly wšecky amerikánské.

Ještě jednu prosbu bych měl, ale zatím jen zdaleka. Rád bych, abys mi tam kaupil asi $^1/_2$ wědra nějakého dobrého buď Rakaus. neb Uhers. wína, ale tak abych si ho zde pak do flašek dáti mohl, a aby se nezkazilo. Ostatek já nerozumím a ty snad již tam něcos pochopil, tak mi tedy piš co o té wěci myslíš jak by se to udělati dalo. Po železnici je teď zásilka lehká když by se přes saudek kistnička dala. Tak mi tedy jen piš, jaké wíno myslíš, snad tam někde ze známosti dobré dostaneš.

Maminka sem letos přijede s Pepíkem k sw. Wáclawu a Pepík bude u mně bydlet, máme teď tuze krásný byt widíme na řeku a na zámek[2]) Pak mi jen odepiš a pošli ty cigary, a pak se o budaucí uradíme také mi piš, zač tam asi $^1/_2$ wědra dobrého wína přijde, abych wěděl jak mi to as trhne do kapsy. Často mi

---

[1]) Viz poznámku k listu z 22. července 1846. k F. Havlíčkovi zde!

[2]) Míněn tu byt v Královských lázních.

tak přijdou lidé z wenku a rád bych je něčím počastoval, proto že od nich také zas zwán bývám.

Měj se zatím dobře a buď hodně zdráw.

Twůj bratr

Karel.

Ano adresa moje:

K. Hawlíček

Redakteur der Prager böhm. Zeitung.

in

Prag.

Tak dostanu psaní a paklík wždy dřív:
a teď se budu taky stěhowat.

Milý Bratře!

Buď tak dobrý a pošli ty cigary do Brodu po poště, odtud já je již dostanu.

To wíno mi ale pošli po železnici brzy. Teď mám, tuze mnoho práce a budu ti budaucně wíc psát.

Od Hawlíčka Záhřebského si jen nech wšechny útraty zaplatit, on beztoho bude ty wěci prodáwat, proč bys tedy ty škodu měl. [1])

Twůj

Karel.

Pepík tě pozdrwuje.

Herrn

Franz Hawlíček

per adr. des H. Oswald Wilhelm

zu

franco. Wiener Neustadt.

---

[1]) Viz poznámky k listu z 22. července 1846 F. Havlíčkovi zde! Tento nedatovaný lístek psán asi záhy po předešlém dopisu.

Lieber Bruder!

Die Ursache warum ich Dir die lange Zeit hindurch nicht geschrieben, ist gewisz nicht in dem zu suchen, wie dein letzter ziemlich aufgebrachter Brief besagt, sondern einfach darin, dasz ich auf eine unglaubliche Art mit Schreiben beschäftigt bin und überhaupt ein sehr gehetztes Leben führen muss, wo mir sehr wenig ruhige Augenblicke bleiben, die ich dann zu allem eher als wieder zum Schreiben verwende. Zu dem muszt du doch einsehen, dasz ich dir eigentlich nichts nothwendiges mitzutheilen hatte, und auch nach Hause nicht schrieb, so wie auch sonst Niemanden.

Dieszmal jedoch verlangst du über den Havlíček Auskunft und ich musz dir sagen, dasz ich dir schon längst seine Adresse mitgetheilt hätte, wenn ich für den Augenblick einen Nutzen daraus gesehen hätte. Seine Umstände sind gegenwärtig der Art, dasz er schwerlich bezahlen kann, obzwar ich jedenfalls zu dem Gelde das du für die Übersendung ausgelegt hast, kommen werde. Lasz also jetzt alles unnütze Schreiben und ich werde dir seiner Zeit ganz gewisz deine Auslage vergüten. [1])

Es wundert mich, dass du gar nicht schreibst, warum du Neustadt zu verlaszen gedenkst und wohin du gehen willst: ich für meinen Theil benachrichtige dich, dasz ich mit Ende Fasching Hochzeit machen werde. Meine Braut ist zwar gegenwärtig in Prag, aber ihr Vater ist ein Waldsteinischer Beamte. [2]) Meine Geschäfte sind jetzt so ausgebreitet, dasz es mir ein Bedürfnisz ist eine eigene Wirthschaft zu führen und Zeit zu ersparen.

---

[1]) Viz 2. pozn. k listu z 22. července 1846 (F. Havlíčkovi) str. 419 zde!

[2]) Jest to Julie Sýkorová; viz úvod ke korrespondenci s touto.

Wahrscheinlich werde ich jetzt bald auch nach Wien gehen in Geschäften der Censur, und in diesem Falle würden wir uns, falls du noch bis zu der Zeit auf deiner jetzigen Stelle verbleibst, sehen können. [1])

Wenn du in Deutschbrod wärest, würde ich eine Einladung zu meiner Hochzeit nicht fehlen lassen, so aber ist es nicht denkbar zu kommen. Lebe also indessen recht wohl und sei nicht unnützer weise böse.

Prag 3. Febr. 1848.

Dein

aufrichtiger Bruder
Karl.

Zde překlad tohoto listu:

Milý bratře!

Příčiny, proč jsem Ti po ten dlouhý čas nepsal, nesluší zajisté hledati v tom, co praví Tvůj poslední dosti nakvašený list, ale prostě v tom, že jsem neuvěřitelným způsobem zaměstnán psaním, a vůbec velmi klopotný život vésti musím, v němž mi zbývá jen málo klidných okamžiků, jichž pak užívám spíše ku všemu jinému nežli ku psaní. Mimo to musíš přece nahlédnouti, že jsem vlastně neměl sděliti Tobě nic nutného, a také domů nepsal, jakož i vůbec nikomu. [2])

Tenkráte však žádáš zprávu o Havlíčkovi, a musím Ti říci, že bych Ti byl již dávno sdělil jeho

[1]) Míněno tu opletání, jež měl Havlíček počátkem roku 1848 následkem příliš liberálního vedení »Pražských Novin«. Viz o tom list téhož k Palackému z 25. ledna 1848 zde. K cestě Havlíčkově do Vídně tehda nedošlo.

[2]) S tím shoduje se, že v písemní pozůstalosti Havlíčkově, pokud jest dosud známa, nenalezen ani jediný list jeho z r. 1847.

adressu, kdybych byl pro tu chvíli viděl v tom nějaký užitek. Poměry jeho jsou nyní takové, že s těží může zaplatiti, ačkoli zajisté dosáhnu těch peněz, jež jsi proň vydal za zaslání. Zanechej ale nyní všeho zbytečného psaní a já ti svého času zcela jistě nahradím, co jsi vydal.

Divím se, že ani nepíšeš, proč hodláš opustiti Nové Město a kam chceš jíti; pokud se mne týká, oznamuju Ti, že na konec masopustu budu míti svatbu. Má nevěsta jest sice nyní v Praze, ale její otec jest valdštýnský úředník. Má zaměstnání jsou nyní tak rozsáhlá, že mi třeba vésti vlastní domácnost a uspořiti času.

Bezpochyby půjdu teď brzy do Vídně v záležitostech censury, a v tom případu bychom se mohli uvidět, zůstaneš li až do té doby na svém nynějším místě. Kdybysi byl v Německém Brodě, pozval bych Tě zajisté na svou svatbu, ale tak není ani pomyšlení, bysi přišel. Měj se tedy zatím dobře, a zbytečně se nehněvej.

V Praze 3. února 1848.

Tvůj

upřímný bratr
Karel.

Milý Františku!

Buď tak laskaw a pošli mi ihned v bankonotách 100 zl. stř. sem. Alois švagr,[1]) beztoho má od nás asi za 200 zl. bankonot na výměnu, wezmi tedy od něho těch 100 zl. a pošli je sem hned.

Ale nezapomínejte mně wždy odesílati Nár. Now. a wečerní list.

---

[1]) Míněn tu bratr Havlíčkovy choti Julie, Alois Sýkora.

Pozdrawuji Wás i Julie, jsme zde zdrávi a bydlíme zase tam kde jsem byl dříwe. [1])

Twůj bratr

K. Hawl.

Panu

Františkowi Hawlíčkowi.

Milý Bratře!

Žádám tě abys Dr. Gáblerowi wyplatil sto zl. stř. Dej hned p. Sýkorowi wědět, aby již té kaupi docela nechal; časy jsau již zcela jiné a já těch peněz užiju na tiskárnu. Těch 50 zl. snad jsi již odeslal.

S Bohem kolik máte praenumerantů? [2])

H. B.

Panu

Frant. Hawlíčkowi

w Praze.

Milý bratře!

Roznáší se tady powěst, že prý chtějí známí Německobrodští šosáci na diwadle, které jsme my s Žákem wystawěli a které by bez nás ti huťápowé nikdy ne-

[1]) Tento list napsán z Vídně r. 1848, když tam Havlíček dlel jako poslanec na říšském sněmu, nejspíše snad v srpnu, v kterémžto měsíci od 10. až do 18. meškal na dovolené v Praze neboť když se ku konci září měsíce, pobyv od 20. do 29. v Praze, do Vídně vrátil, Julie tam s ním nejela. Viz K. Tůmy »Karel Havlíček Borovský« str. 219, 221 a 222 a »Pražský Večerní List« čís. 42 z 11./8. 1848 str. 178. Bratr Havlíčkův František byl tehda v Praze a vedl administraci »Národních Novin«.

[2]) Viz poznámku k listu předešlému; také tento dopis psán z Vídně asi v tétéž době jako předcházející. Sýkora jest švakr Havlíčkův Alois.

měli, německy hrát.[1]) Slyším taky že prý Ty jsi jeden z hlawních podnikatelů takowého nepotřebného kocaurkowstwí, ačkoli tomu posud newěřím.

Newím wěru k wůli jakým Němcům tam zamýšlíte hrát leda snad pro Frantaláky;[2]) ostatní w Brodě pokud je znám wšichni umějí líp česky než německy.

Mohli byste wěru již taky ten starý jezowitský habit, který po bitwě na Bílé Hoře císař Ferdinand našemu králowstwí oblekl, zahodit.

Nemůžešli to překazit, tedy alespoň žádám od Tebe tu bratrskou náklonnost, abys s nimi nehrál a nic k tomu nepomáhal: nebo by mi zde skutečně muselo být hanba, že jsme se o to diwadlo tolik napracowali.

S Bohem pozdrawuj maminku.

Twůj bratr

W Praze 14./7. 1849. K.

Zde w Praze se již rozhlásilo, že jsi ty toho původce, a dělá mi to zde ostudu.

Panu Frant. Hawlíčkowi

w Brodě Německém.

Milý Bratře!

Buď tak dobrotiw a nechej mi w Brodě napsat pas für die österr. Prowinzen na rok.

Karl Hawlíček, Redakteur von Borau Czasl. Kreis gebürtig, 29 Jahr, grosz, längliches Gesicht, schwarze Haare, dunkelgraue Augen, längliche Nase.

---

[1]) Tu má Havlíček na mysli ovšem jen národně ještě neuvědomělé občany německobrodské, kteří za počínající reakce, opět na staré pohodlné dráhy zabočovali.

[2]) Obecný název pro německé obyvatele Pohledu (u Něm. Brodu) a okolí této obce, jež sluje německy Frauenthal.

Já ho potřebuji k tomu, kdybych chtěl wydáwat nowiny w Brně, ale neříkej o tom nic. Zweck der Reise: Geschäfte. Nyní jedu dnes do Brna a do Wídně pokusit se o to, co se dá dělat; zatím tedy mi ten pas odešli do Brna poste restante recomandirt, ale kdyby to mohlo být již ten samý den abych ještě ten pas w Brně dostal, kdežto se dwa neb tři dni zdržím.

Wyřiď mamnice pozdrawení a twé ženě též i Muceně [1]) a wšem známým. Dnes jsem wyzdwihl swau kauci zde. [2])

S Bohem na kwap.

Twůj

upřímný bratr

K. Hawlíček.

W Praze 28./1. 1850.

Panu Fr. Hawlíčkovi

w Německém Brodě.

W Praze 24./2. 1850.

Milý Bratře!

Pošli mi hned jak domů přijedeš, — může být že toto psaní bude dřiw w Brodě než ty — 1000 zl. stř.

[1]) Míněna tu Havlíčkova sestra Johana Nepomucena.

[2]) Tento list vztahuje se ku krokům, které Havlíček hodlal podniknouti, aby mohl mimo Prahu vydávati časopis, když mu zde komandující generál Khevenhüller dne 19. ledna 1850 »Národní Noviny« na čas trvajícího obležení zastavil. Známo, že tyto první kroky nevedly k cíli. Viz o tom bližší Karla Tůmy »Karel Havlíček Borovský« str. 349—351, pak 357. K tomu budiž dodáno, že Havlíčkův úmysl byl vydávati nový svůj list v Brně a že jel nejprvé tam a pak teprve do Vídně a nikoli naopak, jak to čteme v právě citovaném spisu, to aspoň vysvítá z otištěného zde listu. Tím ovšem není vyloučeno, že se později rozhodl jinak.

sem do Prahy po poště pod mau adresau: K. Hawlíček 339/I.

Ostatně se brzy austně domluwíme: a nech také jiné peníze u sebe až na další.

Twůj

K. B.

Panu Fr. K. Hawlíčkowi

w Brodě Německém.

W Praze 4. dubna 1850.

Milý bratře!

Diwím se welice, že mi nic neposíláš, já psal již hned okolo Sw. Josefa mamince, abys mi poslal po poště wšechno i papíry i peníze, proto že budu teď již brzy zas potřebovat.

Dále sluší ještě dodati, že se Havlíček již někdy koncem prosince r. 1849 v neblahé předtuše příštích věcí obrátil do Brna k příteli svému Al. Pražákovi s dotazem, mohl-li by vydávati noviny v Kroměříži. Na tento dopis, kterého nemám, odpověděl tázaný listem daným v Brně dne 3. ledna 1850, že v Kroměříži tiskárny není; byla prý sice v čase, kdy tam zasedal říšský sněm dána prozatímní koncesse jakémusi Frt. Slavíkovi, avšak týž jí neužil.

Aby pak věc úplně byla vyčerpána, stůj zde ještě, že dne 25. února 1850 psal hr. Vojtěch Deym Havlíčkovi, odpovídaje na jeho (ztracený) dopis: »Že ve Vídni nepořídíte, jsem předem věděl a mám to za moudré, že Noviny na venku nechcete vydávati, nýbrž lepší časy trpělivě vyčkávati.«

Toho pak ovšem Havlíček neučinil, nýbrž zarazil, když se mu ani ve Vídni ani v Brně, v Chrudimi a v Litomyšli nepovedlo, svého »Slovana« v Kutné Hoře.

Newím jestli by snad byla maminka na to zapomněla anebo jestli snad ani psaní nedostala. Prosím tě tedy pošli mi to hned jak toto psaní dostaneš.

Pozdrawuji Wás wšechny a doufám že Wás brzy uhlídám.

Twůj

upřímný bratr

Karel.

P. S. Pepík aby sem přijel nejpozději w neděli na wečír, darmo tam lenoší, a také ho zde budu potřebowat.

Panu Fr. Hawlíčkowi

w Brodě Německém.

W Kutné Hoře 24. dubna 1850.

Milý Bratře!

Buď tak laskaw a wyzdwihni mi tedy od p. Voitha [1]) ten pas, ale místo do Chrudimi ať mi ho dá do Kutné Hory. Z Chrudimi nebude nic, proto že ta tiskáraa tam bude již jen několik neděl a pak se dostane do Pardubic. Já o tom ještě w čas zwěděl a nedal jsem se napálit. [2])

Doufám že teď nebude p. baron již dělat žádné okolky, když mi chtěl již dát do Chrudimi, snad dá též do Kutné Hory. Pošli mi ho ale hned do Prahy abych ho snad již zejtra neb pozejtří dostal.

---

[1]) Baron Voith byl tehda podkrajským v Něm. Brodě. Viz o něm poznámku při listu otce Havlíčkova s hora.

[2]) Týká se založení nového listu. Viz poznámku k dopisu z 28./1. 1850 zde.

Já zde již (mám) wšechno w pořádku a byt najatý. Také tě. žádám abys mi třeba zatím jen 400 zl. stř. ale jistě brzy poslal budu teď peníze potřebowat.[1])

Pozdrawuju wšechy a jsem

Twůj

úpřímný bratr

Karel.

Strany Pepíka musím ještě zwlášť psát, ten dělá welkau ostudu.

Panu Fr. K. Hawlíčkowi

w Brodu Německém.

W Praze 26. dubna 1850 w $^1/_2$4 odpoledne.

Milý bratře!

Newím dostalli jsi moje psaní z Kutné Hory a jak to stojí s pasem.

Čekám jako na trní neboť si myslím že by zde již dnes býti musel.

Když mi dal baron Voith pas do Chrudími, daufám, že také změna města totiž do Kutné Hory jest beze wšech okolků možná.

---

[1]) Dle Petra Miloslava Veselského »Karla Havlíčka kutnohorský pobyt a porotní soud«, na str. 6. a pozn. tamtéž nalézal se tento byt Havlíčkův, v němž s rodinou svou žil po celý čas svého kutnohorského pobytu, v nyní již zbořeném domku čís. pop. 27 na Kolmarku; v místech, kde dům tento stál, nalézá se nyní východní část městského parku. List svůj, »Slovana«, tiskl Havlíček u Františka Procházky, který tehda svou tiskárnu z Čáslavi do Kutné Hory přestěhoval, (v r. 1854 však, když v Čáslavi krajský úřad znova zřízen byl, opět do tohoto města se přesídlil). Poněvadž Procházka neměl ani potřebného písma

Hleď jenom ať již je tomu jednau konec; rád bych začal již od 1. Máje. [1])

Alespoň mohl jsi mi hned odepsat, abych wěděl, jak wěci stojí.

Jestli ale nedostals moje psaní z Kutné Hory opakuji tuto w krátkosti:

abys mi co možná nejdříwe wyzdwihl pas na rok k přebýwání w Kutné Hoře.

Twůj

Karel.

Snad přece dnes psaní od tebe přišlo ale ještě mi doručeno není, poněwadž někdy to co poslední train přiweze teprwa okolo 4 hodin se roznáší, pro jistotu ti ale přece píšu.

Panu Fr. K. Hawlíčkowi

w Brodě Německém.

V Kutné Hoře dne 2. června 1850.

Milý Bratře!

Julie a Adelheit [2]) se Zdenkou vyjedou tento čtvrtek dne 6ho odsud k vám do Brodu. Prosím tě, abys jim

---

ani lisů ani sazečů ani konečně potřebných místností, byl (dle výše uvedeného pramene) Havlíček nucen vše potřebné na svůj náklad si opatřiti a zřídil tak vlastně druhou tiskárnu jako filiálku tiskárny Procházkovy, výhradně pro »Slovana«. Tím vysvětluje se také, proč Havlíček v tomto i v předešlých a následujících listech naléhá na bratra, by mu zaslal peníze. Tiskárna »Slovana« nalézala se dle téhož pramene, str. 7., v domě p. Ignáce Pohořelého č. pop. 419 na »Námětí« (a ne jak tam chybně vytištěno na Náměstí), expedice listu pak (viz tamtéž str. 8.) u obchodníka Františka Haufa v Kouřimské ulici čís. pop. 102.

[1]) První číslo »Slovana« vyšlo dne 8. máje 1850.

[2]) Paní Adéla Jarošová, švakrová Karla Havlíčka.

Místo úvodu.

(H. B.) Znamenitý muž národu anglickeho *Sheridan* pravil: *„Raději žádný sněm než žádnou svobodu tisku; raději obětím odpovědnost ministrů, Habeas-Corpus-actu, povolování daní, nežli svobodu tisku, neboť touto všechna dotčená práva opět se získají.“*

Pravdivost jeho slov, skutkem osvědčená v dějinách novějších století, zakládá se hlavně na tom, že bez osvěty a probuzenosti duševní není národ schopen uhájiti svobodu svou a právní zákonnitou vládu proti libovolnosti zpanštilých samozvaných, kteří vždy o to usilují, brzy chytře a pokrytsky, brzy zas násilně, aby zneužívati mohli statků a osob spolutvorů svých, od Boha rovně oprávněných.

Nemohla by zajisté malá hrstka vládychtivých utiskovati ku svému prospěchu celý národ, kdyby tento, jsa náležitě vzdělán, rozuměl všem svým záležitostem a svou vůli náležitě projeviti a provésti uměl. Úkolem svobody tisku jest tedy povýšiti poznenáhla celý národ, neb alespoň největší část jeho k takovému vzdělání, a jen tenkrát můžeme sobě dělati naději na opravdivou a jistou svobodu. Třeba se i národu podařilo náhodou skrze revoluci svrhnouti se šije své jarmo absolutní vlády, jestli zároveň není větší část jeho vzdělaná, v brzkém času zase jiní pod jinými záminkami dovedou se zmocniti libovolné a protizákonní vlády nad národem, jako toho právě za našich časů ledcke příklady vidíme.

Není zde k tomu místo a také není úmysl, dokazovati důležitost svobody tisku pro svobodu občanskou — zdá se mi, že již příliš přesvědčen jest svět o této pravdě.

Také náš národ uvítal roku 1848 novou tuto svobodu se srdečným nadšením, a zakusil jistě, byť i na krátce, její ovoce, a aby i dále a ještě s větším prospěchem radovati se mohl z této výhody, o to budiž hlavně péče všech, kterým souzeno jest, jakožto průvodčím, vésti národ na obtížných cestách ke stálé občanské rovnoprávnosti a svobodě.

Od té doby, co Praha, hlavní to ohnisko vyššího života našeho národu, pravé srdce, z kterého proudí již po tolik věků oživující žíly do veškerých našich krajin, od té doby, co Praha skrze obležení zbavena jest (bohužel již nyní celý rok!) vedle jiných ústavních práv také svobody tisku, ztratili jsme téměř celou svobodu tisku pro záležitosti občanské. Ačkoli kromě Prahy a několika pevností v celé

1

Faksimile 1. stránky 1. čísla »Slovana«.

tedy odsud do Jeníkova poslal naproti příležitost, poněvadž budou mít odsud příležitost jen do Jeníkova. Odsud vyjedou ráno časně, a proto, aby vyjel také z Brodu časně ráno.

Ale nezapomeň na to, aby pak nezůstaly v Jeníkově sedět. Také tě žádám, abys mi co nejdříve zase poslal nějaké peníze.

Pozdravuji Vás tam všechny a lituji, že nemohu také přijet s nimi.

Ostatek Vám Julie vyřídí.

Tvůj upřímný bratr Karel. [1])

Panu Fr. K. Havlíčkovi

v Brodě Německém.

Milý Bratře!

Děkuji ti za bulldoga [2]) a za tvou dobrotu, kdybych dnes mohl byl bych věru přijel taky do Brodu.

---

[1]) List tento jest ze zachovaných dopisů k bratrovi Františkovi opět první, kde píše Havlíček »v« a »ou«; počal tak psáti v době, kdy se jal vydávati »Slovana« a jest to čtvrtá a poslední jeho změna v pravopisu.

[2]) Jest to týž buldog Džok, jemuž věnoval Havlíček v Tyrolských elegiích verše:

»Ale Džok, můj černý buldog,
ten je grobián. . . .«

Viz též u Petra Miloslava Veselského »Karla Havlíčka Kutnohorský pobyt a porotní soud« na str. 26. a násl. episodu pod názvem »Překažený útok«, v které Džok hraje znamenitou úlohu jako obrance Havlíčkův proti jakémusi c. k. podplukovníkovi, který jej v hostinci »U černého koně« v Kutné Hoře insultoval, rozkřiknuv se bez všeliké příčiny: »Den verfluchten Kerl Havlíček musz ich heute zusammenhauen. — Ještě v listech, jež Havlíček psal bratru Františku — z Brixenu (viz V. V. Zeleného »Karla Havlíčka rodinné listy brixenské« str. 6. a j.) se Havlíček často táže po tomto zvířeti.

Však ale se přece ještě uvidíme. Maminka sem zas k nám přijede až s Procházkou asi za týden.

Pepík ať jen nelenoší, ať se chytá obchodu jako žid. Já dnes mám co psát až hanba. [1])

Twůj

H. B.

Posíláme ti také pár bramborů.

S Bohem.

Milý Bratře!

Již zase tě musím žádat, abys mi ale jistotně hned po obdržení tohoto listu nejméně 100 zl. stř. poslal. Já mám nyní velmi špatně s penězi: rozpůjčil jsem si všechno a hned nemohu tak lehce peníze dostat, a potřebuju je nevyhnutelně.

Pozdravuj všechny. My jsme v auterý ráno z Prahy přijeli a Zdenku jsme museli v Proseči [2]) nechat pro oči.

Zejtra tam Julie pro ni pojede

Tvůj

upřímný bratr

K. Havlíček.

V Kutné Hoře dne 19/6 1850.

Panu F. K. Havlíčkovi

v Německém Brodě.

---

[1]) List tento psán patrně na počátku června 1850 z Kutné Hory.

[2]) Míněn tu Proseč u Pelhřimova, kde byl tchán Havlíčkův Sýkora lesním u hr. Waldsteina.

V Kutné Hoře dne 7. září 1850.

Milý Bratře!

To jistě maminka pořád na toho Čoka usiluje, ona mi taky zde pokoje nedala a pořád chtěla, abych ho Tobě zase odevzdal. Já jí to také v prvním okamžení připověděl, ale teď mne to mrzí.

Po formanovi ti ho ale na žádný pád nepošlu, jestli ho chceš přivezu ho s sebou až tam přijedu. [1])

Před včírem jsme měli melu, celou noc jsme nespali, Zdenčička dostala choleru, vrhla a měla silnou běhavku, ale za tu noc jsme to přece přemohli, že jest již zas ouplně zdravá, měli jsme ale veliký strach. Zde děti mřou na choleru jako muchy a také vyrostlí.

Líbám všechny.

Tvůj

K. H.

Panu Fr. Havlíčkovi

v Brodě Německém.

Milý Bratře!

Když jsme byli v Brodě pohromadě nenapadlo mi ani všechno přivézt, co bychom zde potřebovali.

Prosím tě tedy přivez s sebou:

1. Okurky znojemské.
2. Jednu pikslu sardinek.
3. Dvě nádobky hořčice francouzské (Senft).
4. Dvě flašky dobrého rumu.
5. Několik flašek Nesmilyšského vína.

---

[1]) Viz poznámku k předpředešlému, nedatovanému listu.

Ostatně myslím že beztoho pojedeš s nějakou jednokonnou bryčkou, kdybys jel po dostavníku nech se dovézt až do Malína a z Malína si vezmi někoho na nešení těch věcí. Lépe ale jest s bryčkou, nepřijde ti to o mnoho výš.

Kvíčaly snad jsi mi již odeslal.

Očekávám tě ráno na boží hod dozajista.

Adelheit [1]) již je zde, Pražští přijedou až na štědrý den ráno. [2])

V Kutné Hoře v neděli večer 1850.

K. H.

Zde se tomu divili, žes nedal žádnou volební cedulku pro senat Kutnohorský: já ji u tebe viděl.

Milý Bratře! [3])

Právě čtu v novinách ohlášení, že se budou na Frantálsku [4]) pachtovat dva dvory a sice Termeshof

---

[1]) Paní Adéla Jarošová, sestra Havlíčkovy choti Julie.

[2]) Míněn tu švakr Havlíčkův Jaroš, jeho matka, a matka Juliina, která tehda u Jarošů bydlela. Slavil tedy Havlíček tyto Vánoce vesele v rodinném kruhu, netuše, že již po roce stráví tyto svátky v Brixenu sám a sám. List psán patrně krátce před Štědrým dnem r. 1850.

[3]) Mezi tímto a předešlým listem Havlíčkovým jest časová mezera více jak desíti měsíců; zajisté že se několik listů z korrespondence této ztratilo, čehož tím více litovati, že právě z této doby nemáme mnoho spolehlivých zpráv o Havlíčkovi. Jsou tu takřka jen upomínky Petra Miloslava Veselského, obsažené v svrchu již dotčené jeho knize, ale ty, jako vůbec více méně každé upomínky jsou přece jen kusé a pak, což hlavní věc, založeny jen na pouhé paměti muže, který vydávaje knihu svou, byl věkem již sklíčen, a nemaje patrně úplných zápisků při vší snaze říci jen pravdu, přece často a v mnohém se mohl zmýliti a také se zmýlil.

Poukázal jsem na takový omyl již v »Básnických spisech Karla Havlíčka« na str. LXV. úvodu a str. 34—37.

a Riedlhof[5]) buď dohromady neb každý zvlášť na 12 let. Prosím tě tedy, abys hned to vše blíže vyzvěděl, jaké výminky, jak mnoho výsevku atd. a vůbec o to dbej: abychom je dostali buď na tvé neb na mé jméno. Ale nemař čas a dej si záležet.

K tvému svátku ti přeju všechno dobré, jak bez toho víš. Piš mi hned jak z Frantála se vrátíš.[6])

Pozdravuju všechny: Tvůj

V Kutné Hoře 3./10. 1851. H. B.

Herrn Fr. K. Havlíček

Deutschbrod.

---

v pozn. tamtéž; při pojednání o »Citlivé večerní písni« (Var. »Hájek jako mléko kvetl.«

Tento list, jakož i další tři zde následující jsou opětným důkazem takového lapsu memoriae starého pana Petra Miloslava, který na str. 51. svého spisu »K. H. Kutnohorský pobyt a porotní soud« zcela určitě tvrdí, uváděje ještě mnohé podrobnosti, že Havlíček se svou rodinou se odstěhoval z Kutné Hory dne 30. srpna 1851, ztráviv poslední dva dny svého tamnějšího pobytu u přítele Antonína Macháčka v č. pop. 9 na Kolmarku, a že mu týž bezplatně věci jeho do Německého Brodu dopraviti dal.

Tento omyl vloudil se též, patrně na základě dřívějšího ústního sdělení Veselského, do spisu Tůmova »Karel Havlíček Borovský« str. 536 a násl.

Ale z otištěného zde listu, jakož i z následujících dopisů viděti, že to, co P. M. Veselský uvádí, aspoň co do časového udání a snad i v jiném směru není správné. Vždyť list tento datován z Kutné Hory ještě dne 8. října, další pak z téhož místa dne 9., 25. a 26. října 1851. Zejména poukazuji na list z 25. října t. r., počínající slovy »Hotoví jsme tedy již k stěhování . . .«, v němž Havlíček bratra svého žádá, by mu opatřil dva vozy pro věci a kočár a kde přesně určuje, kdy mají přijíti, což v listu z 26. října krátce opakuje, přeje si se svou rodinou býti v N. Brodě již ve čtvrtek, t. j. 30. října; toho dne tedy asi z Kutné Hory odjel.

[4]) Pohled u Německého Brodu. Panství to patřilo tehda hr. Sylva-Tarouccovi.

[5]) Termesify a Rýdlov, dvory nedaleko N. Brodu, patřící k panství Pohledskému.

[6]) Viz úvod a poznámky k níže následujícím listům Havlíčkovým ke Kavanovi.

V Kut. Hoře dne 9. octob. 1851.

Milý Bratře!

Divím se tuze, že posud od Tebe nemám žádné psaní s lepšími zprávami, neboť jsem ve středu a dnes dozajista psaní očekával. — Psaní Tvé mne trochu potěšilo, ačkoli si po tolikerých nepodařených pokusech skoro již ani naději nedělám. —[1] Rozumí se samo sebou, že jen pro sebe všechno vyjednávati musíš, pak Ti vždy svobodno jest, komu chceš řízení věci odevzdati a také myslím, že by později ani sám hrabě si z toho nic nedělal, kdybys mu řekl, že jsme spolu v kumpanii. Zkrátka o mně se nyní ani nezmiňuj.[2] Jak mile však se bližší výminky dovíš, hned mi to oznam, jmenovitě jak mnoho polí, luk, pastvišť atd., co se žádá, a co se při tom ponechá (jestli dobytek, píce atd.). Pak na každý pád do Brodu přijedu, abychom o tom spolu náležitě pojednali. Jenom nepromeškej žádný čas a hleď si direktora jakkoli pojistit, aby proti Tobě nebyl. Nenech mne ale již dlouho v nejistotě neb to je nejhorší. Já myslím, že Ti nepochybně direktor ještě ty slíbené výminky neodeslal, a že na ně čekáš.

Jen se taky o celé věci nikomu nezmiňuj, ať se to nerozhlásí dřív než bude všechno ukončeno. Do 1ho listop. není již tak dlouho a proto snad si musejí taky pospíšit.

S Bohem pozdravuji Vás všechny.

V Kutné Hoře dne 25. října 1851.

Milý Bratře!

Hotovi jsme tedy k stěhování a žádám tě, abys mi z Brodu opatřil příležitosti. Umínil jsem si, že musím

---

[1]) Viz poznámku: [6]) k listu předešlému. Str. 439 zde!

[2]) Viz tutéž poznámku [6]) k předešlému listu.

být do konce tohoto měsíce v Brodě. Potřebujeme pro své věci jeden vůz párový a jeden jednokonný pak kočár pro nás.

Na každý pád bude nejlíp, když mi v Brodě všechny ty tři příležitosti objednáš, zde jsou po čertech drazí, předešle jsem musel panu bratru Štolcovému který mne s tou bričkou vezl, za dva dni zaplatit 5 zl. stř. a do Prahy žádali ode mne za párový vůz 20 zl. stř. a udělá to za tři dni!! Opatř mi tedy tyto příležitosti v Brodě, pro ně to taky bude nejlíp, za dva dni to dobře zpraví. Když ráno časně (ale hezky brzy) z Brodu vyjedou s práznem, budou zde moci ještě ten den dobře naložit, a druhý den pojedou s nákladem dobře do Brodu.

Zařiď to tedy tak, aby přijeli ve čtvrtek sem, já doufám, že bychom pak ještě v pátek mohli složit nebo na ten svátek hodně časně ráno. Taky by to mohlo býti tak, aby jeden forman vyjel ve středu z Brodu a vrátil se tam ve čtvrtek, druhý forman a kočár aby vyjeli z Brodu ve čtvrtek a vrátili se v pátek. Já totiž pošlu teď do Prahy fůru s tiskárnou a nazpátek si nechám naložit svoje knihy a psací stůl, ta fůra z Prahy se ale vrátí teprva ve středu na noc, neb ve čtvrtek ráno, a ty věci bychom zde pak museli nechat.

Zařiď to tedy dle svého rozumu, víc než dvě fůry (jednu 2, jednu 1 koně) nepotřebuju na své věci, a v pátek dne 31 byl bych rád v Brodě.[1])

NB. Nezapomeň ale s tou první fůrou poslati mi staré pytle, provazy, asi 4—5 řádných kisten prazdných. Ty pytle neb plátno na můj nábytek. Mášli tam slámu zbytečnou, potřebovali bychom ji taky.

Očekávám od Tebe brzy odpověď, abych byl na jistotě. S Bohem. Tvůj

upřímný bratr
K.

---

[1]) Viz poznámku [3]) k Havlíčkovu listu z 3. 10. 1851, str. 439 zde!

Milý Bratře!

Můžeš nyní fůry poslat třeba o den dřív, t. j. ve středu, abysme přijeli ve čtvrtek do Brodu [1]) nebo jsem se stran Prahy jinák rozmyslil a nechal jsem psací stůl a knihy přijít po železnici tak že na ně nyní čekat nemusím. — Ostatně ale na tom mnoho nezáleží, jen když to bude do všech Svatých. S Bohem čekám tvoji odpověď na předešlé.

H. B.

Dne 26./10. 1851.

---

[1]) T. j. 30. října. Viz poznámku [3]) k listu z 3./10. 1851.

Karel Havlíček Františku Kavanovi.

Listy dané v Kutné Hoře dne 9./7., 17./7., 19./7. a 12./8. 1851.

Tyto čtyři listy ukazují nám Havlíčka na jedné z četných stanic jeho křížové cesty. Jsou psány v době posledních chvil Kutnohorského »Slovana«. Konfiskace, domovní prohlídky, obmezení osobní svobody zápovědí vkročiti do Prahy, a odstrašováním nečetných přátel, kteří mu ještě zbyli od obcovaní s ním, obmezení svobody psaného slova novými jako by schválně proti němu vydanými zákony, hmotné škody jemu způsobené stálým zabavováním listů i Kutnohorských epištol, počínaly již již vyčerpávati Havlíčkovu trpělivost a podrývati jeho zdraví. On poznává, že již konec boje se blíží a rozhoduje se, nemaje již zbraní ani pomoci, ustoupiti do soukromného života a vzdáti se žurnalistického povolání. Chce, aby pánům uspořil práci, zastaviti »Slovana« sám, neboť obdržev od místodržitele Meczeryho již druhou výstrahu, ví, že osud listu jeho jest spečetěn.

Ale jak tklivá jest při tom všem vlastním utrpení jeho starost, aby, když zastaví »Slovana« někdo jiný v Praze vydával aspoň nějaký krotký list, by český lid nezůstal úplně bez novin! Ovšem, on by takého vydávati nemohl, »neboť k tomu má již příliš mnoho vzteku«. Jen v naději, že se snad přece někdo k tomu odhodlá, zdržoval ještě dokud bylo možno zaniknutí

»Slovana«. Nyní však nadešel okamžik, kdy tato možnost přestala.

»Pracoval jsem k smrti« — píše Havlíček dne 12. srpna 1851 Kavanovi — »jen duševně. Vězte totiž, že nepochybně zítra dostanete poslední číslo »Slovana«.

Ze slov těchto viděti, jak těžké bylo Havlíčkovi to rozhodnutí, třeba že věděl, že se vzpírá proti nemožnosti; ještě v poslední chvíli váhá. Již počal asi tisk čísla a Havlíček ještě se nadobro na tom neustanovil, bude-li to číslo poslední. »Nepochybně«, píše příteli, ale jaký boj ještě asi ještě vybojoval v své duši, nežli namočil péro, by napsal do posledního čísla svého listu poslední svůj úvodník, památný ten článek »Konec!« — Vždyť věděl, že to na dlouhou, neznámou dobu poslední veřejně projevené volné slovo české, že český lid pak zůstane bez zastance, že to pohřební řeč naší svobody. A 14. srpna vyšlo pak skutečně poslední číslo »Slovana« — a český neodvislý tisk byl na dlouhých devět let pochován.

V této důležité chvíli, těžké a plné utrpení napsány tyto čtyři listy, listy, jež nám poněkud odhalují roušku, kryjící, co se dělo v té době v duši Havlíčkově. A proto patří jim v této sbírce zajisté neposlední místo.

Než ještě jinak jsou dopisy ty zajímavé a důležité pro životopis Havlíčkův. Až dosud se tvrdilo a tvrdí, že Havlíček po zaniknutí »Slovana« chtěl se věnovati polnímu hospodářství.[1]) To jest pravda, ale ne celá. Ano, Havlíček hodlal najmouti (ale nikoliv koupiti, jak se rovněž tvrdívá) nějaký větší panský dvůr, by na něm

[1]) Tak P. M. Veselský v »K. Havlíčka Kutnohorský pobyt a porotní soud« str. 51., a Karel Tůma v »Karel Havlíček Borovský« str. 523, kde také ještě dle listu švakra Jarošova k hraběti Jindřich Chotkovi dodáno, že Havlíček hodlá vydávati prostonárodní hospodářské noviny, což se mně však zdá spíše nápadem Jarošovým, aby hraběte snáze naklonil ku splnění žádosti; Havlíček sám se o tom nikde nezmiňuje.

hospodařil. Ale ekonomie, ač k ní, jak praví, nejvíce lásky měl, měla mu býti jen postranní prací a vyražením, měla jen jemu a rodině jeho poskytnouti výživu na venkově, kde žíti musel, nesměje se té doby do Prahy navrátiti; ona měla mu poskytnouti hmotnou neodvislost a klid, aby mohl provésti svůj původní životní záměr, od něhož nikdy neupustil, od něhož jen za doby své žurnalistické činnosti se uchýlil, aby mohl býti českým spisovatelem.

To vše vysvítá jasně z těchto dopisů, zejména z prvního, daného dne 9. července 1851. (Viz tam odstavec počínající slovy: »Úmysl můj jest tedy opustiti žurnalistiku«, a končící: »abych odkázán nebyl živiti se pouze literaturou«). Pozoruhodným v tomto ohledu jest zejména ještě konec citovaného listu: »Udělal byste si zásluhu o českou literaturu« atd. Nemínil tedy Havlíček, jak se o něm tvrdí »zaměniti pero za pluh«, ale chtěl, vzdav se žurnalistiky, zůstati literátem. Tento pevný úmysl svůj pak oznámil v článku »Konec« čtenářstvu »Slovana« takto: »Nyní se tedy (redaktor »Slovana«, pozn. vyd.) obrátí k jiné literární činnosti a pokusí se na jiném poli naší posud chudé literatury brousiti svoje síly.« — A toho úmyslu nevzdal se ani pak, když zavezen byl do Brixenu, jak o tom svědčí jeho listy k Palackému a jiné zde otištěné dopisy, a zůstal mu věren až do smrti.[1])

Proto tím bolestněji musí dojímati, vidíme-li, jak tento pevný úmysl tak velkého a bohatě nadaného ducha, úmysl, který kdyby byl mohl býti proveden, by naší literatuře právě v době, kdy toho nejvíce potře-

[1]) Úmysl ten vyslovil Havlíček též v listu svém k btarru Františkovi, daném v Brixenu dne 14./3. 1853 slovy: »Jest-li se budu smět do Čech vrátit a zůstanu jen při spisování (to jest, nechopím-li se nějaké jiné materielní živnosti, neb spisování přece již nehodlám nikdy nechat . . . .« Viz V. V. Zeleného »Karla Havlíčka rodinné listy Brixenské«. str. 40.

bovala, zajisté byl přinesl nesmírný prospěch, na nenahraditelnou škodu její i naši se tříští hned zpočátku o neochotu těch pánů, kteří bez hmotné oběti, bez škody, pouhým pronájmem některého ze svých dvorů mohli přispěti k jeho uskutečnění, až pak na dobro zmařen drsnou rukou nepřátelské vlády, která nemajíc dosti na tom, že neohroženému poslednímu bojovníku vyrazila zbraň z ruky, jej bez rozsudku, jen by oplatila mu útoky na ni činěné, dala zavléci do cizí vzdálené země. A tam mu nad to ještě v pracích takých zbraňováno!

O tom, jak Havlíček marně se snažil, by mu nějaký panský dvůr byl spachtován, naznačeno dosti v těchto listech a ve výše otištěných dopisech jeho k bratru Františkovi. Uvádím zde tedy jen, že se mezi jiným již listem z 28. června 1851 obrátil na hraběte Hanuše Kolovrata Krakovského, by mu nějaký dvůr pronajal. Na tento list odpověděl týž dopisem z 1. července t. r. odmítavě, uváděje za důvod, že poměry hospodářské nejsou dosud ustáleny a pak, že musí své bývalé úředníky k ekonomii odkázati, ježto se nikomu z nich nepodařilo, při zřizování nových úřadů místa nalézti. Připočteme-li k tomu marný pokus na Ronovsku, o němž se v těchto listech zmiňuje a bezvýsledné ucházení o pacht dvorů Termesif a Rýdlova na Pohledsku, o němž píše bratru Františkovi (viz listy k tomu dané v Kutné Hoře dne 3. a 9. listopadu 1851 str. 438 a 440 zde), jest to ve čtyřech měsících tolikéž neúspěchů. A z těch dlužno většinu přičísti na vrub předpojatosti proti Havlíčkovi jako buřičovi!

Ku konci ještě několik dat o adressátovi těchto listů. František Kavan narodil se dne 13. ledna 1818 v Branné u Jilemnice, studoval gymnasium v Praze, navštěvuje tam zároveň Prokšův hudební ústav. Počal pak studovati práva, ale nastoupil již r. 1842 v domě hraběte Jindřicha Chotka místo vychovatele a učitele

hudby. V tomto úřadě setrval 20 let, pobývaje v té době nejvíce v Nových Dvorech, často pak ve Veltrusích. Vrátiv se r. 1862 do Prahy byl nějaký čas po Smetanovi sbormistrem »Hlaholu« a až do smrti své t. j. do 6. prosince 1896 ředitelem kůru při chrámu Týnském, zároveň pak do r. 1894 učitelem hudby při vyšší dívčí škole v Praze. Byl výborný hudebník a mnohé z jeho

František Kavan.

písní, sborů a skladeb klavírních — z těch zejmena mazurky — těšili se a těší dosud všeobecné oblibě. Jako muž ušlechtilé povahy a upřímný vlastenec požíval v nejširších kruzích přízně a lásky. Jeho nekrolog viz v »Osvětě« 1897 str. 151. —

Otištěné zde listy, dosud ještě nikde neotištěné, chová s pietou jeho vdova paní Miroslava Kavanová, jež mi s nevšední ochotou umožnila jejich uveřejnění.

Karel Havlíček Františku Kavanovi.

V Kutné Hoře 9./7. 1851.

Velevážený Pane,

Milý Příteli!

Nedivte se, že nepochybně zcela neočekávaně ode mne psaní dostáváte, a nedivte se zas ještě více předmětu tohoto dopisu.

Trpělivost moje, ačkoliv jest nesmírná, přece se již počíná znamenitě viklati, a již také moje tělo začíná znamenitě protestovat proti mé žurnalistice, neboť moje žluč v pravém smyslu toho slova vypovídá mi službu. Nejvíce ze všeho mne rmoutí ta tupá, mizerná passivnost, ku které nyní odsouzeni jsme a ta č..... ne..... s kterou zákony zřejmě obcházejí se a svoboda tisku místo práva přetvořuje se na milost do rukou danou c. k. státním zástupcům a jejich ne..... konfiskacem. Nevěřil byste, kterak to člověka k zemi ohybá, když takový p..... ..... úředník takovou suvrenitu má, že smí patrné pravdě na odpor pro věci mne obžalovati, o kterých ani stínu se nenalezá v čísle, když mně vyplývající z toho konfiskací zamezí (až na těch několik čtenářů in loco) přístup před veřejnost, když soud proti svému lepšímu náhledu terrorisován několika pády a přesazením neosmělí se býti jiného náhledu než p. c. k. zástupce, a tím mně celá záštita zákonu odňata jest; když pak dále jenom na oko procesy se proti mně vedou, zbytečná vyšetřování, jen aby se věc prodloužila a před porotu přijíti nemohla, tak že ze všeho viděti že ch..... ani sami na ty přestupky neví, z kterých mne na oko viní, jen aby mohli konfiskacemi svou starou libovolnost provádět: věru při tom, když jest to každodenní chléb, musí pukat každému

člověku žluč. Vidím tedy, že již nyní a budoucně tím méně možno bude časopis mé dosavadní tendence vydávati, a byl bych byl již před tímto čtvrtletí(m) přestal, kdyby mne naděje nebyla zdržovala, že přece snad počnou v Praze nějaké alespoň samostatné třeba zcela krotké noviny vydávati, abychom tak zcela nebyli bez časopisu. Já ale se již nyní nehodím za redaktora takových mírných novin, k tomu mám již příliš mnoho vzteku. [1])

Úmysl můj tedy jest opustiti žurnalistiku a chopiti se bellestristiky a historie ve stejném směru jako posud. [2])

[1]) Viz též Havlíčkův článek »Další vycházení »Slovana« v čís. 42 »Slovana« z 18. června 1851, III. čtvrtl., str. 497 a násl. V stati té Havlíček doznává, že si sám přeje, aby již co nejdříve mohl přestati s vydáváním svého listu, a to jednak z příčin technických, jednak že časopis nevychází v hlavním středišti, a že redaktorovi přístup do Prahy jest zamezen; konečně ale proto, že se zdá, že vycházení »Slovana« za tehdejších okolností, kdy totlž list, redaktor, ba i odběratelé jako revolucionáři proskribováni a pronásledováni jsou, může věci naši více škoditi než prospěti. Promluviv pak o důvodech, proč »Slovana« založil a o zklamaném očekávání svém, že to bude jen na krátko, nejvýše na rok, praví, že když již není naděje, že budou kdy svolány sněmy a zrušen stav obležení, vydávání časopisu, jakým jest »Slovan«, není na svém místě a že by bylo mnohem prospěšnější pro českou stranu národně liberální vydávaii v Praze noviny každodenně vycházející, třeba by pro stav obležení neobsahovaly nic než drobné zprávy a zajímavé a poučné články, třeba se v nich nejevila patrně opposice proti vládě, jen když by nebyly přímo reakcionářské a protiliberalní. Zmíniv se, že se již v letě 1850 snažil, aby takové neodvislé noviny v Praze vycházeti mohly, ale že tyto jeho snahy zůstaly bezvýsledné a to ne snad pro překážky vládou činěné, ale pro úplnou apathii našinců, kteří v té příčině dosud ani jediného kroku u vlády neučinili — píše Havlíček: — »pokud ale není pražádný jiný neodvislý časopis politický, nesmíme přec s vydáváním »Slovana« přestati, ačkoliv potřebu toho již dávno dle nejlepšího přesvědčení svého nahlížíme.

[2]) Úmysl, oddati se literatuře, projevil Havlíček také záhy na to veřejně v článku »Konec«, otištěném v posledním, 58. čísle »Slovana«, vydaném dne 14. srpna 1851.

Do Prahy ale nesmím [1]) a kdyby mne tam třeba později pustili (ačkoli bych raději pošel než je o to prosil) nebyla by tam přece pro mne existence, proto že bych se všeho veřejného života našeho vzdalovati musel, abych neuškodil dobré věci svou pouhou osobou, kterou tito naši dobrodinci již jako zlého ducha byli markirovali.

Hodlám tedy zůstati na venkově a vložiti se na oekonomii, a sice proto, poněvadž k tomu nejvíce lásky mám, a také při svých literárních pracích nejlépe oekonomií za postranní práci i vyražení spolu užívati mohu, nejvíce ale proto, abych odkázán nebyl živiti se pouze literaturou.

Poněvadž ale tolik jmění nemám, abych si mohl nějakou oekonomii koupiti, která by stála za hospodaření, chci si někde pachtovati nějaký dvůr. To jest vlastně příčina mého dopisu. Slyšel jsem totiž, že by snad Váš hrabě byl nakloněn některý neb některé své dvory propachtovati. Můžete si pomyslit, že by se mi právě v této krajině buď zde buď na Veltrusku velmi líbilo a z mnohých jiných rodinných ohledů tato krajina mně nejvíce hodila. Poněvadž tedy snad dle svého postavení (u štabu) nejlépe snad o úmyslech p. hraběte v této věci věděti můžete, osmělil jsem se obtížiti Vás tímto dopisem. Pro mne, který se až posud zcela v jiných sférách pohybuji, jest velmi těžko dověděti se někde o nějakém podobném pachtovním objektu, pak se při-

[1]) V 15. čísle »Slovana«, vydaném dne 12. března 1851 oznamuje Havlíček na str. 431 (I. čtvrtl.) pod chiffrou H. B., že byl, navštíviv Prahu, jak to činil za svého Kutnohorského pobytu dosud každých téměř 14 dní, dne 10. března povolán na policii, kdež mu sděleno, že z rozkazu vojenského velitelství hned Prahu opustiti má, a že již budoucně, pokud obležení bude trvati, do Prahy nesmí, an by jinak hned byl zatknut a dle vojenských zákonů s ním naloženo. Potom, že dovezen na vojenské velitelství a ke komandujícímu landhraběti Füstenberkovi, který mu zákaz ten po komandantském způsobu opakoval.

znávám, že by mi nejmilejší bylo s hr. Chotkem v takovém pádu míti co činiti. Myslím ostatně že by snad, i kdyby hrabě zrovna ten úmysl neměl některý dvůr nyní propachtovati, nebylo příliš těžko pohnouti jej k tomu, ať jisto jest, že pro velikého majitele system pachtu nejprospěšnější, třeba to i jeho úředníci všudy neuznávali. Já ale jak se samo sebou rozumí nežádám a také ani žádati nemohu, aby snad hrabě mně k vůli oběť nějakou nesl, nehledám také v podobném pachtu nějakou finanční spekulaci, nýbrž jenom zaměstnání tiché a skrovnou výživu a především pokoj na nějaký čas ke svým literárním pracem. Všelikou peněžitou jistotu (neboť vím, že ještě časem demokraty za zloděje považují) mohu hraběti opatřiti a pojistiti jej s ohledu své poctivosti také materielně. Že bych také dvůr jeho spíše zveleboval než zanedbával, to mu pojišťuje již má nepokojná mysl, která neobstojí bez činnosti a bez pokroku.

Slyšel jsem jmenovitě, že prý by se velmi lehko státi mohlo, že by propachtoval jeden dvůr blízko Čáslavi Lochov[1]) (neb jak se jmenuje) poněvadž prý úředník, který jej posud řídí s jinými dvory již neduživ jest a tak mnoho zastati by časem nemohl. Pište mi tedy, co je na tom, neb jestli by něco podobného se státi mohlo. Nevíte jak byste upokojil mou mysl, kdybyste mi mohl říci, že to půjde. Udělal byste si zásluhu o českou literaturu u p. Boha, neboť každý kůň tedy i já zasluhuje na nějaký čas pokoj a život dle své chuti, a práce moje dařily by se mi mnohem lépe kdybych vzdálen od žurnalistického lomozu zapomněl trochu na to nynější politické mizerere.

Očekávám tedy s jistotou několik řádků.

S Bohem

H. B.

---

[1]) Lochy, blíže Třebešic, asi na půl cestě mezi Kutnou Horou a Čáslaví.

Milý Příteli!

Byl jsem upozorněn na jednu okolnost, na kterou jsem nemyslil v psaní o té záležitosti strany které jsem Vám nedávno psal. Napadlo mi totiž, že by snad hrabě terrorisován býti mohl svými stejnorodáky, a že by se štítiti mohl k vůli nim vstoupiti s mou (čertovou) osobou do nějakých třeba i jen kontraktních svazků.

Kdyby tedy třeba jen tato okolnost vaditi měla a nebylo jiných překážek (což ovšem Vy víte lépe než já), dalo by se tomu snadno pomoci. Nevím zmínil-li jsem se v předešlém psaní o tom, že nejvíce na svého tchána [1]) (otce mé ženy) při svých oekonomických plánech se spolehám, který jest zkušený a dobrý oekonom a úmysl má se mnou žíti. Na jeho jméno beztoho by se celý pacht uzavřel a jeho jméno jest v politickém i v každém jiném ohledu zcela nezávadné.

Že bych pak já s jeho dcerou respektive se svou ženou u něho žíti mohl — po tom nikomu nic není.

Spěchal jsem Vám tuto okolnost oznámiti, aby snad pro dosti malichernou příčinu, kdyby snad nic hlavního nepřekáželo, můj nejmilejší plán zkažen nebyl. Odpusťte špatnou formu tohoto dopisu, jest na kvap v Expedici psán zrovna zas po nové konfiskací.

Váš

H. B.

V Kutné Hoře 17./7. 1851.

Milý Příteli!

Buďte ubezpečen, že Vám za Vaší odpověď tak povděčen jsem jako by byla pro mne všechno nejpříjemnější obsahovala, neboť jsem přesvědčen o Vaší upřímné

[1]) Sýkora, valdštýnský lesník v Proseči u Pelhřímova.

laskavosti a vím, že nelze všechno zlomit přes koleno. Tuším, že já již velice jsem přivykl nepříjemnostem, a že tedy jedna nová mi již o mnoho více neshrbí hlavu. Že nyní zvlášť, když vydali již svůj libovolný paragraf [1]) nelze mi dále se ctí a se zdravím vydávati časopis poctivého smýšlení, jest patrno, a proto musím zůstati na venkově nechci-li býti v Praze stálým předmětem bičování policie, neboť tito nejméně člověku mohou odpustit slabost v smýšlení.

Proto se nevyhnutelně chopiti musím oekonomie a musím tak dlouho ťukat, až něco najdu. Nepřál bych si, abyste snad k vůli mým záležitostem nepříjemnosti si způsobil, tohoť zapotřebí není, neboť doufám, že se mi přece brzy něco podobného naskytne, a mám tolik peněz k disposici, abych nemusel od některého Pána milosti žádati (čehož mne Bůh uchovej.) Že bych si byl právě u hr. Chotka dvůr přál, jest dílem k vůli krajině a známosti, dílem k vůli poctivému charakteru pana hraběte, kterého si přece vážiti budu, třeba držel své dvory ve vlastní regii. Radda Maux jest sice, jak slyším z dobrého pramene, hodný muž; ale v tom ohledu jest jistě podroben jen pověře úřednické, nedrželi při větších majitelích na pachtovní system.

Druhé psaní, které jsem Vám odeslal na radu p. učitele Kosa, bylo tedy zbytečné, poněvadž jste zatím p. hraběti všechno řekl. Zdá se ostatně, že vůbec nyní

[1]) Míněno tu nařízení ze dne 6. července, jehož § 1. citován v »Slovanu« III. čtvrtl. čís. 49., z 12./7. 1851, str. 65, kterým zavedena t. zv. soustava výstražná, podle které místodržitelé obdrželi moc, zastaviti časopis po dvojí předcházející výstraze. Tím byla svoboda tisku, beztoho již zákonem proti zneužívání tisku ze dne 13. března 1849 č. 161 ř. z. vydaným, zvláště zavedením ohromných novinářských kaucí velice omezená, učiněna úplně illusorní, a tisk vydán zcela libovůli politických úřadů. Dílo to pak dovršeno tiskovým řádem vydaným 27. května 1852 č. 122 říšského zákonníka, zrušeným teprve tiskovým zákonem ze dne 17./12. 1862 č. 6. ř. z. z r. 1863.

mezi šlechtou nastal, nevím proč, úmysl nepachtovati nic. Starý p. Podlipský [1]) mi chce dohoditi nějaký dvůr na Ronovsku, [2]) kdežto prý letos 4 do pachtu přijdou, on jest s vrchním tohoto císařského panství dobře známý a sám se mi laskavě nabídnul, že tam zejtra sjede. Při tom se ale, kdyby se to i podařiti mělo, obávám řečí lidských, neboť se jistě najdou hloupí pleskalové a ještě hloupější věřiči a roznese se hned na mne ta ostuda, že jsem dostal tento císařský dvůr za darmo, abych mlčel. To víte, jaký jest tento svět! —

Že se mi zde zase tyto dni velmi špatně vedlo, dovíte se ze »Slovana«, jest-li mi toho zase nezkonfiskují. Tři dni po sobě mne zde ti dobří páni prohledávali a konfiskovali, ve středu číslo Slovana, ve čtvrtek nové vydání 3000 ex. skoro již zase hotových Epištol, [3]) v pátek ještě nové pátrání po Epištolách, neb nemohli uvěřit, že bych byl všech 4000 předešlých již rozeslal. Dnes je sobota. Ve středu, ve čtvrtek a v pátek byli jsme jako v obležení celé odpoledne, poněvadž jim sousedé zdejší k tomu za svědky již choditi nechtějí, beře se žandarmerie a jako žoldnéři nám stojí vždycky u dveří! Je to radost a vděčnost k rakouské otcovské vládě, která se tím v srdci mém denně více zmáhá.

Konfiskací Epištol udělali mi asi za 300 zl. stř. škodu a k tomu nesmírnou brindu, neboť jsem již nyní krom již zaslaných 4000 měl zase asi 1500 předplacených a nevím co budu nyní dělat. Zdá se, že několik měsíců povedou proti mně zbytečné vyšetřování a pak mi je vydají, mezi tím vyjde nový nějaký tiskový

---

[1]) Václav Podlipský, sládek v Ovčarech u Nových Dvorů blíže Kutné Hory, otec Mdra. Jos Podlipského.

[2]) Panství Millesimovské nadace, nalézající se ve správě státní.

[3]) Míněny tu známé Havlíčkovy »Epištoly Kutnohorské«, druhé rozmnožené vydání (po prvé byly v »Slovanu«), vydané v Kutné Hoře 1851 nákl. spisovatelovým, tisk Frant. Procházky.

a trestní zákon a já je budu muset zahodit!! Těší mne ale že jsem jich alespoň 4000 rozšířil co dobrého semene.[1])

Srdečně Vás líbám a p. Pantaleona také a zůstávam

Vašnosti

zcela oddaný
H. B.

V K. Hoře 19./7. 1851.

V Kutné Hoře dne 12./8. 1851.

Drahý Příteli!

Přiloženě Vám odesílám něco k odevzdání p. páterovi. Že jsem tak dlouho meškal vyplniti jeho žádost, toho byla jen vina má nesmírná mrzutost v těchto posledních dnech. Pracoval jsem k smrti — jen duševně. Vězte totiž, že nepochybně zítra dostanete poslední číslo Slovana. Pan Mecséry mi poslal včera již konečně po všech těch ostudách, které mi již asi po 14 dní dělají druhé osudné napomenutí, po kterém může následovati zápověď Slovana dle jejich novopečeného zákonu.[2]) Věda tedy beztoho dobře, že si

[1]) O těchto konfiskacích vypravuje Havlíček obšírně v čís. 51. »Slovana« z 20./7. 1851, III. čtvrtl., na str. 87. v článku datovaném 18. července 1851.

[2]) Viz první poznámku k předešlému listu. Druhou tu výstrahu, kterou osud »Slovana« byl zpečetěn, dostal tedy Havlíček dne 11. srpna 1851 a ne, jak P. M. Miloslav Veselský udává v »K. Havlíčka Kutnohorském pobytu« str. 49, již 9. srpna t. r.; z toho dne jest datována. Plné znění její, jakož i první vystrahy z 20. července 1851 otištěno v »Slovanu« III. čtvrtl. čís. 53 str. 129 vydaném dne 27./7. 1851, a tamtéž v posledním, 58. čísle z 14./8. 1851, str. 256. První výstraha de dato 20./7. t. r. má praes. číslo 5830, druhá de dato 9./8. 1851 číslo 6382.

hlavně na mne ten zákon spletli, umínil jsem si již dříve, že sám přestanu po druhém napomenutí, abych jim a sobě ten zákaz ušetřil. Vydám tedy zde zítra poslední číslo a oznámím co zapotřebí — a pro zatim konec. [1]) Mně se zdá, že ti páni, když se jím nelíbí legalní opposice, budou muset časem svým vzíti zavděk s něčím o mnoho horším. — Vzal je kozel! Nemějte mi tedy ani Vy ani p. pater za zlé, že jsem tak dlouho neodpovídal. Napsal jsem ale psaní tak jak zapotřebí.

Vám k vlastní vědomosti, abyste mne snad nedržel za žvástala nějakého sloužiž následující: Bylo nás jednou několik pohromadě na Ovářích, a sice tuším: mladý Podlipský Hugo, Veselský, Paděra cihlář, Nedvídek mlynář, [2]) Mikulejský, já a náhodou i L.... učitel Novodvorský. Mezi pitím se všelico mluvilo až přišla řeč na N. Nedvídek, jak víte radikalista trochu, začal na N. hubovati, já se o něho ujímal a snažil jsem se všelijak odporovati. Když se ale konečně také Mikulejský přidal k němu a oba proti N. stejně zpívalil a moje důkazy všechny nic neplatily, šel jsem (v trochu nepovážlivé) horlivosti tak daleko, že jsem řekl: »Abyste tedy věděli, že od něho jest článek onen.« Tím jsem

[1]) Úmysl ten Havlíček také provedl. Oznámil v 58. čísle »Slovana«, vydaném dne 14. srpna 1851 v úvodním článku »Konec«, datovaném v Kutné Hoře dne 11. srpna t. r., tedy právě v den, kdy obdržel druhou výstrahu: »Avšak této radosti nikomu jinému dopřáti nehodláme, aby »Slovana« zapovědíti mohl; pročež sobě sami nyní zapovídáme »Slovana« a toto číslo budiž poslední jeho číslo.«

[2]) Mlynář Nedvídek z Ovčár, bratr Jana Nedvídka, někdejšího gymnasisty v N. Brodě, pak technika, který vojenským soudem r. 1851 spolu s Františkem Girglem pro velezrádu (účastenství na t. zv. májovém spiknutí r. 1849) byl odsouzen k smrti provazem, kteryžto trest mu zároveň z milosti proměněn byl na dvacítiletý těžký žalář. Viz rozsudek ten v čísle 32. »Slovana«, II. čtvrtl. z 15./5. 1851 str. 275. — Druhý bratr téhož, Václav, byl Havlíčkovým spolužákem v Německém Brodě a na filosofii v Praze.

je ovšem přesvědčil, nebo právě před tím vychvalovali všichni onen článek — ale p. L.... prý hned druhý den běžel na děkanství atd. Jest to ovšem od p. L.... hanebnost nepodobná, ale stalo se již. Ostatně to nic neškodí. L.... je a zůstane klepař a my všichni ostatní mu to v pádu potřeby dokážeme, že je marný tlučhuba. —

Slyším ostatně z nejlepšího pramene, že N. udělali v Hradci notářem,[1]) z čehož pozorují, že přece tomu nevěří a mají také pravdu.

V mých osobních záležitostech musím Vám zděliti, co zde právě slyším, totiž že prý snad přece hrabě Chotek některé dvory by pronajal. Praví se (klepli neb ne, Vy lépe snad víte) že má přijít direktor Reich a purkhrabí Třebešický do pense a že prý na každý pád se brzy nějaká změna stane. — Nerad bych byl dotěrný a také nerad bych Vás obtěžoval s mrzutými věcmi, ale přece se nemohu zdržet všemožně Vás žádati, abyste jeli co na tom neztratil mne z mysli. Pro mne jest nesmírně těžko vyvésti svůj úmysl a pachtovati někde nějaký dvůr: jsou všechny v rukou aristokratie a ti ubozí lidé mne drží zrovna za čerta. Již na dvou místech, kde se skutečně pachtovati chtělo a kde jsem se hlásil, řeklo se výslovně, že mně prý pod žádnou výminkou!! Kdybych byl v rocích 1848 až 1851 tak smýšlel, jako tito lidé si mne představují a kdybych byl býval tak sobecký agitator jak oni myslí: věru že bych nyní si mohl svůj vlastní řádný statek koupiti a nebylo by mi zapotřebí slyšeti od nich takové sprosté řeči. Děkují Bohu, že mi alespoň těch několik tisíc ještě zůstalo, sic bych skutečně musel

[1]) T. j. biskupským notářem; běží tu o kněze N., denuncovaného, že napsal do »Slovana« jakýs proticírkevní článek Bližší jsem nevypátral.

někde žebrat.[1]) Již dříve jsem Vám vysvětlil, že pro mne v mých okolnostech jest pachtování nějakého dvora nejmožnější a také jediná věc. Pokavad něco podobného nenajdu nebude má mysl spokojená: já musím mít něco k reformování, když ne lidi aspoň dobytek. O hraběti Chotkovi myslím že snad přece nebude míti stejné zásady, zvlášť nyní až se z Londýna vrátí. On jednou bez toho bude muset většinu svých dvorů pachtovat, a jsem přesvědčen, že mu nyní leckterý tuze málo nese. Já sobě nezakládám na tom neb onom dvoru, také nemusí být právě dobrá půda, naopak špatnější jest mi milejší, poněvadž přece dá příležitost k nějaké spekulaci, jediné co bych si přál jest, aby byl o samotě, ne ve vesnici, kdyby to mohlo být. — Můj švakr Jaroš z Prahy strojí se tyto dni právě k hraběti ve svých záležitostech pokrývačských, tomu chci též dát do komise, aby s ním rozumné slovo promluvil.[2]) O Vás doufám, že to také učiníte. Ovšem

[1]) V. V. Zelený udává v »Karla Havlíčka rodinných listech brixenských« v poznámce na str. 32., že dle sdělení pana Josefa Havlíčka bratr jeho Karel páčil své jmění asi na 10.000 zl.

[2]) Havlíčkův švakr F. Jaroš, obrátil se pak skutečně jménem Havlíčkovým na hraběte Jindřicha Chotka, ale nikoli ústně, nýbrž listem z 5. září 1851, jehož obsah Tůma v knize »Karel Havlíček Borovský« částečně cituje na str. 523 Že by byl chtěl Havlíček, jak tam Jaroš ku konci píše, vydávati prostonárodní hospodářské noviny, o tom jinde, zejmena v listech Havlíčkových není dokladu. Jak pořídil, vysvítá z nedatované odpovědi hr. Chotka Jarošovi napsané někdy v září 1851.

Odpověď tato zní:

Lieber Herr Jaroſch!

Ich will nicht ſäumen Ihr Schreiben vom 5. d. M. welches im Auftrage Ihres Schwagers Hawlíček die Anfrage enthält, ob ich geneigt wäre den Mayerhof Loch zu verpachten, mit folgendem zu beantworten:

Auf beiden Herrſchaften Neuhof u. Weltrus habe ich wegen Aufhebung der Roboth und daher vermehrten Regie-Auslagen die vom

že je Maux proti pachtu ale zdá se mi že Maux letos zde na Novodvorsku hodného kozla střelil, neboť prý nařídil platiti jen 20 kr. v. č. denně dělníkům, a za to

---

Amtsorte entfernteren und im Ertrag u. Fruchtbarkeit geringeren Mayerhöfe verpachtet. Der Locher Mayerhof bildet ein Ganzes mit Třebeschitz, durch dessen Verpachtung würde kein Beamter erspart und das Ökonomie System der ganzen Herrschaft dadurch gestört, da Loch für das Jung Vieh bestimmt ist, und sein muß. Schon früher hatte ich Anträge auf Verpachtung des ganzen Wirthschafts Complexes von bekannten Ökonomen, und so wie damals, kann ich mich auch jetzt nicht dazu entschließen. Dieses erwähne ich vorzüglich deshalb, damit Sie nicht glauben, daß es die Person und der Name Ihres Schwagers ist, welcher mich hinzu bestimmt, nein. Wäre ein anderer Pachthof erledigt, so könnte man sich vielleicht in etwas einlassen, so aber, da ich Loch nicht verpachten **will**, thut es mir leid, Ihnen eine abschlägige Antwort geben zu müssen. Ich hoffe Ihr Schwager und dessen Schwieger Vater werden anderswo wohl etwas finden, doch wäre der Kauf einer kleineren Wirtschaft dem Pachte vorzuziehen.

Mit aller Achtung

Ihr bereitwilliger
G. H. Chotek.[1])

[1]) Hrabě Jindřich Chotek byl držitelem svěřenství Veltrusského a allodního panství Novodvorského a Jemništského, od r. 1851 do r. 1861 byl místopresidentem Musea království Českého, zemřel r. 1864.

V překladu zní list ten takto:

Milý pane Jaroši!

Nemeškám odpovědíti na list Váš ze dne 5. t. m. obsahující otázku jmenem Vašeho švakra Havlíčka, zda-li bych byl ochoten pronajmouti dvůr Lochy, jak následuje.

Na obou panstvích, Nových Dvorech a Veltrusích pronajal jsem následkem toho, že robota byla zrušena a tím režijní výlohy se rozmnožily, ty dvory, které od úředního sídla jsou vzdálenější a jichž výnos a úrodnost jsou menší. Lošský dvůr tvoří s Třebešicemi celek, propachtováním jeho neuspořil by se žádný úředník a porušila by se tím hospodářská soustava celého panství, ježto Lochy jsou a musí býti ustanoveny pro jalovinu.

Již dříve měl jsem několik nabídek na pronájem celého komplexu hospodářského od známých ekonomů, a nemohu se

nikdo nechtěl pracovat, a zkazilo se prý mnoho sena, poněvadž promeškali čas. Oni hospodaří přece jen víc na papíře než v praksi! S Bohem, přejí Vám všechno dobré a především pokojnější mysl nežli já nyní mám.

Váš

H. B.

---

tak jako tenkráte i nyní k tomu odhodlati. O tom zmiňuji se zvláště proto, abyste nemyslil, že to jest osoba a jméno Vašeho švakra, které mne k tomu vedou, ne. Kdyby byl jiný dvůr uprázdněn, bylo by snad možno do něčeho se pustiti, ale tak, an Lochů propachtovati **nechci**, lituji, že Vám musím dáti odmítavou odpověď.

Doufám, že Váš švakr a jeho tchán snad jinde něco naleznou, ale koupě nějakého menšího hospodářství by byla lepší než pacht.

S veškerou úctou

Váš ochotný
H. J. Chotek.

Karel Havlíček Julii.

List z 8. února 1848 a úryvek listu daného v Brixenu dne 22. prosince 1851.

Julie Sýkorová narodila se dne 16. dubna 1826 v Svojšicích u Choltic v myslivně, kde tehda její otec František Sýkora byl lesníkem u hr. Thuna; matka její Anna, rozená Sládečková, pocházela z Choltic.[1]) Později přesídlila s rodiči do Proseče u Pelhřimova, když tam její otec přijal místo lesního a hospodářského kontrolora u hraběte Valdštýna, jemuž tehda allodiální panství to náleželo. Dospívající dívku poslali rodiče za účelem dalšího vzdělání do Prahy, kde navštěvovala též jako žačka modní závod paní Kašparové v průchodním domu z Příkopu na Ovocný trh. V domácnosti této paní, kam jej zavedl syn její dr. Kašpar, seznámil se dle Karla Tůmy[2]) asi na počátku roku 1847 Havlíček s Julií.

Záhy vznikla mezi mladými lidmi vzájemná náklonnost, a již dne 4. března 1848 byli v kostele u sv. Havla

---

[1]) Svinčanská křestní kniha lit. A. str. 259. — Svojšice jsou přifařeny k Svinčanům, obci v soudním okresu Přeloučském.

[2]) Karel Havlíček Borovský, nejslavnější publicista českého národa, str. 131.

oddáni [1]) přítelem Havlíčkovým P. Františkem Řezáčem, tehda správcem v ústavě slepců u sv. Rafaela (Klárovu); svědci byli: Václav Vladivoj Tomek a dr. Vilém Gabler.

Líbánky manželství toho padly v dobu bouřlivou, a život, který je následoval byl pln neklidu, zápasů a strádání. Sotva minulo deset dní od sňatku, vypukl převrat březnový, který Havlíčka povolal v popředí činnosti politické. Již po měsíci (5. dubna) vydává první číslo svých »Národních Novin«, jimž musil věnovati veškerý svůj čas, všecky své síly. A hned na to, dne 2. máje odjíždí na tři týdny do Haliče a Záhřebu, by tam působil pro »Slovanský sjezd«. Sotva že tento za jeho součinnosti zahájen, propukla v Praze červnová revoluce (12. června) a Julie musí prchati od nově založeného krbu domácího, ohroženého Windischgrätzovými granáty a plameny staroměstských mlýnů. [2]) V Německém Brodě, kam se uchýlila, by se zotavila po přestálých hrůzách, zvídá Julie, že choť její v noci na 8. července zatčen a na Hradčany odveden. Pobyl tam ovšem jen krátce, ale to zajisté již neodčinilo dojmu první zvěsti.

Než bylo by tu třeba vypsati celý další život Havlíčkův, kdyby měly tu býti vylíčeny podrobně všecky svízele, jež souzeno bylo nésti Julii. A jsou to dávno známé a jinde šíře vylíčené věci. Kdo dnes u nás nezná, co vytrpěl Havlíček? a útrapy jeho byly stejným dílem útrapami jejími. Světlý paprsek radosti bylo jim

---

[1]) Matrika snubní u sv. Havla v Praze z r. 1844 pag. 64. — V svrchu citovaném spisu K. Tůmy položeno mylně datum sňatku toho k 7. březnu 1848; správně uvádí datum to V. V. Zelený v »Karla Havlíčka rodinných listech brixenských«, str. 50, pozn. 2. Tamtéž v listu Havlíčkovu k bratru Františkovi uvedeno, že Řezáč jej s Julií kopuloval a pak také křtil dceru jejich Zdeňku. Listiny týkající se sňatku toho, uzavřeného s dispensí arcibiskupskou v čase postním, jakož i zápis v matriční knize jsou německé.

[2]) Byt Havlíčkův nalezal se tehda v III. patře »Královských lázní«, v sousedství různých mlýnů.

narození dcerušky Zdeňky, štědrovečerního to dárku, který jim poskytl dokonávající rok osmačtyřicátý. A pak se již počínalo nad nimi šeřiti. Se sluncem svobody zapadalo také štěstí jejich, až zapadlo jim na vždy. Po zákazu »Národních Novin« následovala Julie Havlíčka koncem dubna r. 1850 v poloviční vyhnanství do Kutné Hory, a odtud, když on sám zastavil tam vydávaného »Slovana«, dne 31. října 1851 do Německého Brodu. Ale v městě tom, kde doufala konečně nalézti klidu, dočkala se nešťastné noci na 16. prosince, v níž vyrván jí choť a zavezen do neblahého Brixenu. A také tam ač již churavá, jej po půl létě následovala s dceruškou Zdeňkou. Od 21. máje 1852 až do 29. září 1854 sdílela dobrovolně exil svého chotě. Chtějíc být těšitelkou muži ode všech opuštěnému, obětovala, plníc tento krásný úkol ženy, svůj život. Se zárodkem smrti v mladém těle opustila Brixen na naléhání Havlíčkovo, který ovšem její nebezpečný stav ani z daleka netušil, a tím oba rozloučeni na vždy. Zemřela v Praze dne 16. dubna 1855, dříve než dovolen jejímu choti návrat do vlasti. [1])

Z veškeré korrespondence Havlíčkovy s Julií, z které zejmena důležity pro životopisce byly by dopisy, jež jí psal z Brixenu, a jejichž ztráty nelze dosti želeti, zachoval se v museu jen tento jediný list, který tu otištěn. Nehodí se jaksi do legendy, která se časem utvořila kolem Havlíčka a Julie, avšak právě proto náleží mu zde místo a náleželo by i tenkráte, kdyby vůbec mohlo býti o tom řeči, aby některé z listů jeho byly potlačeny.

---

[1]) Data zde uvedená čerpána vesměs z Tůmovy knihy »Karel Havlíček Borovský«, str. 131 a j.; jen ohledně narození Julie a sňatku samého užito výpisků z matrik zde citovaných; ohledně nemoci Juliiny spravuji se pouze listy samého Havlíčka zejmena listem k dru. Pinkasovi z 28./2. 1852 v. t., pak listy k bratru Františkovi, uveřejněnými V. V. Zeleným v »Karla Havlíčka rodinné listy brixenské« str. 102, 106, 128, 151, 217 a j.

Již to, že jej Havlíček napsal německy, bude zajisté zarážeti. Jak? i Havlíček, český redaktor a spisovatel, muž stojící v čele hnutí národního, ten horlitel proti všemu cizáctví, píše ještě v únoru roku osmáčtyřicátého své nevěstě, české to dívce, německý list? — Na tu oprávněnou otázku dnes těžká odpověď. Možno si ovšem mysliti, že Julie, jako velká většina dcer panských úředníků tehdejších vychována byla po německu, ale ihned se naskytá námitka, kterak možno, aby byla, pocházejíc z ryze české krajiny, tak málo se vyznala v češtině, že by listu v této řeči nerozuměla? A dále: kterak možno, že by ji byl Havlíček — i v tomto nemyslitelném případu — nebyl po roční již známosti ani na tolik přiučil češtině, aby jí nemusil psáti v cizí řeči? — Zdá se spíše — ač není-li tu nějaké nám neznámé zvláštní příčiny — že ještě i v těchto letech se Havlíček zcela nevyzul z onoho zvyku, o němž již promluveno při korrespondenci rodinné, který již z mládí vedl jej k tomu psáti svým nejbližším, otci, matce, ba i bratrovi německým jazykem. Zdá se, že tomu asi tak, neboť mezi listy, jež psal Havlíček bratru Františkovi do Vídeňského N. Města, jest rovněž německý dopis daný v Praze dne 3. února 1848, (viz str. 424 zde!) tedy jen 5 dní před tímto psaním k Julii. — Musíme právě věc tuto, která se nám zdá dnes přímo nemožnou, posuzovati podle poměrů tehdejších a dobře míti na mysli, jak školním vychováním a všemi ostatními nepříznivými okolnostmi němčina se zahnízdila i v rodinách nejčeštějších tak, že se jí ani takový muž jako Havlíček nedovedl vždy ubrániti.

Ale jiná ještě věc zaráží u tohoto listu. Jest to jeho příkrý, tvrdý ton, nezvyklý u milujícího ženicha vůči milované nevěstě sotva měsíc před svatbou. Běží tu o nějaké nedorozumění mezi snoubenci, zaviněné — jak zdá se dle slov Havlíčkových — jakýmsi rozmarem Juliiným, kterým jej před třetími osobami a ve společ-

nosti pohněvala. V čem záležely ty jednostranné neodůvodněné a dětinské předsudky a dívčí kaprice, které jí Havlíček tak ostře vytýká, ovšem nevíme, ale zdá se, že to nebyly věci malicherné, pro jaké obyčejně mezi milenci povstávají hádky, nýbrž že tu šlo o věci důležité a zásadní, o věci Havlíčkovi drahé. Jen tím se dá vysvětliti, že klade na ně tak velikou váhu, a že tak rozhodně a energicky v doušce k svému listu prohlašuje, že se rozmarům a kapricím těm nikdy a za žádnou cenu nepoddá i kdyby tím Julii ještě mnohem více trpkých chvil způsobil. Ze všeho patrno, že chtěl Havlíček ještě před sňatkem zcela jasně vytknouti obapolný poměr.

Pro Havlíčka jest list tento velice karakteristický; tak jako spisovatel a politik, stojí také jako milenec a ženich pevně na svém a neupouští ani vůči své nevěstě od svých zásad, které, jak praví, mají hluboké základy a na nichž spočívá jeho myšlení, jeho názor světný a jeho přesvědčení. Slovy těmi podává Havlíček takřka klíč k celé své povaze, kterou veden spěl od semináře až do Brixenu a kterou nezlomilo nic než smrt.

* * *

Když byly již napsány tyto řádky, překvapil vydavatele této sbírky list pana JUDra. Julia Tausiga z Benešova ze dne 8. prosince 1900 s neočekávanou, ale tím vítanější zásilkou, totiž s částí dopisu, který Havlíček bezprostředně po svém příjezdu do Brixenu po desáté hodině dopoledne dne 22. prosince r. 1851 napsal choti své Julii. [1]) List psán tonem zdánlivě klidným,

[1]) Dle opětně již citovaného »Slavnostního listu« divadelních ochotníků, Sokola a Řemeslnické Besedy v Německém Brodě z r. 1893 str. 27. dovoleno prý Havlíčkovi již z cesty, někde za Lincem napsati domů list a sděliti, kde se právě nalézá. Dle obsahu podaného zde úryvku, v němž Havlíček se zmiňuje jen o své zastávce v Salcburku, zdá se, že udání to správné.

Havlíček vypravuje v něm z počátku průběh své cesty, nezmiňuje se však — aspoň v zachovaném úryvku ani slovem o episodě již potom v Tyrolských elegiích tak mistrně popsal; není tu ani zmínky o tom, kterak jej splašení koně temnou nocí po srázné cestě unášeli podle propasti od Reichenhallu k Weidringu. A nikde slova žaloby, nikde si tu Havlíček nestěžuje, naopak on dodává choti své dobré mysli, vybízí ji, by si z toho nic nedělala, a těší ji, že to nebude dlouho trvati. Sděluje jí, že myslí, že bude moci se Zdeňkou za ním přijeti, ale ovšem až později, poněvadž by nyní v zimě z té cesty mohla míti smrt, neb v nejlepším pádu její nemoc by se prodloužila. — Byla tedy Julie již tehda churava. — Dále radí choti své, jak se má v nejbližší době zachovati, a jen v té zmínce o zkažené schůzce vánoční s příbuznými, na níž se tak těšili, jen v té tklivé vzpomínce na Zdenčinku propukává bezděčně potlačený cit. Na konci úryvku pak resignovaná slova: »Co je platno, oni jsou páni!!« A to list napsaný po bolestném, neočekávaném rozloučení v prosincové noci, po namáhavé týden trvající cestě, jejíž cíle neznal, v chvíli, kdy zvěděl, že internován v cizí zemi, v nehostinném městě a tušil, že exil tento trvati může celá léta. Jestli kde, zde viděti plně Havlíčkovu mužnost. — Však v nitru jeho, když psal tyto řádky nebylo tak klidno; to prozrazuje nestejné, nejisté písmo toho dopisu, lišící se značně od obyčejného jeho rukopisu, kde se drobná litera k liteře řadí jako ulitá, kde ruka jeho pevná jako jeho duše. A ještě něco: Ve spisku »Na památku Karla Havlíčka a slavnosti borovské dne 19. srpna 1862« (V Praze 1862) otištěny upomínky dra Podlipského na poslední dny Karla Havlíčka a jeho choti Julie [1]), v nichž vypravovatel uvádí, že strašná,

[1]) Doslovný název článku toho jest: »Upomínky lékařovy na poslední chvíle Karla Havlíčka a choti jeho Julie.« Otištěny

neslýchaná gramatická chyba, již nalezl v listu, který napsal churavý Havlíček švakru Jarošovi ze Šternberka, jej tak polekala, jemu tak nebezpečným symptomem se zdála, že okamžitě sedl na vůz a za Havlíčkem jel; a dokládá, že nalezl jej blábolícího na posteli. Gramatická chyba byla první známkou nemocí již zachváceného mozku. — Nuže i v tomto fragmentu prvního listu z Brixenu — otištěném věrně dle originalu — nalézají se některé křiklavé chyby pravopisné a gramatické, a to právě takové, jakých se Havlíček nedopouštěl v žádném ze svých listů, pokud mi jsou známy. A tak není snad bez důvodu, soudím-li právě z těchto chyb na rozčilení, v jakém Havlíček psal tyto řádky, ač mi jinak dobře známo, že v listech rodinných nedbal příliš spisovného jazyka.[1]) — Ovšem též padá na váhu, že list byl psán ve velikém spěchu[2]) a zajisté za značné fysické únavy, ale obě tyto okolnosti mohly by sice vysvětliti nedbalost písma, nepevnost ruky, ba i pravopisné mýlky a vynechávání liter neb diakritických znamének, ale nezdá se mi, že by též odůvodnily, proč Havlíček na dvou místech užil staršího pravopisu s »au« a »w«, kterého se již v květnu 1850 byl vzdal. K jedné ještě věci, tuším, třeba tu hleděti. Havlíček naučil se teprve po odbytých gymnasialních studiích správně česky psáti; zde, v rozčilení jej tato pozdě nabytá dovednost opustila.

Tento úryvek listu chová se v museu obce Benešovské, která jej obdržela od zesnulého okresního starosty

opět v K. Tůmy »Karel Havlíček Borovský«, v belletristické příloze »Času« z r. 1896 čís. 16 str. 120 a násl.

[1]) Viz co o tom napsal V. V. Zelený v »Karla Havlíčka rodinných listech Brixenských, úvodu str. X.

[2]) Jak sděluje Havlíček v pokračování listu z 14./1. 1852 bratru Františkovi, odjížděla pošta z Brixenu okolo 11. hodiny dopoledne; když tedy teprv o 10 hodině tam přijel, musel s listem ovšem spěchati. Viz V. V. Zeleného »K. H. rodinné listy Brixenské«, str. 7.

tamějšího dra. Živného; odkud jej tento nabyl, jest neznámo. Jest to jediný již valně porušený lístek obyčejného formatu dopisového papíru a snad jediný zbytek z celé hojné korrespondence brixenské mezi Julií a Havlíčkem!

Julie Havlíčková.

Karel Havlíček Julii Sýkorové.

Liebe Juliane!

Da es Ihnen, wie ich aus vielfacher Erfahrung merke, nur darum zu thun scheint, eine Gegelegenheit aufzusuchen, um ja nur ihr erzürntes Angesicht der Welt zu zeigen, und da Sie ungeachtet vieler meiner Bitten in diesem einmahl schon festgewordenen Streben

fortwährend beharren: so will ich Ihnen recht gerne Ihr Steckenpferd gönnen, werde mich aber meines Theils hüten, ohne Ursache Ihrem strengerzürnten Angesicht entgegenzutreten. Bei diesem Entschlusz verbleibe ich auch diesmahl fest, und bitte Sie also nochmahls, mir Ihre Schriften, gleich, wie Sie dieselben erhalten, zu übermitteln, da ich keinesfalls vor dem Sonntag Gelegenheit haben dürfte Sie zu besuchen und bis Sonntag jedenfalls alles in Ordnung sein muss.

Ihr

ergebenster

K. H.

Prag am 6. Februar 1848.

P. S. Übrigens können Sie es auf mein Wort glauben, dasz so sehr ich Sie wegen Ihren Herzens- und Geisteseigenschaften liebe, ich doch kalten Verstand und Festigkeit genug besitze, um mich ihren unbegründeten, einseitigen Vorurtheillen nie und um keinen Preis zu fügen, und wenn ich dadurch mir und Ihnen noch viel mehr bittere Stunden verursachen sollte. Denn die Grundsätze, auf denen meine Denkweise, Weltansicht und Überzeugung beruhen, haben einen gar zu festen Grund, und sind hinreichend überlegt und durch meine und anderer Erfahrungen bestättigt, als dasz es möglich wäre sie dem kindischen Vorurtheile und den Capricen eines Mädchens zu opfern. Ihre Launen aber musz ich immer, vorzüglich wenn Sie dieselben vor anderen und in der Gesellschaft zur Schau tragen wollen — ganz ignoriren. [1])

[1]) Překlad listu toho zní:

Milá Juliano!

Ježto, jak z mnohonásobné zkušenosti pozoruju, se zdá, že se Vám jen o to jedná, nalézti příležitost, byste jen svou rozhněvanou tvář světu mohla ukázati, a ježto přes

Karel Havlíček své choti Julii.

(Zlomek.)

Brixen dne 22./12. 851 v pondělí ráno!

Milá Julie!

Jak pozoruješ z nadpisu jsem již šťastně na svém místě, právě nyní asi okolo 10 hodin před polednem

---

mnohé mé prosby v této již utvrzené snaze stále setrváváte, dopřeji Vám milerád Vašeho koníčka, ale sám budu se chrániti, bych bez příčiny vkročil před Vaši přísně rozhněvanou tvář Na tomto rozhodnutí i tentokráte pevně setrvám a prosím Vás tedy opět, byste mně poslala Vaše spisy hned, jak je dostanete, poněvadž asi nikterak před nedělí nebudu míti příležitosti Vás navštíviti, a až do neděle v každém případě vše v pořádku býti musí.

Váš

nejoddanější

K. H.

V Praze dne 6. února 1848.

P. S. Ostatně můžete mi věřiti na slovo, že jakkoli Vás miluju pro vlastnosti Vašeho srdce a ducha, přece mám tolik chladného rozumu a pevnosti, že nikdy a za žádnou cenu se nepoddám Vašim bezdůvodným a jednostranným předsudkům, i kdybych tím způsobil sobě i Vám ještě mnohem více trpkých hodin. Neboť zásady, na nichž spočívá můj způsob mysliti, můj názor světový a mé přesvědčení, mají příliš pevný základ, jsou dostatečně rozvážené a mou i jiných zkušeností potvrzené, než aby bylo možno, bych je obětoval dětinskému předsudku a vrtochům děvčete. Však rozmary Vaše musím vždy, zvláště chcete-li je vystavovati na odiv před jinými a ve společnosti — úplně ignorovati.

jsme přijeli. Byli jsme tehdy na cestě zrovna skoro týden, udělali jsme asi 100 mil cesty, a ačkoli jsme jeli s extrapoštou až sem ve v zláštním kočáře, přece to šlo tůze pomalu pro tůze špatné cesty. Jeli jsme přes největší hory celého Rakouska hroznym sněhem. Zde mně již odevzdali krajskému Presidentu hraběti Fünfkirchen. Asi 500 zl. stř. vydala vláda na tu mou cestu a zachazeli se mnou skutečně velmi dobře. Vrchní komisař policie a jeden převlečený policajt jeli se mnou, komisař měl nařízení všechno co chci mi koupiti, všude již telegrafovali před námi, že přijedem, aby byli připraveny pokoje v hostinci pro nás, ano v Salcburku nás ještě tamnější ředitel policie prováděl po městě, abychom viděli znamenitosti. Jak jsme kde odjeli hned zas telegrafowali do Vídně, že jedeme dál, a tam kam jsme měli přijet. Zkrátka jel jsem tenkrát se vší slávou. Zde zatim budu v hostinci až do konce měsíce než mi najdau privátní byt, výlohy za mne platí vláda.

Kdoby si to byl pomislil, že budu slavit vánoce letošní asi dvě hodiny od italianských hranic!

Kdoby si byl pomislil že na tento spůsob bude zkažena naše schůzka s Jarošovými, na kterou jsme se tak těšili! Adelheit[1]) bude mít asi hodnou zlost! — Ty ale si z toho nic nedělej a buď dobré mysli, já doufám, že to dlouho trvat nebude. Oni se jenom ukrutně bojí, že bychom jim mohli něco províst. Snad bude nejlíp, abys jela do Prahy k Jarošovum a tam tu zimu ztrávila, bude ti veseleji než v Brodě. Já sice mám, jak myslím, povoleno vzíti vás sem k sobě a tuším by vás sem dovezli na státní outraty, ale nyní v zimě není ani pomislení, abys tu cestu dělala, mohla bys z toho míti smrt, a v nejlepším pádu by se tvoje nemoc tůze prodloužila. Dlouho do jara ale doufám, že zde nezůstanu. Rozmí se ale, abys hned nyní z Brodu

[1] Adéla Jarošová, sestra Julie Havlíčkové.

neodjela, co nejspíš jak se zde ohřeju, budu ti psát, co zde ze svých věcí potřebuju, to mi sem musí pošta zavest, zůstaň tam alespoň tak dlouho až to odešleš. Rozumí se samo sebou, že naše věci v Brodě zůstanou až na další rozhodnutí. Do Prahy si jen vezmi co pro sebe a pro Zdenku potřebuješ. Chudinka Zdenčička bude se snad po mně často ptát, a mně chtít navštivit! Co je platno, oni jsou páni!!

— — — — — — — — — — — — — — — —

(Ostatek schází.)

Vzájemné listy

Karla Havlíčka a dra. Adolfa M. Pinkasa

z let 1848—1854.

Nehledíme-li k bezvýznamnému lístku Pinkasovu z 19. července 1848 a ku krátkému dopisu téhož z 9. září 1850, shledáme, že tato korrespondence se rozpadá ve dva dobou i poměry se lišící oddíly. První z nich spadá v čas od června až do konce září 1849, tedy v dobu vždy směleji a určitěji vystupující politické reakce, druhý pak v leta 1852—1854, kdy reakce ta dosáhla zavedením absolutismu svého cíle a vrcholu; tam Havlíček ještě, byť i za vlády vojenské, ve svých »Národních Novinách« bojuje, a oba přátelé, byť i stíháni ranami vítězících odpůrců, ještě doufají; zde boj již dobojován, pole ztraceno, všecky naděje pohřbeny, a víra v budoucnost zmizela. Těžiště listů těch, oplývajících různými známými, méně známými, neb i dosud docela neznámými podrobnostmi a dotýkajících se velkého množství dnes již na mnoze zapomenutých událostí a součastníků, neleží ani tak v jejich jinak zajisté zajímavých zprávách, jako spíše v tom, jaký reflex to vše budí v myslích obou korrespondujících. To platí zvláště o období prvním; v listech brixenských, pak třeba si dobře všímnouti pevnosti mysli Havlíčkovy, odrážející

se ostře od víc a více v málomyslnost klesajícího ducha Pinkasova. Tedy právě v tom, že a jak tu narýsovali oba dopisovatelé své povahy, své zvláštní dojmy z udalostí oné neblahé doby spočívá, myslím, největší cena této korrespondence, vždyť nám v ní tak podán věrný, nefalšovaný odlesk oněch smutných časů, jež sledovaly v Rakousku »jaro národů«.

Dále dodává listům těm zajímavosti také to, že v nich vyměňují názory a náhledy své o současných udalostech, jichž byli nejen svědky, ale z velké části též činnými účastníky dva lidé duchaplní, širokého rozhledu a břitkého vtipu, vládnoucí znamenitě perem a mající každý svůj osobitý, rázovitý sloh. Listy Havlíčkovy odlišují se nápadně svou klidností od dopisů Pinkasových, v nichž často překypuje temperament, plný vášnivé nenávisti k odpůrcům a ozývají se tyrady někdejšího proslulého řečníka říšského sněmu. Bystrý, živý proud této korrespondence dovede zajisté uchvátiti vnímavého čtenáře tak, že to, co se odehrálo více jak před půl stoletím, vystoupí před ním jako děj doby přítomné a dovede v něm vzbuditi ohlasy oněch dávno zapadlých vášní, bojů, nadějí a zoufalství. Až jednou povolaný muž bude líčiti ono smutné období našich národních a politických zápasů, nenechá zajisté tyto listy bez povšimnutí, třeba že z Pinkasových mluví rozhodný politický stranník. Z toho zřetele třeba zejmena pohlížeti na úsudky, jež Pinkas zde opětně pronáší o Palackém a jeho politice, zejmena o jeho programu federalistickém a třeba si dobře povšímnouti, kterak i v těchto listech horuje pro jednotný říšský sněm, v němž vidí jedinou spásu Rakouska. Pinkas jeví se tu — a sám to o sobě na mnohých místech, píše — jako čistý liberál a demokrat z r. 1848, klonící se spíše k centralismu, třeba že nikoli k centralismu čirému. Na tom nic nemění, že se i zde několikráte čítá federalistům.

Listy Havlíčkovy, až na první, jsou vesměs psány česky, kdežto Pinkas až na malé výminky píše listy své řečí německou, plnou svérázných, často jím samým utvořených výrazů. Ježto pak — jak takéž sám častěji na to naráží — jest rukopis jeho dosti těžko čitelný, tak že místy věru třeba ho pracně dechiffrovati, činila pouhá reprodukce těchto jeho listů mnohé obtíže, zvláště při četných vlastních jménech, jež se tu naskytují. Nemenší obtíže pak činily samorostlé výrazy Pinkasovy a různé zvláštnosti jeho slohu při překladu, při němž konečně, hledě k účelu této korrespondence, bylo přestati na věrném podání myšlenek bez ohledu na karakteristický způsob psaní Pinkasova. Konečně bylo zde, ač měly-li tyto listy, jež plny časových narážek, širšímu obecenstvu býti srozumitelné — třeba velmi četných a často dosti obšírných poznámek, ač hleděno k tomu, by tyto také zde, pokud jen možná byly obmezeny.

* * *

Adolf Maria Pinkas narodil se v Praze dne 27. ledna 1800 a zemřel tamtéž dne 28. ledna 1865. Oddav se dílem v Praze, dílem též v Heidelbergu právnickým studiím, dosáhl r. 1823 doktorátu a jmenován r. 1833 advokátem ve svém rodišti. Zdědiv po svém otci, rovněž pražském advokátu, s nímž až do r. 1847 vedl společně kancelář, značnou, zejmena šlechtickou klientelu, získal si zvláště v těchto výlučných kruzích znamenité spojení, k čemuž mu nemálo dopomohl též jeho vybroušený společenský mrav, neobyčejná vzdělanost a břitký, vždy hotový vtip. Tak bylo mu možno v dobách stavovské opposice, zvláště v době, kdy sněm český nepovolil vládou žádaný náklad na soudy hrdelní, o těchto udalostech, o nichž u nás smělo se sotva mluviti, tím méně psáti, podávati věcné zprávy do lipského, Kurandou vydávaného časopisu »Grenzboten«,

který v Rakousku ovšem přísně byl zapovězen. Po březnových udalostech r. 1848 súčastnil se Pinkas hned první, dne 19. března svatováclavskou schůzí do Vídně vyslané deputace, načež zvolen do obecního zastupitelstva, do »Národního výboru« a konečně do ústavodárného říšského sněmu. V svatodušních bouřích byl i se synem Hippolytem (Soběslavem) zatčen, ale na zakročení dra Gablera u Lva Thuna a Windischgrätze záhy zase propuštěn. [1]) V říšském sněmu přidružil se sice s poselstvím českým k pravici, ale při sdělávání ústavy, zejmena v ústavním výboru v Kroměříži, k jehož vynikajícím členům, jakož i v parlamentě k nejlepším řečníkům náležel, byl sice pro výdatnou decentralisaci, ale federalistickému zřízení říše, jak ho Palacký žádal se stavěl na odpor. Při rokování o základních právech do něhož účinně zasáhal, zejmena známým návrhem z 8. ledna 1849, čelícím proti prohlášení ministerstva vůči § 1. základních práv (»veškerá moc vychází z lidu«) osvědčil se jako upřímný demokrat. V obecním zastupitelstvu, kamž i při nešťastných volbách dne 27./9. 1850 opětně zvolen, stál vždy při straně národní a liberální; po jeho návrhu přijaty tam protest proti stavu obležení dne 10. máje v Praze vyhlášenému a později (v r. 1850) vyslání opětné deputace k císaři s prosbou za svolání zemského sněmu. Ovšem navrhl též Pinkas na jaře r. 1849 v městské radě, aby byl v Praze postaven pomník maršálku Radeckému; tento jeho návrh byl však tehda jednomyslně zamítnut. R. 1850 založil Pinkas liberální časopis »Union«, redigovaný Gablerem, při němž se se svým pozdějším zetěm drem A. Springrem čile súčastnil. List ten byl však již v listopadu 1850 zapovězen.

Po pádu Bachova absolutismu vystoupil dr. Pinkas opět na veřejnost co stoupenec strany »Pokroku k lep-

[1]) Viz Helfert „Der Prager Juniaufstand 1848" Prag, Řivnáč 1897, str. 248.

šímu« a podepsal též program »Národních Listů« jako jejich spolupracovník.

Při obecních volbách, při nichž zvítězila strana Pokroku k lepšímu, zvolen Pinkas po třetí do obecního zastupitelstva, avšak pro osobní rozmíšky resignoval dne 22. prosince 1862 na hodnost obecního staršího, již zastával od 9. dubna 1848. [1])

Také při volbách do sněmu zemského r. 1861 zvolen Pinkas jako kandidát českého volebního výboru proti německému kandidátu za Malou stranu; ale přidal se k německé straně, kterou pak zvolen z celého sněmu do zemského výboru, v němž zastával též úřad intendanta německého divadla. [2]) Mnoho-li k tomuto obratu Pinkasovu přispěly výše dotčené osobní neshody neb zakládal-li se na příčinách jiných, hlubších, o tom nelze tu rozhodovati; otištěné zde jeho listy vysvětlují ovšem mnohé.

Dr. Adolf Pinkas Karlu Havlíčkovi.

Vážený pane redaktore!

Buďte tak laskaw a dejte přiložený dopis do Svých nowin.

Jakmile dostanu swůj mandát, hned odjedu do Vídně, [3]) wšak ne přes Prahu, do kteréhož města

---

[1]) Příčinu rozmíšek těch hledají někteří v tom, že Pinkas těžce nesl, že nebyl zvolen purkmistrem; při volbě dne 11. dubna 1861 dostal jen 16 hlasů, kdežto protikandidát jeho František Pštros zvolen 68 hlasy. Viz Adolf Srb »Politické dějiny národa českého«, str. 15, 1. pozn., pak Riegrův »Naučný Slovník« pod heslem Pinkas.

[2]) Viz o tom spisy citované v předešlé poznámce.

[3]) Pinkas byl dne 16. července 1848 na místě Riegra, který volby nepřijal, zvolen poslancem do říšského sněmu za dolejší Nové město pražské. (Pražský Večerní List čís. 16 z 16./7. 1848, str. 62.). Stav obležení v Praze po svatodušních udalostech r. 1848 vyhlášený, byl zrušen dne 20. července t. r.

nechci postawiti nohy, dokud je w stawu obležení, poněvadž kanony a pumy by mne příliš zarmoutily.

S Bohem.

Dr. Adolf M. Pinkas.

W Karlowých Warech
dne 19ho července 1848.

Týž témuž.

Lieber Freund,

ſchon drey Tage liege ich im Bett und bekriege meinen Rheumatismus im Arm secundum artem; bis jezt aber mit ſchwachen Erfolgen.

Ich darbe an Mittheilungen, und da morgen u. übermorgen keine Národní Nowiny herauskommen, ſo wäre es wohl ganz billig, wenn der H. Redakteur mich in eigener Perſon beſuchen wollte, mit welchem ich einige Worte zu reden habe.

Mit Gott!

Pinkas.

26. May 849.[1])

Herrn

Herrn Carl Hawliček
Redakteur

Hier.

(Jedna zlomená pečeť se znatelnou písmenou E.)

---

[1]) List ten psán v Praze.

Překlad:

Milý příteli,

již po tři dny ležím v posteli a bojuji secundum artem proti svému rheumatismu v ruce; dosud však se slabými výsledky.

Trpím nedostatkem zpráv, a poněvadž zítra a pozítří nevyjdou »Národní Noviny«, bylo by zajisté zcela v pořádku, kdyby mne pan redaktor ráčil osobně navštíviti, třeba mi s ním promluviti několik slov.

S Bohem

Pinkas.

26. máje 1849. [1])

Pánu

Panu Karlu Havlíčkovi

redaktoru

zde.

Týž témuž.

Mein ſehr werther Freund!

Kaum wird irgendwo freundlicher und inniger Ihrer gedacht, als hier im ſtockdeutſchen Karlsbad. Palacky, ich und Hippolyt bilden eine Ihnen herzlich ergebene Trias, welche gar lebhaft wünſcht, Sie mögen Ihre Zuſage löſen und wenigſtens auf wenige Stunden zu uns kommen, damit wir die Wunden mit den Händen berühren können, welche ihnen der dumme Exprofeſſor (?) ſchlug. [2])

---

[1]) List psán z Prahy.

[2]) Pozvání tomu Havlíček vyhověl a pobyl nějaký den v Karlových Varech, odkud však se navrátil do Prahy již dne 22. června 1849. Tam načrtnul francouzský malíř Henry Lehman, který tehda rovněž v Karlových Varech prodléval, jeho podobiznu. (Tůma »Karel Havlíček Borovský«, str. 305.)

Wir brennen vor Begierde, von Ihnen gründlich zu erfahren, was u. wie ſich alles zugetragen in Prag u. Wien, was Sie Bach in den Bart geſagt u. ſ. w.[1]) u. wir hoffen, Sie werden ihren nach Troſt und Frohſinn lechzenden, in der Stagnation politiſch dahinſiechenden Freunden den Troſt Ihres Beſuches gewiß nicht vorenthalten. Drum kommen Sie ſo bald nur möglich u. ſchreiben Sie an Albert Deym[2]) damit er ſich bey uns miteinfinde. Heute verbreitete ſich hier die erfreuliche Lüge, in Prag ſey der Belagerungsſtand aufgehoben; obwohl ich die Lüge heraus roch, ſo erfriſchte ich mich dennoch an dem Gerücht; einmal, wenn auch ſpäter, wird die Lüge dennoch wahr werden.[3])

---

[1]) Viz bližší o tom níže v listu Havlíčkově k Palackému z června (15.) 1849, a v poznámkách k listu tomu přidaných. Zde stačí k porozumění jen stručně uvésti, že za stavu obležení, který byl v Praze dne 10. května 1849 prohlášen, prozatímní komandující generál Khevenhüller již dne 9. června t. r. zapověděl pro Havlíčkův článek »Šlechta a my« další vydávání »Národních Novin« na čas obležení. Za účelem zrušení zákazu toho intervenoval Havlíček na radu přátel osobně u ministra A. Bacha dne 13. a 14. června t. r. ve Vídni a dosáhl také svého účele, tak že »Národní Noviny dnem 26. června opět vycházeti počaly.« Viz též K. Tůma »Karel Havlíček Borovský«. str. 305.

[2]) Hrabě Albert Deym (nar. 5. prosince 1812, zemřel v Marianských lázních dne 11. února 1863), seznámil se s Havlíčkem již v Průmyslové jednotě, r. 1848 pak poskytl tomuto potřebný fond na vydávání Národních Novin. Byl předsedou výboru Svatováclavského a později místopředsedou Národního výboru. Po svatodušních udalostech byl nějaký čas vězněn. R. 1849 zvolen za okres bydžovský do říšského sněmu, po jehož rozpuštění se uchýlil v soukromí.

[3]) Stav obležení v Praze zrušen byl teprve, když dosáhl úplně svého účelu, totiž zničiti svobodnou žurnalistiku, zastrašiti lid i vůdce jeho a opatřiti to hrobové ticho, kterého absolutní vláda potřebovala. Stalo se to nařízením ministerstva vnitřních záležitostí, nejvyššího vojenského velitelství (ministerstva války tehda nebylo), ministerstva spravedlnosti a c. k. nejvyššího policejního úřadu z 16. srpna 1853, jímž zároveň zrušen stav

In der Wage [1]) ist ein Artikel gegen d. Nar. Now. u. das Staatsrecht gestanden, den ich excerptirt habe, um einen Ausfall gegen das Jammerblatt zu schreiben. [2]) Doch hoffe ich noch, Sie werden dem Esel, der dem kranken und gefesselten Löwen einen Hufschlag hat versetzen wollen, Zaum

obležení též ve Vídni a v pevnostech českých Králové Hradci, Terezíně a Josefově. Viz nařízení toto ve spisu Jana M. Černého »Boj za právo« str. 784 a násl.

[1]) Wage« list židovský směru zpátečnického a protinárodního, který tehda v Praze vycházel. Ve »Slovanu« (II. čtvrtl. 1851, čís. 27, str. 160) praví Havlíček o tomto časopisu v redakční poznámce: »Byl to zlopověstný časopis Wage, který pro ošklivost povahy v řádné společnosti ani jmenován nebývá.

Doslovný název listu toho byl: »Die Wage für Freiheit Recht und Wahrheit. Ein Blatt für sociale Interessen. Jos. Aug. Lederer. — P. V. Jaich. Verantwortliche Redakteure. Schnellpressendruck bei M. J. Lederer in Prag. Redaktorem přílohy k listu tomu »Beiblatt) byl J. A. Beutel. Časopis ten, za nímž vůbec stáli t. zv. »sedmašedesátníci« a jak »Pražský Večerní List,« příloha k čís. 153 z 25./6. 1849 str. 698 tvrdí, též reakcionářská strana šlechtická, počal vycházeti dne 1. června 1849, tedy záhy po zavedení stavu obležení v Praze; poslední číslo jeho vyšlo dne 31. prosince 1850.

[2]) Článek, jehož se tu Pinkas dotýká, otištěn ve »Wage« čís. 72 z 16. června 1849 str. 561. a násl. pod záhlavím „Das Staatsrecht" der »Národní Noviny« a počíná slovy: Die »Národní Noviny« bringen seit einiger Zeit nebst den leitenden Artikeln über die Tagesereignisse auch solche, die lediglich theoretische Fragen des Staatsrechtes behandeln" .... Články ty přinášely »Národní Noviny« jednak pro poučení svého čtenářstva o těchto jemu dosud málo známých věcech, jednak ale i proto, že jim za stavu obležení nebylo volno psáti o aktuelních záležitostech. Články ty nepsal Havlíček; jsou to práce rozličných autorů; a tak napsal Rittersberg stať »Konstituční mocnářství a republika« (čís. 122), anonymus pod chiffrou K. »Rozliční druhové státu« (čís. 131), »O politickém spolkování« (čís. 220) a »Demokracie, republika a monarchie« (čís. 300). K posouzení zbabělé perfidie dotčeného listu třeba míti na paměti, že v době, kdy článek ten uveřejněn, »Národní Noviny« byly po dobu trvání stavu obležení již od 9. června t. r. zakázány (viz 1. pozn. k tomuto listu na str. 480

u. Gebiß anlegen. Die hohen Mäcene dieſes Blattes [1]) haben alle Urſache ſchamroth zu werden über die Jämmerlichkeit dieſes Adoptiv-Kindes, dem ſie ſo jämmerliche Gevatter zur Redakzion beigaben.

Hier herrſcht gegenwärtig lauter reactionäres Preußenthum, aber es iſt in der That dennoch vernünftiger u. ehrlicher, als unſere Reaktions-Parthey, und gegen unſere hohlköpfigen ſiebenundſechziger Finkenſeelen ſind dieſe preußiſchen Reaktionäre noch immer liberal zu nennen. Ach, Freund, ſchaffen Sie um's Himmelswillen die Druckerey, damit es eine Zeitung gebe, in welche ich ſchreiben kann; ich komme mir vor, wie ein Kaſten voll Zeitungsartikel u. kann der Bürde nicht los werden; dieſe endloſe Schwangerſchaft macht mich ganz krank.

Können Sie kommen, ſo erfriſchen Sie Ihre Freunde u. ihren treuen

Pinkas.

19. Junius 1849.

Herrn Karl Hawlíček
Redakteur d národní nowiny

Prag.

---

zde!), že nebylo tehda ještě naděje, že vůbec opět někdy budou vycházeti, a že se tedy redaktoři a patroní »Wage« nemuseli obávati ostrého pera Havlíčkova. Na to naráží Pinkas ve svém listu slovy o oslu, který kopl nemocného lva. Ostatně jest tento jizlivě psaný článek, který namířen též proti Palackému obsahem svým zcela bezvýznamný, a nestojí za citování. Zde budiž jen ještě uvedeno, že dle přílohy k čís 153 »Pražského Večerního listu« z 25. června 1849 čís. 698 z tří, v pozn. 1. k tomuto listu na str. 481 zde, uvedených jeho redaktorů byl prý jeden kupeckým mládencem, druhý divadelním malířem a třetí (J. A. Beutel) učitel na housle. (Viz tam článek »Hlas kulicha o národním divadle« polemisující proti článku »Wage« „Prag und ein böhmiſches Theater", napsaného od pseudonyma Heinricha bezpochyby dra. Karla Heinricha Fischera.)

[1]) Viz 1. pozn. k tomuto listu na str. 481 zde!

Překlad:

Můj předrahý příteli!

Sotva vzpomínají na Vás někde družněji a vroucněji než zde v praněmeckých Karlových Varech. Palacký, já a Hippolyt tvoříme srdečně Vám oddanou trojici, která si co nejvřeleji přeje, byste dostál svému slibu a aspoň na několik málo hodin k nám přišel, bychom se rukama mohli dotknouti ran, které Vám zasadil hloupý ten bývalý professor. (?)

Hoříme žádostí zvěděti od Vás samého, co a jak se vše v Praze i ve Vídni sběhlo, co jste Bachovi řekl do očí a t. d. a nadějeme se, že svým, po útěše a veselé mysli práhnoucím, v stagnaci politicky chřadnoucím přátelům zajisté neodepřete útěchy své návštěvy. Proto přijďte co nejdříve a pište Vojtěchu Deymovi, aby se též k nám dostavil. Dnes rozšiřovala se zde potěšitelná lež, že stav obležení v Praze jest zrušen; ačkoli jsem lež vyčenichal, přece jsem pověstí tou okřál, neboť jednou, byť i později, stane se ta lež přece pravdou.

Ve »Wage« byl článek proti Národním Novinám a proti státnímu právu, z kterého jsem udělal výtah, abych napsal útok proti bídnému tomu listu. Ale doufám ještě, že zpražíte toho osla, který nemocného a spoutaného lva chtěl kopnouti. Vysocí mecénové tohoto listu mají vši příčinu se zardíti nad mizerností tohoto pastorka, jemuž přidali tak mizerné kmotry k redakci.

Zde vládne nyní samé zpátečnické Prušáctví, ale věru, že jest přece rozumnější a poctivější, než naše reakční strana a proti našim prázdnohlavým sedmašedesátnickým mlachubům lze tyto prušácké zpátečníky ještě vždy nazývati svobodomýslnými. Ach, příteli opatřte nám, pro Bůh, tiskárnu, aby byly noviny, do kterých bych mohl psáti; připadám si jako skříň plná

novinářských článků a nemohu se toho břemene zbaviti; toto nekonečné těhotenství činí mne nemocným.

Můžete-li přijíti, osvěžte své přátele a svého věrného

Pinkasa.

19. června 1849.

Panu Karlu Havlíčkovi
redaktoru Národních Novin

Praha.

Týž témuž.

13. Auguſt 849.

Mein werther Freund!

Ihr Brief von vorgeſtern, um 1 Uhr des 12ten mir zugekommen.[1]) beſtimmte mich ſogleich an meine Kanzlei zu ſchreiben, welche mir früher gemeldet hatte, das Geſchäft ſey zwiſchen Ihnen und dem Herrn (nečitelné jméno) ſchon abgemacht, und anzuſchaffen, daß Ihnen der Extract ſogleich übergeben, oder ein neuer mit Beſchleunigung erhoben würde; ich hoffe, heute wird die Sache dort vollzogen ſeyn. Ihnen zu ſchreiben, mußte ich auf heute verſchieben, da ich ſo manches auf dem Herzen habe, das mich drückt, u. das ich ſo gerne, ja am liebſten mit Ihnen beſpreche. So drückt mich zunächſt Ihr lezter Artikel über Rieger, welcher jezt entſtellt durch die Blätter ſchwimmt u. die Leute glauben macht, R. werde wirklich ſteckbrieflich verfolgt.[2]) Ich muß annehmen, daß Sie

[1]) List tento se ztratil.

[2]) Článek o Riegrovi, na který tu dr. Pinkas naráží, uveřejnil Havlíček pod svou chiffrou H. B. v »Národních Novinách« ze dne 10. srpna 1849 čís. 174, str. 690. Uváděje předem, že o ctihodném a šlechetném vlastenci dru. Riegrovi roznáší se pověsti, jako by byl hlavním původcem povstání Drážďanského (v květnu 1849), že tam bojoval na barrikádách, že jest tam ve vězení,

dringende Veranlaſſung zu jenem Artikel hatten, um ſich über deſſen vorausſichtliche Folgen hinauszuſetzen. Ich traue der Soldatenkommiſſion jede Dummheit u. jede Perfidie, alſo auch die Tendenz u. den Wunſch zu, ſich an Rieger zu wagen. Gründet ſich Ihre Vermuthung auf factiſche Vorlagen, dann betrachte ich das als Beweis, daß die Comission im Jahre 849 eben ſo wenig zu irgend einem Reſultate gelangt, wie im Jahre 848; nur deshalb, weil ſie im Finſtern tappt, greift ſie täppiſch immer weiter, um wenigſtens alles zu verdächtigen, was ihr mißliebig iſt. Ich möchte wetten, daß man ſelbſt jene Leute, die alle als ſchlechte Kerle kennen und verachten, wird entlaſſen müſſen, weil man nichts greifbares gegen ſie fand; greifbar waren nur ſie ſelbſt, aber an dem genügt es nicht, ja nicht einmal an der subjectiven Überzeugung von der objektiven Verworfenheit dieſer Leute.

---

nebo že v posledním revolučním pokusu v Paříži (13. června 1849 p. v.) měl účastenství, že jest z Paříže vypovězen; píše Havlíček dále, že později následkem těchto klepů bylo pátráno po Riegrových psaních, a že zaslechl z hodnověrné strany, že se proti R. zamýšlí zavésti soudní vyšetřování. Po té teprvé přechází Havlíček k nejnovější pověsti, dle níž prý za několik dní bude vydán na Riegra zatykač a to pro obvinění z velezrády. Dokládaje, že tomu posud nevěří, nadhazuje Havlíček, že ovšem Rieger, toho času nejprvnější řečník český a slovanský, mohl by tehdejší vládě býti nebezpečným, a že by se tedy nedivil, kdyby takovému nepříteli hleděla zameziti cestu do sněmovny. A toho že by docílila, kdyby Rieger třeba jen pro nedostatek důkazů soudem byl ze žaloby propuštěn, poněvadž by pak (dle tehdejšího trestního zákona) nebyl bezúhonným, následkem čehož by již dle ústavy (oktroyirky z 4. března 1849) nemohl býti volen za poslance. »Opatrný člověk,« dokládá Havlíček, »musí na všecko pomýšleti, a tedy i my již napřed poukazujeme na všecky následky hrozící našemu ctihodnému a statečnému příteli. Nevěříme ..... této pověsti, a žádáme ministerstvo spravedlnosti by si krok, který nebude bez velikých následků, dobře rozvážilo.« Atd.

Ich hoffe, liber Freund, Sie ſchreiben mir näheres über die Geſchichte. Rieger ſchrieb mir am 1. Auguſt, den 8. erhielt ich den Brief; er ſchreibt mir, ſein Befinden ſeye, in Folge des nothwendigen Weintrinkens nicht ſonderlich, er glaubt die Seefahrt nach London machen zu ſollen, u. will Mitte Auguſt heimkehren. Ich antwortete umgehend u. bat ihn von Hannover über hier zu reiſen. u. mich hier zu beſuchen; mögen dann die Leute ihrer dummen Idee von einem Čechencongreſſe in Carlsbad neue Nahrung geben,[1]) mich kümmert es wenig. Einigen Kampf hat es mich bisher gekoſtet, einem Artikel der Wage, der mich beſudelt u. verläumdet, ſtoiſches Schweigen entgegenzuſetzen; ich habe ihn zwar nicht geleſen, doch aber von Laemel davon erfahren. — Rathen Sie mir zu ſchweigen?[2]) Dann ſchweige ich um ſo lieber, weil ich nicht anders als ſaugrob antworten könnte, wie das Säuen gegenüber Pflicht iſt.

Sie wundern ſich, daß ich noch immer hier bin, während ich jeden bewundere, der es in Prag aushält, wo jezt Dummheit, Verläumdung und Spießbürgerthum dominiren;

---

[1]) Čechencongress in Karlsbad. Tu naráží dr. Pinkas žertovně na kongres Čechoněmců konaný v Teplicích dne 28./8 až 1./9. 1848, a obeslaný 112 delegáty všech českoněmeckých spolků, na němž usneseno rozdělení Čech dle národnosti. (Viz R. Maršan »Čechové a Němci r. 1848, str. 102.)

[2]) O »Wage« viz 1. a 2. pozn. k listu dra Pinkasa Havlíčkovi z 19./6. 1849, na str. 481 zde! pak též 4. pozn. k listu Havlíčkovu dru Pinkasovi z 15.—17. srpna 1849 níže, jednající o tom, že za listem stál dr. K. H. Fischer. Článek, o němž se Pinkas zmiňuje, otištěn v 33. čísle »Wage«, str. 196—198 pod rubrikou »Lügen?«, vytýká tomuto, že chtěl pomocí parlamentárních intrik státi se ministrem práv, že jako advokát zastupuje obě strany atd.; zároveň útočí tam proti Hippolytu Pinkasovi. Při tom však neuvádí pravých jmen obou. Dlužno říci, že stať ta psána stejně hloupě jako podle. — Laemel, recte. Lämmel Leopold, rytíř, (1790—1867) bankéř a průmyslník v Praze. V r. 1848 zasazoval se u Windischgrätze s prospěchem o zastavení nepřátelství. Po té ještě v tomtéž roce zvolen do městské rady. V letech šedesátých byl poslancem na zemském sněmu.

ich ertrage die Belagerungsluft nicht u. will mir das Maul nicht muthwillig verbrennen. Im Bürgercollegium ist ihnen auch aller Muth ausgegangen, Wanka [1]) u. sein früherer Schürhacken Jarosch [2]) fürchten sich um die Wette; Wanka

---

[1]) JUDr. Václav Wanka zvolen starostou pražským dne 31. máje 1848 po neoblíbeném Pštrosovi. Z počátku svobodomyslný, osvědčil se v bouřích svatodušních a dobyl si všeobecné obliby. Ale jakmile se počala zmáhati reakce, obrátil a to tak důkladně, že napotom, když při ob volbách dne 27./8. 1850 zvítězila německá a zpátečnická, vládou podporovaná »Mittelparthei«, jejíž náčelníkem byl Ondřej Haase, proti českému měšťanstvu pražskému a proti svobodomyslným živlům, nerozpakoval se přijmouti z rukou oné strany opět úřad starosty. Tím zůstal až do 14. března 1861, kdy při nových volbách obecních, konaných po jedenáctileté téměř přestávce dne 11. března »Mittelparthei« a s ní Vanka poraženy stranou »Pokroku k lepšímu,« načež zvolen purkmistrem František Pštros. Vanka právě ještě v té době jmenován vládou náměstkem zemského maršálka na prvním zemském sněmu, svolaném na základě patentu ze dne 26. února 1861; zemřel dne 27. července 1872.

[2]) Míněn tu Fr. L. Jaroš, švakr Havlíčkův, pokrývač a měšťan pražský. Před březnem 1848 byl účastníkem Repealu U »zlaté váhy« i schůzí ve Fastrově hostinci U »zlaté husy«, působil při svolání schůze v lázních Svatováclavských dne 11. března 1848, kdež také zvolen do Svatováclavského výboru, súčastnil se při obou deputacích téhož výboru ve Vídni. Dne 24. dubna t. r. odebral se tam opět s hrabětem Wurmbrandem a Borroschem jako vyslanec Národního výboru s adressou císaři Ferdinandovi, čelící proti vypsání voleb do Frankfurtu, při Slovanském sjezdu pak byl Jaroš členem československého sboru. (Viz Jos. J. Toužimsky »Na usvítě nové doby« str. 43, 51, 56, 288, 329 a 491.) Jaroš zvolen též do »měšťanského výboru« (obecního zastupitelstva) pražského, kdež setrval i po srpnových volbách 1850, v nichž zvítězila t. zv. Mittelparthei. Když dne 20. března 1851 učinila v obecním výboru městská rada návrh, aby byl ministr kníže Felix Schwarzenberg jmenován čestným měšťanem pražským, opřel se Jaroš první tomuto návrhu, žádaje za jeho odročení do té doby, až bude větší rukojemství pokoje a větší jistoty konstitučního systemu K němu přidružily se Palacký a Pinkas, ale zpátečnická většina po bouřlivé debatě

ist ein serviller, Müller secundus[3]) geworden, der nicht

přijala návrh městské rady. (»Slovan« čís. 20. z 29./3. 1851, I. čtvrtletí, str. 551.)

Když Havlíček, vida nezbytí, odhodlal se v srpnu 1851 zastaviti vydávání svého »Slovana«, a najmouti si pro obživu svou i rodiny nějaký panský dvůr, aby takto kryt co do hmotné stránky, mohl se oddati literatuře, tu podporoval jej také Jaroš při provedení tohoto úmyslu. Zejmena obrátil se též za tím účelem písemně na hraběte Chotka. Viz o tom bližší v listu Havlíčkovu ke Kavanovi, daném v Kutné Hoře dne 12./8. 1851 a poznámku k němu na str. 458 zde!

Po internování Havlíčkovu v Brixenu přičiňoval se Jaroš horlivě o jeho propuštění, byl za tou příčinou několikráte ve Vídni u ministra Bacha a Kempena a neustál, až cíle svého dosáhl. Viz o tom zejmena V. V. Zeleného »Karla Havlíčka rodinné listy Brixenské« str. 13. a 2. pozn. tamtéž, str. 34, 79., 82., 87., 88., 102, 105., 110., 111., 137. a pozn. tam. Ovšem upozorňuje V. V. Zelený v posléze citované poznámce, že podivné jednání Jarošovo v této věci vzbudilo v Havlíčkovi proti němu podezření a že skutečně hledě k podivným koncům této záhadné osobnosti právem se vzbuzují pochybnosti o rozhodné vůli Jarošově, pomoci Havlíčkovi rychle z Brixenu a též o podstatě jeho obětavosti, o níž mluví Havlíček v listu psaném v Brixenu dne 1. března 1853, str. 34. a 35. tamtéž. Z tohoto dopisu právě vysvítá, že Havlíček zapůjčil Jarošovi do obchodu značnější částku svých peněz, a že peníze tyto, když bratr František jej žádal, by mu jimi vypomohl při průmyslovém podniku, olejně v Květinově u N. Brodu, již tento tehda spolu se statkářem Křivánkem založiti hodlal, od Jaroše nazpět žádati nechtěl. (Soukromné tehdejší jmění Havlíčkovo páčil jeho bratr František na 10.000 zl.) Dále viz v citované knize V. V. Zeleného str. 184., 190., 191., 194. a 200. Posléze citované místo nalézá se v dopisu Havlíčkovu bratru Františkovi, daném v Brixenu 23. března 1855, jest psáno červeným inkoustem a zní: »Právě mi píše Jaroš z Vídně, že jsem propuštěn, totiž píše mi velmi krátce jen tolik, že mi posílá kožich a peníze na cestu a že neví za **kolik dní** dostanu písemní rozkaz vystěhovati se z Brixenu. — —

Dodávám jen ještě, že Jaroš, dle zmínky v dopisu Havlíčkovu bratru Františku, daném v Brixenu 28./2. 1854, str. 86. cit. knihy V. V. Zeleného, navštívil Havlíčka a jeho choť Julii

mehr weiß, was Bürgerehre werth iſt. Er hat einen über

ku konci únoru 1854 v Brixenu. Viz též o krocích, které Jaroš podnikl osobním zakročením u ministrů Bacha a Kempena ve Vídni, by dosáhl vyprostění Havlíčkovo z Brixenu v K. Tůmy »Karel Havlíček Borovský«, str. 599. (a pozn. tam, kde uvádí se svědectví E. Tonnera, jež ovšem, jak patrno z citovaných Brixenských listů Havlíčkových, se nezdá zcela správným), pak str. 600. a násl. tamtéž.

Choť Havlíčkova, Julie, žila po odsouzení Havlíčka do Brixenu a opět po svém návratu odtamtud s dcerou Zdeňkou v Praze u Jarošů a zemřela také u nich dne 16. dubna 1855. U nich skonal také následujícího roku (29. července 1856) Havlíček sám. Po smrti otcově zůstala pak u Jarošů až asi do svého jedenáctého roku (tedy do r. 1860) jeho dcera Zdeňka. V té době však Jaroš pozbyl svého jmění a živil se ku konci, jak mi bylo sděleno, dosti nuzně obchodním jednatelstvím, až úplně zanikl. O tomto jeho úpadku zmiňuje se stručně V. V. Zelený v předmluvě k »Rodinným listům Brixenským Karla Havlíčka« na str. V., kdež uvádí, že z věcí Havlíčkových, které Jaroš u sebe choval, zachráněna byla jen část. Jaroš totiž po smrti Havlíčkově dle svědectví jeho sestry Johanky v knížce »Karel Havlíček Borovský ve vzpomínkách rodinných«, str. 38. odnesl všecky jeho spisy z N. Brodu, většina jich pak se ztratila. Také Havlíčkovo jmění úplně zmizelo, tak že, aby Zdeňce opatřeno bylo věno, v letech šedesátých uspořádána národní loterie.

[3]) Josef ryt. Müller, poslední vládou jmenovaný purkmistr pražský, rada vrchního (apelačního) soudu, člen zemského výboru a čestný měšťan pražský, narodil se dne 29./6. 1792 v Jiřetíně u Rumburku. R. 1838 jmenován substitučním, r. 1839 skutečným purkmistrem pražským. Za převratu březnového choval se obojetně a nerozhodně, tak že se stal záhy nemožným a byl nucen hned na zítří po odjezdu první deputace svatováclavské do Vídně, tedy dne 20. března t. r. odstoupiti z úřadu purkmistrovského na přísné vybídnutí presidenta gubernia hr. Stadiona. Na to byl již v květnu 1848 přeložen jako apelační rada do Brna, stal se později dvorním radou u nejvyššího soudu ve Vídni a členem austregálního senátu, načež záhy dán na odpočinek. Zemřel někdy v r. 1862. Viz též, co vypravuje Jan Toužímský ve spisu »Na usvítě nové doby«, str. 81. o tom, kterak dr. Pinkas dne 14. března 1848 ve »Svatováclavském výboru« Müllera přivedl k tomu, že nejen schválil adressu tohoto výboru k císaři, ale i prohlásil, že se přidává k obecnému hnutí.

meinen Antrag gefaßten Beſchluß u. eine von der großen Majorität angenommene Beſchwerde an das Miniſterium, wegen des inconstitutionellen Belagerungsſtandes u. Standrechtes, förmlich u. ächt vormärzlich unterſchlagen,[1]) eben ſo wie den Beſchluß wegen der Hauptwache u. die Subscription für eine neue simpliciter (unter den Tiſch fallen laſſen.[2]) Das Bürgercollegium hält zu alledem das Maul, ergo kann man ehrlicherweiſe nicht mit ſolchen Leuten ſitzen. Die Landtagspetition liegt noch unexpedirt in der wohl verſchloſſenen Schublade des erwählten H. Bürgermeiſters W., eine auf ſeinen Antrag beſchloſſene Petition, u. niemand rührt ſich, niemand fragt, niemand interpellirt, nicht einmal

---

[1]) O tom, v kterém sezení městské rady tento návrh Pinkasův učiněn a přijat, nenalezl jsem nikde určité zprávy: tuším jen, že se to stalo asi v sezení dne 23./5. 1849, v kterém též učiněno usnesení o vyslání nové deputace k císaři s petici o brzké svolání sněmu. O sezení tom referují »Národní Noviny« v 120. čísle z 23./5. t. r. str. 478., aniž se tam však zmiňují o nějakém usnesení o stížnosti proti stavu obležení a žádosti za jeho zrušení. Této věci dotýkají se teprve v čísle 252 z 27. října 1849, str. 983. a to opět ve spojení s petici o svolání sněmu, dodávajíce, že se na stížnosti té rada již z jara usnesla.

[2]) Za bouří svatodušních r. 1848 zbořena lidem vojenská strážnice, jež se dotud na staroměstském náměstí nalézala. Po zavedení národní obrany zřízena pro tuto strážnice v Staroměstské radnici. Záhy po té, když 10./5. 1849 prohlášen v Praze stav obležení, vyzval prozatímní vojenský velitel hr. Khevenhüller městskou radu, aby tuto strážnici v radnici do 14 dnů vydala vojsku do té doby, dokud pro ně nepostaví novou. V sezení širší městské rady (= nynějšímu obecnímu výboru) dne 23. května t. r. usneseno neodbytnému tomu vyzvání prozatím vyhověti, zároveň pak přijat návrh Pinkasův, aby se peníze na vystavění nové strážnice pro vojsko, z ohledu na možné protesty zpátečníků proti tomu, by postavena byla z peněz obecních, opatřily subskripcí uspořádanou zejmena v kruzích národní obrany. Tato subskripce však nebyla provedena, a také nevystavena již znovu vojenská strážnice; tato nalezala se pak, a to až do let osmdesátých pod velkým balkonem radnice. Viz »Národní Noviny« čís. 120, z 23./5. 1849. str. 478.

die Nár Now. [1]) Ich muß geſtehen, es will mich bedünken, man hat uns alle erſchlagen u. wir bilden uns nur ein, daß wir noch leben.

Wanka iſt offenbar zum elenden Werkzeug geworden, zum Reptil, das ſich krümmt u. wendet vor der ordenſpendenden Omnipotenz, das ſich fürchtet vor einem Miniſter, wie vor dem Knecht Rupprecht, ego autem censeo Wankum esse delendum. Dieſer serville Schwächling muß aufhören Bürgermeiſter zu ſeyn, das iſt richtig; er hat keinen Begriff von Bürgermuth u. Bürgerehre, u. traurig iſt es, daß eben er jezt bey dem Bürgerwehrgeſetz den Vorſitz führt, einem Geſetz, das eigentlich anordnet, daß die Bürger ſich niemals wehren dürfen, man mag ſie wie u. wo immer treten, einem Geſetz, das uns eigentlich als Gens d'armerie in Eid u.

[1]) Podání petice té navrhl purkmistr Vanka v sezení širší městské rady dne 25. dubna 1849 z usnesení užší městské rady. Návrh ten jednomyslně přijat a usneseno spolu, aby prosbu tu podala císaři zvláštní deputace. (Viz »Národní Noviny« čís. 98. z 26/4. 1849, str. 388.) Deputace ta odjela v první polovici května také skutečně do Vídně, ale nebyla císařem, který té doby meškal v táboře, ani přijata. (Viz »Národní Noviny« čís. 114. z 15./5. t. r. str. 452.) Žádost sama, k níž pak přistoupila valná část obcí českých otiskují »Národní Noviny« v čís. 106 z 5./5. t. r., str. 421. — Když purkmistr Vanka přednesl v sezení širší městské rady dne 22./5. 1849 tento negativní výsledek vyslané deputace, usneseno vyslati novou, jejíž zvolení ponecháno užšímu výboru. (Viz »Národní Noviny« čís. 120. z 23./5. t. r., str. 478. Ale tato deputace se vůbec do Vídně již nevypravila. Havlíček vytkl to purkmistrovi v čís. 252. »Národních Novin« z 27. října t. r., str. 983., načež Vanka v čís. 255. téhož listu z 30./10. t. r, str. 998. podal prohlášení, v němž se ohradil, jako by byl vinen těmito průtahy a tvrdí, že nikdo volbu do deputace přijati nechtěl. Konec všeho byl, že petice ta nikdy podána nebyla, třeba že v únoru roku 1850 Pinkas nový návrh na její podání učinil, žádaje spolu, aby též podána byla petice za zrušení stavu obležení, a to přes to, že i tyto jeho návrhy městská rada přijala. Stalo se tak následkem toho, že proti tomuto usnesení 102 měšťané podali u místodržitelství protest. (Viz o této posléze uvedené věci J. Malého »Naše znovuzrození« III, 109—111.)

Pflicht nimmt.[1]) Ja, mein lieber Freund, machen wir uns keine Täuſchung mehr, wir ſind weit hinter dem März 848 zurück. Damals hatten wir Hoffnungen, heute ſind wir hoffnungslos, damals hatten wir noch gar keine Verfaſſung, heute haben wir eine entſetzlich ſchlechte, die ewig zur Makulatur verurtheilt bleibt,[2]) damals hatten wir Censur, aber ſogar Bücher-Schmuggel, u. heut haben wir belagerungszuſtändliche Selbstcensur: wir ſchreiben mit dem Strick an dem Hals, der Henker am prager Schloß[3]) zieht die Schlinge nach Adjutantenbelieben zu, u. im Auslande ſchreibt kein Menſch mehr, man giebt uns auf, uns iſt nicht mehr zu helfen, wir werden Jahre lang von ſogenannten verantwortlichen Miniſtern diktatoriſch traktirt werden, u. immer betäubender wird der Juchtenduft. Ohne Zweifel wird unſere Constitution, werden unſere Landesordnungen in Juchtenleder gebunden und mit Platinaklappen verſehen, die kein Herrgott aufzuklappen vermag; und bey dem allen hegt ihr Hoffnungen vom 18. Auguſt und erwartet die Aufhebung des Belagerungsſtandes? Ihr armen Hoffenden! wenn es hochkommt, werden zu Wien etliche Lumpen, die mit Soldaten ſich geprügelt haben, ausgelaſſen, um die Ätzungskoſten den Finanzen ja lieber zu erſparen,[4]) nach Belieben fängt man ſie dann wieder ein, wenn man Luſt hat; der Belagerungsſtand rechtfertigt alles, weil man nichts zu rechtfertigen braucht. Bedarf es mehr, wenn man den vier Galiziern be-

[1]) Narážka na nový, definitivní zákon o národní obraně, o jehož provedení se jednalo.

[2]) Pinkas míní tu oktrojovanou ústavu z 4. března 1849, která, jak tu dobře prorokuje, skutečně na vždy zůstala makulaturou; byla tě, aniž kdy uvedena v působnost, patentem z 31. prosince 1851 prostě odvolána.

[3]) Míněn tu vojenský velitel, jemuž za stavu obležení podlehal tisk.

[4]) V čís. 176. z 12./8. 1849, str. 702. přinesly »Národní Noviny« zprávu o amnestii chystané k 18./8. vyňatou z »Ostdeutsche Post«, dle níž ti, kdož byli odsouzeni déle než na rok, budou z amnestie vyloučeni.

fehlen dürfte, ſie hätten in Meran, Brixen, etzet. zu leben!! [1]) Unſer habeas corpus Akt [2]) beſteht darin, daß jeder von uns ein Corpus vorſtellt, mit welchen das conſtitutionelle Miniſterium verfügen kann wie mit dem Corpus des erſten beſten Schweines, Roſſes, ja noch freyer; denn das Schwein kauft man, uns aber nimmt man gratis; man gibt nicht einmal eine ungariſche Revenueanweiſung dafür, eine Anweiſung mit Revenuen in partibus infidelium. [3])

Kurz, ich denke ſehr ſtark daran, Haus u. Hof zu verkaufen, mein bischen Capital einzuziehen u. auszuwandern, um den Jammer meines Vaterlandes ferne zu beweinen u. irgendwo Bauer zu werden. So weit haben uns die Oktoberhelden Wiens gebracht, u. unſere Haltung im Oktober lohnt man mit Kerker, Steckbrief u. Belagerung; wahrlich, Felix baut ſich Monumente in unſern Herzen, an welche man am

---

[1]) Pinkas naráží tu na internování čtyř Poláků do Tyrol, nedávno před tím sběhlé. Byli to Zimialkowski, Sierakowski, Wiȩnkowski a gub. konceptní praktikant Lev. (Zprávu o jich zatčení a odvezení do Vídně viz v čís. 174. »Nár. Nov.« z 10./8. 1849, str. 692.) Zajímavo jest, že jiný Polák, Schneider, byl bezprostřední předchůdce Havlíčkův v Brixenu. Viz níže dopis Havlíčkův k Pinkasovi, daný v Brixenu dne 28. února 1852. První z výše jmenovaných, Ziemialkowski, který tehda internován v Meranu, byl za ministerstva Taaffova polským ministrem krajanem.

[2]) Habeascorpusact, státní základní zákon v Angli z r. 1679 na ochranu osobní svobody, dle něhož zatčení smí býti provedeno jen na základě písemního soudního rozkazu. Zatčenému musí být sdělen důvod zatčení a musí týž býti do 24 hodin vyslechnut; ospravedlní-li se, musí býti propuštěn, zůstane-li na něm lpěti podezření, musí dát rukojemství. Jen v dobách nebezpečí může býti habeascorpusact suspendován, a to jen parlamentem; tak stalo se r. 1793, 1794, 1817, 1848 a 1849.

[3]) Že tu Pinkas připomíná (košutovské) poukázky na uherské zemské důchody, není nahodilé. Četl asi o nich právě téhož dne v časopisech, v nichž zejmena též v čís. 176. »Národních Novin« z 12./8. 1849, str. 700. uveřejněno nařízení o nich z 5./8. t. r.

liebſten ihn ſelber — — — — möchte,[1]) und Appelationsrath Müller[2]) wird wiederkommen, u. Dr. Carl Heinrich Fiſcher[3]), der Adel a . . . . . ckende Landesadvokat, u. Dr. Reißich u. D. Major et Consorten[4]) werden fortan die Čechen Prags beherrſchen und werden čechiſch mit Miniſter Bach correſpondiren.[5]) Alles verzeihe ich den H . . . en, aber daß ſie mir nachreden, ich hätte bloß darum den Antrag vom 8. Jaenner geſtellt, um Miniſter zu werden, das verzeihe ich ihnen nicht!![6]) Ich u. Miniſter! ich u. ein Portefeuille —

---

[1]) Míněn tu kníže Felix Schwarzenberg, tehdejší předseda ministerstva.

[2]) Viz 3. poznámku k tomuto listu na str. 489 zde!

[3]) Jest to tehdejší pražský advokát a děkan právnické fakulty JUDr. Karel Jindřich Fischer, Němec a známý zpátečník. Fischer byl místopředsedou pověstného »Spolku pro pokoj a pořádek«, který ještě dne 12. června 1848 o polednách vyzýval Windischgrätze, aby v Praze setrval. Později, a zajisté nikoli neprávem, jmenován Fischer zejmena v »Pražském Večerním Listu« (čís. 18. ze dne 18./7. 1848, str. 71.) mezi oněmi sedmašedesáti, kteří podepsali známou adressu k hraběti Lvu Thunovi z 5./7. 1848, žádající o prodloužení stavu obležení v Praze. (Sedmašedesátníci.) Zdá se též (viz »Pražský Večerní List« čís. 47 z 26./2. 1849, str. 192 a čís. 51. z 20./2. t. r., str. 208), že dr. Fischer stál za reakcionářským listem »Wage«, jakož i za stejně zpátečnickým »Vlastimilem« (v. t. č. 63 z 4./3. 1849, str. 258).

[4]) Med. dr. Reissich byl rovněž jako předešlý členem »Spolku pro pokoj a pořádek«, na jehož prvním provolání z 28. května 1848 jest podepsán. (Toužímský »Na úsvitu nové doby«, str. 542. — Míněn JUDr. Václav Mayer, který náležel ob. zastupitelstvu od 3. října 1848 až do své smrti, t. j. do 1. července 1864.

[5]) Pinkas naráží tu na český list, který poslal dne 28./7 1849 ministr Bach dru. Ondřeji Radlinskému, redaktoru »Slovanských Novin«, jež tehda ve Vídni vycházely, děkuje mu za zaslaný výtisk knihy »Poklady katolického řečnictva«, o čemž nedlouho před tím »v Národních Novinách« čís. 175 z 11./8. 1849, str. 694 byla podána zpráva a spolu list Bachův otištěn.

[6]) Dle návrhu ústavního výboru kroměřížského říšského sněmu měl § 1. základních práv zníti takto: Všecky moci státní vycházejí od národu a vykonávají se způsobem nařízeným

Wunſch! ich gehöre meiner Natur nach immer u. ewig auf die ehrliche Linke, ich bin ein geborener Tribunus plebis u. mehr mag ich nicht werden, u. ehe ein ehrlicher Tribun Miniſter werden kann in Öſtreich, muß der Mondmann einen Schnurbart ſich wachſen laſſen. Doch dieſes Volk der politiſchen Pigmaeen, dieſes geiſtige Proletariat hat keinen Begriff von Ehre, dieſes Volk von Zwergen mißt uns mit ſeinem Zwergemaaß. D. Carl Heinrich Fischer, Notar u. Landesadvokat, iſt der ...., ich haſſe keinen Menſchen der Erde ſo tief, ſo brennend, als eben dieſe L . . s der menſchlichen Geſellſchaft, es iſt der Haß des Eckels, Verachtung, ich möchte ihn austreten, wie man eine dicke St . . . . e zertritt.

Alle grüßen unſern braven Hawel, auch Mad. Arnemann ſchließt ſich dem Gruße an, ſie iſt wieder hier.

Adolf Podmostsky. [1])

Překlad:

13. srpna 1849.

Můj vážený příteli,

Váš předvčerejší list, došlý mne 12^ho^ o 1 hodině, přiměl mne, bych ihned dopsal své kanceláři, která mi

v ústavě. (Černý »Boj za právo«, str. 476.) Ve schůzi sněmovní dne 4. ledna 1849 podal ministr Stadion jménem ministerské rady ohrazení proti této zásadě, poněvadž prý odporuje právu monarchickému. Z usnesení slovanského klubu podal následkem toho dr. Pinkas ve schůzi dne 8. ledna t. r. návrh, »aby komora uzavřela, že vyjádření ministeriální a § 1. základních práv se staví v cestu svobodné poradě a vadí tomu, by komora svou loyálnost dynastii vysloviti mohla« Jednání o návrhu tom a Pinkasovu řeč viz v »Národních Novinách« čís. 9. ze dne 11. ledna 1849, str. 33. pod záhlavím »Říšský sněm«.

[1]) Pseudonym ten, jakož i později »ex ponte« a »Podpetřínský« zvolil si Pinkas z toho důvodu, že dům jeho nalézal se pod Karlovým mostem na Kampě.

dříve oznámila, že věc mezi Vámi a panem (nečitelné jmeno, p. v.) jest již vyřízena, a nařídil jí, aby Vám ihned odevzdala výtah aneb rychle vyzvedla nový; doufám, že věc tam dnes bude vykonána.

Bylo třeba, bych odložil na dnešek Vám psáti, ježto mám na srdci mnohé, co mne tísní a o čem tak rád, ba nejraději s Vámi rozmlouvám. Tak tísní mne především Váš poslední článek o Riegrovi, který nyní znetvořen listy probíhá a lidi v tom utvrzuje, jako by R. vskutku byl stíhán zatykačem. Mám za to, že jste měl nalehavou příčinu k onomu článku, když jste nedbal jeho následků, jež bylo lze předvídati. Naději se do vojenské komisse všeliké hlouposti a perfidie a tedy také úmyslu a přání odvážiti se na Riegra. Zakládá-li se Vaše domněnka na skutečných podkladech, mám to za důkaz, že komisse v r. 1849 právě tak nedosáhne výsledku jako v r. 1848; jen proto, že tápá v temnotě, sahá nemotorně vždy dále, aby aspoň vše podezřívala, co se jí nelíbí. Vsadil bych se, že budou musiti i ty lidi propustiti, jež všickni jako špatné chlapy znají a v opovržení mají, poněvadž se nic makavého proti nim nevynašlo; makatelní byli jen oni sami, ale to nestačí, ba nestačí ani subjektivní přesvědčení o objektivní podlosti těchto lidí.

Doufám, milý příteli, že mi napíšete něco bližšího o té věci. Rieger psal mi 1. srpna; 8. dostal jsem jeho list; píše mi, že zdraví jeho následkem nutného pití vína není příliš valné, a myslí, že třeba, aby se vydal přes moře do Londýna, a chce se v polovici srpna vrátiti. Odpověděl jsem mu obratem a prosil jsem jej, aby z Hanovru jel přes Karlovy Vary a mne zde navštívil; nechť si pak lidé berou z toho nový podnět pro hloupou svou myšlenku o českém kongressu v Karlových Varech, mně na tom málo záleží.

Stálo mne to dosud dosti boje, abych proti článku ve »Wage«, který mne špiní a pomlouvá, zachoval

stoické mlčení; nečetl jsem ho sice, ale přece jsem se o něm dověděl od Lämla. — Radíte mně, abych mlčel? Pak budu tím raději mlčeti, poněvadž bych nemohl jinak odpověděti nežli co nejhruběji, jak to jest povinností proti sv....

Divíte se, že jsem stále ještě zde, kdežto já obdivují se každému, kdo to v Praze vydrží, kde nyní hlupství, pomluva a šosáctví vládnou; nesnesu ovzduší obleženosti a nechci si svévolně spáliti hubu. Také ve výboru měšťanském (sboru obecních starších. Pozn. vyd.) došla jim odvaha. Vanka a jeho někdejší poštěváček Jaroš bojí se o závod; z Vanky stal se servilní Müller secundus, který již neví, co váží měšťanská čest. On čistě po předbřeznovsku takřka utopil po návrhu mém učiněné usnesení a velkou většinou přijatou stížnost k ministerstvu pro nekonstituční stav obležení a náhlý soud, právě tak jako hodil prostě pod stůl usnesení o hlavní strážnici a o subskripci na novou.

Měšťanský výbor ku všemu tomu drží hubu, ergo nelze počestným spůsobem s takými lidmi zasedati. Petice o zemský sněm leží ještě nevypravena v dobře uzamčené zásuvce zvoleného p. purkmistra V., petice to, na které se usnesli k jeho návrhu, a nikdo se nehýbe, nikdo se nedotazuje, nikdo neinterpelluje, ba ani Národní Noviny. Přiznávám se, že se mi zdá, jako by nás všecky byli pobili a že se jen domníváme, že ještě žijeme.

Vanka stal se patrně bídným nástrojem, plazem, který se svíjí a kroutí před všemohoucností udělující řády, který se bojí ministra jako bubáka, ego autem censeo Vankum esse delendum. Třeba, aby tento servilní slaboch přestal býti purkmistrem, to jest v pořádku; on nemá pojmu o občanské statečnosti a občanské cti, a jest smutné, že právě nyní při zákonu o občanské obraně předsedá, při zákonu to, který vlastně nařizuje,

že se občané nikdy nesmějí brániti, ať se šlape po nich jakkoliv a kdykoli, zákonu to, který nás vlastně zavazuje přísahou jako četnictvo.

Ba, milý příteli, neoddávejme se již klamu, jsme daleko pozadu za březnem 1848; tehda měli jsme naději, dnes jsme beznadějní, tehda neměli jsme ještě žádné ústavy, dnes máme strašně špatnou, která věčně zůstane odsouzena k makulatuře; tehda měli jsme censuru, ale dokonce i podloudnictví s knihami, a dnes za stavu obležení máme censuru, kterou si provádíme sami; píšeme s provazem na hrdle, kat na pražském hradě stáhne po libosti adjutantské smyčku, a v cizozemsku nepíše již nikdo, již nás opouštějí, nám již není pomoci, s námi budou po dlouhá léta tak zvaní zodpovědní ministři jako diktatoři nakládati, a vždy více omamující stává se juchtový zápach. Bezpochyby bude naše konstituce, budou naše zemské řády svázány do juchtové kůže a opatřeny platinovými sponami, které ani sám Pán Bůh nebude moci otevříti; a při všem tom skládáte naději v 18. srpen a očekáváte, že bude zrušen stav obležení? Ubozí doufálkové! nanejvýše budou ve Vídni propuštěni někteří lumpové, kteří se prali s vojáky, aby se uspořily raději financím výlohy za krmení; podle libosti je pak opět schytají, budou-li mít k tomu chuť; stav obležení ospravedlní vše, proto že se nic nemusí ospravedlňovati. Třeba-li více, když smělo býti nařízeno oněm čtyřem Haličanům, že mají žíti v Meranu, v Brixenu atd.!! Náš habeascorpusact záleží v tom, že každý z nás představuje tělo (v orig. corpus pozn. vyd.), s kterým konstituční ministerstvo může nakládati jako s tělem kteréhokoli prasete, koně, ba ještě svobodněji; neboť prase se kupuje, ale nás vezmou zadarmo; nedají za to ani uherské poukázky důchodové, poukázky to s důchody in partibus infidelium.

Zkrátka, pomýšlím silně na to, prodati všecken svůj statek, sehnati svou trošku kapitálu a vystěhovati

se, bych oplakával v dálce bídu své vlasti a stal se někde sedlákem.

Až tam nás dovedli vídenští hrdinové říjnoví, a za naše jednání v říjnu odměňují se nám žalářem, zatykačem a obležením; věru, Felix staví sobě v našich srdcích pomníky, na něž bychom nejraději — — — — jej sama, a appelační rada Müller se vrátí, a dr. Karel Jindřich Fischer šlechtické řítě vylizující zemský advokát, a dr. Reissich i dr. Major a soudruzi budou nadále vládnouti Čechům pražským a budou po česku korrespondovati s ministrem Bachem.

Odpouštím těm p . . m vše, ale že mne pomlouvají, jako bych byl podal návrh z 8. ledna jen proto, bych se stal ministrem, toho jim neprominu! Já a ministr! já a přáti si portefeuille! já dle své povahy patřím vždy a věčně na poctivou levici, jsem rozený tribun lidu a více státi se nechci, a nežli by se mohl státi poctivý tribun v Rakousku ministrem, musí sobě dříve muž v měsíci zapustiti kníry. Ale tato chasa politických Pigmaeů, tento duševní proletariát nemá pojmu o cti, tato trpasličí cháska měří nás svou trpasličí měrou. Dr. Karel Jindřich Fischer, notář a zemský advokát, jest prototypem této mizerné žebrácké luzy, nechován k žádnému člověku na světě tak hluboké a palčivé nenávisti, jako právě k této v— i lidské společnosti; je to nenávist hnusu a opovržení. Zašlápl bych jej, jako zašlapujeme tučnou sm . . . . . ou š . . . . . i.

Všickni pozdravují našeho statečného Havla, též mad. Arnemannová připojuje se k pozdravu, jest opět zde.

Adolf Podmostský.

Karel Havlíček dru. Adolfu Pinkasovi.

Hochgeehrtester Herr Doktor!

Um Ihrem Wunsche zu genügen, musz ich bemerken, dasz ich freilich die triftigsten Gründe hatte, jenen Artikel über Rieger zu schreiben. [1])

Diese Sage vom Steckbrief ist nicht vielleicht als eine gewöhnliche Stadtklatscherei, sondern als eine verbürgte Aussage des Ihnen bekannten Dr. Wltschek, von dessen guten Verbindungen mit der löbl. Policei Sie eben so gut wie ich überzeugt sein dürften zu meinen Ohren gekommen. Auszerdem bestättigte mir der Hr. J . . . sch (unser Olmützer Abgeordneter) dasz er dasselbe von hochgestellten Beamten gehört habe. Auszerdem schrieb mir Dr. B . . . r kurz zuvor (von Leitomyšl) Rieger mache in Paris Dummheiten und sei in diesem Falle für uns verloren. [2]) (Auszerdem hat sich unser k. k. Gesandte in Dresden geäuszert Rieger würde in eine Untersuchung kommen. — Dieses sind lauter Facta, geben Sie dazu das Factum, dasz seine Briefe criminalämtlich gesucht und abgenommen werden und mischen Sie bei, die ziemlich verbürgte Sage: Rieger sei in den Schriften Bakunin's als Praesident Böhmens und Mährens designirt gewesen: [3]) und nun machen Sie nach diesem

---

[1]) Viz předcházející list dra. Pinkasa Havlíčkovi z 13. srpna 1849 a 2. poznámku k němu na str. 484 zde

[2]) List Braunerův, jehož se zde Havlíček dotýká, datován z Litomyšle dne 7. července 1849. Ono místo, o něž tu běží zní jak následuje: »Též se mi píše, že si Rieger v Paříži velmi neopatrně počíná. Hleďte mu vzkázat, aby se vrátil, nebo opatrným byl, sice že je ztracen pro nás.« (Viz list ten níže.)

[3]) Michajl Bakunin, ruský revolucionář, nar. 1814 v Toržoku, zemřel r. 1876 v Bernu. Súčastnil se též r. 1848 slovanského sjezdu v Praze, kde zvolen druhým sekretářem a druhým poslem sboru polsko-ruského; dle jeho návrhů sepsán tu Palackým manifest k národům evropským. Na sjezdu seznámil se

Recepte Ihre Consequenzen basirt auf die erwiesene Naivität und mitunter Boszheit gewiszer Staatsmänner und Behörden und ich will sehen, ob Ihnen die Sache nicht ziemlich möglich erscheinen dürfte.

Ich habe also folgender Maszen calculirt: Ist die Sache (vom Steckbrief) nicht wahr so schadet mein Artikel gar nichts, da ohne hin schon die ganze Stadt voll davon war und gewisz auch ohne meinen Artikel das ganze Land bald voll geworden wäre. Nebstbei benützte ich die Gelegenheit, um der Regierung und jedem, dem es zu wiszen noth thut zu beweisen, dasz die Národní Nowiny mit dem Rieger ganz übereinstimmen, denn es schien in gewiszen Regionen der Glaube Haltung zu gewinnen, dasz Rieger nur Chef einer extremen Studentenparthei sei, wozu ihm der

---

s četnými vlastenci českými, když pak tento svatodušní bouří zmařen, účastnil se činně také této. Na sklonku roku 1848 vydal z Berlína manifest k slovanským národům, v němž je vyzýval, by se spojily ve federaci. Podněcuje pak v Německu republikanské hnutí, hrál vynikající úlohu v povstání, jež 3. máje r. 1849 v Drážďanech vypuklo.

Tam navštívil jej krátce před tím (dne 12. dubna 1849) Jos. V. Frič, (Viz téhož »Paměti« IV., str. 149., 153., 159. a násl.), by s ním smluvil plán o povstání v Praze t. zv. květnovém spiknutí. Po přemožení Drážďanské revoluce prchl Bakunin do Saské Kamenice, byl však dne 10. května zajat a na Königsteině uvězněn. Roku 1850 vydán Rakousku, vyšetřován po delší dobu vojenským soudem na Hradčanech, načež v Olomouci, kam převezen, odsouzen rozsudkem vojenského soudu ze dne 5. května 1851 pro velezrádu k smrti provazem, z milosti však změněn mu tento trest na doživotní těžký žalář. (Viz rozsudek ten, vyhlášený vojenským soudem na Hradčanech dne 16./5. 1851 v »Slovanu«, II. čtvrtl. 1851, čís. 34, str. 333.). Později vydán Bakunin Rusku, vězněn až do smrti cara Mikuláše v Schlüsselburgu, načež vypovězen do Sibiře, odkud r. 1860 prchl přes Ameriku do Londýna, kde se konečně přidal k socialistické propagandě. Na to stal se zakladatelem nihilismu na Rusi. R. 1872 ze socialistických řad vyloučen, vzdal se veškeré veřejné činnosti a zemřel v Bernu dne 1. července 1876.

verfluchte Judaskusz mit Borrosch verholfen hat. [1]) Wir wollen aber diesen K . . . . n beweisen, dasz wir alle zusammen so gut wie früher stehn und fallen.

Ist aber etwas an der Sache, so wollte ich dem Ministerium wenigstens ein wenig Überlegung einprägen. und im schlimmsten Falle der allg. Meinung praeveniren. Rieger verliert durch so etwas nichts an Ehre, im Gegentheil.

Das weitere werden wir wohl mit der Zeit erfahren; für jetzt habe ich aber die Überzeugung, dasz man nun nicht mehr wagen wird so weit zu gehn, und dasz ich mit meinem Artikel den Herrn die Karten verrathen habe.

Ich weisz nicht wie Sie Herr Doktor mein Raisonement finden, aber ich glaube, dasz es gut ist.

Meine gröszte Sehnsucht ist nur damit schon Rieger wirklich bald da wäre; denn wenn man auf diese Art

[1]) Dne 14. března 1849 uspořádali pražští studenti, a to Češi i Němci bývalým poslancům nedávno před tím rozehnaného říšského sněmu Kroměřížského, Dru Fr. L. Riegrovi a pražskému knihkupci Němci Aloisu Borroschovi pochodňový průvod a to před bytem prve jmenovaného v Rytířské ulici. Když Rieger i Borrosch opětně ku shromáždění z okna byli promluvili, objal a políbil Borrosch Riegra před jásajícími davy na důkaz sbratření Čechů s Němci. (Viz »Pražský Večerní List«, vydavatel K. V. Medau, redaktor J. Knedelhans-Liblínský čís. 72., str. 298.—9. čís. 73., str. 302. a čís. 74., str. 306. Referát »Národních Novin« (čís. 63. z 15./3. 1849, str. 250.) se o tomto políbení nezmiňuje, rovněž nikoli obšírné rozvedení téhož v následujícím čísle z 16./3. str. 253. (Pod chiffrou W. D.) Toto polibení zde Havlíček jmenuje Judaskusz.

Alois Borrosch narodil se ve Vídni r. 1797. Zřídiv si v Praze knihkupectví, byl r. 1848 povolán do »Národního výboru« a zvolen pak za IV. volební okres pražský do říšského sněmu, kdež zasedal sice na pravici, ale často proti ní hlasoval. Po rozehnání Kroměřížského sněmu založil v Praze továrnu na hospodářské stroje a redigoval po 17 let list vlastenecké hospodářské společnosti »Zentralblatt für die gesammte Landescultur.« Zemřel v Praze r. 1869.

wie bisher unsere Angelegenheiten vernachläszigt, kann es mit uns nicht weit gehen. Ich fühle mich, hier in Prag wie Robinson Crusoe und musz nun fast allein die ganze Last auf meinen Buckel nehmen. Jetzt musz ohne diesz bald jener Augenblick kommen, wo sich unsere bisherige Nationalparthei spalten wird: die einen (um sich auf gut k. k. auszudrücken) die vernünftig und wahrhaft aber besonnen liberalen, werden jetzt Staatsprokuratoren, Kreis- und Amtspräsidenten etc. und werden (da sie auf gut biblisch eine Frau genommen, Ochsen gekauft etc.) und daher sich entschuldigen und die Fahne verlaszen und zufrieden sein; die andern, die »Wühler, Separatisten, Radicalen« (oder wie wir sie gewöhnlich nennen die ehrlich und unabhängig Liberalen werden sich selbst überlaszen bleiben mit ihren »extremen« Forderungen. Und da wir nach wie vor entschloszen sind nur Procuratoren des böhmischen Volks zu sein, müszen wir bald mit den übrigen k. k. Procuratoren die Gevatterschaft aufgeben, wozu ich schon auf dem Sprunge bin. Namentlich, wenn sich Thun lange im Ministerium hält [1]) steht unserer bisherigen Partei sehr bald eine Spaltung bevor. Ich habe schon in meinem Privatkreise einige Vorzeichen der Thunischen chemischen Einwirkung verspürt. Und deszwegen wollte ich damit schon Rieger bald hier wäre, damit wir unserer Seits gerüstet da stehn und noch vor Zeiten die Majorität des Kaiserthums an unserer Seite haben, was jetzt leicht zu erzielen sein müszte.

Dass Sie Herr Doctor, als eine Art Journalist, dennoch sich noch über die Wage ärgern können, hat mich sehr Wunder genommen. [2]) Diese Lumpen möchten

---

[1]) Hrabě Lev Thun byl v červnu r. 1849 jmenován ministrem kultu a vyučování.

[2]) O »Wage« viz poznámku k listu dra. Pinkasa Havlíčkovi z 19. června 1849, str. 481 zde!

mich todtschlagen, nur dafür, dasz ich ihnen noch gar auf nichts geantwortet habe: das ist ihre Achillesferse, nur sich nichts um sie kümmern.

Wenn Sie vielleicht in neuester Zeit im Medauischen Abendblatte [1]) als Inserat einen Brief an Dr. K. H. Fischer [2]) bemerkt haben sollten, so diene Ihnen zur Wissenschaft, dasz ich sein Verfaszer bin. Denn der Ruf meiner Grobheit ist in der Stadt so vortheilhaft bekannt, dasz mich die zwei unterfertigten Bürger mit dem Antrage eines sehr guten Honorars um einen solchen Artikel ersucht haben, den ich ihnen aber aus Rücksicht für das einstige Wohl meiner Seele gratis angefertigt habe, um eine vor den Augen Jehovas liebliche That zu thun.

Übrigens hoffe ich »dasz die schönen Tage von Carlsbad« nun schon bald vorüber gehn müszen und hoffe Sie bald wieder in unserer Mitte zu sehn.

Eine Anekdote von Palacký soll Ihnen noch zum Schlusz Lust machen bald herein zu kommen; er verlangte auf der Policei einen Pasz nach der Schweitz und nach Frankreich. Den andern Tag (oder um nicht unvorsätzlich zu lügen: bald darauf) kam der Bürger-

---

[1]) Míněn tu K. V. Medauem tehda vydávaný „Abendblatt-Beilage zur Conſtitutionellen Allgemeinen Zeitung von Böhmen."

[2]) Otevřený list, který tu Havlíček míní, otištěn v shora citovaném „Abendblattu", vydaném dne 10. srpna 1849. str. 994., čís. příl. 219. v rubrice „Sprechhalle" a má nadpis: Herrn JUDr. K. H. Fiſcher, beeideten Landesadvokaten. Jest to polemická odveta na odpověď Fišerovu v 216. příloze „Conſtitutionelle Allgemeine Zeitung". Jedná se tu o jakémsi nepěkném výroku, který dr. Fischer učinil proti ozbrojeným sborům měšťanským, při čemž užil o měšťanech ku sborům těmto patřících výrazu »Bürgerkosaken«. Příležitost k tomu zavdalo jednání o zachování privilegií těchto pražských ozbrojených sborů. Podepsáni jsou: Gottfried Krüger, Handſchuh- u. Lederfabrikant. Karl Wlczek, Juwelir. Otisk tohoto Havlíčkem sepsaného listu podán jako příloha k této korrespondenci. O dru. Fischerovi viz 2. poznámku k listu dra. Pinkasa k Havlíčkovi z 13./8. 1849 na str. 486 zde!

meister W. [1]) zu Palacký und bat ihn um Gottes Willen sich keinen Pass nach Frankreich zu nehmen, da dadurch dem grösszten Argwohn etc. Platz gegeben würde. Palacký war so gutmüthig und bestellte bei der löbl. Policei den Pasz nach Frankreich ab, und nun sind ihre Herzen ruhig. Mir erzählte es Palacký, aber ich bitte es nicht unnöthiger Weise zu verbreiten. Ohne diesz habe ich heute beschloszen den Brief recht fest zusammen zu kleben.

Mit allseitigen und herzlichen Empfehlungen

dero

ergebenster

K. Hawlíček. [2])

Česky zní list takto:

Vysocectěný pane doktore!

Bych vyhověl Vašemu přání, podotýkám, že jsem měl ovšem nejzávažnější důvody napsati onen článek o Riegrovi.

Tato pověst o zatykači nedošla k mým uším snad jako obyčejný městský klep, ale jako zaručená výpověď známého Vám dra. Wltschka, o jehož dobrých stycích se sl. policií asi právě tak dobře jste přesvědčen jako já. Mimo to potvrdil mi p. J . . . . sch (náš olomucký poslanec), že slyšel totéž od vysoce postavených úředníků. Nad to psal mi dr. B . . . . r krátce před tím (z Litomyšle), že Rieger v Paříži dělá hlouposti a že jest v tomto případu pro nás ztracen. Mimo to vyjádřil se náš c. k. vyslanec v Drážďanech, že Rieger se dostane do vyšetřování. — To jsou samá fakta; přidejte k tomu faktum, že trestní úřad pátrá po jeho listech a je zabavuje a připojte dosti zaručenou pověst, že byl Rieger označen v Bakuninových spisech jako praesident Čech a Moravy a nyní vyvoďte podle této návěsti důsledky, opírající se o dokázanou naivnost a často

---

[1]) Wanka.

[2]) List tento není datován, ale hledě k tomu, že následující list dra. Pinkasa, v němž se naráží na Braunerovy litomyšlské informace o Riegrovi, má datum 19. srpna 1849, napsal jej Havlíček mezi 15.—17. srpnem t. r.

i zlomyslnost kterýchsi státníků a úřadů a uhlídám, neukáže-li se Vám ta věc dosti možnou.

Kalkuloval jsem tedy takto: Není-li věc (o zatykači) pravdivá, neuškodí můj článek pranic, ježto beztoho již celé město bylo toho plno, a zajisté i bez mého článku by se tím byla naplnila celá země. Vedle toho použil jsem té příležitosti, bych dokázal vládě a každému, komu to třeba věděti, že Národní Noviny se s Riegrem úplně srovnávají, neboť zdálo se, že v jakýchsi oblastech se upevňuje mínění, že jest Rieger jen náčelníkem nějaké výstřední strany studentské, k čemuž mu dopomohlo ono proklaté Jidášovo polibení s Borroschem. Chceme však dokázati těm chl . . ům, že všickni právě tak jako dříve pospolu stojíme a padáme. Je li ale něco na tom, tedy jsem chtěl ministerstvu aspoň vštípiti trochu rozvahy a v nejhorším případě aspoň předstihnouti obecné mínění. Rieger něčím takovým na cti neztratí, naopak.

Další dozvíme se asi časem, na ten čas jsem však přesvědčen, že se nyní již tak daleko neodváží, a že jsem prozradil svým článkem pánům karty.

Nevím, pane doktore, jak budete souditi o mém rozumování, ale myslím, že jest dobré.

Má největší touha jest jen, aby Rieger již opravdu brzo byl zde, neboť budou-li se naše záležitosti tak jako dosud zanedbávati, nemůže to s námi daleko dospěti. Cítím se zde v Praze jako Robinson Crusoe a musím nyní téměř sám celé břímě bráti na svůj hřbet. Teď musí beztoho záhy nastat okamžik, kdy se rozstoupí naše dosavádní národní strana; jedni (bych se vyjádřil dobře po c. k.) rozumně a skutečně, ale rozvážně liberální, stanou se nyní státními prokuratory, krajskými a úředními praesidenty atd. a budou se tedy (ježto dobře po biblicku pojali ženu, koupili voly atd.) omlouvati a opustí prapor a budou spokojeni; druzí, ti »rýpalové, separatisti radikálové (neb jak my je obyčejně jmenujeme, poctivě a neodvisle liberální) zůstanou sobě samým ponecháni se svými »krajními« požadavky. A poněvadž potom jako před tím odhodláni jsme býti jen prokuratory českého lidu, musíme se záhy vzdáti kmotrovství s těmi ostatními c. k. prokurátory, k čemuž se již chystám. Zvláště, udrží-li se Thun dlouho v ministerstvu, nastane velmi brzo v naší dosavádní straně nové rozštěpení. Pocítil jsem již ve svém soukromném kruhu některá znamení Thunovského lučebního působení. A proto bych chtěl, aby Rieger již brzo byl zde, bychom stáli připraveni a ještě před časem měli většinu

císařství na své straně, čeho by se nyní asi snadno dalo dosáhnouti.

Že, pane doktore, jsa také jaksi žurnalistou, přece se můžete zlobiti na »Wage«, tomu jsem se velice divil. Ti lumpové by mne zabili jen proto, že jsem jim ještě na nic neodpověděl; to jest jejich Achillova pata, jen na ně nedbati.

Zpozoroval-li jste snad v nejnovějším čase v Medauově »Večerním Listu« jako inserát list dru. K. H. Fischerovi, věztež, že jsem já jeho spisovatelem. Neboť pověst o mém hrubiánství jest v městě tak prospěšně známa, že mne ti dva podepsaní občané nabídnuvše velmi dobrý honorář, požádali o takový článek, který jsem jim ale z ohledu na budoucí blaho své duše zadarmo vyhotovil, bych vykonal čin lahodný před očima Jehovy.

Ostatně doufám, »že krásní dnové karlovarští« nyní již brzo uplynou a naději se, že Vás spatřím zase brzo v našem středu.

Nechť Vám ještě ku konci anekdota o Palackém dodá chuti, abyste sem brzo přišel. On žádal na policii pas do Švýcar a do Francie. Druhého dne (nebo abych bezděčně nelhal, brzo poté) přišel purkmistr W. k Palackému a prosil jej pro Boha, aby si nebral pasu do Francie, ježto by se tím zavdala příčina k největšímu podezření. Palacký byl tak dobrosrdečný a odřekl u policie pas do Francouzska, a nyní jsou srdce jejich klidna. Mně to vypravoval Palacký, ale prosím, byste toho zbytečně nerozhlašoval. Beztoho jsem si dnes umínil, list hodně pevně slepiti.

S všestrannými a srdečnými poručeními

Váš

nejoddanější
K. Havlíček.

Dr. Ad. Pinkas Karlu Havlíčkovi.

Amice!

Dank für ihren lieben Brief, er hat mich erfrischt. Dank auch für ihren gestrigen Artikel über den Belagerungsstand;[1]) ich hoffe, Sie lassen es bey diesem einen nicht be-

[1]) Míněn tu Havlíčkův článek o stavu obležení, otištěný pod chiffrou H. B. v čele »Národních Novin« čís. 182. z 18. srpna 1849, str. 721., datovaný v Praze dne 17 srpna t. r.

wenden, und werden weitere Axtschläge folgen lassen. Es wäre nicht übel auch darauf aufmerksam zu machen, daß Mähren und Schlesien, dem Kriegsschauplatze [1]) unmittelbar nahe, nicht belagert sind, während man uns mit der Belagerung fortgesetzt beschimpft; es wäre vielleicht auch am Ort zu fragen, wie es komme, daß der Beschluß der Stadtverordneten gegen die Belagerung zu remonstriren, hat unterdrückt werden können etzet.

Gestern erfuhr ich hier aus brieflichen Mittheilungen, der Herr Belagerer [2]) habe wirklich auf jene dummen Gerüchte hin unseren Franz Ladislaus [3]) steckbrieflich verfolgen wollen, aber Mecséry habe auf das lebhafteste dagegen protestirt, und so die Dummheit hintertrieben.

Bezüglich der Belagerungsständler scheint es doch, daß man ihnen Instruktionen gegeben hat, der Presse nicht so dumm auf der Gurgel zu sitzen, denn unbegreiflich wäre es mir außerdem, daß man dem Večerní List seinen letzten Artikel über den Abmarsch des Battallion Benedek hat ruhig hingehn lassen; der Artikel war doch ganz tüchtig grob und ziemlich wahr gehalten. Eben so bringt die Ostdeutsche Post vom 17. einen Artikel gegen die Militärausnahmsgerichte, der den Herren gehörig die Wahrheit geigt. Es scheint doch zu Ende zu gehen mit der verdammten Gewaltwirtschaft, sonst wagte sich die Ostdeutsche nicht so weit auf das Eis. Daß aber die Presse vom 17. eine Art Panegyrikon auf den Belagerungsstand singt, das sollten die Narodni Nowiny ihr nicht schenken; über so was kann ein Journal, das nicht ministeriell ist, höchstens schweigen, aber rechtfertigen soll man die Suspension der constitutionellen Rechte nie, wenn man sich auch in die Nothwendigkeit fügt.

---

[1]) Vztahuje se k bojišti uherskému.

[2]) General hr. Khevenhüller — Metsch.

[3]) Riegra.

Und was sagt mein Freund Hawel zu der telegraphischen Depesche, zu Görgey mit seinen 40.000 Mann?[1]) Ich danke Gott, daß die Geschichte anfängt zu enden, denn mit diesem Ende allein fangt die Möglichkeit eines constitutionellen Lebens an. Abgesehen vom Partheystandpunkte muss man dieses Creigniß im Interesse der Humanität und Civilisation freudig begrüßen, je früher wir den Kampf, das Soldatenregime und endlich die verfluchte Russenhilfe los zu werden hoffen. Und daß die 40.000 sich ergeben haben, also einfach die österreichische Armee eben um 40.000 Mann verstärkten, ist wieder viel besser, als wenn dieß- und jenseits 40.000 Menschen erschlagen worden wären für eine, für die Magyaren überdem verlorene Sache.

Im Westen stecken sie die Köpfe gewaltig zusammen; die rothen Leute, welche in den Magyaren antike Freiheitsapostel sahen, helfen sich damit, daß sie der Sache nicht glauben.

Wir sind nun einmal, Gott sey es geklagt, auf die verdammte octroyrte gewiesen; nun so mögen die parlamentarischen Tänze endlich beginnen, damit wir wissen, woran wir sind mit dem § 132. Rasch zu den Landtagen, u. vernünftig pfiffig in denselben das ist die Hauptsache, und dann getrost zum Reichstag.[2])

---

[1]) Görgey vzdal se dne 13. srpna 1849 se 40.000 muži ruskému generálu Paskievičovi. Telegrafickou depeší o tom oznamují Národní Noviny v čele 182. čísla z 18./8. t. r. str. 721. Tím byla uherská revoluce ukončena.

[2]) Pinkas tu míní asi § 123. oktr. ústavy z 4./3. 1849, jednající o tom, že změny ústavy té mohou v prvním sněmu říšském navrženy býti obyčejným způsobem zákonodárství. § 132. ústava ona vůbec neměla. Dle ústavy té měly nejprve zemské sněmy zvoliti do »komory vrchní« po dvou poslancích, pak teprve měla býti volena »komora nižší přímou volbou lidu.« (§§ 40, 41, 43). Proto píše Pinkas: »Rychle k sněmům . .« atd.

Ihr Artikel über Croatien ist trefflich gehalten;[1]) ich denke in einem Reichstag kann sich viel zum besseren lösen, gelingt es den unglückseeligen Felix[2]) zum Teufel zu jagen und ihn zu bewegen, den Leo[3]) mitzunehmen. Bach[4]) muß man halten, er ist das einzige Kind der Revolution; es ist zwar sehr unartig geworden gegen seine Mutter, weil es

Dr. Frant. Aug. Brauner.

in schlechte Cameradschaft gekommen, aber es ist dies ein gescheidtes Kind und um des (nečitelno), und der Abstammung wegen muß man es anerkennen. Nicht so gewisse Leute, die sich um Staatsanwaltschaften etc bewarben, und die ganze Bewegung nur als Leiter behandelten, um an derselben im

[1]) Míněn tu Havlíčkův článek v 180. čísle »Národních Novin« z 16./8. 1849, str. 713., rokující o tom, že Horvátům vděkem za jejich chování r. 1848 a 49 měla býti vnucena oktroyovaná ústava z 4. března 1849.

[2]) Kníže Felix Schwarzenberg, tehdejší ministrpresident

[3]) Hrabě Lev Thun, t. č. ministr vyučování a kultu.

[4]) Alexandr Bach, tehda ministr vnitra.

Gehalt und Amte zu ſteigen. Ich kannte u. kenne meine Leute von Anbeginn und habe mich als politiſcher Chyrurgus gar nicht gewundert, daß ein gewiſſer weher Fuß erſt dann geſund geworden iſt, als es kein politiſches Glatteis mehr gab, auf dem man den Hals hätte brechen können. Wir andere giengen gleich aufs Eis, und drum bleiben wir was wir waren, reine, ehrliche Liberale.[1])

NB. Gaskandelaber.[2])

Was ihnen aus Litomyšl geſchrieben worden iſt über Dummheiten, die Ladislaw gemacht haben ſoll, darauf halte ich gar nichts; ich weiß, was man zu Lytomišl heute unter Dummheiten verſtehet.[3]) Dumm iſt man dann, wenn man consequent ſeyn will, wenn man die Resignation hat, nichts zu werden, ſondern bloß ehrlich ein Deputirter, treu ſeiner Fahne zu bleiben. So dumm bin ich auch, ja in dieſer Beziehung bin ich ſogar erzdumm u. hoffe dumm zu bleiben.

Schreiben Sie bald u. viel Ihrem

A. Podmostsky.

19. Aug. 849.

---

[1]) Dr. Pinkas naráží tu na dra. Braunera, který, ač před tím vynikajícím způsobem pomáhal při sestavování petice, v níž právě on vložil požadavek státoprávního spojení zemí koruny české, v poslední chvíli své účastenství při Svatováclavské schůzi odřekl, omlouvaje se, že ochuravěl růží v noze. — Viz o tom též Paměti Jos. V. Friče II. 250.

[2]) Slovo „Gaskandelaber" jest v originálu škrtnuto.

[3]) Místo právě citovaného listu Havlíčkova, na které se tato narážka vztahuje, viz na str. 500. zde; viz rovněž i 2. poznámku k němu na str. 500. zde!

Carlsbad war gestern illuminirt, Wien nicht![1])

Herrn

Karl Hawlíček Redakteur
der Národní Nowiny

Prag.

Překlad:

Amice!

Díky za váš milý list, on mne osvěžil. Díky též za váš včerejší článek o stavu obležení; doufám, že na tomto nepřestanete, a že budete pokračovati v ranách sekerou. Nebylo by špatné, upozorniti též na to, že Morava a Slezsko, sousedící bezprostředně s bojištěm, nejsou obleženy, kdežto nás obležením neustále potupují; bylo by snad také na místě, zeptati se jak se stalo, že mohlo býti potlačeno usnesení obecních starších, ohraditi se proti obležení.

Včera zvěděl jsem zde z dopisů, že pan oblehající chtěl skutečně následkem oněch hloupých pověstí našeho Františka Ladislava stíhati zatykačem, ale že Mecséry proti tomu co nejdůrazněji protestoval a tak hloupost tu překazil.

Co do strůjců stavu obležení zdá se přece, že jim dali instrukce, aby novinám tak hloupě neseděli na krku, neboť bylo by mi jinak nepochopitelným, že »Večernímu Listu« prominuli tak klidně poslední článek o odchodu praporu Benedekova; stať ta byla přece napsána pořádně hrubě a dosti pravdivě. Taktéž přináší »Ostdeutsche Post« ze 17. článek o výminečných vojenských soudech, který pánům řádně hude do pravdy.

---

[1]) Vídeňská městská rada usnesla se, aby večer císařových narozenin (18./8.) bylo občanstvo vyzváno, by místo osvětlení domů, učinilo sbírku pro schudlé spoluobčany

Zdá se, že to násilné řádění přece se chýlí ku konci, jinak neodvážila by se Ostdeutsche tak daleko na led. Ale že Presse ze dne 17. pěje jakési panegyrikon na stav obležení, neměly by jí »Národní Noviny« odpustiti; o takové věci může časopis, který není ministerielní nanejvýše mlčeti, ale ospravedlňovati by se suspense konstitučních práv neměla nikdy, třeba že bychom se, poddávali nutnosti.

A co říká přítel Havel telegrafické zprávě, co říká Görgeyi s jeho 40.000 muži? Děkuji Bohu, že se věc ta počíná končiti, neboť tímto koncem počíná jedině možnost konstitučního života. Nehledě k stanovisku strannickému, třeba udalost tuto radostně vítati v zájmu humanity a civilisace, čím rychleji doufáme se zbaviti boje, vojanské vlády a té proklaté ruské pomoci. A že se těch 40.000 vzdalo, tedy prostě sesílilo rakouskou armádu právě o 40.000 mužů, jest opět mnohem lépe, než kdyby tu i tam bylo bývalo zabito 40.000 lidí k vůli věci, pro Maďary beztoho ztracené.

Na západě tuze sestrkují hlavy; červení, kteří viděli v Maďarech antické apoštoly svobody, pomahají si tím, že věci nevěří.

My jsme již, budiž Bohu žalováno, odkázaní na tu proklatou oktroyovanou; nuž ať tedy konečně počnou parlamentární tance, abychom věděli na čem jsme v § 132. (správně 123., p. v.). Rychle k sněmům a rozumně schytrale v n i c h, to jest hlavní věc, a pak směle na říšský sněm.

Váš článek o Chorvátsku jest výtečně psán; myslím, že se v říšském sněmu, mnohé může obrátiti na lepší stránku, podaří-li se neblahého Felixa poslati k čertu a jej pohnouti, aby vzal Lva s sebou. Bacha třeba držeti, on jest jediným děckem revoluce, které se sice stalo velice nezpůsobným, proti své matce, poněvadž se dostalo mezi špatné tovaryše, ale jest to chytré dítě a pro to (nečitelné), pro ten původ třeba je uznati. Ne tak některé lidi, kteří se ucházeli o státní zastupitel-

stva atd., a celého toho hnutí užívali jen jako žebříku, po němž by vystupovali v platu a v úřadě. Znal jsem a znám své lidi od počátku a nedivil jsem se jako politický chirurgus nikterak, že jakási bolavá noha se uzdravila teprvé tehda, když nebylo již politického náledí, na němž by se byl mohl zlomiti vaz. My druzí jsme šli hned na led, a proto zůstáváme, čím jsme byli, čistými, poctivými liberály.

NB.

Co Vám bylo psáno z Litomyšle o hloupostech, které prý dělal Ladislav, na to nedám nic; vím, co se dnes v Litomyšli hloupostmi vyrozumívá.

Hloupý jest někdo tenkráte, když chce býti důsledný, když má resignaci nestati se ničím, nýbrž zůstati jen poctivě poslancem.

Tak hloupý jsem také, ba v ohledu tomto jsem dokonce prahloupým a doufám, že hloupým zůstanu.

Pište brzo a mnoho Svému

A. Podmostskému.

19. srpna 1849.

Karlovy Vary byly včera osvětleny, Vídeň nikoliv!

Panu
Karlu Havlíčkovi, redaktoru
Národních Novin
v Praze.

Týž témuž.

Mein lieber Freund!

Ich möchte des Teufels werden über die Landſteinerſche Preſſe;[1]) iſt das ein elendes Blatt, das einen wirklich

[1]) Viz zmínku o článku tom v předcházejícím listu Pinkasově na str. 508 zde. S Landsteinrem srazil se Havlíček teprve

ärgerlich machen muß über die Judenemanzipation. Da spricht der Kerl neulich dem Belagerungsstande das Wort, weil ihm wohl für seine Abonnenten bang wird, wenn ihm billige Blätter werden Concurrenz machen dürfen; pfui Teufel!

Ich konnte mir nicht helfen, ich schrieb dem Juden einige Worte, die ich ihnen hier sende, u. bitte sie zu übersetzen u. aufzunehmen; ich denke es übersetzbar geschrieben zu haben, ich dachte böhmisch und schrieb deutsch.

Ich habe den Landstein speziell auf dem Korn u. merke, daß er ein pfiffiger L . . . p ist u. nichts weiter. [1])

Was sagen Sie zu der Ostdeutschen Post, die plötzlich als Vertreter die Föderation ganz in unserem Sinn (?) vertritt, aber, wie es scheint, sich dabey dennoch Ungarn in der Totalität denkt; wie wird sich das aber mit der deutschen Centralisationsbestrebung reimen? Schreiben Sie was darüber, sie machen es so vortrefflich. [2])

---

jako s redaktorem vídeňské »Österreichische Reichszeitung«, o níž v článku »Proti nadvládě Němců« v Národních Novinách z 24. listopadu napsal, že je známo a patrno, že »vychází buď zcela na útraty neb aspoň s velikou podporou ministerstva.« Landsteiner byl žid. Viz též Havlíčkův článek v »Národních Novinách« čís. 2179 z 13. prosince 1849, str. 2059 »Pan Landsteiner o slovanské politice« a z 14. prosince t. r. »Reichszeitung a Slované«, kde Landsteiner a jeho list karakterisovány.

[1]) Tohoto Pinkasova článku jsem v »Národních Novinách« nenalezl.

[2]) »Ostdeutsche Post«, vídeňský list redigovaný Kurandou směru centralisticko-liberálního. V té době, bezprostředně po přemožení revoluce maďarské u Vilagoše, jednalo se o to, má-li oktroyovaná ústava březnová platiti pro celé mocnářství a tedy též pro Uhry a země s nimi spojené. Poněvadž se pak pro ten případ Němci obávali, že by, když by do říšského sněmu se dostavili též poslanci z Uher a z Lombardsko-Benátska, tito se Slovany měli velikou většinu, tedy přimlouvala se »Ostdeutsche Post« a též »Presse«, zapomínajíce na svůj centralismus, aby Uhrám bylo ponecháno i na dále dosavádní zvláštní, autonomní postavení. O tom pojednaly »Národní Noviny« v čísle 185. z 21. srpna 1849, str. 731. Článek ten označen chiffrou K. — Tím také vyplněno vyslovené zde přání Pinkasovo.

Dem Hasner haben Sie gestern ein Ohr weggesäbelt mit einem Hiebe, doch solche Ohren wachsen über Nacht wie Pilze wieder heraus aus den Wasserköpfen. [1])

Daß Sie mir nicht geantwortet haben auf mein leztes, kränkt mich, denn ich habe mich gefreuet auf diese Erfrischung. Vielleicht schreiben Sie mir was über d. Rathhausgeschichte; ich fürchte, Sie bleiben hängen u. H. v. Mecsèry wird (sich) an Ihnen d. Galle auslassen wollen. Die Antwort des Collegiums enthält manches gute, aber wissen möcht' ich, warum Wanka geht. Daß er geht, ist mir ganz recht: wer nicht stehen kann, wohin er gestellt worden, der soll gehen; mir scheint wohl, er wird in Servilität zerflossen seyn, ich habe ihn längst auf dem Korne; denn seinen Klatschereyen verdanken wir die Schwertregierung. [2])

---

[1]) Zmínka ta týká se Havlíčkova článku v čís. 189. »Národních Novin« z 25. srpna 1849, str. 748., který týž pak otiskl též v své knize »Duch národních Novin« pod záhlavím »Proti vládním novinám«. Z obsahu článku toho stůj zde jen konec. Na hrozbu »Prager Zeitung«: »Das übrige wird sich auf einem Wege ergeben, auf welchem die Warte der »Národní Noviny« nicht steht, odpovídá Havlíček: »(to) praví nám pan redaktor, dávaje nám na srozuměnou, že jsou ještě na světě vojenské soudy a Stockhaus. Věru, nic není na světě tak velkolepé, jako politické hrdinství vládního redaktora.« (Redaktorem »Prager Zeitung« byl tehda pozdější ministr dr. Leopold Hasner.)

[2]) »Vielleicht schreiben sie mir was über die Rathausgeschichte . .« tato slova a to, co v listu Pinkasově po nich následuje, vztahují se ke konfliktu městské rady s vicepresidentem místodržitelství v příčině osvětlení v předvečer narozenin císařových. Městská rada pražská (užší výbor ustanovila, že se mají narozeniny císařovy oslaviti rozdílením podpor schudlým měšťanům a že za tím účelem má býti uspořádána veřejná sbírka, následkem čehož vydal purkmistr Vanka dne 7./8. 1849 k obyvatelstvu pražskému provolání. (»Národní Noviny« čís. 172. z 8./8. 1849, str. 684.) Dne 14./8. t. r. oznámil týž na rozích, že narozeniny císařovy budou jak obyčejně oslaveny církevně, že se však jednotlivcům nezabraňuje oslaviti je zvláště, k čemuž jim dána příležitost sbírkami pro schudlé rodiny; osvětlení města

Woher wiſſen Sie, daß Rieger kommt? Laemels Tochter Sarah brachte von Paris d. Notiz, er ſey recht unwohl.[1])

---

pak, že se při nynějším bídném stavu obyvatelstva nenařizuje. (Nár. Noviny čís. 179. z 15./8. t. r. str. 710.)

V čísle 180. Národních Novin z 16./8. 1849, str. 714. otištěna pod rubrikou »Z Prahy« zpráva, že přes (výše uvedená) provolání purkmistra, neb snad spíše právě k vůli ním — nabídl se ředitel plynárny Friedland, že na pavlánu radnice dne 17. srpna postaví na své útraty korunu říšskou z tisíce plynových plaménků, kterouž nabídku však užší výbor jednohlasně zamítl z důvodů, že jednak dosud ani nestává žádné koruny říšské kromě koruny německé, kteráž bohda u nás nikdy nebude oslavována, jednak ale, že kdyby snad i císařská koruna domácí za korunu celé rakouské říše se považovati chtěla, by to snadno mimo jiné ohledy proti vůli obecní vykládáno býti mohlo ku prospěchu oktrojírky, konečně, že se nechtěla obec hlavního města v království Českém dokonce zdobiti peřím cizím. Že však, aby usnesení takové chybně vykládáno nebylo, uzavřel týž výbor opět jednohlasně, že ku dni 18. radnici staroměstskou na útraty obecní obyčejným spůsobem osvětliti dá; nikoli ale jiné obecní budovy. Následkem tohoto článku »Nár. Novin« vyzval vicepresident Mecsèry městskou radu přípisem z 20./8. 1849, káraje ostře odůvodnění onoho usnesení, by mu předložila veškeré protokoly o dotčených sezeních. Viz přípis ten v čísle 186. »Národních Novin« z 22./8. 1849, str. 735. Užší výbor popřel ve své odpovědi Mecsèrymu z 22./8. t. r. (sepsané hroznou, téměř nesrozumitelnou češtinou a otištěné v čísle 190. »Národních Novin« z 26./8. 1849, str. 752), že by byl některý člen městské rady v oněch sezeních pronesl důvody v citovaném článku »Národních Novin«, a tvrdila, že nezamýšlela žádné demonstrace. Hned za touto odpovědí pak otištěna v tomtéž čísle »Národních Novin« úřední oprava vicepresidenta Mecsèryho z 25./8. 1849 ve smyslu uvedeného prohlášení užšího výboru. — Hned na to, a sice v čísle 193. z 29./8. t. r. str. 748. oznamují »Národní Noviny«, že se dne 28/8. konala schůze městské rady, v níž se ke konci v tajném zasedání jednalo odstoupení purkmistra Vanky, načež v čísle 194. z 30./8. t. r., str. 768. sděluji: »Purkmistr Vanka složil včera svůj úřad.« Ale

[1]) Dotaz ten vztahuje se ku zprávě, již přinesly »Národní Noviny« v čísle 189. z 25./8. 1849, str. 748. pod rubrikou z Prahy. Noticka ta zní: »Tyto dny očekáváme do Prahy dra Riegra.«

Schreiben Sie mir recht bald u. überſetzen Sie mein Blättchen, die Landſteiner verdient dies zehnfach.

Treu Ihr

Pinkas
ex ponte.

26. Aug. 849.

Můj milý příteli!

Čert by mne vzal pro tu Landsteinerovu »Presse«; to jest přece mizerný list, který jest s to spůsobiti, aby se člověk mrzel nad emancipací Židů. Tu zastával se nedávno ten chlap stavu obležení, protože se asi bojí o své předplatitele, když mu laciné listy budou směti činit konkurrenci; fuj! Nemohl jsem si pomoci, napsal jsem tomu Židovi několik slov, která Vám zde posílám, a prosím, byste je přeložil a přijal; myslím, že jsem to napsal přeložitelně: myslil jsem po česku a psal po německu. Mám Landsteina obzvláště na mušce a pozoruji, že jest vychytralý l . . p a nic více.

Co říkáte »Ostdeutsche Post«, která pojednou jako zástupce Uhrů hájí federaci zcela v našem smyslu (?), ale, jak se zdá, při tom přece si myslí Uhersko v celku; ale jak se to srovná s německou snahou po centralisaci? Napište něco o tom, dovedete to tak výborně.

Hasnerovi uťal jste včera jednou ranou ucho; ale takové uši vyrůstají zase přes noc jako houby z vodnatelných mozkovic. Bolí mne, že jste mi neodpověděl na můj poslední list, vždyť jsem se těšil na to osvěžení. Snad mi napíšete něco o té věci na radnici; obávám

---

tato resignace nebyla dle zprávy téhož listu čís. 202. z 7./9. t. r, str. 800., od zemského presidia přijata. Proč Vanka chtěl tehda odstoupiti, »Nár. Noviny« neudávají, ale příčina jest z výše uvedeného patrná. Viz o tom též Černého »Boj za právo« str. 660. a násl.

se, že uváznou, a že si p. Mecsèry bude chtíti na nich vylíti zlost. Odpověď sboru obsahuje ledaco dobrého, ale rád bych věděl, proč Vanka půjde. Že půjde, jest mi zcela vhod: kdo nemůže státi tam, kam byl postaven, ať jde; zdá se mi, že se asi rozplýval servilitou; mám jej dávno na mušce, neboť jeho klepy pomohly nám k vládě meče.

Odkud víte, že Rieger přijde? Laemlova dcera Sara přinesla z Paříže zprávu, že jest dosti churav.

Pište mi hodně brzo a přeložte můj lístek, Landšteinská zasluhuje to desetkráte.

Věrně Váš

Pinkas
ex ponte.

26. srpna 1849.

Karel Havlíček dru. A. Pinkasovi.

W Praze a sice na královském Hradě na Hradčanech w pondělí dne 3. září 1849.

Wysoce Wážený Pane Doktore!

Čekám již po několik dni na nějaké radostné okamžení, abych Wám mohl psáti; ale posud nepřichází. Mrzutostí swau jsem Wás ale nechtěl obtěžovat a nakaziti. Wíte beztoho z nowin, co se se mnau děje a co newíte jest, že sedím w tom samém malém pokojíku na zámecké strážnici od wchodu na prawé straně, we kterém prý Wy jste seděli, [1]) s tím rozdílem, že se jen sám raduju z wýhlídky na Petřín skrze mříži a že

[1]) T. j. v červnu r. 1848, kdy dr. Pinkas o svatodušním týdnu na krátko na Hradčanech byl uvězněn se svým synem Hippolytem (Soběslavem).

kategorie mého profausského wězení dowoluje návštěvy a wšeliké pohodlí, o které ale já nestojím. Nedělal bych si z celé té maličkosti mnoho quo ad rem ipsam, ale zlost mám nesmírnau, když si pomyslím, že každý starý o . . l kterého bych já ani za s . . . . nemohl potřebovat, právo má zawřit mne, kdy mu to napadne! To je sakramentská osobní jistota.

Články pro které mne winí znáte a wíte, že bych před žádným saudem, ani kamčadalským, nemohl býti pravidelně odsauzen.[1]) Co se onoho osvětlení, říšské koruny a městské rady týče,[2]) wíte beztoho jak wěci stojí: prawím Wám, že nejsem lhář, ale že za to nemohu, když lidé napřed jsau radikální až hrůza a pak se polekají až hrůza!

Ostatně zde teď bude nesmírná šwanda s tau deputací Wídenskou, Trojan bude žalovat Const. Blatt[3]), Wage[4]), Wlastimila[5]) a sedmašedesátníci přijdau do

[1]) Dne 28. srpna 1849 byl Havlíček vojenským soudem na Hradčanech — Praha byla tehda již od 10. máje t. r. v stavu obležení — pro čtyři články v »Národních Novinách« odsouzen na 14 dni k profousovi do wězení, jež musel ihned nastoupiti. Viz »Národní Noviny« čís. 193 z 29. srpna 1849 str. 763. Tamtéž uvedeny články, pro které byl Havlíček odsouzen a na které v tomto listu naráží. Jsou to následující: Článek o Horvátech v čís. 180 dále o založení slovanské university v Krajině v čís. 181, článek o zrušení obleženosti města Prahy v čís. 182 a posléze článek o osvětlení v čís. 183. Jsou to až na stať o universitě v Krajině vesměs články, o nichž se Pinkas v listech svých k Havlíčkovi zmiňuje.

[2]) Viz druhou poznámku k listu dra. Pinkasa k Havlíčkovi z 26. srpna 1849 str. 516 zde!

[3]) »Constitutionelles Blatt aus Böhmen.« List Haasův; redaktorem byl Frant. Klutschak, který byl zároveň redaktorem Bohemie, tehda vlastně listu nepolitického, s níž časopis ten souvisel jako politický její doplněk.

[4]) Viz poznámku s hora.

[5]) »Wlastimil« poučný politický list pro lid, red. Javůrek. Vycházel v Praze r. 1849 nákladem Šťastného 3kráte týdně. Byl to orgán zpátečníků. Viz o něm ostatně poznámku u dopisu předcházejícího.

hrozné brindy. Ostatně to ale této rotě přeju srdečně,[1]) oni toho zasluhují již jen pro ty intriky, které proti Waši osobě ustawičně wymýšlejí: tak nedávno po celém městě se roznášelo, že jste se zastřelil, a to ten samý den, když jsem Waše poslední psaní dostal. Mně tu wěc wyprawovali lidé Kapičkowi[2]), z čeho saudím, že

[1]) »Ostatně zde bude teď nesmírná švanda s tou deputací vídeňskou . .« Narážka ta týká se útoků, které podnikly »Constitutionelles Blatt aus Böhmen,« zejmena ale »Wage« a »Vlastimil« proti dru. Trojanovi, P. Fastrovi, dru. Pinkasovi a j. členům někdejší deputace v březnu a v dubnu 1848 svatováclavským výborem do Vídně k císaři vyslané, obviňujíce je ze zpronevěření peněz sebraných v březnu 1848 přičiněním svatováclavského výboru k všeobecným potřebám vůbec, zvláště pak pro zaopatřování práce. Sbírka ta, k níž hr. Buquoi přispěl částkou 5000 zl. stř., vynesla celkem 33.026 zl. 27 kr. stř., z čehož upotřebeno na výlohy dotčených deputací částka 4385 zl. 42 kr., kterouž vlastně dle usnesení guberniem schváleného měla zaplatiti pražská obec, jež však toho neučinila. Účty oné sbírky byly následkem bouřlivých udalostí r. 1848 a pro liknavost úřadů teprve po půldruhém roce schváleny a uveřejněny dne 28. srpna 1849 v »Pražských Novinách«. Na tom založily zmíněné listy svou utrhačnou výpravu, jejíž vlastním účelem bylo zostuzení české věci. Proto hodlal je, jak píše Havlíček, dr. Trojan pohnati před soud. Zatím však svolal jen účastníky první deputace na 19. a účastníky druhé na 20. září 1849 ke schůzi na staroměstskou radnici. Ke schůzi té podali dr. Ad. Pinkas, hr. Vojtěch Deym (který nebyl v žádné z obou deputací) a bankéř Leopold Laeml písemný návrh daný v Karlových Varech dne 11. září t. r. dle něhož měli členové první i druhé deputace (vyjímaje studenty a Plzeňské) všecky výlohy každé jednotlivé cesty po stejném dílu sami zapraviti. Ale většina účastníků usnesla se na tom, aby věc byla předložena k rozhodnutí městské radě, jak dalece uznává vydání ta za slušná a dobře účtovaná, a chce-li je, dle učiněného již usnesení uhraditi z prostředků obecních. (Viz Jana M. Černého »Boj za právo« str. 671 a násl., kde otištěn též návrh dra. Pinkasa a spol.).

[2]) Kapička (firma jeho zněla Charles Kapiczka), byl tehda a ještě až do konce let padesátých nejrenomovanější friseur v Praze; zvláště u šlechty byl velice oblíben. Officína jeho nalezala se v Červeném domě v Malé Karlové (Jezuitské) ulici.

se to naschwái mezi friseury rozšiřuje, kterým to šlechta do péra dává. Brzy na to zase zde roztrubowali, že Wám ukradli asi 3000 zl. stř. čemu ale také nemohu wěřit pro takowé klepy a authentického jsem ještě nic neslyšel.

Jakau si udělal pan purkmistr ostudu strany posledních wěcí wíte, ukazuje se ale teď, že on po celý čas potaji držel se sedmašedesátníků. Welká punčocha![1])

Psal bych Wám wíce (ale mám takowý humor, že bych každého jen promrzel a proto končím v té naději, že od auterka za týden to jest 11. t. m., kdežto wyjdu z wězení již budu mít radost osobně s Wámi w Praze promluwiti. Já zde také připrawuju článek týkající se Waši osoby, abych objasnil trochu intriky našich pánů dobřesmýšlejících.

S nejhlubší úctou Wašnosti

ponížený služebník

K. Havlíček v. r.
toho času u profausa.

P. S. Ti ch . . si myslí, že nás swým terrorismem zastraší, ale já již widím, jak se system jejich hlouposti sám rozpadne. Oni sami pracují liberální straně do rukou, Milano!!

Někdy r. 1858 neb 1859 vzala jeho sláva smutný a náhlý konec tím, že se rozneslo po Praze, že byl v jakési trafice přistížen při krádeži doutníků, což nadchnulo národního písničkáře Františka Hajsa ku překrásné písničce. Kapička byl odrodilec a sedmašedesátník. (Viz též J. V. Friče »Paměti« I. 105.), kde však mylně věc ta kladena do let čtyřicátých.

[1]) Viz poznámku k předcházejícímu listu Pinkasovu str. 516. zde! Věc ta týká se osvětlení radnice o císařských narozeninách dne 18./8. 1849.

(Na zevnitřní straně: Zlomek pečetě s inicialkou H. B.)

Prag
5. 596.

Sr. Wohlgeboren Herrn
J. U. D. Adolf M. Pinkas
Karlsbad.

Carlsbad 6./9.

Dr. A. M. Pinkas Karlu Havlíčkovi.

Lieber werther Freund,

prawý milý Hawle, wy trpíte jako spasitel Kristus pro swobodu národu českého i německého, a srdečně wám přeju, by protiwníci waši a naši do wěčné hanby odsauzeni byli. Že w tom samém pokojíčku sedíte a snášíte, w kterém i já se synem svým loňského roku skrz mříže na swau zelenau zahradu na Petříně okem žádostivým jsem se díwal, slauží mně nějakým spůsobem přece k potěšení; mohu si myslet, že častěji na mne si vzpomínati budete. [1])

Raduji se tomu, že Trojan Wage a Wlastimila žalovat chce, ale obáwám se, že snad Trojan se sám zastupowat bude a že by si swau dobrau wěc snad sám zkaziti mohl; řečník Trojan práwě není. [2])

Co se mé osobnosti týče, již jsem tomu zwyklý, že lid mojí sprawadliwe politice, mému upřímnému smýšlení nerozumí a wždycky tupícím spůsobem mne odsuzuje, ale čte bezpochyby »Constitutionelles Blatt«; tam píše ňáký anonymus, že jsem aus Gewinnsucht národnost umstülpowal a t. d. [3])

---

[1]) Viz předcházející list Havlíčkův dru. Pinkasovi z 3. září 1849 a 1. i 2. pozn. tam. Str. 519. a 520. zde!

[2]) Viz týž list a pozn. k dotčeným místům na str. 520. a 521. zde!

[3]) Viz týž list. Míněn tu »Constitutionelles Blatt aus Böhmen«, který vycházel od 2. dubna 1848 u Bohumila Haase synů v Praze

Doch ich laſſe ab, Euch mit meiner verfluchten Orthographie zu martern, und hoffe, Ihr werdet den Brief nicht drucken laſſen, wie neulich die Zuſchrift des Collegiums.[1]) Daß Wanka ein ..... ſey, war mir ſchon lange klar; hat er doch die Petition um den Landtag, u. die Beſchwerde wegen des Belagerungsſtandes, die er eigentlich hervorgerufen hat, förmlich escamotirt;[2]) daß aber Jarosch, der als Mitglied des Rechnungs-comités, Jarosch, der dem Comité angehört u. beyde Deputationen mitgemacht, ein ſolcher E... oder gar was Aergeres ſeye, das hätte ich nicht gedacht.[3]) Es iſt ein Jammer mit unſeren Radikalen: ſie bellen wie hungrige Hunde; ein Stück Fleiſch im Rachen macht indes alle ſtill u. ſtumm. Pfui Teufel! muß man hier ausſpucken, um mit Peter Faster[4]) zu reden, welcher bei-

---

vedle Bohemie, která tehda ještě nebyla politickým listem; redaktorem jeho byl red. »Bohemie« Klutschak. List ten stal se pak orgánem utvořivší se »Haasovské Mittelpartheie« a po zavedení absolutismu přijal název »Correspondenzblatt«; záhy potom zanikl.

[1]) Pinkas míní tu onen přípis užšího výboru městského k vicepresidentu Mecsérymu v příčině osvětlení o narozeninách císařových, jehož se dotknul již v dopisu svém z 26. srpna 1849. Viz str. 516. zde a poznámku tamtéž, a naráží na bídnou češtinu této listiny, která zavdala zajisté tehda příčinu k veřejnému posměchu. Pinkas předpokládá tu asi právem, že Havlíček přípis ten zúmyslně otiskl tak, jak mu byl zaslán.

[2]) Viz shodné místo dopisu Pinkasova k Havlíčkovi z 13. srpna 1849 na str. 487. a n. zde a poznámku k němu tamtéž!

[3]) Viz 2. poznámku k listu dra. Pinkasa Havlíčkovi z 13./8. 1849 na počátku, str. 487. zde! Proč se zde Pinkas také na Jaroše tolik rozhorlil, není zcela jasno; jisto jest jen tolik, že se narážka tato a vše ostatní až do konce tohoto odstavce týká výloh březnové a dubnové deputace z r. 1848. Viz příslušnou poznámku k předcházejícímu listu Havlíčkovu k Pinkasovi.

[4]) Petr Fastr nar. 1801 v Domažlicích † 1868 v Břevnově u Prahy. R. 1840 zřídil kavárnu v Královských lázních, kde se scházeli čeští spisovatelé, studující a vlastenci, působil horlivě pro založení české průmyslové školy a při zaražení měšťanské besedy. Později převzal hostinec »U zlaté husy« na Koňském

läufig geſagt, ſeinen Aufſatz vielleicht hatte ungedruckt laſſen können. Dummheiten hat Faſter gemacht, das iſt richtig, aber mehr auch nicht. Faſter hätte in jener Zeit Prag umwenden können wie wir einen Handſchuh u. that es nicht; er iſt ein . . . ., aber eine vom Grund aus ehrliche Haut. Graf Leo Thun iſt gar gerne Arm in Arm mit ihm über die Straße gegangen, u. jezt möchten ſich die Kerle rein waſchen, die ſich damals in elender Furcht verſteckten, während wir unſere Köpfe zu Markt trugen.

Ich hoffe, Ihr werdet ſeinerzeit einen tüchtigen Artikel loslaſſen, der alle die Schufte zu Boden ſchlägt. [1])

Todtgeſchoſſen habe ich mich nicht, [2]) auch wahnſinnig bin ich nicht geworden, wie mir der Öſterreichiſche Correſpondent nachſagt, aber beſtohlen bin ich worden um volle

---

trhu (nynějším Václavském nám.), kde se konaly schůzky svobodomyslných občanů, v nichž r. 1848 v srozumění s Repealem »U zlaté váhy« dán podnět ku veřejné schůzi českého měšťanstva pražského v Lázních Svatováclavských dne 11. března, kterou Fastr zahájil; schůze ta, v niž usnesena památná březnová petice k císaři, byla v Praze počátkem revolučního ruchu r. 1848, a Fastr octl se tím v jeho čele. Fastr byl členem březnové i dubnové deputace do Vídně, zvolen do Svatováclavského a pak do Národního výboru, do první volené městské rady. Po svatodušních udalostech uprchl z Prahy do Domažlic, dostavil se pak dobrovolně k soudu a vězněn až do 18. září 1848 na hradě pražském. Za nastalé reakce ustoupil Fastr úplně z veřejného života, držel po nějaký čas Novoměstskou kavárnu u Myslíků a byl posléze nájemcem pivovaru v Břevnově.

[1]) Patrně zdál se článek »O oučtech sv. Václavského výboru,« který Havlíček uveřejnil v č. 200 »Národních Novin« z 5./9. 1849 str. 791 Pinkasovi příliš krotkým vůči prudkým útokům »Wage« a jiných zpátečnických listů, mírnost tu omlouvá ovšem sám panujícím stavem obležení. — Ostatně vrátil se Havlíček ještě v čísle 220 »Nár. Novin« z 19./9. 1849 str. 843 k této věci, kde v článku pod záhlavím »Záležitost deputačních účtů a německé časopisy« se zastává zvláště Trojana proti »Ostdeutsche Post«. — Jest však patrno, že Havlíčkovi celá tato věc byla nemilou a nechutnou.

[2]) Viz list Havlíčkův k Pinkasovi z 3. září 1849 str. 521. zde!

230 cfl., das hat seine traurige Richtigkeit,[1]) aber gerne trage ich den Verlust, könnte ich damit mir drey Ohrfeigen ankaufen: eine für Kl . . . k, eine für die Wage u. ihre Protectoren, gleichsam eine Collectivohrfeige, u. eine endlich an eine hohe Person.[2])

So lange der Belagerungsstand dauert, bringt mich kein Teufel nach Prag, so viel ist gewiß, ich mag mir nicht das Maul verbrennen, das ich mir schon so oft verbrennt habe; aber das werdet Ihr einsehen, daß wir ohne eine große deutsche Zeitung, die unsere Interessen vertritt, nicht aufkommen gegen das Krebsreiter-Gesindel der prager Blätter. Kommt eine solche Zeitung zu Stand, so will ich mich ihr widmen u. hineinschreiben, so daß dem Jammervolk die Haare ausgehen sollen.[3])

Den Graf Wurmbrand,[4]) der so fleißig in die Wage schreibt, habe ich besonders auf dem Korn, sein H. Bruder hat in Ischl bewiesen, was an dem Gelichter ist,[5]) das vor dem Maerz überall hat scheinen wollen.

---

[1]) Viz týž list ku konci, str. 522. zde! Ovšem scvrklo se famou vyhlášených 3000 zl. na pouhých 230 zl.

[2]) Příčina hněvu Pinkasova na Klučáka, Wage a na onu vznešenou osobnost naznačena v poznámce k listu Havlíčkovu Pinkasovi z 3./9. 1849 str. 521. zde!

[3]) V r. 1850 založil dr. Pinkas skutečně taký německý list, »Union«; redaktorem jehož byl dr. V. Gabler. (Viz úvod k této korrespondenci.) Denník »Union« počal vycházeti dne 27. listopadu; směr jeho byl liberální a mírně federalistický. Dne 20./11. 1850 byl zapovězen.

[4]) Hrabě Vilém Wurmbrand byl r. 1848 činným zejmena v Národním výboru, později přidal se úplně k straně reakcionářské a stál též za listem »Wage«.

[5]) Bratr hr. Wurmbranda byl tehda nejv. dvorní maršálek arcivévody Františka Karla. Udalost, na níž tu Pinkas naráží, jest tato. Před palácem jmenovaného arcivévody v Išlu hrála někdy v srpnu 1849 kapela tamnější národní gardy. Hrabě Wurmbrand ji hru tu zakázal, uživ při tom slov modrokabátnický proletariát. Arcivévoda, zvěděv o tom, přinutil hr. Wurmbranda,

Die heutigen Nar. Now. erwähnen die ständiſche Deputation zum Erzherzog Karl, [1]) doch ſchon früher hatte eine ſtattgefunden; jedesmal wurde ein Extratrain genommen, die Herren Deputirten hatten 10 fl. Diäten, Grafen und Fürſten nahmen ſie. D. Trauerdeputation zählte an 70 Rothröcke, macht pro Tag 700 f.; Extratrain hin u. her macht 1400 f., in Summa 2100 f., und alles wegen eines Begräbniſſes. Das hat das Land zahlen müſſen, ohne zu murren, und heute ſchimpfen d. Lumpen, weil die Bürger redeten, wo der Adel ſich in d. Angſt in die Hoſen verkroch. [2]) Pfui den

---

aby uražené následujícího dne s balkonu paláce veřejně odprosil, načež ihned musel Išl opustiti. »Národní Noviny« čís 195 z 31./8. 1849 str. 774., pod záhlavím »Z Išlu.«

[1]) Míněna tu stavovská deputace do Vídně ku pohřbu arcivévody Karla, který dne 30. dubna 1847 zemřel. Narážka ta nalézá se v shora již citovaném článku »Národních Novin« čís. 200 z 5./9. 1849 str. 791, »O oučtech sv. Václavského výboru.«

[2]) Narážka na útoky proti členům deputací výboru sv.-Václavského v březnu a dubnu 1848. Viz poznámku k listu Havlíčkovu dru. Pinkasovi z 3. září 1849 na str. 521. zde! Hlavní a nejprudší útok vedla »Wage«, vlastně skrývající se za ni sedmašedesátníci a šlechtici. V čísle 7. z 7./7. 1849 str. 32. žádá za složení účtů o »známých 33.000 zl. stř.«, na totéž naléhá v čís. 49. z 26./8. 1849 str. 300. V čísle 52. z 30./8. t. r. str. 321 přináší po uveřejnění výkazu účetního v »Pražských Novinách« dne 28./8, jedovatý článek »Erste Beleuchtung der Rechnung über die 33.026 fl. 27 kr., v němž zejména doráží na Fastra a Trojana, viníc je přímo z nepoctivosti a z malversace. Vytýká, že deputace neměla práva užiti peněz sebraných na podporu nuzných k svým účelům, a shledává upotřebenou k tomu částku 5293 zl. 23 kr. přemrštěnou a neodůvodněnou. V čís. 53. z 31./8 1849 str. 324 oznamuje, že byl Trojan zemským výborem, vyloučen z přísednictví v této korporaci, dokud se neospravedlní z defraudace chudinských peněz. Bylo by zbytečno citovati všecky útoky tohoto listu objevující se v něm soustavně a nepřetržitě až téměř do konce první polovice měsíce září a sluší jen ještě dodati, že list ten trvá na tom, že hrabě Buquoi prohlásil, že oněch 5000 zl., jež dal sv.-Václavskému výboru, věnoval jen na výpomoc nouzí stíženému obyvatelstvu a nikoli k všeobecným

Komödianten! sie verdienen nur Schimpf u. Verachtung, u. noch jezt versteken sie sich hinter Lumpen wie Lederer [1]) u. stecken hinter den Coulissen. Gott gnade dem Volk in einem künftigen Landtag; sie werden Dinge zu hören kriegen, die ihnen die Eselshaut werden schauern machen.

Schafft uns nur um Gotteswillen einen tüchtigen Bürgermeister seiner Zeit, der sich nicht wieder dem Praesidium [2]) verkauft, wie ..... Wanka, sein Vater muß nur Hefenbier getrunken haben, sonst hätte er .....

Schreibt bald Eurem treuen Freunde

Podmostsky.

6. September 849.

Daß mir jemand Gewinnsucht wird vorwerfen wollen und können, hatte ich für unmöglich gehalten. Der hohe Adel hat mir seine Vertretung gekündigt, Amtsanerbietungen habe ich ausgeschlagen, schimpfen muß ich mich lassen u. verleumden auch; in der That, da gehört ein Patriotismus von Gummielasticum dazu, um dennoch nicht zu platzen; aber ich platze nicht u. will beweisen, was politische Ehrlichkeit ist.

Překlad německého textu dopisu, následujícího po českém úvodu.

Milý, vážený příteli!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Ale upouštím od toho trápiti Vás svým zatraceným pravopisem, a doufám, že nedáte ten list otisknouti jako ondy přípis sboru.

účelům, a že tedy výbor nebyl oprávněn jich užiti ku hrazení útrat deputací.

[1]) Redaktor »Wage.«

[2]) Míněno tu presidium gubernia.

Že jest Vanka . . . . . , bylo mi již dávno zřejmo; vždyť přece přímo eskamotoval petici o sněm a stížnost pro stav obležení, ke které vlastně sám dal podnět; ale nebyl bych myslil, že Jaroš, jenž jako člen účtovacího výboru, Jaroš, který k výboru náleží a obou deputací se súčastnil, jest takový o . . ., nebo snad ještě něco horšího. Je to bída s našimi radikály: štěkají jako hladoví psi; kousek masa v tlamě však učiní všecky tichými a němými. Fuj! třeba si tu odplivnouti, abych mluvil s Petrem Fastrem, který, mimochodem budiž řečeno, svůj článek snad mohl nechat neotištěný. Fastr dělal hlouposti, to jest pravda, ale také nic více. Fastr mohl za oné doby Prahu obrátiti jako rukavici, a neučinil toho; on jest . . . . . , ale poctivec od kosti. Hrabě Lev Thun velmi rád se vodíval s ním pod paží po ulici, a teď by se ti chlapi rádi omyli, kteří se tehda v bídném strachu skrývali, kdy jsme my dávali v šanc své hlavy. Doufám, že napíšete někdy řádný článek, který všecky ty padouchy porazí.

Nezastřelil jsem se a také jsem se nezbláznil, jak o mně povídá „Der Öſterreichiſche Correſpondent", ale byl jsem okraden o celých 230 zl., to jest smutná pravda; rád bych však snášel tu ztrátu, kdybych si mohl za to koupiti tři facky! jednu pro Kl . . . . ka, jednu pro »Wage« a její protektory, jakousi to společenskou facku, a konečně jednu pro jakousi vysokou osobu.

Dokud bude trvati stav obležení, nedostane mne do Prahy ani čert, toť jisto; nechci si spáliti hubu, kterou jsem si již tak často spálil; ale to nahlédnete, že bez velkého německého listu, který by hájil naše zájmy, nepořídíme nic proti té zpátečnické chátře pražských listů; dojde-li na takový list, oddám se mu a budu tam psáti, že té bídné chátře slezou vlasy.

Hraběte Wurmbranda, který píše tak pilně do »Wage«, mám zvláště na mušce, jeho p. bratr dokázal

v Išlu, co po té spřeži, která před březnem chtěla všude zářiti.

Dnešní »Národní Noviny« zmiňují se o stavovské deputaci k arcivévodovi Karlovi, ale již dříve byla vypravena taková deputace; pokaždé najat zvláštní vlak, a páni deputovaní měli desítizlatové diéty; hrabata i knížata je brali. V smuteční deputaci bylo kolem sedmdesáti červenokabátníků, to činí denně 700 zl.; zvláštní vlak sem a tam 1400 zl., celkem 2100 zl., a to vše k vůli pohřbu. To musela platiti země, aniž mukla, a dnes láteří ti lumpové, protože mluvili měšťané, když zalezla šlechta strachy do kalhot. Fuj, hanba těm komediantům! zasluhují jen hanu a opovržení, a ještě nyní skrývají se za l . . . y, jako Lederera a vězí za kulisami. Bůh buď milostiv té luze na budoucím sněmu; uslyší věci, z nichž jim půjde mráz po oslí kůži.

Opatřte nám jen svého času pro Bůh, řádného purkmistra, který by se neprodal zas praesidiu, jako Vanka, jeho otec píval asi jen patoky, jinak nebyl by . . . . . .

Pište brzo Svému věrnému příteli

Podmostskému.

6. září 1849.

Pokládal jsem za nemožné, že mi někdo bude vytýkati ziskuchtivost. Vysoká šlechta vypověděla mně zastupování, odmítl jsem nabízené mi úřady, musím trpěti, že mi nadávají, a též, že mne pomlouvají; k tomu patří vlastenectví pružné jako gummielastikum, aby nepuklo; ale já nepuknu a dokáži, co jest politická poctivost.

Týž témuž.

Lieber Freund!

Die Nár. Now. von geſtern bringen die Geſchichte von dem angeblichen Protokolle bey Czartoryjski, welches Rieger gewaltig compromittirt; ſie bringen die Geſchichte ob. Citat ob. Correspondentien, aber ohne Comentar, u. ich dächte, dieſes ſeye nothwendig, um Riegers Ehre zu retten u. die Consequenz ſeiner Politik, welche die Oſtdeutſche Poſt heute ſchon angreift. [1])

[1]) Zprávu, na níž tu Pinkas naráží, přinesly »Národní Noviny« v čís. 203 z 8. září 1849 str. 803. Jest to pouhá reprodukce z vídeňského listu »Der Österreichische Correspondent«, který uveřejnil protokol, jenž prý byl nalezen u polského emissara Czaplického, dne 22. července 1849 ve Vratislavi zatknutého. Protokol ten byl prý sepsán při schůzi konané dne 18. května t. r. v Paříži u knížete Adama Czartoryského, jíž se súčastnili hrabě Ladislav Teleki, vyslanec revoluční vlády uherské a francouzské republiky. R. Szarvady, jeho tajemník, František Pulszky, uherský jednatel v Anglii a dr. Rieger, bývalý poslanec na říšském sněmu. Na schůzi té prý dle toho protokolu usneseno, svrhnouti dynastii Habsburskou a utvořiti z Rakouska federativní stát; iniciativa měla vyjíti z Uher, slovanské národnosti, zejména Čechové, za něž jednal Rieger, měly se připojiti.

»Národní Noviny« otiskly ovšem protokol ten bez poznámky, ak Pinkas Havlíčkovi vytýká, ale již následujícího dne v čísle 204. z 9./9. t. r. str. 807 uveřejnil Havlíček v čele listu článek, v němž vyslovil své pochybnosti o pravosti tohoto protokolu, jakož i pevné očekávání, že Rieger sám věc tu objasní. V čísle 213. »Národních Novin« z 18./9. 1849 str. 839 otištěn překlad článku »Journal des Débats«, v němž patrně se strany knížete Adama Czartoryského — zpráva o oné schůzi a v protokolu se vyvrací; načež číslo 216 téhož listu z 21./9. t. r. str. 851 přináší překlad dementi Riegrova daného v Paříži dne 14./9. a uveřejněného v právě jmenovaném francouzském listu, v němž týž onen protokol prohlašuje za podvržený a oznamuje, že se dostaví rakouským soudům, jakmile budou zevedeny poroty.

Hned na to uveřejnily »Národní Noviny« v čís. 218 z 23./9. t. r. str. 859. překlad osvědčení, jež Rieger dne 15. září poslal do

Rieger hat mir ſchon am 18. Auguſt geſchrieben, er läſe in franzöſiſchen Blättern die Geſchichte von einem ſolchen

»Österr. Korrespondenta« a v němž uvádí, že se sice setkal s hr. Telekim a s Pulszkym u knížete Adama Czartoryského, že tam však s nimi jen vedl dosti prudkou rozprávku o politických a národních záležitostech v Rakousku, zejména o zemích uherských, při čemž vyslovil každý své v mnohém rozdílné náhledy. Usnesení že se žádné nestalo, že nebyl sepsán též žádný protokol, a že celá konversace neměla vůbec rázu officielního a že on (Rieger) nevešel a nemohl vejíti v žádné závazky. Ku konci prohlašuje, že jest ochoten dostaviti se před rakouský soud porotní. — V čísle 219. »Nár. Novin« z 24./9 t. r. str. 863. čteme pak osvědčení dra. Gablera, v němž týž se nabízí ku svědectví, že dotčený protokol jest nepravý. Konečně hájí Riegra Havlíček v 220. čísle svého listu z 25./9 t. r. str. 863. proti útokům Lloydu v této věci.

Dodáme li ještě, že v »Nár. Novinách« čís. 223. z 28./9. str. 877. reprodukován článek Kurandovy »Ostdeutsche Post« polemisující proti vývodům Lloydu, vyznívající v ten smysl, že se na základě onoho protokolu proti Riegrovi nedá nic dělati, a že by teprve soudy musely dokázati, že se taká schůze konala a ono usnesení při ní učinilo, jest tím materiál o věci té, pokud se nalézá v »Národních Novinách« vyčerpán.

Jen k vůli úplnosti budiž ještě poznamenáno, že také Pulszky dopsal dne 28. září 1849 z Londýna do »Kölnische Zeitung«, že nebylo žádné schůze, že se také nesepsal žádný protokol a že to, co v novinách o tam bylo uvedeno, nesrovnává se se skuteč ností. Viz překlad tohoto osvědčení v »Národních Novinách« čís. 231. z 6. října 1849 str. 907.

Tak skončila tato výprava proti Riegrovi, která nadělala tolik hluku ve všech evropských časopisech, a která, jak se zdá, byla vládou nastrojena, aby Rieger mohl býti zbaven volebního práva. (Viz 2. poznámku k listu dra. Pinkasa Havlíčkovi z 13. srpna 1849 str. 484 zde.) Nejlepším však důkazem, že za celou tou věcí nic nevězelo jest, že Rieger, (který se vydal na cesty dne 18./9. 1849) mohl se vrátiti ku konci roku 1850 do Rakouska, aniž by úřady na něm žádaly, by se z něčeho zodpovídal.

Viz též Jana M. Černého »Boj za právo« str. 674. a násl.

O osobnostech při tom súčastněných budiž uvedeno: Kníže Adam Jerzy Czartoryski nar. 1770 † 1861 hrál v polských dějinách první polovice 19. století vynikající úlohu. Za Alexandra I.

Protokoll, u. doch ſeye er nur einmal bey Czartoryjski geweſen, habe dort mit Pulszky und Teleky gezankt bis aufs Raufen, ihnen den 14. April [1]) bitter vorgeworfen u. ſeine Anſicht, die er ſchon anderwärts geltend gemacht, feſt vertheidigt. Die ganze Geſchichte war ein Geſpräch beym Thee; von einem Protokoll war gar keine Rede, um ſo weniger alſo vom Unterſchreiben irgend eines Aktenſtückes. Auf das alles gab mir Rieger ſein Ehrenwort; auch hat er

byl ruským ministrem zahraničných věcí a snažil se získati Polsku neodvislost pod ruským velkoknížetem.

Po kongresu Vídeňském, kde podal návrh na konstitučn zřízení Polska jmenován vojvodou a členem administrativní komisse, z níž ale po nějakém čase odstoupil. Za povstání r. 1830 byl předsedou prozatímní vlády; po přemožení téhož pak se zdržoval v Paříži, kde byl hlavou bílé (aristokratické) strany od níž r. 1838 zvolen i za polského krále. Jeho přičiněním zřízena při College de France stolice slovanských literatur, na níž povolán Mickiewicz.

Hrabě Ladislav Teleky, který již před březnem 1848 náležel k opposiční, liberální straně ve sněmovně magnátů, vyslán r. 1849 do Paříže, by u francouzské republiky zastupoval uherské zájmy. Po přemožení uherské revoluce odsouzen in contumacia k smrti a žil pak v Paříži a Genevě. R. 1860 byl v Drážďanech zatčen a vydán Rakousku, ale amnestován. R. 1861 zvolen poslancem do uherského sněmu, kde se přidal k levici. Dne 8./5 1861 se zastřelil.

Ferenc Aurel Pulszky (nar. 1814) byl od r. 1837 členem uherské akademie, ve sněmu náležel k liberální opposici. Byl nepřítelem Slováků; jeho list hr. Lvu Thunovi zavdal tomuto příčinu k vydání brožurky »Über die Stellung der Slovaken in Ungarn (1843) R. 1848 stal se uherským státním podsekretářem ve Vídni, v říjnu však propuštěn. Uprchl po té do Uher, pak odebral se do Němec, do Paříže a konečně do Londýna, aby tam zjednal pro Uhry podporu. R. 1852 odsouzen byl in contumacia k smrti. R. 1861 odebral se do Turina a zvolen do uherského sněmu, ale vláda nedovolila, by se vrátil do Uher.

[1]) Dne 14. dubna 1849 prohlásil Debrecinský sněm k návrhu Košutovu neodvislost Uher a usnesl se, aby rod Habsbursko-Lotrinský zbaven byl trůnu, zároveň jmenoval Košuta až do ustanovení budoucí vládní formy praesidentem.

seitdem, eben weil er sich habe hinreißen lassen, nie wieder mit Czartoryjski, mit Pulszky oder Teleky gesprochen.

Man sieht, daß die perfiden Polen den Rieger absichtlich in einem Aktenstücke figuriren lassen, um die Leute glauben zu machen, d. Čechen hätten die Politik, welche ein Österreich haben will, geändert; um glauben zu machen, die Čechen seyen insurrektionssüchtig u. aufstandslustig, um sie glauben zu machen, hinter Rieger stehe das Volk.

Daß das alles aber nicht wahr ist, das wissen Sie, lieber Freund, so gut als ich; wir kennen Rieger besser als seine Feinde u. wissen, daß er consequent das Interesse seiner Nation anstrebt und nie mit Polen u. Magyaren was gemein haben will noch wollte. Ich glaube, die Zeitung ist es der Ehre Riegers, die Ehre des ehemaligen Reichstagsdeputirten schuldig, hier eine Ehrenerklärung zu geben, denn das werden die Journale nicht wenig ausbeuten u. sich bemühen, den edlen Rieger zu ruiniren.

Ihm hat da die Eitelkeit einen bösen Streich gespielt; er scheint sich zugetraut haben, die Polen u. Magyaren durch seine Beredsamkeit von der Dummheit ihrer Politik zu überzeugen. Er bedachte nicht, daß mit diesen Leuten gar nichts zu machen ist; sie rennen stets mit dem Kopf an die Wand, mir ist es traurig, daß der edle Sohn der Freyheit durch solches Volk stets zu Schanden gebracht wird.

Treu

Podmostsky.

9. Septb. 849.

NB. Die unfruchtbare Deputation der böhmischen Stände im May 1845 hat dem Lande 10.000 f gekostet, u. kein Hahn hat darüber gekrähet, [1]) u. jezt krähen sie

[1]) Míněna tu deputace stavů vypravená v květnu 1845 do Vídně, by pozvala císaře Ferdinanda do Prahy k otevření dráhy pražsko-vídeňské. Deputace ta měla zároveň císaři předložiti stavovské stížnosti a naléhati na uznání práv stavovských. Následkem toho započaly ve Vídni konference této deputace s de-

über die Märzdeputation, daß uns alle der Teufel holen möchte. [1])

Překlad:

Milý příteli!

Včerejší »Národní Noviny« přinášejí příběh o domnělém protokolu u Czartoryjského, který Riegra značně kompromituje; ony přinášejí tu historku, neb citát, neb dopisy, ale bez komentáře, a já bych myslil, že tohoto třeba, aby se zachránila Riegrova čest a důslednost jeho politiky, na které »Ostdeutsche Post« dnes již útočí.

Rieger psal mi již 18. srpna, že čte ve francouzských listech vypravování o takovém protokolu, a že byl přece jen jednou u Czartoryjského, že se tam pohádal s Pulszkim a s Telekim až na pěstě, že jim trpce vytýkal 14. duben a že pevně hájil svůj náhled, který již jinde uvedl a t. d. Celá ta věc byla rozmluva při čaji o nějakém protokolu nebylo ani řeči, tím méně tedy o podpisu nějaké listiny. Vše to zaručil mi Rieger svým čestným slovem; také od té doby, právě proto že se dal tak uchvátiti, nemluvil ani s Czartoryjským ani s Pulszkim, ani s Telekim.

---

legovanou dvorskou kanceláři, ale neměly pro stavy žádoucího úspěchu. Diference mezi českým sněmem a vládou, již od r. 1835 se vlekoucí, jež vedly r. 1848 i k odstoupení nejvyššího purkrabího hr. Chotka, nebyly tím uklizeny. Viz o tom dra. Jana Kryštůfka »Dějiny nové doby.« D. II. str. 68. Pinkasovi byly tyto až do března 1848 úzkostlivě tajené, ba i pak málo známé věci dobře povědomy. (Viz úvod k této korrespondenci str. 475 zde!)

[1]) Viz list Havlíčkův k Pinkasovi z 3./9. 1849 a 4. pozn. k němu str. 521 zde! Tak list Pinkasův k Havlíčkovi z 6./9. t. r. a pozn. k němu na str. 527 zde!

Patrno, že perfidní Poláci dávají zúmyslně Riegrovi figurovati v listině, aby namluvili lidem, že Češi změnili politiku, jež chce míti Rakousko; aby jim namluvili, že Češi baží po vzpouře a povstání, aby jim namluvili, že za Riegrem stojí národ.

Ale, že vše to jest nepravdivé, víte, milý příteli, tak dobře jako já; my známe Riegra lépe než jeho nepřátelé a víme, že domáhá se důsledně zájmů svého národa, a že nikdy nechce, aniž chtěl míti čeho s Poláky a Maďary. Myslím, že Noviny jsou povinny Riegrově cti, cti bývalého poslance říšského sněmu, zde dáti zadostiučinění; neboť listy vykořistí to nemálo a budou se namáhati, aby šlechetného Riegra zničily.

Ješitnost vyvedla mu tu ošklivý kousek; zdá se, že si troufal přesvědčiti Poláky a Maďary svou výmluvností o hlouposti jejich politiky. On neuvážil, že s těmi lidmi nelze ničeho počíti; ti chtí vždy hlavou proraziti zeď, rmoutí mne to, že ušlechtilý syn svobody takovou čeládkou vždy bývá přiveden ve zkázu.

Věrně

Podmostský.

9. září 1849.

NB. Jalová deputace českých stavů v květnu 1845 stála zemi 10.000 zl., a ani kohout po tom nezakokrhal, a nyní kokrhají o březnové deputaci, že by nás vzal všecky čert.

Týž témuž.

Mein werther Freund!

Wenn Sie mir in die Bruſt ſehen könnten, Sie würden mich innig beklagen, denn meine Stimmung iſt eine wahrhaft entſetzliche; die Infamien, welche man nach mir u. uns allen

ſchleudert,[1]) das Jämmerliche unſerer Verhältniſſe, der Familienverluſt, der uns traf, das alles zuſammen hat ſo auf mich eingewirkt, daß ich wahrlich mich nicht wundern dürfte, wenn die Gerüchte, die man über mein Ende antizipirt hat, zu Wahrheit würden.[2]) Ich denke daran, mein Haus zu verkaufen und mich irgendwo in die Einſamkeit zu verkriechen; vielleicht wird man dann doch aufhören, mich zu verläumden. U. dazu kommt noch, daß ich meinem Grimme über das elende Volk in keiner Weiſe Luft machen kann; in der That, es platzet mir noch das Herz. Und Sie, liber Freund, erfriſchen mich nicht einmal mit einem Briefe der allein mir vielleicht etwas Muth einfließen könnte; das iſt in der That grauſam, u. ich hoffe, Sie werden Mitleid mit mir haben.

Ich fürchte, es wird heute bey der Verſammlung der Märzdeputationsglieder[3]) etwas beſchloſſen worden ſeyn, womit man die Leute ins Geſicht ſchlagen könnte; was iſt doch der alte Buquoi[4]) für ein .....! Doch das wußte ich von allem Anfang. Aber tief beklagenswerth iſt, daß man es ſo weit hat kommen laſſen; den Wanka könnte ich geradezu zerreißen, ſo grimmig macht mich ſeine Jämerlichkeit.

Ich fürchte, das iſt eine Wunde, an der wir uns alle noch verbluten, wenn der Belagerungsſtand noch lange währt, wozu es allen Anſchein hat.

[1]) Míněny tu útoky »Wage« a »Vlastimila« v příčině účtů sv. Václavské deputace.

[2]) Viz o tom list Havlíčkův k Pinkasovi z 3./9. 1849 str. 521 a list Pinkasův k Havlíčkovi z 6./9. t. r. str. 525 a 526 zde!

[3]) Mněná tu schůze členů první sv. Václavské deputace, již Trojan svolal na 19. září 1849. Viz o návrhu, který k ní učinil Pinkas s bankéřem Lämmlem a o její výsledku 1. poznámku k listu Havlíčkovu z 3./9. 1849 str. 521 zde!

[4]) Míněn tu hr. Jiří Buquoi; Pinkas naráží tu na to, že týž snad zastrašen všeobecnou vřavou nepotvrdil určitě, že oněch 5000 zl. věnoval sv. Václavskému výboru k všeobecným účelům, čímž ovšem velice stížil členům této deputace obranu proti útokům na ně činěným.

Was hören Sie darüber?

Werden Sie Ihre Artikel in authentiſcher Überſetzung dem Miniſter nicht vorlegen, damit er ſtaune über die Willkür, mit welcher ſein Rundſchreiben ausgeleget wird? [1])

Bemerkenswerth iſt es, daß die Deutſche Zeitung aus Böhmen die Deputationsſäuerey mit keiner Sylbe erwähnt hat; ich denke, dies iſt vernünftige Taktik u. Haltung; ſie verdiente Anerkennung in Ihrer Zeitung. So bahnt ſich ein Verſtändniß für den Landtag an, u. dieſes iſt nothwendig, ſoll nicht alles zu Grunde gehen.

Über Rieger wird Ihnen Palacký mitgetheilt haben, wie ſehr man ihm unrecht thut; doch ich fürchte, gewiſſe incurable Leute laſſen ſich nicht überzeugen.

Wenn Sie H. Dr. Brauner ſprechen, ſo bitte ich Sie, ihm zu ſagen, daß ich ihn erſuche, dem Archivar Jelen, [2]) falls er ihm ſchreibt, zu ſagen, daß ich von hier zweymal an denſelben geſchrieben u. ihn um eine Auskunft gebeten habe, Jelen aber hat mich keiner Antwort gewürdigt; wahr-

---

[1]) Pinkas míní tu patrně články, pro které byl Havlíček vojenským soudem odsouzen do vězení. (Viz 1. pozn. k listu Havlíčkovu dru. Pinkasovi z 3./9. 1849 str. 520 zde!) — Dále týž naráží tu na okružník ministra vnitra Bacha zeměsprávcům z 15./8 1849. Viz »Národní Noviny« čís. 183 z 19./8. 1849 str. 725. List ten otištěn též J. M. Černého »Boj za právo« str. 657. V okružníku tom dával Bach zeměsprávcům a úřadům vůbec na pohled dosti liberální instrukci, jak se v úřadě svém vůči obyvatelstvu, zejména ale též proti veřejnému tisku chovati mají.

[2]) Alois Jelen, hudební skladatel český nar. 1801 ve Světlé n./S. † r. 1857 ve Chvalech. Jelen byl od svého 9. roku choralistou u Č. Maška, ředitele kůru sv. Mikulášského. Vystudovav gymnasium a filosofii, stal se registratorem při gubernialním archivu v Praze. R. 1840 súčastnil se založení Žofinské akademie a byl jejím prvním ředitelem. Složiv r. 1844 tuto hodnost, zvolen r. 1848 říšským poslancem a stal se po rozehnání říšského sněmu archivářem v ministerstvu vnitra ve Vídni. Jeho skladby, zejména písně a sbory byly své doby velice populární a ještě dosud se těší jisté oblibě. Vystupoval též jako ochotník v operních představeních českých.

ſcheinlich weiß er beſſer als wir, daß Briefe aufgemacht werden, und nimmt Anſtand, einem unſchuldigen Verdächtigen wie ich zu ſchreiben. Das gibt mir ſo ziemlich den Maßſtab, um zu ermeſſen, wie tief man bloß durch conſequente Ehrlichkeit bey aller Moderation der Anſicht ſinken kann, ſobald die Unehrlichkeit u. die Ultrarichtung der anderen Seite gehörig zunimmt. Nur auf dem Kirchhof finde ich Frieden, Freyheit u. Brüderlichkeit, u. dorthin iſt wohl mein Weg kein weiter mehr.

Mit Gott Ihr

Pinkas.

19. Septb. 849.

Herrn

Karl Hawlíček,
Redakteur der národní nowiny

Prag.

Překlad:

Vážený příteli!

Kdybyste mi mohl viděti do srdce, želel byste mne srdečně, neboť má nálada jest skutečně hrozná; hanebnosti, kterými házejí po mně a po nás všech, bídnost našich poměrů, ztráta v rodině, jež nás zasáhla, to vše pospolu na mne tak účinkovalo, že bych se věru nedivil, kdyby se staly pravdou pověsti, které předčasně byly hlásány o mém skonu. Pomýšlím na to prodati svůj dům a zalézti někam v samotu, pak snad přece přestanou mne pomlouvati. A k tomu druží se ještě, že nikterak nemohu odlehčiti vzteku svému na tu mizernou čeládku; věru že mi ještě pukne srdce. A Vy, milý příteli, neosvěžujete mne ani listem, který by mně jedině snad mohl dodati trochu mysli; to jest v skutku kruté, a doufám, že budete míti se mnou útrpnost.

Obávám se, že bude dnes při schůzi členů březnové deputace opět něco usneseno, čím by lidé se nabaňkovali; jaký l . . . jest přece ten starý B . . . . .l Než to věděl jsem hned z počátku. Ale hluboce třeba želeti, že připuštěno, aby došlo až na to. Vanku bych přímo roztrhal, tak mne rozvztekluje jeho ubohost.

Obávám se, že to rána, z které všickni vykrvácíme, potrvá-li stav obležení ještě dlouho, jak se podle všeho podobá Co slyšíte o tom?

Nepředložíte ministrovi své články v authentickém překladu, aby se podivil té libovůli, s jakou se vykládá jeho okružník?

Pozoruhodno jest, že »Deutsche Zeitung aus Böhmen« se nezmínila ani slovem o tom deputačním svinstvu; myslím, že je to rozumná taktika a jednání; zasloužila by uznání ve Vašich novinách. Tak se připraví dorozumění pro zemský sněm, a toho jest třeba, nemá-li býti po všem veta.

O Riegrovi Vám asi pověděl Palacký, jak velice se mu ubližuje; než obávám se, že někteří nenapravitelní lidé nedají se přesvědčiti.

Budete-li mluviti s drem Braunerem, prosím Vás, byste mu řekl, že ho žádám, by řekl archiváři Jelenovi, bude-li mu psáti, že jsem mu odtud dvakráte psal a jej prosil o jakousi zprávu, Jelen však mne neuznal za hodna odpovědi; ví bezpochyby lépe než my, že dopisy se otvírají, a rozpakuje se psáti nevinnému podezřelci, jakým jsem já. To mně tak asi poskytuje měřítko, abych posoudil, jak hluboko lze poklesnouti pouze důslednou poctivostí při vší umírněnosti náhledu, jakmile nepoctivost a přemrštěnost druhé strany s dostatek vzrůstá. Jen na hřbitově naleznu mír, svobodu a bratrství, a tam není cesta má již asi daleká.

S Bohem Váš

Pinkas.

19. září 1849.

Panu

Karlu Havlíčkovi,
redaktoru »Národních Novin«

v Praze.

Týž témuž.

Mein lieber Freund!

Muß ich auch allmählig darauf verzichten, von Ihnen mit einem Briefchen erfreut zu werden, so will ich doch mir das Vergnügen drum nicht versagen, Ihnen zu schreiben, um Ihnen zu sagen, wie hoch erfreut ich war durch Ihren Artikel contra Lloyd in Sachen Rieger.[1]) Ich sandte ihm den Ausschnitt sogleich, damit er sich daran labe in seiner so ganz unverschuldeten Trübsal; ich hoffe, Palacký wird in Wien das seinige thun, den bösen Nebel der Verläumdung, die über Rieger verbreitet wurde, durch den frischen Wind festen Manneswortes zu vernichten. Wäre es mir auch so leicht, den Gifthauch der Deputationsrechnung, welcher uns alle vergiftet, unschädlich zu machen. Die Ostdeutsche Post brachte einen Bericht, welcher im diplomatischen Wege in dieser Richtung zu wirken bestimt scheint; doch damit ist im Grunde nichts gethan, so lange wir nicht gezahlt haben, so lange es nicht vorliegt, daß wir im Grunde nicht schuldig waren zu zahlen, daß wir aber zahlen wollen. Diese Richtung hatte mein, Laemels und Deyms Antrag, ich bedauere, daß er nicht angenommen worden ist.[2]) Laeml schrieb, Sie hätten zugesagt, die Veröffentlichung unseres Antrages in einer von uns beantragten u. solchen Weise zu veranlassen, daß es nicht den Anschein habe, als wollten wir drey uns

[1]) Míněn tu již svrchu dotčený článek Havlíčkův v »Národních Novinách« čís. 220 z 25./9. 1849. str. 865.

[2]) Viz o tom 1. poznámku k listu Pinkasovu Havlíčkovi z 9./9. 1849 str. 531 a násl. zde!

bloß weißbrennen; von Tag zu Tag erwarte ich den Vollzug dieser Zusage, doch bisher vergebens. Ich bitte Sie dringend darum, denn man scheint mich von einer gewissen Seite her absichtlich für compromittirt u. einer Schmutzerey verdächtig halten u. gelten lassen zu wollen, um sich an mir für verschiedenes rächen zu können. — [1]) H. Gf. Ervin u. Hugo Nostitz haben mir seither die Anwaltschaft in etwas impertinenter Weise gekündet. Die Kündung selbst ärgert mich nicht, aber die Art derselben; kurz ich bitte Sie, waschen Sie mich rein.

Was sagen Sie zu dem Lloyd, der die Octroyrte geändert haben will in Puncto des Oberhauses? die Herrn Aristokraten scheinen zu merken, daß sie in unserem Landtage möglicherweise vielfältig durchfallen könnten; dagegen merken sie quoque, daß sie auf die Gemeinden am Lande großen Einfluß werden üben können, u. da sprechen die Schufte jezt von den Rechten des Volkes, welche erweitert werden sollen. Ich hoffe u. weiß im Voraus, die Nár. Now. werden das dem Lloyd nicht schuldig bleiben, da läßt sich ein Artikelchen machen, wenn man nicht belagert ist, der dem Lloyd die Gänsehaut fertig machen soll. [2])

Rieger schrieb mir gestern, d. i. den 21. Septb., er ist, seit er alle Schritte gethan, ganz ruhig und hüllt sich in das Gewand seiner uns allen unzweifelhaften Unschuld; ich hoffe, sobald der Belagerungsstand aufgehoben seyn wird, kann er ohne Anstand heimkehren, um mit uns den schändlichen Verleumdungen entgegenzutreten, mit welchen man uns überhäuft. Haben Sie die Demokratie von Likawetz

[1]) Návrh Pinkasův a Lämmlův uveřejnil Havlíček v »Národních listech« čís. 227. z 2. října 1849 str. 891.

[2]) Článek takový Havlíček skutečně napsal a uveřejnil jej pod záhlavím: »Lloyd chce, aby se změnila oktroyovaná« v »Národních Novinách« čís. 227. z 2. října 1849 str. 891. Článek ten jest bez chiffry. Jest napsán zcela ve smyslu vývodů Pinkasových. Jiný článek o této věci, pod chiffrou K. otištěn v »Národních Novinách« čís. 228. z 3. října 1849 str. 895.

ſchon geleſen? Ein herrliches Werk, das im Intereſſe des geſunden Menſchenverſtandes, im Intereſſe der Juriſten-facultät confiscirt werden ſollte. Es muß ſchlecht um eine Parthey ſtehen, die ſich eines ſolchen Paladins nicht ſchämt; das Buch verdiente eine Kritik, zu welcher die Feder in Schwefelſäure ſtatt in Tinte zu tauchen wäre. [1])

Treu Euer treuer

Adolf Podmostsky.

28. Septbr. 849.

Herrn
Karl Hawlicek
Redakteur der Národní Nowíny
Prag.

Překlad:

Milý příteli!

Třeba že se pomalu vzdávám naděje, že mne potěšíte nějakým psaníčkem, neodpírám si přece potěšení, Vám psáti, abych Vám řekl, jak velice byl jsem potěšen Vaším článkem proti »Lloydu« ve věci Riegrově Poslal jsem mu ihned výstřižek, by se jím osvěžil v nezaviněné své svízeli; doufám, že Palacký se přičiní ve Vídni, aby zničil svěžím větrem pevného mužného slova škodlivou mlhu pomluvy, jež o Riegrovi byla rozšířena.

Kéž by mně též bylo tak snadno učiniti neškodným jedovatý dech deputačního účtu, který nás všecky

---

[1]) Pražský advokát a přívrženec německé zpátečnické strany Dr. August Likawetz-Oberhauser vydal tehda u Fr. Ehrlicha v Praze brožurku »Die Demokratie in Österreich«. Pinkas míní zde patrně tuto knížku, o které »Wage« v čís. 64. z 13./9. 1849 str. 387. přináší pochvalný referát od Heinricha (t. j. od Dr. K. H. Fischera.)

otravuje. »Ostdeutsche Post« přinesla zprávu, která, jak se zdá, má v tomto směru působiti diplomatickou cestou; ale tím vlastně není nic učiněno, dokud jsme nezaplatili, dokud není prokázáno, že jsme vlastně nebyli povinni platiti, ale že platiti chceme. Tím směrem nesl se můj, Laemlův a Deymův návrh, lituji, že nebyl přijat. Laemel psal, že jste slíbil uveřejniti náš návrh způsobem námi navrženým a to tak, aby se nezdálo, jakobychom my tři se chtěli jen očistiti; den ode dne očekávám splnění tohoto slibu, ale dosud marně. Prosím Vás o to naléhavě, neboť zdá se, že s jisté strany chtí schválně, abych byl pokládán a platil za kompromitovaného a ze špinavosti podezřelého, by mohli se mi pomstíti za rozličné věci. P. hr. Ervin a Hugo Nostitz vypověděli mně od té doby poněkud impertinentním způsobem právní zastupování; výpověď sama mne nemrzí, ale její způsob; zkrátka, prosím Vás, očisťte mne.

Co říkáte Lloydu, jenž chce, aby byla oktroyovaná změněna co do ustanovení o panské sněmovně? Zdá se, že páni aristokrati pozorují, že by v našem sněmu snad mohli mnohonásobně propadnouti. Naproti tomu však také pozorují, že budou moci vykonávati na obce venkovské velký vliv, a tu mluví nyní ti padouši o právech lidu, jež třeba rozšířiti. Doufám i vím předem, že »Národní Noviny« to »Lloydu« nezůstanou dlužni, možno tu — nebudeme-li obleženi — napsati článeček, po němž »Lloydu« naskočí husí kůže.

Rieger psal mi včera, t. j. 21. září; od té doby, co učinil všecky kroky, jest úplně kliden a halí se v roucho své nepochybné neviny; doufám, že jakmile bude zrušen stav obležení, bude se moci bez závady navrátiti, aby s námi čelil hanebným těm pomluvám, kterými nás zasypávají. Četl jste již »Demokracii« od Likavce? Jest to skvostné dílo, které by mělo býti zabaveno v zájmu zdravého lidského rozumu, v zájmu právnické fakulty. Zle jest asi se stranou, jež se nestydí

za takového paladina; kniha ta by zasloužila kritiku, ke které by se mělo péro namočiti do kyseliny sirkové místo do inkoustu.

Věrně Váš věrný
Adolf Podmostský.

28. září 1849.

Panu
Karlu Havlíčkovi
redaktoru »Národních Novin«
v Praze.

Týž témuž.

Milý příteli,

odesílám Vám opis znamenitého článku, který v posledním svazku lipských Gränzboten se vynachází a v Praze všeobecný hluk činí. Bohužel i Gränzboten zapovězeny jsou, a největší část politických čtenářů se o tom článku nedoví; snad byste výtah ve Vašem »Slovanu« otisknouti mohl, ke kterému oučelu jsem Vám opis vyhotoviti dal.[1])

Včera se měšťanský výbor poprvé u pana praesidenta Mercandina sešel, a jednotlivým audům volební certifikáty doručeny byly, se zármutkem jsme tu velikou armadu sedmašedesátníků uviděti musili, která nyní naši občanskou svobodu hájiti bude.[2])

[1]) Článek tohoto — jehož obsah ostatně Pinkas ani slovem nenaznačuje — jsem v »Slovanu« nenalezl.

[2]) Při všeobecných volbách obecních, jež dle nového obecního statutu dne 27. srpna 1850 byly provedeny, zvítězila vládní a německá »Mittelparthei«, vedená Ondřejem Haasem; ze zastupitelstva obecního, čítajícího 90 členů, náleželo k ní asi 50, k národní, liberální straně pak 40. (Viz Slovana 1850 II. 945.) — Vydání certifikátů nově zvoleným členům zastupitelstva, o němž

Dnes se sejde posledníkrát starý výbor, a zítra na radnici své vítězství slavit bude. Předsevzal jsem si ještě dnes panu Vankovi nějakau ostudu na rozlaučení udělat, jestli se nějaká příležitost k tomu nahodí.[1])

S Bohem!

Váš ctitel a přítel
Adolf.

Co říkáte nyní naší »Union«, jest na každý pád největší a nejlépe redigovaný list v Praze.[2])

Herrn Karl Havlíček
Redakteur
zu
Kuttenberg.

Poštovní razítko: Kuttenberg
9. September.

---

dr. Pinkas píše, stalo se dne 8. září 1850 hrabětem Mercandinem dvorním radou a tehdejším krajským presidentem Pražským. (Slovan 1850 II. 1045) Dle toho napsán tento nedatovaný list Pinkasův dne 9. září 1850, týž došel do Kutné Hory dle poštovního razítka ještě téhož dne.

[1]) Dne 9. konána poslední schůze odstupujícího zastupitelstva obecního. Dle zprávy, již o ní dle »Pražského Večerního Listu« podává Slovan (1850 II. 1083) provedl Pinkas skutečně úmysl svůj, v tomto dopisu vyslovený a srazil se ostře s Vankou, který tomuto shromáždění předsedal. Mluvil několikráte a byl purkmistrem, zvláště při řeči na rozloučenou opět vyrušován, tak že tuto ani dokončiti nemohl, z čehož v shromáždění vzniklo velké rozhořčení proti Vaňkovi.

[2]) Viz 3. poznámku k listu Pinkasovu Havlíčkovi z 6./9. 1849 str. 526 zde! Union počala vycházeti dne 27. listopadu 1849 a zapovězena 20./11. 1850. Redaktorem byl dr. Gabler a působili při ní též Jordan, dr. A. Springer a ovšem dr. Pinkas.

Týž témuž.

24./2. 1852.
(Poznamenáno rukou Havlíčkovou.)

Prag, 18. Februar 852.

Mein lieber Freund, ich kenne Brixen und kenne meinen dorthin deportirten Freund, und dieſe Doppelnotiz eben macht mich betrübt um Ihrer peinlichen Lage willen. Habe ich Ihnen auch bisher noch nicht geſchrieben, ſo habe ich doch jede Nacht in lebhafter Sympathie Ihrer gedacht. Ich bringe die Nächte meiſt ſchlaflos, oder doch nur im Halbſchlafe zu, u. da fliegen die düſter wehmüthigen Gedanken, wie wilde Fledermäuſe mir durch Kopf u. Herz, u. meiner Seele Schwingen tragen mich über den Brenner zu Ihnen; ich balle die Fauſt, ich knirſche mit den Zähnen, u. das iſt endlich alles, was man heute thun kann der koloſſalen Infamie gegenüber, die man an Ihnen begangen hat, an welcher, wie ich überzeugt bin, gerade die Berichte jenes Mannes die meiſte Schuld haben mögen, der ſich rühmt, Sie hätten mit Dedera im Gaſthof am Brenner ſeine Geſundheit getrunken. Ueber meinem tiefen Mitgefühl für Sie vergeſſe ich nicht Ihre Stahlnatur zu bewundern, die es Ihnen erlaubt, bey dem allen guten Muthes zu ſeyn, oder doch zu ſcheinen, was ich als wahrhafte Gottesbegnadung betrachte und was Ihnen die Zuverſicht eröffnet, ſelbſt den ultramontanen Klerus in Brixen ſich zum Freunde zu machen. Ihre Briefe, die mir Jaroš [1]) mittheilt, machen auf mich den eigenthümlichſten Eindruck; ſie machen mich wehmütig und heiter zugleich; könnte ich doch Jaroš begleiten auf ſeiner Reiſe zu Ihnen, um mich daran zu laben, wenn Sie Ihrer Familie wiedergegeben werden. [2]) Ich denke,

[1]) Havlíčkův švakr. Listy tyto se ztratily.

[2]) Pinkas naráží tu na to, že Havlíčkově choti Julii vládou povoleno, by se s dceruškou Zdeňkou odstěhovala k Havlíčkovi do Brixenu. Přijely tam obě dne 21./5. 1852. (Viz K. Tůma »Karel Havlíček Borovský« 579.

unser vormaliger Gönner Minister Potok [1]) wird allmählig zur Besinnung kommen und sich überzeugen, daß diese Deportationsrazzia ein dummer Streich war, dessen Brutalität durch nichts in der Welt entschuldigt werden kann.

Seit Wochen gehe ich damit um, Ihnen zu schreiben, habe sogar eine böhmische Epistel zu Ende gebracht, die ich nicht absandte, um Ihnen durch die verdammt schlechte Orthographie u. Stylistik den Magen nicht zu verderben; den heutigen Abend endlich kann ich meinem Freunde Havel widmen, er mag mich aus der notorisch schlechten Handschrift erkennen, die dem politischen Contumazarzte nicht geringen Verdruß machen wird.

Sie sind in Brixen und malen sich wohl unsere hiesige Existenz als eine vergleichsweise angenehme aus; není tomu tak, auch wir leben eine Art Brixner Leben, wie denn überhaupt das Leben in dem Einheitsstaate ein sehr entsetzliches bleiben wird, so lange man oben nicht aufhört, tiefverzweigte, die nirgends bestehen, zu fürchten und eben dadurch wieder Veranlassung zur eigenen Furcht zu geben. Man möchte geradezu verzweifeln, betrachtet man die verdammte Wirthschaft, durch welche sie, um den Einheitsstaat u. die reine Monarchie herzustellen, Oesterreich für alle Zukunft zu Grunde richten. Wie gefällt Ihnen die neue Terminologie? Tyranney, Despotismus u. Absolutismus, was sie heute reine Monarchie nennen. Mag alles rein denn seyn, das Gewissen mancher Leute ist es doch unmöglich; u. zu spät, wie gewöhnlich in Oesterreich, wird man auf die Entdeckung kommen, daß die Panacea für Oesterreich doch nur in unserem Kremsierer Programme liegt. Palackys unglückseliger Weihnachtsbrief [2]), hat —

[1]) Potok = ministr Bach.

[2]) Pinkas naráží tu na pověstný článek Palackého »O centralisaci a národní rovnoprávnosti v Rakousku«, datovaný v Praze 21./12. 1849 a uveřejněný v »Národních Novinách« čís. 309 z 23./12. t. r. str. 2095. Článek ten přimlouvající se za federalisaci Rakouska na základě národním, dal vojenské

ich bin es überzeugt — ungeheueren Schaden gebracht. Die Leute haben geglaubt, alles was Slave heißt, stehe solidarisch ein für diese Weihnachtsidee; man hat uns verfolgt mit Feuer und Schwert seit diesem Briefe, u. im Vorgefühle der Folgen hatte ich P. gebeten, nicht loszuschießen. Palacky, den ich hochachte u. ehre als Mensch, als Gelehrten und Privatmann, ist nun einmal kein Politiker, schon darum nicht, weil er Historiker ist, u. insbesondere darum, weil er nur vergöttern kann u. hassen, aber nicht toleriren, weil er zu ehrlich, viel zu ehrlich ist für einen Politiker in bewegter Zeit, weil ihm endlich Menschenkenntniß und die Gabe der Nachgiebigkeit durchaus abgeht. Dieser ehrliche Mann wird in der Regierungs- u. Adelsregion in bitterster Weise gehaßt u. geradezu als schlechter Mensch verketzert, man möchte des Teufels darüber werden, zumal wenn man bedenkt, daß gerade seine gerade Ehrlichkeit alles verdirbt u. verdorben hat. Gerade unserer Sache hat er durch seine Eigensinnigkeit unbewußt weit mehr geschadet als genützt.

Daß Palacky von der Leitung der Museumsgeschäfte abgetreten ist [1]) u. nächsten Monat von dem Sammelcomité für das böhm. Theater abtreten wird [2]) ist Ihnen vielleicht noch neu; in Zeiten wie heute ist sein an der Spitze Bleiben

---

správě pražské vítanou příležitost ku konečnému potlačení »Národních Novin« (19./1. 1850.) Psán byl původně pro list »Union«, o jehož založení se tehda jednalo, ale dr. Pinkas s ním nesouhlasil, ba později též proti němu vystoupil. Článek ten otištěn též ve »Františka Palackého spisech drobných« I. str. 110 a násl.

[1]) Palacký vzdal se jednatelství Musea dne 17. února 1852. Viz 1. poznámku k listu Havlíčkovu Palackému z 25./8. 1852 zde!

[2]) Palacký ohlásil následkem nátlaku vlády proti němu dne 9. února, že resignuje na hodnost předsednickou ve sboru pro vystavění národního divadla a že přijme nanejvýše jen místo ve výboru. Výbor usnesl se, že doporučí valné hromadě sboru, aby zatím nebyl volen předseda, nýbrž aby funkce téhož zastával místopředseda. Viz Fr. A. Šubert a Národní divadlo v Praze, str. 77. a násl.

kein Vortheil, denn gerade seinetwillen untergraben die Behörden die Institute selber, um ihn zu diskreditiren. Das Museum hat Strobach übernommen, ob jemand die Theatersache übernommen, ist die Frage; das ganze gehet den Krebsgang; die dermalige böse Zeit ist diesem Unternehmen nicht günstig.

Nachdem die Öffentlichkeit verboten ist, heißen die Stadträthe Gemeinräthe, u. treiben die Gemeindewirthschaft bey geschlossenen Thüren.[1]) Bey der Neuwahl des Stadtrathes[2]) hat Dr. Pinkas, welchem die Altstädter unter Anführung des großen Andreas[3]) die Wahl offerirten, sich höflich bedankt; die Neustädter, welche auf Pinkas böse waren, weil er ihnen einmal die Wahrheit gesagt hatte dafür, daß sie sich von dem m ..... Dr. B ..... hatten bey der Nase führen lassen, haben ihn dennoch gewählt, er aber hat die Wahl abgelehnt. Sofort hat der versammelte Stadtrath einstimmig beschlossen, den Dr. Pinkas durch Zuschrift zu

---

[1]) Narážka na to, že v odstavci 14. základních pravidel nového zřízení říše rakouské z 31./12. 1851 ustanoveno, že veřejnost jednání obecních má přestati. Viz tato pravidla v J. M. Černého »Boj za právo« str. 774.

[2]) V novém obecním zřízení (statutu) pražském z 27. dubna 1850 čís. 85. z. z. ustanoveno, že každoročně v listopadu má vystoupiti $^1/_3$ členů sboru obecních starších a že se týž novou volbou stejného počtu členů doplniti má. Takovéto doplňovací volby byly však za celé období od r. 1850 až do r. 1861 vykonány jen jednou a to 21 prosince r. 1851; následkem toho pak byly též nové volby do městské rady, o kterých tu Pinkas mluví. Že se později upustilo od doplňovacích voleb, stalo se následkem ustanovení 11. odstavce základních pravidel, citovaných v předešlé poznámce. Odstavcem tím povoluje se totiž sice obcím voliti představené a výbory, ale jen dle řádů volebních, jež teprve budou ustanoveny, k čemuž však za celou dobu absolutismu vůbec nedošlo. Viz Almanach král. hl města Prahy na r. 1899 str. 200. Dr. Pinkas, který při volbách dne 29./8. 1850 národní stranou byl zvolen v 3. sboru malostranském ob. starším, zvolen dne 7. ledna 1852 za Nové město do městské rady. (Viz citovaný Almanach str. 231.).

[3]) Míněn tu Ondřej Haase.

ersuchen, er möge die Ablehnung zurücknehmen, u. darauf gieng er endlich ein. Ist das nicht sehr komisch, daß die Mittelparthey im Gefühle ihrer Geschäftsstupidität u. Faulheit nicht ohne den Mann seyn kann, den sie anno 850 — um jeden Preis von der Wahl ausschließen wollte? Der arme Pinkas plagt sich ab wie ein Packpferd, aber an der unerhörten Dummheit des Bürgermeisters scheitert dennoch alles.

Neulich hat Dr. Porth, der sogenannte Besedist,[1]) der Gegencandidat zur Bürgermeisterei, im Stadtrathe den Antrag gestellt dem Med. Dr. Ritter von Bayer das Ehrenbürgerrecht zu ertheilen, weil er angeblich in den Junitagen 848 sich um einige Grenadiere angenommen haben soll!!! Was sagen Sie dazu, lieber Freund? Selbst der Mittelparthey war das zu dumm, u. Porth nahm den Antrag klugerweise zurück.

Man muß gestehen, die Beseda war doch in der That höchst moderirt, da sie einen solchen Gegenkandidaten aufstellte; so dumm wäre vielleicht selbst Herr V .... nicht gewesen, einen so stupiden Antrag zu stellen.

Jüngst hieß es, prof. Hanuš seye durch Kabinetsschreiben suspendirt; das Gerücht hielt sich eine Woche, ohne daß eine Ordre gekommen wäre. So viel ist richtig, daß der fanatisch gewordene Štulc dem Erzbischof denunzirt hat, so lange Hanuš Philosophie tradire, könne er nicht Religionsunterricht geben, was daher kommt, weil die Schüler, die Schwächen des Štulc kennend, um ihn zu foppen, alle Augenblicke zu ihm aufs Katheder gehen, um ihn um Lösung religiöser Skrupel zu bitten, die in ihnen bey Zusammenhaltung seiner Vorträge mit den Vorträgen des Hanuš angeblich aufsteigen. Bey solchen Anlässen geräth der schwache pietistische Mensch stets in komische Paroxismen u. deklamirt wie ein Verzückter; das macht den Jungens

[1]) JUDr. Václav Porth, jejž kandidovala po volbách z 29/8. 1850 národní strana soustředěná v Měšťanské besedě za purkmistra proti dru. Vankovi, dostal tehda jen 36 hlasů, kdežto Vanka zvolen 48 hlasy. (Slovan 1850 III. 1233.)

Spaß, darum tragen ſie immer dicker auf, und der arme Hanuš, der bekanntlich gar nichts weniger iſt, als ein Hegelianer, u. der eben Philoſophie tradirt, weil er dafür den Gehalt erhält, kommt da in eine Schmiere, wie der Pilatus ins Credo. Der Clerus mit Ausnahme der gewiſſen Breitkrempler nimmt dem Štulc die Denunziation bitter übel.[1]) Das unerſättliche Gerücht hat nach wenigen Tagen ſich dicker gefreſſen, u. es hieß auch Purkině u. Hamrnik ſeyen ſuspendirt, lezterer, weil er am Krankenbette obscöne Reden führt, Materialismus ſeinen Schülern predige u. eine Seele leugne. Da lezteres leider wahr iſt, ſo hat Hamrnik Angſtſchweiß geſchwitzt, um ſein Primariat, das er im Jahre 1845 dem Protomedicus Nadherny ſo zu ſagen abterroriſiret hat.[2]) Heute iſt es von all den Gerüchten

---

[1]) Dr. Ignác Jan Hanuš, nar. v Praze 28./11. 1812, zemřel tamtéž 19./5. 1869. Po absolvování filosofie vstoupil r. 1831 do řádu praemonstrátského. Vystoupiv odtud, studoval práva. R. 1835 stal se adjunktem filosofie u prof. Lichtenfelsa ve Vídni, a dosáhnuv r. 1836 v Praze doktorátu filosofie, ještě téhož roku řádným professorem filosofie ve Lvově. Odtud povolán r. 1847 do Olomouce a r. 1849 na universitu pražskou. V době ministerstva hr. Lva Thuna zbaven r. 1852 professury z důvodů že se přidržuje Hegelovy filosofie, ponechán mu však celý plat. Hanuš vyučoval pak soukromě předmětům vyššího vzdělání. V letech 1860—1869 byl bibliothekárem universitní knihovny pražské. Literární činnost Hanušova v oboru filosofie, mythologie a literární historie byla velmi rozsáhlá. — Dr. Pinkas ovšem mylně tvrdí, že dr. Hanuš nebyl Hegelián; rovněž mu křivdí tvrzením, že přednáší filosofii proto, že jest za to placen. Myslím, že není třeba zde tvrzení to vyvraceti.

[2]) Purkyně tehda sesazen nebyl, ovšem ale osvědčila se pravdivou pověst o sesazení Hamerníkově. — Josef Hamerník nar. 18./8. 1810 v Pacově † 22./5. 1887 v Praze. Studoval v Praze a ve Vídni. R. 1838 usadil se jako lékař v Táboře, později pak v Českých Budějovicích. R. 1841 přijal místo sekundárního lékaře v pražské všeob. nemocnici, r. 1845 stal se primárním lékařem pro nemoci prsní a později též docentem, pak mimořádným a r. 1849 řádným professorem na universitě pražské. Této professury byl však r. 1853 na rozkaz ministra hr. Lva Thuna bez

wieder ſtill, das Publikum unterhält ſich heute ausſchließend davon, daß die jüdiſchen Kaufleute, welche ſeit 848 in der Chriſtenſtadt Handel trieben, geſtern nolentes volentes ihre Boutiquen haben ſperren müſſen; in Israel iſt Grimm u. Wehgeſchrey. Ich denke mir, ſie erwirken ſich die Aufhebung der Sperre in Wien, aber ich frage, iſt es nicht ſonderbar, daß man die Gleichberechtigung der Nationalitäten außer Kraft ſetzet, die Gleichberichtigung der Juden aber aufrecht halten will.[1]) Bey aller humanitären Anſchauung drängt ſich das Grelle dieſes Widerſpruches entſchieden auf, doch ein Widerſpruch mehr oder weniger iſt wohl bey der babyloniſchen Verwirrung ganz gleichgiltig. Angeſchloſſen ſind die Juden an die Hauptgemeinde, in Folge neueſten Regirungsauftrags, aber die alten Gewerbsbefugniſſe bleiben nach der hieſigen Lokalauslegung auf die Judenſtadt beſchränkt, um mit dem Anſchluß zu verſöhnen; angeblich iſt der Handelsminiſter anderer Meinung. Heute ſind die Juden in Maſſe nach Wien gefahren, um dort zu agitiren.

Prag iſt geſpannt auf der Frage Löſung; ich wette zehn auf eins, die Juden behalten endlich doch Recht, damit

---

udání důvodů zbaven. — R. 1848 zvolen Hamerník do říšského sněmu, r. 1861 pak do sněmu zemského. Vynikal jako znamenitý diagnostik. Byl též ve svém odboru literárně činným, ale po svém odstranění od profesury téměř úplně se odmlčel. Hamerník byl znám svým drastickým a často bezohledným způsobem vyjádřování se, o čemž dosud kolují četné anekdoty. Na tom právě zakládaly se pověsti, že byl H. suspendován pro nemístné řeči v nemocnici a na kathedře; mnoho-li na tom pravdy, nelze dnes zjistiti.

[1]) § 5. oktroyované ústavy z 4 března 1849 ustanovoval: Všickni národové mají rovná práva a každý národ má neporušitelné právo k chování a vzdělávání národnosti své a svého jazyka. Když patentem z 31. prosince r. 1851 tato ústava byla zrušena, ponechány z ní výslovně v platnosti jen rovnost občanů před zákonem a zrušení poddanství; tím byla tedy fakticky zrušena rovnoprávnost národů, a na to tedy zde dr. Pinkas naráží.

die Journale, sind doch alle in Judenhänden, tüchtig lobhudeln.

Na, und wie gefällt ihnen Prinz Bonaparte, wie gefallen Ihnen die Franzosen? Jezt haben Sie das Suffrageuniversel, jezt haben sie den Socialismus, so weit er sich in der Praxis effektuiren läßt, ohne vorher eine Periode von Raub u. Diebstal u. Mord durchzumachen. Der Prinz stiehlt gleich selber für sein Volk an hundert Millionen, zahlt daraus erst seine Schulden, u. das übrige vertheilt er, aber frey sein u. sich muckfen, das darf keiner; auf das lauft endlich die Utopie des modernen Socialismus hinaus, u. ich glaube, die heutige Übergangsperiode wird die wohlthätige Folge haben, daß den Narren der Appetit nach dem Sozialismus entschieden vergehet. Eine Weile wird der irrende Prinz das Ding treiben, aber auch mit ihm wird es sein Ende finden; wie oft geschieht es, daß räuberische Einbruchdiebstähle mit ungeheuerer Vorsicht u. Pfiffigkeit ausgedacht u. kühn ausgeführt werden; ist aber der Raub gelungen, so verläßt den Räuber die Vorsicht; er ist reich u. übermüthig geworden, er verräth sich, wird gefangen und gelegentlich aufgehängt; u. so auch Prinz Bonaparte, der kleine Neffe des großen Mannes, der übrigens auch ein infamer Kerl war. Und jezt, mein armer Zobelfänger in österreichisch Sibirien, habe ich Sie genug gemartert mit meiner Schrift, sie brauchen wohl zwey Tage zur Dechiffrirung, drum genug für dießmal. Ich lege den alten böhmischen Brief noch bey, lege den Brief unter Bleysiegel, damit sich die Contumaz daran ärgere, und grüße Sie herzlich; sehr freuen würde mich eine Epistel ex Ponto von Ihnen. Meine Frau u. Tochter grüßen Sie freundlichst.

S Bohem

Stary.

Den alten Brief suche ich vergebens in meiner Mappe; besser für Sie, da Sie weniger zu lesen haben.

Překlad:

V Praze dne 18. února 1852.

Milý příteli, znám Brixen a znám svého přítele tam deportovaného, a právě tato dvojí známost zarmucuje mne pro Váš trapný stav. Třeba že jsem Vám dosud ještě nepsal, přece jsem každé noci se živým účastenstvím na Vás vzpomínal. Trávím noci většinou bezesné nebo jen v polospaní, a tu proletají mi ponuře bolné myšlenky, jako plaší netopýři hlavou i srdcem, a perutě mé duše přenášejí mne přes Brenner k Vám; svírám pěst, skřípám zuby, a to jest konečně vše, co dnes možno činiti vůči ohromné té hanebnosti, kterou na Vás spáchali, kterou asi právě nejvíce vinny jsou zprávy onoho muže, jenž se vychloubá, že jste prý pil s Dederou v hostinci na Brenneru na jeho zdraví. Přes hluboký soucit s Vámi, neopomíjím obdivovati se Vaší ocelové povaze, která Vám dovoluje, při všem tom býti dobré mysli, neb aspoň takým se zdáti, což pokládám za pravou milost boží a co Vám též dává naději, že sobě i ultramontanní klerus v Brixenu přátelsky nakloníte. Vaše listy, které mi Jaroš dává, dojímají prazvláště, rozteskňují a rozveselují zároveň; kéž bych mohl doprovoditi Jaroše na cestě k Vám, bych okřál tím, až budete navrácen své rodině. Myslím, že náš někdejší příznivec ministr Potok pozvolna se vzpamatuje a že se přesvědčí, že tato deportační výprava byla hloupý kousek, jehož surovost nelze ničím ve světě omluviti. Již po mnoho neděl se chystám Vám psáti, ba dokončil jsem i českou epištolu, které jsem neodeslal, bych Vám tím zpropadeně špatným pravopisem a slohem nezkazil žaludek; dnešní večer mohu konečně věnovati svému příteli Havlovi, nechť mne pozná po známém špatném rukopisu, který způsobí politickému kontumačnímu lékaři nemalou mrzutost.

Jste v Brixenu a představujete si snad naši zdejší existenci jako poměrně příjemnější; není tomu tak, též my žijeme jaksi po Brixensku, jako vůbec zůstane život v jednotném tom státu přehrozným, pokud nepřestanou nahoře báti se široce rozvětvených, jichž nikde není, a tím opět nebudou zavdávati podnětu k vlastní bázni Člověk by si přímo zoufal, pozoruje-li to proklaté hospodářství, jímž uvádějí Rakousko pro všecku budoucnost v záhubu, aby zřídili jednotný stát a čistou monarchii. Jak se Vám líbí ta nová terminologie? Tyranie, despotismus a absolutismus, co dnes nazývají čistou monarchií.

Buďsi tedy vše čisto, svědomí mnohých lidí přece nemůže jim býti; a příliš pozdě, jako obyčejně v Rakousku, objeví se, že všeholék pro Rakousko spočívá přece jen v našem kroměřížském programu. Nešťastný vánoční list Palackého — o tom jsem přesvědčen — způsobil ohromnou škodu. Lidé mysleli, že všecko, co se jmenuje Slovan, ručí společně a nerozdílně za tuto vánoční myšlenku; pronásledovali nás od tohoto listu ohněm a mečem, a tuše tyto následky, prosil jsem Palackého, aby nespustil. Palacký, jehož si vysoce vážím jako člověka jako učence a soukromníka, není politikem, to již proto, že jest historikem, ale zvláště proto, že dovede jen zbožňovati a nenáviděti ale nikoli snášeti, poněvadž jest příliš poctivý, ba až příliš poctivý na politika v pohnuté době, poněvadž se mu konečně naprosto nedostává znalosti lidí a daru povolnosti. Tento poctivý muž jest ve vládních a šlechtických kruzích co nejkrutěji nenáviděn a přímo kaceřován jako špatný člověk; čert by vzal člověka, uváží-li, že právě jeho přímá poctivost vše kazí a pokazila. Právě naší věci svou svéhlavostí nevědomky více uškodil než prospěl.

Snad Vám ještě novinkou, že Palacký odstoupil od správy musea, a že budoucího měsíce odstoupí od

sběracího komitétu pro české divadlo; v dobách, jaká jest dnešní, není to na prospěch, aby setrval v čele, neboť právě k vůli němu podkopávají úřady ústavy samy, by jej diskreditovali. Museum převzal Strohbach, převzal-li kdo divadlo, jest nejisto; vše jde račím chodem, nynější zlý čas není přízniv tomuto podniku.

Od té doby, co veřejnost jest zapověděna, nazývají se městští radové obecními rady, a zabývají se obecním hospodářstvím při zavřených dveřích. Při nových volbách městské rady dr. Pinkas, jemuž staroměstští za vedení velkého Ondřeje nabízeli volbu, zdvořile se poděkoval; novoměstští, kteří se na Pinkasa hněvali, že jim kdysi řekl pravdu proto, že se dali ..... drem B ..... voditi za nos, přece ho zvolili, ale on volbu odmítl. Ihned usnesla se shromážděná městská rada, jednohlasně požádati dra Pinkasa dopisem, aby resignaci tu odvolal, a na to posléze přistoupil. Není-liž to velmi komické, že střední strana, cítíc svou omezenost v řízení záležitostí i svou lenost, nemůže se obejíti bez muže, kterého roku 1850 za každou cenu chtěla z volby vyloučiti? Ubohý Pinkas trmácí se jako soumar, ale o neslýchanou hloupost purkmistrovu přece vše se ztroskotá.

Nedávno dr. Porth, tak zvaný besedista, protikandidát na purkmistrovství, navrhl v městské radě, aby bylo uděleno med. dr. rytíři z Bayerů čestné měšťanství, poněvadž prý v červnových dnech 1848 se ujal několika granátníků!!! Co tomu říkáte, milý příteli? I té střední straně bylo to příliš hloupé, a Porth moudře návrh odvolal.

Třeba doznati, že Beseda byla skutečně nejvýše umírněná, když postavila takového kandidáta; ani pan V ..... nebyl by býval snad tak hloupý, navrhnouti něco tak pitomého.

Nejnověji se povídalo, že byl dr. Hanuš suspendován kabinetním listem; pověst udržovala se po týden, aniž přišlo nějaké nařízení. Tolik jest jisto, že Štulc, jenž se stal fanatikem, oznámil arcibiskupovi, že nemůže vyučovati náboženství, dokud by Hanuš přednášel filosofii, což pochodí z tohoto: Žáci, znajíce slabosti Štulcovy, aby jej škádlili, přicházejí každou chvíli k němu na kathedru, by jej prosili o rozřešení náboženských pochybností, jež prý v nich vznikají, srovnávají-li jeho přednášky s přednáškami Hanušovými. Za takových příležitostí upadne slabý, pietistický ten člověk vždy v komické paroxismy a deklamuje jako u vytržení; to ty hochy baví, proto vždy víc a více přepínají, a chudák Hanuš, který, jak známo, rozhodně není Hegeliánem, a který přednáší jen filosofii, protože dostává za to služné, přichází tu do bryndy jako Pilát do kreda. Klerus, vyjma ty širokostřeché, hořce zazlívá Štulcovi tuto denunciaci.

Nenasytná pověst se v málo dnech ještě tučněji nažrala, a povídalo se, že jsou suspendováni též Purkyně a Hamrník, tento, poněvadž prý u lůžka nemocných pronáší obscénní řeči, svým žákům káže materialismus a duši popírá. Poněvadž tato posléze dotčená věc jest bohužel pravdivá, potil se Hamrník úzkostí o svůj primariat, který r. 1845 na protomediku Nádherném přímo vyterrorisoval. Dnes všecky ty pověsti zase umlkly, obecenstvo baví se nyní výlučně tím, že židovští obchodníci, kteří od roku 1848 v křesťanském městě obchodují, musili včera chtěj nechtěj zavříti své krámy; v Israeli jest nářek a hněv. Myslím, že si vymohou ve Vídni zrušení tohoto rozkazu, ale ptám se není-liž to podivné, že se ruší rovnoprávnost národů ale rovnoprávnost židů se chce podržeti. Přes všecken humanitní názor vnucuje se rozhodně křiklavost tohoto odporu, ale je-li o nějaký odpor více nebo méně, jest za tohoto babylonského zmatku zcela lhostejné. Židé jsou

následkem nejnovějšího vládního nařízení připojeni k hlavní obci, ale stará práva obchodní zůstávají dle zdejšího místního výkladu obmezena na židovské město, aby se lidé s připojením tím smířili; jak se tvrdí, jest prý ministr obchodu jiného náhledu. Dnes židé hromadně jeli do Vídně, by tam agitovali.

Praha jest zvědava, jak tato otázka bude rozřešena; sázím se o deset proti jedné, že Židé posléze přece jen budou míti na vrchu, aby noviny, vždyť jsou přece všecky v židovských rukou, notně vychvalovaly.

Nu, a jak se Vám líbí princ Bonaparte, jak se Vám líbí Francouzové? Teď mají suffrage universel, teď mají socialismus, pokud se dá provésti v praxi, aniž dříve prodělali loupežné, zlodějské a vražedné období. Princ ukradne hned sám pro svůj lid na sto milionů, zaplatí z toho napřed své dluhy a ostatní rozdělí, ale svobodným býti a muknouti nesmí nikdo; k tomu směřuje posléze utopie moderního socialismu, i mám za to, že dnešní přechodní doba bude míti blahodárný následek, že ty blázny přejde rozhodně chuť na socialismus. Po nějaký čas bude bludný princ tu věc provozovat, ale i s ním bude jednou konec. Jak často se stává, že jsou loupežné krádeže vymyšleny s nesmírnou opatrností a vychytralostí a směle provedeny; ale zdaří-li se lup, opouští lupiče opatrnost; zbohatl a zbujněl, prozradí se, bývá chycen a příležitostně oběšen; a tak také princ Bonaparte, malý ten synovec velkého muže, který ostatně také byl hanebný chlap.

A teď, můj ubohý lovče sobolů v rakouské Sibiři, jsem se Vás svým písmem dosti namučil; bude Vám třeba zajisté dvou dnů k dechiffrování, proto dosti pro tentokráte. Přikládám ještě starý český list, vtiskuji na dopis olověnou pečeť, aby se kontumace tím pozlobila, a pozdravuji Vás srdečně; těšila by mne velice epištola

ex Ponto od Vás. Má paní a dcera Vás co nejpřátelštěji pozdravují.

S Bohem!

Starý.

Starý dopis hledám marně ve své mapě; lépe pro Vás, budete aspoň míti méně co čísti.

Karel Havlíček dru. Pinkasovi.

V Brixenu 28./2. 1852.

Vysoce Vážený Pane Doktore!

Psaní Vašnostino od 18./2. jsem obdržel a jak se okolnosti mění! Ta samá »ďábelská« scriptura, která mne dříve co žurnalistu vždy spěchajícího často mohla přivést k zoufání, poněvadž jsem ji nemohl dost rychle vyslabikovat: ta samá scriptura byla zde moje největší radost. Nepotřebuju ani ubezpečovat, že zde v Brixenu jsou psaní moje jediné potěšení, a každý den, který mi žádné psaní nepřinese, vymažu večer smutně ze svého kalendáře; a co mne nejvíc při psaních mrzí jest, že jsem vždy tuze brzy s přečtením hotov. Něco zcela jiného ale bylo Vašnostino psaní, na kterém jsem měl celého půldne co číst a se těšit.

Lituji jenom, že já ze své strany nemohu se Vašnosti odsloužit, ne sice také takovou scripturou, nýbrž příjemným obsahem, alespoň veselou myslí, která mne sice ani zde docela neopustila, avšak vždy jen jako blesk se na chvíličku objeví a dokonce nevydrží tak dlouho, co by trvalo napsání celého dopisu!

Zdá se mi, že si naši všemohoucí páni umínili mořiti mne poznenáhla a uditi mou duši při slabém dýmu svého „einheits — ſtaatlich a rein monarchiſch“

komína tak dlouho, až by se z ní všecka šťáva vysušila. Na cestě sem zácházeli se mnou až ku podivu zdvořile a splendidně; první měsíc též mne nechali bydlit v hostinci,[1]) kdežto jsem alespoň se zdejšími i cestujícími obcovati a chvílemi zapomenouti mohl, kde jsem; druhý měsíc najali mi již privátní byt, tmavý pošmourný klášternický pokoj plný svatých obrazů a umučení božího, vyjednali mi s mnohými těžkostmi celou ztravu v tomto pokoji, tak že se zvláště jen pro mne strojiti musí a odloučili mne indirekte ode vší lidské společnosti; dali mi totiž »po lopatě« na srozuměnou, abych do hostince jediného, který zde jest a kam lidé přicházejí nechodil, a zakázali též tak terrorismem asi dvěma lidem, s kterými jsem někdy chodíval a mluvíval, obcovati se mnou, tak že nyní zcela sám celý den trávím a ani slova celý čas nemluvím, v plném smyslu trapista. — Nyní posadili ale všemu teprve korunu: včera mi oznámil zdejší podkrajský, »že vláda pro mne ustanovila 400 zl. stř. na rok«. — Tato frase jest nepatrná, ale leží v ní hluboký smysl. K náležitému porozumnění musí se vědět následující okolnosti: Polák Schneider, který zde nedávno přede mnou byl také deportovaný, dostával od vlády 2 zl. na den, což jest asi 800 zl. stř. ročně, ačkoli nebyl ženatý. Když jsem sem přišel, řekl mi podkrajský, že pro mne vláda nic neurčila, nýbrž že on jest splnomocněn všechno co k slušnému živobytí potřebuju vynaložiti a oučtovati a že nemám v ničem nouzi trpět. Spůsob jakým jsem byl také až posud vydržován, byl takový, že skutečně jen pro mne samého bez rodiny bylo více vynaloženo než 2 zl. stř. denně. Ze všech jiných okolností, které by zde bylo obšírně vypisovat, bylo také viděti, že se chce aspoň jistou generosností dáti příštipek na to zbytečné násilí, kterým jsem byl z domova odvlečen. Sama vláda

[1]) Byl to dosud existující hostinec »Zum Elefanten.«

mi nabídla bez mé žádosti, že svou rodinu mohu vzíti k sobě, což také hned Dedera v noci při mém odvežení řekl sám od sebe mé ženě, a vytrubovali to také sami v novinách. To samé mi taky opakovali zde: já řekl, že moje žena jest churavá a dítě malé, že tedy v zimě nemohou takovou cestu konati, nýbrž na jaře. A nyní, když se blíží jaro, dávají mi na jednou z Vídně z čista jasna 400 zl. na rok! To přece jest impertinence v každém ohledu: vytrhnout člověka, který má rodinu, beze vší příčiny a beze vší viny ze všech jeho okolností, kde by slušně žíti mohl, zavléci ho do Brixenu, nedovoliti mu vyjít z Burgfriedenu města, učinit mu zcela nemožné, aby sebe a svou rodinu živit mohl, nabízeti mu ještě, aby svou rodinu k sobě vzal a pak — mu vysaditi — 400 zl. stř. na rok! Musel jsem se věru jen smát, když mi to podkrajský oznámil, zlobit jsem se nemohl. Známo beztoho, že jest zde draho, že se 400 zl. ani já sám v mých okolnostech zde vyjíti nemohu, a se svou rodinou bych zde při vší šetrnosti nejméně 1000 zl. stř. ročně potřeboval, zvláště také proto, že zde přec jinak než co cestující žíti nemohu, čímž se arci všechno ještě zdraží. Musel bych tedy za tu čest, že jsem k vůli pouhému pohodlí a upokojení špatného svědomí jistých pánů beze vší viny (nepotřebuju totiž ani dodati, že jsem po druhém »Verwarnungu« od Mecséryho, ani na třetí nečekal, nýbrž sám »Slovana« vydávati přestal, že jsem pak ve vší tichosti v Německém Brodě mezi svými knihami seděl, ani se žádným nemluvil a nikomu nedopisoval, a tedy vůbec ani nejmenší záminky a příčiny ze své strany k této deportaci nezavdal: musel bych tedy za tuto čest deportovance v Brixenu ještě ročně asi 600 zl. stř. ze své kapsy a z hotovosti dosazovati. [1]) — Krom toho všeho zne-

[1]) Při této úvaze Havlíčkově o tom, proč vlastně byl do Brixenu internován, vtírá se bezděky myšlenka, zda-li byl tak

pokojuje mne nejvíce ještě to, že mi na roční terminy tuto císařskou gaži vysazují (totiž ne denně neb měsíčně), z čehož souditi musím, že mne zde snad chtějí nechat uvidět Abrahama.

---

týrán pro oposici, již proti vládě provozoval ve »Slovanu«, a zda-li za tím vězela osobní msta ministra Bacha. Dlužno uvážiti, že, (jak se také Havlíček sám opětně vyslovuje, zejmena v listu Palackému z Brixenu de dato 17./VIII. 1853 — viz tam —) jako žurnalista po vydání červnových ordonancí tiskových a zavedení výstrahového systemu, vládě již nikterak škoditi nemohl, prostě proto, že, jak opět Havlíček sám uznává (viz list Kavanovi z 19./7. 1851 str. 453. zde!) vydávání nějakého časopisu opposičního bylo vůbec nemožným. Poněvadž pak Havlíček jinak politicky kompromitován nebyl, an se, jak opět sám praví (viz shora citovaný list k Palackému z 17./VIII. 1853) krom veřejného žurnalistického působení žádnou agitací nezaměstnával, jest patrno, že jeho internace v Brixenu nebyla nikterak opatřením praeventivním, nýbrž skutečně libovůlí absolutní vlády diktovaným trestem. Ale byli tu též jiní opposiční žurnalisté, a z těch žádného nestihl tak krutý trest jako právě Havlíčka.

Tu pak se naskytuje sama sebou otázka, nepykal-li v Brixenu spíše autor »Epištol Kutnohorských« než redaktor »Slovana«. Jaký poplach spůsobilo vydání těchto epištol v kruzích hierarchie, jest známo. O tom, jak nepohodlná a od hierarchie, tehda již všemohoucí, nenáviděná kniha ta po Čechách i na Moravě, ač nebyla skonfiskovaná, politickými úředníky za assistence četníků, těm kdož ji prodávali, ba i soukromným jejím držitelům byla odbírána, svědčí téměř všecka poslední čísla »Slovana«. Byl to pravý Koniašovský furror. Jest to sice jen pouhá domněnka, ale myslím že nikoliv zcela planá, že právě vydáním této knihy si Havlíček v jistých, a to velmi mocných, a velmi mstivých kruzích zařízl největší vrub. A poněvadž hierarchie tehda měla ve vládě tak mocné zástupce, lze si ostatní snadno domysliti. Ku konci pak jedno faktum. Když se švakr Havlíčkův před vánocemi r. 1854 u Bacha přimlouval za propuštění Havlíčkovo, poradil mu týž, by došel se žádostí Havlíčkem napsanou k policejnímu ministru Kempenovi a dodal: »Ale to vám upřímně radím, nezmiňujte se ani slovem, že jste se v té příčině obrátil na mne. To by vaši věcí nebylo na prospěch.« (Tůma »K. Havlíček Borovský« str. 600.)

Nemohu si tuto náhlou změnu v jejich systému se mnou jinak vysvětliti rozumně, nežli že mne tím chtějí přinutit, abych konečně podlezl a obdivoval politiku pana Potoka (= Bacha, pozn. vyd.). Avšak ani zdejší alpejské povětří není tak silné, aby můj žaludek mohl ztráviti jejich system: Na druhé straně ale mi položili tímto svým novým 400 zl. ustanovením nůž na krk. Já sice mám nějaké malé jmění, ale nejsem přece kapitalista, který by mohl žíti ze svých ouroků. Pokud jsem zde v Brixenu, nemám vyhlídky ani 100 zl. si vydělat, mohli by mne zde tedy v pravém smyslu za nějaký čas vyhladovět, a čím déle bych zde byl, tím více by se ztenčilo moje nepatrné jmění, a tím více by mi mizela možnost k samostatnosti a tudy eo ipso kuráž.

Musím se tedy, pokud jest čas odhodlati k radikálnímu prostředku, který by se srovnával s mou ctí, přesvědčením a se smutnými okolnostmi. Po všestranném rozvažování nezbývá mi nic jiného než vystěhovati se do cizozemska. Tam alespoň někde si najdu nějakou existenci dříve, než své jmění utratím, a kdybych i z hotového žil, budu alespoň na svobodě. Chci jít do tureckého Srbska a čekám jenom na odpověď od své ženy, které jsem všechny tyto okolnosti oznámil, a pak budu žádati vládu o pas. [1]) Ty 400 zl. ročně zanechám panu

[1]) Záměr, vystěhovati se do Srbska, Havlíček neprovedl. Proč se tak nestalo, objasňuje z části Dr. Vilém Gabler ve svém článku »Karel Havlíček,« »Osvěta« r. 1896 str. 966 a násl. Havlíček zanášel se tímto plánem vážně a dlouho; Gablerovi, který se tehda zdržoval v Bělehradě jako vychovatel mladého prince Petra Karadjordjeviče, psal totiž až ku konci prosince 1852, tedy na 10 měsíců po listu zde otištěném, že chce si ve Vídni vymoci povolení, by se mohl vystěhovat do Srbska, doufaje, že by mu tam srbská vláda dala nějaké místo a žádal Gablera, by mu sdělil mínění své o tomto projektu, pak teprvé že učiní ve Vídni potřebné kroky. Gabler, poradiv se dříve s generálem Zachem, zrazoval Havlíčka listem daným v Bělehradu dne 5. ledna z tohoto úmyslu, a zdá se, že právě tato přátelská rada Havlíčka

Potokovi, jakožto příspěvek na fundaci jeho baronie, anebo na papír k tištění jeho organisačních dekretů . . .

Ovšem jest to pro mne příliš smutná myšlénka, jediné outočiště hledati v dobrovolném vypovězení z Čech: avšak vypovězen jsem tak jako tak a mám aspoň tu útěchu, že jsem neutekl z vlasti své jakožto malcontent, nýbrž že si jen volím mezi dvěma způsoby vypovězení — ten poctivější.

Doufám ostatně, že neohraničené moci své nebudou zneužívati alespoň tak dalece, aby mne nenechali s pokojem jít kam chci a nedali mi pas: ale v tom pádu jsem zcela odhodlán. A mám-li se k něčemu rozhodnout, musí to býti nyní, kde mám ještě dost energie: několik let v Brixenu by mne snad připravilo i o tu.

Divím se ostatně odkud račte mít ještě tak dobrý žaludek, že se zabýváte s representací městskou: potom co Presse psala o Vídenské, věru přestává všechno. Ten Zang (redaktor »Presse«, pozn. vyd.) jest přece l . . p, že bych si byl ani sám nepomyslil.

Napoleon jest moje jediná radost politická — indirecte, a brzy přijde čas, kde budou litovat ti, kteří se z 2. Decemb. radovali.[1]) — Poroučím se co nej-

k tomu přiměla, že se záměru toho vzdal. Též bratru Františku Havlíčkovi psal o tomto úmyslu v listu z Brixenu dne 18. listopadu 1852 (V. V. Zelený »Karla Havlíčka rodinné listy brixenské« str. 23.), rovněž i příteli V. Žákovi, který tehda byl horním úředníkem srbským, jak vysvítá z odpovědi Žákovy dané v N. Brodě dne 28. května 1852. (Viz list tento níže.) Žák úmysl tento schvaloval, on sdělil mu plán, že by se snad Havlíček mohl státi vychovatelem prince Petra, kteréžto místo právě později obdržel přítel jeho dr. V. Gabler. Také Palackému zmínil se Havlíček o tomto úmyslu. Viz též níže dotčený list Gablerův, daný v Bělehradě dne $\frac{\text{5. ledna 1853}}{\text{24. prosince 1852}}$, úryvek konceptu Havlíčkovy odpovědi na týž, jakož i úvod k těmto dopisům.

[1]) Jak správně soudil Havlíček o této věci, ukázalo se r. 1859.

uctivěji Vašnostině vážené rodině a jsem se vší úctou »sicut erat in principio et nunc et semper, et in saecula saeculorum Amen.« H. B.

Dr. Ad. Pinkas Karlu Havlíčkovi.

Milý příteli!

Kdybych nebyl přesvědčen, že mimo ten čas kdy píšete přátelům, duch Váš, ačkoli zmužilý, přece velmi sklíčen jest, byl by mne list Váš skutečně potěšil. To chování naši — z Boží milosti — vlády proti jednotlivému nevinému, za nevinného zákonně uznanému občanu jeví se do nebe volající hanebností. Mnoho jsme trpěli a snesli po ta tři léta, ta Vaše transportace však vsadila všem hanebnostem korunu na palici. Ve dne a v noci meškám u Vás myšlenkami, milý a věrný příteli, a prosím toho Boha, který spolu s námi opovrhuje tím pohanským kněžstvem i biskupstvem, byste byl spasen a my spolu s Vámi. Vás odvezli z vlasti, nám vlast samu obrátili v pevnost a žalář; rozdíl není tak veliký.

Za dnešních poměrů a nezákonnitých zákonů dělí se veškeré občanstvo na dvě strany: otroky a zločince, a tyto zase na odsouzené a neodsouzené, abych tak řekl, mentales. Tak daleko to již přivedli; uhlídáme, jak to na konec vypadne: Exeunt omnes, to jest konec v Shakespearových komediích.

Co nám píšete stran toho hanebného platu ročních 400 zl., totiž papírových zlatovek, zdá se mi zvláštním platem na hotovosti mimo stravu, abyste stloustl jako slavná vláda. Doufáme, že Vám Franz [1]) polepšení Vaši

[1]) Švakr Havlíčkův Jaroš.

existence vydobyl. Pan Potok [1]), ačkoliv dost nestydatá tvář, přece se asi stydí, zastávati tento krok, vycházející od vojska a od kněžstva

13. März. [2])

Wir leben das unerquicklichſte Leben, das es irgend giebt; kein Hoffnungsſtrahl dringt in unſern Geiſteskerker. Öſterreich iſt auf die Folterbank gelegt und muß alle Torturgrade der Thereſianiſchen Halsgerichtsordnung an ſich durchmachen laſſen. Während wir nicht etwa partikulärem, ſondern wirklich öſterreichiſchem Patriotismus ſo viele Opfer gebracht, ſind wir jetzt gleichſam offiziell für Lumpen erklärt worden, und ſehen uns vergebens nach den heutigen ehrlichen Leuten um. Alle Gemüther beginnen allmählig an Öſtreich zu verzweifeln, ſelbſt das dumme Groſenvolk fängt an zu merken, daß es geprellt worden; hoher u. minderer Adel möchte des Teufels werden darüber, daß er den rothen Rock doch nicht mehr anziehen darf, [3]) und das iſt der einzige, obwohl miſerable Troſt für die übrigen. In dieſem Punkte hat Potok Recht, denn jene Rothröcke haben endlich doch nur Schlafmützen oder Narrenkappen auf den Häuptern getragen; mit Ihnen wäre uns alſo nicht zu helfen. Die dummen R . . . e mögen ſich's merken für die Zukunft, falls es überhaupt noch eine Zukunft giebt für Oeſterreich; ich glaube keine: es kann nur noch von vereinzelten Zukunften die Rede ſein.

Wären wir nicht zu einem gewiſſen ſarkaſtiſchen Stoicismus gedrängt, ſo müßte die Erfahrung den ſchmerzlichſten Eindruck auf uns machen, daß die Leute, die von Wien u. Kremsier ſo ganz eines Sinnes ſchienen mit uns, heute zu Verräthern und Lumpen geworden ſind. — H . . . .,

[1]) Bach. — Tedy i dr. Pinkas nepřičítal Havlíčkův exil Bachovi.

[2]) r. 1452. Teprvé toto pokračování listu psáno německy.

[3]) Narážka na to, že Bach zrušil i bývalé postulátní sněmy, k nimž se stavové dostavovali v červených fracích.

T . . ., Č . . . ., V . . . der S . . . . . l, selbst Šafařík, Purkyně und Nebeský — sie alle machen Chorus gegen Palacký, feinden ihn an, drängen ihn überall zum Rück- u. Austritt; ist das nicht infam?[1]) Allerdings hat sich Palacký an der guten Sache in mancher Beziehung versündigt, ohne es zu wissen; sein Eigensinn, seine eiserne Beharrlichkeit, seine Nichtanerkennung einer anderen Ansicht, eines anderen Rechts, dieß alles hat von Anbeginn ein Programm geboren, das ich als Chimäre, als Unmöglichkeit erkennte u. erklärte. Palacký ist der ehrlichste Mann, den ich kenne, aber auch der naivste Politiker, der mir vorgekommen ist.

(Ostatek schází.)

Překlad německé části tohoto listu:

13. března.

Žijeme zde nejneutěšenější život, jaký vůbec jest; žádný paprsek naděje nevniká v náš duševní žalář. Rakousko položeno na skřipec, a musí přestáti všecky stupně mučení tereziánského hrdelního řádu. Kdežto jsme přinesli tolik obětí, ne snad partikulárnímu, nýbrž skutečně rakouskému vlastenectví, jsme nyní prohlášeni téměř oficielně za lumpy, a marně se ohlížíme po dnešních poctivých lidech. Všecky mysle počínají pozvolna zoufati nad Rakouskem, i ta hloupá chasa velmožů počíná tušiti, že byla napálena; vysoká i nižší šlechta by se vztekla, že nesmí již obléknouti červeného

[1]) Pinkas míní tu známé události v Museu a v Matici České, jimiž Palacký byl donucen vzdáti se jednatelství Musea a vzdáliti se Matice; ve sboru zůstal mu tehda věrným snad jediný Erben. Ovšem Pinkas některým křivdí. Viz též poznámku k listu Pinkasovu Havlíčkovi z 24./2. 1852, str 549. zde! a k listu Havlíčkovu k Palackému z 25/8. 1852.

kabátu, a to jest pro ostatní jedinou, ačkoli mizernou útěchou. V této věci má Potok pravdu, neboť oni červenokabátníci nosili konečně na hlavách přece jen noční neb bláznovské čepice; těmi by nám tedy nebylo pomoženo. Ať si to ti hloupí ch . . . i pamatují pro budoucnost, je-li pro Rakousko vůbec ještě nějaká budoucnost; myslím, že není žádné: může se mluviti jen o jednotlivých budoucnostech.

Kdybychom nebyli nuceni k jakémusi sarkastickému stoicismu, učinila by na nás nejbolestnější dojem zkušenost, že ti lidé, kteří se zdáli býti ve Vídni a v Kroměříži s námi jediné mysli, dnes stali se zrádci a darebáky. H . . . ., T . . ., Č . . . ., V . . ., ten s . . . k, ba Š . . . ., P . . . . a N . . . . — ti všickni se shlukli proti Palackému, sočí naň a nutí jej všude by ustoupil a vystoupil; není to hanebné? — Ovšem se Palacký prohřešil v mnohém ohledu proti dobré věci, aniž by to věděl; jeho svéhlavost, jeho železná tvrdošíjnost, jeho neuznávání jiného náhledu, jiného práva, to vše zplodilo hned na počátku program, který jsem poznal a prohlásil za chiméru a nemožnost. Palacký jest nejpoctivějším mužem, jejž znám, ale také nejnaivnějším politikem, jaký se mi kdy naskytnul.

(Ostatek schází.)

Týž témuž.

Prag, den 20. May 852.

Mein lieber, treuer Freund!

Heute gebe ich Worte den Gedanken, welche mich gestern den Tag über unausgesetzt beschäftigt haben; wärmer,

inniger hat gestern gewiß keiner Ihrer Freunde Ihrer gedacht als eben ich; weiß doch kaum ein Anderer Sie so zu würdigen, Ihr ehrliches, so ungerecht u. irrig beurtheiltes Streben so zu beurtheilen, als eben ich. Gestern also, lieber Karel, sollten Sie, wenn der Reiseplan pünktlich eingehalten worden, mit Ihrer Familie vereinigt werden; [1]) ich sah Ihre kleine Tochter sich an den Tatinek schmiegen, ich sah die Thränen des Wiedersehens in dem Auge ihrer lieben Gattin, ich fühlte die ganze freudige Wehmut u. mühsam unterdrückte Bitterkeit mit Ihnen, welche Sie in dem Momente empfunden haben müssen. Lieber Freund, wir theilen das Geschick der ersten Christen: wir werden gemartert, verhöhnet, verleumdet, wie jene, und ich besorge mit gleichem Erfolge; denn es hat zwar das sogenannte heutige Christenthum gesieget, die wahren Christen aber verfolgt, verhöhnt u. martert man bis auf den heutigen Tag; drum bleibe jeder Christ für sich u. gebe den Gedanken auf, andere zu überzeugen. Sie verstehen uns doch nicht, diese anderen, oder jeder versteht uns anders, je nachdem er Profit daran zu machen meint. Unter einer Masse von Egoisten u. böser Leute ist der uneigennützig sich opfernde Patriot u. Freyheitsfreund in der That immer der gefoppte, es wäre denn, das Bewußtsein des Märtyrerthums genügte ihm als Errungenschaft, als Erfolg. Betrachten wir die Sache genau, lieber Freund, so müssen wir uns beyde heimlich gestehen, daß wir seit Jahren nur nach schönen Idealen gesucht haben, daß wir uns in Idealen bewegten u. auf die Wirklichkeit zu wenig Betracht nahmen. Für uns selber haben wir wahrlich nicht gekämpft, denn wir beyde waren im Jahre 1847 geistig freyer, als wir es heute sind, unserer Seelen Flügelschlag war damals nicht beengt u. belastet durch das Bewußtseyn der seither gemachten entsetzlichen Erfahrungen.

[1]) Cestovní plán nebyl přesně dodržen; Julie se Zdeňkou přijely do Brixenu nikoliv již dne 19. nýbrž teprvé dne 21. máje 1852.

Wir hielten hunderte von Leuten für eben so begeistert für das Edle, wie wir es waren, u. heute wissen wir, daß wir gekämpft und uns geopfert haben für rohe Massen, die uns nicht verstehen können, weil sie roh sind u. noch lange bleiben werden, und für Egoisten, welche uns benützten, um sich nun auf unsere Kosten breit zu machen in den Mastplätzen, die sie nur ihrer Kenntniß der böhmischen Grammatik zu danken haben. Soll ich an W . . . ., an N . . . . . T . . . , u. Consorten, soll ich an A . . . . . J . . . . erinnern, um meine Behauptung praktisch zu erläutern? Damals, wo wir so austerdumm waren zu glauben, man wolle von obenher den vernünftigen Fortschritt, schon damals haben wir — ich zähle mich, obwohl sehr unschuldigerweise, mit, — den entsetzlichen Fehler begangen, alles was sich als Vlastenec gerirte, anzuerkennen als solchen, seine uns bekannten Fehler, u. allfälligen Laster zu vertuschen. Man hat das seinerzeit für Partheydisciplin gehalten, wir aber sind gar schlecht dabey gefahren; denn wunderbarerweise sind heute wir die sogenannten Lumpen, und die effektiven Lumpen gelten heute für sogennante ehrliche Leute mit Vorzug, daß unter diesen auch . . . . . zählt, daß gerade dieser von unserer ganzen Schaar, die beym Lichte betrachtet, manche Ähnlichkeit (mit) der Fallstaff-Compagnie hatte, unstreitig der miserabelste, vergleichsweise zu höchster Geltung kam, uns am niederträchtigsten verleumdet, das verdient wirklich in Erz verewigt zu werden, es charakterisirt die Wiener Zustände, es beweiset, welche Masse von Irrthum man sich dort beynahe wissentlich aufhäufen läßt. Man scheint oben ganz in unsere Fehler zu verfallen: uns war jeder recht, der sich, wo es nicht gefährlich war, als Vlastenec gerirte, u. heute ist ihnen eben jeder recht, der sich heute als faustdicker Anhänger gerirt, weil es gefährlich ist, sich anders zu geriren.

Wir sind über dem System gründlich zu Grunde gegangen, ich bin neugierig, ob sich dieses System im Wiener Olymp besser bewährt. Ist es wohl nicht spaßig, lieber

Karel, daß gerade wir, die wir die Lipa bekämpften,[1]) die als gemäßigteſte angefeindet waren, die man im May 849 gern gehängt hätte,[2]) daß gerade wir heute für ſo entſetzlich gefährlich gehalten werden? Iſt es unſere ziemlich notoriſche Ehrlichkeit, die uns gefährlich macht, dann ſtehet es traurig um Böhmen, wie um das Einheitsöſterreich, dann bedauere ich die reine Monarchie, ſie iſt jedenfalls ſchlecht bedient.

---

[1]) Následkem zákona spolčovacího z 17. března 1849, jímž zejmena politickým spolkům zasazena těžká rána zvláště zákazem filiálek, navrženo, aby se Slovanská Lípa, tehda po celých Čechách rozvětvená proměnila v nepolitický spolek. Ale tento návrh byl ve výboru, v němž zasedal jako místopředseda též Havlíček, dne 26./3. t. r. radikální většinou zavržen, načež dne 28./3. Havlíček z Lípy vystoupil. Tento krok svůj odůvodnil v čís. 77. »Národních Novin« z 31./3. 1849 str. 306. V čís. 78. z 1./4. t. r. str. 309. tamtéž udává Havlíček, že měl ještě jiné podstatnější důvody k výstupu. Později vystoupil z Lípy také Pinkas. Z toho vznikly pak vášnivé polemiky. Viz v tom ohledu zejmena »Pražský Večerní list« z 29./3. 1849, čís. 88, str. 364., z 31./3. 1849, čís. 90., str. 372 et passim. a »Národní Noviny« čís. 78. z 1./4. str. 309., čís. 79. z 3./4., str. 313. Viz též »Paměti« V. Friče IV 139 a násl. pak 153 tamtéž. Jisto jest, že Havlíček (a s ním Palacký a ovšem též Pinkas) prohlašován krajními radikály přímo za zrádce a za vládního člověka, k čemuž ovšem zavdal příčinu svou, v té době snad nevčasnou mírností a důvěřivostí a svým stanoviskem vůči nové tiskové ordonanci. Pinkas nad to uškodil si velice ve veřejném mínění návrhem tehda (v dubnu 1849) v městské radě podaným, aby byl v Praze postaven Radeckému pomník, kteryžto návrh však téměř jednohlasně zamítnut. — Viz též J. Malého »Naše probuzení« III. 24., 25. — Viz též J. V. Friče »Paměti« IV. 154 a násl.

[2]) Palacký (Gedenkblätter 309) a dle něho Kalousek v »Nástinu životopisném« ve Frant. Palackého »Dějinach národa Českého D. I. XXXVI. (3. vydání) vypravuje, že byl od strůjců nového povstání v Praze v máji 1849 vyhlídnut k tomu, aby spolu s Havlíčkem byl sprovozen ze světa. Uváděje toto tvrzení Palackého jako doplněk toho, co zde píše Pinkas, konstatuji jen tyto výroky; odpovědnost za ně náleží těm, kdo je učinili. Naproti tomu praví J. V. Frič ve svých »Pamětech« IV. 174: »Mluvilo se i o zatknutí některých osob, aby nám škodit ne-

So viel weiß ich aber, so viel ist mir klar, daß die Massen, für die wir im besten Geiste u. Sinne gekämpft haben, jener edlen Freyheit unseres Sinnes nicht gewachsen sind und nur von oben herab zu derselben herangebildet werden könnten, wozu freylich das Pfaffenthum nicht zu verwenden ist; ehe man aber in höchster Region zu dieser Anschauung gelangt, sind wir u. alle über uns, die uns heut mit Feuer u. Schwert verfolgen in Asche zerfallen. Vielleicht entsteht aus dieser Asche der Phönix, der es begreift, daß der Austriacismus nicht durch den Telegraphiedrath, sondern durch den Telegraph des geistigen gemeinsamen Verständnisses, also durch eine Volksvertretung in Wien allein geschaffen werden kann. Auf die Befugnisse dieser Vertretung kommt es nicht an, es ist zu jenem Zwecke ganz gleich, ob diese Befugnisse eingeengter oder erweiteter sind, das gemeinsame Wirken genügt. Daß aber der Austriacismus derzeit ein bloßes Desiderium, also noch zu schaffen seye, darüber sind wohl alle einig, selbst jene, die ihn für vorhanden ausgeben. Warum ist er verstanden von den Soldaten? Weil Sie gemeinsam wirken; so lange aber diese Wirkung nur darauf hinausgehet, uns unter einander aufzufressen, kann in uns der Austriacismus nicht aufkommen, da er uns eben nur als gefräßiger Feind gegenüberstehet. Gäbe es keine lügenhaften Polizeyrapporte, so sähe man dieß ein zu Wien; so lange aber Sacher-Masoch's [1]) für Evangelisten gelten, ist vom Besserwerden nicht die Rede.

---

mohly a posloužily zároveň za rukojmě, při čemž proneseno i jméno Palackého, avšak nijak v tom smyslu, aby jedinému jeho vlasu bylo ublíženo . . . . . — Zmiňuji se o tom jen proto, poněvadž bylo předbřeznovému našemu buditeli, myslím že přímo vyšetřujícím auditorem sděleno, jako by byl prý Sabina v tajném sezení radikálů navrhoval pro váhavého našeho politika smrt! Byl to pouhý klep — smyšlenka naprosto nepodstatná.«

[1]) Sacher-Masoch byl tehda policejním ředitelem v Praze.

Neugierig bin ich, ob mein Blatt Sie wohl erreicht; Sie geben uns wohl Kunde.

Gott mit Ihnen

Stary.

Herrn Carl Havliček

zu

Brixen
in Tyrol.

Překlad:

V Praze dne 20. máje 1852.

Milý, věrný příteli!

Dnes odívám v slovo myšlenky, kterými jsem se včera po celý den ustavičně zabýval; vřeleji, upřímněji nevzpomínal na Vás včera zajisté nikdo z Vašich přátel než právě já; vždyť sotva někdo jiný dovede Vás tak oceniti, Vaši poctivou, tak nespravedlivě a mylně posuzovanou snahu tak posouditi, než právě já. Včera tedy, milý Karle, ač byl-li přesně dodržen plán cestovní, měl jste býti spojen se svou rodinou; viděl jsem Vaši malou dcerušku tuliti se k tatínkovi, viděl jsem slzy shledání v oku Vaší milé choti, cítil jsem s Vámi všecken ten radostný bol a stěží tlumenou hořkost, které jste asi pocitoval v oné chvíli. Milý příteli, sdílíme osud prvních křesťanů; jsme mučeni, posmíváni, pomlouváni jako oni, a obávám se, že se stejným úspěchem; neboť zvítězilo sice tak zvané nynější křesťanství, pravé křesťany však pronásledují, tupí a mučí až po dnes; proto ať zůstane každý křesťanem pro sebe a vzdá se myšlenky, že jiné přesvědčí. Tito jiní nám přece nerozumějí, nebo každý rozumí nám jinak, podle toho, jaký hodlá z toho míti zisk. Mezi velkým počtem egoistů

a zlých lidí bývá nezištně se obětující vlastenec a přítel svobody vskutku vždy napálen, leda že by mu stačilo vědomí mučednictví jako vymoženost, jako úspěch. Uvážíme-li, milý příteli, věc tu důkladně, třeba, bychom si oba tajně přiznali, že jsme se sháněli po léta jen po krásných ideálech, že jsme se pohybovali v ideálech a příliš málo přihlíželi ke skutečnosti. Pro sebe samy jsme věru nebojovali, neb my oba byli jsme v roce 1847 duševně volnější, než jsme dnes, rozmach perutí našich duší nebyl tehda stísněn a stížen vědomím hroznych zkušeností, kterých jsme od té doby nabyli. Pokládali jsme na sta lidí za právě tak nadšené pro vše ušlechtilé, jako jsme byli my a dnes víme, že jsme bojovali a že jsme se obětovali pro nevzdělané zástupy, které nám nemohou rozuměti, poněvadž jsou nevzdělané a ještě dlouho jimi zůstanou, a pro sobce, kteří nás užili, by se na naše útraty roztahovali v krmnících, ke kterým jim pomohla jen jejich znalost české grammatiky. Mám připomenouti V . . . . ., N . . . . . ., T . . . . a společníky, mám připomenouti A . . . . . J . . . . ., bych doložil tvrzení své prakticky? Tehda, kdy jsme byli tak prahloupí a věřili, že shora chtějí rozumnému pokroku, již tehda — připočítávám, ač zcela nevinně, též sebe — dopustili jsme se hrozné chyby, že jsme každého, kdo si počínal jako vlastenec, též zaň uznávali, jeho nám známé vady nedostatky i neřesti, jež snad měl, zastírali Bylo to svého času pokládáno za kázeň strannickou, my jsme však pochodili při tom velmi špatně; neboť podivuhodným způsobem jsme dnes darebáky my, skuteční darebáci pak se pokládají po výtce za tak zvané poctivé lidi. Že se mezi tyto počítá též . . . . . ., že právě tento bez odporu nejmizernější z celého našeho zástupu — který, důkladněji prohlédnut, měl mnohou podobnost s Falstaffovou kumpanií — poměrně nejvyšší platnosti došel, nás nejpodleji osočoval, to zasluhuje vskutku býti zvěčněno v kovu, tu karakterisuje vídeňské

poměry, to dokazuje, jaké množství bludů tam téměř vědomě si nechávají nahromaditi. Zdá se, že upadají právě v naši chybu: nám byl každý vhod, kdo se choval jako vlastenec tam, kde to nebylo nebezpečné, a dnes jest jim rovněž každý vhod, kdo si vede jako nejdůvěrnější přívrženec, poněvadž jest nebezpečno jinak se chovati.

My jsme tímto systémem důkladně vzali za své, jsem zvědav, osvědčí-li se tento systém lépe ve vídeňském Olympu. Není-li to šprýmovné, milý Karle, že právě my, kteří jsme potírali Lípu, na které jako na nejmírnější, bylo sočeno, které by byli v máji 1849 nejraději oběsili, že právě my dnes považováni jsme za tak hrozně nebezpečné? Je-li to naše dosti známá poctivost, jež nás činí nebezpečnými, pak smutně daří se Čechám i jednotnému Rakousku, pak lituji čistou monarchii; jeť ona zajisté špatně opatřena. Ale tolik vím, tolik jest mi zřejmo, že ty zástupy, pro které jsme zápolili v nejlepším duchu a smyslu, nejsou zralé pro onu ušlechtilou svobodu, jak ji máme na mysli, a že jen shora by pro ni mohly býti vychovány, k čemuž ovšem nelze užiti kněžourů; ale dříve, nežli v nejvyšších kruzích dojdou tohoto názoru, rozpadneme se v popel my i všickni nad námi, kteří nás dnes pronásledují ohněm i mečem. Snad povstane z tohoto popele fenix, který pochopí, že austriacismus nemůže býti utvořen telegrafním drátem, nýbrž telegrafem duševního společného dorozumění, tedy jedině lidovým zástupitelstvem ve Vídni. Na právech tohoto zastupitelství nezáleží, jest k tomu cíli úplně lhostejno, jsou-li tato práva obmezenější neb obsáhlejší, společné působení dostačí. Že však austriacismus pro nynějšek jest pouze věcí žádoucí, a tedy teprve utvořen býti má, na tom snáší se všickni, i ti, kteří jej vydávají za existentní. Proč jej chápou vojáci? Poněvadž působí společně; pokavad ale toto působení jen k tomu směřuje, abychom druh druha

požírali, nemůže v nás vzniknouti austriacismus, ježto proti nám stojí právě jen jako hltavý nepřítel. Kdyby nebylo lživých policejních raportů, nahlédli by to ve Vídni, pokud však Sacher-Masochové platí za evangelisty, nelze o tom mluviti, že jest lépe.

Jsem zvědav, dojde-li Vás můj list, dáte nám snad zprávu.

Bůh s Vámi

Starý.

Týž témuž.

Mein lieber Freund!

per varios casus, per tot discrimina rerum bin ich, ehe ich mirs verſah in Louis Napoleons Hauptſtadt gekommen, in welche mich, denken Sie doch — ein Geſchäft juriſtiſcher Gattung geführt hat. Ich kann es mir nicht verſagen Sie von hieraus zu begrüßen in Ihrem ſtillen Brixen (následuje věta naprosto nečitelná. Pozn. vyd.). In dieſem Straßentoſen, das übrigens ein polizeylich geregeltes iſt, und keine Spur von Inkorrektem an ſich hat, denke ich mit Wärme meines lieben exilirten Freundes, der jezt wenigſtens ſeine Familie um ſich hat, deren Nähe ſeinen gerechten Grimm etwas mildern und minder ätzend machen wird. Unzweifelhaft hat mein Brief in Innsbruck bedeutende Speculation gemacht, ehe man ihn dechiffrirte, und dieſer Sacher[1]) hat mein gedacht u. recht freundſchaftlich innig gehofft irgend ein Blutrother aus Paris mache Ihnen Eröffnungen, in deren Folge man Sie auf gute Manir aus dem öſterreichiſchen Sibirien, Tyrol, in das wirkliche überſetzen könnte. Die Herren Lectoren müſſen es mir ſchon verzeihen, wenn

[1]) T. j. policejní ředitel inšprucký, jejž tu Pinkas označuje všeobecně jmenem pol. ředitele pražského.

ich ihre schwarzgelb blindeifrigen Hoffnungen täusche, z B. kein Russe, sondern nur ein harmloser Freund bin, der den Freund in der Ferne begrüßt und ihn versichert, daß auch in Paris die Narodni Noviny nicht herauskommen könnten, selbst nicht in der Form in welcher sie unter dem categorischen General Khewenhüller Metsch [1]) haben herauskommen dürfen. Ich muß es Ihnen überlassen, ob sie einen Trost daran finden wollen, daß die Misère allgemein geworden ist in Europa; etwas tröstliches liegt immerhin darin, soferne man annehmen kann, daß das endliche Aufhören dieser Misère ebenfalls ein allgemeines seyn wird — für unsere Enkel. Drum trachten Sie ihre Tochter zu verheyraten, damit Sie Enkel bekommen, Menschen vor sich haben, welchen die Freyheit als Pathengeschenk eingebunden worden, welche wieder Grundrechte haben werden, während man die Unsern an einem kalten Dezembertage in eine Kanonenloch geladen und in die Luft geschossen hat, [2]) so daß wir jezt ohne Grundrechte, gleichsam geschunden ohne Haut in der Welt herumwandeln, und da wir keine Haut haben, und also frieren, fleißig in gewärmte Polizeyarreste gesteckt werden müssen, damit wir leben als misera contribuens plebs.

Den Louis habe ich noch nicht zu Gesicht bekommen, um ihm ein Compliment zu machen; ich bewundere aber den Leichtsinn dieses Mannes, da er so wenig Vorsicht gebraucht, u. es einem rothen Čechen erlaubt nach Paris zu kommen. Während in Prag jeder Hausherr seine neu eintretende Köchin bey Körper u. Geldstrafe binnen 24 Stunden melden muß, bin ich in Paris noch gar nicht gemeldet, bin hier gar nicht, sondern nur an der Gränze um meinen Paß gefragt worden. Sollte denn Louis die Keckheit haben auf

---

[1]) Komandující generál v Praze r. 1849.

[2]) Narážka na cís. patent z 31. prosince 1851, t. zv. sylvestrový, kterým zrušena byla základní práva. Dalším patentem z téhož dne zrušena oktroyovací ústava z 4. března 1849.

die 8 Millionen Stimmen dennoch was zu halten und deshalben so leichtsinnig zu sein?[1])

Erwägt man was hier alles geschehen, was getrieben worden ist, u. vergleicht man das mit den Spielereyen der sogenannten Revolution in Böhmen, so ist nicht zu begreifen, wie in Paris überhaupt jemand auf freyem Fuße sein kann, nachdem bey uns heut so gar viele eingesperrt sind. Auch hier giebt es viel Soldaten, aber sie sind alle Franzosen! u. da sitzt es eben! Bey uns schlagen die Nationalitäten sich wechselweise todt, u. an einem erhabenen Orte muß der Leichengeruch sehr unangenehm zu verspüren seyn. Doch genug von solch albernem Zeug, der Herr Lector hält mich am Ende für gefährlich, während ich hier nur esse, trinke und flaniere, und nicht einmal die Zeitung lese. Einen Hauptgenuß finde ich darin, daß es hier keinen Vaňka giebt, mit dem ich zu thun hätte.

Leben Sie wohl u. behalten Sie lieb

Ihren

Stary.

Paris, den 18. Juny 852.

Am 23 denke ich von hier Abschied zu nehmen und den Rhein hienauf über Frankfurt heim zu gehen.

Překlad:

Milý příteli!

per varios casus, per tot discrimina rerum, přišel jsem než-li jsem se toho nadál do hlavního města Louisa Napoleona, kam mne, považte jen — přivedla právnická

[1]) Pinkas míní tu všeobecné hlasování ze dne 20. prosince 1851, při němž Ludvík Napoleon zvolen opětně presidentem republiky francouzské a to na 10 let; při volbě té obdržel 7½ milionů hlasů.

záležitost. Nemohu si toho odříci, bych Vás odtud nepozdravil ve Vašem tichém Brixenu. (Zde následuje v originálu věta naprosto nečitelná. Pozn. vyd.) V této pouliční vřavě, která ostatně jest policejně uspořádaná, a nemá ani stopy nesprávnosti, vzpomínám vroucně na svého milého vypovězeného přítele, který nyní aspoň má kolem sebe svou rodinu, jejíž blízkost jeho spravedlivý hněv poněkud zmírní a méně žíravým učiní. Můj list způsobil zajisté v Inšpruku znamenitou spekulaci, než jej dechiffrovali, a ten Sacher si na mne vzpomínal a přátelsky vroucně doufal, že nějaký krvavě červený z Paříže Vám dává zprávy, následkem kterých by Vás pěkně pohodlně přeložili z rakouské Sibíře, Tyrol, do té skutečné. Nechť mi páni lektoři již odpustí sklamu-li jejich černožluté, horlivostí zaslepené naděje, nejsem-li na př. Rus, ale jen neškodný přítel, který pozdravuje přítele v dáli a jej ujisťuje, že by »Národní Noviny« nemohly vycházeti též v Paříži a to ani v tom způsobu v jakém mohly vycházeti za kategorického generála Khevenhüllera — Metsche. Ponechávám Vám, naleznete-li v tom útěchu, že se ta bída stala v Evropě obecnou, něco potěšitelného jest jen přece v tom, pokud možno předpokládati, že konec této bídy bude též všeobecný — pro naše vnuky. Proto hleďte provdati svou dceru, abyste měl vnuky, abyste měl před sebou lidi, jimž byla dána do vínku svoboda jako dar kmotrovský, kteří opět budou míti základní práva, kdežto naše za chladného dne prosincového nabili do dělové díry a vystřelili do vzduchu, tak že nyní bez základních práv, jakoby odření bez kůže světem kráčíme, a poněvadž nemáme kůže a tedy nám zima, tedy třeba nás neustále strkati do vyhřátých policejních věznic, abychom žili jako misera contribuens plebs.

Louisa jsem ještě nespatřil, bych mu učinil poklonu; ale divím se lehkomyslnosti toho muže, že tak málo dbá opatrnosti a dovoluje červenému Čechovi při-

jíti do Paříže. Kdežto v Praze každý hospodář svou nově nastoupivší kuchařku musí do 24 hodin oznámiti pod tělesnou a peněžitou pokutou, nebyl jsem v Paříži dosud oznámen, nebyl jsem zde vůbec tázán po průvodním listu, nýbrž jen na hranici. Což by byl Louis tak opovážliv, zakládati si přece poněkud na oněch osmi milionech hlasů a býti proto tak lehkomyslným?

Uvážíme-li, co vše se zde stalo, co vše bylo tropeno a porovnáme-li to s hračkami tak zvané revoluce v Čechách, nelze pochopiti, kterak v Paříži vůbec někdo může býti na svobodě, když u nás dnes tak tuze mnoho jich zavřeno. Také zde jest mnoho vojáků, ale jsou všickni Francouzi! a v tom to právě vězí! U nás zabijejí se národnosti navzájem, a na jakémsi vznešeném místě, zajisté velice nepříjemně cítí umrlčinu. Ale dosti o takových hloupostech, naposled by mne pan lektor pokládal za nebezpečného, kdežto zde jen jím, piji a se potuluji, ba ani novin nečtu. Největší požitek shledávám v tom, že tu není žádného Vanky, s nímž bych měl co dělati.

Buďte zdráv a zachovejte přízeň

svému

Starému.

V Paříži dne 18. června 1852.

Dne 23. zamýšlím odtud se odebrati, a vzhůru po Rýně přes Frankfurt jíti domů.

Karel Havlíček Dru Pinkasovi.

Značka:

J. Gross
Innsbruck.

Brixen 4./4. 1853.

Vysoce Vážený Pane!

Přicházím sice se svou gratulací trochu pozdě — ale to má jenom můj švakr na svědomí, poněvadž jsem

teprva dnes od něho zprávu dostal, že za 8 dní bude svatba.[1]) Proto ale přece nepochybuji, že moje přání jakožto upřímné s tou samou laskavostí přijato bude, jako by bylo přišlo v čas. Líto mi jest při tom jenom to, že noví manželé nemohou zůstat v Praze, ačkoli jim osobně přáti musím, že přijdou na zdravější, na čistější povětří než věje v obleženosti. (Viz k tomu poznámku [1]) zde.) Kdy se asi zas my všichni rozprášení do všech uhlů světa v Praze shledáme?

Nyní však bych se měl především náležitě omluviti u Vašnosti pro své dlouhé mlčení a jmenovitě neodpovědění na Vašnostin velmi milý dopis: ale takový mizerný vypovězenec a káranec jako jsem já najde

---

[1]) V dubnu r. 1853 provdala se dcera dra. Pinkasa, Isa, za známého německého dějepisce a historika umění dra. Antonína Springra, někdejšího českého vlastence a přítele Havlíčkova, později však renegáta, odpůrce všeho českého i mrtvého již Havlíčka. Springer narodil se 13. července 1825 z českých rodičů v Praze, habilitoval se r. 1848 na zdejší universitě jako docent novější historie a zasazoval se za federalistické zřízení Rakouska. Následkem spisu svého »Geschichte des Revolutionszeitalters«, vyd. r. 1849., byl nucen vzdáti se svého místa. Vystěhoval se pak a byl docentem a professorem v Bonnu, pak od r. 1872 professorem na nově zřízené universitě Strassburské, ale již od r. 1873 na universitě Lipské, kde r. 1892 zemřel. Z četných jeho spisů jednajících hlavně o dějinách umění, jimiž především proslul, jsou zde pro nás nejdůležitější jeho díla historická »Österreich nach der Revolution« (1850), »Österreich, Preussen und Deutschland (1851) a »Geschichte Österreichs seit dem Wiener Frieden« r. (1863—64, 3. sv.). Zvláště v tomto spisu, a to zejména v II. díle, str. 21. a násl. vystupuje Springer proti Havlíčkovi, ale líčí jej tam zcela nesprávně. Spis tento přeložen od Václava Pravdy též do češtiny a vyšel r. 1868 u Kobra pod názvem: »Dějepis Rakouska od míru vídeňského 1809. Viz též v »Osvětě« r. 1893 str. 77. a násl. zmínku o A. Springrovi v článku Renáty Tyršové »Z oboru výtvarných umění«, pak v »Osvětě« z r. 1872 str. 654, 2. pozn. k čl. V. Zeleného »Ze života K. Havlíčka«.

lehko omluvy a odpuštění. Já alespoň myslím, že se na mne nyní ani nikdo zlobit nemůže.[1]) Tenkrát jsem měl úmysl, učiniti nějaké přiměřené kroky u vlády, aby mne buď domů propustili, aneb aspoň pas dali do cizozemska. Proto jsem se všemožně zdržoval psáti komu vyjmouc mé příbuzné, abych nezavdával žádných příčin k nespokojenosti. Zdá se ale, že mi to bylo málo platné, a od té doby co zřízena jest samostatná nejvyšší policie pod Kempenem přece každou chvíli něco proti mně způsobí, ačkoli k ničemu nedávám příčiny. Každou chvíli mám zas nějaké nové pletky, a ačkoli se to vždy konečně ukáže jakožto bezdůvodné a nepravé osočování, »tamen aliquid haeret«. Teď ještě k tomu ty nové události ve Vlaších, ve Vídni a Uhřích, ty diplomatické pletichy ve Švýcařích, v Turcích a ustavičné kysání v celé Evropě, velmi mi odnímají naději na brzké vysvobození odsud, ačkoli zde budu již brzy půl druhého léta. To je jistě mnoho v Brixenu. Alespoň by mne zde neměli nechávat déle než jsem vydával »Slovana«, a to bylo jen 16 měsíců. To by tak byla alespoň jakási dramatická spravedlnost! — Ten čas, který zde budu, mohu si směle odpočítat od svého živobytí, jest to jako zimní spánek medvěda. K nějaké učené práci schází mně zde všechen apparát a k nějaké belletristické zase chuť a dobrá mysl. Již ta myšlénka, že každou chvíli přijde policie zas prohlížeti, co jsem napsal, odjímá mi ke všemu chuť, neb žádný člověk nemá rád svůj „Werkstatt" na ulici neb na rynku.

[1]) V tom se ovšem Havlíček velice mýlil. Tak na př. hned p. Jakub Malý v »Musejníku« r. 1852 na str. 87. a 88. ve své stati »Přehled literární činnosti Čechů od r. 1848 až do nynější doby« mu věnoval velice krásnou a šlechetnou vzpomínku. A »Musejník« redigoval tehda někdejší důvěrný přítel a spolupracovník Havlíčkův Václav Nebeský! — Snad Havlíček, který také v Brixenu pilně četl Musejník, jak tomu svědčí níže položený list jeho neznámému funkcionáři »Č. Matice« nepovažoval pana Jakuba vůbec za »někoho.«

Přece ale pustil jsem se do obšírné historie Ruska, totiž sbírám jen posud materialie — ale doufám z toho vyvésti spis za nynějších časů tuze ponaučný.[1])

Život zde vedeme tak jednotvárný jako poustevníci, a kdybych se někdy nezlobil při čtení »Pražských Novin«, neměl bych pražádnou roztržitost. Při tom se arci musí uznat, že nyní není život ani v Praze mnohem lepší než zde v Brixenu, ba alespoň zde mohu nosit klobouk jaký chci, a smím mít v domě zbraň, kdybych chtěl: za to ale nemohu nikdy mluvit s nikým o pořádných věcech, a co nejhlavnějšího jest, nemohu si ani pomyslit, kdy a jak moje nynější postavení konce vezme.

Avšak stěžováním svým asi jen přilévám v Praze vodu do moře, neb tam jak ze všeho vidět, také jest tuze málo příčin k radosti. Před nejakým časem navštívil mne zde jeden malíř z Mnichova, taky Pražan a vyřizoval mi pozdravení od Hypolita.[2]) Nemohl jsem se zdržet, vzkázati mu, aby sem z jara neb v letě zabrousil, z Mnichova je sem velmi blízko a pro malíře stojí přece Tyroly za podívanou. Ten samý malíř mi vypravoval, že Hypolit velmi pilně pracuje, a tedy by mu neškodily malé ferie v alpejském povětří, zvlášť nechce-li se do Prahy navrátit dřív, než bude mistr. Mně by to ale již dokonce neškodilo.

S podivením četl jsem nedávno v novinách, že anglický vyslanec udělal nedávno jedněm zdejším pra-

[1]) Práce tato, které se Havlíček též dotýká v listech k Palackému a k bratru Františku, pak ve svých verších napsaných v Brixenu dne 12. listopadu 1854, počínajících »O, ty Nácku Lojolový . . .«, (viz mnou vydané »Básnické spisy Karla Havlíčka« str. 45), jak vysvítá z listů Havlíčkových k Palackému (viz tam) v Brixenu asi dále nepokročila, než ku sbírání materialu. Ale výpisky ty se ztratily.

[2]) Syn dra Pinkasa, prof. Soběslav Pinkas, který tehda byl žákem mnichovské malířské akademie.

mizerným novinám tu čest a žaloval u ministra našeho na hrubosti, jaké se v nich Anglicku dějí. Když některý plotem ohražený tyrolský pochlebník jmenuje Anglicko: Höllenbrand, Höllenkram, Saustall aller Räuber, Kittel feiger Weiber — a to všechno ve verších, mohl by si nechat anglický vyslanec chuť zajít na své reklamace. Dost na tom kdyby se postaral o to, aby tyto verše a vtipné terče byly rozhlášeny všemi německými novinami. Zde se i sami Brixeňáci za to stydí! To je nejlepší reklamace.

S uctivým poručením k Vašnostině nyní příliš zmenšené rodině, končím takto svá Tristia v proze, a přeji jen Vašnosti víc spokojenosti než sám mám.

Vašnostin

zcela oddaný

Havel.

P. S. Za onoho času půjčil mi Dr. Springer svůj Humboldtův Kosmos, který nyní ale v Brodě Německém od času mého odvezení s mými knihami leží. Račte mu příležitostně ode mne vědět dáti, že když má nyní po svatbě jiný »kosmos«, snad nepotřebuje Humboldtův a může tedy počkat, až se vrátím!

Brixen 29./11. 1854.

(Poznámka Havlíčkova.)

Milý, věrný příteli!

Jest to dávno, kdy jsem Vám posledně psal. Bylo to, tuším v Paříži, tehda ještě hlavním městě francouzské republiky pod presidentem Ludvíkem a jeho pretoriánskou lůzou, která nyní nadarmo se namáhá, dostati se do Sebastopolu. [1]) Dlouhý čas, znamenitý kus našeho

[1]) Narážka na dlouhé obléhání Sebastopolu Francouzi a jich spojenci v tehdejší válce Krimské.

živobytí prošel, a ničeho lepšího, ničeho příjemného jsme se nedočkali; budoucnost zdá se mi býti přímo zabedněna a jsem přesvědčen, že pro nás a možná i pro děti naše jasná budoucnost nenastane.

Chvála pánu Bohu, že jsem si uchránil tolik trpělivosti a resignace, že s pravým stoicismem na to hledím, jak nás a naděje naše katují a podkopávají. Pracuji jako řemeslník, bych si vydělal potravu pro sebe a děti své, nečtu časopisů, leč tu mizernou Bohemii a rád bych ničeho se nedověděl o tom, co se v světě děje, kdybych tím proklatým kursem každodenně nebyl postrašen v své řemeslnické pokojnosti a osamocení. Syna a dceru, jak víte, mám v cizině,[1]) synáček se trápí, by se naučil latině, a málo kdy jest kolem mne. Peněz jest málo, výdělku též, ničeho zajímavého se člověk v Rakousku nedočká.

Že Vás ještě nyní co unicum tam drží, jednotlivce v stavu obležení, toho nechápu a pokládám to za osobní mstu toho pana barona, kterému jste se nechtěl podrobiti jako otrok. Mluví se, že nyní si zase vzpomněli na tu leč pana Moritze Hartmanna,[2]) a že Vás mají za milovníka knutové vlády a myslí, že byste v Čechách dělal ruskou propagandu. Jsou to hloupí, bázliví lidé; mají tuším bodáků dost ubrániti se jednotlivému rusomilu, ačkoliv dobře víme, že náš Karel nikdy se nebude vzdávati otroctví pro vzdálenou národní příbuznost.

---

[1]) Syn Pinkasův Hippolyt (Soběslav) byl tehda v Paříži, dcera Iza pak s chotěm svým drem Ant. Springrem v Bonnu.

[2]) Věc, jíž se tu Pinkas dotýká, jest následující. Německý spisovatel Moritz Hartmann, žid (narozen v Dušnikách u Prahy r 1821, † r. 1872 ve Vídni), který původně české věci přál, ba i s Havlíčkem v přátelském styku žil r. 1848 však k Velkoněmcům se přidal, vytkl Havlíčkovi, aniž by jej jmenoval, v první schůzi Národního výboru dne 13. dubna 1848, že řekl: »Raději ruskou knutu než německou svobodu.« Přítomný Havlíček přihlásil se k tomu, že oněch slov užil, ale dodal, že je pronesl

Jaroš Vám bezpochyby již sdělil, jaké hlouposti se v Praze s tou naší radnicí staly, a jak se slovutná městská rada i spolu pan Vocel s tou restaurací toho starého stavení blamovali. Jest to táž část onoho stavení před kterou se prolilo tolik šlechetné české krve, před kterou česká svoboda na věky byla odpravena. Divím se tomu, že pan konservator Vocel dělá tolik pokřiku pro nařízení pana Františka Thuna, že se tento díl radnice měl přejinačit v moderním slohu. Dobře by udělali tito páni, kdyby ten pomník laskavosti jednou docela zbourali, by žádný z nás pohledem na to staré stavení nebyl nucen mysliti na ty truchlivé časy. [1])

Rok se kloní ku konci, nastane nový rok, ale zármutek a lítost se proto nezmění v srdci mém. Dočkám-li se posledního prosince, tedy budu vzdálen z vlasti srdečně na Vás vzpomínati; možná, že se toho dne sejdu se svým synem na několik dni. [2]) On si přeje, byste mu dal zprávu jak se máte a zda-li ho ještě máte rád. Manželka má Vás pozdravuje, já však Vás prosím, byste mi odpustil tu hromadu chyb proti pravo-

---

v tom smyslu, že kdyby národ český jinému poddán býti měl, by on pro svou osobu dal přednost národu příbuznému před cizím. (Viz J. Toužimského »Na úsvitě nové doby« str. 331.) Odtud dostala se pak věc do širší veřejnosti a po dlouhý čas přetřásána v různých novinách. Poněkud odchylně píše o tom J. V. Frič ve svých »Pamětech« III. str. 10.—13. Týž dodává tam, že Havlíček tento známý výrok učinil v rozhovoru s o u k r o m n é m, vině tak Hartmanna, že slov těch zneužil.

[1]) Jedná se tu o přestavbu jižní části radnice proti Sirkové ulici, která prováděna v letech 1852—1854. Není to tedy, jak píše Pinkas ona část radnice, před kterou 21. června 1621 popraveni čeští pánové; to stalo se, jak známo před průčelím východním proti týnskému kostelu ležícím; tato východní část však byla přestavěna již v letech 1839—1848; posléze uvedeného roku byly tam osazeny poslední dvě sochy. (»Viz staroměstský rynk v Praze. Popisuje dr. Josef Teige« str. 44, 95.)

[2]) Viz 2. poznámku k tomuto listu.

pisu; ale myslím, že české řádky třeba špatně psané, Vám budou příjemnější nežli kaligrafická a orthografická německá Zuschrift.

S Bohem

Váš

A. Starý
pod Petřínem.

V Praze dne 22. listopadu 1854.

Karel Havlíček dru. Pinkasovi.

Značka:

Bath.

Brixen 8./12. 1854.

Vysocevážený Pane!

Dne 29./11. mne zde, v tom předpeklí, překvapilo radostně Vašnostino psaní od 22., pravá udalost, neb již ani nevím jak dlouho jsem od žádného psaní nedostal, vyjmouc mé příbuzné, s kterým jedině stojím v korrespondenci. Za několik dni budu slavit neb vlastně proklínat tříletou výroční památku cesty do Brixenu, a nevidím posud mnoho naděje na navrácení domů. Živ zde jsem jako poustevník, brzy bych si odvykl docela mluvit, neb nepřijdu často celé týdny do příležitosti hubu otevřít leda v poledne a večer při jídle v hospodě, a tam — mluvím, jen s důstojníky, mezi kterými sedím. O čem, dá se uhodnout: ale hlavní material konversace podává vždy jen špatné — víno. Zde se již několik let víno neurodilo a proto celých 365 dní, ve všech hospodách zdejších není slyšeti skoro nic jiného, než nářek na špatné a drahé víno. A já chudák ani v tom punktu nejsem s nimi stejného mínění, neb se mi předce ještě i to víno zdá lepší než ta společnost

zasluhuje, a rád bych ho pil, jen kdybych při tom mohl mluvit s člověkem! Co jsem zde, již nevěřím na nesmrtelnost duše lidské, neb se mi zdají být všechny sorty zvířat rozumnější a tudy nesmrtelnosti hodnější než ta zdejší race lidu, stvořená jak se praví dle obrazu pána Boha! Největší basphemie, kterou jsem kdy slyšel! Jestli je to pravá copie, jak ošklivý by musel býti originál: je-li zas originál skutečně takový, jak nás theologové učí, tedy musí být ta zdejší copie velmi nepodařená, a odřekl bych se všeho přátelství s Hypolitem, kdyby tak špatné copie dělal.

Hypolitovi jsem na jeho psaní z Paříže[1]) nedal odpověď, — ze samých diplomatických ohledů — tenkrát jsem znovu čekal na odpověď z Vídně stran mého propuštění, a proto jsem nechtěl ani psaní poslat do Paříže, třeba v něm nic zlého (t. j. dobrého) nestálo. Byla mi ta opatrnost čerta platná, jsem zde posud. Jestli tedy skutečně se s ním okolo Vánoc viděti ráčíte, tak jak z Vašnostina dopisu soudím, žádám ho za odpuštění: on se proto na mne zlobit nebude, však my se přece ještě jednou na tomto světě sejdeme a pak se shledáme nepochybně zas tak, jako jsme se opustili, jen arci o několik let moudřejší, což zvlášť na mně i zevnitř viděti bude, neb mi zde už hodně sešedivěly vlasy.

Že mne sem dali jakožto liberálního a pro liberálnost, to se mi zdá jisté: jestli mne zde ale nyní drží zas jen pro liberálnost neb pro rusomanii, to je věru těžko udat. My máme vůbec u vlády tu dobrotu, že na nás dva biče pořád nachystané má: Když chce, vydává nás za Maziniany, a když chce za rusofily: biti jsme ale vždycky. Z toho pro čipernou hlavu sama vysvítá přiměřená pro nás role: musíme být liberální

[1]) Soběslav Pinkas byl toho času v Paříži, kam se z Mnichova odebral.

co možná nejvíc, a rusomanové taky co možná nejvíc, neb mám-li pro něco trpět, byl bych osel, abych trpěl nadarmo . . . Ale málem bych byl zapomněl že již není svoboda tisku a že tedy nemám již právo vysloviti své mínění.

Hlavní moje lektura zde jsou staré ruské kroniky a — Börne. (Já zde pracuji historii ruskou.) K přemýšlení zde mám času až tuze mnoho, sám bych byl radši, kdybych ho měl trochu míň. To mne ale těší že jsem posud nikdy nelitoval svého předešlého chování: ani toho, že jsem byl r. 1850—51 nejradikálnější v celém Rakousku (totiž mezi žurnalisty), co arci není tuze mnoho. Já ještě pořád pevně věřím, že se za nynějších časů s pravdou přijde nejdál.

Přeju si stokrát za den, kdybych tak aspoň chvíli mohl zas jednou v Praze si pohovořit, a není snad zapotřebí dušovati se, že to přání moje je upřímné!![1])

Pokud ale jest to vůle Nejvyššího (zde jen míním nejvyššího chefa policie[2]) a ne na nebi) musím se přece jen písemně jak Vašnosti, tak i ctěné rodině uctivě poručit a přáti si, byste nezapomněli na confinírovaného a confirmovaného

H. B.

---

[1]) Havlíček těšil se na návrat do Prahy, netuše ještě ani na sklonku r. 1854, sotva několik měsíců před svým propuštěním, jak se lidé v té Praze zatím změnili. Soudil dle sebe a soudil jako optimista. Proto bylo asi dvojnásobně hořké to sklamání, jehož se dožil po svém návratu. Viz o tom úvod ke korrespondenci s Boženou Němcovou str. 404 zde! pak »Karel Havlíček Borovský v rodinných vzpomínkách«, str. 33., zejména porovnej tam místo: »Vesel nastoupil cestu do Prahy, ale přijel v takovém duševním stavu, že jsme ho nepoznávaly. To nebyla nemoc nebo sklíčenost, nýbrž to bylo duševní zdrcení, v jakém se z Prahy vrátil!«

[2]) Tím byl tehda baron Kempen, týž, jemuž město Jihlava postavilo pomník.

Příloha.

(K listu Havlíčkovu dru. Pinkasovi z 15. až 17. srpna 1849.)

Zweihundert und neunzehnte Beilage zur Conſtitutionellen Allg. Zeitung von Böhmen.

Abend-Blatt.

Ausgegeben am 10. Auguſt 1849.

Seite 994. Sprechhalle.

Herrn

J. U. Dr. K. H. Fiſcher, beeideten Landesadvokaten.

Sie haben ſich in Ihrer Erwiderung „Conſt. Allg. Ztg." 216. Beilage, als einem gelehrigen Schüler derjenigen bewieſen, welche das Wort „Mißverſtändniß" ſprüchwörtlich gemacht haben durch die Art, wie ſie mit demſelben Ihre Blätzen zu bedecken ſuchen. Nachdem Sie am Anfange ihrer Erwiderung die höhniſche Benennung „Bürgerkoſaken" mit welcher Sie in unſerer Gegenwart ihrem gutgeſinnten Herzen gegen die Bürgercorps Luft gemacht hatten, für ein Mißverſtändniß erklärt, ſcheuen Sie ſich nicht am Ende derſelben Erwiderung Ihre beleidigende Hohnfeuchtigkeit in einer noch ſtärkere Doſis auszuſpritzen.

Nehmen Sie denn unſere Verſicherung hin, daß auch wir an u. für ſich in der Vergleichung mit regulären und irregulären Koſaken nichts eben Beleidigendes finden, vorzüglich in dem Betracht, als ſich die Ehrenhaftigkeit dieſer regulären und irregulären Koſaken (Baskiren u. Kalmucken nicht ausgenommen) glänzend herausſtellt, wenn man ſie mit denjenigen vergleicht, welche um die politiſchen Sünden ihrer Jugend gut zu machen, gegenwärtig eine gar zu überſchwängliche, ſelbſt der Regierung vielleicht ſchon läſtige Gutgeſinntheit entwickeln, und unter der Aegyde „Ruhe, Ordnung, Sicherheit" gerade am meiſten Unruhe, Zwieſpalt, Hetzerei und Wühlerei zu ſtiften bemüht ſind.

Wir finden also das Beleidigende Ihrer Äußerung nur in der hämischen Absicht u. diese zu bemänteln, dürften Ihrerseits alle versuchten Mittel, auch dasjenige, welches man im gemeinen Leben Lüge nennt, kaum ausreichen. Wir können Sie z. B. auf das bestimmteste versichern, daß weder das bürgerl. Grenadir-, noch das Infanterie-Corps um diese Zeit eine Petition um die Erhaltung ihrer Privilegien eingebracht haben, und daß die Petition des löbl. Scharfschützen-Corps erst am 5. d. M. einem löbl. Gubernium zur weiteren Unterbreitung an das hohe Ministerium von einer Deputation überreicht und erst am selben Tage um 10 Uhr früh unterfertigt wurde. Wie konnten Sie also schon am 28. d. M. eine derartige Petition eines Bürgercorps im Vorzimmer des Herrn Bürgermeisters vorliegen sehn? Hier können wir den unlandesadvokatlichen Ausdruck „erschnappt" mit einem besseren Recht auf Sie anwenden, als Sie dieselben gegen uns gebraucht haben.

Ihren wohlmeinenden Rath, „daß der Bürger klüger thun, wann er seinem Gewerbe nachgeht, als wenn er die Zeit mit Exerciren und Ehrenwachen verliert und das Geld, das er anderweitig braucht auf Uniformen und Waffen auslegt", glauben wir nur hinzufügen zu sollen, daß uns Bürgern, obwohl uns keine Amannuenses ernähren, dennoch neben unserem Gewerbe so viel Zeit übrig bleibt, um unserer Bürgerwehr Ehrenpflicht, nach dem Beispiele anderer konstitucionellen Staaten Genüge zu leisten, und daß wir auch nur das anderweitig nicht nothwendige Geld auf Uniformen und Waffen auslegen, so wie wir Ihnen, Herr Doktor, die bestimmteste Versicherung geben können, daß wir aus Ihrer Kassa nie eine Entschädigung für unsere Bürgerwehrmühen anzusprechen gesonnen waren.

Gottfried Krüger,
Handschuh- u. Lederfabrikant.

Karl Wlczek,
Juwelier.

Vzájemné listy
Karla Havlíčka a Hippolyta (Soběslava) Pinkasa.

Z let 1848 až 1854.

Tyto listy až na poslední, který Soběslav Pinkas napsal Havlíčkovi do Brixenu, vztahují se téměř výlučně k satirickému listu »Šotku«, který Havlíček od ledna až do dubna r. 1849 vydával jako týdenní přílohu k »Národním Novinám«, a pro který mu Soběslav Pinkas kreslil karikatury. Tyto opatřoval nejvíce z ovzduší říšského sněmu, kam svého otce provázel do Vídně a pak i do Kroměříže. Odtud dopisoval do různých listů, zejména do Jordánových »Slavische Centralblätter«.

Soběslav (Hippolyt) Pinkas, syn MDra. Adolfa Marie Pinkasa, narodil se dne 7. října 1827 v Praze v otcovském domě na Kampě, studoval v rodišti svém gymnasium a práva a súčastnil se jako legionář právnické kohorty, jejíž centurionem byl, pražských svatodušních bouří r. 1848, načež s otcem svým zatčen, ale v krátce propuštěn. [1])

Později oddal se malířství a to popudem Josefa Manesa, s nímž se spřátelil na Kroměřížském sněmu. Odebral se proto v prvních letech padesátých do Mni-

[1]) Viz úvod ke korrespondenci K. Havlíčka s drem. Adolfem M. Pinkasem str. 476. zde, a poznámka tamtéž.

chova, [1]) kde pracoval v atelieru Berbellyho, načež odešel do Paříže, kde právě tehda také meškal Jaroslav Čermák, s nímž tam Pinkas žil v důvěrných a družných stycích. Záhy vystaveny některé Pinkasovy práce v Salonu a několik jeho obrazů prodáno do Ameriky. V Čechách

Hippolyt (Soběslav) Pinkas

zůstal jako malíř téměř neznám; jediný obraz jeho, který v Praze máme: »Stařec se smrtí«, jest majetkem

[1]) Viz též Karla Tůmy »Kar. Havlíček Borovský« str. 588., kde k této mnichovské době Pinkasově se vypravuje o plánu k útěku Havlíčkovu do Švýcar, při čemž Hippolyt měl hráti vynikající úlohu.

»Umělecké Besedy«; jeho reprodukci přinesly r. 1868 Hálkovy »Květy«.

V Paříži zůstal Pinkas patnácte let; tam pojal také Francouzku za choť. Za dlouhého toho pobytu v městě nad Sekvanou, spřátelil se s mnohými čelnými umělci a spisovateli francouzskými.

Když se Pinkas koncem r. 1869 vrátil opět do Prahy, přijal místo professora kreslení na vyšší dívčí škole, kde působil plných 25 let. Soběslav Pinkas byl prvním a to velice horlivým propagatorem česko-francouzských styků a působil mnohá léta jako předseda spolku L'alliance française de Prague, který právě za tím účelem s některými přáteli založil. Důležitá práce ta přinesla a přináší zejmena v poslední době hojné ovoce. Zde budiž ještě učiněna zmínka o podílu, který měl S. Pinkas při tom, když r. 1889 za příčinou tehdejší světové výstavy pařížské jmenovaný spolek vydal »Přehled překladů z jazyka francouzského do češtiny. (Catalogue des ouvrages français traduits en tcheque), k němuž napsal týž francouzskou předmluvu pod záhlavím »La langue française en Bohême«, v níž podává stručný přehled historický o vývoji jazyka francouzského v Čechách. Dále působil též ve směru tom korrespondencí do francouzských listů a možno říci, že on byl vlastně prvním stálým dopisovatelem českým do těchto novin. To i celá tato činnost Pinkasova zasluhovala by zajisté obšírnější zmínky, než se může státi zde.

Výdatně účinkoval Pinkas též v Umělecké besedě, kde po nějaký čas byl také předsedou. Tím však zdaleka není ještě vyčerpáno, co by se dalo říci o jeho veřejné činnosti; poukazuji zde tedy v krátkosti jenom ještě na jeho působení při jednání o výzdobě Národního divadla a při sbírání materiálu lidového umění. Rovněž zasazoval se Pinkas energicky o zachování starých památek pražských.

Zemřel v Praze dnes 30. prosince 1901 v onom starém domě na Kampě, v němž se narodil.

Pohrobní vzpomínku o Soběslavu Pinkasovi uveřejnila Renata Tyršová v »Osvětě« r. 1902 str. 188 a násl.

Hippolyt Pinkas Karlu Havlíčkovi.

Wzácný pane!

Nejdříwe prosím o Waši trpěliwost, co do prawopisných a gramatických chyb v tomto psaní; doufám, že mi odpustíte urážky, které snad w těchto řádkách činím milené češtině, poněwadž Wám známo jest, že jsem posawáde měl málo příležitosti w ní se wzdělati.

Mimo slíbenou podobiznu Hamerníka,[1]) u níž račte přejinačit podpis, jestli se Wám nelíbí, posílám Wám ještě powzteklého Löhnera,[2]) a karikaturu nowého obleku studentského, který jsem viděl na dru Kolenatém, jenž sem wčera přijel s pražskými granátníky.[3])

---

[1]) Hamerník meškal tehda ve Vídni jako poslanec na říšském sněmu. Viz též pozn. k dopisu dra Pinkasa Havlíčkovi z 24./2. 1852 str. 552. zde!

[2]) MDr. Ludvík Löhner (1812—1852), lékař ve Vídni, r. 1848, poslanec na říšském sněmu za město Žatec, náležel ku krajní levici a k nejzuřivější straně německé (frankfurtské); byl předsedou svazu německých poslanců z Čech. Karikatura Löhnera nalézá se v 8 čís. Šotka z 25. února 1849 str. 31., ovšem přidáni mu tam soudruzi Zimmer a Brestel.

[3]) Dne 16. září 1848 odebralo se 100 mužů měšťanského sboru granátnického se zástupci všech ostatních ozbrojených sborů pražských do Vídně, by tam odevzdali Vídeňanům prapor a ucházeli se u ministerstva, aby národní gardě, jež od svatodušních událostí byla odzbrojena — byly vydány zbraně, i bylo též ustanoveno, že budou v Schönbrunnu u císaře čestnou stráž zastávati. Odjezd deputace z Prahy byl slavný, taktéž přivítání ve Vídni. Tam stáli na stráži v říšském sněmu a defilovali

Náramně jsme se všickni smáli, když on tak smutně vyšperkován z wozu wylezl a hned w tom okamžení jsem si wzpomněl na Šotka.[1])

Abyste té karikatuře lépe rozuměl a nějaký k tomu se hodící nápis wynalézti mohl, dowoluji si přidati tuto explikaci.

---

v Schönbrunnu před císařem. Žádost jejich za vydání zbraně národní obraně a legii byla ministrem války Latourem příznivě vyřízena. Viz »Pražský Večerní List« čís. 76. z 16./9., čís. 77. z 15./9, čís. 79. z 17./9. str. 354, čís. 81. z 10./9. str. 363. čís. 84 z 22./9. str. 380. a čís. 85. z 23./9. 1849 str. 383.) — MDr. Fridrich Kolenaty recte Kolenati, který přijel s deputací granátníků do Vídně jako zástupce studentské legie, narodil se v Praze r. 1813. Oddav se vědám přírodním byl zprvu assistentem botaniky na universitě pražské, od r. 1842 pak assistentem zoologie při akademii petrohradské, z jejíž podnětu podnikl tříletou vědeckou cestu na Kavkaz a do sousedních zemí. R. 1845 vrátil se do Prahy a stal se tu docentem přírodopisu na universitě. R. 1848 byl členem studentské legie a po červnové revoluci uvězněn nějaký čas na hradě pražském. R. 1849 povolán za professora na nově zřízenou techniku v Brně. Zemřel r. 1864 náhle na vědeckém výletu na hoře Pradědu.

Havlíček dotýká se Kolenatého ve své satirické básni »První generální schůzka Českého Národního Museum l. p. 1847.« Viz mnou vydané »Básnické spisy Karla Havlíčka str. 17. a 3. poznámka tamtéž.

Po bouřích svatodušních rozprášená studentská legie ustavila se zase znovu teprve ve schůzi dne 8. září 1848 v Klementině konané. Při tom zavrženo dosavadní rozdělení dle fakult a ustanoven nový, jednotný stejnokroj a to následující: Černý klobouk na spůsob tyrolského se šedivým perem a bílým lvíčkem v červeném poli; modrý kabát slovanského střihu s černými šňůrami a šedivé kalhoty. (Viz »Pražský Večerní List« čís. 71. z 9. září 1848 str. 314. To tedy byla ta uniforma, v které Kolenatý do Vídně přijel a jež se bývalému legionáři pražskému H. Pinkasovi ovšem nelíbila.

[1]) Havlíček rozhodl se dle toho tedy již v době, kdy meškal jako říšský poslanec ve Vídni, vydávati »Šotka«, úmysl ten však provedl teprvé počátkem r. 1849. Ale již ve Vídni získal si Hippolyta Pinkasa, který tehda otce svého provázel na říšský sněm, pro svůj projektovaný list jako karikaturistu.

Klobouk se nám zdál podobný hrnci, tak zwanému ušáku, smutné šediwé péro na něm pak ocasu nočních motýlů (chci říci Nachtfalter); patrony na prsou warhanám neb Panovým píšťalám, na které si student může zahrát, má-li na stráži dlouhou chwíli, a podle reglementu ukrutně zahnutá šawle — srpu. Aby to lépe wyhlíželo, udělal jsem pušku (Stutzen), kterou prý studenti nosí, trochu kratší. [1])

Don Quixota pošlu budoucně (chci říci: nächſtens), ještě jsem ho nedokončil.

Podle zprávy, kterou jsem dnes od pražského granátníka dostal, nebudou prý granátníci připuštěni k stráži v Schönbrunnu; Lobkowic, bywalý welitel národní obrany w Praze jim to prý zkazil. [2]) Pro případ, že by to byla pravda, wymyslil jsem wčera s Bradkou [3]) u Ježka wýbornou karikaturu. Generál potká ukrutného granátníka, a ten se ho wyptáwá, proč jeho sbor nebyl připuštěn. Generál odpowídá: Ihr habt in Prag zwei kaiſerliche Pferde erſchoſſen, euch kann man die kaiſerliche Familie nicht anvertrauen.

Chcete-li to míti, prosím o odpověď.

S Bohem.

Wáš wřelý přítel
Hippolyt Soběslaw Pinkas.

We Wídni dne 18tého září 1848.

---

[1]) Karikatura ta se v »Šotku« nenalézá.

[2]) Viz 3. pozn. k tomuto listu shora.

[3]) Jest to Adolf Brádka (nar. 1822, † 28. 4. 1898 v Praze.) Již před březnem r. 1848 horlivý Repealista, súčastnil se vynikajícím spůsobem revolučního ruchu jako centurio technické kohorty, člen výboru studentského a Slovanské Lípy a Slávie. Po svatodušních udalostech, v nichž od počátku činně účinkoval, požádán od Windischgrätze spolu s Fričem, Sladkovským a drem. Klaudym a desíti jinými za rukojmí, ale odejel právě v ten čas do Vídně s deputací, jež si tam šla stěžovat na jednání jmenova-

Löhnera teprvé zýtra, on se pánům u Ježka [1]) tak líbil, že jsem jim ho musel nechat, aby ho mohli wzít do české schůzky. [2])

Panu K. Hawlíčkovi.

Karel Hawlíček Hippolytu (Soběslavu) Pinkasovi.

Milý Hipolite!

Ejhle! totoť jest Šotek, posílám Wám několik na rozdání — místo honoráru. [3])

Jak se Wám líbí řezba? Dělám co mohu, u nejlepšího umělce zdejšího je to děláno a hodně draze. Že Wám nepíšu — to se neděje z pýchy, nýbrž z pauhé lenosti.

Wymalujte nám ještě toho Šotka w několika situacích, zwláště ale scenu jak Šotek na zemi leží a nohama i rukama se brání a jak mu několik kozáků přiwěšuje mocí řád ruský.

---

ného komandujícího generála a jeho vojska. Zůstal tam pak po delší dobu, ježto mu v Praze hrozilo zatčení a stýkal se tam tehda, jak vysvítá z tohoto listu, i s Hippolytem Pinkasem. Po zději odveden k 28. (pražskému) pluku, stal se r. 1853 důstojníkem a odebral se, dosáhnuv hodnosti majora r. 1884 s titulem plukovníka na odpočinek do Prahy. Jest zajisté ještě v dobré paměti, že odkázal jmění své (50.000 zl.) Ústřední Matici školské, Minervě a Svatoboru. (Viz Nekrolog v »Osvětě« 1898 str. 562.)

[1]) Hostinec ve Vídni, kdež se tehda Češi a zejmena též poslanci na říšském sněmu scházívali.

[2]) List ten psán Havlíčkovi do Prahy, kdež se týž v těch dnech zdržoval na dovolené.

[3]) »Šotek« počal jako sobotní příloha k »Národním Novinám« vycházeti 7. ledna 1849; vyšlo však jen 11 čísel, poslední vydáno dne 1. dubna t. r. Slovy: »Ejhle totoť jest Šotek«, počíná první článek v tomto listu.

11

Illustrace k liberálnímu programu.

(Pokračování.)

„Sjednoceni jsouce w zásadách, budou slowa a jednání každého z nás wyznam politiky celého ministerstwa."

„Uspořádání práwa associačního na základě srownawajícím se s cílem státním."

Část neauřední.

Literatura a kritika.

[illegible]

Facsimile listu »Šotka«.

Ale ať je Šotek proti kozákům jako $\frac{1}{3}$: 1, aby bylo widět, že je malý. [1])

Zeptejte se pantáty jak je spokojen s tau předmluwau w Šotku na naše demokraty; [2]) a wyřiďte mu, že se podruhé za takový článek w Österr. Corresp. poslušně děkujeme, a že z wděčnosti zase pana deputowaného Pinkasa wychwálím já w Deutsche Zeitung.

Já jsem se již radowal, že Wás z Kroměříže wyženau a že budeme mít malíře k Šotku doma při ruce. [3])

Poraučím se wšemožně

H. B.

W Praze 9. ledna 1849.

Gábler dnes zmrzne!

Hippolyt Pinkas Karlu Havlíčkovi.

Lieber Freund!

Beiliegende beiden Prachtexemplare widme ich dem Šotek, es sind die Herren Neuwall u. Selinger, die sich in der Adelsfrage durch lebhaften Kampf für den Adel besonders hervorthaten. Rieger (?) verfaßte die Unterschriften, die ich auf das beiliegende Blättchen schrieb, ich halte sie für sehr gut, die Doppelsinnigkeit bei Neuwall, ušlechtilá úroda, Abstammung u. Gestalt wirkt gut, Selinger war

[1]) Obrázek tento nalézá se v 6. čísle Šotka z 11./2. 1849 str. 24.

[2]) Tu Havlíček naráží na shora již dotčený článek, jímž Šotka zahájil. Titul jeho jest: »Úvod, program, oznámení, vyznání víry a pozvání k předplacení.« (»Šotek čís. 1. z 7./1. 1849 str. 1.)

[3]) Narážka na to, že tehda již se proslýchalo, že bude říšský sněm rozpuštěn následkem konfliktu s ministerstvem v příčině § 1. základních práv. Viz o tomto poslední pozn. k listu dra. Pinkasa k Havlíčkovi z 13. srpna 1849 na str. 494. zde!

lange Zeit in mehreren Adeligen Häusern vorzüglich bei Schwarzenberg Hofmeister, daher seine Liebe für die Stammbäume von denen er nun einen in der freudenleeren Wüste pflegt u. besingt. Der Holzschneider muß aber angegangen werden sich zu beeilen, so daß wo möglich beide nächsten Samstag erscheinen. Die Köpfe soll er pausiren, ganz genau nachzeichnen sie sind ähnlich u. es würde sehr verlieren, wenn die Aehnlichkeit verschwände u. Selinger Kopf u. Finger so wie Leierwerk soll er ganz einfach machen, nicht diese Menge Striche auf dem Boden; nicht mehr Striche als ich gemacht habe.[1])

Warum schreibt Ihr nicht, Himmel (nečitelno). — Ich würde heute schreiben, hätte ich für Palacky nicht einen Artikel für die Prager Zeitung abzuschreiben. Die Erwiderung ist sehr gut, es soll Leo Thun der Verfasser des angreifenden Artikels sein. Die Regierung fürchtet unsere Leute u. will sie diskreditiren.[2])

Hippolyt.

V Kroměříži 22ᵗᵉ Ledna 1849.

---

[1]) Tyto dvě karikatury i s textem otištěny v 4. čísle Šotka z 28. ledna 1894, str. 15. Co do věci stačí podotknouti k tomu co v tomto listě o tom naznačeno, že když se jednalo na sněmu Kroměřížském o § 3. základních práv a navrhováno zrušení šlechty, proti návrhům takovým vystoupil v sezení dne 14./1. vídeňský poslanec Neuwall (viz Národní Noviny čís. 12. z 14./1. t. r. str. 47., 2. sloupec ku konci) a to se stanoviska historického. V sezení téhož sněmu dne 16./1. pak odpíral zrušení tomu Englbert Selinger (poslanec za město Šternberg na Moravě): viz výtah z jeho řeči v Národních Novinách čís. 16. z 19./1. 1849 str. 62. — V sezení dne 17. ledna přijat posléze návrh Šuselkův: »Všecky přednosti stavu jsou zrušeny. Žádných známek šlechtictví stát neuděluje aniž uznává.« (Viz Národní Noviny čís. 17. z 20./1. 1849 str. 65.

[2]) Míněno tu Palackého »Vynucené prohlášení« dané v Kroměříži dne 22. ledna 1849 a otištěné v příloze »Prager Zeitung« z 26./1. t. r., (a opět v Gedenkblätter 181—4, jakož

Karel Havlíček Soběslavu Pinkasovi.

W Praze 24./1. 1849.

Milý Pinkase!

Že Wám bez potřeby nepíšeme, to je jistá věc a hrom aby do každého žurnalilsty udeřil, který bez potřeby něco píše.

Děkuju Wám za karikatury na Neuwalla a Selingra,[1]) budau w sobotu jistě a dobře.

Teď ale žádost. Wymalujte nám: Boj redakce N. N. a Šot. s hrab. Lwem Thunem. Obraz musí být tak široký, aby zrowna wyšel na celau šířku Šotka (přes oba slaupce laut Beilage, ale ani o mák širší.

Idea jest následující:

Pewnost ze starých fascikulů akt auředních a ze starých erbů (Wappen).[2])

---

i ve »Frant. Palackého spisech drobných« D. I. str. 90—92). »Noviny Slovanské Lípy« uveřejnily totiž v první polovici ledna 1849 téměř úplný překlad známé Bakuninovy brožury »Aufruf an die Slaven«, v prosinci r. 1848 vydané, v níž tento vyzývá rakouské Slovany, by se spojili s Maďary k rozbití Rakouska. Úřední noviny uchopily se toho, by osočili Čechy a též Palackého; týž pak hájil se výše uvedeným prohlášením.

[1]) Viz 1. poznámku k předešlému listu.

[2]) Obrázku takého v »Šotku« není.

Týž témuž.

Milý Hipolite!

Nedivte se, že w dnešním Šotku není ta karikatura i s textem na p. H. Beztoho by ani nebyl bývwal řezbář hotow. [1])

Ale kdyby i byl musím z jiných příčin wyjití této karikatury w Šotku zameziti neb aspoň odložiti. Kdybych ji nyní wytiskl, postawil bych se zde w Praze a w Čechách do toho špatného swětla, že H. jen proto, že jest Němec ostudím. Nebo zde má nyní p. H. mezi obecenstwem dobrau pověst, bližší a priwatní zprávy ze sněmu zde nejsau známy, a co H. weřejně we sněmu dělá s tím zde jsau spokojeni, a já bych nerad Šotka postawil do pověsti že každého Němce sníti chce třeba i hodného.

Nezlobte se tedy na mne — a pošlete raděj hodně brzy něco jiného ku př. Borrosche. [2])

A nebo mi wyveďte nějakau šikownau karikaturu na to: Ministerstwo má za sebau většinu národu.

Totiž s košťaty holemi atd.

Jestli pak jste si toho wšímli w Nár. Now., že Šebelka wašeho otce udal na zámku? [3]) To wyšlo najewo při processu we Sw.-Wáclawské lázni.

Poraučím se wšestranně

18./2. 1849. K. Hawlíček.

---

[1]) Míněn tu dle udání pana Soběslava Pinkasa František Heimerl, nar. 1806 v Křenově † 1867, od r. 1833 do r. 1852 professor na právnické fakultě university pražské, který byl r. 1848 a 49 poslancem na říšském sněmu ve Vídni a v Kroměříži za město Cheb.

[2]) Alois Borrosch, knihkupec Pražský a poslanec na říšském sněmu, kde byl členem německé, Frankfurtu přející levice.

[3]) Josef Ed. Šebelka, měšťan malostranský, byl r. 1848 majorem a komandantem městských ostrostřelců; tak podepsal

H. Pinkas Havlíčkovi.

V Lipsku 21^{tého} února 854.

Vážený příteli!

Zdaliž pak jste si jednou na mě zpomenul v této dlouhé době, po kterou jsme se neviděli? Nemám sice žádného práva na Vaše rozpomínání, neboť jsem Vám nedal žádného znamení své nezměnitedlné odanosti, a co Vám platna, ubohý vyhnanče! nejvroucnější láska vzdáleného přítele, nevíte-li nic o ní. Z Mnichova, kdež jsem Vám byl blíž, často jsem Vám chtěl psáti, ale

---

se spolu s purkmistrem Josefem Müllerem, Ondřejem Haasem, majorem městské infanterie, a Matyášem Berntem, majorem městských granátníků hned v prvních dnech hnutí březnového na provolání k Pražanům, vybízejícím všecky a dobromyslné obyvatele, aby k zachování pořádku a pokoje přistoupili k setninám měšťanské stráže, jež se měly připojiti k pozůstávajícím třem měšťanským strážím. (Viz provolání to ve spisu Jos. J. Toužimského »Na úsvitě nové doby« str. 151.) Tím mělo býti zmařeno zřízení národní gardy, což se však nepodařilo. Později zvolen Šebelka majorem 6. praporu národní gardy pražské. Na počátku svatodušních bouří komandoval na Malé straně, dokud tam nepřibylo vojsko. Později obvinil Josef Pešina, měšťan a kloboučník malostranský, člen »Svornosti« Šebelku v »Constitutionelle Zeitung aus Böhmen«, že jej v dnech červnových u vyšetřující komisse udal, a že Šebelka jako velitel národní gardy v oněch osudných dnech své povinnosti nikterak nedostál. Šebelka vznesl proto na Pešinu žalobu, o které rozhodováno dne 12. února 1849 před porotou v lázni Svatováclavské. Byl to první porotní soud v Praze. Předsedal mu vicepresident zemského práva Dr. Rozkošný, Šebelku zastupoval Dr. Likavec, obžalovaného hájil Dr. Jos. Frič. Po výslechu svědků navrhl Dr. Likavec, aby na důkaz, že Šebelka neudal Pešinu, byl přečten protokol sepsaný s jeho klientem na hradě Pražském, čemuž soud vyhověl. Ze spisu toho vyšlo však na jevo, že Šebelka tehda udal dra. Pinkasa a posamentýra Könnemana. Porotci uznali pak Pešinu nevinným. Viz »Národní Noviny« z 13./2. 1849 čís. 37.

vždy jsem zlostně zase hodil perem, vzpomínaje na to, že srdečná slova, kterými Vám chci vyjádřiti svou úctu, upřímný soucit svůj, ledakterý pochop dříve dostane do rukou, než Vy. Tříčtvrtiletý pobyt v Praze, ve vzduchu policejně připravovaném utužil moje nervy a tolik mě zhoršil, že tehdejší zdráhání mého citu se mi nyní zdá velmi blouznivé a sentimentální. Vy snad ale shlídáte tento převrat v mém smýšlení velmi praktickým na vzdor mým mravním vrtochům, poněvadž tímto způsobem se alespoň dozvíte co jsem dávno již Vám chtěl říci, že totiž toužím po příležitosti, skutkem Vám dokázati svou úctu, svoje přátelské smýšlení.

Jsem právě na cestě do Paříže, kde zamýšlím delší čas pobýti a pilně studovati, kéž bych Vás tam jednou shlédl. První svůj obraz jsem nyní zhotovil v Praze; je teď ve Vídni, kde bude vystaven, neboť jsem nechtěl žádat vladařů pražské akademie o místo při budoucní výstavě, po prvé, poněvadž takové lidi vůbec nerad o něco prosím, a po druhé, že bych přece jen špatné místo byl dostal. Znám ale dost dobře veliké vady této první větší práce svoji, než abych myslel, že přemůže špatné osvětlení a podobné okolnosti nepříznivé.

Snad mi to nevezmete za zlé, že dosaváde pouze o sobě jsem mluvil, považíte-li, že okolnosti, o kterých Vám píši, jsou z veliké části ty, o kterých bych s Vámi rád mluvil, a dále že se kochám nadějí, že i Vy mi někdy dáte zprávu o Svém živobytí pod adressou mého přítele Jaroslava Čermáka; buďte přesvědčen, že byste mě tím velice potěšil. Vaše psaní bych jistě obdržel. Čermák bydlí rue Godot de Maoroi N. 22 pres la Madelaine â Paris.

Pošlu Vám tyto řádky teprvé z Bonnu, kam přes Mnichov nyní cestuji. Sejdu se tam u Špringra a své sestry s rodiči; otec, který stejně se mnou odejel z Prahy jel tam pro matku, kteráž k porodu Izinky již od prosince je v Bonnu. Jsem velmi dychtiv, svou

malou něteř poznati, je prý velmi silné a zdravé dítě, a tím zase vynahrazuje nemilé překvapení mladých manželů, jež jim tím spůsobila, že jako holka přišla na svět. · Springer totiž byl přesvědčen, že musí dostati kluka. Těším se na to, několik milých dnů ještě v Bonnu stráviti se svými; dlouho nyní je neuvidím, kochejme se nadějí, že do toho času okolnosti naše lepší budou, buď už pomocí Turka neb Rusa; v nouzi Franta dobrý. Je to zásada nepříliš mravná, ale v politice jistě praktická.

Přeju Vám, aby Vám ve společnosti zdlouhavých Tyroláků nikdy nepřešla chuť k práci, aby Vám neklesla důvěra ve Vaše krajany, uvidíteli také ledakterého pana komisara Čecha, který na sebe oblékl národnost císařskorakouskou; není-li to plod bureaukrata, tedy již v matce zmrzačené stvoření, jistě je chuďas, který hladem by byl umřel bez pomoci této livreje.

Vyřiďte moje pozdravení Vaši paní a vzpomínejte někdy na mne. Nyní bych byl skoro zapomněl, proč teprv z Bonnu pošlu toto psaní; nevím totiž Vaši adressu.

Buďte zdráv

Váš

H. Soběslav Pinkas.

Bonn 10^{tého} Března.

Vaše adressa je tedy velmi jednoduchá, z čeho je vidět, že máte v Brixenu oficiální postavení. Otec předevčírem se s námi rozloučil a je nyní již v Praze. I já zítra odjedu do Paříže, odkud Vám zase pošlu pozdravení, chcete-li vůbec o mně slyšeti.

Srdečná pozdravení od otce jakož

od Vašeho

H. S. P.

Vzájemné listy

Karla Havlíčka a Františka Palackého.

Z let 1848—1855.

Tyto dopisy jsou nejen nejdůležitějšími listy této sbírky, ale náleží zajisté mezi nejznamenitější, které kdy u nás byly uveřejněny.

Bohužel, jest i tato korrespondence neúplná, schází tu zejména některé listy Palackého, nelze však udati, kolik a z které doby. Z konce listu Havlíčkova daného v Kutné Hoře dne 27. dubna 1851 se zdá vysvítati, že Palacký krátce před tím Havlíčkovi dopsal, zcela určité zmínky o předcházejících listech Palackého k Havlíčkovi však obsahují dopisy tohoto dané v Kutné Hoře dne 4. července 1851 a dne 21. července téhož roku, jimiž právě Palackému odpovídá na ony dva listy, z nichž dle toho první byl napsán někdy počátkem července 1851, druhý pak téhož roku někdy v druhé polovici právě jmenovaného měsíce.

První z obou těchto listů přinesl Havlíčkovi do Kutné Hory Kr. (Krása?) a zdá se, že datován ze Šternberských lázní, kde Palacký tehda právě dlel, by se zotavil z choroby, již krátce před tím přestál. Na obsah tohoto listu Palackého nelze z této odpovědi souditi. Obsah druhého listu vysvítá částečně z dopisu Havlíčkova z 21. července 1851. Palacký odpovídá tam

totiž Havlíčkovi, na list z 4. července t. r., v němž tento mu oznámil, že hodlá »Slovana« vydávati již jen do konce září a pak spachtovati nějaký dvůr, by zabezpečiv tak sobě a rodině výživu, mohl se oddati pracem literárním. Zdá se, že Palacký neschvaluje, aby Havlíček přestal již tak záhy vydávati »Slovana«, aspoň si týž odpověď jeho vykládá v tento smysl z citovaných jím slov Palackého, »aby přestal, počne-li cítiti duchovní ochabnutí a nedostatek síly potřebné.« Hádati, co tento list Palackého ještě dále obsahoval, byly by jen neužitečné kombinace.

Mezi listem Havlíčkovým z 21. července 1851 a prvním listem téhož z Brixenu z 23. prosince 1851 zdá se býti mezera, rovněž jako mezi dopisem Havlíčkovým z 16. března 1853 a listem téhož z 17. srpna t. r., který jest zároveň posledním zachovaným jeho dopisem k Palackému. Zdali si ještě dopisovali po té, zejména v době do 3. září 1855, kteréž datum má poslední zde otištěný list Palackého, nelze s určitostí tvrditi, ač by tomu svědčil slib Palackého v dopisu daném v Nizze dne 11. března 1853, v němž Havlíčka ujišťuje, že i napotom rád mu bude psáti, ač bude-li tomuto libo. Naproti tomu dlužno ovšem uvésti, že Palacký v listu z 3. září 1855 hned na počátku Havlíčkovi se omlouvá, že mu přes daný slib tak dlouho nepsal.

Korrespondence Havlíčkova s Palackým, jež zde poprvé tak úplně uveřejněna [1]) sahá od 25. ledna 1848 až do 3. září 1855, spadá tedy v nejpohnutější období života Havlíčkova.

---

[1]) Až dosud otištěny V. V. Zeleným v »Karla Havlíčka rodinných listech Brixenských« (str. 5., 6., 24. až 29.) jen některé úryvky listů Palackého a Havlíčka, pak v »Sebraných spisech Karla Havlíčka« vydaných Svatoborem str. 238. list tohoto dt. v Brixenu 23./12. 1851, a týž opět v K. Tůmy »Karel Havlíček Borovský« str. 563.

V těch osmi letech vyvinula i ukončila se veřejná, politická i žurnalistická jeho činnost, v nich přetrpěl vyhnanství Brixenské a navrátil se smrtelně raněn do ujařmené vlasti.

Palacký seznámil se s Havlíčkem bezpochyby teprvé r. 1845, když se tento po svém pobytu v Rusku navrátil do Prahy a započal svou literární činnost; upozornily jej naň asi »Obrazy z Rus,« jež Havlíček tou dobou v »České Včele« uveřejňovati počal (Svátek pravoslavnosti, Gulanje a Kupečeestvo) a pověstná kritika Tylova »Posledního Čecha«, otištěná tamtéž v čís. 52. a 53. z 1. a 4. července. Doporučil-li Palacký Havlíčka za redaktora »Pražských Novin«, — jak K. Tůma a jiní tvrdí — není v listech Havlíčkových z té doby, pokud jsou dosud známy, určitě doloženo. Jen v listu k sl. F. Weidenhoffrové d. v Praze dne 25. listopadu 1845, v němž oznamuje, že se stal redaktorem »Pražských Novin«, uvádí, že jej při tom Palacký, Šafařík a Vocel také podporovali. (Viz dotčené místo na str. 216 zde!)

Ovšem však tvrdí J. V. Frič ve svých »Pamětech« (II. 150 a 151) — aniž by udával nějakého pramene — zcela určitě, že Palacký uvedl Havlíčka na dráhu žurnalistickou, a že mu, když týž se vyznal, že nerozumí ani za mák politice, zapůjčil několik posledních ročníků Augšburských Všeobecných Novin, aby se do svého nového povolání mohl vpraviti. K tomu dokládá Frič, že byl očitým svědkem, když se tyto noviny od Palackého k Havlíčkovi dovážely. [1])

Za to patrno z prvního zde otištěného listu Havlíčkova k Palackému z 25. ledna 1848, v němž tohoto žádá, by ve Vídni se přičinil, aby mu nebyla odňata redakce »Pražských Novin«, neb aby při ní nebyl příliš

[1]) Viz též K. Tůma: K. Havlíček B. str. 108 a násl.

obmezen, že Havlíček tehda se pokládal za chráněnce Palackého.

Kromě tohoto, pro poznání Havlíčkových poměrů redaktorských před březnem r. 1848 zajisté zajímavého listu, nalézají se v této korrespondenci až do dubna 1851 již jen dva listy, a to z 25. února a z 15. června 1849, z nichž posléze uvedený zaslaný z Vídně obsahuje dosud neznámou, ač jen stručnou zprávu o jednání Havlíčkovu s ministrem A. Bachem o povolení, aby směl opět vydávati »Národní Noviny«, jež vojenským velitelstvím v Praze byly zakázány.

Teprvé když Havlíčkovi, jenž se koncem dubna r. 1850 přestěhoval do Kutné Hory, by tam vydával »Slovana«, byl dne 10./3. 1851 vojenským velitelem zakázán pobyt v Praze, počíná čilejší dopisování mezi ním a Palackým!

Z Kutné Hory napsal tehda Havlíček Palackému, s nímž již osobně se nemohl stýkati, tři dopisy — tolik aspoň se jich zachovalo — a to dne 27. dubna, 4. a 21. července 1851; tento pak mu, pokud lze zjistiti, odpověděl rovněž třikráte; z odpovědí těch zachována však, jak již svrchu uvedeno, pohříchu toliko první, ze dne 2. května 1851. Havlíček oznamuje Palackému ve všech třech svých listech brzký, nevyhnutelný konec »Slovana«; v prvním dopisu mluví ještě o tom, že by jej vydával ještě do máje 1852, a že by nerad přestal, dokud by v Praze nepočaly zase vycházeti samostatné české noviny, v druhém zkracuje však lhůtu již do konce září a projevuje úmysl oddati se literatuře, v posledním pak dovozuje nemožnost list dále udržeti. V odpovědi na první list píše Palacký Havlíčkovi výslovně: »Třebas bych já ne ve všech punktech podrobných účastnil se Vašeho mínění, však ve věcech podstatných, víte dobře, že smyšlíme stejně, jsouce svobodo-

myslní .... Přál bych, abyste setrval pokud možná ubohý národ potřebuje toho.«

I v obou ztracených listech, jak patrno z odpovědí Havlíčkových, Palacký naň naléhal, by »Slovana« vydával, dokud jen bude možno. Tím však dokázáno (zejmena proti Jakubu Malému), že Palacký nejen úplně souhlasil se směrem »Slovana«, ale že nad to Havlíčka důtklivě nabádal k dalšímu setrvání.

Dopisy vyměněné mezi Palackým a Havlíčkem v čase, kdy tento byl v Brixenu internován, tvoří největší část této korrespondence. Jest jich osm a to známý list Havlíčkův z 23. prosince 1851, v němž Palackému oznamuje svou internaci a popisuje cestu do Brixenu. Na tento list odpověděl Palacký dne 28. ledna 1852. V odpovědi té zejmena zajímavý jest passus o šlechtě, pak vybídnutí Havlíčka ku spisování nějakého belletristického spisu, v němž by se zrcadlil život národu našeho, a jeho výrok, že myslí, že nikdo z našinců není tak způsoben jako Havlíček uhodnouti do pravé žíly národnosti naší tak, aby jevila se v Evropě vlastním a osobitým rázem svým. Ne méně pozoruhodnými jsou tu následující slova Palackého: »Jediný Walter Scott by nám více prospěl než pět Žižkův, jelikož by tito ani co činiti neměli, ana mysl národu v kalnosti se brodí.«

Toto vybídnutí Palackého zůstalo bezvýsledné; v listu z 25./8. 1852 píše Havlíček, že se dílem pro neklid mysli, dílem pro vzdálenost od národního živlu a pro úplnou odloučenost svou od světa nemůže v Brixenu pustiti do většího díla takového, za to že se odhodlal napsati dějiny ruské říše a uspořádati výbor historického čtení, i prosí Palackého, by mu sdělil o tom úmyslu svůj náhled, pomohl mu svou radou a opatřil některé potřebné knihy. Význačná jest Havlíčkova zmínka o smrti Čelakovského.

Následují pak tyto listy: Palackého z 18./10. 1852, Havlíčkův z 26. téhož měsíce a roku, Palackého, daný

v Nizze 11. března 1853 a Havlíčkovy z 16. března a 17. srpna 1853. V prvních dvou z těchto listů, jichž podrobnosti zde uváděti by bylo zbytečno — třeba že mnohé z nich jsou dosud méně známé, všecky pak zajímavé, — pojednává se hlavně o »historických úmyslech« Havlíčkových, jež Palacký úplně schvaluje, rovněž i v dopisu Havlíčkovu z 16./3. 1853, z něhož však viděti, že tento práci tu tehda ještě nepočal, že zatím si k ní dělá jen výpisky. Důležitá jest v listu tom zmínka Havlíčkova o tom, že pracuje již od leta o theorii rythmu českých lidových písní a že si studiemi těmi chce opatřiti nový orgán k vyslovení toho, co pohybovalo Vyšehradem a vlastí. Z posledního listu Havlíčkova (z 17./8. 1853), blahopřání to k sňatku dcery Palackého s Riegrem, konečně vysvítá, že v letě historii ruskou zanedbával.

Dopis Palackého z 17. srpna 1855, jímž tato korrespondence končí, jest opětným důkazem, jaké upřímné přátelství Palacký choval k Havlíčkovi, jehož krásným a nehynoucím svědectvím jsou vůbec všecky tyto listy velkého našeho dějepisce a jak vysoko Havlíčka cenil, zvláště jako spisovatele. Listy Brixenského vypovězence k Palackému pak vydávají svědectví o pevnosti a neoblomnosti Havlíčkovy povahy a o činorodé jeho energii v dobách čítajících k nejhorším, jaké kdy dolehly na náš národ.

Karel Havlíček Františku Palackému.

Wysoce Vážený Pane!

Račte odpustiti, že času Vašnosti bezpochyby nyní zvláště drahého záležitostí swau odejímám; ale poněvadž se tu jedná o wěc důležitau (jak myslím), doufám, že se ráčíte ujmauti mne i časopisů mých, a že přítomnosti

swé we Wídni k ochraně mé podle wplywu swého milostiwě užijete. [1])

Podobizna Františka Palackého z let padesátých.

Práwě proti nowinám zase obnowila zdejší policie u praesidium Pražského [2]) náběhy swé, a jak se obáwám,

[1]) List tento napsal Havlíček Palackému do Vídně, kde týž tehda se Šafaříkem meškal, aby jako císařem jmenovaný skutečný člen nedávno před tím (r. 1846) založené císařské akademie obcoval prvnímu jejímu zasedání, jehož slavnostní zahájení bylo položeno ke dni 2. února 1848.

[2]) Rozuměj: u gubernialního praesidia.

neopomenula také k p. hraběti Sedlnickému [1]) stejný exemplář denunciace své odeslati.

Obžalowali mne, jakobych nyní (1848) z mezí mně ustanowených a powolených najednau byl wykročil, že jsem oznámil úwodní články (leitende Artikel) a že chci prý lid w politice cwičiti. Uwádí policie wýtahy z mého ohlášení ku konci roku 1847 a také kusy z dwau prwních letošních článků podčárowých se znamenitau perfidností cituje na mau ujmu. [2]) Nejwíce mne ale chtí ublížiti

---

[1]) Josef Maria Antonín hrabě Sedlnický z Choltic nar. 8./1. 1778, zemřel 21./6. 1855, od r. 1815 vicepraes., od r. 1817 skutečný praesident nejv. dvorského úřadu policejního a censurního. On, vedle Mettrnicha nejvíce obávaný, ale také nejvíce nenáviděný člen vlády, revolucí březnovou r. 1848 byl smeten zároveň s tímto.

[2]) Míněn tu Havlíčkův článek »Náš pokrok v roku 1848« uveřejněný v »Pražskýeh Novinách« z 19. prosince r. 1847 čís. 98., 99., str. 416—417, opět otištěný v »Karla Havlíčka Borovského politických spisech« pořádaných drem Z. V. Tobolkou I. 216 a násl. V stati té ovšem o úvodních článcích se nemluví, ale policie větřila cos podobného asi ve slovech: »Českým okem bude hleděti redakce na všecko, co se jinde ve světě děje . . .«, a dále: »Kromě záležitostí domácích . . . . . budeme nyní zahraničným politickým zprávám moci obětovati tolik místa, že noviny naše pro každého vzdělance úplně postačí.« (Tobolka I. str. 218.) Tyto sliby zdály se patrně policii pražské tím nebezpečnějšími, když Havlíček již dříve svým článkem »Daniel O'Conell«, uveřejněným v »Pražských Novinách« z 13., 17., 20, 24. a 27. června 1847 čís. 44. až 48., str. 199.—200., 203.—204., 207.—208., 211.—212. a 215—216., (Tobolka I. str. 194. a násl.) dokázal, jak navzdor vší censuře dovede ve vládním listu čtenářům svým podati zapovězené ovoce. Při té příležitosti třeba uvésti, že právě uvedený článek ovšem propuštěn byl ještě v čase, kdy zastával censorský úřad Pavel Šafařík. Tento byl však záhy na to ku své žádosti — a nikoli pro propuštění dotčeného článku — v červenci r. 1847 censorského úřadu zbaven. (Viz Vincence Brandla »Život Pavla Josefa Šafaříka, str. 46.) — Vzhledem k dalšímu obvinění, že chce Havlíček lid v politice cvičit, stačí uvésti jen toto slovo citovaného článku »Náš pokrok«: »Z toho ohledu bude redaktor sám po celý r. 1848 pod čarou po-

citováním několika slow o Wlaších z Praž. Now. č. 3. (Přehled nynějších záležitostí ewropejských) jakobych byl nějakau analogii mezi námi a Wlachy byl naleznul. Práwě ale tento můj článek když se celý přečte nejlépe swědčí o mém pokojném smýšlení, neboť tam prawím: »Myšlénka národnosti italské welmi rychle »wznikla a upewnila se v myslích obywatelstwa weškeré »Italie, a ačkoli většina mužů mírných uznáwá, že »jenom na cestě pokoje, lidových opraw, swornosti mezi »wládami a občany pro Wlachy tak zanedbané prawé »blaho wzniknauti může: přece jest dosti prudkých a »nedočkawých hlaw, kteří nespokojení jsauce s tau »mírnau ale jistau cestau raději by hned a to třeba »násilně wšechno změnili. Tito nyní zwláště Piu IX. »welice obtěžují kroky k dalším oprawám.« [1])

---

dávati wšeliké wědomosti, které k obyčejnému politickému wzdělání každého stawu čtenáře potřebné jsou, jmenowitě v krátkosti celou historii, zeměpis a statistiku světa, popsání rozmanitých politických ústawů u rozličných národů, o státním hospodářství, zkrátka s dobře promyšleným souměrným plánem bude se starati encyklopedicky o to, aby každý jinak nestudowaný pilný čtenář z 1848 ročníku »Pražských Novin« wedle zábawy si poznenáhla za tento rok wšechny ty wědomosti zjednal, které k úplnému wyrozumění politice newyhnutelny jsou. (Tobolka I. 219.) — Toto wyučování politické abecedě počal pak Havlíček hned w prwním čísle »Pražských Novin« z 2. a 6. ledna 1848 w článku »Úwod Novinářský« (č. 1., 2., s. 1. 5.—6. »P. N.«, Tobolka I. str. 222. a násl.), kde wykládá o rozličných způsobech wlády a o politických stranách, což owšem w listu absolutistické wlády jest překwapující. I lze tedy snadno pochopiti, že Havlíčkowa obawa, již w tomto dopise wyslowuje, že bude zbaven redaktorstw neb aspoň w dosawádní wolnosti obmezen, nebyla nikterak bezdůwodná. — Dlužno ještě dodati, že tento »Úwod novinářský«, wytištěn byl pod čarou, na kterémžto místě wůbec Havlíček, jak slibuje w stati »Náš pokrok w roku 1848« chtěl podáwati články poučné, zwláště pak poučowání o wěcech politických. (Tobolka I. 219.)

[1]) Článek »Přehled nynějších záležitostí ewropejských«, který tu Havlíček cituje, otištěn w č. 3. a 4.,

Toto owšem zapomněla policie citowati — sice by celá její argumentace byla klesla.

Hlawní wěc o kterau se nyní jedná jest to, že jsem já letos nic podstatného w nowinách nezawedl, čeho by již od r. 1846 nebylo bywalo, a jmenovitě ty články pod čárau že jsem nezačal nyní a že na to mám dowolení od r. 1846.[1]) Že také nemám žádný „leitenden Artikel", t. j. jak policie myslí »Deliberationen über politische Tagesfragen«, nýbrž že jsau moje články jenom poučné, a že musí být dowoleno histor. geogr. atd. i v nowinách přednášeti s powolením c. k. censury.

Zde w Praze učiním owšem seč síly moje jsau, abych tento blesk od sebe a časopisů swých obráti ale jestli Wašnosti jenom poněkud jiná zaměstnání dowolí, prosím snažně, byste se ráčili wěci mé (wlastně nowin) na příležitém místě we Wídni ujmauti, aby mne buď z redakce neswrhli aneb, což skoro jedno jest, tak příliš neobmezili, že bych si raději sám redakci odložiti přál. Já aspoň jsem přeswědčen, že tím způsobem, jakým nowiny wedu lépe poslaužím sprawedliwým interessům wlády a domu Rakauského než celá policie, která si wěru zbytečně starosti přidělawá.

Ostatně se nám dobře daří, museli jsme i Nowin i Wčely prwní čtyry čísla podruhé tisknauti, na Nowiny jest již nyní přes 830 odbíratelů, a lehce se dá ještě w tomto čtwrtletí 1000 neb 950 očekáwati.

---

str. 9., 10. a 13. »Pražských Novin« z 9. a 13. ledna 1848 a opět v Tobolkovi I. 229. a násl. Tu právě viděti, jak obratné opatrnosti musil Havlíček užívati, by mohl svému čtenářstvu říci, čeho tehda bylo třeba.

[1]) Viz poznámku předpředešlou a citovaný již článek »Náš pokrok v r. 1848« (Tobolka I. str. 219.), zejména místo: »Články poučné, jako jsme (zvláště 1846) pod čarou mívali, které jsme ale nyní po dlouhý čas pro rozličné okolnosti vynechávati musili, budeme od r. 1848 opět stále a pravidelně podávati, věnujíce jim obzvláštní pilnost a zakládajíce na nich zvláště důležitost časopisu svého.«

Schnabla [1]) jsme i w německých i w českých nowinách s powolením policejní censury jak náleží přikryli.

---

[1]) Schnabl Jiří Norbert, guberniální rada, professor práva přirozeného, mezinárodního a státního na universitě pražské, nar. r. 1791, zemřel r. 1857. Po r. 1848 pokoušel se po nějaký čas o české přednášky. Byl muž svobodomyslný a míval s censurou i s politickými úřady časté oplétání. Literárně byl velmi činným; psal ovšem jen německy a byl též smýšlením Němec. Havlíček dotýká se ho v své satiře: »První generální schůzka Českého Národního Museum l. p. 1847«, verši:

Z uznalosti za svých předků kredo
dal nám opici pan kníže Colloredo. --
Aby později tato naše sbírka neseslábla,
slíbili nám do párku k ní vycpaného Schabla.

Viz mnou vydané »Básnické spisy Karla Havlíčka« str. 24
Věc, o niž tu běží, má se krátce takto:

Professor Schnabel vydal na počátku r. 1847 v Praze statistické tabulky království Českého pod názvem: »Tafeln zur Statistik von Böhmen. Eine Sammlung tabellarischer Übersichten der Areal und Bevölkerung, der Industrie- und Culturverhältnisse Böhmens nach ihrem neuesten Zustande.« V VIII. z těchto udal pro r. 1847 počet Čechů na 2,557.399, počet Němců však na 1,828.105, židů pak na 60.000. V Praze napočetl Němců 66.046 a jen 36.687 Čechů a podotkl v poznámce, že kromě toho jest ještě velký počet slovanských obyvatelů, kteréžhto povolání, třeba by i v místech slovanských bydleli, požaduje, aby si německé vzdělání opatřili, jako kupci, obchodníci, továrníci, větší průmyslníci, hostinští, učitelé, studující, duchovní, úředníci hospodářští, justiční a političtí; ti tedy, že majíce, ač původem Slované, německé vzdělání, musí se od počtu slovanského obyvatelstva ještě odraziti. Při Praze, že se může říci, že z výše udaných 36.687 obyvatelů slovanského původu patří polovice, tedy 18.340 do naznačených tříd; v ostatních Čechách pak 17.985. Mimo to uveřejnil Schnabel v čís. 9. »Prager Zeitung« z 16./1. 1848 str. 129. ještě zvláštní článek »Zur Verständigung«, v němž mimo jiné též vysvětluje, jak se k číslicím těmto dobral, osvědčuje tam však zároveň, že prý chová k nám Čechům, k naší národnosti, řeči a literatuře náklonnost, třeba že považujeme Čechy jen za svůj domov, a chceme Němce o jejich politická práva připravit.

Poraučeje se ostatně do náklonnosti Wašnostiny zůstáwám se wší úctou

Wašnostin

ponížený služebník
K. Hawlíček.

W Praze dne 25. Ledna 1848.

NB. Dnes přišla ona žaloba policejní od praesidium k p. Stuchlému a zítra bude dána na praesidiální wýslowné nařízení p. Koubkowi (ne mně) k osprawedlnění. Jak už wím nyní, odpowí p. Kaubek dobře. — [1])

Na obálce:

Jeho Blahorodí

Wysoce Wáženému Pánu, panu

Frant. Palackému,

c k. akademikovi, jednateli Českého Národního Museum, historiografu českému

we

Wídni.

Na to odpověděl Havlíček v 7. a 8. čísle »Pražských Novin« ze dne 23. a 27. ledna 1847 str. 25.—26., pak 29.– 30. článkem pod záhlavím »Marné volání« (Tobolka I. 293), v němž, jak se v tomto listu k Palackému sám vyjádřuje, Schnabla »jak náleží přikryl«.

[1]) Jan Pravoslav Koubek stal se zároveň s Václavem Bolemírem Nebeským a Františkem Klácelem od 1. ledna 1847 hlavním spolupracovníkem »Pražských Novin« a »České Včely«, což Havlíček oznámil čtenářstvu v 99. čísle dotčeného svého listu z 20./12. 1846 při pozvání k novému předplacení. (Tobolka I. 154.)

Týž témuž.

Wysoce wážený Pane! [1])

Newím mám-li oněch 2000 wýt. Wašnostiny interpellace do Kroměříže odeslati, račte mi tedy nejprwnější poštau udělit zprâwu. [2])

Hlawní příčina mého dopisu jest ale prosba, nebyloli by možno, aby mi Wašnost ráčila sdělit jeden exem. Wašeho wlastního náwrhu konstituce pro Národní Nowiny. [3]) Hlawní důwod můj k tomu jest, abych zde mohl tímto zajímavým článkem jednu nerozumnau a zlomyslnau stranu pod nohy udeřiti, která zde w tem-

[1]) List ten dle poštovního razítka jest z 25. února (a dle obsahu) r. 1849.

[2]) Interpellace tato, na níž se usnesl Slovanský klub na sněmu kroměřížském, týkala se mísení se vlády do záležitostí německých, pak také voleb do Frankfurtského sněmu, které ministerstvo krátce před tím opět vypsalo. Palacký podal ji v sezení dne 23. února 1849; odpověď na ni ministerstvo nedalo. Záhy na to, dne 4. března 1849 byl říšský sněm rozpuštěn. Úplné znění tohoto dotazu viz ve Frant. Palackého spisech drobných I. 93.—97. Interpellaci tu otiskly »Národní Noviny« v čís. 48. z 25./2. 1849 str. 189.

[3]) Palacký, který byl zvolen již ve Vídni do 30členného výboru pro vypracování ústavy, z tohoto pak do pětičlenné komisse pro státní ústrojí, vypracoval sám v září r. 1848 návrh ústavy a to ve smyslu federalistickém. Ovšem federaci tu si myslel spíše na základě národním, než historicko-politickém. Tento první návrh byl vlastně jen náčrtkem. Na počátku r 1849 vypracoval dle něho Palacký druhý, opravený a doplněný návrh, který byl předložen ústavnímu výboru v Kroměříži; poněvadž však měla ve výboru tom každá země po 3 zástupcích, byli Němci, kteří přáli centralisaci, ve většině a nepřijat návrh Palackého, nýbrž návrh Mayerův za základ rokování. Následkem toho vystoupil Palacký z výboru, chtěje návrh svůj hájiti v plném sněmu, v němž byla většina federalistická; k tomu však pro rozehnání sněmu již nedošlo. Viz návrh ten ve »Františka Palackého spisy drobné« I. str. 57. a násl., pak druhý návrh tamtéž na str. 68. a násl.

nostech hledí nejen Wašnost, nýbrž i všechny poslance o důvěru národa přiwésti. [1])

Myslím též, že nyní nebude nic na záwadě wyjití této práce.

S hlubokau úctou
Wašnostin
ponížený služebník
K. Hawlíček.

D. Prosil bych ale co možná rychle. P. Wodka [2]) by se o opis postaral.

Na obálce:

P. T. panu poslanci českému
Fr. Palackému
w Kroměříži.

Prag
25. Feb.

O tento druhý návrh žádá Havlíček Palackého v tomto listu Národní Noviny uveřejnily potom návrh ústavy vypracovaný od konstitučního výboru říšského sněmu a to v čís. 57. z 8./3. 1849 str. 225., č. 59. z 10./3. str. 233., v čís. 61. z 13./3. str. 241. a č. 62. z 14./3. str. 249.

[1]) Stranou tou míní Havlíček krajní a nejkrajnější radikály.

[2]) Jan Vodka (vlastně Votka) studoval nejprve gymnasium v Litoměřicích s Josefem Šestákem (v letech padesátých redaktorem »Pražských Novin«) a s Václavem Pavlem Kleinertem, z kteréhož však spolu s těmito pro »vlasteneckou výstřednost« byl vypuzen. Pak zároveň s jmenovanými vstoupil do páté třídy (poesie) akademického gymnasia v Praze, kde byl spolužákem a přítelem Josefa V. Friče. Po absolvování filosofie vstoupil do řádu křižovnického, který však r. 1848 opustil, načež se stal spolupracovníkem »Národních Novin«. V této vlastnosti meškal, když se Havlíček vzdal v listopadu r. 1848 mandátu do říšského sněmu v Kroměříži jako referent »Národních Novin« až do rozehnání sněmu. Později za nastalé reakce vstoupil do redakce »Vídeňského Denníka,« načež se stal vychovatelem u hraběte Wurmbrandta. R. 1854 vstoupil do řádu Jezuitského. (Viz Paměti J. V. Friče I. 131 a násl. a pak IV. 424.)

Týž témuž.

Tužkou poznamenáno jinou rukou: Praes. 1849, 17. Jun.

Wysoce Wážený Pane!

Domníwaje se, že ráčíte též nějakého aučastenství míti w záležitostech »Národních Nowin«, spěchám Wašnost zprawiti o mém zdejším pořízení.[1])

Přijel jsem do Wídně w auterý před polednem a we středu měl jsem u p. Bacha[2]) slyšení dosti dlauhé.

---

[1]) Dne 10. máje 1849 prohlášen v Praze stav obležení, zrušena svoboda tisku a podřízeny civilní úřady úřadu vojenskému, jehož hlavou byl velitel Khevenhüller Metsch. Tento komandující generál zakázal již dne 9. června t. r. »Národní Noviny« pro čas obležení, a to pro Havlíčkův článek »Šlechta a Slované« v listu tomto právě uveřejněný. — Aby vymohl zrušení tohoto zákazu, napsal Havlíček promemoira, jež hodlal ministerstvu do Vídně zaslati. Ale na naléhání přátel politických, (viz K. Tůma »Karel Havlíček Borovský« str. 305) jel osobně do Vídně žádati o povolení k dalšímu vydávání »Národních Novin« a měl za tou příčinou dne 13. a 14. června slyšení u ministra Bacha, následkem kteréhož zákaz odvolán, tak že »Národní Noviny« dnem 26. června t. r. opět vycházeti počaly. V listu tomto, který Havlíček zaslal Palackému ještě z Vídně do Karlových Varů, kde Palacký zároveň s drem Pinkasem právě meškal, vypisuje průběh onoho jednání s Bachem, které až dosud ještě nikde veřejně vylíčeno nebylo.

[2]) JUDr. Alexandr Bach sv. pán nar. 4./1. 1813 v Loosdorfě v Dolních Rakousích. Bach nastoupil svou dráhu jako vídeňský advokát; byl liberál a horlil pro svržení Mettrnichova absolutismu. Březnové revoluce Vídeňské r. 1848 účastnil se vynikajícím spůsobem a vedl si v té době jako demokrat, ba vedl lid proti císařskému hradu. Kandiduje později do říšského sněmu v VII. okresu vídeňském, představil se svým voličům jako federalista. Brzo na to stal se ministrem spravedlnosti v ministerstvu Doblhoffově a po říjnové revoluci Vídeňské též v ministerstvu knížete Felixa Schwarzenberka, načež od 28. července 1849 byl ministrem vnitra a policie. V tu dobu spadá jeho jednání s Havlíčkem o zrušení zákazu »Národních Novin«,

Byl jsem welmi dobře přijat a po ¾ hod. rozhoworu, we kterém jsem jak říkáme neměl lístek před ústy, radil mi p. Bach, abych své trochu ostré Promemoria předělal a (jak mi radil), »abych tam w nowém neopominul podotknaut, že chci budoucně stát na basi oktrojované ústawy a větší mírnosti wůbec«.

Když jsem si doma celau věc rozwážil, měl jsem již aumysl odjeti s nepořízenau, než bych se této radě podrobil a přišel jsem též i na myšlénku nekonstituční audience u J. M. C. Brauner mi ale k tomu neradil,[1]) a myslil, že snad p. Bach také laciněji se smluwí. (Musím podotknaut, že zwláště Brauner, ale též ostatní naši se o mne ujímali poctiwě.)

---

jež v tomto listu vypsáno. Bach to byl, který Havlíčka z osobní msty – zapověděv jeho »Slovana«, dal bez rozsudku v Brixenu internovati. On, bývalý liberál, demokrat a revolucionář vnikající s lidem až do komnat císařských, zavedl a prováděl v Rakousku nejkrajnější absolutismus, centralisaci a germanisaci, kterými dusil zejména nás Čechy a Slovany, až konečně po italské válce 26. srpna 1859 musel odstoupiti. Byl pak až do r. 1868 vyslancem v Římě, povýšen na barona a dekorován velkořádem Leopoldovým. Opustiv po r. 1870 Řím zemřel zapomenut a odsouzen 12./11. 1893 ve Waltersdorfu v Dolních Rakousích. Bach náleží mezi největší škůdce našeho národa.

[1]) JUDr. František Aug. Brauner nar. 22./1. 1810 v Litomyšli, zemřel 21/6. 1880 v Roztokách u Prahy, vynikající politik český. Byl poslancem na sněmu říšském ve Vídni a v Kroměříži, později pak na radě říšské a zemském sněmu českém. Zvláštní zásluhy získal sobě při vyvazení roboty. — Po rozpuštění sněmu Kroměřížského povolán Brauner ministrem Stadionem do Vídně, kdež prodlel po několik měsíců, pracuje zejmena při zdělání návrhu ústavy pro Čechy, především však při redakci zákona vyvazovacího pro Čechy. V tuto právě dobu spadá Havlíčkova návštěva u Bacha a jednání jeho s ním v listu tomto vylíčené, při němž mu, jak z listu vysvítá, Brauner byl radou nápomocen. Záhy po té jmenován Brauner advokátem v Praze.

Napsal jsem tedy jiné Promemoria, ale nedal jsem do něho zas nic o oktrojow. ústawě a o swém pokání a šel jsem k p. Bachowi we čtwrtek ráno do jeho bytu. Tam jsme měli welmi zajímawau rozmluwu, we které jsem ale já urputně na swém stál, tak že p. Bach upustil, wida, že s českau hlawau nic není. (Bach se teď učí od p. Beka česky!!!) Řekl jsem p. Bachowi, že jsem nepřijel do Wídně prosit, nýbrž přeswědčit se jestli ministerstwo má lepší náhledy o swobodě tisku než Khewenhüller,[1]) a jestli ministerstwo nechce trpět opposici takowau jako moji, aby to jen řeklo, že za takowau cenu stojí »Národní Nowiny«.

Dnes ráno byl p. Brauner u Bacha a wyzwěděl, že již do Prahy šlo stranu té wěci a že Nowiny budau opět wycházet. Odjedu tedy dnes wečer.

Brauner odjede také brzy, poručí se Wašnosti i p. Dr. Pinkasowi.[2]) Hlawní zásady nowého saudního zřízení (proti kterému p. Šwarcenberk[3]) posud intrikoval), byly konečně od J. M. C. podepsány wčera, a náhrada za robotu je skutečně welmi lewná.

---

[1]) Josef František de Paula Khevenhüller-Metsch, velkopřevor maltánského řádu a podmaršálek, byl — osvědčiv se již při svatodušním povstání pražském r. 1848, při prohlášení stavu obležení v Praze dne 10. máje 1849 kommandujícím generálem; on to byl, který vydal zákaz »Národních Novin«. (Zemřel r. 1867.) Viz 1. pozn. k tomuto listu.

[2]) JUDr. Pinkas, (viz o něm v úvodu ke korespondenci jeho s Havlíčkem) meškal tehda zároveň s Palackým v Karlových Varech; Havlíček jej tam navštívil po svém návratu z Vídně.

[3]) Míněn tu kníže Felix Ludvík Jan Schwarzenberg, nar. 2./X. 1800. Věnovav se zprvu stavu vojanskému, vstoupil již r. 1824 do služby diplomatické a stal se posléze vyslancem v Neapoli. Roku 1848 vstoupil opět jako generalmajor do služby vojenské, bojoval v horní Italii a stal se rychle podmaršálkem. Po přemožení říjnové revoluce vídeňské, povolán 22. listopadu v čelo ministerstva. Zemřel náhle, raněn mrtvicí 5 dubna 1853. Za jeho vlády rozehnán říšský sněm v Kroměříži

Bude zde něco důležitého také pro nás: Komisse filologů wšech slow. nářečí, aby se utwořila sauhlasná a pokud možná i stejná práwnická terminologie pro wšechny kmeny. Myslím, že ráčíte též budaucí důležitost toho uznáwat. Jest to w dobrých rukau: Kromě zde přítomných má být powolán p. Šafařík za předsedu, Erben, Šembera, Mažgon (z Lubláně), Šulek ze Záhřebu, Mažuranić, Jakub Hołowacki prof. rusín ze Lwowa.[1]) Ban se drží wýborně!

Poraučím se co nejuctiwěji jak Wašnostině tak i p. Pinkasowě rodině a zůstáwám s hlubokou úctou

Wašnostin

ponížený služebník
K. Hawlíček.

Obálka: Wien 15. Jun. Carlsbad 17./6. Pečeť: (H. B.)

Wysoce Wáženému Pánu, panu
Dr. Františkowi Palackému
w Karlowých Wařích.
Karlsbad.

(7./3. 1849), oktroyována ústava a zaveden konečně znova absolutismus. — Soudní zřízení, o němž tu Havlíček mluví, jest Šmerlingem vypracovaný trestní řád, jímž zavedena v trestní jednání veřejnost a poroty. Liberální tento zákon byl však již r. 1853 zrušen.

[1]) Havlíček mluví tu o komissi, kterou vláda v srpnu r. 1849. svolala do Vídně ku sestavení juridicko-politické terminologie slovanské. Předsedou oddělení českého byl Šafařík. Porady této komisse trvaly do konce r. 1849. Česká terminologie pak vydána tiskem r. 1850.

Týž témuž.

Vysoce Vážený Pane!

Dílem na Vašnostinu radu, dílem okolnostmi přinucen nechal jsem otisknouti největší část svých úvodních článků z Národních Novin 1848., 1849., 1850. ve zvláštní knize pod názvem:

»Duch Národních Novin«.

Tato kniha v 8ce asi 18 archů silná vyjde asi za dvě neb tři neděle zde v Kutné Hoře a nebude kromě předmluvy (zcela lhostejné) nic jiného obsahovati než články moje z »Národních Novin«.[1])

Abych Vašnosti alespoň poněkud mohl proukázati ze své strany nějakou úctu; ku které se z mnohých ohledů zavázana cítím, umínil jsem si požádati Vás, Vysoce Vážený Pane! abyste přijmouti ráčil dedikaci této knihy, čímž bych se velice potěšena cítil.

Ovšem mi hned napadnouti muselo, že sice v nynějších okolnostech jest tato dedikace z mé strany dar Danajský: přece však myslím, že Vašnost dávno již a několikráte překročiti jste ráčil Rubikon mezi přízní a nepřízni panujících nyní knížat světských, a že tedy tato kapka již nepřeplní moře nenávisti jejich.

---

[1]) Kniha tato vyšla v květnu 1851 pod názvem: »Duch národních novin, spis obsahující úvodní články z Národních novin roku 1848, 1849, 1850 sepsané od Karla Havlíčka Borovského, redaktora těchto novin. V Hoře Kutné 1851, nákladem spisovatelovým, v tiskárně Františka Procházky.« (Ve velké 8., str. 281. Dedikace zní: »Statečnému muži, Panu dru. Františkovi Palackému, dějepisci českého národa, věrnému hajiteli svobody a práva věnuje tento spis na znamení hluboké své úcty a upřímné oddanosti vydavatel.« — Kniha ta byla střídavě zapovězena a dovolena, posledně zapovězena r. 1863. (Viz »Národní listy« 1863 č. 76.) Byla pak opětně otisknuta, nejnověji vyšla v Jilemnici tiskem a nákladem Aloisa Neuberta r. 1898.

Nicméně se přece osměliti nechci bez Vašnostina přivolení tento krok učiniti, a žádám tedy, abyste bez všelikých ohledů zcela upřímně mi oznámiti ráčil několika řádky své mínění v této záležitosti.

Ostatně se mi zde vede tak dobře, jak se nyní může vésti žurnalistovi opposičnímu, každý týden jednou mi konfiskují číslo, [1]) někdy je soud zase vydá, někdy se vede proces, kterých nyní proti mně pět běží, a sice dva před porotu. [2]) Dne 1. Máje tento čtvrtek budu zde stát před veřejným soudem (okresním sborovým) pro formální přestupek, [3]) a včera mi právě zase konfiskovali svazek, tentokrát zcela nestydatě. Proti zdejšímu soudu panuje největší terrorismus, hrozí se soudcům přesazením a nemilostí, a tak ubozí musejí mne proti svému přesvědčení stíhati, a tak daleko to již došlo, že se do Prahy udává, kdyby některý úřadník se mnou mluvil. [4])

---

[1]) »Slovan«, o němž tu Havlíček mluví, vycházel r. 1851 dvakráte v témdni.

[2]) Viz 28. číslo »Slovana« z 30. dubna 1851. II. čtvrtl., str. 185. a násl. Nálezy c. k. okr. soudu sborového v Hoře Kutné z 18./4. 1851, čís 977. a 978. t. zavedeno totiž proti Havlíčkovi a tiskaři F. Procházkovi přípravné vyšetřování pro zločin rušení veřejného pokoje dle § 57. tr. zák. 1. dílu, spáchaný prý v článku »Proč jsem občanem«, uveřejněném v 12. čísle »Slovana« z 1. března 1851, pak pro týž zločin, v článku »Správa obecních záležitostí« uveřejněný v 8. čísle »Slovana« z 15. února 1851. Následkem toho byl Havlíček také skutečně pohnán před porotu Kutnohorskou, která jej však, jak známo, při přelíčení dne 12. listopadu 1851 osvobodila.

[3]) Viz 29. číslo »Slovana« z 3. máje 1851, II. čtvrtl., str. 222, v rubrice »Domácí zprávy«, kde se krátce oznamuje, že redaktor »Slovana« byl při přelíčení dne 1. května 1851 u c. k. okr. soudu sborového v Kutné Hoře pro formální přestupek tiskový odsouzen k pokutě 10 zl.

[4]) Tu naráží Havlíček na událost, již vypravuje P. M. Veselský ve svém spisku »Karla Havlíčka Kutnohorský pobyt a porotní soud« (V Kutné Hoře 1889, str. 16. a násl.) Dle zprávy

Odbíratelů mám asi 2000 navzdor všemu pronásledování všech, kteří Slovana čítají.

Vyloučení z Prahy mne ze všech vládních ran až posud nejvíc mrzí a nevím jak dlouho ještě budu moci vydržeti všechny ty příjemnosti. [1])

Nejvíce mne mrzí, že naši páni v Praze, jmenovitě pan dr. Rieger tak nečinni jsou a strany umluvených novin žádné zmínky nečiní. A pokud v Praze nemáme časopisu nerad bych přestal Slovana vydávati, stůj co stůj.

---

té bylo proti soudnímu radovi Kučerovi, který jako bývalý poslanec na říšském sněmu se s Havlíčkem znal, na udání jakéhosi Kosla, setníka v/v. a správce trestnice Weinmanna z Weinfeldu zavedeno disciplinární vyšetřování, že s Havlíčkem mluvil při hudební zábavě na Lorci (zahradní restaurace a zábavní místnost na předměstí Kutnohorském). Jen s těží dosáhl toho tehdejší praesident krajského soudu, že r. Kučera nebyl z trestu přeložen. O jiných dvou případech vypravuje Veselský tamtéž (na str. 15.), uváděje, že oficiál při c. k. okr. soudu Nevyjel, protože několikráte s Havlíčkem v hostinci mluvil, přeložen do vzdáleného menšího místa, a že z takovétéž příčiny jakýsi Wittich, setník v./v., pouhý to Němec, internován k stálému pobytu do Josefovské pevnosti. Veselský dokládá tamtéž, že byli ustanoveni zvláštní slídičí, aby bděli nad tím, s kým Havlíček obcuje (str. 15.), a že se Havlíček proto se svými přátely, soudními úředníky scházel potaji v zahradě dra. Štětky. (Str. 18. ibid.)

[1]) Havlíčkovi bylo dne 10. března 1851 vojenským velitelstvím zakázáno Prahu navštěvovati. Viz o tom jeho vlástní zprávu v »Slovanu« I. 1851, čís. 15. z 12. března t. r., str. 431. Viz též úvod ke korrespondenci s Boženou Němcovou zde! K tomuto zákazu vztahuje se pražský vtip, sdělený v dopisu z Prahy z 21./5. 1851, v čís. 35. »Slovana« z 24./5. t. r. II. čtvrtl, str. 337. Praví se tam: Jeden ze zdejších ostrých hochů, jak uvidíte dobrá kopa, roznesl po městě zprávu, že jste zadal u vojenského soudu o povolení, abyste mohl ze svého vypovězení dne 16. května k sv. Janu do Prahy přijeti a na hradě Pražském pobožnost svou vykonati. Jedni se tomu smáli, byli však také lidé, kteří tomu uvěřili « — Ba, jeden sedmašedesátník prý ujišťoval, že vojenský soud Havlíčkovu žádost dal již konsistoři, by podala o ní dobré zdání.

Až do Máje r. 1852 nebojím se ničeho, vypadne-li ale volba francouzského presidenta špatně, pak skutečně čas bude uhybati se Spielbergu i při vší zákonnitosti, pak by asi se mnou nedělali Vídeňští páni mnoho zákonních ceremonií. [1])

Strany divadelní sbírky jsem již předběžně napsal článek, o kterém myslím, že bude dobře působiti, [2]) provolání výboru, jakož i stanovy rozumí se jsem vytiskl hned po obdržení. [3])

Zprávu o štědrosti pana kardinala a o jeho náhledech divadelních upotřebil jsem dle svého způsobu ve včerejším čísle, které mi nepochybně zejtra neb pozejtří vydáno bude. [4]) Myslím, že nám chování arci-

---

[1]) Viz o tom bližší v úvodu ke korrespondenci s Kavanem str. 433. a násl. zde! pak list Havlíčkův témuž z 9./7. 1851 str. 448. a 1. poznámku k tomuto listu, str. 449 zde! konečně článek: »Další vycházení Slovana« v čís. 43. »Slovana« z 28./6. 1851, III. čtvrtl., str. 497 a násl.

[2]) Běží tu o sbírky na vystavení národního divadla. Článek ten uveřejněn v 21. čís. »Slovana« z 2. dubna 1851, II. čtvrtl., str. 1. a násl. pod záhlavím »Naše národní divadlo«.

[3]) Provolání to uveřejněno pod záhlavím »Slovo k upřímným přátelům českého národa, otištěno v 21. čísle »Slovana z 12. dubna 1851, II. čtvrtl., str. 82. a násl.; stanovy pak pod názvem »Základní pravidla sboru pro zřízení českého národního divadla v Praze« v čís. 25. »Slovana« z 16. dubna 1851, II. čtvrtl. str. 101 a násl.

[4]) Zprávu tuto, která tedy patrně podána Havlíčkovi samým Palackým, přineslo 27. číslo »Slovana« z 26. dubna 1851, II. čtvrtl. str. 169 Krátký obsah její jest, že když členové výboru pro zřízení národního divadla v Praze pp. Palacký (předseda sboru), Vorovka, strahovský opat Zeidler a dr. Daníček přišli ke kardinalu arcibiskupovi kn. Schwarzenbergovi žádati o příspěvek, týž prý jal se mluviti o záhubném vlivu divadla ve Francii a v Anglii na mravnost, podotknul, že prý jmenovitě divadlo české vždy proti církvi brojilo a skončil, že nedá — nic. K tomuto faktu připojil Havlíček, že mnozí prý byli pro to, aby se věc ta zatajila, by to neškodilo započatým právě sbírkám na národní divadlo, zvláště mezi duchovenstvem; on však že myslí, že jest právě dobře

biskupovo málo neb nic neuškodí, veliká část činnějšího kněžstva jest zcela na naší straně dle mé nejlepší zkušenosti, a kdyby nemohli veřejně, budou tím více potaji podporovat.

Poroučeje se co nejuctivěji zůstávám

Vašnostin

zcela oddaný
K. Havlíček.

V Kutné Hoře 27. dubna 1851.

Na obálce: Kuttenberg 27./4. Pečeť: H. B.

Vysoce Váženému Pánu

panu Dru. Fr. Palackému
dějepisci českému atd.

v Praze
Recom. Pasýrská ulice. Nové Mě.

František Palacký Karlu Havlíčkovi.

W Praze 2. máje 1851.

Milý příteli!

Odpusťte, že Wám později odpowídám, nežli ste snad očekáwal; chtěl sem Wám psáti obšírněji, a proto odkládal sem, a wšak i nyní nelze mi se šířiti, nechci-li

---

zprávu tu rozšířiti. Kdyby byl p. kardinal nic nedal, ale při tom nic neřekl, to že by bylo nám nebezpečné, ale když mluvil tak; jak svrchu psáno, to že nám může jen prospěti, neboť každý vidí, že to jen pláštík, vždyť divadelní censura ani slova proti církvi nepropustí; je to tedy jen nepřízeň k nám.

zmeškati také dnešní poštu. Prawím tedy jen jedním slowem cele upřímně, že wzácný dárek Wáš přijmu se zwláštním potěšením, a děkuji Wám za čest, kterau mi prokazujete. Třebas bych já ne we wšech punktech podrobných aučastnil se Wašeho mnění, wšak we wěcech podstatných wíte dobře, že smýšlíme stejně; jsauce swobodomyslni, jsme také snášeliwí, protože nežádáme swobody jen pro sebe sami (t. j. panstwí,) ale pro jiné tak jako pro nás; nesnášeliwi jsau jen despoté sami, třebas by ani žezla neměli, alebrž w livreji chodili. Arciže ke zlému není nikde swobody. Přál bych, abyste setrwal, pokud možná; ubohý národ potřebuje toho.

Jsem u welikých roztržitostech, jak náwalem wšelikých prací pilných, tak i očekáwaním náwratu rodiny mé z Nizzy, ježto dnes neb zítra státi se má. Proto račtež mi odpustiti rychlost a krátkost i nesauwislost těchto řádkůw.

Wáš

wždy upřímný přítel
Palacký.

Adressa:

Panu Karlowi Hawlíčkowi
redaktoru

Kutná hora
(Kuttenberg)

Karel Havlíček Františku Palackému.

Vysoce vážený Pane!

Těším se nad míru z Vašnostina šťastného uzdravení, o kterém jsem se ale hned zároveň se zprávou o roznemožení dověděl: naši páni v Praze mi časem ani o takovýchto událostech zprávy nedají, tak že (je)

z novin zvídám.[1]) Dočta se též v novinách, že ráčil jste na venek odjeti, uzavřel jsem z toho trochu kvapně na Lobkovice a byl bych se byl již tam odebral, kdyby náhodou psaní od p. Krásy mi zaslané nebylo obsahovalo zprávu, že ráčíte ve Sternberských lázních býti. Sternberské Lázně jsou ale pro mne místo skoro nedostižitelné, ať nesmím přes Prahu a okres obleženosti ani přejíti, a tudy bych musel dlouhou objížďkou krajinami beze vší komunikace cestovati, při čem bych se déle zdržel než moje žurnalistická povinnost dovoluje.

Psaní, které mi nyní p. Kr. od Vašnosti přinesl z veliké části mi ale vynahradilo zamýšlenou mou cestu do Lobkovic,[2]) neboť se Vašnosti přiznati musím, že od té doby co mi do Prahy dojížděti zakázali[3]) velice mne opustila bývala dobrá mysl a zmocnila se mne melancholie. Alespoň se mi již počíná moje dosavadní činnost, která mi vždy jen potěšením byla, velmi znechucovati. Libovolnost, s kterou zde státní zástupce člověk malicherný a n . . . . . tý,[4]) proti Slovanu jedná, a ne . . . . . tost s kterou odvolávaje se zcela naopak k zákonům mně číslo po číslu konfiskuje, přesahuje všechny hranice lidské trpělivosti. Já již sám v sobě cítím proti nim více bestii nežli člověka, a žluč se mi v pravém a fysickém smyslu rozlévá. Dříve alespoň časem ještě soud zvrhl takové marné konfiskace státního zástupce, ale nyní i ten jest tak zterrorizován, že si netroufá nikdy býti jiného mínění. K veřejnému pro-

[1]) V 41. čísle »Slovana« z 14./6. 1851, II. čtvrtl., str. 496. čteme v rubrice »Domácí zprávy«: Podáváme radostnou zprávu, že p. dr. Frant. Palacký, který před několika dny nebezpečně onemocněl, ze všeho nebezpečenství šťastně vyveden jest.

[2]) List tento se ztratil; doručitel jeho byl Alois Krása.

[3]) Viz poznámku k listu předešlému z 27./4. 1851 str. 628. zde!

[4]) Byl to jakýsi dr. Čermák. Viz o něm v P. M. Veselského spisku »Karla Havlíčka kutnohorský pobyt a porotní soud« na str. 44—45. a 97., 98. tamtéž.

cesu před porotou zdá se, že nemají se mnou příliš veliké chuti, alespoň ty pády ve kterých se proti mně žaloba vleče, nic nechtí se pohybovati ku předu, tak že sotva k budoucímu sezení v srpnu některý dozraje.

Denunciace zde panují až k ošklivosti, tak že já skoro co člověk málomocný jako to v bibli čteme všech lidí od vlády jen poněkud odvislých štítiti se musím, abych jim neuškodil. Neboť kdo z nich by jen se mnou mluvil, udá se a jest v nebezpečí; nedávno odvezli jednoho pens. setníka z té příčiny odsud do pevnosti. [1])

Vedu zde tedy život nesmírně smutný; k tomu ještě moje žena za příčinou své nemoci jest již přes pět neděl u svých rodičů i s mou Zdenkou, tak že jsem zde v pravém smyslu jen sám. To ve spojení s nynějším bídným během záležitostí evropejských jistě musí sehnouti ducha k zemi, zvláště když z povolání nucen jest ustavičně o této tragedii rozjímati.

Vida patrně, že dnes neb zítra buď novým tiskovým zákonem, buď jiným, rovněž tak libovolným způsobem zamezí vydávání Slovana, že také přístup do Prahy mi zamezen jest a nepochybně za jinou cenu nežli za pokání v nynějších okolnostech tento zákaz by zrušen nebyl, nahlížeje taky, že by i v nejlepším pádu, kdyby po přestání Slovana návrat mi do Prahy povolili, přece v takovýchto okolnostech moje osoba jako cejchovaná ani se nesměla tam nikde ve veřejnosti objeviti bez uškození dobré věci: přemýšlel jsem všelijak nad novým plánem svého života, kterak by se totiž s přiměřenou literární činností také spojiti dala moje privátní existence. Konečně zastavil jsem se při ná-

[1]) Viz o tom poznámku k listu z 27. dubna 1851 str. 627. a n. zde! Byl to setník v./v. Wittich.

sledujícím plánu, který zde Vašnosti jakožto svému jistě upřímnému rádci a příznivci sděluji:

chci si totiž nějaký větší dvůr pronajmouti a oekonomií se živiti. Mám tolik vlastního jmění, abych mohl nějaký takový nájem podniknouti a rozumím také tak dalece hospodářství, abych je mohl s prospěchem provozovati. Ostatně jest můj tchán [1]) velmi dobrý a zkušený oekonom a bude mi k ruce, kde bych toho potřeboval. Takovým způsobem najdu caeteris paribus nejvíce svobodného času k studiím a k literárním pracím, neboť ráčíte nahlížeti, že v nynějších okolnostech živiti se poctivým způsobem literárními pracemi s rodinou třeba jen malou jest věc skoro zhola nemožná a že by konečně člověk byť by to možné bylo nepotřebnými a nádennickými liter. pracemi k vůli penězům více času ztratil nežli oekonomií, která beztoho jen dohlídkou se odbýti dá při potřebném náhledu v hospodářství. Ostatně by byla pro mne oekonomie spolu vyražením, tak že bych po dobrém uvážení potom tak mnoho času obětovati mohl literatuře jako nyní. Vzdálenost od Prahy jest ovšem okolnost poněkud škodlivá každé literární činnosti, ale já doufám, že bych i této těžkosti se dovedl náležitě zmocniti.

Slovana mám úmysl toto čtvrtletí (Červenec, Srpen, Září) již naposledy vydávati; všechny důvody, které k tomu mám nechci zde ani vypočítati. Podotknu jen, že hlavní jest, zbavenost všeliké zákonní a právní půdy a libovolnost, která proti časopisům a zvlášť proti mému bude vždy větší. Peněžité ohledy by mne k tomu nenutily, neboť až posud navzdor všeho terrorizování abonnentů a čtenářů měl jsem vždy okolo 2000 předplatitelů a v nynějším čtvrtletí, kde teprva předplacení v toku jest, doufám opět jak se ukazuje na stejný počet. Jakožto ukázku veřejného mínění uvádím Vašnosti, že

[1]) Lesní Sýkora.

jsem nyní vydal knížku 96 str. veliké 12tky (4 archy) silnou »Epištoly Kutnohorské« obsahu asi podobného jako byly tyto epištoly ve Slovanu, ostrou to pilulku proti hierarchicko-absolutistům a všem z Boží Milosti.[1]) Oznámil jsem na ni předplacení a žádal jsem, aby se zasílalo spolu s předplatními penězi na Slovana. Nyní kdežto mi došlo teprva asi 1200 předplatitelů na Slovana jest již 4000 ex. těchto Epištol objednáno a zaplaceno, totiž celý můj náklad tak, že již nyní vidím, že mi asi 2000 ex. se nedostane, a litovati musím, že jsem 8000 vytisknouti nedal. V neděli se rozešle tato knížka najednou po celé zemi poštami a konfiskace jest zcela nemožná. — Dávám tuto knížku ovšem velmi lacino (tištěný velký arch za $1^1/_2$ kr. stř.), ale přece jest tak rychlý a hojný odbyt vždy důkazem veřejného mínění antiklerikálního a antiabsolutního. — Proto také není se nikdy co obávati, že by mohl Slovan z peněžitých ohledů zaniknout, a musím doložit, že se mi mnozí sami bez nejmenší zavdané příčiny z mé strany nabízeli písemně k peněžitým obětím, kdybych toho potřeboval.

Já ale myslím, že nyní jest doba, kde bych mohl více prospěti jinou literární činností nežli žurnalistickou, a obávám se také, že by při mé vždy více vzrůstající omrzelosti časopis můj konečně nejbídnější smrtí zešel, totiž nedostatečností vlastní, vnitřnou. Proto tedy chopil jsem se svrchu řečeného plánu pachtování dvora. Doufám tím nabyti tolik samostatnosti privatní, kolik se jen nabyti dá při mém skrovném jmění, a při tom mohl bych vždy, kdyby se okolnosti změnily a přítomnosti mé v Praze neb kdekoli jinde zapotřebí bylo, hned býti při ruce, neboť měl bych komu tento pachtovaný dvůr odevzdati.

[1]) Jsou to »Kutnohorské Epištoly.«

Velmi rád bych zvěděl, co ráčíte souditi o tomto mém plánu, který bych ještě před letošní zimou rád uvedl ve skutek. [1])

Duch »Národních Novin« jest již rozeslán, příčina pro kterou jsem Vašnosti ještě žádný výtisk neodeslal jest velmi malicherná sice ale přece důstatečná. Považoval jsem totiž za slušnost nechat tento výtisk trochu slušněji vázati, ale poněvadž zde k tomu schopný knihař není a do Prahy jsem knihu zaslati nechtěl dříve, pokud nebude rozeslána, abych snad nezavdal příčinu a možnost konfiskace: protahovalo se to den ode dne.

Ze zaslaných »Dějin vzdělanosti« dal jsem již vytisknouti výjimek o Reformaci, který vyjde zejtra ve Slovanu, a neopomenu jistě k rozšíření tohoto veledůležitého spisu všechny své síly vynaložiti. Zdá se mi ale, že pan Tempsky trochu bez potřeby předražil tuto knihu, neboť 6 kr. stř. za arch jest na každý spůsob u nás trochu vysoká cena. Nyní ještě jest lépe při dobrých spisech raději menší cenu ustanoviti a zase větším odbytem ten samý resultat se docílí. [2])

---

[1]) Porovnej s tímto dopisem listy Havlíčkovy ke Kavanovi a příslušné poznámky tamtéž; pak také článek »Další vycházení Slovana« v čís. 42. »Slovana« z 18./6. 1851, II. čtvrtl., str. 497. Tu opět výslovně Havlíček praví, že chce býti spisovatelem; rolnictví mu má jen sloužiti k výživě.

[2]) Spis, o němž tu Havlíček mluví, jsou Fr. Guizota »Dějiny vzdělanosti v Evropě, od pádu říše římské, až do francouzské revoluce.« Přeložil jej dr. Jan Palacký, vyšel pak v Praze 1851 u Bedř. Tempského ve velk. 16., str. 320. a prodával se za 2 zl. 12 kr. stř., cena to, jak podotýká Havlíček, zajisté trochu vysoká. Vyňatek ze spisu toho »O reformaci« otištěn v 47. čísle »Slovana« z 5./7. 1851, III. čtvrtl., str. 25. a násl. — Další výňatek z této knihy přinesl »Slovan« v 55. čísle z 3. srpna 1852, III. čtvrtl., str. 177. a násl. pod záhlavím: Guizot o revoluci anglické.

Poroučeje se Vašnosti a Vašnostině veleváženě rodině co nejuctivěji a nejsrdečněji, zůstávám s hlubokou úctou

Vašnostin

oddaný služebník
K. Havlíček.

V Kutné Hoře 4./7. 1851.

Adressa:

Vysoce váženému Pánu, panu

Dru Františkovi Palackému
českému dějepisci atd.

v Praze.

Týž témuž.

Vysocevážený Pane!

Dopis Vašnostin [1]) mne zastal právě zase v nejhorším potlučení. Minulý týden jednali se mnou právě nejzuřivěji: ve středu mi konfiskovati dali číslo Slovana pro nic za nic, ve čtvrtek zkonfiskovali mi nový náklad Epištol Kutn. 3000 ex. skoro již dotištěný, v pátek ještě si nedali pokoje a hledali opět v tiskárně mé a konečně i v bytu mém, neschoval-li jsem snad ještě nějaké Epištoly. Při tom vždy berou žandarmy, aby tím ošklivěji vypadala ta procedura a celé odpoledne až třeba do $^3/_4$10 ztráví se prohlížením a prošťurováním mé tiskárny a expedice. Jmenovitě ve čtvrtek způsobili zde veliký shon lidu, neboť zároveň dali obsaditi od žan-

[1]) Dopis tento se snad ztratil; alespoň nenalezá se mezi dopisy Palackého k Havlíčkovi, jež mi byly dány k disposici.

darmů krám kupce Hauffa, (místní expedice), naši tiskárnu a poštovní expedici, pak tiskárnu p. Procházky, tak že se lid sbíhati počínal. Prohledávání mého bytu v pátek považuji zvláště jenom za úmyslnou urážku, neboť jistě nemohli míti naději, že něčeho najdou.[1])

Ostatně ale na obecenstvo zdejší takové nakládání se mnou zcela naopak působí, a když po nějaké nové konfiskaci jdu přes město pozoruji vždy velké sympathie, děti, staří i ženské mne odevšad pozdravují a také všude jinde projevuje lid náš setrvalosť v přesvědčení a samostatnost duševní, která nám dává naději na dobrou budoucnost. Z měšťanů zdejších nechtěl nikdo choditi s nimi za svědka ke konfiskacím, a také nádobí jako truhlice, pytle atd., aby v nich mohli konfiskované nám věci na podkrajství odnésti, nechce jim nikdy žádný půjčiti. —[2]) Na odsouzení mé před porotou nemají pražádné vyhlídky a pozoruji také, že mne ani snad před porotu postaviti nehodlají, neboť naschvál moje procesy protahují a žaloby proti mně jak se zdá jenom co záminky ke konfiskacím považují. Již ani nevím nazpamět kolik rozličných procesů proti mně se táhne, a musel bych si na to v kalendáři zápisky dělati.

Z dopisu Vašnostina vyrozuměl jsem, ačkoli tam ovšem directe nic podobného nestojí, že neráčíte chtít, abych přestal vydávati časopis: neboť slova »abych přestal, počnu-li cítiti duchovní ochabnutí a nedostatek síly potřebné«, nemají ovšem skoro jiného smyslu, než abych nepřestával. Neboť jakož se nikdo rád nepřizná sám k tomu, že by na duchu byl ochabnul a cítil nedostatek sil, také já bych nerad na sobě takových

---

[1]) Viz dopis Havlíčkův ke Kavanovi z 19./7. 1851 str. 454. zde! Viz taktéž v 51. čísle »Slovana« z 16. července 1851, III. čtvrtl., str. 81. Havlíčkův článek »K čtenářstvu«.

[2]) Viz o tom též P. M. Veselského »Karla Havlíčka kutnohorský pobyt a porotní soud« str. 9. a 10.

smutných vlastností shledal neb se k nim jen přiznal. Skutečně ale jsem také posud nic podobného nepocítil a dle mého duševního charakteru jsem více schopen upadnout do zlosti, do vášnivosti nežli do ochabnutí a zvětšené překážky dráždí mne jen k větší činnosti. Také jsem měl štěstí již od dětinství býti vychován k odporu proti těm mocnostem, s kterými nyní boj vedeme a nemyslím, že bych mohl kdy leč v hrobě opustiti korouhev českého lva. [1])

Ale zde se nejedná o útěk, zde se jedná o to není-li lépe roztlučenou již od nepřátel baštu opustiti a jiným spůsobem výdatnějším bojovati. Za takovou roztlučenou baštu musíme ale již nyní považovati žurnalistiku, kdežto přece jinak svoboda tisku ještě se udržela. Nemohu zde Vašnosti pro obšírnost všechny své zdejší okolnosti tak popisovati, abyste ráčil nabyti přesvědčení rovné mému nynějšímu; ale kdyby se naskytla příležitost k ústnímu pojednání o tom, doufám, že ráčíte sám marnost všelikého dalšího opposičního časopisectví nahlédnouti. Já alespoň si troufám jiným spůsobem při nynějších okolnostech opposici naši mnohem vydatněji provozovati: jakým bylo by zde obšírně vypisovat.

Že bych arci sám nepřestal, nýbrž vládu přinutil k zamezení svého časopisu rozumí se samo sebou. [2])

---

[1]) Porovnej s tím list Havlíčkův ke Kavanovi z 9./7. 1851. str. 448 a 455 zde!

[2]) List tento psán, když Havlíček obdržel již 1. výstrahu od místodržitele z 20./7. 1851, »Slovan« čís. 53. z 27. července 1851, str. 148.; po druhé výstraze mohl náměstek dle tehda právě vydané ordonance list zastavit. Druhé výstrahy té dostalo se Havlíčkovi již dne 11. srpna z m. r. (»Slovan« čís. 58. z 14. srpna 1851, str. 257, a tu Havlíček zastavil »Slovana« sám, nečekaje — jak přece zde Palackému píše — až vláda časopis jeho sama zamezí. Viz též 2. poznámku na str. 455 zde!

Poroučeje se tedy co nejuctivěji do náklonnosti Vašnostiny, zůstávám s hlubokou úctou

oddaný
K. Havlíček.

V K. Hoře 21./7. 1851.

P. S. Ačkoli můj dopis jakož vůbec celý můj život nic neobsahuje, čím bych se štítiti musel vystoupit před úplnou veřejnost: přece pro uvarování nestydaté zvědavosti zalepena jest obálka tohoto dopisu a nadpis mou vlastní rukou jest napsán.

Týž témuž:

V Brixenu dne 23./12. 1851.

Vysoce Vážený Pane!

Nevím ráčíteli již odjinud vědět nejnovější můj osud, ale jsem vypovězenec z Čech do Tyrol. Včerá jsem byl přivezen od policie do tohoto tichého údolíčka alpejského.

Jak nepochybně sám si pomysliti ráčíte, nedal jsem sám ze své strany ani nejmenší zámínky neb příčiny k takovému nakládání se mnou: od té doby, co jsem Slovana vydávati přestal, choval jsem se zcela politicky tiše, a v Německém Brodě měl jsem úmysl tuto zimu ve vší tichosti seděti mezi knihami a těšil jsem se skutečně po tak nepokojných rocích na nějakou dobu tichého studování. Ale jinak bylo psáno v knihách osudu, čili raději libovlády Vídenské. V noci od 15 na 16 prosince po druhé hodině byl jsem probuzen, u postele mé stal vrchní policejní komisař z Prahy pan Dedera

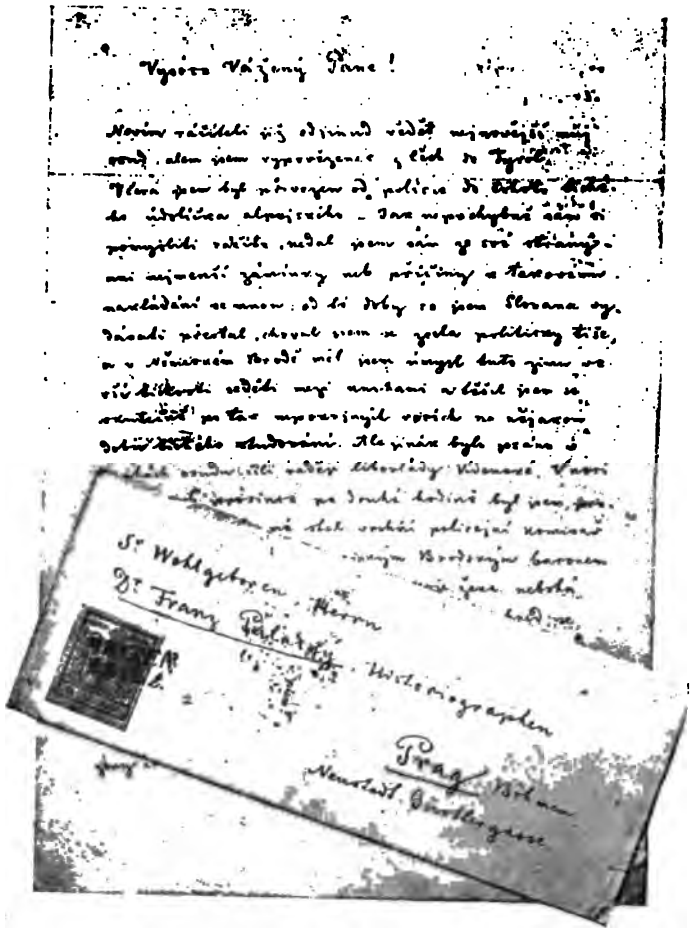

Facsimile listu K. Havlíčka k Františku Palackému.

s podkrajským Brodským baronem Voithem [1]) a žandarm s flintou. [2]) Moje žena nebohá byla celá vyděšená. Oznámeno mi, abych hned se oblékl a odjel, že mám na rozkaz ministerstva odvezen býti kamsi, kdežto dle rozkazu bydleti nucen budu. Místo ono mi nemá býti oznámeno až za hranicemi Českými. V pláči rodiny své, matky, sestry ženy atd. (neboť nevěřily slovům tohoto tajnostného rozkazu, nýbrž obávaly se něčeho horšího) opustil jsem otcovský dům, sám jsem měl více lítosti než zlosti! [3]) Před domem stáli opět žandarmové a do jejich kasárny šla také naše cesta. Tam před domem stál již poštovský vůz zapřažený, vypraven jest jenom kurýr do Kolína k telegrafu se zprávou, že se razzia podařila, a odjeli jsme hned silnicí k Vídni. Žandarm na koni provázel kočár, ve kterém se mnou seděl dotčený komisař a jeden převlečený policajt z Prahy. Jeli jsme přes Jihlavu, Batelov na Jindřichův Hradec, kdežto jsme nocovati museli, poněvadž se nám kočár porouchal: neboť cesty byly nejhorší. Odtamtud jsme se dali přes Budějovice, Linc, Salzburk, Insbruck až sem do tohoto zákoutí rakouského. Cesta trvala až do 22ho nebo včerá ráno jsme sem teprva dorazili, ačkoli jsme měli dosti lehký kočár a obyčejně 3 někde i 4 koně. V Alpách jest všude mnoho sněhu a cesta příliš špatná.

Musím uznat, že komisař Dedera se mnou zacházel na cestě velmi vlídně a musel míti také instrukci

---

[1]) Viz o něm poznámku při listu Matěje Havlíčka z 9./12. 1842, a 2. pozn. na str. 16. zde! a při dopisu Havlíčkově k bratru Františkovi z 24./4. 1850, a 2. pozn. na str. 431. zde!

[2]) Dle sdělení pana Františka Havlíčka byl to strážmistr Švejda.

[3]) Porovnej popis tohoto výjevu dle vzpomínek Havlíčkovy sestry Johanky ve spisku »Karel Havlíček Borovský v rodinných vzpomínkách« (V Praze 1896) str. 27. (IX.) Pohled na dům, v němž Havlíček zatčen, jest na str. 15. zde!

podobného druhu. Pozornost jakou mi vláda na této cestě proukazovala nezapomenu nikdy. Všude pracoval telegraf jen což děláš, všude bylo již pro nás připraveno v hostinci kam jsme zavítali, a jako strážní duchové

Hôtel »zum Elefanten« v Brixenu.

očekávali nás sluhové policejní (ovšem jen vždy převlečeni, aby se zachovalo decorum a incognito.

Jakousi trpkou ironií naplňovalo mne vždy veselé troubení postillona, s kterým jsme vjížděli do každého

místa! Také zde jsem byl přijat nad obyčej zdvořile, bydlím v hostinci,[1]) častován od vlády a praveno mi abych si poroučel, čeho se mi zachce abych si v ničem nedostatek nepřipouštěl. Vláda všechno zaplatí!! Ó! pokroky neobyčejné, které činí naše vláda v civilisaci. —

Příhody mé na cestě nebudu popisovat, ačkoli byly dosti znamenité: přihodilo se mi mezi jiným v Alpách, že se nám koně splašili, že ostatní z kočáru vyskákali a já sám (ani kočí ne) na kočáře zůstal a čtyřmi koňmi cvalem do své deportace ujížděl, až se mi poštěstilo opratí se zmocniti a koně zastaviti. To všechno hodlám časem svým humoristicky popsati, neboť ráčíte pozorovat, že ani zde jsem neztratil dobrou mysl a přede vším své staré smýšlení. [2])

Život zde povedu velmi podivný, a naděje na vysvobození z tohoto vězení Tyrolského nesvítá mi snad, pokud se záležitosti francouské nerozhodnou. Těmto jen mohu posud připisovati svůj osud nynější, jiné rozumné příčiny alespoň nevím a vymysliti si nemohu. Také nevím, kdo vlastně je původcem mého deportování (které oni jmenují Confinirung); rozkaz byl od Bacha a zde mi pravili mimochodem u krajské vlády, že to ztvrzeno jest od císaře. Komisař měl plnomocenství od Clama [3]) de dato 12. pros. na requisici vojska kdyby zapotřebí bylo, z čehož soudím, že snad můj osud rozhodnut byl u vyšší vlády která jest nad ministerstvem. —

---

[1]) Byl to hostinec »Zum Elefanten«, který dosud existuje.

[2]) Havlíček učinil tak v »Tyrolských elegiích«.

[3]) Míněn tu Eduard hrabě Clam Gallas (1805 - 1891), který vyznamenav se r. 1848 a 1849 v italské a uherské válce, byl tehda podmaršálkem a sborovým velitelem v Čechách. Ve válce italské r. 1859 nevydobyl si právě vavřínů, tim méně pak ve válce pruské r. 1866, v níž utrpěl šest porážek, tak že zbaven velitelství a postaven před vojenský soud, který jej však osvobodil.

Tolik o události. Co dále nevím; úmysl můj jest mlčeti nastavit záda a trpět. Prosit neb domlouvat se nehodlám ani protestovat a odvolávat se: bylo by to

Domek Havlíčkův.
Brixen s Havlíčkovým domkem v popředí.

dílem nadarmo, dílem proti mému srdci. Myslím sobě: Nevědí co činí! —

Prosím, račte toto moje psaní sděliti známým a jestli možná buď sám neb někdo jiným psaním mne potěšiti v tomto slzavém údolí. Milostpaní ruku líbám

a celé rodině se uctivě poroučím jakož i všem stejnověrcům. Zdá se již že určen jsem k tomu, abych dostával poličky per procur. za ostatní. Moje žena přijede nepochybně do Prahy a bude u Jarošů [1]) alespoň jsem ji to radil, aby měla příjemnější život. Račte mne zachovati v lásce své a býti ubezpečen o srdečné a upřímné oddanosti mé.

H. B.

Psaní toto dáno na poštu dnes večer. Dnes jde večer pošta odsud vzhůru.

Obálka:

Sr. Wohlgeboren, Herrn

Dr. Franz Palacký, Historiographen

BRIXEN
23. DEZ.
9 Kreuzer.

Prag. Böhmen.
Neustadt. Gürtlergasse.

Rub obálky:

Pečeť (neporušená): H. B.

Prag 28./12.
12 Fr.

Wien
27. Dez.

František Palacký Karlu Havlíčkovi.

W Praze 28 ledna 1852.

Nehněwejte se, milý příteli! že tak pozdě we wyhnanství swém ode mne psaní dostáváte. Já již ode dwaceti let, co sem zkusil, kterak s mau korrespondencí na poště se nakládá, znechutil jsem si wšecko dopisowání wůbec, a již nejednau, měw co jednati, raději sám

[1]) F. Jaroš, pokrývač v Praze, choť sestry Julie Havlíčkové Adely.

na cestu sem se wydal, nežli bych bral útočiště ku psaní. Tak i přítomných několik řádkůw, jakkoli se opozdili, jsau wždy ještě prwní, kteréž w běhu r. 1852 na poštu dáwám. Wykládám pak to jen z té příčiny, abyste z dlauhého mlčení mého newywodil lichých domyslůw, jakobych se byl změnil aneb obáwal se hlásiti se k Wám starau swau srdečností. Wždyť jakožto mučedlník národnosti naší máte nyní ještě wětší práwo na saucity wlastencůw, nežli pokud Wám štěstí howělo. A wšak my jiní, ačkoli nejsme u wyhnanstwí, nepožíwáme proto mnohem lepších osudůw. Již několikrát myslil sem, že protiwenstwí nám zaumysla strojená dostaupila wrcholu swého, a přece mýlil sem se, a den pozdější dokazowal mi, že předek jeho byl méně zuřiwý, nežli on sám. Protož ani nyní sauditi nechci, že by míra nehod našich již dowršena byla. Historie tomu wěru diwiti se bude, že my, kteří zachowali sme samo jediní říši a wládu w době té, když ode wší jiné pomoci na světě opuštěna byla, nyní pronásledowáni sme a nenáwiděni zwláště od těch, kterým sme pomáhali. Roku 1848 wyhlášeni sme byli před světem za reakcionáře, nyní, ačkoli nemluwíme swobodněji nežli tehdáž, slujeme revolucionáři a welezrádcowé.

Celá šlechta česká z pouhé hlouposti octla se w podiwné infatuaci [1]) proti národu českému wůbec. Widíme to při sbírkách na diwadlo naše: kdokoli z nich k nám by přiblížiti se chtěl, bylby wyobcowán z prostředka jejich. Arci, oni nečtau než ty nejhanebnější německé listy, a není lži tak nestydaté a nesmyslné na nás, aby jí rádi neuwěřili. Pomoci tu nebude než až za několik let, když opět báti se počnau. Rozumem nelze u nich nic poříditi.

Widíte, že když sem již jednau přemohl nechuť ku psaní, neostýchám se mluwiti k Wám otewřeně a

[1]) Infatuation franc. = zaujatost, předpojatost.

směle, jakož bych i celému světu mluwil, kdyby možné bylo. Wšak nowin Wám odsud psáti nebudu, za to maje, že od jiných přátel dowídáte se jich dosti, aspoň pokud to možné jest, an weškeren žiwot weřejný udušen jest a jen sedmašedesátnické a šabličkářské klewety duchem hýbají. Také působení w literatuře trudné jest, pokud bezzákonnost tiskem wládne. Aspoň spisowati nám nyní wolno, třebas ne wydáwati tiskem. Proto chtěl sem také obrátiti se k Wám s prosbou, abyste hleděl užiti příležitosti své k podobnému cíli. Těšilo mne, když sem ze psaní Wašeho poznal, že neklesáte na duchu; proto daufám, že užijete doby té ku prowedení díla, kteréžto již dáwno ste zamýšlel, t. j. spisu nějakého beletristického, we kterémž by žiwot národu našeho se zrcadlil. Wíte, že chceme-li býti národem, potřebujeme k tomu nejen dějin národních, ale také representace swé w literárním světě. Jediný Walter Scott wíce by nám nyní prospěl, nežli pět Žižkůw, jelikož by tito ani co činiti neměli, ana mysl národu w kalu wšednosti se brodí. A mním, že nikdo z našinců není tak spůsoben, jako Wy, uhodnauti do prawé žíly národnosti naší tak, aby jewila se w Europě wlastním a osobicím rázem swým. Protož rozmyslite (sic) Sobě to, prosím, a pamatujte na žádost mau. Prowedeteli něco takowého, budeme moci říkati: Deus nobis hac otia fecit, a nebudeme tak welice strádati Waším vyhnanstvím. Manželka Waše nawštíwila onehdy rodinu mau w mém doma nebytí, a já jí proto ještě ani neviděl; mohu Wám ale říci, že chowání její wšude chwály dochází, ačkoli ona w tichu skromně se drží. Od mých domácích mám Wám wzkázati mnoho srdečností; čím wíce strádáte, tím větší nabýwáte přízně. Daufám, že nedáte se odstrašiti, abyste mi nedáwal častější o Sobě zprámy; mějte se mnau jen co do korrespodence showíwání, w ostatním we wšem budu Wám po wůli. Jak dojala Wás má historie husitská? rádbych znal saud Wáš

o wěci wíce nežli o spisu a slohu.[1]) Českého textu již rozebráno jest ke 3000 ex., ačkoli nowiny o něm psáti si netraufají. Buďte zdráw, milý příteli! a pište mi brzy zase! Já wždy nezměněn zůstávám

Wáš

upřímný ctitel.

Prag. P.

Sr. Wohlgeboren Herrn Karl Hawliček,
böhm. Schriftsteller

gegenwärtig

in Brixen
(Tyrol)

Brixen
2. Feb.

Linz
30. Jan.

P

Innsbruck
1./2.

[1]) Zmínka tato týká se v první řadě 2hé částky III. dílu »Dějin« Palackého, obsahující dobu od r. 1424 do 1439, která vyšla poprvé v Praze r. 1851; 1. částka d. III., od r. 1403 do 1424 vyšla již r. 1850. Palacký spěchal, by dějiny doby husitské co nejdříve dokončil, ježto byla obava, že následkem vzmáhající se reakce zavedena bude opět censura. (Druhé, opravené vydání dílu III., čili Dějin husitských vydal Palacký ve třech částkách, z nichž 1. vyšla r. 1870, druhá r. 1871, třetí r. 1872 —). Tento spěch byl příčinou, že Palacký ponechal zatím stranou dobu od r. 1125 do 1403, kteroužto mezeru vyplnil teprve později a to v letech 1854 (1125 - 1253), 1875 (od r. 1253—1333) a 1876 (od r. 1333 - 1403). — Viz citovaný již dra. J. Kalouska »Nástin životopisu Františka Palackého str. XXXIX. a XLVIII., připojený k I. D. Palackého »Dějin národa českého«.

Karel Havlíček Františku Palackému.

Vysoce Vážený Panel

Neračte mi tak příliš za zlé pokládati, že tak dávno již nedávám u Vašnosti nic o sobě slyšet. Darmo také přidávati k ostatním mrzutostem Vašnostiným[1]) ještě svoje osobní nářky. Co mne zde nejvíce hněte, jest úplná odřezanost od všelikého lidského vyššího života. Věru že na kterékoli uherské salaši jest člověk zrovna tak ve středišti civilisace jako zde v Brixenu.

To jest hlavní překážka, pro kterou se bojím, že mi nemožno bude dle Vašnostina vybídnutí a rady vyvésti zde nějaký větší belletristický spis. Něco tak halla balla jako Týl, Chocholoušek a novější naši belletristé v Lumíru provozovali a provozují, mohl bych arci snadně na svět přivést, kdybych se nestyděl.[2]) Ale cokoli mi napadne, kdežto bych mohl domnívati se, že by síly mé byly poněkud přiměřeny a spolu také předmět dobrý a nadějný: všudy se mi moje okolnosti nynější staví neustupitelně do cesty. Dílem nedůstatek kněh na

---

[1]) Narážka na neshody, jež měl Plalacký tehda v »Matici České« a ve sboru Musejním za příčinou navrhnutého jím vydávání encyklopedického slovníku. Následkem zamítnutí tohoto návrhu, k čemuž se tehdejší policejní ředitel Sacher-Masoch hlavně přičinil, vzdal se Palacký 17. února 1852 jednatelství Musea. Při volbě dne 29. července 1852 pak již — následkem nátlaku Sacher-Masochova nebyl znovu zvolen. Obdržel z 52 jen dva hlasy. Viz: Tieftrunk »Dějiny Matice České str. 134 a násl., dále dra. Jos. Kalouska »Nástin životopisu Frant Palackého«, v »Dějinách národu českého« od F. Palackého III. vyd. D. I. č. 1. str. XXXVII. a násl. a citované tam vypravování Palackého o této věci, kde výslovně praví: »To byla pro mne rána, nad níž bolestnější jakživ nepocítil jsem, leda při smrti své drahé manželky«, konečně následující zde list Palackého k Havlíčkovi z 18. října 1852.

[2]) Patrno, že Havlíček — přes opačná tvrzení — od svého mínění o Tylovi ještě ani v Brixenu neustoupil.

všech stranách, kamkoli bych obrátiti chtěl svou činnost, dílem vzdálenost od Čech a tudy jakési odloučení od našeho domácího živlu, které by se nejlépe poznamenati dalo příslovím »kapr na blátě«, dílem ale a hlavně nepokoj mysli, činí mi vyvedení všeliké větší a důkladnější belletristické práce až posud skoro nemožným.

Dům v Brixenu v němž Havlíček bydlel.
K str. 561.

Od jakživa jsem měl nechuť k plodům rozervanosti, a pevně věřím že každý dobrý belletristický plod vychází hlavně z klidné a pokojné mysli.[1]) Té se mi však

Pohled na Havlíčkův domek v Brixenu od jihozápadu.

v Brixenu nedostává. A bylo by to tuším přece mnoho žádati od člověka prudké povahy jako já jsem, v tako-

[1]) Tu tedy podává Havlíček letmo jakési literární své kredo, z něhož viděti, s jakou opravdivostí pojímal úkol spisovatelský, a kterak mu v tom ohledu bylo křivděno i od lidí, kteří jinak politiku Havlíčka nemohli vynachválit. Viz v té příčině, co o něm praví A. Waldau v »Obrazech života« 1861 str. 188, 205, 206 a 208 - 210, kde uvedeno, že Havlíček nedbal příliš formy a že své básně a epigramy psal z jedné vody na čisto.

výchto okolnostech, kde nevyhnutelně vždy prožitá minulost a naděje neb bázeň budoucnosti duší zmítají, kde přítomnost není nijaká (přítomnost to vypovězence a uvázance na neurčitý čas!) a kromě toho hospodářské životní starosti ještě bohužel! jenom passivní bez možnosti pomoci skrze vlastní činnost — bylo by tuze mnoho žádati ode mne tichou, pokojnou, vyjasněnou mysl!

Přece proto ale zde nezahálím, také ani nemohu, vždyť bych dlouhou chvílí umřel. Žiji zde blízko města v malém domku, ve kterém krom ženy, dcerky mé a mne není živé duše; do města celý čas nepřicházím a krom malých procházek s rodinou trávím celý čas doma. Také jsem již kromě všelikých studií několik maličkostí vyvedl, ovšem s malým ohledem na vydání. Pustil jsem se také do veršů a však jen humoristického a satyrického druhu a pokouším se o několik žertovných ballad v domácím duchu našem. [1]) Mohu míti dle svých po-

[1]) Které »studie« a »maličkosti« tu Havlíček míní, nelze zatím zjistiti; že tu píše o pracích prozaických, patrno z následující věty: »Pustil jsem se také do veršů . . .« Snad se tato zmínka mimo jiné vztahuje též k českému výtahu irské povídky již uveřejnil M. Hartmann r. 1851 v »Deutsches Museum« v článku »Briefe aus Irland.« Překlad tento, jehož dosud neotištěný rukopis chová se v Museum, zhotovil Havlíček skutečně v r. 1852; na jeho podkladu pak napsal v době od 12. července do 23. srpna 1854 svou báseň »Král Lavra« (Viz mnou vydané »Básnické spisy Karla Havlíčka, Úvod LXXIII. — Rovněž těžko dnes určitě udati, které verše humoristického a satirického druhu, a které žertovné ballady v domácím duchu Havlíček tu míní. Jisto jest jen tolik, že mezi ony satirické a humoristické verše náležejí »Tyrolské elegie«. Na rukopisu těchto, který jsem nalezl v Museum teprve po vydání »Básnických spisů K. Havlíčka«, napsal tento sám datum: »1852 Brixen 20/6.« a to na první stránce v pravo nad titulem, znějícím »Tyrolské elegie. Lístek z památníku českého žurnalisty. Složil H. B.« — Slova »Lístek z památníku českého žurnalisty« jsou v rukopise přeškrtnuta. Oddíly básně I. II. atd. naznačeny červenou tužkou,

savadních pokusů naději, že až se jednou okolnosti moje změní (a změnit se musí, nebudou-li chtít samy, změním já je [1]) přece něco vyvedu přiměřeného českému duchu a hodného porovnání s cizozemskými plody. —

Prozatím ale abych alespoň na tuto budoucí zimu nějaké viditelné a užitečné dílo provedl, napadla mi dvojí cesta, na které by se i mým zdejším nepříznivým

---

verše pak označeny na levé straně od 4—100 arabskými číslicemi. Odchylky textu od vydání V. Zeleného jsou jen nepatrné. V elegii II. v poslední sloce přeškrtnuty poslední tři verše, které zněly:

»Dekret o svobodě,
Aby věděl, že jsme v Čechách
A v Německém Brodě.«

Po straně napsány místo těchto přeškrtnutých jiné tři verše tak, jak je má V. Zelený a všecka pozdější vydání. (Str. 3. ruk. s hora.) — V III. elegii opraven 4. verš 2. sloky takto:

třeba s námi jet,«

taktéž verš 84:

»Poručil mi též, (slůvko též v originále škrtnuto. P. r.) že nemám s sebou . . .«

Rukopis ten jest in quarto, stránek, jež jsou vesměs číslovány, má 9; psán jest celý vlastní rukou Havlíčkovou, ale není to patrně (již podle umístění data) první náčrtek této básně, spíše opis z téhož. — Dále sem patří »Píseň pro . . . ovu ženu naschvál napsaná«, již Havlíček složil dne 20. června 1852. (Básnické spisy Karla Havlíčka 33.) Konečně epigram »Alegorie«: (Počkej ty Hanko . . .) napsaný 8./3. 1852. (Viz str. 151. tamže.) Mezi žertovné ballady, o něž se Havlíček tehdá pokoušel, mohl by dle překladu z M. Hartmanna v tom roku zhotoveném náležeti »Král Lavra«, jejž v nedatovaném úryvku dopisu k neznámému adressátovi (dru. Podlipskému — viz níže mezi listy k různým osobám) nazývá sám »veselou balladou«. Ale tehdá Havlíček Lavry nenapsal, nýbrž, jak výše uvedeno, teprve v r. 1854. O které jiné žertovné ballady« se pokoušel, po tom nenalézá se v Havlíčkově písemné pozůstalosti, pokud jest v Museum, ani stopy.

[1]) Tu naráží Havlíček na tehdejší svůj úmysl vystěhovati se do Srbska.

okolnostem něco vynutiti dalo. Pustil bych se totiž 1. buď do spisování: Dějin vzniku a zrůstu říše ruské aneb do 2. sestavení Výboru historického

Bývalý pivovar v Brixenu.

čtení. Poněvadž se stran té věci s Vašností i poraditi i také eventuelně Vaší pomoci žádati chci, zapotřebí jest krátkého výkladu mého úmyslu. Každý z těchto dvou spisů představuji si tak, že by i v nynějších okol-

nostech bez překážek vyjíti mohl. Podivno jest bez toho že posud nemáme žádnou historii Ruska, ba trochu neslušno.[1]) Nějaký originální spis z pramenů bych arci vyvésti nemohl a také ani nechtěl, ale že bych dobrou a užitečnou kompilaci sestavil, ne suchou, sine ira et studio, takřka dramatickou, kdežto bych jen události mluviti nechal — v tom alespoň mohu Vašnosti osvědčiti dobrou vůli. A ke skutku samému cítím také trochu sil a mnoho chuti. K hrubému vyvedení toho spisu (myslím o něco větší než Tomkova Česká hist druhé vyd.) bych zde nic nepotřeboval než Karamzina,[2]) ruské vyd., ještě jednu menší ruskou historii a pak jednu kteroukoli historii Ruska sepsanou od některého Němce (ale ne dle Karamzina nýbrž dle evropejských pramenů). To bych měl dost materialu, a další vypilování, kdebych nějakých pochybností měl neb mezer pozoroval, mohl bych pak snadně učiniti později až mi budou zas při ruce jiné pomůcky. Spis ten bych vedl tak, aby čtenářstvo dostalo zároveň pravé ponětí o nynějším stavu Ruska. Tuším, že jest zapotřebí, abychom měli, když jsme tak vykřičení slavisté, alespoň nějakou knihu o ruské historii vzdálenou od slavožroutství cizozemského, jakož i od panegyrika zaslepeně ruského. Při tom tedy myslím vyplniti jednu z mnohých mezer naší

[1]) Tuto větu by Havlíček, kdyby žil, mohl napsati ještě dnes, po padesáti letech; jenže teď by slova »trochu neslušno« musil zaměniti nějakým ostřejším výrazem.

[2]) Nikolaj Michajlovič Karamzin, ruský historik a spisovatel, nar. 1./12. 1766, zemřel 22./5. 1826 Psal nejprvé básně a romány, vydával »Moskovskij žurnal«, později »Věstnik Jevropy«. R. 1803 jmenován říšským historiografem a uloženo mu napsati dějiny Ruska. Úplného vydání těchto rozsáhle založených dějin, které psal na základě kriticky prozkoumaných pramenů však se K. nedočkal. Druhé vydání v 11 dílech vyšlo 1818—1824; (12. díl vydal po smrti Karamzinově Bljudov); páté, jež asi Havlíček znal ze svého pobytu na Rusi, vyšlo ve třech dílech r. 1840—45. Dějiny ty sahají až k r. 1611.

literatury a opatřiti si zde nějakou ustanovenou užitečnou činnost. — Druhý plán onoho Výboru čtení historického ještě by byl pro mne vábivější, bylo by to jak se praví »jednou ranou dvanáct zabil«. Opakoval bych při volení a vybírání sám historii, cvičil bych se zas trochu v ouhlednějším prozaickém slohu, který jsem při svém žurnalistství příliš zanedbával a co hlavní sestavil bych užitečný, poučný a zábavný a tuším i povzbuzující spis pro dospělejší mládež a pro obyčejné naše publikum, jakého též posud nemáme. Při tom bych hleděl největší rozmanitosti, neobmeziti se ani pouze na politický dějepis všelikých národů a všelikých dob, nýbrž zahrnouti do svého oboru děje vůbec, pokud jsou zajímavé, poučné, krásné, neobyčejné, povzbuzující atd. Material bych vybral ze spisů uznaných za dobré, moje zásluha byla by jen dobrý a užitečný výbor, pak forma a sloh, na které bych si mnoho záležeti dal. Nesměl by totiž spis ten vypadati jako nějaké z rozličných dějin vytrhané a dohromady sešité listy neb na cedulky vypsané a smíchané anekdoty, nýbrž pokusil bych se, aby každý jednotlivý kus byl dle možnosti samostatný celek, ovšem ale vždy dle možnosti jen krátký. K tomu cíli bych dílem co se hodí překládal, dílem zpracoval, dílem sám z podaného materialu sestavil. Také tento spis mohl bych zde lehce alespoň začíti a dále vésti, třeba ne ukončiti; neboť zde přec buď sám mám neb si vypůjčiti a opatřiti mohu spisy potřebné, poněvadž je mi volno v jakémkoli pořádku pracovati a kdekoli vybírati.[1]) —

[1]) Co a mnoho-li z těchto záměrů Havlíček v Brixenu a snad ještě i v N. Brodě provedl, nelze z písemní jeho pozůstalosti již zjistiti, poněvadž veliká část její se ztratila. Souvislého nenalézá se tam nic a dovoleno-li scuditi z listů zde následujících, nedospěl Havlíček, aspoň v Brixenu, v pracích těchto příliš daleko. Druhé snad ani nepočal.

Poněvadž oboje poněkud i do Vašnostina hlavního oboru náleží, táži se tedy důvěrně, co ráčíte o těchto dvou návrhách souditi, a mámli se do jednoho neb do druhého, neb snad do obou zároveň (což se srovnává též) pustiti aneb snad něco jiného tomu podobného raději podniknouti? Ovšemť při všem, i obou těchto plánech lépe jest míti při ruce dobré kněhovny, a však když jinak býti nemůže, myslím, že alespoň tu jich nejsnadněji oželím. Avšak ani tak málo, jak bych nevyhnutelně potřeboval, nyní nemám, zvláště co se týče ruské historie. Měl jsem sice Pogodinovu,[1]) ale o tu mne kdosi připravil, a opatřiti si sem ruské knihy jest zcela nemožné. Prosím tedy, jestli bych snad působením Vašnostiným si nemohl Karamzina a nějakou jinou menší ale dobrou rusky psanou historii Ruska vypůjčiti. V Museum našem jsou a sotva je kdo potřebuje, a rozumí se samo sebou, že bych podal za ně a také za jiné ještě knihy, které by snad dle náhledu Vašnostina k mému účelu prospěšné byly (nevím jaké mají) postačitelnou hmotnou jistotu na penězích, tak aby pro ústav žádné nebezpečí v tom nebylo. Zásilku sem na mně by obstaral můj švakr Jaroš.

Kromě toho ještě prosím, ráčiteli míti mezi svými knihami nějaké pro ten druhý spis můj se dobře hodící a spolu pro sebe ne každou chvíli potřebné, abyste mi ráčil některé půjčiti a poslati: ovšem tu jen takové, které bych zde buď lehce nedostal neb příliš draze koupiti musel. Ujišťuji, že by byly u mne dobře schovány.

Znám sice již několik spisů cizích, podobajících se poněkud tomu, co si já myslím tím Výborem hist.

---

[1]) Pogodinovy dějiny ruské, 7 dílů (1846—54) sáhají jen do podmanění Ruska Tatary a jsou to spíše nesouvislá pojednání, Havlíček tu spíše asi má na mysli Pogodinovu rukověť dějepisu ruského pro školy z r. 1835. Ostatní dějepisná jeho díla vyšla později v letech šedesátých a sedmdesátých.

čtení a leccos z nich dá se i k mému účelu zase upotřebiti: přece však pro naše okolnosti se žádný z nich nehodí, poněvadž mají jiné tendence a také zcela jiné ústrojí, než já si představuji. S toužebností očekávám že mi ráčíte v několika řádcích oznámiti své smýšlení o mém úmyslu a snad nějaké modifikace, doufaje též,

Zdeňka Havlíčková.

že mou připojenou prosbu za zlé mi nepřipočtete. Nevím ku komu bych se v té vě[c]i s větší důvěrou obrátiti mohl než k Vašnosti! —

Události při poslední schůzce musejní, jak jsem je v novinách četl, ale lépe vyrozuměl ze známých mi okolností, smutně na mne působily: snad se nedostane

Museum a Matice do rukou našich pánů novokřtěnců jako se zdají být Voc. ., Tom. . a Neb. .? [1])

Čelakovského tak náhlá smrt [2]) otřásla mnou neméně, lituji srdečně ztrátu této pravočeské hlavy! My mladší generace dávno jsme ještě nedospěli k vyplnění takovýchto mezer! Tím větší však pobudka pro nás k činnosti a vytrvalosti: Dii laboribus omnia vendunt:

Nám zde jinák povětří dobře svědčí — arci jen povětří, neb vláda s námi trochu špatně naložila, jak se ráčíte od Jar. dověděti.[3]) Žena má se znemenitě zotavila a holka je zdravá jako rys, já neméně. Nezoufáme si taky, já alespoň nedávám jim špatný příklad. Proto přece ale mluvíme mnohokrát za den o domovu. Poroučíme se uctivě Vašnosti a ctěné rodině a přejeme všechno dobré.

Vašnostin

zcela oddaný

Brixen 25./8. 1852. H. B.

František Palacký Karlu Havlíčkovi.

V Praze 18. října 1852.

Milý příteli!

Tuším že již pan Jaroš oznámil Wám krátce zdání mé o historických úmyslech Wašich, ježto jest cele při-

---

[1]) Viz 1. pozn. k počátku tohoto listu. Míněna tu schůze sboru musejního dne 29. července 1852, v níž Palacký při nových volbách z 52 obdržel jen 2 hlasy.

[2]) Čelakovský zemřel dne 5. srpna 1852.

[3]) Od Jaroše, švakra Havlíčkova. — Havlíčkovi vyměřeno vládou na výživu za pobytu celé rodiny v Brixenu jen 500 zl. ročně, kdežto dříve i pak dostával jen 400 zl. stř. Viz o tom list Pinkasovi z 28/2. 1852 zde! a list Havlíčkův bratru Františkovi z Brixenu 20./9 a 14./12. 1852 v V. V. Zeleného »Karla Havlíčka rodinné listy brixenské« str. 30.

svědčující a úchwatné. We wšech plodech myslných, mají-li se zdařiti, bývá hlawní wýminkou, aby zrodily se ze samočinnosti ducha, aby mysl sama swým wlastním pudem k nim se nesla i razila sobě wlastní cesty a stezky dle zdání swého; práce na zakázku dosawad w literatuře naší newalně se dařily. Proto já schwaluji oboje předsewzetí Waše: ale přál bych, aby ruská historie nebyla tak krátká, jako udáwáte, ale aby wzrostla na dwa neb tři díly, kdežto teprw možné bude, učiniti ji čtenáři zajímawější, pauštěním se tu i tam do podrobností. Proto také poslal sem Wám netoliko Arcybyšewowo »powěstowanie o Rossii«, ale i auplnau sbírku ruských letopisůw; mám totiž za to, že užíwaním tu i tam wlastních slow oněch letopisůw (w českém překladu) budete moci dodati wyprawowání swému wíce původní barwy. Karamzina pro Wás z Museum wypůjčiti sem nemohl. Domyslíte si, že po wypuzení mém odtud já těm lidem, kteří tak nešlechetně ke mně se zachowali, nemohu dáwati slowa dobrého ani za sebe, ani za kohokoli; swazek můj tam cele roztržení a na wždy, aspoň pokud ti ošemetníci tam wládnauti budau [1]) Skrze p. Jaroše budete snad moci opatřiti sobě Karamzina odjinud; a konečně, nebudeli jiné pomoci, kaupím jej sobě já i půjčím Wám, ale teprw s jara když se bohdá wrátím z Nizzy, kamž se strojím w měsíci prosinci. [2]) Co do »wýboru čtení historického« líbí se mi úmysl Wáš nápodobně, a přeji, abyste beze mnohých odkladůw dal se chutě do práce. Pokud jste w Brixenu mohl byste snad předewším dáti se do líčení scen ze středowěkosti Italské, a dožádati se k tomu potřebných pramenůw zblizka. Majíť zajisté Italiani kněh wýborných

[1]) Viz k tomu 1. poznámku k listu Havlíčkovu Palackému z 25./8. 1852, str. 650. zde!

[2]) Není tedy pravdivé tvrzení J. V. Friče v »Pamětech« IV. 436, jakoby byl Palacký nechtěl Havlíčkovi do Brixenu zasílati půjčkou potřebných knih z bázně, že by se kompromitoval.

o swé historii dostatek, ježto wšak u nás a w Němcích tuze málo známy jsau. Potřebí bylo by k tomu požíti (sic) bibliotéky některého wlaskotyrolského wlastence a milowníka; newím arci, budeteli ho míti na snadě. Ten wáš wýbor mělby, dle zdání mého, w celku swém wzrůsti aspoň na šest dílůw, aneb třebas i deset, a zabírati se do wšech oborůw historie světa. O nakladatele a odbyt nebylaby nauze: ale arci, w nynějších poměrech tiskowých newím jak se to dařiti bude, protože ku př. náš Masoch [3]) wšemu hrozí konfiskací, cokoli ode mne tištěno má býti, a Waše jméno, ačkoli již méně nenáwiděné, nežli moje, přece ještě wždy nemá mnoho čáky. Daufám wšak, že nepřirozené tyto »poměry tiskowé« nebudou trwati mnohá léta, owšem pak že Masoch, který mým pronásledowáním rehabilitowal se we Wídni, za několik let jinde se octne, nežli w čele našich tiskowých poměrůw. České národní Museum wládau toho pána welmi rychle odnárodněno jest, a bude napotom jen ústawem přírodnickým; o národnosti tam prý nemá se mluwiti, protože slowo to státu našemu nejen nechuť, ale i diplomatické nesnáze působí, ku př. při celní otázce německé. Naši páni W—wé, kterýmž do této filosofie wprawiti se těžko, teprw nyní, ba již nyní pozorowati počínají, žeby jméno swé po francausku čísti měli. Já, jakož samo se rozumí, žádného s těmito lidmi nemám obcowání, ba newycházel bych wůbec nikam, kdybych nyní nemusel choditi do hospod na obědy, co žena i dcera má jsau w Nizze, syn pak we Wotíně u Klatow. Od Gablera dostal sem tyto dni psaní, w němžto dobře sobě tuší w nowém postawení swém. Rieger w Praze mešká, newěda téměř co činiti. Já také nyní málo pracuji; zastawením tisku wšech mých wěcí (za příčinau hrozící konfiskace) ubylo mně chuti do práce a wšak

[3]) Míněn tu tehdejší policejní ředitel pražský dv. r. Sacher-Masoch.

doufám (sic), že nezadlauho zotawím se zase. Mezitím zaměstnáwají mne také starosti hospodářské w Lobkowicích, kdežto mám stawiti manželce swé malý zámeček na zdrawějším místě. Architekt Nowotný a Rieger jsau

Frant. Ladislav Rieger ke konci let čtyřicátých.

w tom pomocnící moji. Waše jméno u rodiny mé, a zwláště u dcery, w takowé lásce jest, že mne prosila před odjezdem swým, abych se o ní k Wám zmínil. Wůbec nezapomíná se na Wás, kdekoli co rázně če-

ského jest, nawzdor všemu přewrácencům usilování. Ale literácký náš proletariat chová se špatněji, nežli se nadíti bylo, aspoň zde w Praze, a jen tím se těšiti lze, že té neřesti již nepřibývá, aniž přibyti může. Takéť již germanisace prowodí se auředně a otewřeně, zwláště skrze nynějšího ministra sprawedlnosti, [1]) kteréžto prý mezi Čechem a zločincem nezná žádného rozdílu, a jako náš kommandující Klam, dostáwá prý křeče, kdykoli jméno české před ním se jmenuje. Nicméně wěci weřejné a národní jdau přece přirozeným během swým, proti němuž neodolají ani tito welikáni; a my, ježto s podobnými neřestmi potýkáme se již od bez mála tisíci let, nezahyneme proto wždy ještě tak rychle, jakby sobě tito dobrodincowé naši přáli. Hlaupá jejich zuřiwost působíwá u lidí ráznějšího charakteru právě opak toho, co umínili, a my nejen o zrádcích, ale i o přátelích nenadálých a hodných wyprawowati můžeme. — Teprw pozoruji, že octnul sem se w úwahách, kterým wyhnauti sem se chtěl; oprawdu těžko jest, psáti příteli, a nemíti, co w srdci, to též na jazyku a w péře. Mně nelze nestarati se o národ, jehož milowati nepřestáwám jakkoli s hojné částky nelepé a beznadějné jest nyní jeho chowání. Dá bůh, že nastanou opět doby přízniwější. Buďte zdráw, milý příteli, a pište mi zase, zwláště o početí prací swých, kterýmžto přeji prospěchu brzkého a na wše strany šťastného.

Wáš wždy upřímný

P.

---

[1]) Míněn tu ministr Kraus, původce vnitřní úřední řeči německé.

Karel Havlíček Františku Palackému.

Brixen 26./10. 1852.

Vysoce Vážený Pane!

Dnešního dne byl jsem kromě velmi potěšitelných obchodních zpráv od švakra Jaroše také Vašnostiným dopisem tuze radostně překvapen. Již dříve byl mi švakr zaslal cedulíčku s výkazem kněh mi od Vašnosti laskavě propůjčených, za které srdečně děkuji a stran dobrého ošetření ubezpečuji . .

Přede vším zaradoval jsem se z toho, že jsem se právě zas s Vašností v jedné věci nevědomky shodl, totiž v úmyslu rozšířiti se více ve vypravování dějin ruských. Když jsem Vašnosti poprvé o tom psal, chtěl jsem jen proto kratší spis sestaviti, poněvadž nejbližší pohnútka má byla, abych tu knihu za letošní zimu zde napsal, a tak přece nějakou hmotnou památku na Brixenský exil způsobil. Taková kompilace by ovšem také při mé bývalé novinářské rychlosti snadno za zimu se vyvésti dala, a doufám záživněji zřízena než dosavadní podobné práce Tomk. a Tomíčk. [1]) Sotva jsem ale psaní odeslal a dále se touto věcí obírati počal, již jsem litoval té krátkosti, napadlo mi totiž že budu muset při rozšiřování říše vždy přece připojiti také předešlou historii nově k Rusku přibylých zemí, poněvadž v naší literatuře nic podobného nemáme. Jmenovitě o historii Polska nevyhnutelně se jednati musí, a také velmi dobře již pro kontrast se hodí do mého spisu, neboť nemyslím, že by se tak snadně zas našel takový kontrast, jako jest v novějších dějinách polských a ruských, totiž posledních 200 let. Dobře tedy bude vložiti velkou episodu dějin polských do svého spisu, tak jako jest nyní

[1]) Tomkovy a Tomíčkovy.

Polsko podivná episoda v říši ruské. [1]) Krom toho obíral jsem se již před desíti lety v Moskvě myšlénkou sepsati dějiny Kozáků ukrajinských, a nepustil jsem nikdy tento úmysl: ovšem nebyly tenkrát moje pohnútky k tomu čistě historické. Děje ukrajinského kozáctva zajímaly mne neobyčejností svou v slovanských dějinách a pak jsem je s omluvitelnou českou pýchou považoval z části jako ozvěnu našich rot husitských, (jakož skutečně začínají kvést rejdy kozáků po uhasnutí našich rot, a pozorovati zřejmě v kozácích žáky našich hejtmanů.) a myslil jsem, že by se takto dalo vlíti trochu poesie do našich bohužel; tuze již zprozaičelých lidí. Nyní bych

---

[1]) Za účelem tím dopsal Havlíček bratru Františkovi do Něm. Brodu dne 18./11. 1852 (Viz list ten ve K. V. Zeleného »Karla Havlíčka rodinné listy Brixenské«, a to část téhož na str. 25.): »Nyní zde ale spisuju opravdu nový spis a sice: Historii ruskou. Některé potřebné spisy k tomu dostal jsem již z Prahy. Potřebuju ale ještě nějaké maličkosti z Brodu. Věci, které potřebuju jsou následující:

1. Rusko-německý slovník (myslím že je od Schmidta). Stereotypní vydání Lipské; formát je skoro čtverhranný, ale ne 4to.

2. Dzieje Litwy. Polská kniha maličká, jen brožírovaná myslím že v žlutém papíře. (Od Lelewela.)

3. Historie polská. Polsky psaná malá kniha vázaná na hřbetu jen do černého plátna.

4. Mapy následující: Najdete je někde pohromadě, jsou rozřezané na samé čtvrtky, z těch mi tedy vyberte: Mapy polské země staré. (Jsou polsky tištěné, myslím že mám dvě neb tři.) Pak mám jednu mapu velikou Ruska, je rusky tištěna a sice ve mnohých zvláštních kusech. NB. Nezmejlete se mám tam také jednu velikou mapu Ruskou podlepenou na plátně, tu ale nechci.)

5. Když tam je nyní Pepík (bratr Havlíčkův, pozn. vyd.) lehko to vyhledá: totiž mezi mými spisy· Výtah ze Slovanských Starožitností Šafáříkových. Myslím, že to při mém odjezdu zůstalo na psacím stole ležet, jest zvláštní paklíček in 4to s nadpisem. Ať mi ale jen pošle ty listy z toho, které jsou trochu popsané, neb jest mnoho prázdných, poněvadž celý výtah nemám hotový.

alespoň zas jako episodu rád vtrčil někde děje ukrajinských dobrodruhů do historie ruské. Tím, dějinami Polsky, Litvy Křižáků baltických (také moji miláčkové, a dávno již jsem chtěl objasniti, že oni jsou vlastně učitelové Rusů a Poláků v nevolnictví feudalním, které se, jak se domýšlím, nikde tak nevyvinulo nelidsky jako v jejich litevských, lotyšských a čuchonských zemích) Finnlandskem (resp. Švédskem) pak asiatskými živly nabude arci spis můj dost barvitosti a také obšírnosti. Obšírnosti však nic nad míru, neboť obšírně psáti věru neumím, a nebudu také míti příčin roztahovati naschvál spis, aby vypadlo více archů. O barvitost tedy a zajímavost bych neměl mnoho strachu: více o historickou důkladnost a pravdu, v kterémžto ohledu se bojím již

Dále najde lehce v jednom velikém šupleti psacího stolu a sice po té straně ke dveřím rozličné spisy mou rukou psané a mezi nimi jeden balíček s nápisem: Práce Historické. Z toho ať mi vybere a pošle výtah historie polské

Tyto věci pošlete mi ale hned po poště: napište na to: Bücher und Landkarten, ale dejte to jen do papíru ať to není zbytečně těžké. — Potřebuju tyto věci velmi. NB. Mám-li mezi historickými zápiskami nějaký rodokmen polských Piastů pošlete mi ho taky.« — — — — — — — — — — — — — — — —

»Prosím tě, abyste mi ale ty věci brzy poslali, zvláště slovník potřebuju tuze, neb čtu nyní ruské kroniky, které jsou psány cyrilským nářečím a mnohým slovům nerozumím.«

V listu k témuž z 14/12. 1852 (ibid. pag. 30) naléhá Havlíček na brzké zaslání těchto žádaných knih, dodávaje: »Já zde pracuji nyní »Historii ruské říše« bude to veliký spis, na kterém si chci dát záležet, a který bude též tak spořádán, aby mohl i v takových časích jako máme nyní na světlo vyjít v Praze. Ty věci o které jsem Vám psal potřebuju také k tomu nevyhnutelně, První díl tohoto spisu (celý bude alespoň 3 díly) rád bych vydal asi za rok. Mezi tím časem co byli všecky moje spisy ve Vídni na prohlídce, a co jsem tedy nemohl v jiném pokračovati, pustil jsem se do té ruské historie. (Byly tam dle listů z 18./11. a 14./12. 1852 zde citovaných asi od polovice října až do 11./12. 1852.)

napřed mnohých poklesků. Čtu zde nyní Macaulaye[1]) a Rankovy Papeže,[2]) a mohu říci, že se již napřed stydím za svůj budoucí spis. A však takového materialu jako oni měli k disposici, nemohl by míti při ruské historii nikdo; a taková zas důkladnost, jakou ku př. Vašnost nahrazujete nedůstatek materialu v dějích husitských, nemůže se ode mne v podobném spisu právem ani žádati ani očekávati. Musím se tedy těšiti tou myšlénkou, že ne sice klassický, ale přec užitečný a zajímavý spis sestavím, kterým se sice nezahradí žádná mezera v historii, za to ale přec v chudé literatuře české. — Čekám nyní již v brzku ty knihy a pustím se pak hned do díla: prozatím nemohl jsem nic jiného učiniti, než ohlídnouti se trochu v Šafař. Starožitnostech, které zde mám. Při každé příležitosti ale cítí člověk následky nevolného vytržení z domova: tak ku př. mám již výtah z tohoto Šafař. spisu, který jsem si dříve pro přehled byl sám sestavil, ale jest mezi množstvím redakčních rukopisů tak zahrabán, že mi to žádný nedovede vyhledati. Teď by mi byl dobře posloužil, musil jsem ale pracovati zas znovu. —[3])

---

[1]) Thomas Babington Macaulay, lord of Rothley, historik a básník anglický nar. 25./10. 1805, zemřel 28./12. 1859. Hlavním jeho historickým dílem — o němž právě Havlíček v listu tomto se zmiňuje — jest jeho »History of England from the accession of James II., jehož 1. až 4. svazek vyšel v letech 1848—55, sv. 5. pak r. 1861. — Dějiny tyto přeložil do češtiny V. Zelený; vyšly pod názvem »Dějiny anglické« od Tom. B. Macaulaye jako 1. číslo »Bibliotheky historické« v Praze 1861—63 u J. L. Kobra. Již dříve, r. 1851, počal je překládati dr. Jan Novotný; vyšel však jen 1. svazek pod názvem: »Historie anglická od nastoupení Jakuba II. na trůn až po tyto časy.«

[2]) Leopold v. Ranke, dějepisec německý, nar. 21./12. 1795, zemřel 23./5. 1886 v Berlíně. Počet jeho historických spisů jest veliký Kniha, jíž se tu Havlíček dotýká má název »Die römischen Päpste, ihre Kirche und ihr Staat«, náleží k jeho hlavním dílům a vyšla poprvé v Berlíně v l. 1834—36 ve 3 svazcích.

[3]) Viz 1. pozn k tomuto listu, str. 666. zde!

Stran »Výboru hist. čtení« budu nyní jen příležitostně sbírati co mi právě vrazí do klobouku (jak jedna báchorka česká praví.[1]) Že bych zde nějaký přístup k dějinám starším italským měl, ráčíte být velice na omylu. Zde se mi nepodařilo leč o čertu a o některých svatých zajímavé notice si sebrati, které bych si sice netroufal předložiti Vašnostině historicko-kritické soudnosti (předložiti), které však přece mají pro mne velkou cenu v jiném, komickém ohledu. Krom menších spisků Machiavellových, které jsou přitištěny k jeho Principe (ve vydání Capolago 1849.) (které jsem si koupil, abych měl Principe in orriginali) nemám zde nic podobného.[2]) Knihovna italianská zde není na blízku a spojení kněhkupecké též skoro žádné. Pokusím se ale přece ještě, kdyby se náhodou něco vyskytlo. — Každou chvíli a při každé příležitosti musím litovati že nejsem v Praze neb na jiném vzdělaném místě; kam se ohlédnu, cítím nedůstatek knih. — Že jsem musel nedávno své práce předložiti všechny do Vídně k poiicii, o tom bude můj švakr[3]) Vašnosti obšírněji vypravovat.[4]) Soudím na

---

[1]) Míněna tu pohádka »O Popelce«.

[2]) Niccolo Macchiavelli, proslavený historik, politik a básník italský, nar. 3/5. 1469 ve Florencii, zemřel 22./7. 1527 tamtéž. Nejznámější jeho dílo »Il principe« (který s neméně znamenitým jeho dilem »Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio, z r. 1513—23 vyšel nyní ve »Sborníku spisů politických a národohospodářských« v Českém překladu dra Josefa Želízka) napsáno r. 1514. Dřívější překlad knihy té od dra B. Pacáka vyšel v Roudnici 1873. — Dalším jeho stěžejným spisem politickým je »L'Arte della Guerra«. Mimo to napsal též některé veselohry, satiru »Zlatého osla«, menší básně »Opere, Písně masopustní« a »Dialogo sulla linqua« a t. d.

[3]) Jaroš.

[4]) Viz ve V. V. Zeleného »Karla Havlíčka rodinné listy Brixenské« list bratru Františkovi z 18/11. 1852, str. 23., kde Havlíček píše: »Asi před měsícem byli mi zas prohledávati všechny mé věci, všechny spisy rukou mou psané vzali mi dle rozkazu Vídenské policie a odeslali je do Vídně k prohlížení,

nějaké očerňování z Prahy, odsud jistě proti mne se nic neděje, naopak úřady zdejší nemohou jinak nežli chváliti mne, neboť mne nikdo celý čas nevidí: leč by snad z toho, že vždy doma sedím, soudili, že musím něco proti vládě kovat. Chtěl jsem již psáti Masochovi a prositi ho, aby nařídil svým organům, by na mou korrespondenci dali l e p š í pozor, a nečtli místo St. Johann Nep. Gewerkschaft = Joachimsthaler Gewerkschaft, a aby mi tak svou abecedářskou nešikovností neškodili. Neboť jsem morálně přesvědčen že to pochází z Prahy. —[1]) Dávno již mne nic tak nerozesmálo jako Koubkova ohromná báseň na Kollára a Čelakovského v Lumíru: jsem totiž zvyklý vždy si při spisu připomínati osobnost spisovatele, a v takovém pádu jest tato báseň pravé

---

co prý zde píšu. Nahrabali ovšem málo, neb nic skoro nepíšu.« Viz též list téhož k témuž z 14/12 1852 (ibid. pag. 30) a první poznámku k tomuto listu, kde místo to citováno.

[1]) V citovaném právě listu bratru Františkovi, daném v Brixenu 18/11. 1852 (V. V. Zelený str. 23. a násl.) píše Havlíček o této věci jak následuje:

»Při tom (totiž při prohlídce, o níž řeč v pozn. předešlé, pozn. vyd.) jsem se musel zodpovídat na množství otázek: Co jsem zde již napsal, co nyní píšu, co jsem dal již tisknout (totiž odsud!!) Kam po kom a komu jsem to poslal? Kde a od koho to bylo tištěno? Co jsem za to dostal peněz? Od koho, jak mnoho a jakou příležitostí jsem tento honorár dostal? Dostávám-li také odjinud peníze a jak mnoho jakou příležitostí? A konečně (nejmoudřejší otázka) v jakém prý jsem spojení mit der Joachimsthaler Gewerkschaft? Zdá se, že snad to někoho mrzí, že nejsem takový nuzík ještě, abych zde musel s těmi jejich ročními 500 zl. nouzi třít, a soud si tedy myslí, že ty peníze které od tebe a od Jaroše jsem dostal, jsou nějaký honorár Odpověděl jsem jim jednoduše, že jsem zde nic nesepsal a tedy také nic tisknout nedal atd. peníze které dostávám, že jsou moje a že je to dost mizerné, když zde musím své peníze utrácet. Stranu toho Joachimsthalu bys arci neřekl, že ty jsi nevinná příčina jejich podezření. Tys mi jednou poslal peníze s Vaší havířskou pečetí (Frant. Havlíček totiž té doby s některými společníky podnikl dolování na stříbro u Německého Brodu. — Viz list Havlíčkův

komické specificum.[1]) — Karamzina nyní, maje Vašnostiny ruské letopisy, nepotřebuji tak nevyhnutelně: bez toho pro nedůstatek všeli .....

(Ostatek chybí.)

František Palacký Karlu Havlíčkovi.

V Nizze 11. března 1853.

Milý příteli!

Především wyznám se, že přetrhujili nyní dlauhé své mlčení k Wám, děje se to ne tak z wlastního aumyslu, jako raději k žádosti kohosi, komuž já nerád něco odpírám, a jenž toho domnění jest, že by Wám psaní toto mohlo býti k útěše, i snad sobě ještě přimýšlí, že by na ně zase přijíti mohla odpověď, kteráž

---

témuž z 1./5. 1852, V. V. Zelený str. 13. a 14. a pozn. tamtéž, pozn. vyd.) a některý ten jejich čmuchal, který ale dobře čísti neumí, četl místo: St. Johann Nep. Joachimsthal!! To jsem se dověděl velmi jednoduše (neb bych je byl sám nedržel za takové ..... Ale když jsem o Joachimsthale nechtěl nic vědět, připomněli mi, že prý odtamtud přišli na mne peníze po poště a tu jsem byl hned doma! Vidíš jak si musí dát člověk na pozoru, když má co jednati s lidmi, kteří ani číst neumějí! — Už je tomu nyní měsíc, ale posud se nezmiňují nic, a moje spisy mi také nevrátili posud. Totiž nebyly to vlastně spisy, nýbrž jen tak zápisky a všelijaké výtahy z kněh, které jsem si zde udělal, nic důležitého.«

[1]) Míněny tu básně Koubkovy »Jan Kollár« a »Ladislav Čelakovský« zařazené pak do »Hrobů básníků slovanských«. Druhé oddělení I. a II., které poprvé o sobě pod názvem »Zjevení básníků«. Výňatek z lyricko-epické básně: Náhrobní věnec básníků slovanských od J. P. Koubka, »Jan Kollár a Fr. L. Čelakovský« — uveřejněny byly v Mikovcově »Lumíru« z 23. října 1852 čís. 42., str. 925.—1000. s připojeným »Po-

by opět někomu jinému mohla poslaužiti k útěše.[1]) Buď tomu jak buď, já nepsáwal posud nikoli z nedby, — té se do mne sám jistě domýšleti nebudete, — ale raději z opatrné šetrnosti, ohledem na poměry doby naší, aby Wám byl pokoj od lidí tohoto swěta. — Nyní pak ruším aumysl swůj, jak praweno, k žádosti kohosi, jehož se dowtípíte sám, a rád i napotom to činiti budu, ač bude-li Wám libo. Já již od měsíce prosince m. r. howím sobě w autulku dosti krásném, w lůně rodiny swé, zapomínaje ne tak na wlast, jako na wěci, které mne tam wloni potkaly, náwodem onoho muže, kterého ste Wy prwní poznáwal i odkrýwal w prawé jeho podobě, — arci že Wám dálo se od něho již r. 1848, co mně teprw 1852. Bolelo mne, ne že nowý ten náš Koniáš w swém loyolstwí ošemetně ke mně se zachowal, ale že tolik našinců potáhl za sebau, ježto pro kausek chleba zradili přeswědčení swé a obmeškali swaté powinnosti k národu. Mně se již nemohau nawrátiti ony doby, kdežto sem s radostnau odwahau i sám obětowal se pro wlast weřejně, i jiných lidí nabízel, aby totéž činili. Jsemť vyobcowán z dawu života národního, ale w saukromí nepřestanu starati se o wše jeho dobré, pokudkoli mi zdrawí a síly stačiti budau. Nepřátelé naši chtějí z nás mermomocí a v každém ohledu učiniti Němce, t. j. abychom oněměli k národu, aby hlasu našeho wíce doslýcháno nebylo, třebasbychom i dle smyslu jejich sebe newinněji mluwiti se jali. Proto málo mám naděje, žeby to, co kdo z nás nyní připrawuje k tisku, mohlo

---

znamenáním« na str. 1000.—1001. — Kollár zemřel 24. ledna, Čelakovský pak 5. srpna 1852; zdála se tedy Havlíčkovi, že v té době, kdy osobnosti obou pěvců tak mnohým vrstevníkům žily ještě v čerstvé paměti, apotheosa Koubkova předčasnou, neboť vybízela jej příliš k porovnávání toho, co tam idealisováno s tím, co ve skutečnosti znal. A to dráždilo vrozenou mu satirickou žílu Jiného smyslu v této větě hledati nesluší.

[1]) Palacký míní tu dceru svou Marii.

brzy uwiděti světlo světa. Nicméně netřeba nám proto ustáwati, wždyť musí swět konečně jednou wystřízwěti (sic) z nynější swé infatuace. Já zde w Nizze chystám k tisku dějiny swé od r. 1125—1253 česky, co druhau částku dílu prwního, ku kteréž přidati chci historicko-topografický rejstřík starých Čech, čili kratičký popis wšech nejstarších hradůw, twrzí, měst a záduší, též i předních rodin českých w XIII.—XIV. století. [1]) Daufám, že mně toho přece nezkonfiskují pro stud, jakkoli by rádi chtěli. Zůstanu zde až do konce tohoto měsíce a pak přes Paříž, kdež syn můj se tuto zimu zdržoval, potáhnu do wlasti zase nazpět, i mním w Praze býti asi ku konci dubna. Manželka i dcera má pozdravují Wás i rodiny Waší srdecně, a rádyby slyšely o Wás nowiny utěšitelné. Tedy dejte nám, prosím, zprávy o sobě, a doložte pro mne, dalekoli ste pokročil zwláště w dějinách ruských? Daufám, že ste obdržel mého Karamzina, jejž sem Wám dodati poručil, sám jeho ani newiděw, an knihkupce docházel práwě při mém z Prahy odjezdu. [2]) Wšak žádaje zprávy od Wás a o Wás, mním předejíti Wás dobrým příkladem: My sme zde nyní wšichni zdráwi, ale prwé strádaly netoliko manželka, nýbrž i dcera má dosti dlauho: ona obyčejnau swau churawostí, tato s horečkau jakausi, ačkoli jen lehkau. Zimy, kteréž sme tu měli w druhé polovici února, byly neobyčejné, tak že i sníh tu netoliko padal ale i několik dní ležeti zůstal. Poważíteli, že pokojík, we kterém já spáwám i pracuji, nedá se topiti a k seweru hledí, a že zdejší topení wůbec za mnoho nestojí, poznáte, co sme zkusili. Nyní wšak již wrátilo se nám opět nebe Nizzánské, jasné »jako rybí oko«, a slunce pálící rozehřiwá přírodu někdy až příliš prudce. Z oken swých

[1]) Tato II. částka I. dílu dějin Palackého wyšla r. 1854.

[2]) Porownej s tím příslušné místo dopisu Palackého z 18. října 1852, str. 661. zde!

máme wýhlídku na moře a na břehy Francie a t. d. Wšak nechci se zawoditi do popisowání krásy zdejší přírody, anatě wůbec swětem rozhlášena. Zachowejž Wás bůh, milý příteli! i rodinu Waši we zdrawí, jakéhož sám sobě přejete! Já zůstávám a zůstanu wždy

Wáš wěrný přítel

P.

P. S. Na poště zdejší mé jméno dobře známo jest.

Adressa: Nizza maritima.

Al Signor Carlo Hawliček
letterato Boemo

Brixen 15. Mar.
Bozen 15. Mar.

per Milano Verona. Brixen (Tirolo)

Karel Havlíček Františku Palackému.

Vysoce Vážený Pane!

Neočekávaným dopisem Vašnostiným, který jsem včera večer obdržel, byl jsem velmi radostně překvapen, proto že jsem nedav ještě odpovědi na předešlý dopis, nemohl vlastně jiný opět očekávati. Měl jsem sice tuto odpověď již v lonském říjnu napsanou, a chtěl jsem ji dle obyčeje k psaní švakrovi přiložiti, poněvadž jsem ale mezi tím zprávu o brzském odjezdu Vašnostinu do Paříže a do Vlach obdržel a z jistých příčin do Nizzy psáti nechtěl, leželo psaní mé a čekalo až na návrat Vašnostin do Přahy. Nyní však maje z Vašnosti dobrý příklad, nemeškám i do Nizzy psáti a přiložím spolu první část onoho předešlého dopisu. — [1])

[1]) Tím, že Havlíček přiložil k tomuto listu do Nizzy jen část předešlého listu z 26. října 1852 se vysvětluje, že dopis ten v pozůstalosti Palackého se nalezl neukončený.

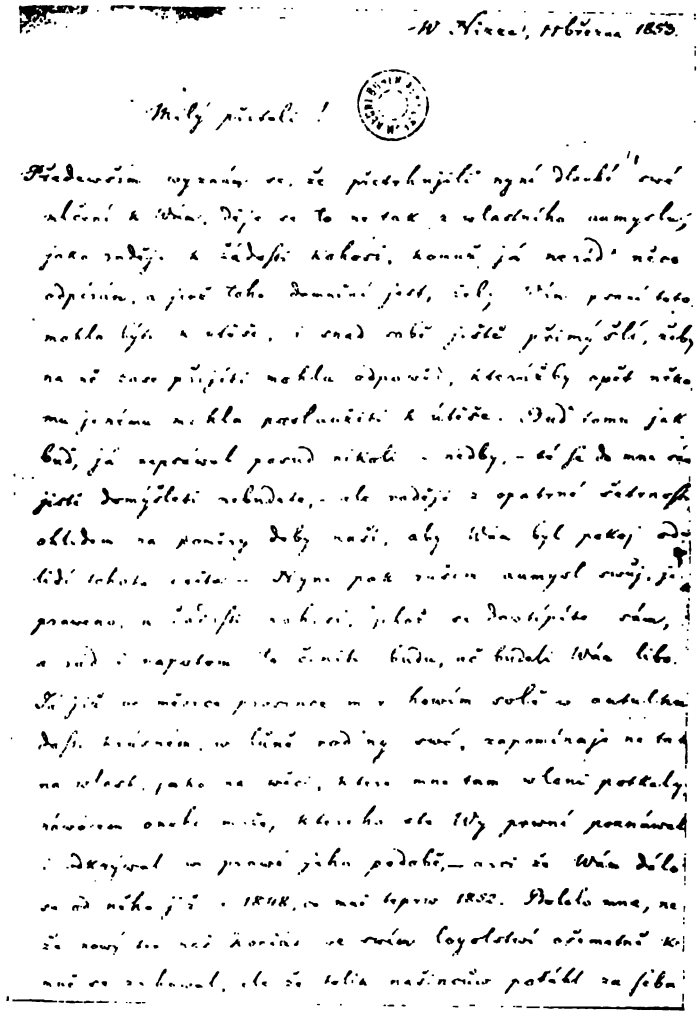

Facsimile listu Františka Palackého K. Havlíčkovi

Podivnou ironií osudu dostal jsem včera zároveň s Vašnostiným dopisem též úřední balíček ze zdejšího podkrajství, a než byl otevřen, pustila žena moje své fantasii tak dalece uzdu, že v něm čekala — propuštění z Brixenu. Zatím to ale bylo jen vyzvání od Pražské policie (respect. její direktora Sachra-Masocha, abych se vyjádřil stran jistých tiskařských nástrojů, kterých jsem k tisku Slovana užíval, a které pak, když jsem je do Prahy odeslal k navrácení,[1]) tamější vojenské mocnosti zabavily. Tak se tedy ona smělá naděje nelibě zakabonila.

Jsem zde již nyní dva měsíce přes rok a novější události nezdají se mi příliš působiti k tomu, abych byl propuštěn v pokoji. Toto odloučení od celého světa a bezděčné ustavičné patření na všechno tyrolské, znamenitě začíná již mou trpělivost a dobrou mysl podkopávati, tak že nyní již větší část dne trávím v mrzutosti, kdežto jsem dříve neznal více než okamžitou mrzutost.[2]) Umínil jsem si tedy, že se všemožně o to pokusím, abych zde již déle nezůstal než do tohoto podzimku, tak aby mne buďto domů pustili neb alespoň pas do cizozemska dali. V tomto druhém pádu myslím nyní hlavně na Srby zadunajské.[3]) Poněvadž ale ani ničehož litovati ani nic slibovati nemohu: nevím věru jak toto mé vyjednávání půjde. V nejhorším pádu arci přec raději se ctí zůstanu zde, než bych se s hanbou a špatným příkladem domů vrátil. Byl by to alespoň

---

[1]) Míněny tu stroje, na nichž Havlíček tiskl v Kutné Hoře »Slovana«. Viz o tom dopis Havlíčkův bratru Františkovi daný v Hoře Kutné 25. října 1851 str. 441. zde!

[2]) Tu naznačuje Havlíček sám zhoubný vliv, jaký naň měl exil Brixenský.

[3]) Viz o tom list k dru. Pinkasovi z 28./2. 1852, pak list Gablerův z $\frac{\text{5. ledna 1853}}{\text{24. prosince 1852}}$ zde! a poznámky tam připojené.

velmi obrácený svět, prositi ještě za odpuštění, když se mi stala největší křivda.

Co se mých prací v historii ruské týče, dostal jsem již dávno Vašnostina Karamzina: jest to velmi dobře vázaný exemplář druhého vydání od r. 1818—24.[1]) Poněvadž jsem nyní něco obšírnějšího a též důkladnějšího napsati si umínil, nepočal jsem ještě se skutečným spisováním, nýbrž připravuji si jen material; totiž sbírám si a spisuji všechna fakta z Arcybyševa[2]) a Karamzina, a zároveň si překládám doslovně zajímavější místa a články ze samých letopisů. S tím jsem posud dospěl do r. 1150. Musím se vyznati, že posud ještě se mi nepodařilo do svého předmětu se zamilovati. To pochází dílem z nezajímavosti a jednotvárnosti ruské historie vůbec, zvlášť ale starší, kdežto v samých rvačkách a neřestech knížat málo kde se jen časem kmitne temné světélko, z něhož se dá souditi něco o tehdejším stavu lidu. Za druhé ale vidím také již napřed, že s celou svou prací zůstanu jaksi v povětří mezi nebem a zemí viset bez pevného základu. Pozoruji totiž s velikým podivením a nelibostí, že žádný z ruských historiků se posud nepokusil, víryhodnosť jednotlivých kronik a letopisů kriticky ustanoviti, ani Karamzin a Arcybyšev. Tito ruští historikové zacházejí s letopisy svými asi tak jako naši theologové s biblí: velmi učeně a důmyslně skoumají smysl a čtení jednotlivých slov, odkud ale

---

[1]) Viz poznámku k listu z 25./8. 1852 str. 656. zde!

[2]) Nikolaj Sergějevič Arcybašev (a ne jak H. píše Arcybyšev), dějepisec ruský, zemřel 1841. Havlíček měl a četl, jak viděti z dalšího kontextu tohoto listu, v Brixenu svod letopisů Arcybaševa nazvaný »Pověstvovanija o Rossiji«, jehož první dva díly vyšly r. 1838, třetí díl pak 1841, letopisy ty sahají až do r. 1700. Část 4. dílu zůstala nedokončena a není dosud vydána. Úsudek o kritičnosti Karamzina a Arcybaševa, který tu Havlíček vyslovuje, jest snad poněkud přísný.

celý spis pošel a jak mnoho víry zasluhuje, o to se nic nestarají, nýbrž věří všechno co psáno jest, ať je to pravda nebo ne — jak přísloví naše praví. Karamzinova celá kritičnost v tomto ohledu ku příkladu nejde dále, než že právě tomu víry přikládá, co se mu líbí, nanejvýš že starší opisy za vážnější má než novější. Ruští

Pohled na Havlíčkův domek v Brixenu od severozápadu.

kronikáři skoro všichni alespoň až posud anonymní jsou, ani samého Nestora nevyjímajíc (neb již jméno jeho jest mythické, a letopis jemu obyčejně připisovaná patrně pochází od více osob) a jednalo by se přede vším o to, vypátrati, které kusy oněch rozmanitých ruských letopisů a sborníků současně orriginální práce jsou svědků tehdy žijících, a které opět jsou výtahy jen z jiných buď starších neb i současných kronikářů.

Práce tato byla by sice těžká a však nikoli nemožná, na každý spůsob ale zaslužnější než to ustavičné klepání vymlácené slámy, jako jsou rozličné až posud vydávané ruské historie bez této základní práce. Grammatika byla by při této práci velmi důležitým vodítkem: poněvadž tyto letopisy skoro napořád psány jsou jistou směsicí církevního jazyka s provincionálním nářečím a to beze všech určitých a všeobecných forem, může se směle říci, že každý kronikář skoro jiným jazykem píše. Skoro všichni mají též onen Livianský a (sit venia) též Hájkovský obyčej, osoby své dramaticky uváděti s delšími a kratšími slovy, z kterýchžto řečí by se při suchosti těchto kronik stran vnitřního národního života leckteré dobré a vzácné zrníčko vykořistiti dalo, kdyby se s jistotou vědělo, v kterém čase co psáno jest. Já ovšem, kdybych i potřebné grammatické a paleografické vědomosti měl, (které by si nebylo tak těžko opatřiti) nemohu na takovou práci ani pomysliti, neb se jinde než u knih a k tomu ještě bez »licentia atque gratia superiorum« konati nemůže. Vědomí ale na jak nejistém základě celá věc stojí, znamenitě člověku odjímá radosti a chuti. Pokračovat ale budu vždy ve sbírání materialu: ve spisování samém, pokud zde budu, nesvedu asi více, než nějaké fragmenty, neboť mi nedůstatek kněh všude vadí. Tak ku př. nevyhnutelně musím nahlédnout do Geijerovy hist. švéd. [1]) máli totiž dobré zprávy o zřízení a životě starých Normanů, než se odvážím utvořiti si sám úsudek o prvních začátcích říše ruské a rozhodovati co bylo slovanské a co norské. Navzdor tomu do-

[1]) Erik Gustav Geijer, historik švédský, básník, publicista a hudební skladatel, nar. 1783, zemřel 1847. Nejznamenitější dílo Geijerovo jest jeho historie Švédska »Svea Rikets Häfder« pak »Svenska Folkets historia« (1832—36), sahající až do panování Kristiny, pak »Scriptores rerum Suecicarum« a j.

stávám přece k historii vždy větší zalíbení a mám pevný úmysl, jestli se domů vrátím, a k žurnalistice mne zapotřebí nebude (tempora mutantur!), k Vašnosti se do učení dáti.

Takto jinak pracuji zde již od léta theorii rythmu českých národních písní, až posud sice jenom pro svou vlastní, privátní potřebu. K tomu účelu jsem si musel všechny písně každou na zvláštní list opsati, abych je mohl dle obyčejů přírodopisců klasifikovati, když před nějakým časem všechny mou rukou psané spisy jsem odsud zaslati musel policii Vídenské, dostali mezi jiným též balík silný těchto písní s rozličnými buď v cifrách neb jinak svrchu postavenými, jen mně samému srozumitelnými znaky. Myslím, že slavná policie sotva asi mohouc pochopiti účel takové práce, nejinak se asi domnívala, než že trochu bláznim a mne nepochybně křesťansky politovala. Podařilo se mi ale na této cestě již mnohé tajemství ducha onoho vypátrati »iže pěje srdce k srdcu piesň, ký slovy i pěniem běše pohýbal Vyšehrad i vse vlasti«, a poněvadž mi jistě »dáno v srdce protiv vrahóm« chci si opatřiti studiemi národních písní nový orgán k vyslovení toho. — [1])

---

[1]) Zajímavou a pro poznání, kterak Havlíček hleděl si získati na základě lidové písně novou, českou formu básnickou, velice důležitou tuto práci uveřejnil jsem — až na první přípravné výpisky a poznámky — pod názvem »Karla Havlíčka studie o formě české lidové písně« v »Českém Lidu« r. 1898 str. 214.—223., pak 387.—391. a r. 1890 str. 153. a 357. — Havlíček probral tu, co do formy, zejména co do rythmu, rozměru, stavby veršů slok, střídání rýmu, refrainu atd. nejen všecky písně obsažené v prvním vydání Erbenovy sbírky (1842—1845), ale i Čelakovského »Ohlasu písní českých« a částečně i ze Sušilovy sbírky písní moravských a rozřadil dle této formální stránky všecky tyto písně v určité třídy. Jest to práce, které se u nás před Havlíčkem nikdo nepodjal a o kterou se teprv zase až v nejnovější době dr. O. Hostinský pokusil. Při tom byl Havlíček nucen k vyznačení různých zvláštností

Co ráčíte psát stran vyobcování svého z veřejné činnosti, stran desercí našich bývalých vlastenců atd. to všechno jsou věci, které se v nynějších okolnostech samy rozumí. [1]) Zároveň ale nezdá se mi možné, aby tyto nynější okolnosti mohly míti příliš dlouhého trvání. Pochlebenství dosáhlo nyní své kulminace! Já sice jsem nyní nejen ze vší činnosti, nýbrž i z domova vyobcován, přece však jsem přesvědčen, že záležitosti moje lépe stojí než mnohých, kteří jsou nyní v největší činnosti a lásce. Alespoň nechci být na jejich místě! Zbývá nám vždy ona veliká a pyšná útěcha, kterou jsem si ještě od svého vychovatele, starého kněze [2]) pamatoval: Res victrix Diis placuit, sed victa Catoni [3]) A pokud v Čechách zbývá jen několik lidí, kteří pochopují a ctí tuto sadu, není pochybnosti, že přece zas bude res victa — victrix! A takových lidí znám já posud v Čechách mnoho. [4])

---

písně naší, vymisliti sobě všeliké značky, tak že ovšem rukopis ten — chovaný nyní v Museu, tehdejší slavné policii asi se zdál nanejvýše podivným, ne-li podezřelým. – Viz též můj úvod k této práci Havlíčkově v »Českém Lidu« 1898 str. 214.

[1]) Viz 1. poznámku k listu Havlíčkově k Palackému z 25./8 1852 zde! Palacký, který se za reakce ovšem vzdal veškeré činnosti politické; byl v době té téměř od všech bývalých přátel opuštěn, oddával se zúplna prácem historickým a trávil svůj čas nejvíce v Lobkovicích na statku své manželky. Viz citovaný již dra J. Kalouska »Nástin životopisu Frant. Palackého.«)

[2]) Míněn tu P. Jan Martin Brůžek od r 1819 farář v Borové, později vikář přibyslavský, nar. v Praze 1811, zemřel r. 1845. Byl to dle V. Zeleného (»Ze života Karla Havlíčka«, Osvěta 1872 str. 323 a násl.) muž nevšedního vzdělání a řídké svědomitosti. Tento oblíbil si malého Havlíčka a vštípil mu pevné mravní zásady a lásku k lidu a k vlasti. Havlíček vždy s vděčností a láskou naň vzpomínal; tklivou zmínku věnoval mu též v »Tyrolských elegiích«.

[3]) Recte: »Victrix causa diis placuit, sed victa Catoni.«

[4]) Hle, jaký to optimismus v exilu, v době, kromě pobělohorské doby snad pro nás nejsmutnější!

Z úmyslu Vašnostina častěji mi od nynějška psávat, raduji se velice, zvláště proto také, že pochází k žádosti »kohosi«, jehožto mi nebylo těžko uhodnout.[1]) Činím jen Vašnost pozornu na to, že český jazyk velmi určitě může pohlaví osob znamenat, a že při nynější veliké zaměstnanosti policie téměř povinnost naše jest, jí všemožně práci ulehčovat, k čemuž počítám také hlavně největší zřetelnost ve psaních. Tenkráte arci psaní Vašnostino mimo mne sotva kdo jiný četl, poněvadž na cestě ze Sardinska sem sotva jest náležitý büreau rozumějící též českým dopisům! ale račte považit na jaké strašlivé osobnosti by opatrný „Beobachter" připadnouti mohl, kdyby Vašnostina slova že mi »k žádosti kohosi« psáti ráčíte, na osobu mužskou vztahoval, nyní v Sardinsku!

Jsem ale též toho mínění, že ona přílišná opatrnost a šetrnost, s kterou jsem se i já posud od leckterého jinak zcela loyalního dopisu zdržeti dal, zbytečna jest, a více než zbytečná totiž škodlivá. Ošiditi vládu stran mého smýšlení bez toho úmysl nemám, naopak posud myslím, že by vládě samé k největšímu prospěchu bylo kdyby naše smýšlení sama přijala. Nač tedy se smýšlením svým se tajiti, nač si odpírati jedinou útěchu a posilu v dopisech? U vlády tím ani o chlup nepostoupím v milosti a sám se připravím o jediné povzbuzení v tomto dušném odloučení!

Dobré zdraví Vašnostiny celé rodiny mne jistě těší (kteréžto ubezpečení moje tuším víry hodnější jest než mnohé zprávy officielních novin) lituji jen, že nevím kdy bych asi mohl toto zdraví vlastníma očima vidět. Jmenovitě se dle všeobecného mínění přestálá horečka vždy považuje za upevnění ve zdraví. Nám se v tom

[1]) Ale Palacký napsal Havlíčkovi po listu daném v Nizze dne 11./3 1853, na který tento zde odpovídá, do Brixenu již jen jeden dopis.

ohledu dobře vede. Moje žena sice ještě není úplně hotova se svým dlouho zanedbaným neduhem, jest však nejméně dvakrát tak zdráva a silna, jako když sem přišla. [1]) Holka malá [2]) od té doby co zde jest, úplně ztratila svůj oční neduh a jest vzor tělesné bujnosti a zdraví. Také se již od služky naučila tolik německy, že se s každým smluví, ačkoli my s ní jinak než česky nemluvíme. Já sám vydávám nevolně svědectví o výbornosti zdejšího povětří, při vší své nespokojenosti vypadám mnohem lépe než v Čechách.

Žijeme zde jinák v úplné odloučenosti od všech lidí, sami ve zvláštním malém domku kousek od města položeném. Zima zde byla letos nad obyčej tuhá, a však pravidelná a zdravá, sníh ležel (v dolině) od konce prosince až do počátku března neustále, kdežto zde jindy ani den neležívá. Od počátku března máme ale příjemné jaro a všechno se již zelená.

Švakr můj [3]) hodlá nás na jaře nyní navštíviti, a bylo by mi velice milo, kdybyste ráčili již v Praze býti, až se na cestu vydá, k čemu ale naději nemám.

Přeje Vašnosti srdečně šťastný návrat domů a všechno dobré, které jen v okolnostech nynějších možné jest, poroučím se Vašnosti a milé rodině i se svými do stálé náklonnosti a zůstávám

Vašnostin

vždy věrný a oddaný
H. B.

P. S. Naši páni v Praze začínaji trochu třeštit: s podivením čtu nyní noviny.

---

[1]) Zde opět mluví Havlíček o tom, že jeho choť Julie byla již churava před Brixenem.

[2]) Zdeňka.

[3]) Jaroš.

Na obálce:

Al Molto Illustre Signor

Dre Francesco Palacký

Istoriógrafo Boëmo

per: Verona. Nizza marittima
Milano. (Sardegna).

Týž témuž.

Vysoce Vážený Pane!

Při otevření Vašnostina psaní ulekl jsem se sice tentokrát, vida tištěný formulářík, neboť mi při pouhém pohledu na Vaše tištěné jméno taková příčina, jakou jsem po přečtení shledal, ani na mysl nepřipadla.[1]) Poněvadž jsem Vašnostinu dceru téměř co dítě sobě představovati zvyklý, tak jak jsem ji (již bohužel před několika lety) vídávával, zapomenul jsem, že léta plynou, a oznámení sňatku bylo pro mne velmi překvapující novinou.[2]) Spěchám Vašnosti objeviti své srdečné přání. jsa přesvědčen, že ráčíte upřímnost jeho znáti dle oddanosti, kterou jsem vždy jak k Vašnostině osobě tak i k rodině cítil. Tím smutněji jest mi zde, když o takových radostných změnách doma zprávy dostávám, nemoha míti osobně podílu! — Zrovna jako ironie přihodilo se dnes, že jsem Vašnostin dopis obdržel na cestě k podkrajskému, kamž jsem byl povolán a kdežto jsem dle vyššího rozkazu tázan byl: »Hodlám-li se vystěhovati z Rakouska?« Poněvadž jsou Čechy též v Rakousku

---

[1]) Míněno tu oznámení o sňatku dra Fr. Lad. Riegra s dcerou Palackého Marií. Sňatek ten uzavřen dne 15. srpna 1853.

[2]) Marie Riegrová narodila se r. 1833, Havlíček, který opustil Prahu v dubnu r. 1850, znal ji tedy asi jako šestnáctiletou.

odpověděl jsem na tuto podivnou otázku, že nechci. Vyrozuměl jsem ale z toho, že by pánům ve Vídni snad mílo bylo, zavézti mne někam do Ameriky, ačkoli jinak velmi proti vystěhování horliti dávají ve svých novinách. Doufám však, že mne snad proti mé vůli k vystěhování nutiti nebudou: alespoň jsem řekl zrovna že kdybych nucen byl vystěhovati se, nepůjdu do Ameriky, nýbrž do Londýna. Tuto otázku motivovali sice tím, jako prý bych se byl sám kdysi vyjádřil, že se míním vystěhovat, což ale dokonce pravda není; řekl jsem sice zde u úřadu, že zde dlouho zůstati nehodlám, a nebudeli mne vláda chtít domů pustit, že alespoň pas do cizozemska žádati budu, to ale jest zcela jiné než „auswandern" kteréhožto slova dnes užívali. Dále se mne tázal podkrajský, (nevím však od sebe-li, či z nařízení) hodlámli žádati o propuštění odsud? (domů), o čem jsem se mu sám již několikráte zmínil, že to učiním. Odpověděl jsem že to dříve učiniti nemohu, než až sem přijede můj švakr Jaroš, kterého již od jara očekávám, poněvadž se s ním stran mých peněžitých záležitostí poraditi musím, maje úmysl zaměstnávati se oekonomií.

Nevím nyní arci, a ani si také s určitostí pomysliti nemohu, jaké bude míti tato conference pro mne praktické následky. Na zlou stranu mohlo by se mysliti, že mne chtí dokonce ze země vystrnadit, na dobrou stranu zas zdálo by se, že by snad nakloněni byli již mne domu pustiti (jsem zde již skoro $1^3/_4$ léta) a že jen o to žádati mám. Ovšem, kdyby oni znali lépe okolnosti a mne. věděli by, že jsem se krom veřejného žurnalistského působení, žádnou agitací nezaměstnával, a že bych tedy nyní, kdežto bez toho všechnu svobodu tisku udusili, tak dobře a pro ně neškodně mohl v Čechách býti jako zde, s tím jediným rozdílem, že by si ročně 500 zl. ušetřili: a však takové vědomosti se u nich hledati nemohou. Já alespoň jak dalece naši

policii znám, vždy jsem pozoroval, že špatné zprávy mají a že obyčejně hledají nebezpečí tam kde není, a skoro nikdy tam, kde jest! —

Jinák jsme zde všichni dobře zdrávi: historii ruskou jsem sice nyní v létě trochu zanedbával, dílem pro zahradnictví, dílem pro větší studium oekonomických spisů, které jsem již v Kutné Hoře byl započal, nyní však na podzim a v zimě zas budu pilněji pokračovat. Škoda jen že každou chvíli na něco narazím, kdežto by zapotřebí bylo dobré bibliotheky! — [1])

S uctivým poručením k Vašnostině nyní rozmnožené rodině zůstávám

Vašnostin

věrně oddaný

V Brixenu 17./8. 1853. H. B.

Adressa: Pečeť: H. B.

Brixen 11. Aug. 9 kr.

Sr. Wohlgeboren des Herrn Herrn
Dr. Franz Palacký
böhm. Historiographen

pr. Wien. Prag
Gürtlergasse.

František Palacký Karlu Havlíčkovi.

V Praze 3. září 1855.

Milý příteli!

Ačkoli wím, že máte skutečnau příčinu mrzeti se na mne, an tak dlauhý čas jen slibowal sem psáti Wám a nepsal až podnes, předce doufám, že mi to prominete

[1]) Z toho patrno, že Havlíček aspoň v Brixenu v sepisování své historie ruské příliš daleko nepokročil.

za příčinau zwláštní jakési idiosynkrasie, která mne pojímá, kdykoli pomyslím, že to, co ze wřelého srdce k Wám posílám, má ode psůw . . . . . čenicháno býti, zdali to woní dle předpisu jejich. Arci že nemám Wám nic powědíti, o čem by swět celý dowěděti se neměl: že Wás srdečně rád mám, Wás wysoce sobě wážím, po Waší straně stojím a Wám tak dobře jako sobě samému přeji, to není a nemá býti tajemstwím ani u přátel, ani u nepřátel našich: ale kdykoli jmu. se psáti, popadá mne hněw, že to má netoliko od Wás, ale i od h . . . . w lidské podobě čteno býti, a tu slyším slowo biblické: nemetati perly před s . . . .

Chtěl sem oprawdu z Wídně na počátku čerwna dáti se přes Brno, Mezříč a Něm. Brod do Prahy: ale nemoc má, chronický katarrh, kterážto we Wídni se zhoršila, w Brně nelepšila, nedala mi spustiti se železnice, a pospíchal sem do Prahy, kdežto Dr. Hamerník 72 grány chininu za 9 dní užitých sotwa stačil mi stawiti periodické hlawy bolení (febris larvata), kašle pak mne zbawiti nemohl ani užíwaním lázní Šternberských až do konce čerwence. Teprw od nedáwna jsem konečně pozdrawil se, ale mám ještě i s manželkau zabrati se na Rýn a léčiti se tam hrozny skrze několik neděl. Mínime nastaupiti tam cestu 12. září. Mezitím stal sem se dědicem bar. Wagemanna, wšak wíce jen dle jména nežli we skutku, jakož Wám pan Jaroš bude moci wyložiti. [1])

---

[1]) Baron Wagemann, bývalý president zemského soudu v Praze a ve Vídni, strýc manželky Palackého, který dne 31. července 1855 zemřel, ustanovil Palackého a sestru jeho choti universálními dědici. Poněvadž ale závěť jeho jest psána více uměle než prostě, připouštěla různé výklady, »postarali se« — jak píše Palacký — »soudcové vídenští o to, aby nezbohatl a nezbujněl snad příliš.« Viz Dr. Řezníček »Velký Čech«, pag. 205.

Mělbych mnoho Wám psáti, co se přání mého do Wás dotýče, ale čas mi dnes skutečně nestačí, a dle řečí páně Jarošowých maje naději, uhlídati Wás po náwratu swém bohdá od Rýna zde w Praze, odkládám sobě ty věci až do našeho bohdá šťastného shledání se. Jen to ještě doložím, že počty, které Dr. Pražák mně w Brně pro Wás odewzdal, nyní Wám skrze p. Jaroše posílám, peníze hotowé (49 zl. 27 kr.) již dříwe témuž příteli odewzdaw.

Rušen byw několikrát i za psaní těchto několika řádkůw, musím bezděky skončit je a těšiti se nadějí, že Wás bohdá brzy zase uhlédám a pak skutkem dokáži, jak welice si Wás wážím.

Wáš

upřímný přítel
Palacký.

(kvapem psáno.)

Listy Aloisa Krásy Karlu Havlíčkovi

z 5./8. a 27./10. 1852

a

otisk úryvku dopisu Karla Havlíčka témuž

z 11./3. 1852.

Tyto listy jsou pouze zbytky rozsáhlejší korrespondence mezi Havlíčkem a Krásou, která započala zajisté již v době, kdy se Havlíček odebral do Kutné Hory, by tam vydával svého »Slovana«, do kterého Krása z Prahy dopisoval. Zdá se, že nejčilejší výměna listů mezi oběma nastala po 10. březnu 1849, kdy Havlíčkovi vojenským velitelstvím zakázán přístup do Prahy. O jednom listu Krásově z té doby zmiňuje se Havlíček v dopisu k Palackému z 4. července 1851 (viz str. 632. zde!); tam také uvádí, že mu Krása přinesl do Kutné Hory list Palackého. Ale z listů těch se asi nic nezachovalo, z pozdějších pak vzájemných dopisů Havlíčkových a Krásových z doby, kdy prvnější byl internován v Brixenu, nalézají se v Českém Museum jen oba zde otištěné listy Krásovy. Ačkoliv žádný z nich není podepsán, není o jich původu pochybnosti.

U prvního listu z 5. března 1852 tento dokázán odpovědí Havlíčkovou danou v Brixenu 11. března 1852, již — ovšem jen částečně — otiskl K. Tůma ve svém spisu »Karel Havlíček Borovský« (str. 577) a to, jak mi na dotaz můj sdělil dle originálu, který mu zapůjčil

dr. A. Krása.[1]) V té příčině lze poukázati na slova tohoto listu: »Váš dopis mne ale upomenul .... na staré časy, když jsme ještě mohli harcovat veřejně s všelikými odpůrci. Teď mají dobré časy, není nikoho, kdo by je s karabáčem zaháněl s očí poctivého publikum.« Slova ta se patrně vztahují k větě listu Krásova: »Mezi tím, co Vy v Brixenu požíváte trpké ovoce publicistického snažení svého, radují se zdejší literátští lionové z úplného komfortu .....« a na to, co tam po ni následuje.« Dále píše Krása ve svém listu, líče žurnalistickou činnost v »Pražských Novinách« mezi jiným: »Královéhradecký páter Šrůtek popisuje ve feuilletonu založení kláštera králícského .... Začne-li ještě V... a některý z J.... básnit, dočkáme se ještě novočeské romantiky.« Porovnáme-li s tím konec listu Havlíčkova: »Kdybych se byl držel této zásady, nebyl bych zde v Brixenu; když jsem ale slyšel, že ..... vydává své spisy, nelitoval jsem .... Máme to zpropadené belletristy! Kdyby takhle dr. H... a chtěl vydat nějaký sarkastický gentlemanský román z vyšší sféry a starý P.... idylly a romance!« — nezbývá, jak se zdá, žádné pochybnosti.

Také podrobné a správné vylíčení tehdejších udalostí v Akademickém čtenářském spolku, nasvědčuje tomu, že list z 5. března napsal Krása, který, jsa té doby členem výboru ve spolku tom, tyto okolnosti ovšem dobře znal a pro ně měl zájem. Konečně též uvedená svrchu slova Havlíčkova »když jsme ještě mohli harcovat« .... naráží patrně na někdejší žurnalistickou spolučinnost Krásovu v »Národních Novinách«.

Že dopis z 27. října 1852 psán toutéž osobou jako list z 5. března t. r., tedy Krásou, o tom svědčí kromě

[1]) Kdo nyní, po smrti Krásově chová tyto originály, ač nejsou-li zničeny, nemohl jsem zvěděti, a tak mohu tu reprodukovati z nich pouze onen K. Tůmou otištěný zlomek.

shodnosti rukopisu a slohu zmínka o Týnovi a Baudyšovi, jež v obou se opakuje, dále pak o tom, že dopisovatel oznamuje, že se připravuje k I. právnickému rigorosum.

Zde dlužno též vytknouti, že se v tomto druhém listu Krása zmiňuje o dopisu Havlíčkovu, nyní ztraceném, v němž mu tento píše o Kořínkovi.

Listy Krásovy vyličují drasticky ale správně literární a z části též společenské poměry pražské, jak se utvářily na počátku éry absolutistické a budou v tom ohledu vždy cenným příspěvkem k poznání této neblahé doby. Krása sám jeví se v nich jako muž značného vzdělání, bystrého úsudku, vtipný a upřímně svobodomyslný. Hladký a obratný sloh těchto listů prozrazuje, že je psal žurnalista. Fragment Havlíčkova listu jest jasným důkazem, že v době té přes všecka protivenství nikterak nepoklesl na duchu a právem tam o sobě napsal: »Sum qui sum.« Rovněž z něho viděti, jak smýšlel o tehdejší české literatuře a jejích representantech, co o nich píše, prosáknuto ironií a sarkasmem.

* * *

Alois Krása narodil se r. 1828 v Unhošti, studoval na akademickém gymnasium a filosofii v Praze, tamtéž absolvoval práva. R. 1848 byl centurionem právnické kohorty a po rozpuštění legie členem studentského výboru od r. 1851 pak výborem Akademického čtenářského a řečnického spolku. Někdy koncem r. 1848 neb na počátku r. 1849 stal se Krása spolupracovníkem Havlíčkových »Národních Novin« a po zápovědi těchto (18. ledna 1850) dopisoval do Kutnohorského »Slovana«. S Havlíčkem spojilo jej upřímné přátelství, jehož svědectvím jsou uveřejněné zde listy. Že tohoto v Kutné Hoře navštěvoval, viděti ze shora již uvedené zmínky Havlíčkovy v listu k Palackému; zda-li provedl Krása

též svůj úmysl, projevený ku konci posledního zde uveřejněného listu, přijeti k Havlíčkovi do Brixenu, není mi známo. Dosáhnuv doktorátu práv, věnoval se Krása v době absolutismu právnické praxi a byl po nějaký čas též tajemníkem obchodního gremia pražského. Když pak absolutismus padl, obdržel Krása od vlády koncessi k vydávání českého politického denníku. [1])

Tak počal dne 1. října 1860 za redakce Krásové vycházeti »Čas«, jehož spolupracovníci byli K. Sladkovský, Vincenc Vávra, Emanuel Vávra, Jan Neruda, E. Tonner. Avšak Krása redigoval svůj list jen do 27. máje 1861, poněvadž zvolen byv na jaře t. r. za okres Zbirožský do zemského sněmu, byl tímto vyslán na říšskou radu do Vídně. Redakci »Času« převzal pak Vincenc Vávra; dnem 1. července přešlo pak i nakladatelství listu na tiskárnu Kateřiny Jeřábkové. Od r. 1862 vycházel Čas ve zmenšeném formatu a zanikl v lednu r. 1863. Sladkovský a Neruda vystoupili z redakce listu toho již posledního prosince r. 1861 a stali se spolupracovníky drm Finkem založeného Hlasu, jenž od 1. ledna 1863 vycházeti počal.

Dr. Krása, který na sněmu zemském podepsal spolu s českými poslanci ohražení ze dne 18. dubra 1861 v příčině voleb do říšské rady (Viz ohražení to v A. Srba »Politických dějinách národa českého od r. 1861 až do nastoupení ministerstva Badenova r. 1895, str. 17. a násl.) nevstoupil na říšské radě do státoprávního klubu poslanců českých a hlasoval v některých

[1]) Dle Jos. V. Friče, »Paměti« IV. 448 a 451 jednalo se již někdy r. 1856 o založení českého denníku, jehož redaktorem měl býti dr. Krása, ale jednání zmařeno tím, že nikdo nechtěl složiti potřebnou kauci. Dle téhož umožněno pak založení »Času« munificencí dra. Finka. (Viz tamtéž.) — Karel Tůma uvádí ve svém »Životu dra. Grégra«, str. 31., že musil Krása, aby obdržel koncessi dříve dáti vládě slib, že nebude dělati opposici jejímu ústavnímu plánu, tedy žádnou opposici státoprávní.

věcech s německou levicí. V květnu r. 1865 vzdal se Krása, který zatím dne 26. srpna 1862 byl jmenován advokátem v Praze, mandátu a stranil se od té doby veškeré politické i publicistické činnosti. Zemřel v Praze dne 12. března 1900.

Není zde na místě posuzovati politickou činnost Krásovu v letech šedesátých minulého století; dostačí jen uvésti, že nedošel tehda souhlasu u většiny národa, nebo přesněji řečeno u těch, kdo ji v té době představovali. Proto zanikl jeho list, proto vzdal se Krása veřejné činnosti. Jakub Malý tvrdí ve spisu svém »Naše znovuzrození« (V. 53.), že Krása, za to, že na říšské radě v mnohých věcech počal hlasovati s Němci, byl odměněn vládou udělením advokacie.[1]) Ovšem, že svědectví Malého, který tolik dobrých lidí pomluvil — na př. hned Havlíčka samého, nepadá nikterak na váhu a to tím méně, ano není ničím doloženo, než pouhou koincidencí. Ale tvrzení to bylo později od různých spisovatelů opakováno a to na mnoze ještě přiostřené. V nejnovější době, a to záhy po smrti Krásově, ujal se cti jeho J. J. Langner v brožurce »O jednom zrádci národa« vydané jako čís. 4. »Knihovničky Času«.

Zde však neběží o Krásu z let šedesátých, ale o Krásu z dob Havlíčkových, a tu, čtouce jeho listy, nemůžeme odepříti svých sympathií mladému příteli brixenského vypovězence, který i v nejtěžší době zůstává věren tomuto i praporu pod kterým s ním bojoval a tak ostře odsuzuje ty, kteří tehda ze strachu neb k vůli svému prospěchu zapřeli věc naši, při níž stáli, dokud jim z toho kynul prospěch a nehrozilo nebezpečí.

---

[1]) Tehda byli advokáti, tak jako dosud notáři, jmenováni vládou. Teprvé r. 1868 zavedena t. zv. svoboda advokacie.

Alois Krása Karlu Havlíčkovi.

5./3. 1852.

Drahocenný příteli!

Kdybych se tuty dny z jednoho dopisu Vašeho byl nedověděl, kterak se Vám v Brixenu daří, byl bych toto psaní své nepochybně byl začal s prostonárodní formulí »Doufám, že Vás s těmito řádky při dobrém zdraví natrefím.« Takto ale nyní začíti nemohu, neb by věru nebylo divu, kdybyste v podobných okolnostech i na těle i na duchu onemocněl. Že se Vám v Brixenu tak hanebně dařiti bude, o tom si zde nikdo nenechal ani zdáti. Ale nač marná lamentace? Jeť to stará pravda, že nehody a strasti na člověka obyčejně přicházívají hned v celých zástupech. Není dost na tom, že ze středu své rodiny vytrhnut jste, musíte ještě, aby celá massregel tato korunu dostala, i s materiálním nedůstatkem zápasiti. Jen ten, kdo povahu Vaši zná, může ouplně posouditi, v jakém rozpoložení ducha se asi nacházíte. Mezi tím, co Vy v Brixenu požíváte trpké ovoce publicistického snažení svého, radují se zdejší literátští lionové z úplného komfortu, an zastupitelstvo hovadismu a renegátství co den se zmáhá a množí. Až se vrátíte do Prahy neb aspoň do Čech, budete moci s Heinem říci:

Gar manche, die ich als Kälber verließ,
Find' ich als Ochsen wieder!

Líčiti Vám zdejší život, bylo by tuším zbytečné, poněvadž o něm již s jiných stran poučen jste byl. Několik příspěvků k tomuto zajímavému tableau Vám ale nebude škoditi; buduť jen psáti o věcech, kterých G.[1]) mlčením snad pominul.

[1]) Dr. Gabler.

Předně o žurnalistice. Že vláda na Pr. Z. a Pr. N. sama již neplatí, nýbrž redaktory toliko potvrzuje, a Haasovci [1]) ouplnými pány obou listů se stali, budete již asi věděti. V redakci »Pr. Z.« »uvázal se« a byl uvázán dr. Brůna [2]); na listě českém jest každodenně vytisknut lord Šesták. [3]) České bureau zůstalo beze

[1]) Bohumila Haase synové. Haasové, zvláště Ondřej Haase stáli tehda v čele vládní a německé Mittelpartheie, jež při volbách v září r. 1850 obdržela vrch v obecním zastupitelství pražském.

[2]) Jest to dr. Eduard Brůna, který r. 1848 byl subtribunem filosofické kohorty, pak po rozpuštění studentské legie předsedou studentského výboru, jenž převzal v opatrování jmění tohoto sboru. Členy šestičlenného tohoto výboru byli též Krása, Jirgl a Kleinert. Podle Friče (»Paměti« IV. 168) súčastnil se — ač dosti opatrně — r. 1849 spiknutí májového; byltě dle pramene toho členem jakéhosi komitétu sestávajícího výhradně z doktorů, professorů a žurnalistů, v němž zasedali prý též Sladkovský a dr. Zimmer. Viz též citované »Paměti IV. 167 pak 171 a 172 o vydání legionářských peněz spiklencům a o prozrazení spiknutí. V listopadu r. 1849 zvolen Brůna po odchodu A. Springra do Bonnu předsedou Akademického čtenářského a řečnického spolku, ale záhy odstoupil. (Viz Frant. Ant. Slavíka »Stručný dějepis Akademického čtenářského spolku v Praze« str. 8.) V r. 1851 byl po provedeném soudním sporu donucen vydati tomuto spolku výše zmíněné legionářské peníze v částce 1925 zl. 39 kr. (Viz citovaný »Stručný dějepis« str. 9.) R. 1852 stal se redaktorem úředního »Prager Zeitung« a od polovice r. 1862 po odstoupení Josefa V. Šestáka redaktorem »Pražských Novin.«

[3]) Josef V. Šesták, nar. 27. března 1827 v Nedomicích u Brandýsa, studoval gymn. v Litoměřicích a na Starém městě v Praze, po odbyté filosofii vstoupil do semináře, avšak r. 1848 jal se studovati práva, jež r. 1852 absolvoval. Již jako právník stal se spolupracovníkem »Pražských Novin«, v únoru r. 1852 jejich redaktorem, jímž zůstal až do polovice r. 1862, načež zřídil v Ovocné ul. kavárnu »U České koruny«. Po r. 1867 vstoupil do služeb pražského magistrátu. R. 1896 byl Šesták pensionován a zemřel v Praze dne 22. září 1902. O redaktorské činnosti Šestákově viz též Jak. Malého »Naše znovuzrození«, IV. 23. Viz o něm též v »Pamětech« Jos. V. Friče I. 111. a I. 130.

změny: Týn [1]), Baudyš [2]) Uhlíř. Mimořádními spolupracovníky se stali pp. Prousek [3]) a Picek. [4]) Prousek

[1]) Týn Emanuel nar. 16./8. 1825 v Náchodě, zemřel jako professor při akademickém gymnasium v Praze dne 22./2. 1870. Vydal r. 1869 překlad 50 žalmů v rýmu novověkém a před tím »Časoslovo české ve významu a bohatství svých tvarů prostých a předložkových« (II. vyd. r. 1870.)

[2]) Baudyš, recte Baudiš Josef nar. 13./3. 1825 v České Velké Skalici n. Ú. Studoval na akademickém gymnasium, pak filosofii v Praze, vstoupil r. 1848 do semináře; po roce však přešel na práva, v r. 1851—52 pak studoval mathematickou fysiku, stal se učitelem těchto předmětů na gymn. v Gorici, později v Jičíně, konečně od 1878 na gymn. staroměstském v Praze, jehož ředitelem jmenován r. 1883. Od r. 1869 byl též inspektorem českých škol v okresu Smíchovském, potom zase v Praze. Literárně činným byl v oboru fysiky, přispívaje do různých odborných listů.

[3]) Vincenc Prousek (či jak se psal Prausek), nar. 1823 v Litni, zemřel dne 24. října r. 1900 ve Vídni. Prousek studoval gymn. v Písku i Plzni a práva v Praze, byl pak vychovatelem u rytíře z Beryenthalu, r. 1848 povolán Thunem do praesidia guberniálního, byl nějaký čas spolupracovníkem »Prager Zeitung«. Ještě toho roku jmenován politickým komissařem v Karlíně; r. 1855 povolán do ministerstva do Vídně, a ke konci téhož roku stal se školním radou, c inspektorem reálních a národních škol ve Slezsku a r. 1860 na Moravě. R. 1864 přesazen Šmerlingem pro vlastenecké smýšlení do Vídně, kdež stal se tu předsedou komisse k revidování školních čítanek. — R. 1882—83 byl zemským školním inspektorem na Moravě. Vstoupiv do výslužby, žil ve Vídni, kde převzal inspekci školy Komenského. Literární jeho činnost spadá v obor pedagogický, však většina jeho publikací jest německá. O školství v Slezsku, ale zvláště na Moravě vydobyl si značných zásluh. Životopis Prouskův podal »Komenský« (Týdeník vychovatelský vycházející v Olomouci) v čís. 48., 49., 50. z 16./11., 28./11. a 30./11. 1900.

[4]) Václav Jaromír Picek, český básník, nar. dne 13./XI. 1812 v Újezdě u Turnova, zemřel 26./XI. 1869 jako okresní soudce v Nových Benátkách. R. 1850—1852 redigoval úřední »Pražské Noviny«. R. 1843 vydal »Básně«, r. 1847 »Písně«, r. 1852 »Písně« (co básní sv. III.), r. 1856 »Písně« (co básní sv. IV.) a r. 1840 činohru Vilém Rožmberk. R. 1850 vydal brožuru »Politické

zastává všecko: L. Napoleona, das Vertrauensmänner-ſyſtem, Metternicha, a t. d. Picek poučuje jako dříve, »milé krajany, mezi nimiž kolébka má stála«, v záležitostech obecních. Královéhradecký pater Šrůtek [1]) popisuje ve feuilletonu založení kláštera králického a kterak tam dřív zázračná světýlka svítívala. Corps d'ostia! Začneli ještě Vocel a některý z Jirů básnit, dočkáme se ještě novočeské romantiky. Praxis t. j. šundiánství a přeběhlictví se již provozovaly, theorie ta se také ještě podá. Pěkná disposice! Ostatně ale nemohu a nechci zásluhy a značný vplyv Pr. N. popírati; ony psaly proti Palmerstonovi tak dlouho, až se šlechetný vicomte musil poděkovati a pak měly z toho hovadskou radost! Ku konci Vám musím také sdělit, jeden důkaz jich politické vzdělanosti; o známém Merinovi, jenž učinil attentát na španělskou Isabellu, napsaly dotčené noviny doslovně takto: »Praví se, že je M. karlista, neb vůbec republikán.« Cetera graeca! V Pr. Z. je prvním spolupracovníkem známý Vám literární ošoust Dr. Svoboda. [2]) Glück auf! Teď mučí

---

zlomky v Čechách«. O brožuře té, hájící směry tehdejší vlády viz bližší v Jak. Malého »Naše znovuzrození« III, str. 163. a násl. K této brožuře čelí narážka v tomto listu Krásově: »Picek poučuje jako dříve milé krajany . . . .«

[1]) Josef Antonín Šrůtek nar. v Náchodě r. 1822, studoval gymnasium v Broumově, filosofii v Praze, theologii v Hradci Králové; kde r. 1846 vysvěcen na kněžství; záhy po té vstoupil do tamější konsistorialní kanceláře, a stal se r. 1865 konsistoriálním radou, kanovníkem a papežským prelátem. Literárně působil od r. 1847, nejvíce v oboru theologie a vychovatelství. R. 1860 založil v H. K. »Dědictví Maličkých«; od r. 1851 redigoval časopis »Školník«. V letech 1848–49 redigoval první hradecké noviny »Slovana Polabského«; od r. 1851 pak učitelský časopis »Školník«; r. 1860 konečně založil »Dědictví Maličkých.« Zemřel v Králové Hradci dne 21. června 1901.

[2]) Míněn tu fil. dr. Vojtěch Svoboda, syn učitele při opatrovně na Hrádku v Praze; byl spolužákem a přítelem Jos. V. Friče, který o něm praví, že byl všestranně vzdělán, že však

pražské publikum svými neotesanými úvahami o divadelních představeních. O masopustě byli oba — Bruna i Šesták — u místodržitele na officiálním bále a repraesentovali tam pražskou publicistiku.

O encyklopedii a kterak se jí freimüthige Sachsenzeitung ujala, psal Vám nepochybně G(abler). Je to, jak se po německu říká, ſchöne Gegend. Dost možná, že se konečně dočkáme, že bude Matice vydávat »Zlatý nebe klíč« a slabikáře. [1])

Také slovo o veřejné i soukromé činnosti spanilomyslného vlastence a šlejfíře, Jana Jungmanna [2]) c. k. professora, ouda kr. učené společnosti, redaktora časopisu ku podpoře gymnasiálních reforem (vlastně uniforem, neb se chce státi školním raddou). J. byl, jak snad víte, presidentem akad. řečnického spolku, v němžto Aull po celý čas jeho činnosti factotum byl. [3]) Následkem této své důstojnosti dal J. k návrhu policej-

---

neměl citu pro národnost a že se nesúčastnil ani literárního ani politického ruchu. Později byl S. čelným redaktorem Štyrskohradecké »Tagespost«. (Viz »Paměti« Jos. V. Friče II., str. 194. a násl., pak IV., str. 369.

[1]) Viz o tom 1. poznámku k listu Havlíčkovu k Palackému z 25./8. 1852 na str. 650. zde!

[2]) Jan Jungmann, professor a pedagog český nar. 1799 v Praze, zemřel tamtéž 4. dubna 1872. Vykonav v Praze studia gymnasiální, filosofická a technická, byl adjunktem na akademickém gymnasium, pak professorem v Litoměřicích a od r. 1839 do r. 1853 professorem na staroměstském gymnasium v Praze. R. 1852 byl starostou Akademického čtenářského a řečnického spolku v Praze. Vydával časopis pro časové změny studií gymnasiálních. R. 1853 založil vyšší vychovatelský ústav v Praze. Byl též činným jako belletrista.

[3]) Ludvík rytíř Aull, byl r. 1848—49 členem studentského výboru, pak jednatelem a pokladníkem Akademického čtenářského a řečnického spolku hned od téhož založení. R. 1852 byl ze spolku toho policií vyloučen následkem udalostí vylíčených v tomto listu. Později byl jmenován advokátem v Příbrami, pak v Praze, kde zemřel r. 1892.

ního komisaře — tak aspoň pravil on — podobiznu Riegrovu z místností spolkových vyhoditi a pověsil tam nebožtika Jungmanna. Také Špringra [1]) přestěhoval a pověsil na jeho místo Šafaříka. Konečně vyvěsil v prvním pokoji podobiznu J. C. M. Na to doručilo čtvero oudů výboru — kníže Thurn-Taxis, [2]) Aull, Zeithammer [3]) a Palacký [4]), Jungmannovi promemoria, v němžto stálo, že president spolku není autokrat a že má o všem, co před se bráti chce, výboru zprávu podat. Jungmann prý ale běžel na policii udat dotyčné oudy výboru z neloyálnosti, ukazoval, kterak jen on spolek proti

[1]) Dr. Ant. Springer byl prvním starostou A. Č. a Ř. S.

[2]) JUDr. Rudolf kníže Thurn Taxis, nar. 25. listopadu 1833 studoval v Praze práva a dosáhl tu i doktorátu. Hlásil se záhy k národní věci české; hlavní jeho činnost v tomto směru spadá do první polovice let šedesátých. Byl zakladatelem »Hlaholu« a súčastnil se vůbec tehdejšího života spolkového vynikající měrou. Literárně pracoval v oboru filosofie práva a národního hospodářství. Roku 1861—62 byl spoluredaktorem »Právníka«. Později vzdal se veřejného života a odešel po rusko-turecké válce do Bulharska, kdež přijal úřad prokurátora.

[3]) Otokar Zeithammer, český politik, nar. 5. listopadu 1832 v Písku; zde a na Malé straně v Praze studoval gymnasium, pak na pražské universitě práva. Později oddal se studiím historickým, byl prefektem na Vídeňské Terezianské akademii, po té professorem v Záhřebu a od r. 1861 při akademickém gymn. v Praze. R. 1863 vystoupil ze státní služby a byl až do r. 1871 redaktorem »Politiky«; zasedal na zemském sněmu a v říšské radě, byl členem městské rady pražské a náměstkem purkmistrovým. Od konce let osmdesátých m. s. vzdaluje se veřejné činnosti.

[4]) Jan Palacký, syn historiografa Františka Palackého narodil se v Praze 10. října 1830, studoval na akademickém gymnasium, po odbyté filosofii vstoupil na fakultu právnickou, byl ještě jako právník promován za doktora filosofie, načež pak též dosáhl doktorátu práv. Vykonav cesty po Evropě, věnoval se v Berlíně studiu zeměpisu. Roku 1856 habilitoval se jako soukromný docent téhož na universitě pražské, kde však pro nepřízeň většinou německého professorského sboru byl nucen

radikálnímu výboru hájí a t. d. Přes to všechno ale přinutil onen výbor p. Jungmana k resignování. Za to vzala ale zase policie revanche a odeslala rodičům čtyř dotčených oudů výboru dopisy, v nichž oznámila, že páni synové, resp. kníže Taxis, Aull, J. Palacký a Zeithammer následkem svého vystoupení proti prof. Jungmannovi od policie z výboru vyloučeni jsou [1]) Tak vyhlíží v březnu 1852 nastávající tchán p. Vaška de Coelis, [2]) tentýž, jenž ještě před rokem v samých šňůrách chodil. »Patřte na fíkový strom a na všecka stromoví: když již vydávají pupence z sebe, víte, že blízko je léto. Pakž i Vy, když uzříte, ano se tyto věci dějí, věztež, že

---

r. 1862 přednášky zastaviti. Teprve r. 1878 ujal se opět činnosti učitelské; při rozdělení university přešel na vysoké učení české a jmenován tam r. 1885 mimořádným, r. 1891 pak řádným professorem zeměpisu, kteréž místo až do července r. 1902 zastával, načež se odebral na odpočínek. Jako majitel po matce zděděného velkostatku Lobkovice, zvolen opětně z kurie velkostatkářské do zemského sněmu i do říšské rady. Literární činnost jeho spadá téměř veskrze v obor zeměpisu.

[1]) Frant. Aug. Slavík vyličuje věc tu ve svém »Stručném dějepisu Akademického čtenářského spolku« (V Praze. Nákl. A. Č. S. 1869) na str. 10. takto: »Ale spory vloudily se i ve výbor. Rokování o některých změnách v místnostech spolkových dne 27. února 1852 přimělo předsedu prof. Jungmanna, že se poděkoval, a policie, aby se »více podobné výstřednosti neopakovaly a vážnost předsedova se neurážela«, vyloučila pány: Lud. Aulla, dra J. Palackého, knížete Rudolfa Taxise a Zeithammera ze spolku a další návštěvy jim zapověděla.«

[2]) Míněn tu Václav B. Nebeský nar. 18. srpna 1818 v Novém Dvoře u Kokořína, zemřel 17. srpna 1892 v Praze. Studoval gymnasium v Litoměřicích, od r. 1836 filosofii v Praze, pak tamtéž a ve Vídni 1843—1846 po nějaký čas medicinu a moderní i klassické řeči. R. 1846 vrátil se do Prahy, byl spolupracovníkem Havlíčkovým při »Pražských Novinách« a »Č. Včele«, pak při »Národních Novinách«, jež po krátký čas redigoval. R. 1848 zvolen do říšského sněmu. Od r. 1850 až do r. 1861 byl redaktorem »Časopisu Českého Musea« a od r. 1851—1876 sekretářem tohoto ústavu. Životopis jeho vydal dr. J. Hanuš v Praze r. 1896.

blízko jest království Boží.« Tak praví sv. Lukáš a Heine píše:

Das Weihrauchfaß, das ſchwinge keck
Vor jedem götlich goldnen Kalb;
Bet' an im Staub, bet' an im —
Vor allem aber lob' nicht halb.
Das Brot iſt theuer dieſes Jahr,
Jedoch die ſchönſten Worte hat
Man umſonſt. Beſinge **gar**
Mäcenas Hund u. friß dich ſatt.

Voilà l'affaire! P. Votka [1]) vězí jako železná kráva panu Wurmbrandovi [2]) na krku; on učinil a činí v podlízání strašné pokroky — snad se stane na Liblíně [3]) obrlokajem. Starý Wurmbrand jej představuje — jak mi jeden jenž to na své uši slyšel vypravoval — svým hostům „als einen ebenſo begabten als geſinnungtüchtigen, jungen Mann, den ich von der Barikade nahm und einem beſſeren Leben zuführte." Ningr [4]) udělal velmi dobrou zkoušku z dějepisu a dostal se do Písku za supplenta. Entre nous soit dit uleje na zlatou žílu. Kodym valaší v Bezděkově. [5])

[1]) Viz 4. poznámku při listu Havlíčkovu k Palackému z 25. února 1849 str. 621. zde!

[2]) Viz 7. pozn. k listu dra. Pinkasa k Havlíčkovi z 6. září 1849 str. 526. zde!

[3]) Liblín, zámek a panství u Královic na Plzeňsku.

[4]) Míněn tu Karel Ninger, nar. 12. ledna 1827 v Chotěboři, který studoval na gymnasiu německobrodském v letech 1840 do 1845, jest to týž, o němž zmiňuje se Josef Šrámek v svém listu k Havlíčkovi z 1. listopadu 1844 (str. 229. zde! viz též 3. poznámku tamtéž) a nikoli spolužák Havlíčkův téhož jmena a příjmení. — Ninger byl pak professorem při gymnasium v Písku, avšak následkem nějakého osočení úřadu tohoto zbaven. R. 1862 vydal »Historii literatury české« (krátký přehled pro dívčí školy) a r. 1863 pro potřebu nižších škol středních »Děje všeobecné« III. díl.

[5]) Poznámka ta vztahuje se k Josefu Kodymovi, někdejšímu spolupracovníku »Národních Novin«. V. n. Havl. listy k témuž z 3./2. a 1./3. 1853.

Kdybyste mi chtěl a mohl napsat z Brixenu několik řádků, těšilo by mne to velice. Přiložte je ku psaní kterémukoli, které do Prahy odešlete. G.[1]) mi je sdělí. On má mou adressu.

Poroučeje Vás trpělivosti a mužnosti, ostávám upřímným ctitelem a přítelem Vaším.

Karel Havlíček Aloisu Krásovi.

Fragment.

Otisknuto z K. Tůmy »Karel Havlíček Borovský« str. 577.

V Brixenu 11. března 1852.

. . . To víte beztoho, že v Brixenu jen ležím jako minerál, ale organický život vedu přece jen v Čechách ovšem prozatím jen v duchu a to tak dlouho, až se všemohoucím pánům zase zalíbí, mé tělo dát převézti domů. Proto jest celá moje radost zde každé psaní z domova, a když mi nedávno nějaký anonymus —, radikalista německé psaní poslal z Prahy, kdežto srdci svému ulehčil hrubými nadávkami proti vládě, těšilo mne i toto psaní, nad kterým bych se jindy byl mrzel. Váš dopis mne ale upomenul v mnohých ohledech na staré časy, když jsme ještě mohli harcovat veřejně s všelikými odpůrci. Teď mají dobré časy — není nikoho, kdo by je s karabáčem zaháněl s očí poctivého publikum. — Pro pořádného člověka, který si nechce boty zamazat, jest nyní čas sedět doma. — Kterak se zde mám, můžete si pomyslit; jsem zde vlastně jako vězeň a ještě hůře, poněvadž se zdám býti na svobodě. Doufám ale, že se alespoň odtud nějak

[1]) Gabler.

vyšroubuju; do Čech není arci naděje přijít. Ale proto všecko: Sum qui sum!

Zde v Brixenu arci ničeho dělat nemohu, přece však času neztrácím, nýbrž čtu pilně, a když již nic jiného, lezu po Alpách a tužím si oudy. Proto Vám ale přece nechci radit, abyste se sem také odstěhoval, zůstaňte jen doma. Mně zde sice říkají »Schriftgelehrter«, ale ani tento titul by mne zde o hodinu déle nezdržel, kdybych mohl jen z těchto hor na »frei Platz«. Ale jak praví onen Hegelián: »Proti větru plouti těžké jest.« Kdybych se byl držel této moudré zásady, nebyl bych zde v Brixenu; když jsem ale slyšel, že . . . vydává své spisy,[1]) nelitoval jsem tak tuze, že nejsem v Praze, těše se spíše, že moje oči nevidí tuto hanbu Siona a matky Judy. Máme to zpropadenou belletristiku! Kdyby takhle dr. H . . . . a chtěl ještě vydat nějaký sarkastický gentlemanský román z vyšší sféry a starý P . . . . . a idylly a romance! Co dělá prof. Koubek? Budete-li mít někdy chuť, pište mi zas brzo něco z toho »vyššího« života Pražského. Servus!

H. B.

Alois Krása Karlu Havlíčkovi.

27. Října, 1852.

Drahocenný příteli!

Že jsem Vám až posud ani o sobě, ani vůbec o maťušce Praze pražádné zprávy nezaslal, to račte přičísti mému po venkově se potulování, neb raději povalování. Já jsem letos v letě přišel jen několikráte do Prahy a nebyl jsem tudíž docela au courant des

[1]) Koho se zmínka tato týká, nelze s určitostí udati, protože v Tůmovi jméno vynecháno a vydavatel originálu neviděl.

affaires. Nyní jsem zase v centrum, nemohu se ale do něho příliš dívati, poněvadž se připravuji k I. rigorosum, kteréž asi za 4—5 neděl odbývati chci. Byl bych je již dříve dělal, tu ale přišel od ministerstva peféI, že musíme dělat celý zákon, kdežto jsme dříve jen 1. dil — zločiny — studovat musili. Nyní máme za přídavek také přečiny a přestupky, kteréž se studují v skutku velmi všivě. Abyste měl obraz mého nynějšího biflování, sděluji Vám doktriny a discipliny, kteréž člověk k I. rig. studovati musí: Právo soukromé, státní a mezinárodní, dějepis filosofie práv, statistiku obecnou a rakouskou, theorii kriminální, trestní zákon a trestní řád. Až to budu mít z krku, budu Vám psát. Teprvé nyní si ale vzpomínám, že bych zasloužil notné kopnutí, že Vás takovými hloupostmi nudím. Tedy jinou. Že je Gabler dole,[1]) psali Vám asi již Jarošovic; byly to smutné variace na smutnou píseň: Loučení etc. Já byl rád, já gratuloval G. že přišel z Prahy, kdež růží proň nebylo. A k tomu ještě ty poměry sentimentální. Bassam, já jsem v skutku rád, že je v Bělehradě. Springer je již v Bonně; bude tam čísti o „Chriſtliche Kunſt" a „Raphaels Mitalter." Má prý slíbenou mimořádnou professuru — působením svých přátel v Němcích — a pak, snad okolo Veliké noci, bude svatba.[2]) Bude to, panečku, radost; Isa je ta tam! Ten pan Skákal má jiné štěstí, než ti naši muži vlastenci. Venit, vidit, vicit, ačkoli měl v Londýně liaison dost solidní.[3]) — — — — — — — — — — — —.

[1]) T. j. v Bělehradě, kam odešel v srpnu 1852 jako vychovatel prince Petra Karadjordjeviče.

[2]) Dr. A. Springer habilitoval se v Bonnu na podzim r. 1852 jako soukromý docent. Před tím od r. 1849 cestoval s Riegrem. Svatba jeho s dcerou dra. Pinkasa, Isou, slavena skutečně po Velikonocích r. 1853. Viz k tomu 1. poznámku při listu Havlíčkovu k dru Pinkasovi z 4. dubna 1853, str. 582. zde!

[3]) Následující odstavec tohoto listu byl jsem nucen vynechati následkem podmínky, za kterou mi otištění listů těchto

— — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

O literatuře velmi málo. Přečtěte si jen přede vším 3. svazek Musejníku, to se potěšíte; Malý si tam sednul na kritickou herku a kecá tam o literatuře. Vůbec je ten 3. svazek dost interessantní; tak po poledni k černé kávě: člověk se nazlobí i zasměje.[1]) T . . . ., V . . . ., N . . . . . ., J . . . . . ., Malý to jsou teď matodoři literatury české, literatury, která k o n e č n ě poznala dějepisný úkol svůj. Nejhnusněji píše přece jen ten šundián Malý. — O těch mladších geniech parnassu vlasteneckého nemohu mnoho povědíti; neznám je; nechodím totiž tam, kde je člověk vídati může. Kořínek, o němž jste psal, je mladý Moravan, jak se zdá, »pěkných talentů a dobrého péra«; neutopili se jako ta »Moravská chasa« v českém pivě, bude z něho obratný belletrista. Připravuje se ku gymnasiální professuře.[2]) Týn a Baudiš

---

bylo povoleno sl. výborem Musea král. českého; dotýká se tu totiž Krása soukromých poměrů dvou dosud žijících vynikajících mužů našich.

[1]) Krása naráží tu na článek Jakuba Malého »Přehled literární činnosti Čechů od r. 1848 až do nynější doby«, uveřejněný v Musejníku r. 1852 str. 87. a násl. Jak tam psal Malý o Havlíčkovi, jest, tuším známo; Krása s dobrým taktem se toho nedotýká. Jest to snad nejhanebnější, co kdy české péro o Havlíčkovi napsalo; útoky, které naň r. 1848 a 1849 činili radikálové v otevřeném boji, kdy se mohl hájiti, a také hájil, tu nepadají na váhu, útoky »Vídeňského Denníka« pak Havlíčka nebolely, neboť věděl, že ti, kdož je činili, činili je ve v l á d n í m l i s t u z úřední povinnosti a za plat. Ale v českém časopisu, který redigoval jeho někdejší přítel a spolupracovník Nebeský, nabyl útok takový, učiněný k tomu ještě v době, kdy se Havlíček nemohl ni slovem brániti, zcela jiné povahy, třeba že ho napsal jen Malý.

[2]) Míněn tu František Bronislav Kořínek, nar. v Olešné na Moravě, † v Praze dne 20. listopadu 1874. Z Kořínka nestal se sice, jak Krása doufal, vynikající belletrista, za to však vyspěl na znamenitého publicistu. Kořínek navštěvoval gymnasium

se dostali do Budějovic za supplenty. Příčina toho je ta: Biskup Jirsík[1]) pohádal se některak se starými Budějovickými professory, Cisterciáky, a žádal na Hohenfurtském opatovi, aby je povolal do kláštera a dal professury jiným. Opat neměl ale žádných lidí, jeho »magnum incrementum ještě studuje; nebylo tedy jiné pomoci, než najmout na čas za ročních 600 zl. c. m. civilisty. Že Marek již zkoušku udělal, psal jsem Vám již: nyní ho potkalo dvojí štěstí: chtějí ho poslati za professora do Olomouce; za druhé byl povýšen za šikovatele. Štiťáci, kteréž on vyučuje, vyznamenali se totiž o zkoužce tak velice, že generál pana učitele »na místě« povýšil „zum Feldwebel." On se ještě stane oficírem. — Ty procházky po Švýcarsku a nad Mohanem píše Čenský,[2])

jíhlavské, studoval pak historii v Praze, byl supplentem na gymn. ve Varaždině, pak v Štýrském Hradci, kde se r. 1858 stal professorem. Od r. 1860 do 1867 působil při gymnasiu Záhřebském, kde za bána Raucha suspendován a vypovězen. Vstoupil pak do redakce »Národních Listů«, redigoval r. 1870 »Moravskou Orlici« a navrátil se pak opět do »Národních Listů«. Od r. 1871 byl professorem na obecním malostranském reálném gymn. v Praze.

[1]) Jan Valerián Jirsík, biskup budějovický a vynikající vlastenec, nar. 10./6. 1798 v Kácově, † 23. 2. 1883 v Českých Budějovicích. Biskupem budějovickým jmenován v druhé polovici roku 1851, kdež založil záhy na to studentský seminař a r. 1866 české gymnasium, které po tři leta z vlastních prostředků vydržoval, r. 1871 pak ústav pro hluchoněmé. Jako virilista zasedal na sněmu zemském a tímto vyslán též r. 1861 do rady říšské, kdež stál při opposici české, začež mu vládou odňat osobní přídavek ročních 3000 zl. Jeho zásluhy o český živel v Budějovicích jsou velké.

[2]) Ferdinand Ant. Čenský, publicista a spisovatel vojenský, nar. v Čechticích 28. máje 1829, zemřel dne 30. ledna 1887 na Vinohradech. Studoval na akademickém gymnasiu v Praze, pak v l. 1842—1846 v Německém Brodě a filosofii v Praze. R. 1848 stal se spolupracovníkem právě založeného Medauova »Pražského Večerního Listu«, při němž setrval až do jeho zápovědi r. 1851, jež přičítána Čenského zprávě o smrti a pohřbu dra Aug. Smetany. Čenský byl tehda zatčen; ač pak uznán

sprostý v pluku Kaiser. On leží ve Frankfurtě. — Moser[1]) vydal 1. díl svého románu »Slepá Paní«. Až bude ukončen pošlu Vám ho via škatule Jarošovic. Ku konci si oblíkám černý frak, beru gantes pailles, bílou vestu a stavím se před Vás co gratulant: dne 4. je Váš svátek; musím se tedy dle toho zachovati a Vám přednášeti růženec samých radostí. Ten Váš patron byl z Boromeje, přeju Vám tedy, byste se dostal na onen utěšený ostrov v Lombardii, na kterém on byl arcibiskupem; bylo by tam snad příjemněji než v tom prkenném Brixenu. Za druhé Vám přeju, aby ta ruská historie dobře vypadla a v brzku hotova byla,[2]) a abyste za ní dostal pořádný honorár. Je to kapitální nápad: nyní docela na čase. O Rusku a Rusích panuje tolik nesmyslu v publikum, že jest velmi přát, aby se jednou zkušené péro tomu nesmyslu opřelo a naše vlastenecké

---

vojenským soudem nevinným, byl přímo z vyšetřovací vazby dne 11. března 1852 vřaděn jako sprostý do 11. pluku pěšího a poslán do Mohuče, pak do Frankfurtu. Odtud psal do »Pražských Novin« pod pseudonymem Vojtěch Hána »Procházky po Rýnu a nad Mohanem«, o nichž se Krása zmiňuje, uváděje ovšem nesprávně jich název. Teprve v italské válce r. 1859 stal se Č. poručíkem a až r. 1870 setníkem. Již před tím (r. 1869) povolán za učitele češtiny na voj. akademii ve Vídeňském Novém Městě. R. 1885 odešel s titulem majora do pense a pobyv plných 34 let mimo Čechy, usadil se na Vinohradech. Životopis Čenského uveřejnil V. V. Zelený v »Osvětě« r. 1887, str. 329. a násl.

[1]) Bedřich Moser (nar. 1821, † v Praze dne 21./2. 1864), absolvoval gymnasium a filosofii v Praze, studoval pak práva, ale záhy oddal se úplně spisovatelství; později vstoupil do finanční stráže. R. 1849 vydával humoristicko-satirický časopis »Brejle«, který však záhy zakázán, rovněž jako »Žíhadlo«, příloha »Č. Včely«. Hned po vydání 1. čísla tohoto M. zatčen a odsouzen voj. soudem na 6 měsíců. R. 1852—3 uveřejnil M. třísvazkový román »Slepá paní.« R. 1861 počal vydávati hum.-satirické listy »Brejle« a »Šotka«, jež oba však policií potlačeny; M. odsouzen do žaláře, před nímž však jej zachránila smrt.

[2]) Viz o této zejmena korrespondenci Havlíčkově s Palackým.

šosáky o tom poučilo. — Za nebožtíka Čelakovského [1]) ponavrhlo ministerium vyučování Šleichral [2]) Sbor professorů ale proti tomu gelinde se ohradil a ponavrhl pro staroslovanský jazyk Hanku. [3]) — S velikou radostí zpozoroval jsem ze psaní Jarošových, že Vaše Nentteta [4]) tak ke světu se má a docela zdráva jest. Vaší paní račte vyříditi s mé strany zvláštní úctu mou. — Od té doby, co Týn a Baudiš v Budějovicích jsou, [5]) pytlačí má maličkost v redakci »Pražských Novin«. — Kodym [6]) se učí, jak nepochybně víte, v Praze zahradnictví. Onehdy jsem jej viděl: chtěl Vám psáti, nepřinesl mi však až posud svůj dopis. Snad to bude u Jarošů. Odpusťte, že píšu tak bídně: píšu večer. Po zkoušce mé dostanete zase ode mne list, ač nebude-li Vás tento nuditi.

Prozatím Vám dávám na vašem „äußerſten Marksſtein der Civiliſation und Geſittung s Bohem a očekávám toužebně chvíli, až s Vámi oustně budu mluviti; což dle nezvratného předpojetí mého co nejdříve se stane.

---

[1]) Čelakovský zemřel 5./8. 1852.

[2]) August Schleicher, něm. jazykozpytec, nar. 19./2 1821 v Meiningách, zemřel 6./12. 1868 v Jeně. Sch. studoval v Lipsku, habilitoval se r. 1846 v Bonnu jako soukr. docen srovnávacího jazykozpytu. R. 1852 povolán hr. L. Thunem na universitu pražskou, odkud již r. 1857 odešel do Jeny V Praze vydal společně s Fr. Šohajem episodu z Mahabaraty »Nal a Damajanti«.

[3]) Václav Hanka nar. 10./6. v Hořiňovsi, † v Praze 12./1. 1861, přednášel od r. 1848 na pražské universitě o slovanských jazycích.

[4]) Jméno, jež si dávala malá Zdeňka.

[5]) Viz poznámku k listu Krásovu z 5./3. 1852 str. 696. zde!

[6]) Viz 5. pozn. k témuž listu, str. 701. zde!

List Dr. V. Gablera K. Havlíčkovi, a konc. listu Havlíčkova dr. Gablerovi.

Bylo podotknuto již v úvodu ke korrespondenci Havlíčkově s Girglem, že jak vydavateli sbírky této sděleno, listy jež Havlíček napsal Gablerovi již neexistují. Protože týž však nalezl v poslední době úryvek konceptu takového dopisu, podává jej zde. Ale z toho vzplynula nutnost, aby k vůli srozumitelnosti hned na tomto místě, a to před tímto úryvkem zařazen byl onen list Gablerův, na který Havlíček témuž odpovídá.

K bližšímu vysvětlení věci, pokud nevysvítá z listů samých, stačí uvésti dle Gablerova článku »Karel Havlíček«, v Osvětě r. 1896 str. 966 a násl., že Havlíček někdy ke konci prosince r. 1852 dopsal z Brixenu dru. Gablerovi, který byl od srpna téhož roku vychovatelem mladého prince Petra Karadjordeviče v Bělehradu, že hodlá žádati ve Vídni, aby mu bylo dovoleno, vystěhovati se do Srbska, předpokládaje, že obdrží zajisté od srbské vlády nějaké místo, a že doložil, že chce ze Srbska učiniti svou Ameriku. Proto prosil prý Gablera, aby mu bez obalu sdělil, co soudí o tom záměru, dodav, že čeká na jeho odpověď a že teprv až ji obdrží, podá svou žádost do Vídně. Gabler jsa tehda v Srbsku ještě nováčkem, ale věda již, že země ta podléhá vlivu Rakouskému, obával se prý, by se nedopustil ve svém choulostivém postavení při dvoru nějakého poklesku, proto tedy, že poradil se dříve se setníkem Zachem, tehdejším ředitelem vojenské akademie v Bělehradě. Zach prý mu řekl: »Havlíček předně nedostane ve Vídni povolení odebrati se do Srbska, a nynější Srbsko nemůže dáti a nedá Havlíčkovi nižádného veřejného postavení. Srbsko není žádnou Amerikou ani pro Havlíčka ani pro koho jiného. Havlíček patrně nezná zdejších poměrů. Vždyť víte, že tady ještě nic nevědí o slovanské vzájemnosti, a že Vídeňská vláda

ani kněze Vondry nechtěla v Bělehradě trpěti. Musíte Havlíčkovi bez obalu psáti, jak to zde vypadá, a raditi mu, aby myšlenku vystěhovati se do Srbska pustil mimo se.«

Dle této rady Zachovy, že pak Gabler napsal Havlíčkovi odpověď. — Ton její jest skutečně na první pohled dosti příkrý a odmítavý, Gabler neponechává skutečně Havlíčkovi žádné illuse o jeho záměru; ale

Dr. Vilém Gábler.

znaje z četných listů Gablerových způsob, jak Havlíčkovi psával, jsem přesvědčen, že mu jen upřímné přátelství, prosté všech sobeckých ohledů vnuklo tyto řádky, jež ovšem z ohledu na tehdejší smutný stav Havlíčkův mohly a měly snad býti jemnější a šetrnější. Proto jest Gablerova obrana na konci dotčeného již článku zcela odůvodněna, a netřeba pochybovati o jeho slovech, že tou odpovědí mínil vykonati k Havlíčkovi přátelskou povinnost, a že se jí v ničem neprohřešil proti povin-

nostem upřímného přátelství, jež jej spojovalo s Karlem Havlíčkem. Ostatně tomu, že Gabler Havlíčkovi věci srbské líčil v pravém světle, a že je nikterak na černo nepřibarvoval, nasvědčuje nejlépe okolnost, že musil sám již r. 1854, následkem naléhání rakouské vlády Srbsko opustiti.

Z úryvku konceptu Havlíčkovy odpovědi viděti, že dotknul se ho ton listu Gablerova skutečné nemile, ba bolestně. Následkem toho vytýká Gablerovi, nikoli bez důvodu, že mu neměl psáti, když byl právě ve špatné náladě. Méně oprávněnou, a jak se mi zdá nespravedlivou jest další výtka, již příteli činí, podezřívaje ho, že mu odpověděl německy proto, že mu jest snad u vlády srbské nepohodlné s ním si dopisovati. Vždyť přece Gabler v českém úvodu k listu svému výslovně uvádí, že k vůli tomu, aby jej mohl dáti ještě téhož dne na poštu opsal německý, dříve již přichystaný koncept. K tomu třeba uvésti, že Gabler jako rodilý Němec, který se teprve po dokonaných studiích česky naučil, zajisté aspoň tehda ještě stále myslil německy, a že asi jen z toho důvodu svou odpověď Havlíčkovi, již pokládal za velice důležitou, koncipoval v tomto, jemu zběžnějším jazyku, z něhož ji pak hodlal na český jazyk přeložiti, čehož pak potom pro spěch neučinil. Tato odpověď Gablerova jest poslední z listů jeho, jež se nalezají v písemné pozůstalosti Havlíčkově. [1])

W Bělehradě srbsk. dne $\frac{5. \text{ Jan. } 1853.}{24. \text{ Dek. } 1852.}$

Milý příteli!

Píšu ti pod dojmem welmi nepříjemné smutné události, která se wčera ráno přihodila w našem domě

[1]) Viz 1. pozn. k listu Havl. dru. Pinkasovi z 28./2. 1852, str. 564. zde! a čl. Gablerův »Ze života gen. Zacha«. Osvěta 1892 str. 235. n.

a pro kterou sem Ti nemohl psáti již wčera. Jeden z našich slaužících ostatně rozšafný člowěk, již od některého času z neznámých mi příčin melancholický, podřízl si krk. Jen abych již dnes mohl dáti psaní na poštu, chci toliko přepsati koncept, který sem předewčírem večír četl několika přátelům.

Wenn Du in Wien die Erlaubniß bekömmſt hierher zu kommen und man Dir dort auf den Paß ſchreibt: Zweck der Reiſe: Eine Anſtellung zu ſuchen im Fürſtenth. S. dann dürfteſt Du dieſe Anſtellung hier bekommen, falls nicht nebenbei von Wien berichtet würde, daß man vorausſetzt, Du werdeſt dieſe Anſtellung nicht finden. Es fehlt alſo ſehr viel dazu Dir die Verſicherung zu geben, welche Du in Wien als das Motiv einer Reiſe hierher anzuführen gedenkſt.

Sollteſt Du jedoch auch ohne die gedachte Motivierung jene Erlaubniß erhalten, & hierher kommen mit der Abſicht, wie Du Dich in Deinem Briefe ausdrückſt, Serbien zu Deinem Amerika zu machen, & lebſt Du dann einige Jahre hier, ohne daß man Dir etwas vorzuwerfen hätte, dann dürfte vielleicht einer Anſtellung nichts im Wege ſtehn, falls ſie Dir übrigens noch als wünſchenswerth erſcheinen ſollte. Serbien iſt mit einem Worte kein England & kein Nord-Amerika, & wenn auch hier vereinzelte Individuen Sympathien für Dich hätten als Vertheidiger ſlaviſcher Intereſſen in Böhmen, ſo iſt doch auf der andern Seite der nach weſteuropäiſcher Weltanſchauung geformte Liberalismus durchaus keine Empfehlung in hieſigen höhern Kreiſen; denn die politiſche Weltanſchauung iſt hier, wo es ſich erſt darum handelt, eine feſte Regierung zu gründen, & in einem Lande, welches kein Proletariat kennt, eine weitaus andere als in Mittel- & Weſteuropa.

Nur ſchlage Dir den Gedanken aus dem Kopfe, daß man Dich hier gleich mit offenen Armen empfangen würde deßwegen, weil Du von der öſterr. Regierung confinirt

warst nach Brixen; und zweitens gib auch dem Gedanken keinen Raum, daß Serbien irgendwie Dir ein Feld literarischer Thätigkeit darbieten könnte.

Auch daß muß ich Dir mittheilen, daß selbst die Ankunft meiner Wenigkeit in Belgrad Anlaß gegeben hat zu Reklamationen von drüben. Du kannst daraus nur ersehen, daß die Demokratenfurcht in Wien noch immer entsetzlich weit geht, & daß dort selbst in höherem Kreise die Aufklärung noch nicht den Triumph gefeiert hat, gewisse Leute zur Einsicht zu bringen, daß moderne Demokratie & Slavenfreundlichkeit keineswegs Synonyma sind, so wie auch die Erfahrung der letzten Jahre noch nicht den gegentheiligen Satz gestellt zu haben scheint, daß Slavenfeindlichkeit nicht immer gleichbedeutend ist mit Konservativisten.

Žák will Dir den Antrag machen bei ihm irgendwo auf dem Lande (ich kann den Namen nicht behalten) zu wohnen, damit Dich der Aufenthalt hier nichts kosten möchte; aber auch in dsr. Richtung muß ich Dir nach eingezogenen Erkundigungen Illusionen rauben, welchen Du Dich vielleicht hingeben könntest. Ž(ák) ist erst in Unterhandlung betreffs der Wohnung. Dort wo er hinkommen soll, ist Mangel an Wohnungen; die Wohnung ist in einem Regierungsgebäude & Ž(ák) könnte sich sehr leicht unangenehmen Reclamationen aussetzen, wenn er eine ganze Familie beherbergen wollte auf längere Zeit an einem Orte wo Alles über Mangel an Raum klagt. Du siehst, ich schreibe Dir Alles ohne Schmücke so wie es ist, weil ich es für nothwendig halte, Dir bei einem so wichtigen Schritte alle Illusionen zu rauben.

Ich kann nur von ganzem Herzen wünschen Du mögst mit Deinem ersten Plane nach Böhmen zurückzukehren, reussiren & rathe Dir Dich unter allen möglichen Garantien zu unterwerfen.

Kannst Du aber mit jenem Plane nicht durchdringen & bist Du entschlossen der öffentlichen Thätigkeit zu entsagen, welche Du ohnedieß hier nicht finden kannst, und

bekömmſt Du die Erlaubniß hierher zu reiſen; dann komme nur immer: verhungern wirſt doch auch hier nicht.

Twůj

M.

Pozdrawení na twau paní a Nentetu. [1])

Překlad německé části tohoto listu:

Dostaneš-li ve Vídni dovolení sem přijíti, a napíší-li Ti tam na pas: Účel cesty: hledati postavení v knížectví srbském, pak bysi snad toto postavení zde dostal, nebude-li mimo to z Vídně oznámeno, že se předpokládá, že toho postavení nenalezneš. Schází tedy mnoho do toho, abych Tě mohl o tom ujistiti, co chceš ve Vídni uvésti jako důvod cesty sem.

Kdybysi však i bez dotčeného odůvodnění obdržel ono povolení a přišel sem s úmyslem, jak v listu Svém se vyjádřuješ, učiniti Srbsko svou Amerikou, a kdybysi zde pak žil několik let, aniž by ti mohlo něco býti vytýkáno, pak by snad nic tomu nepřekáželo, abysi dostal postavení, ač zdálo-li by se Tobě ještě žádoucím. Srbsko slovem není Anglie a Severní Amerika, a kdyby i jednotlivci měli pro Tebe sympathie jako pro zastance slovanských zájmů v Čechách, není přece jinak liberalismus uspůsobený podle západoevropského názoru světového nikterak doporučením ve zdejších vyšších kruzích; neboť politický názor světa jest zde, kde teprvé o to běží založiti pevnou vládu, a v zemi, neznající proletariatu daleko jiný než v střední a západní Evropě.

Jenom vypuď z hlavy myšlenku, že by Tě zde hned přijali s otevřenou náručí proto, že jsi byl rakouskou vládou konfinován do Brixenu; a dále si též ne-

---

[1]) Míněna malá Zdeňka.

mysli, že by Srbsko mohlo Tobě poskytnouti pole literární činnosti.

Oznamuji Ti také, že i příchod mé nepatrné osoby do Bělehradu zavdal příčinu k reklamacím s oné strany. Můžeš z toho jen seznati, že strach před demokraty ve Vídni ještě hrozně daleko sahá, a že tam i ve vyšším kruhu ještě nedosáhla osvěta toho vítězství, aby některé lidi přivedla k poznání, že moderní demokracie a slovanomilství nejsou nikterak slova souznačná, tak jako se nezdá, že by byla zkušenost posledních let vyřkla opačné tvrzení, že slovanomilství není vždy stejného významu s konservativismem.

Žák Ti chce navrhnouti, bysi bydlel u něho někde na venku (nejsem s to pamatovati si to jmeno), aby Tě pobyt zdejší nic nestál; ale i v tomto směru musím Ti, zpraviv se o tom, odejmouti illuse, jimž bysi se snad mohl oddati. Žák vyjednává teprve o ten byt. Tam kam se má dostati, jest nouze o byty, byt jest ve vládní budově, a Žák by se velmi snadno mohl vydati nepříjemným reklamacím, kdyby chtěl na delší dobu přechovávati rodinu v místě, kde si všickni stěžují do nedostatku místa. Vidíš, že Ti píšu vše nelíčeně, tak jak to jest, proto že pokládám za nutné, vzíti Tobě při tak důležitém kroku všecky illuse.

Nemohu, než přáti si z celého srdce, aby se Ti povedl první Tvůj záměr, navrátiti se do Čech a radím Ti, bysi se podrobil za všech možných záruk.

Nemůžeš-li ale proraziti tím záměrem a jsi-li odhodlán zříci se veřejné činnosti, které bysi zde beztoho nenalezl, a dostaneš-li dovolení sem cestovati, pak jen přijeď: hlady zde nezemřeš.

Tvůj

M.

* * *

Překlad tohoto svého listu uveřejnil dr. V. Gabler v »Osvětě« r. 1896 na str. 967. a násl. vynechav zde

otištěný český úvod, aniž by tam byl udal, že dopis byl původně napsán německy. Otisk tento odchyluje se na některých místech od textu zde podaného, tu i tam něco přidáno, něco zase vypuštěno, v celku ale obě verse souhlasí. Věc vysvětluje se asi tím, že Gabler užil při překladu svém původního konceptu, z kterého — jak píše v českém úvodu k němu — list svůj přepsal, při čemž asi již tehda povstaly ony odchylky.

Jest-li a jak Havlíček odpověděl Gablerovi na tento dopis, není mi známo, nalezl jsem jen v Museu, a sice mezi stránkami tohoto Gablerova psaní následující, Havlíčkovou rukou na malém čtverečku napsaný, ale nedokončený koncept odpovědi:

Koncept listu
Karla Havlíčka Dru. Vilému Gablerovi.

(Úryvek.)

Psáno dne 13./1. 1853.

Milý Příteli!

Především Ti musím jakožto upřímný člověk říci že mne Tvoje psaní od $\frac{\text{5. ledna}}{\text{24. decemb.}}$ tuze rozmrzelo, ne snad pro obsah, nýbrž jen pro formu svou. Poněvadž také zvlášť z té okolnosti, že odpověď Tvá německá byla, souditi musím, jakoby Ti u vlády srbské snad nepohodlné býti mohlo se mnou v dopisování býti, přece však nevyhnutelně ještě Ti psáti musím, odesílám toto psaní své na Prahu, aby nepřicházelo odsud.

Tedy něco o formě tvého dopisu. — Když jsi byl jak pravíš ve špatném humoru pro svou smutnou domácí okolnost, kdož pak Tě nutil odepsati mi hned, a

psáti mi (snad ve velké duševní roztržitosti) takovým způsobem, že bys . . . . . (Zde rukopis končí. Pozn. vyd.)

Dole připsáno jiným inkoustem: Владимиръ царь на свой сватекъ кдыж седѣлъ.

(Vše to napsáno na malé cedulce modrého papíru.)

Pozn. vyd.

Vzájemné listy

Karla Havlíčka a Mořice Příborského

z let 1839—1840.

Následující zde tři listy Havlíčkovy, dané v Praze dne 16. ledna, 16. března a 9. dubna 1839 (úryvek), jsou nejstarší jeho dosud zachované dopisy, aspoň se mi dosud nepodařilo nalézti nějaký z data ještě dřívějšího. Jsou to listy z dob studentských, jež Havlíček jako posluchač prvního ročníku »filosofie« v Praze, tehda ještě ani osmnáctiletý, psal Mořici Příborskému nar. v Humpolci dne 18./3. 1822, té doby rhetoru (t. j. žáku VI. tř. gymnasiální) v Něm. Brodě, s nímž se byl za studií v tomto městě spřátelil. Následujícího roku studoval M. Příborský filosofii ve Vídni, odkud ještě Havlíčkovi dne 11. máje 1840 odpověděl dlouhým listem na dopis (nyní ztracený), v němž jej Havlíček žádal, by mu tam zakoupil spisy Abrahama a Santa Clara. Po tomto roce však Příborský zanechal studií, vstoupil do vojska a zemřel jako setník u pluku Strassoldo dne 23. května 1854 ve Vlašských Benátkách, kde na ostrově sv. Mikuláše pohřben. Soudě dle jeho dopisů k Havlíčkovi, byl Příborský člověk čilého ducha, vtipný a nadaný. Otištěné zde tři listy Havlíčkovy byly nalezeny po smrti M. Příborského v jeho papírech a dostaly se

posléze do rukou jeho neti pí. Schreibrové rozené Příborské, choti lékárníka p. Schreibra na Žižkově, která první dva darovala musejní společnosti okresu Humpoleckého. Sdělená zde data o životě M. Příborského děkuji ochotě p. Schreibra, který mi též zapůjčil fragment třetího listu Havlíčkova. Musejní společnost okresu Humpoleckého pak mi nejen opatřila věrné opisy obou prvních dopisů, ale pořídila mi též se vzácnou ochotou jejich fotografické snímky.

Otiskuji zde tyto (jakož vůbec všecky) listy Havlíčkovy věrně dle originálu, tedy se všemi chybam pravopisnými a mluvnickými. Nebudiž to nikomu na urážku, nestalo se to zajisté na zlehčení paměti Havlíčkovy, nýbrž především za účelem zcela věrného podání, které jsem považoval za nevyhnutelné. Zároveň však z toho viděti jednak, jak hluboko pokleslá byla naše národnost ještě před šedesáti lety, když tak chatrnou znalost mateřského jazyka odnášeli si tehda studující českého původu z gymnasia v českém venkovském městě, když i tak vynikající žák, jakým přece byl Havlíček, ještě ve filosofii a v osmnáctém svém roku psal takovouto češtinou; jednak jak veliká byla soukromná píle Havlíčkova, že v krátké době tak se v mateřštině zdokonalil, že pak jazyk úplně, ba na onu dobu znamenitě ovládal tak, že i taký muž jako Čelakovský v soukromých dopisech svých výslovně to uznával. [1])

Konečně mohl by se snad mnohý pozastaviti nad tím, že se tu uveřejňují takové studentské dopisy velikého muže, které postrádají všelikého významu a neliší se od podobných dopisů jiných hochů toho stáří. Na to odpovídám, že korrespondence tato má podati věrný a úplný obraz Havlíčkův, a že, má-li cíle toho do-

[1]) Viz článek Jana Jakubce »Čelakovský a Havlíček« v »Obzoru literárním a uměleckém« r. 1901 čís. 2., str. 17.

sáhnouti, nesmí z ní býti vyloučeno nic; tu nesmí být žádných ohledů a žádných kompromissů. Však tě listy tyto, třeba na pohled nepatrné, nejsou nikterak bez významu pro pochopení Havlíčka a pro seznání jeho vývoje, právě na opak!

Naproti tomu nezdálo se mi nutným otisknouti zde také listy Mořice Příborského, neboť neobsahují v celku téměř nic, co by mohlo zajímati dnes širší veřejnost ba i životopisce Havlíčkova. Vyjímám a kladu zde tedy z nich jen to, čeho nevyhnutelně třeba k porozumění toho, co na ně Havlíček odpovídá, neb co se jen poněkud týká Havlíčka samého.

Listů těch, z nichž některé jsou dosti dlouhé a jež vesměs psány veselým a čtveračivým tonem, ale také pokud jsou české stejně ubohou, ba ještě horší češtinou a pravopisem jako odpovědi Havlíčkovy, zachováno v Museum v pozůstalosti Havlíčkově sedm. K listu z 20. června 1839 přiložen dopis brodského rhetora Karla Dlaska. Příborský vede si v listech těch na mnoze jako mluvčí tehdejších brodských »rhetorů«, zejména však Karla Dlaska a Františka Kostky, ač ovšem z větší části s Havlíčkem pojednává též o osobních svých záležitostech.

První ze zachovaných těch listů, jež až na poslední psány z Německého Brodu, jest z 25. neb 26. listopadu 1838, druhý z 14. února, třetí z 3. dubna, čtvrtý z 3. máje, pátý z 20. června, šestý z konce července 1839, sedmý pak a poslední, psán z Vídně d. 10. máje 1840; jen první z dopisů těch jest německý, ostatní české.

Z listů, jež Příborský psal Havlíčkovi z Něm. Brodu, také patrno, že Havlíček u »rhetorů« tamějších požíval nemalé lásky a že k němu hleděli s jakýmsi instinktivním respektem.

Korrespondence tato patřila by dle pořadí časového v čelo celé sbírky; že zařazena až sem, stalo se jen proto, že se vydavatel její o těchto studentských

listech Havlíčkových dověděl teprve, když byl již vydán druhý sešit této sbírky.

* * *

M. Příborský K. Havlíčkovi.

(Výtah.)

V německém listu z 25. n. 26. listopadu 1838 omlouvá se M. Příborský Havlíčkovi, že mu na dopis téhož (nyní ztracený) tak dlouho neodpověděl. Diví se, že jest Havlíček v Praze tak nespokojen, a že by raději chtěl čtyry leta studovati v N. Brodě než rok v Praze, kdežto oni (rhetoři) všickni přece touží dostati se z Brodu, kde je trápí katecheta P. Emerich. Sděliv pak široce jakýsi, ne právě znamenitý studentský kousek, naráží Příborský na lásku Havlíčkovu k andělské »R. E«. Má prý v rukou důkazy, že ji prudce miloval, každý list z geografie že svědčí proti němu. Miluje-li ji tedy ještě, a chce-li jí poslati nějaké stvrzení své lásky, aby jen dopis poslal jemu, že jí ho jistě dodá a rovněž pak jemu její odpověď. Dále prosí Havlíčka, aby rhetorům poslal 6 výtisků prvních dvou (do té doby vyšlých) svazků deklamovánek Rubešových, peníze že odevzdají jeho rodičům, neb odešlou jemu samému. Konečně sděluje pozdravy všech zvláště Kostky a Dlaska a oznamuje, že půjde na filosofické studie do Vídně.

Karel Havlíček M. Příborskému.

W Praze dne 16^{ho} Ledna 1839.

Drahý přjteli!

Nemusjš mysliti že nasledowati chcy gednanj Twoge když tak dlauhý čas na psanj od Tebe obdržené žádné

odpowědi nedáwám. Byl bich dřjwe »na hladke hadry brkem něčehož namazal:« wšak wěru se přiznati musym že sem nic dosawáde newědel slušného k na psánji Njni wšak přibližugicjmij skauškamy gsa powzbuzen až přjliš moc k podotknutj nalezam. Tehdy wen ztim, co na srdcy mě lézi! —

Motto: »Nad Tatrau se nebo kalj
Kalj mraky hromowjmi.«
Narodna Slowansk. pjseň

Zagjste nic tak krasné niněgšj dobu okolostogičnostj mjch wyřknauti nemuže, nežli hrstka těchto z krásne Slowanske pjsně uzmutjch slow.[1]) Nebe se nad námý kalý, skaušky gak hromobitj na hoře Sinai nad našjma hlawami se snášegj; Josef Ladislaw Jandera[2]) co blesk nas obskakuge, František Exner[3]) co mocný lýgawec mudrctwý hognost na nas sype, Karel Bořiwog

---

[1]) Jak z toho viděti, všímal si Havlíček již tehda slovanských písní lidových a miloval je.

[2]) Josef Ladislav Jandera, nar. 19. 2. 1770 v Hořicích zemřel 27./7. 1857 v Praze, professor mathematiky na universitě pražské, kterýžto úřad přes 50 let zastával. Jandera byl člen řádu praemonstratů strahovských a žák Vydrův. Byl obáván pro svou přísnost, ale vážen pro svou nestrannost jako učitel. Viz též o něm »Paměti J. V. Friče« I. 323. a násl. a Eduarda Herolda »Malebné cesty po Praze« (Staré město). V Praze, tiskem a nákl. Dr. Ed. Grégra 1866, str. 233. a násl. Spisy své, nejvíce mathematické, vydával v řeči latinské a německé.

[3]) Franz Fridrich Exner, něm. filosof, narozen r 1802 ve Vídni, zemřel r. 1853 v Padově. Studoval ve Vídni a v Pavii. R. 1830 jmenován professorem filosofie ve Vídni, roku 1832 pak v Praze, kde působil až do r. 1845, načež povolán do Vídně, by vypracoval nový učební plán; r. 1848 jmenován ministeriálním radou. Byl výtečný učitel a dovedl svou methodou zbuditi v posluchačích svých samostatnost v myšlení. Exner přidržoval se (ač nikoli hned od počátku) filosofie Herbartovy. (Viz též V. Zelený »Ze života Havlíčkova«, »Osvěta« 1872 str. 478.; dále Gablerův článek »Karel Havlíček« »Osvěta« 1896 str. 960.)

Presl [1]) prawě njni o potworách gednage, gešterů a hadů strašnau hruzau nas obklopuge, a bych kratce wyřknul ze wšech končin neduhy na nás neštasnjcy se waly. Gediný Pán Padlesák [2]) nás neopuštuge a w teto krute době nám neohrožené utěchy naboženstwj poskytuje. —

»Zle matičko! zle! Skaušky mame zde! —

Co se mě dotyče, počnu se dne 5ho Unora pokusiti; na kteryzto den me skauška z mudrctwy pada; dne 9tého segdeme se s pánem libomluwcem Millerem, [3]) 16ho s Janderau sy do wlasů skočjme, 26ho promluwjm s Bořiwogem, dne 21hopak Unora se budem s pánem

[1]) Karel Bořivoj Presl, doktor lékařství a filosofie, od r. 1832 professor přírodopisu a technologie na universitě pražské, bratr přírodopisce a spisovatele Jana Svatopluka Presla. Narodil se 17./2. 1794 v Praze, zemřel tamtéž 2./10. 1852. Přednášky jeho, jež dle svědectví bývalých žáků byly velmi nudné, an se obmezoval na to, že jen po celý rok expliky své jednotvárným hlasem předčítal, bývaly velmi slabě navštěvovány a to hlavně proto, že přírodopis, jemuž se na gymnasiích tehda vůbec nevyučovalo, byl i na filosofii předmětem jen jaksi vedlejším, z něhož se jen ti museli podrobiti zkoušce, kteří byli od školného osvobozeni; těch ovšem bývala asi polovice posluchačů. Klassifikace z předmětu toho aspoň ještě v prvním běhu školního r. 1838/9, (kdy Havlíček na filosofii přišel) nebývala ani zapisována do vysvědčení, nýbrž vydávány studujícím z přírodopisu vysvědčení zvláštní. (Viz o tom fragment dopisu z 9./4. 1839 zde! Havliček náležel mezi nejpilnější posluchače Preslovy; on nejen jeho přednášky pravidelně navštěvoval, ale též si je psal a doma pak ještě opisoval. Užil tak jediné naskytající se příležitosti, by i v tomto odstrčeném oboru nějakých vědomostí nabyl. (Viz o tom bližší v článcích V. Zeleného a V. Gablera citovaných v předešlé poznámce na stránkách tam uvedených.) — Životopis obou bratří Preslů uveřejnil dr. Weitenweber v Živě na r. 1853.

[2]) Dr Padlesák, professor náboženství. Dle Friče (»Paměti« I., str. 125. a násl) byl zarytý Němec a člověk nevlídný. Viz, co o něm Frič šíře vypravuje na citovaném místě a pak v II. díle »Pamětí« str. 179.

[3]) Antonín Müller (1792—1843). Byl od r. 1826 professorem esthetiky na universitě pražské. Viz poznámku k listu Frt. Girgla z 11./7. 1843 na str. 56. zde!

Paterem sekat; na kteryšto neštasne dny (dies nefasti) skraušené žadám byste s kratkau, wraucnau modlýtbičkau na mě z pomenuly a na Mšy Swatau se zložily.

Wšak dost o tom, proč bych Ti uši přjljšnimy žalobamý zaprašowal! Přegdeme k nowinám! Masopust panuge, bláznj křepčegj; dne 8^{ho} Ledna měly žakowe praw skakačku na barwjrce,[1]) brzy budau taky lekařj skakat, měl bych co dělat, kdybych kazdodeňe genom wšechny oznamowánky na wšech ulic rohach přečjsti taužil. — Zde w Praze obzwlaštně ženshy tu wlastnost do sebe magj, že mermau mocý swět osiroběti chtegj, poněwač se (centuriatím) otrawugj. — Co neyspjše garo wracugjcj se powoly, počnau zde robiti most wysacý přes Moldawu,[2]) k wetčjmu poctenj Pražakuw strhnau několik mleynů bjže (tak místo blíže, pozn. vyd.) mostu starého (od našeho otce Karla IV. pewně postaweného) a wlepgegj tam . . . . . (—1) aby hleděge na neg

[1]) Míněn tím Žofinský ostrov, který se zval tehda barvířský.

[2]) Řetězový most, o němž se tu Havlíček zmiňuje, postaven nákladem 339.000 zl. v letech 1839—1841 na podnět Vojt. Lanny přičiněním nejvyššího purkrabí hr. Karla Chotka akciovou společností dle plánu inženýra Schnircha; stavitelem byl V. Lanna. Otevřen byl dne 4. listopadu 1841. Skládal se vlastně z dvou mostů spojujících s jedné strany staroměstský, s druhé malostranský břeh se Střeleckým ostrovem a tak přes tento oba tyto břehy. Spočíval na 4 pilířích, na nichž se nalézaly brány nesoucí řetězy. Délka jeho obnášela 460 *m*, šířka, 9·17 *m*, výška nad normální vodou 7·7 *m* R. 1886 přešel koupí ve vlastnictví obce pražské, jsa již v dosti chatrném stavu. Proto, a že nevyhovoval již vzrostlým potřebám komunikace, byl dne 13. července 1898 uzavřen a započato ihned s jeho bouráním. Na jeho místě nalézá se nyní nový kamenný most r. 1901 veřejnosti odevzdaný. Po čas stavby sloužil komunikaci prozatímný, vedle zřízený most dřevěný.

Staroměstské nábřeží (Františkovo) při mostě tom zřízeno zároveň nákladem stavů r. 1841; gotický pomník na něm se nalézající, dílo to architekta Kranera a Jos. Maxa, dokončen rovněž nákladem stavů teprve r. 1850.

hlad necytilý. — Penjze na sochu chwala Bohu wyžebragj na stawech a dworůw magitelých. —

Deklamowánky [1]) gste gjž obdržely; ga wšak, gak dosýtosti zporowat (tak místo: zpozorovat, p. v.) lze němčiny sem se zcela odřekl, a swatau ljbozwučnau mateřskau řeč uchopiw ze wšj chutj Čechem chcy býti i řečj i skutký. K tomu koncy držjm nowiny zabawný »Kwěty« a pauze ceske knjhy čtu, ačkoliw, gak z chyb proti prawopisu pozorugeš, toliko malau hrstku prospěchu sem učiniti mohl. [2])

Co se Anglických běhaunů (Engliſche Renner) dotýče, tolik podotkauti (sic!) se ljbi, že sem přeswěčen, že jako giny genom sprosty koně gsau, gak wice tohoto druhu; a zawědčnjš (sic!) se mi, kdyš z bywalého mého zeměpisu slowa ztřeštěna blázna H. ka wyčistjš. — [3])

---

[1]) Rubešovy. Viz obsah listu Příborského shora. Rhetorové konali tehda deklamatorní cvičení, jak vysvítá z listu Příborského z 25.—26./11. 1838, P. Václav Divok, jejich professor. přibral k tomu i básně české. K tomu cíli objednávají si oblíbeného tehda Rubeše, který ostatně byl též žákem n.-brodského gymnasia, jež navštěvoval v letech 1827 až 1832.

[2]) Dle tohoto rozhodného projevu Havlíčkova lze souditi, že se asi teprve v té době probral k plnějšímu národnímu uvědomění, a že se snad Gabler a Zelený mýlí tvrdíce, že Havlíček přišel z N. Brodu do Prahy s pevným a hotovým záměrem státi se českým spisovatelem. Dále jest též pravdě podobno, že Havlíček až dotud psal Příborskému — a snad i jiným svým přátelům — německy, a že tento list jest prvním českým jeho dopisem. — Od té doby též Příborský psal Havlíčkovi česky. Viz též výtah z listu Karla Dlaska z 22. června 1839, z něhož patrno, že Havlíčkovo odhodlání odříci se němčiny, mělo vliv i na jiné studující n.-brodského gymnasia.

[3]) Viz shora položený výtah listu Příborského. Inicialky brodské krásotinky R. E. (Renner Elise) vykládá tu Havlíček žertovně „Engliſche Renner" (anglický běhoun), dávaje příteli na srozuměnou, že po oné studentské lásce již veta a doznává, že byl tehda ztřeštěným bláznem, když do svého zeměpisu ona slova načmáral.

Ku koncy wšem wěrným (ne zemrelým, ale polo utrapeným chudakúm) Rhetorum, (100000000000000000) 500 pozdrawenj wyřid, zwlašt Kostkowi [1]), Dlaskému [2]) sobě sy pak cely ten počet nekolykrat roz množ. Mně okolo 26^{ho} Unora očekawegte z praporcemy a zwoněnjm ne myslim že me po skauškách poznáte, gak budu spadlý přes to geště oblýčeg uhramý mám zastjněný a t. d.

Panu P. Quirinú [3]) a Emerichowy [4]) ruku ljbám a tobě z druhými usta, gsem ubohý

wšak wěrny
Karel Ján Hawliczek
Zák mudrctý. (sic!)

Dne 26^{ho} w sobotu poslední den školnj, 11^{ho} Března školy nastanou. Nech toto psanj až tam přigdu. a neroztrheg ge.

---

[1]) František Kostka, tehda (1839) »rhetor« v Německém Brodě. Byl rodák ze Zahrádky u Ledče.

[2]) Karel Dlaske, rodilý z Českého Dubu, byl ve studiích rok za Havlíčkem a tehda (1839) rhetorem v N. Brodě. Odtud šel na filosofii do Prahy, kde r. 1840 s Havlíčkem bydlel. Karel Dlaske byl, jak praví V. Zelený (»Osvěta« 1872 str. 480.) mladík nevšedního nadání, ale záhy zemřel.

[3]) P. Quirin Ignac Svoboda nar. v Hradci Králové r. 1796 člen řádu praemonstratů kanonie Želivské a od r. 1822 do r. 1835 professor na humaniorech (t j. v 5. a 6. třídě, poesii a rhetorice) německo-brodského gymnasia, později praefect a proz. ředitel tamtéž, byl dle V. Zeleného (»Ze života Karla Havlíčka«, »Osvěta« 1872 str. 334.) muž prudkých náruživostí, nespokojený se stavem svým, při tom však dosti schopný, ač velmi nepořádný učitel. Vyučování jeho bývalo jakž takž pravidelné jen v 1. půlletí páté třídy, kde zase dbal — tehda vyučovali professoři všem předmětům v třídě jim svěřené, a nikoli, jako nyní a před r. 1816 jen jednotlivým předmětům svého odboru — především o mathematiku, pečuje tak, aby žáci jeho na filosofii u obávaného Jandery z tohoto předmětu obstáli; nejméně staral se o řečtinu, jež byla nejslabší jeho stránkou, též ostatní předměty odbýval jen mimo-

M. Příborský K. Havlíčkovi.

(Výtah.)

Na předcházející list Havlíčkův z 16. ledna 1839 odpověděl Mořic Příborský českým dopisem daným v Německém Brodě dne 14. února 1839.

V listu tom oznamuje Havlíčkovi, že zemřel katecheta P. Emerich (viz poslední poznámku k předešlému listu) a že na začátku 2^ho^ pololetí dostanu nového katechetu P. Norberta (Sychravu) (viz o tomto v následujícím listu Havlíčkově). Dále popisuje »rhetorský« bál, na němž prý se také prohánĕl anglický běhoun (viz 1. pozn. na str. předešlé) a kde P. Václav Divok se studenty zůstal po bále, zpíval gaudeamus i tančil „Kegeltanz", a teprv v 7 hodin ráno s nimi domů se odebral. Dále gratuluje Příborský Havlíčkovi k výbornému výsledku zkoušky u Exnera, a žádá jej, aby jim (rhetorům) přinesl do Brodu 6 výtisků právě vyšlého 3. sešitu »Deklamovánek« Rubešových a další 2 výtisky prvních dvou sešitů těchtéž. Dále píše: »Wěru že bych byl na tuto prosbu, ktera k psanj me donutila, zapoměl, neb sy ani pomyslitj nemužess, gake prace a namahani mě tohle psanj koštuje, dnes giž nic se učitj nebudu. Gen ste přičyni Tobě wte swate rečy pissu abych twoge wte recy pokračowany upewnjl, neb take s chyb se něčemu ponaučiti lze. Ačkoli už 2. holbu piwa gsem wyprazdnil, přece nikam nemůžu a psanj me zawyram.« V doušce oznamuje Příborský Havlíčkovi: »Dnešního dne umřel

---

chodem. Po prvním běhu páté třídy odbývaly se hodiny jen leda bylo a v letě často ani vůbec se neodbývaly. P. Quirin zemřel v Želivě 29. září 1863. (Viz též slavnostní spis k 150letému trvání gymn. v N. Brodě 1884 str. 34.)

[4]) P. Emerich František Xav. Kryštufek, praemonstrat Želivský, nar. 1800 v Humpolci, zemřel dne 24. ledna 1839 v Něm. Brodě, kdež byl od r. 1831—1839 katechetou, tedy právě též v letech (1833—38), kdy Havlíček tam studoval.

Franz Pantočka s kterým ses jednau pral.« [1]) Ku konci uvlevuje si ještě: »Bohu díky giss gsem hotow« a dodává, že 22. (března) přijede snad Havlíčkovi (který, jak z konce listu z 16. ledna vidno, toho dne na pololetní prázdniny do Brodu přijíti měl) do Kamena [2]) naproti.

Na tento list Havlíček neodpověděl, protože byl právě zabrán zkouškami a že se záhy na to setkal s Příborským o pololetních prázdninách v N. Brodě.

K. Havlíček M. Příborskému.

Následující tu nedatovaný list Havlíčkův Příborskému napsán po návratu Havlíčkově z pololetních prázdnin do Prahy dne 16. března 1839. Pod tímto datem uvádí jej totiž Příborský v dopisu svém z 20. máje t. r.

Neymilegšj přjteli!

Sotwa že sem se w Praze ohřál (neb gsem celý týden se hřáti musyl, proto že málo a šeterně topjme) hned pero popadám a — přemegšljm s gakau bych asy měl wyjet; gestli milý neb dráhý neb neymilegšj neb neydrašj a. t. d. začjt mám. Placebat nobis neymilegšj. No tak tehdy neymilegší . . . a co dále. Abych

[1]) O těchto pračkách zmiňuje se Havlíček ve svých »Nejdávnějších vzpomínkách« (otištěných v »Rodinné kronice« r. 1864 č. 2. a 3.) slovy: »Pračky, kúpání atd. zůstalo mi všech sedm let v Brodě.« Též Václav Zelený vypravuje o nich ve své studii »Ze života Karla Havlíčka« v »Osvětě« r. 1872 str. 333. Viz též »Paměti Jos. Václ. Friče« IV. str. 457. Viz o tom též list Havlíčkův Girglovi str. 30. zde! kde se zmiňuje o svých »athleticko-gladiatorských časech« na gymnasium brodském.

[2]) Kámen, ves na císařské silnici mezi N. Brodem a Habrem. Tehda byla tam poštovní stanice, poslední před N. Brodem směrem od Prahy.

gako Cicero nebo Praefect začal: Poněwadž tento no ano: tak tehdy a. t. d. to nechcy; tehdy zwljm gine neobičegné slowjčko. Dost dlauha praeface tak dale aspoň. Předne slušno bys wěděl že sme tu tedy žiwy gako w ragj (gestli w ragi taky málo nebo nic netopili) Máme pokog pronagmuteg gako w Brodě rategna na skaušky,[1]) dřjwj sý sámy kupugeme, nebo abych prawdu řekl, kupowati máme. Ráno snjdám powětřj s česnekowau omačkau a karfiolem, w poledne gdu kam mě napadne, wečer se supiruge doma. Ani žiwá dusse k nam nepachne do pokoge, kromě ze nám ráno ustelau a zametau, ostatne sy nás žádný newšjmne. —

Butula[2]) se na swátky do swe wlásti odhodlati mjňi a z wečjho djlu do Brodu w nedeli kwětnau přjgde; a austně s wámý o wšech našjch šlamastikách a neduhách promluwj. —

---

[1]) Havlíček bydlel tehda v někdejším domě Sixtů z Ottersdorfů, tam, kde ústí Celetná ulice do velkého Staroměstského náměstí. Jest to průchodící dům, čís. pop. 553—I. Viz bližší o domě tomto v Heroldových »Malebných cestách po Praze« I. (Staré město), str. 178. a násl. Viz též zmínku o něm pro dobu od smrti kr. Václava IV. do smrti krále Ludvíka v Tomkově »Dějepisu města Prahy« VIII., 66. Dům ten byl r. 1627 Theodoru Sixtovi z Ottersdorfu, který r. 1621 pro vzbouření odsouzen, při popravě na Staroměstském náměstí 21./6. t. r. obdržel od císaře milost, následkem toho, že nechtěl přestoupiti na katolickou víru, konfiskován, a přešel na známého podkomoří Filipa Fabricia Plattera z Hohenfallů, r. 1618 s královskými místodržícími z okna zámku Hradčanského vyhozeného.

[2]) Butula, vlastně Buttula František, který s Havlíčkem na gymn. v N. Brodě v l. 1833—38, nyní pak v Praze filosofii studoval, a toho času též s ním bydlel. Byl rodem z Chotěboře. (Viz »Spis k 150leté slavnosti gymn. v N. Brodě« r. 1884 str. 73.) Jest to týž Buttula, u něhož B. Smetana, rovněž někdy žák gymnasia něm.-brodského, r. 1840 hrával se shora již jmenovaným Kostkou (pozn. na str. 727) v Praze kvarteta. Viz o tom Lud. Dolanského »Bedřich Smetana v l. 1840—1847.« »Naše Doba« 1903, seš. 4. str. 242.

Kdo se z wás gmenuge Josef tomu přegu 1000 Kusu Uherských dukatu a krasnau ženu, stale zdrawj, boske požehnánj, as tři husy na trh do Prahy a gine pochautky. —

Njni wšak budu spjwat Epos o mé šwárné ceste sem, a přjhodach ktere mne zde očekáwaly. »Arma virumque cano« Gako kdyz krásna Eos nebesa zrána obtáhne, gako Wenušjná krew bjlau ruži obarwila: tak — (co asy misliš) — tak me prsty u nohouch od mrazu zčerwenaly na ceste. —

Gako, kdyš statny mladý hrdina, zámecka wrata puldne chraniwšj mečem, a pak po krute bytwe od ljbezne djwky (kterou mjnil že chránj) djky a geště snad něco wjce obdržeti chtege, nesměle wrata otwjra, tam asy šestistyletau bábu zočj, otewrenau co nebeska branka hubau zkamenělj stogj: tak gá sem stal když sem Presluw Attest otewřel. Druhý hlawnj Attest me těšil nad mjru; tu otewřu Preslu a co tam stogj: Herr Hawljczek Karl zu Borau in Böhmen gebürtig hat die Vorleſungen über Naturgeſchichte und Technologie an der k. k. Karl-Ferdinandeiſchen Univerſität zu Prag fleißig beſucht und bei abgehaltenen öffen. Prüf. die Erte (tak m. erste) Klaſſe erhalten."

I u čerta! tehdy prjmu z pilnosti a primu ze zástog (e; porušeno, p. v.) napsal, ktery sem celey rok we škole a doma tento zastog psál; 40 archu nacpanych sepsal a wydřel; i to sem hromowal, wšechny neduhy swoláwal. [1]) Napadlo me wšak (nebo negaký anděl, gako

[1]) Viz poznámku 1. na str. 724. zde! Mýlka taká byla tím spíše možná, že v prvním roku filosofie (logice) bylo tehda přes 400 posluchačů (Viz Gabler »Karel Havlíček« »Osvěta« 1896, str. 958.). z nichž zkoušku z přírodopisu dělala, jak již shora vyloženo, asi polovice. V citované poznámce bylo dle V. Zeleného a V. Gablera již uvedeno, že si Havlíček přednášky Preslovy ve škole psal a doma opisoval, dodávám jen, že dle V. Gablera tyto Havlíčkovy expliky ještě na leta byly mezi filo-

ku přjkladu R. E. [1]) mě to wnuknutj dal) že by to negaká meglka mohla byt. W Kolegii běžjm k druhému Hawljčkowj (gsme dwa) který málo uměl a často take w kolegii panu Preslowi utjkal a ptám se, gakou klassy obdržel? »Eminenz a ſehr fleißig" na to prawj. I hned gsem doma byl. Gdu k pánu Preslowi, předložjm mu wec před nos a on se na štestj na mau skaušku upamatowal, a že nám dwaum Hawljčkum klassy zmjchal se přiznal. W aute (porušeno, p. v.) tehdy gjne wysweěčenj obdrzjm a Butula wam obedwe oka (porušeno, p. v.) Marschall má z Mathemat. a z Philolog Eminenz a 3 primi

(porušeno, p. v.) dwjdek, Kahaun, Machodka } wšechny prjmi.
Butula Eminenz z přjrodopisu druhe primi.
Schlenz a Srnka dostal za wystrčenau. [2])

Tyto wěcý o klassah (sic!) zustanau mezi mnau, tebau, Kostkau a Dlaskem, ginjmu se ge chraň řjcti!!!

---

sofy hledaným zbožím. (»Osvěta« 1896 str. 961.) — Jmenovec a spolužák Havlíčkův, o kterém se tu zmiňuje, jest asi onen Havlíček, který později (r. 1845) byl správcem statku bana Jelačiče v Horvátsku, a jemuž Karel Havlíček obstaral prostřednictvím svého bratra Františka (Viz list onoho k tomuto z 22./7. 1846 a pozn. tam) dopravu jakýchsi obrazů s politickou tendencí z Prahy do Záhřebu.

[1]) »R. E.« Viz pozn. 3. k listu z 16./1. 1839, str. 725 zde!

[2]) . . . dwjdek = Nedvídek Václav z Ovčár (u K. Hory), spolužák Havlíčkův v N. Brodě a na pražské filosofii. Též ostatní zde jmenovaní jsou vesměs bývalí gymnasisté německobrodští a spolužáci Havlíčkovi tam i ve filosofii v Praze. Čti místo: Machodka — Machotka, m. Schlenz — Šlenc, m. Marschal — Maršal. (»Slavnostní spis na paměť 150letého trvání reál. a vyš. gymnasia v Něm. Brodě 1884.«) Havlíček sám obdržel tehda ze všech předmětů »eminenz«.

Až ze swátku přjgdete, tak hnedky ať psanj tu mám! Panu P. Wáclawowi [1]) wyřiď me pokorne ruku polibenj. Ale gjste. Kdyby psani čjst chtel nedaweg, řekni žes geg spálil.

Konečne celý Brod ljbám (celý Brod) a gsem

twug

Prag, Altſtadt, Sixenhaus 1 Stock in den Hof beim H. Kinderfreunt.

upřimny přjtel Karel Hawljczek.

Obálka:

An

PRAG.

Herrn Herrn

Moritz Přiborský

Hörer der II.ten Humanitätsklaſſe

zu

Wohnt beim H. Přihoda Fleiſchhauer.

Deutschbrod.

---

[1]) Míněn tu P. Václav František Divok, nar. v Pardubicích r. 1798, zemřel v N. Brodě r. 1841, praemonstrat Želivský; od r. 1824 professor gramat. a od r. 1829—1841 professor na třídách humanitních gymnasia německo-brodského. V. Zelený líčí jej ve svém článku »Karel Havlíček« (»Osvěta« 1872 str. 331.) jako muže učeného a vkusu vytřelého, důkladného znalce českého jazyka, jenž žáky své v skládání českém veršem i prosou horlivě cvičíval a vůbec k vyššímu životu vzbuzoval. Nekrolog jeho napsal rodák německo brodský Jan Hulakovský ve »Květech« r. 1841 čís. 34. Ačkoli nebyl P. Divok učitelem Havlíčkovým, přičítá mu přes to Havlíček ve svých »zpomínkách« (»Rodinná kronika« r. 1864 čís. 2. a 3.) pod titulem »Nejdávnější vzpomínky z života mého v Borové«) a »Osvětě« 1872 str. 322. et passim., že naň dobročinný duch jeho prostřednictvím jakéhosi rhetora Richtra (Roberta), s nímž r. 1833 bydlel, účinkoval tak, že dostal směr ku čtení a vzdělání sebe. (Viz též spis k 150leté slavnosti gymn. německo-brodského z r. 1884 str. 35.)

M. Příborský K. Havlíčkovi.

(Výtah.)

Na předcházející list odpověděl Příborský Havlíčkovi dlouhým dopisem z 3. dubna 1839. Z počátku škádlí jej opět s onou »R. E.«, při čemž mluví o mythologii, o Řecích a Římanech, pak o jakýchsi litaniích (patrně napsaných Havlíčkem v oné geografii začínajících »Amabilis Elisa«), o augurech, o nějakém bláznu K. H., až vše končí verši Rubešovými:

»Co je mnoho to je mnoho,
zvlášť když je to pouhé nic . . atd.

Dále vypravuje Příborský humoristicky o tom, jak Havlíčkův spolužák K . . . un (viz níže v odpovědi Havlíčkově z 9/4.) navštívil o velikonočních prázdninách N. Brod, kterak tam renomoval, u Bylanských verše předčítal, domácí dcerušce Fanynce tam vyznání lásky učinil a košem obdržel, jak Rubeše haněl atd. Slovem, že si počínal jako hotový blázen. P. Václav Divok že prý Příborskému o K . . . novi řekl, »že rýmuje na sebe věci, které vedle sebe stojí n. p. stodolu na plot«. Dále sděluje Příborský Havlíčkovi, že viděl jeho vysvědčení, a že první myšlenka, která mu při tom napadla, byla, že Havlíček, ty »E« hrozně miluje. Ke konci vyřizuje Havlíčkovi, že jej P. Václav Divok dává líbat a že byl rád, že naň nezapomněl. Hned pod tím připsány litery: N. N. B. A. B. M. K. Naposled žádá Příborský, aby mu Havlíček poslal čtvrtý svazek Rubeše, jest-li jej tento vydá.

Karel Havlíček Mořici Příborskému.

(Úryvek.)

Odpovědí Havlíčkovou na tento list Příborského jest následující dopis, který byl dosti obšírný, z něhož se však zachoval jen úryvek počínající čtvrtou stránkou.

Psán jest, jak patrno z počátku posledního jeho odstavce, v Praze dne 9. dubna 1839. Jest to poslední list Havlíčkův, který se z této korrespondence zachoval. Jen mimochodem budiž ještě upozorněno na to, že podpis na listu tom jest: Karel Hawljček, kdežto na obou dřívějších ještě podepsáno: Karel Hawljczek.

. . . Poněwadž gak můg Prologus prawj notně dlauhé psanj wyhotowiti sem se odhodlal: tehdy se násile neodpěrug a beze wšeho škaredénj ho cele přečtil Wjm dobře co s tím od Tebe žádám, že sy se ale wygadřil, gako bych gá nemňel času k čtenj twých listu: přeswěčim Tě že tomu tak negni a že sy čas mužeme samy udělat pakli chceme. — [1])

Že sy se w djlu prwnjm twého psani s předzwjdači a wyzwjdači přirownáwal a o samých Řecých a Řimanech mluwyl, zustanem při tomto přirownánj. Gá sem geště gednu wlastnost wynašel, w který snad gešte wjce než w těch co Ty sy podotknul s těmito mužemi se srownáwaš, gest to nesrozumitedlnost a tmawost řeči; neb sem ani žadny wyřkuti oraculj nenalezl tak nesrozumitedlné gako djl prwní twého mázaní. Žáda se tehdy pokorně o wyswětlenj! O Litaniji to wjm, co wšak s časopisem mjniš kde by něco o andělých stálo, newym. Též i ku koncy postawená: N. N. B. A. B. M. nemůžu nižádnym spusobem wyslabikowat —. —.

Teď se mě zarazili průchodi myšlinek a s hubou otewřenau a napřaženym hrdinsky perem sem zustal . . . sedět. Nechti sem sy uhrizl, čelo celé odhrnul, třikrat za sebau sem namočil péro, napil sem se, utřel swjčku a t. d. přec na nic spomenaut nemůžu a rád bych obě strany popsal. Beru tehdy »w hlubokosti mé

---

[1]) První 3 stránky tohoto listu, napsaného na velikém kvartu se ztratily.

těžkosti« autek ke guitařře [1]) a po dlauhém strůn natahovánj a spauštěnj trochu sem sy »o beraňj střewa prsti odřel« a tu se me čep z hlawi wirazyl a hognost mýšlenek cely stul přikrila. —

I. Předně: Byl jsem od auterka po kwětny neďely až do pátku po swátcych w Ječowicjch (dwě mjle za Slanjm) u nákeho dobrého přjtele mých rodičů, který mne tam pozwal. [2])

II. Od tam tuď (gest to čtyri mjle od Litoměric) sem po něgakym študentowi genž prawě doma na swátcych byl, psal welkému Dlaskemu [3]) a očekáwam od něg

---

[1]) Kytara byla tehda zvláště u studentů velice oblíbený nástroj; také v Něm. Brodě za gymnasiálních let Havlíčkových studující pěstovali zpěv s průvodem kytary, s nimi ovšem i Havlíček.

Nejoblíbenější z písní byly Mathissonova »Schweigend in der Abenddämmerung«, »Schleier« a »Bei Warschau schwuren«. Tuto píseň Havlíček jak sám poznamenal na čtvrtce, na níž napsána, přeložil do češtiny asi v poesii neb rhetorice. Z českých písní nejraději zpívány Hukalova »Když měsíček spanile svítil« a Polákova »Sil jsem proso na souvrati«. Viz o tom článek V. Zeleného »Ze života Karla Havlíčka«, Osvěta 1872, str. 334. a násl., kde podán i překlad zmíněné písně »Bei Warschau schwuren«. Jak viděti z tohoto listu, ba ještě i z pozdějších (F. Weidenhoffrové), Havlíček zůstal i v Praze věren kytaře.

[2]) Ves v soudním okresu libochovickém, v níž byl lokalistou P. Serbousek, někdejší kaplan v Borové, kde si Havlíčka, tehda ještě chlapce, zamiloval, s ním si hrával, a jej, jsa přítelem čižby brával do polí a lesů. Odešel z Borové do Ječovic již r. 1827, ale i tam zůstal v přátelském spojení s rodiči Havlíčkovými. Havlíček jej za studií svých v Praze o svátcích navštěvoval S. byl muž vysoce vzdělaný. Zemřel někdy r. 1844 neb 1845. Havlíček vyslovil se o P. Serbouskovi v listu k své matce z 31. října 1845 (jehož úryvek citován v úvodu ku korrespondenci rodinné, str. 7. zde), že vedle otce a vikáře P. Jana Brůžka náležel k těm třem mužům, které měl nejradši. (Viz V. Zelený »Ze života Karla Havlíčka«, »Osvěta« 1872, str. 325. a též druhou poznámku tamtéž.)

[3]) Jest to Antonín Dlaske z Českého Dubu, který, maje tam příbuzného professora P. Divoka, studoval v l. 1830–35 na

III. brzkau odpověd. Wáš Dlaske [1]) (až budeš Ty, to se rozumj brzi, psát) ať mňe pjše gestli K . . . . n u Bilánskeych také swé básňe nečetl a co wesmes asy K . . . un [2]) w Brodě tropil, a to k tomu aučelu, že Kah . . . owi obgednáwam misto we zdegším blaznowském domňe, abych se z legalnjmi documenti wykázati mohl. Adnot. ad hominem. Žádam Tě bys ale weřegně tuze chuďasa Kah . . . a netupil, ani před Twymi spolužaky [wšemi] neb bych nerad geho ostudu, kterau sy w Brode na čtyri leta spletl, gešte rozmnožowal.)

IV. Dnes. gest 8ho Dubna Pondělek a ještě Butula se zde widet nedal, buď ste tam (pag. 5.) wšechnj zmrzli, a nebo se tam podařila pšenice (na mazance) že tam gako ten krkawec z archi Noa wypuštěny uwjzl. Gjž we čtwrtek před květnau nědeli od tuď

V. wyletěl a gešte se newracy. — Kostka ať nepomine taky něco a syce swárného k Twému psaní přirazit, at brku ani černidla nešetřj! To se rozumí gestli se giž ze swátků wrátil, neb kdyby tomu tak nebylo: arcy by nic psáti nemohl w Brodě.

VI. Wašeho P. učitele náboženstwj chwálit slišjm [3]) má pry wýborně w neděli exhordirowat; nesmrdjli

---

gymnasiu v Něm. Brodě, kde se seznámil s Havlíčkem, který byl ve studiích o tři leta za ním; v době, kdy tento list psán, byl Dlaske theologem v Litoměřicích. Viz V. Zeleného »Ze života K. Havlíčka«, »Osvěta« 1872 str. 480., kde citován též úryvek jeho listu k Havlíčkovi. Ant. Dlaske byl starší bratr Karla Dlaska, o němž zmínka výše.

[1]) Míněn tu Karel Dlaske. Viz o něm 13. pozn. k listu Havlíčkovu z 16./1. 1839 str. 727 zde!

[2]) Ka . . . n Josef, spolužák Havlíčkův na gymn. v N. Brodě.

[3]) Míněn tu P. Norbert Arnošt Sychrava nar. v Humpolci, r. 1804 zemřel v Želivě 1890, praemonstrat Želivský. R. 1839 ustanoven po † P. Emerichovi katechetou na gymnasiu německo-brodském, kde pak od r. 1846—1857 působil jako professor gramatikální. Posléze jmenovaného roku zvolen opatem želivským a stal se zemským praelatem. (Viz »Spis ku 150leté slavnosti gymn. v N. Brodě« r. 1884 str. 36.)

prwnj chwála: tak snad y wy (ač gest to zřidka ten pád) geg chwaliti budete za čtyri mněsjce a pozdegi. — Ktery z wás do Prahy na

VII. »Wysoky školy« se odhodlati mjni, neb gjž odhodlali: ať se na před s čeho těšegj! Pán Presl bude ze swjm přirodopisem taky w hlawnjm wyswěčenjm stát; a syce gjž nás tak osud miluge, že to w druhém pulletným běhu (cursu) tak se stane; zas o něgake dwě sta dwogek we wyswěčenjch wjce. Spíš, když od P. Presla husa přiljtla, genom wyswěčenj se hodilo do Moldawi, aby husa byla we swém živlu teď to tak nepude wjce. Čím dál, wždycky hůř! — — — [1])

VIII. Co se dotýče školnjho mého wyraženj, teď to negni tak diwoké gák w prwnjm běhu, gá sem o padesát procent zchitral, a nedělám sy zbytečné práce. Máme toho owšem mnohem wice než prwe, ale přec tolik prace negni třeba. Ráno wstáwám (neb abych lepe se wyjadřil wstal gsem as dwakrate) o šesti hodinách, tu se rozumí že ráno o šesti, něčim se bawjm až do osmi, pak wažne kráčjm ke skladu mudrctwj (do kolege) w deset opeť tak táhnu k penátum a »na krásne damy, ostre dělám epigrami«, prohližjm u wšech knihkupcuw obrazky. O dwanacti gdu za stul sednaut kam se mně namate. Do třech wyhljžjm wážného wytrawowánj (ich pflege der edeln Verdauungskunſt); pak opět gdu paslauchat krakoránj mudrckych učiteluw Wečer gak mužu sy ukratjm, často dost mizerně s psanjm a pak gdu na řád. — [2])

---

[1]) Viz 1. pozn. na str. 724. zde! Až potud byl přírodopis jaksi předmětem neobligátním. Stalo-li se pak, jak Havlíček straší brodské rhetory, nevím.

[2]) Havlíček líčí tu svůj studentský život v Praze na počátku druhého běhu logiky (1. ročníku filosofie) tak, že bychom mohli mysliti, že mu studie byly věcí vedlejší. Možná, že si po výborně odbytých zkouškách z prvního běhu na chvíli hověl, neboť dle svědectví V. Gablera a V. Zeleného (viz citovaný

Dnes 9ho gjž toto psani dokonáwam, poněwadž se Butuli dočkat nemohu; rád bych se byl něco od něho dozwědel abych zas mohl o tom k wám referirowat. Tehdi se dobře měgte, na mně pamatugte; Pánu P. Wáclawowi [1]) ale wyřiď, že mu ruku ljbám a co nejuctiwěgj se mu poraučjm. Ještě gednau Wás obzwláštně Kostku Dlaskeho (sebe né) ljbám a syce tolikrát, kolikrat samy ljbani být chcete Tobě ale pregu abý Ti nekdo notně wyprášil a zustawám býl sem, a budu co swět stát zustane

Twug

upřimný Přjtel
Karel Hawljček.
Žák libomudrctwy.

Gak to s těma »dobrými napadami« mjníš ktere by dáwat umněli anděle; taky mne wyswětli.

---

tohoto článek v »Osvětě« 1872, str. 478.) dle nichž si všecky výklady ve škole zapisoval, doma pak opisoval, tak že denně do noci pracoval, pojímal Havlíček své povinnosti velice vážně. Dle V. Zeleného (viz právě citované místo) předčil Havlíček ve filosofii dospělostí ducha, horlivostí a pilností nade všecky čtyři sta spolužáků. Výsledky toho jevily se také v jeho vysvědčeních, neboť měl Havlíček dle V. Zeleného (viz »Osvěta« 1872 pozn. na str. 482) v obou ročnících v prvním půlletí ze všech předmětů první známku s vyznamenáním, v druhém půlletí pak rovněž ze všech předmětů, vyjma logiku v prvním a fysiku v druhém roce tytéž známky. Mimo to chodil Havlíček (dle Zeleného »Osvěta« 1872, str. 478.) kromě předepsaných předmětů v druhém roce i do některých jiných výkladů, t. zv. »volných« (t. j. nepovinných). Poslouchal zejmena u prof. Exnera Dějiny filosofie, u prof. Müllera pak výklady o esthetice. Při tom hleděl si ještě, by se naučil českému jazyku, jak píše v listu z 16. ledna r. 1839, str. 726. zde! pilně čtení českých knih a časopisů. Jen touto pílí — s níž se však, jak viděti z tohoto listu, ani přátelům nechlubil — lze vysvětliti neobyčejně rychlý vývoj Havlíčkův.

[1]) P. Václavu Divokovi, viz o něm poznámku k listu z 16. března 1839 str. 733. zde!

M. Příborský K. Havlíčkovi.

(Výtah.)

M. Příborský odpověděl na tento list Havlíčkův z 9. dubna teprve dne 30 máje 1839; za to však odpověď ta velmi dlouhá. Téměř celá polovice listu toho vyplněna dalšími zprávami o Ka . . . ově velikonočním pobytu v N. Brodě. V dalším škádlí Příborský opět Havlíčka s »R. E.«, stavě se, jakoby mu vysvětloval ona místa předešlého svého listu z 3. dubna, o nichž Havlíček předstíral, že jim nerozumí. Z ostatního, ostatně nebohatého obsahu dopisu toho stůj zde leda zmínka o tom, že se P. Václav (Divok) Příborského vyptával, píše-li mu Havlíček, že si přál jeho listy viděti, a že Příborského chválil, že si s Havlíčkem dopisuje. Posléze Havlíčka žádá, aby opatřil Pyrkerovy »Perlen der Vorzeit«, jež rhetoři chtějí dát P. Václavu Divokovi, pak též Rubeše, jest-li od něho co nového vyšlo.

Odpověď Havlíčkova na tento list se ztratila. Její datum a obsah vysvítají však z níže uvedeného listu M. Příborského.

Listy
K. Dlaska a M. Příborského K. Havlíčkovi.

(Výtah.)

Na výše dotčený ztracený list Havlíčkův odpovídají mu Karel Dlaske a M. Příborský současnými společně odeslanými dopisy z N. Brodu dne 20. června 1839. Dlaske počíná list slovy: »I gá gsem se narodil w Čechách, proč bych tedy nepsal česky . .« a žádá tu opět za koupení Pyrkerových »Perlen der Vorzeit«, jakož opatření skvostné vazby knihy té a brzké zaslání. Dále píše opět o Kah . . . ově brodské návštěvě o veliko-

nocích a oznamuje, že dr. Lichtner vyměřoval u N. Brodu trať železné dráhy (neb, jak se vyjádřuje, železnou silnici. Ke konci pak dodává zprávy o tom, kam který z jeho spolužáků po absolvování gymnasia se odebeře. Příborského list přiložený k tomuto dopisu obsahuje tentokráte jen místní klepy brodské, někde dosti pikantní, ale pro širší veřejnost nezajímavé. Stůj zde jen zpráva, že se ona »E. R.«, o níž v předešlých listech tolik psáno, odebeře se svým otcem, úředníkem, do Pelhřimova neb do Tábora; tento jmenoval se dle této zprávy Renner (dle listu Příborského z 3. dubna 1839, viz tam při narážce na litanii — slula dcera jeho Elisa, čímž taky vysvětleno Havlíčkovo přetlumočení »E. R.« = anglický běhoun). Konečně se tam zmiňuje, že se o Jezuitech dosavade nic jiného dověděti nemohl, než že se »dokonce« nesmí ženiti. Až prý dostane od Vilíma psaní s tou zprávou, že mu to napíše. (Dle toho se zdá, že Havlíček v ztraceném svém listu Příborského se dotazoval na jezuitský řád, k čemuž mu asi dala první podnět zmínka Příborského v listu z 30. máje 1839, že Dlaske píše jmenem Slámy [rhetora] jakémusi Vilímovi do Štýrského Hradce. dotazuje se téhož na jezuitský řád, do něhož onen Sláma chce vstoupiti.)

M. Příborský K. Havlíčkovi.

(Výtah.)

Z dalšího listu M. Příborského napsaného v Něm. Brodě na konec července 1839 dovídáme se, že mu Havlíček psal ještě z Prahy do konce školního roku 1839 dva listy a to první dne 11. června, druhý pak 27. července. Obsah obou těchto ztracených listů sděluje Příborský částečně v tomto dopisu; ovšem z poslednějšího jen tolik, že Havlíček oznamuje svůj příjezd do N. Brodu

k 3. srpnu t. r. a že v něm Příborskému vytýká, že mu neodepsal na celé jeho psaní z 11. června, aby si tedy koupil brejle a ještě jednou je přehledl.

Následkem toho naznačil tu Příborský obsah právě dotčeného Havlíčkova listu z 11. června poněkud obšírněji. Navazuje na vyzvání Havlíčkovo, aby si koupil brejle píše:

»Ano, brejle mám a zwym co asy w Twym psanj k zodpowjdanj uhljdam. — — — — Breyle my predewssym nahoře ukazugy: »W Praze 11ho Června 1839. Neymilegšj Přjteli!« potom nekolik nowyn, dale: žes chtěl mluwit s Dlaskem ale žes nemoch, že ti ale psal a panu P. Waclawowy ruku libat nechal.« To sem také učinil.

»Dale: Ga sem dne 26ho Července (gestli ne dřiw) gistě w Brodě stělem i z dušj.« Odpověď: To negni žadna prawda.

Dal stogi: »Před slawnem klassuw čtenjm snad do Brodu přigdu neb nebude před 1nim (gak duwěřowati lze) pakly bys o tom dřiw neb pozdeg něco gisteho zwedel, psati mě to neopomen.« . . . . . Odpověd: To sem ti psal a ty přece nepřidess.

Dale pisseš ostawu ktery sy wywoliti miniss.

Odpověd: Halt bratře to něco welkeho to se tak lehce zodpowjdati nemuže. Ty se taky o Jesuitach mnoho wyptawass snad knim chess giti? Massly chuť, citissly w sobě schopnost wssechny powynosti řadu tohoto dokonale wyplniti, ne na geden rok, ale na celj žiwobiti twe, odřikasly se docela swěta, totiž marneho hřissneho, chcessly genom skrze cele twe žiwobitj Bohu Twemu slaužiti: tedy powolan sess a stastny w tomto stawu budeš. Wssak gestly tomu tak nenj, gestli gen ho proto wywoliti chcež, abys ses k professuře lepe připrawowati mohl: tak slyss radu tweho, ačkoly ne-

dospěleho wssak upřimného přjtele: odstraň se, odstup neb negsy hoden k oltaŕy přistaupiti; ty mužess byti dobry učitel w řadu Jesuitskem, wssak budeš taky dobry kněs? — — — — —

Gest to syce prawda, že knězu staw zde na swětě ge neglepssj, prawym kněze takowého, ktery powynost swau dobře wykonawa; neb co proti wěčnosti za 40 neb 50 let ktere člowěku zde žiti powoleno gest, co lepssjho dělati muže, nežly Bohu swemu panu a saudcy slaužiti, nezly o wěčnau blaženost dussy swých podanych se starati? Wssak co proti tomu ohawneyssyho nagdess, nežly nehodneho kněze? Kdo ge neynestassťněgssy než on? Zde na swěte ge nessťastny a kdowy gak to na onem swětě s takowym asy wypada, ktery s posskvrněnjma rukama ssweho spasytele z neuctjwa. Ast quo tendo? Tedy dale.

Dale pjsses o Sekerkowy. Od. Deg mu Buch dobre odpočinuti. Potom že o Metaphysice a o pět letech w prawách neco ge slysset zwonit. Odpowět: O kyž gen zwoněgy, kyž gen zwoněgi Methaphysice a 5ti letum w prawech — hranu. [1])

Potom o Kah . . . owy. Wschak ten neni hoden abych rukau hnul. O Jesuitach ti ničehož odepsati nemužu, poněwadž pan Wyllim adpověd dlužen ostal . . . .

Po té žádá Příborský Havlíčka by mu do Brodu přinesl čtvrtý svazek Rubeše. Ku konci podotýká ještě, že mu psal tu novinu o Rennerové, aby mohl pár kop elegií udělati, ale teď že praví, aby dělal satiry.

---

[1]) Příborský naráží tu na pověst mezi pražským studentstvem, že bude — jako bývalo již před tím, zřízen opět 3tí ročník filosofického studia, zvaný metafysika, a že studium práv bude trvati 5 let.

Týž témuž.

(Výtah.)

Z posledního zachovaného listu, jejž M. Příborský napsal Havlíčkovi z Vídně dne 10. máje 1840, vysvítá, že mu Havlíček do jmenovaného města psal ještě dva listy, z nichž první Příborský neobdržel, v druhém pak že mu Havlíček píše o prospěchu bývalých spolužáků jeho na pražské filosofii, zejmena o Karlu Dlaskovi, a že jej prosí, by mu koupil spisy Abrahama a Sancta Clara. Příborský vypisuje v obšírném listu svém, jak se mu daří na vídeňské filosofii, jací jsou tam professoři, jací studenti, ba uvádí též celý seznam přednášek. Zejmena píše také o známém Janu Hromádkovi, někdejším vydavateli »Prvotin« a »Hylosu«, (Příborský píše Jan Hromatka) že »přednáší českou řeč« kromě úterka denně od 11 do 12 h. a to podle mluvnice Nejedlého, že tam byl asi dvakrát, ale že nemohl smíchem a zlostí vydržet. Lidi prý tam chodí jen pro vyražení. »Když přijde dlouhé á, tak otevře na 3 sáhy hubu a bučí půl hodiny *a*; běda tomu, kdo to jinak chce vyslovit . .« V jakés kavárně (Příborský píše »Kawowaru«) mají prý také »Květy«, »Včelu« a »Pražské Noviny«, jež prý tam dávají čtyři čeští právníci, kteří ji navštěvují. Tito právníci prý též se složili a dali udělati krásný zlatý prsten u prostřed s diamantem, kolem něhož jsou čtyři granáty. Diamant, že znamená Čechy, granáty pak ostatní 4 slovanské země. Prsten tento že pak poslali panu Vrťátkovi za tu krásnou myšlenku, že chtěl Gutenberga udělat Čechem.[1]) Zmíniv se pak v polemice jaké-

[1]) Antonín Jarosl. Vrťátko, spisovatel český nar. v Nových Benátkách 1815, byl vychovatelem v rodinách barona Hildprandta a hraběte Harracha, pak bibliothekářem Musea král Českého a po několik roků též redaktorem »Musejníka«. Zemřel v Praze dne 19. prosince 1892. (Nekrolog v »Osvětě« r. 1893 str. 171.) — Věc, na níž tu Příborský naráží jest následující. R. 1840 uveřejnil

hosi Kocha proti tomuto nápadu Vrťátkovu, píše ještě Příborský, že spisů Abrahama a Sancta Clara nemůže nikde dostati, jen »Judas der Erzschelm a Doctrina relig. (?) že lze obdržeti [1]) a slibuje, že je Havlíčkovi o prázdninách přiveze.

Vrťátko v 2. sv. I. dílu tehda Jos. Kaj. Tylem u Jana Spurného vydávaného časopisu »Vlastimil«, »Přítel osvěty a zábavy« pod názvem »Jan Šťastný, upomínky na věk XV.« krátkou historickou novellu jako úvodem k následující pak historicko kritické úvaze, v níž dokazuje, že vynálezce knihtisku Gutenberg byl českého původu. Článek ten vzbudil velký hluk, tak že psaly o něm nejen evropské ale i americké časopisy; ba i Mickiewicz měl na pařížské universitě o něm čtení. — Věc taková hodila se ovšem dobře do oné doby, kdy si Němci osvojovali Husa i Komenského; byla to tedy dobrá oplátka, ač ovšem tehdejší vlastenci a zajisté i Vrťátko to mínili zcela vážně, a jak i z listu tohoto viděti tvrzení to, lichotící národní pýše, docházelo na mnoze víry a nadšeného souhlasu.

[1]) Abraham a Sancta Clara, vlastně Hans Ulrich Megerlin (1644—1709) člen řádu augustiniánů bosáků, nejdříve kazatel v Taxu v Bavořích, pak dvorní kazatel ve Vídni. Kázání jeho — jež právem lze nazvati kapucinadami — jsou přece cenné svým humorem ba i satirou, třeba že nevybíral právě prostředků a klesal často v ton velice nízký. Zajímavy jsou ještě i dnes též svými slovními hříčkami, kupením synonym a spojováním nejrůznorodějších věcí. Nelze mu ostatně upříti neohroženost, s jakou vystupoval proti převrácenostem i nejvyšších kruhů, proti šlechtě, ba i proti kněžím. Sebrané spisy jeho vyšly v Pasově a v Lindavě 1835—50 (21. sv.). Nejhlavnější z nich jest shora uvedený »Judas der Erzschelm« (1686 - 1695, satiricko-didaktický román ve formě kázání. Že se Havlíček sháněl po jeho spisech již r. 1840, jest okolnost, které si třeba dobře všímnouti.

Karel Havlíček různým.

Sedmadvacet listů z let 1844—1856.

Tyto listy, 27 počtem, napsány různým osobám v době mezi r. 1844 až do r. 1856. Všeobecně možno o nich říci, že téměř ani jediný nepostrádá zajímavosti; i nejnepatrnější lístek obsahuje, když nic jiného, aspoň nějaký příspěvek k materialu životopisnému neb literárně historickému. Avšak některé z nich, jako úryvek listu napsaného v Brixenu mezi 12. červencem a 27. srpnem 1854 a dopis z téhož města z 23. listopadu t. r., jež dle mého domnění oba svědčí dru. J. Podlipskému, náležejí zajisté k nejcennějším číslům této sbírky. Pokud mi známo, nebyl dosud až na reprodukované zde úryvky listu dru Fričovi a P. M. Veselskému, Hankovi a Jarošovi nižádný z dopisů těchto otištěn. List k Aloisu Kobliskovi chová syn jeho pan Kobliska, prof. gymnasia v Roudnici, list k p. Vojtěchu Weidenhofferovi nalézá se v Museum města Německého Brodu, dopis k J. E. Schneidrovi má museum Náprstkovo, pichlavý list k vrchnímu úřadu rožmitálskému pak spisovatel Adolf Černý, list k Jos. Kodymovi z 3./2. 1853 posl. p. Frt. Schwarz v Plzni, druhý list k témuž z 1./3. 1853 pak museum města Tábora. Ostatní dopisy uloženy v Museu království Českého; kde se nalézají originály obou shora zmíněných listů k dr. Fričovi a P. M. Veselskému, není mi známo.

Třeba jen litovati, že se vydavateli této sbírky přes všecku snahu nepodařilo, sebrati větší počet těchto po celých Čechách rozvátých listů, jichž Havlíček zajisté napsal mnoho a z nichž asi ještě ne jeden jest zachován.[1]) Ale i z toho, co se podařilo sebrati, vystupuje všestranná činnost jejich původce ať na poli literárním a žurnalistickém, ať v boji politickém, a možno v nich dobře stopovati jednotlivé fáse jeho života, počínaje pobytem v Rusku a v Německém Brodě, pokračuje dobou jeho redaktorování při »Pražských Novinách«, a »České Včele«, pak vírem politických událostí r. 1848, přes neutěšené dny Kutnohorské a útrapy exilu Brixenského k smutnému návratu do Německého Brodu až v poslední útulek uštvaného, umírajícího Havlíčka, v Šternberských lázních.

K těmto listům Havlíčkovým připojil jsem zde na příhodném místě ještě také list Hankův k Havlíčkovi, třeba že jinak nesouvisí ani časově ani obsahem s otištěnými zde dvěma listy Havlíčkovými k Hankovi.

Až na list k Františku Jarošovi a k neznámému adressátu (dru. Jos. Podlipskému?), které jsou zajisté zbytky rozsahlejší, nyní snad ztracené korrespondence, jsou Havlíčkovy dopisy v oddílu tomto zařazené vesměs jen listy a lístky příležitostné, a to buď redakční, jako dopisy k Čelakovskému, Šemberovi, Šneidrovi, vrchnímu úřadu v Rožmitálu, neznámému knězi v Rokycanech neb i Vocelovi; buď týkají se voleb, jako listy k Chitussimu a Krajníkovi, nebo konečně různých běžných věcí. Výjimku tvoří tu intimnější list sl. Emilii Zöldnerové dotýkající se brixenského života a rodinných záležitostí Havlíčkových a pak oba, opětně již dotčené listy neznámému adressátu (dru. Jos. Podlipskému) jednající o literárních a částečně i politických poměrech tehdejších.

[1]) Tak cituje n. př. K. Tůma v svém životopisu »Karel Havlíček Borovský« str. 520 několik řádků z dopisu Havlíčkova k příteli K—ovi (Krásovi? Kodymovi?) a j.

Ale v každém i sebe nepatrnějším z těchto listů jeví se, byť jen větou, byť jen některým slovem ráz Havlíčkův, ve všech pak dohromady vidíme téměř celého Havlíčka. A v tom právě leží význam těchto paběrků jeho korrespondence.

Karel Havlíček Aloisu Kobliskovi.[1])

Havlíček odpovídá Kobliskovi na dotaz téhož, mohl-li by se podrobit zkoušce na moskevské universitě, že to teď nemožno, protože již rok akademický skončen — leda v září. Dále mu sděluje, že neobdržev dosud rakouského pasu, snad již na podzim se vrátí do Čech; do konce máje, že bude v Moskvě a pak že pojede na Ukrajinu. Douška v příčině knihy vypůjčení od Koblisky.

W Moskwě 29. Dubna str. č. 1844.

Dostal jsem psaní wčera $1^1/_2$ hod.

Milý příteli!

Waše psaní mi přišlo wčerá z počty, ale již tak pozdě, že nebylo mozná do 2 hodin odpowědíti, a wyptati se. A wšak moje zpráwa za mnoho nestojí: rok akademický se práwě dnes zkončil a zkoušku nemůžete dělat leč v Září po wakacích. Aby jste si wšak nedělal zbytečné předhůzky že jste raděj sám misto psaní do

[1]) Adressát tohoto listu jest český spisovatel Alois Kobliska nar. r. 1815 v Strakonicích, † r. 1882. Kobliska studoval na gymn. v Písku filosofii a práva ve Vídni, byl pak učitelem na vychovacím ústavu Herrmannově (později Bílkovu) tamtéž a od r. 1843 až 1848 vychovatelem dětí Marie Feodorovny Kozlovy, palácové dámy ruské carevny v Petrohradě. R. 1848 stal se auskultantem, pak supplentem při akademickém gymnasiu v Praze, pak professorem na gymnasium v Hradci Králové a od r. 1853 na akad. gymn. v Praze.

Moskwy nejel musím Wás aspoň potěšit. Granowský [1]) je nemocen, tedy byste předce nemohl dělat zkoušku. Už se tomu podrobte trpěliwě. —

Welmi je mi líto, že se již neuhlídáme, neboť bych si byl welice přál s Wámi zas trochu pohowořit. Sám wíte, že je zde lidí jen zřídka.

Co se mne samého týče, w krátkosti Wám jenom powím: že na rok 1844 posawad ještě nemám pas rakouský a tedy zde žiji jako neposlušné dítě proti wůli otce swého a zeměpána. Za druhé: že snad na podzim tohoto roku pojedu domu do Čech ne sice k wůli pasu ale k wůli jiným okoličnostem. Jenom do konce Máje budu w Moskwě pak pojedu na Ukrajinu. Zůstanuli zde ještě rok neb ne ani sám newím, mnoho chuti nemám. —

Tak se snad nesetkáme dříwe než v Čechách. Budeteli mít někdy chwílku kdy, pište mi, teď jak obyčejně a po 30 Maji poste restante. Pan Boďanský [2]) se Wám poroučí, mějte se dobře.

Hawlíček.

Dole připsáno:

Его Благородію
Федору Матвѣ.
Гавличку.

NB. Waši knihu Wám teď buď nechám u p. Boďanského a neb ji wezmu do Čech: tam ji najdete i se mnou. Můžeteli ale pište mi. [3])

---

[1]) Timofej Nikolajevič Granovskij, ruský historik (nar. 1818 v Orle, † 1855 v Moskvě) byl od konce let třicátých minulého století professorem všeobecných dějin na universitě moskevské; v Rusku požíval velké autority. Na studijních svých cestách, konaných před nastoupením professury, navštívil též Prahu. — Dle toho běželo tu tedy o zkoušku z dějepisu.

[2]) Osip Maksimovič Bodjanskij, ruský spisovatel (1808—1877) tehda professor na universitě Moskevské. Viz pozn. na str. 96. zde!

[3]) Srovnej list tento co do udání o pasu, o cestě do Ukrajiny a úmyslu Havlíčkovu o návratu do Čech, s listem téhož k Zapoví z 22./5. 1844 a ke Klejzarovi z 25./5. 1844 str. 138. a 182. zde!

Obálka:

Въ Петербургѣ

Его Благородію Милостивому государю

Алойсу Коблиско

учителю

На Нѣвскомъ Проспектѣ

въ гостиницѣ: Дармштатъ

дверь N. 13.

МОСКВА

1 ОТДЕЛЕНІЕ

29 Апрѣля. 1844.

ПОЛУЧЕНО

1844. МАЯ. г.

Л.

Karel Havlíček Vojtěchu Weidenhoffrovi.[1])

Havlíček radí Vojtěchu Weidenhoffrovi, bratru sl. F. Weidenhoffrové, který v červnu r. 1845 za příčinou zdokonalení se ve svém oboru do Pešti byl odešel, zaslechnuv, že se mu v cizině po domově stýská, kterak by v Pešti na vzdálený domov mohl býti připamatován. Odporučuje mu obcování se slovenskými studenty, pak návštěvu Kadavého, Kollara a Doležálka. Naděje se, že W. v cizině pozná, čeho Čechům třeba činiti pro domov a zemi. Ke konci sděluje, že 8. září pojede do Prahy, kde o slavnostech, při otevření železné dráhy pořádaných, též česká beseda, navštívena členy císařské rodiny.

V Brodě Něm. 4ho září 1845.

Milý Příteli!

Přijel jsem na nějaký krátký čas do Brodu a slyšel jsem zde o Vás, jak si z počátku v Pešti nelibujete, zvláště že tam o domácí své zemi málo slyšíte.

---

[1]) V. Weidenhoffer, později továrník v Něm. Brodě a zemský poslanec, zemřel tamtéž 10. července 1901. (Viz str. 273. a 348. zde!)

Umínil jsem si tedy poraditi Vám způsob, kterým by jste se aspoň trochu k Češtině přiblížiti a na domov trochu živěji vzpomenouti mohl. Jsou v Pešti zajisté mezi mladými študenty mnozí Slováci, kteří, jak Vám povědomo, s námi stejně smýšlejí a k našemu národu i v literatuře i v jazyku i v sympathii patřejí. Že však nevím, ku kterému bych Vás odkázati měl, poněvadž študenti jako tažní ptáci brzy tu, brzy tam bývají, oznámím Vám jiné tři muže české, kteří neustále v Pešti bytují.

P. Kadavý, učitel na evangelické škole jest rozený Čech [1]) a jak jej ze spisů znám, velmi horlivý, ten Vás jako Čecha velmi srdečně přivítá a u něho se dovíte o Českých časopisech a knihách. Zajisté se všechny časopisy a všechny knihy naše v Pešti odbírají a všechny skrze něho čísti moci budete. Pakli byste jeho byt najíti nemohl, zeptejte se na jeho byt u p. Kollara, [2]) kazatele slovanské evangelické církve (Pfarrer an der slavisch-evangelischen Kirche) takový kazatel jest v Pešti jenom jeden Kollar a na toho se snadno doptáte. Kollar jest jeden z nejslavnějších básníků a spisovatelů českých, rozeny Slovák. Nejznamenitější spis jeho básnický jest: Slávy Dcera. Tomu by jste mohl jako Čech poklonu

---

[1]) Jan Kadavý, narodil se dne 7. dubna 1810 v Jestřáb v Čechách a zemřel 11. srpna 1883 v Turčanském sv. Martině — Do Pešti přišel K—ý r. 1837, touže poznati Kollára, zůstal tam pak jako učitel při slovenském sboru evangelickém (od r. 1839) odkud se později dostal do Něm Lupče, potom do Ružomberka, konečně pak na přípravnu někdejšího slov. gymnasia v Turčanském sv. Martině. Kadavý byl též činným jako slovenský spisovatel, přidav se při odtržení od českého jazyka spisovného ke Štůrovi.

[2]) Jan Kollár nar. 29./7. 1793 v Mošovcích, zemřel 24./1. 1852 ve Vídni. Kazatelem v Pešti byl Kollár od r. 1819 až do r. 1849, kdy povolán na universitu Vídeňskou jako prof. slovanských starožitnosti.

učiniti, jest již starý pán a velmi se ujímá Čechů, aby zas k předešlé slávě své přijíti mohli.

P. Doležálek, direktor ústavu slepých jest také Čech, bývalého učitele chotěbořského syn [1]) K tomu jděte nevyhnutelně, co Brodský. I on jest s Kollárem známý, i bezpochyby s Kadavým. Skrze ně se na nějaké mladé lidi vyptati můžete a pak již nebudete sám. —

Tam v Pešti, jak doufám, přesvědčíte se, co my Čechové pro svou zem činiti musíme, abychom jí opět z opovržení do kterého padla, pomoci mohli. Maďaři Vás teprv naučí, jak svůj (přetržené slovo p. v.) jazyk a vlast svou milovati a svá práva hájiti musíme. Nejlepší škola poznati domov svůj, je v cizině: tam teprv v vzdálenosti ode všeho našeho naučíme si vážiti domova a své země. Otevrou se Vám teprv oči co nám Čechům ještě schází, abychom se vedle jiných národů postaviti mohli: a přesvědčíte se, že nejsou ti lidé, kteří se tak češtiny ujímají, blázny, jak je větší část našich ubohých zaslepených a nevzdělaných krajanů jmenuje. Vím, že máte zalíbení v čtení a že svobodný čas vždy knihám obětujete: nepochybuju tedy, že všemu o co se tu jedná, i české historii dobře vyrozumíte.

Měl jsem odjet na posvícení do Černého Kostelce však se mi z Brodu nechtělo, abych raděj těch několik dní ještě použil. 8^{ho} ale odjedu do Prahy, chcete-li mi někdy psát: K. Havlíček Neuſtadt Roſengaſſe N. 946. tuze by mne to těšilo. —

---

[1]) Antonín Doležálek, narozen 3. dubna 1799 v Lipnici (u Humpolce) v Čechách, zemřel 1849 ve Vídni. D. zabýval se hlavně výchovou slepců a byl též činným jako spisovatel paedagogický. Od r. 1826 byl učitelem při ústavu slepých v Praze, r. 1830 v Táboře učitelem na hl. škole, od r. 1835 pak až do r. 1846 ředitelem ústavu slepců v Pešti. Odtud přesídlil do Vídně, kde r. 1849 zemřel.

Chtěli jsme zde vícekrát divadlo hrát, ale nešlo to jaksi dohromady, nechal jsem toho.

Noviny z Brodu Vám nebudu proto psát, že jste je beztoho za čas pobytu svého sám všechny slyšel.

V Praze při otevření železné dráhy byla také hlučná česká beseda, ku které všichni z císařské rodiny a cizí vyslanci i ouředníci přišli a česky také se výborům děkovali, na bránách byly také české nápisy a zkrátka Češi již dokázali, že jsou také v Praze.

Buďte tedy hodně zdráv a vesel, až se domu vrátíte bude Vám to milé, že jste byl v cizině; a také se mnoho jiného znáti a lepší o všem souditi naučíte. Já se Vám co nejvřeleji poroučím a zůstávám

Vaším

K. Havlíčkem.

Bratr můj F. a Vaši domácí Rodiče i sestry a Eman Vás pozdravují.

Adressa: (cizí rukou)

Pan Vojtěch Weidenhoffer [1])

v

Pešti.

Nad tím tužkou, rovněž jinou rukou: Pfeiffer Gaſſe N. 350.

---

[1]) Viz též verše do památníku »Na cestu«, které Havlíček dne 14. července 1845 napsal p. Vojtěchu Weidenhoffrovi, když týž do Pešti odjížděl. »Básnické spisy Karla Havlíčka« str. 158. Originál listu tohoto nalézá se v městském museu německo-brodském.

Karel Havlíček Františku Ladislavu Čelakovskému. [1])

Havlíček žádá Čelakovského o příspěvky do Včely, po případě o dovolení uveřejniti tam něco z »Padesátky z mé tobolky«.

Wysoce Wážený Pane!

Od 1846 dostane se redakcí Pražských Nowin a České Wčely do mých rukou, aneb snad bych wíce o hlawě při tom mluwiti měl.

Osměluji se při této záležitosti Wašnosti obtížným býti s prosbou o nějaký příspěweček. Dobře sice wím, že důležitější wěci před sebou míti ráčíte než příspěwky k wšelikým časopisům i přece wšak se naději, že pakli we jménu Wčely samé, někdejší Wašnostiny schowanky, prositi budu, oslyšeti mne nemůžete.

A kdyby již dokonce jinak býti nemohlo, prosím bych něco z »Padesátky z mé tobolky« wzíti směl, poněwadž zajisté škoda jest, že wydána nebyla. [2])

---

[1]) List tento nalezen teprve v poslední době při pořádání písemní pozůstalosti Františka Ladislava Čelakovského v Museum, kam tato byla odevzdána po nedávné smrti syna jeho dra Ladislava Čelakovského. Dopis Havlíčkův byl zastrčen v poznámkách Čelakovského k polské mluvnici a nalézají se některé z poznámek těchto na jeho prázdném rubu.

[2]) Známo, že epigramy Čelakovského, které pod tímto společným titulem měly býti r. 1837 otištěny v Musejníku, ještě v poslední chvíli pro přílišnou prý ostrost a osobní nájezdy byly potlačeny a sazba jejich na rozkaz redaktora Palackého rozmetána. Epigramy ty kolovaly pak v opisech, z nichž tedy také některý měl Havlíček. Teprve po desíti letech otiskl Čelakovský 41 z nich v knihách šesterých svých básnických spisů a to v oddílu pátém. Zbývajících 9 epigramů uveřejněno až r. 1876 v Kobrově vydání Fr. Lad. Čelakovského sebraných spisů, a to ve sv. 2. na str. 17—20. Viz též k tomu poznámku tamtéž na str. 17.

Ostatně přislibuji, že redaktorstwí mé (pokud mohu) Wašnostinu příspěwku k hanbě nebude. Naděje se přízniwé odpowědi zůstáwám

Wašnostin

ochotný služebník

Karel Borowský.

W Praze 11. Pros. 1845.

Karel Havlíček Vojtěchu Šemberovi. [1])

Havlíček, tehda redaktor »Pražských Novin« a »České Včely«, žádá Šemberu pro tyto své listy za příspěvky zvláště z oboru národopisného neb z života lidového na Moravě, po případě, aby získal jiného dopisovatele z Olomouce. Slibuje Šemberovi návštěvu v Olomouci a sděluje mu krátce některé zprávy z Prahy, zejmena o nadějích na ustanovení českých professorů při gymnasiích a na slovanskou kathedru v Praze.

W Praze dne 6. Března 1846

Wysoce Wážený Pane!

Již dáwno chtěl sem Wašnosti o nějaké laskawé příspěwky k časopisům swým požádati, a wšak mnohé práce wždy mne jaksi odwracowaly.

---

[1]) Alois Vojtěch Šembera, spisovatel český nar. ve Vysokém Mýtě dne 21. března 1807, zemřel ve Vídni jako učitel české řeči a literatury na tamnější universitě dne 23. března 1882. Životopis a vylíčení působnosti jeho podal Ferd. Čenský v »Osvětě« 1882, str. 481. a násl. Od r. 1839 až do r. 1847 byl Šembera professorem českého jazyka na stavovské akademii v Olomouci. Šembera zabýval se historií, topografií a statistikou, pak i dějinami literatury a filologií. Znám jest jeho spis o »Rukopis Královédvorský«, v němž pravost této památky popíral. Byl též od r. 1850 až téměř do své smrti redaktorem »Říšského zákonníka«.

Nyní již wyplňuji dávné předsewzetí swé, w té naději, že jistě dle možnosti a pokud zaměstnání Wašnostino překážeti nebude, na Noviny Pražské a na Wčelu wzpomenete.

Zwláště by mi něco národopisného z Morawy (třeba jenom malé zlomečky) aneb wůbec o žiwotu národním

Wojtěch Šembera.

w těch Wašich krajinách wítáno bylo. Neráčíteli sám chwíli míti snad působením Wašnostiným někdo jiný by se mi w dopisowání z Olomúce propujčiti mohl.

Bez toho máme teď jen kousek cesty z Prahy do Olomúce a tak malý, že i redaktoři, jsouce přec welmi k tiskárně swé přiwázáni, lehce tam cestowati mohou.

I já hodlám brzy do Olomúce wylítnauti a pak mi bude popřána čest osobně Wašnosti poklonu swou wzdáti.

Jak z časopisů našich wyswítá, wzbuzuje se u nás w Čechách žiwot již oprawdiwější; doufám že i u Wás brzy tak bude.

Máme pewnou naději na české professory při gymnasiích a snad i na slovanskou kathedru w Praze!

Poraučeje se uctiwě, žádám též by ste p. Dr. Helzelet'owi mou poklonu wyříditi ráčil a zůstáwám w oddanosti

Wašnostin

služebník
Karel Hawlíček.

Týž témuž.

Karel Havlíček děkuje Šemberovi za literární příspěvky, zasílá peníze za Bidpajovy bajky a prosí o články do Nár. Novin o životě národním na Moravě.

W Praze, dne 15. Července 1846.

Wysoce Wážený Pane!

Již dáwno byla powinnost moje psáti Wašnosti, aspoň se podèkowati za laskawé příspěwky. Awšak ráčíte mne ihned omluwiti pro welikau zanepráznènost moji, awšak i ponekud leniwost k psaní, která se člowèka tak mnoho, jako já píšícího jistě lehce zmůže.

Nyní wak mám důležitau příčinu: odesílám tuto za exem. Bidpáje p. Fingerhutowi odeslané peníze a sice 12 zl. ostatní račte jako zawdawek za sebau nechati na jiných asi 20 neb wíce exempl. o které prosím. Knihkupci naši jsou egoisté a rádi prodáwají knihy

svého nákladu. A beztoho i w procentech je při nich welká ztráta.

W Pátek bude we Wčele posauzení neb wlastně wychválení této knihy ode mne. Pozoruji z ní, že ráčíte mít drobet maudřejší censuru.

Konečně ještě dowolte mi jedinau awšak welikau prosbou; račte pro mne napsati pod čáru do Nowin obšírnější (a jak pozorowati můžete z jiných mých článků) i swobodný dosti článek o tom co na Morawě w národním ohledu zapotřebí jest.

Nemusí být jméno pod ním pakli toho potřebu uznáte, já jsem beránek, jenž snáší winy mnohých w tomto ohledu.

Musíme drobet wolněji wystupowat a zwlášť u wás wíce než zde, ještě probuzowati třeba. Já wždy jak widíte silně na Moravu ohled mám, a ještě wíce budu míti až mi zas popřáno bude cestowati také tudy.

A wůbec račte mi hojných zpráw odtamtud buď sám, buď pomocí jiných podáwat, prosím o to we jménu samé Morawy.

Kdybych jenom w Brně někoho měl, který by pilně o živel národní dbal a jej zastáwal.

Ostatně oznamuji swau nejwřelejší úctu a jsem k službám ochotný

K. Hawlíček.

Karel Havlíček J. E. Schneidrovi.

Havlíček jako redaktor »České Včely« oznamuje J. E. Schneidrovi, že jeho překlady z orientálských jazyků do svého listu přijal, projevuje některá přání co do způsobu překladu, co do jazyka a jeho čistoty, žádá za překlad většího množství orientálských přísloví a gnom a povzbuzuje Schneidra k další práci v tomto směru.

Welectěný pane!

Waše »Orientálské Kwěty« jsem s nemalau radostí četl a také hned do tiskárny odeslal; prwních I., II., III., IV., V. bude (te) čísti w Pátek we Wčele.[1])

Dnes jsem Wašnosti w bytu hledal, chtěje s Wámi něco důležitého promluwiti, ale nenalezl jsem Wás, pročež se pro jistotu této cesty uchopuji.

Tedy w krátkosti a bez obalu mé mínění:

1.) Račte trochu wolněji překládat, aby tak tuze čeština nezapáchala orientalštinou.

2.) Co se jazyka a čistoty tkne, již se já o to prozatím postarám.

3.) Jeli Wám možno, wyberte mi hodnou sbírku přísloví, krátkých maudrých sad, jak je orientalé milují (jako mám Kwítí a zrnka.)

4.) Wůbec jen dál: naše hlawní péče musí býti, abychom se na wšechny strany ohlíželi a již déle u Němců v otroctwí nebyli. Widíte sám jak málo máme w literatuře až posud wěcnatosti. Pročež račte jen pokračowat. Možnáli Wám mne nawštíwit, nejlépe by bylo

---

[1]) »Orientálské květy«. Povídky perské. Z perského přeložil J. E. Schneider otištěny v »České Včele« z 16. července r. 1846 čís. 57. St. 225. Jiné překlady téhož v tomto ročníku »Č. Včely« se nenalézají. V ročníku 1847 jsou následující překlady Schneidrovy: v číslech 12., 31., 33., 35. a 73. »Povídky Perské«; v čís. 64. z 10. srpna, str. 254.—255. »Zahradník a slavík« (Bajka z perského »Anwári sohajli« od Husajna Wáciza. — Mimo to jest tu od téhož překlad ze španělského »Velkomyslní nepřátelé, v čís. 65. z 23. srpna str. 757.—260. a z anglického »Nůž« v čís. 66.—69. Uvedené zde překlady Schneidrovy jsou v celku pěkné a přesné. Perské povídky jsou překlad nějakého anonyma, vydané G. Rosenem v Berlíně r. 1843 pod názwem »Elementa persica«, čili s parallelním titulem »Hikájat-i pársi«, (= perské povídky.) Nový překlad těchto povídek wydal J. A. Mrkos r. 1891 u Bačkovského.

o wěci té wíce austně pohowořiti. Tuze by mne těšilo. (§ â î [1]) nepochybně nemáme w tiskárně račte mi tedy udati jak by se to jinak zřiditi dalo.) [2])

S Bohem

Wáš služebník
K. Hawlíček.

W Praze 12. Červce. 1846.

Karel Havlíček vrchnímu úřadu rožmitálskému.

Havlíček odpovídá vrchnímu úřadu rožmitálskému na přípis z 1. října 1846 zaslaný mu následkem dopisu z Rožmitálu, uveřejněného v čís. 54. »Pražských Novin« z r. 1846, v němž se pojednává o průtazích stavby tamnější školy.

Slawnému wrchnímu úřadu Rožmitálskému.

Nížepsaný, powažuje dopis Wáš ode dne 1^ho^ Října čísl. 1499 co zbytečnau zwědawost, nehodlá wyžádanau w něm odpowěď podati.

Pakli že Slavný úřad proti dopisu z Rožmitála w čísle 54. letošních Pražských Nowin nějakau slušnau a podstatnau stížnost wésti může, račiž se se žalobau swau k předstaweným nám úřadům obrátiti, kterýmžto

---

[1]) Co znamená první z těchto značek, nelze zjistiti; jest to patrně zkomolenina padající buď na vrub Schneidrův neb Havlíčkův. Druhá dvě písmena jsou â, î. Ostatně se až po dnes udrželo označování stříškou, jak zde užili Schneider a Havlíček.

[2]) Tento dopis nalézá se v Museu Náprstkovu. Adressy při něm není, ale jméno adressáta vysvítá z obsahu listu.

Bližších životopisných dat o J. E. Schneidrovi nemohl jsem se dopátrati.

my odpowídati budeme a dowedeme, nikoli však úřadu wrchnímu, který k takovým otázkám u nás nižádného práwa nemá, a neznaje cesty zákonní jenom zbytečné útraty si dělá portem, nepočítajíc maření času.

W Praze dne 13. Října 1846.

Karel Hawlíček
Redaktor »Pražských Nowin«
a »České Wčely«.

(Na druhé straně):

Dauška. Pakli, že by se Slavnému úřadu ty nechwalitebné příčiny záwadné zdály, račiž nám do Nowin slawný úřad udati chwalitebné příčiny, pro které w Rožmitále škola tak dlauho wystawena není. Číslo Nowin jest přiloženo.

Hk. [1])

Karel Hawlíček J. Erazimu Vocelovi. [2])

Havlíček omlouvá se Vocelovi, že mu dosud nezaslal pro Musejník slíbený článek o literaturách slovanských a zavazuje se, že mu do 7. ledna 1848 pošle aspoň část, totiž přehled o časopisectvu illyrském, srbském a polském, přehledy o vyšlých knihách že chce budoucně podávati měsíčně.

---

[1]) List tento poskytnut mi přátelskou ochotou spisovatele p. Adolfa Černého, v jehož držení se nalézá. Panství rožmitálské patří pražskému arcibiskupu a byl dle tehdejšího patrimoniálního zřízení vrchní úřad, který spravoval i politické záležitosti poddaného města a osadu k panství náležejících, arcibiskupem vydržován.

[2]) Jan Erazim Vocel, český básník a archaeolog, narozen 23. srpna 1802 v Hoře Kutné, zemřel dne 16. září 1871 v Praze, kde na universitě byl professorem archaeologie a české literatury. Od r. 1843 do r. 1850 redigoval »Časopis Českého Musea.«

Wysoce Wážený Pane!

Neračte mně za zlé pokládati, že jsem ustawičným lhářem, ale děje se to proti mé vůli. Noboť zajisté od Nového Roku nemohu pro rozmanitá potřebná i nepotřebná zaměstnání a zdržowání ani we wlastní newyhnutelné powinnosti za dost učiniti.

J. Erazim Vocel.

Jestli tedy ráčíte již pro můj článek mít w Časopise místo určeno dostojím aspoň z polowice swému slowu a w Pátek dne 7. ráno dozajista odevzdám článek o časopisectvu ilirském, srbském a polském za rok 1847., který již mám skoro hotowý.

O knihách něco řádného podati jest párawá práce nyní post faktum, kde wšechno w časopisech shledáwati

musím. Budaucně ale budu již hned příležitostně tyto zprávy pro Musejník sbírati a pak je wždy jen měsíčně sestawím. [1])

K službám wždy ochotný jsem s úctau hlubokau

Wašnostin

ponížený služebník
K. Hawlíček.

W Praze dne 5. Ledna 1848.

NB. Bude toho o časopisech asi arch mého dobrého písma t. j. asi půl archu tištěného.

Wysoce Wáženému Pánu p.

J. Erazímu Wocelowi
Redaktoru Časop. Česk. Mus.

[Zlomek pečeti, na níž zbytky písmen H. B.]

Karel Havlíček hraběti Vojtěchu Deymovi. [2])

Havlíček, odpovídaje hr. Vojtěchu Deymovi meškajícímu v Karlových Varech na list z 3. dubna 1848, vybízí jej, by se vrátil ihned do Prahy za příčinou súčastnění se v komissi svolané presidentem gubernia hr. Stadionem. Spolu sděluje, že nejstarší syn arcivévody Františka Karla (František Josef) bude místokrálem v Praze a zasílá Deymovi první číslo »Národních Novin«.

---

[1]) Článek, který tu Havlíček Vocelovi slibuje, otištěn v I. sv. »Musejníka« na r. 1848, str. 90. a násl. pod záhlavím »Literární zpráva slovanská«, avšak zůstal ze snadno pochopitelných příčin nedokončen. Stať ta jest anonymní a obsahuje kromě úvodu jen zprávu o časopisectvu polském. Ostatních v listu tomto slibovaných věcí, zejmena zprávu o slovanských knihách Havlíček již nenapsal.

[2]) Hrabě Vojtěch Deym z linie hrabat Deymů hostinských nar. 5. prosince 1812 hrál v r. 1848 dosti vynikající politickou úlohu. Byl již před tímto rokem předsedou »Průmyslové jednoty«, kde se asi s Havlíčkem blíže seznámil. V schůzi

Hochgeborener, Hochgeehrtester Herr Graf!

Den sehr erwünschten Brief de 3ten Karlsbad habe ich eben erst erhalten und denselben der Frau Gräfin mitgetheilt, welche sehr besorgt war. Das wichtigste ist, dass Sie Herr Graf! sogleich nach Prag kommen, nicht

Hr. Vojtěch Deym.

wegen dem früheren Comité, aber wegen der Kommission des Graf Stadion, die sich bis jetzt sehr vernünftig

v Svatováclavských lázních 11. března 1848 byl zvolen do výboru tam ustaveného a stal se jeho předsedou; později pak byl místopředsedou »Národního výboru« a protektorem »Svornosti« Havlíčkovi poskytl potřebné fondy k založení »Národních Novin«, na nichž uveden jako jejich vydavatel a nakladatel. Po svato-

aufführt und nach und nach Vertrauen gewinnt. [1]) Daher wünschte ich auch, dasz Sie, Herr Graf, auch sich mit betheiligen. Dasz wir den ältesten Sohn des Erzherzogs Franz Carl nach Prag bekommen werden schon wiszen. [2])

Beiliegend übersende ich auch die ersten drei N. der neuen Zeitung, [3]) sie wird gewisz, was Format etc. Ausstattung betrifft die schoenste sein, und soll jetzt auf einem ganz besonderen Weg Verbreitung finden.

Bitte nur recht sehr bald zukommen, Herr Graf! und von der Frau Gräfin habe ich hinzuzufügen, dasz

---

dušních bouřích pražských byl již dne 16. června 1848 zatčen a po devět týdnů, až do 20. srpna 1848 u sv. Jiří na Hradčanech vězněn. »Pražský Večerní List« z 21./8. 1848 (čís. 52. str. 224) oznamuje jeho propuštění píše, že příčinu jeho zatčení bylo prý udání hraběte F. Tr..... fa, před kterým Deym, dne 12. června (t. j. v den vypuknutí bouří svatodušních) prý řekl: »Bojím se, že by, pakli ještě déle hrabě Lev Thun s vypsáním českého sněmu váhati bude, dynastie císařská v nebezpečnost padnout mohla.« R. 1849 zvolen D. do Kroměřížského sněmu ústavodárného, po jehož rozpuštění se uchýlil v soukromí, z něhož již nevystoupil. Zemřel dne 11. února 1863 v Mariánských Lázních. V závěti své odkázal Svatoboru 1000 zl.

[1]) Dřívějším komitétem míní Havlíček »Svatováclavský výbor«, komissí hraběte Stadiona pak sbor, který tento povolal ku přípravám pro příští sněm zemský. Oba tyto výbory sloučily se pak dne 10./5. 1848 v »Národní výbor. Viz Jan M. Černý »Boj za právo« str. 119. a násl.

[2]) Havlíček naráží tu na to, že dne 5. dubna vyhláškou nejvyššího purkrabího hraběte Stadiona oznámeno, že byl arcikníže František Josef (nyní panující císař) místovladařem českým jmenován, a povolání své co nejdříve nastoupí. Bylo to splnění jednoho z požadavků první petice pražské, vyšlé ze svatováclavské schůze. Viz »Národní Noviny« čís. 3. z 7. dubna 1848 str. 9.

[3]) Jsou to Havlíčkovy »Národní Noviny«, jejichž první číslo vyšlo dne 5. dubna 1848.

noch Briefe in Carlsbad poste restante liegen, welche der Herr Graf abholen laszen sollen. Alles ist ruhig.

In tiefster Hochachtung
Karl Havlíček.

Prag am 7. April 1848

Překlad:

Vysoceurozený, vysoce ctěný pane hrabě!

Velice vítaný list daný 3. v Karlových Varech jsem právě teprve dostal a sdělil jsem jej paní hraběnce, která měla velikou starost. Nejdůležitější jest, abyste, pane hrabě, ihned přišel do Prahy, ne k vůli dřívějšímu komitétu, ale k vůli komissi hraběte Stadiona, která až dosud rozumně se chová a pozvolna důvěry nabývá. Proto přál bych si též, byste se, pane hrabě, také súčastnil. Že dostaneme do Prahy nejstaršího syna arcivévody Františka Karla, ráčíte již asi věděti.

V příloze posílám též první tři čísla nového časopisu, bude zajisté co do formátu a úpravy nejkrásnějším a má nyní zcela zvláštním způsobem býti rozšiřován.

Prosím, byste, pane hrabě, ráčil jen hodně brzo přijeti, a od paní hraběnky mám dodati, že v Karlových Varech leží ještě poste restante dopisy, které pan hrabě má dáti vyzvednout. Vše jest klidno.

V nejhlubší úctě
Karel Havlíček.

V Praze dne 7. dubna 1848.

Karel Havlíček Janu Chitussimu.[1])

Havlíček žádá Chitussiho, by se přičinil o zvolení jeho na říšský sněm ve volebním okresu Čáslavském a sděluje mu, že na český sněm sotva bude připuštěn.

W Praze 7ho (ráno) Července 1848.

Milý Pane a Příteli!

Waše psaní mne nesmírně potěšilo, ale newím, bude-li co platno, psáti Wám ještě dneska. Psal jsem již w této záležitosti p. J. Chwalowi do Jeníkowa neb jsem myslil, že by mne snad u Wás wywolili na říšský sněm, když ke mně měli dříwe tu důwěru.[2])

Můžete-li to učiniti, abych wywolen byl u Wás na říšský sněm, učiníte mi welký wděk, neboť welmi rád bych na tomto sněmu se proti Německu atd. postawil. Na český sněm sotwa připuštěn budu,[3]) ale mohl bych na oba sněmy wywolen býti proto že nebudau úrady najednau: Český sněm ale nebude držán až po Wídenském.[4])

---

[1]) Adressát listu tohoto, Jan Chitussi, obchodník v Ronově u Čáslavi, jest otec českého malíře Antonína Chitussiho.

[2]) Byl totiž Havlíček (20. června 1848) zvolen ve vikariatu Čáslavském, kam Ronov náležel, poslancem do zemského sněmu. Do říšského sněmu však tam zvolen nebyl, ovšem ale v jiných šesti volebních okresích, totiž v Humpoleckém, Náchodském, Jindřichohradeckém, Říčanském, Novoknínském a Benáteckém. Ve volebním okresu Čáslavském zvolen tehda Palacký.

[3]) Havlíček nedosáhl v době, kdy do sněmu zemského zvolen byl, ještě 27. roku, a nebyl proto dle 39. článku volebního řádu volitelný, neboť tento vyžadoval v této příčině dovršený 30. rok. To oznámil také svým voličům v »Národních Novinách« čís. 62. z 26. června 1848 str. 245., dokládaje, že jej sněm snad přece připustí, jednak proto, že se na říšský sněm každý 24tiletý může volit, jednak proto, že již na třetí rok co redaktor jest zástupcem aspoň jedné části národu.

[4]) Jest známo, že tento český sněm, ač všickni poslanci již byli zvoleni, vůbec se nesešel.

Račte se tedy dobrotiwě o mne postarati a já daufám, že spokojeni budete se mnau.

Wáš
upřímný přítel
K. Hawlíček
Redaktor Nár. Now.

Nár. Nowiny se teď zas o několik dní opozdí, což dělat, pošta je neposílá. Hlawau zeď neprorazíš! Wám budau přicházet w obálce.[1])

Weleważený Pán p.
Jan Chitussy,
obchodník
w Ronowě
franco. p. Čáslaw.

Karel Havlíček Frant. Ludvíku Krajníkovi v Humpolci.[2])

Havlíček sděluje Krajníkovi, že jej musili proto propustiti z vazby na Hradčanech, poněvadž byl zvolen na tolika místech poslancem na říšský sněm, zároveň mu oznamuje, že se za několik dní na cestě do Vídně zastaví v Humpolci.

V Praze 12. Července 1848.

Milý Příteli!

Priwátně Wám musím doložiti, že mne dnes Thun a Windischgrätz museli pustit, neboť se na ně ze

[1]) Dle tehdejšího zřízení přijímaly pošty pro venek předplatné na noviny a dodávaly je předplatitelům buď v obálkách, jež samy pořizovaly neb bez obálky; v tomto případu bylo předplatné o něco levnější. Ale po svatodušních bouřích nechtěly některé pošty přijímati předplatné na »Národní Noviny« (Viz o tom zprávu v č. 1. »Pražského Večerního listu« ze dne 1. června 1848 str. 2. a inserát redakce »Nár. Novin« tamtéž na str. 4.)

[2]) František Ludvig Krajník, otec spisovatele a zemského advokáta dra Miroslava Krajníka, byl r. 1848 městským

wšech stran doráželo. Praha držela se tentokrát výborně, zwláště purkmistr. Ti chlapíci ale dostali nejwíce strach z Wídenského sněmu, zwláště proto, že jsem na tolika místech wywolen byl, a že tedy na těch ostatních místech, kde se poděkuji, z nova musí woliti. Kdyby mne ale déle byli drželi, museli by za to sněmu odpowídat, že se proto wolení opozdilo. Já ale owšem je teprwa we Wídni jak náleží obžaluji a mám proti nim zcela jistau wýhru, tak že notně zahanbeni budau.

Za několik dní budu w Humpolci, možná že za tři neb pojedu do Wídně co nejdříwe, abych tam s polskými, moravskými a illirskými deputowanými mohl smlouwu učiniti proti Němcům. Budeme tam mít perný kus práce, ale uděláme co možného. Wolení v Čechách wypadlo dobře pro nás. S Bohem, pozdrawení wšem. [1])

H. B.

---

důchodním a poručíkem národní gardy v Humpolci, kdež se velice přičinil o zvolení Havlíčka za poslance do říšského sněmu. Odjížděje do Vídně, zastavil se Havlíček 14. července v Humpolci, by se tam svým voličům dle slibu svého představil a jim se poděkoval za to, že se ho tak statečně zastali. Na zpáteční cestě z Humpolce do N. Brodu provázeli jej čtyři humpolečtí gardisté, mezi nimi Krajník Při návratu do svého domova byli však tito gardisté v lázních Petrkově (as hodinu od N. Brodu) od brodského kupce Latňanského a statkáře Petrkovského Volného, když si tam, odloživše zbraň k občerstvení zasedli, přepadeni, při čemž Krajník ťat šavlí do hlavy tak, že sotva životem vyvázl. Viz o tom »Národní Noviny« čís. 84. z 22. července 1848 str. 333 a »Pražský Večerní list« z 22./7. t. r. str. 87., kdež dopisovatelka »Češka od Sázavy« dokládá, že útočníci, zněmčilí odrodilci, to učinili z národního a též ze sousedského záští.

[1]) Jak již dříve uvedeno — viz úvod k listu Julii — byl Havlíček v noci na 8. července zatčen, ale zvolen téhož dne v pěti volebních okresích do říšského sněmu, byl na naléhání svých voličů, zejména humpoleckých, kde pak také volbu přijal, již dne 12. července z hradčanské vazby propuštěn. Ještě téhož dne poslal Humpoleckým děkovací list, k němuž přiložil dopis zde otištěný, který, jak patrno z jeho začátku, jest jakousi douškou.

Václav Hanka Karlu Havlíčkovi.[1])

Hanka děkuje Havlíčkovi za zaslaný přepis Lažečníkova Opričníka, připojuje zprávy o ruských návštěvách v Praze, o smrti choti Pogodinovy, a chválí Havlíčkovo přičinění o divadlo a besedu v Něm. Brodě.

Praha 23. ledna 1845.

Drahý Příteli, Матвѣй Матвѣичъ![2])

Спасибо и еще разъ спасибо! за присляную копію Ляжечникова Опричника. Oněch máličko slov, jichž ste

Václav Hanka.

rozebrati nemohl, doplnili jsme hned: t. dvakráte поломи = пламя, изерны, což arci щерны čísti se dalo.

Viz bližší v K. Tůmy »Karel Havlíček Borovský« str. 199.—203. Viz též »Národní Noviny« čís. 75. z 12. července 1848 str. 298., kde otištěny žádosti Humpoleckých k zemskému praesidiu a k ministru vnitra z 10. července 1848 za propuštění Havlíčkovo z vazby.

[1]) List tento otiskl archivář p. Frant. Dvorský v I. sv. Musejníku na r. 1902 str. 71.; podávám jej zde podle toho otisku.

[2]) Tu se Hanka spletl, Havlíček psával se za pobytu na Rusi »Федоръ Матвѣичъ«. Otec Havlíčkův slul Matěj. Viz str. 114. zde.

Ostatně zejtra nám bude čísti Екатерина Александровна Машинчину рукопись, i my, t. moje učennice i já s Alexandrem Joanovićem Šelivým budem do Vašeho krásného přepisu pilně hleděti, jestli Vám co neuklouzlo. Přepis arci náleží Vám i až do Prahy přijedete, čekáme Vás na český bal (28. ledna), domluvíme se въпрочемъ: Vaše přičinění o německobrodské divadlo i besedy, byť i nyní ještě uznalosti se nedostávalo, zajisté budoucnost spravedlnosti Vám neodepře. Včera odjela odtud Генералща Анна Михаиловна Раевская, která nám ukázala as 50 listovních papírů s rozličnými kroji prostonárodními skoro všech gubernií i znamenitějších míst. Litovala, že jen z nich 5 duplikátů měla, jež nám zde nechala.

Poroučeje se Vaši paměti zůstávám Váš nejoddanější

Вячеславъ.

To sem Vám už, zdá mi se psal, že Pogodina umřela. Pogodin, se zdá, ostane v Moskvě, aspoň se opět redaktorem Москобитанина — ohlásil.

Jeho Blahorodí

Panu Mathiášovi Havlíčkovi, pl. tit

v Německém Brodě.

Připsáno cizí rukou: Teutschbrod.

(Došlo 26. ledna 1845.)

Karel Havlíček Václavu Hankovi.

Waše Blahorodí!

Žádám uctivě o jeden wýtisk posledního wydání Rukopisu Král. Dworského, který komusi zaslati mám.

Odewzdatel tohoto listu má též cenu zaprawiti.

S úctou

Wašnostin

oddaný služebník
K. Hawlíček.

W Praze 15. ledna 1849.

Týž témuž.

Waše Blahorodí!

Newím kterak bych před božím saudem zodpowídal takowé okrádání Wašnosti, jako se dnes stalo.

Měl jsem totiž v komissi a obdržel jsem na to z wenku peníze, abych nejskwostnější vydání Ruk. Kr. Dw. opatřil. Mínil jsem ono čtwrté a jen omylně jsem se wyslowil, poslední. [1])

Račtež tedy co Wašnostino jest přijmauti, za Начала uctivě děkuji. [2])

S úctau
K. Hawlíček.

W Praze 15./1, 1849.

---

[1]) Jest to vydání z r. 1843 t. zv. Polyglotta, k němuž připojeny překlady polský, jihoruský, ilyrský, krajinský, hornolužický, německý a anglický, z nichž jen polský (od Siemińského) a německý (od V. Svobody) jsou celé, ostatní jen částečné. — Jest to vlastně, počítá-li se vydání Petrohradské (z r. 1820) již vydání páté. — Nejnovější vydání bylo tehda vyd. z r. 1847 obsahující jen text český a německý překlad. Toto nebylo ovšem »skvostné«.

[2]) Snad to jsou »Начала русскаго языка«. Počátky ruského jazyka, vydané Hankou vlastním nákladem v Praze u Synů Bohum. Haase r. 1849, a sice Část theoretická tohoto spisku o němž podán K. Vl. Z(apem) referát v »Národních Novinách«

Karel Havlíček neznámému knězi v Rokycanech.

Welevážený příteli!

Daufám, že neodepřete následující žádost:

Byly tam u wás w Rokycanech nějaké výpady a slawnosti způsobené od p. Nekoly z Wídně, nemohl byste mi jakožto očitý swědek o tom zaslati nějaký rozumný referátek?

Snad Wám od pastýřského namáhání přece odpadne nějaká stříštička času na ten článeček?

Kdo rychle dáwá, dwakrát dáwá![1])

S úctou

Wáš

K. Hawlíček.

W Praze 23./9. 1849.

Karel Havlíček neznámému adressátu.

Havlíček žádá neznámého adressáta, by se zastal domkáře Pavla Švandy z Kojic proti tamnějším sedlákům.

čís. 202. z 7./9. 1849 str. 800. Tam uveden jako rok vydání r. 1850; toho roku vyšla druhá, praktická část tohoto spisku. — Ale zmínka ta mohla by se též týkati jiného spisku Hankova, totiž »Počátků posvátného jazyka slovanského, který vyšel r. 1846 současně rusky.)

[1]) List tento, patrně koncept, napsán na rubu papíru, na jehož druhé straně se nalézá část nějakého článku Havlíčkova pro »Národní Noviny«.

Zdá se, že dopis tento nebyl odeslán, neb že adressát žádosti Havlíčkové nevyhověl; v »Národních Novinách« aspoň z té doby není žádné také zprávy z Rokycan.

Milý příteli!

Odevzdatel tohoto listu Pavel Švanda, vysloužilec a domkář z Kojic ve Vašem okresu [1]) byl u mne a vedl si hořký nářek proti sedlákům tamějším, jak hrubě s nimi domkáři nakládají a zvláště jeho, kterého si domkáři co moudřejšího za zástupce vyvolili, všelikým způsobem pronásledují. To bez toho vite, jak nerozumní jsou mnozí z našich sedláků a jak zatvrzelí proti svým poddaným (domkářům). Tito sedláci zapomenuli již, že byli utlačováni od vrchností a dělají nyní sami vrchnosti, ovšem ještě hloupěji a surověji. Ostatně ale tito nerozumní lidé nenahlížejí, jakou metlu sami na sebe pletou. Tento muž Pavel Švanda jest jak z jeho celého chování poznáte moudrý, tichý a mírný člověk, učiňte mi tedy ten vděk a ujměte se jeho pokud Vaše spravedlivá moc sahá, dobrou radou a skutkem. On Vám vypraví sám své záležitosti.

Mně se zde vede jako nahému v trní — to víte beztoho. S Bohem. Gabriel zde byl. [2])

Váš

H. B.

V Kutné Hoře 26. května 1850.

---

[1]) List tento jest bez adressy. Ves Kojice u Labského Týnce, která patřívala k bývalému komornímu panství Pardubickému, byla po nové organisaci r. 1849 přidělena k okresu Přeloučskému, tehda právě zřízenému, při kterém zůstala až do r. 1872, načež přivtělena k okresu Kolínskému. Podle toho se zdá, že tento list, dokazující, jaké důvěry požíval Havlíček u venkovského lidu, svědčil as některému z jeho přátel v Přelouči neb v okolí. Psán jest záhy po Havlíčkovu přestěhování se do Kutné Hory. — Zdá se, že adressát jest Václav Pour, mlynář ve Valech u Přelouče, později, v letech šedesátých poslanec na sněmu zemském. Týž seznámil se s Havlíčkem — ne-li dříve — nejspíše na Hradčanech, kde pro svatodušní události byl až do 15. září 1848 uvězněn.

[2]) Míněn tu JUDr. Josef Ambrož Gabriel, přítel Havlíčkův, obětavý národovec a spisovatel český, nar. 1820 na statku Lou-

Karel Havlíček Františku Jarošovi.[1])

Havlíček naléhá na Jaroše, by již v neděli (23. prosince 1850) přijel s rodinou k nim na vánoční svátky do Kutné Hory.

Pro Krista Pána co děláte!

Dnes je již neděle ráno 9 hodin dne 22ho a o Vás není posud ani počichu. Turečková již asi tři dni přijíždí, ale nikdy tu není, dnes ji zas čekají v 10 hod. Psaní od Vás čekáme den jak den na darmo. Klejeme pořád a Julie již řekla: Ti Jarošovi to jsou všiváci! (Všiváci jest familiarní význam užívaný v redakci Slovana, jakožto titul redakce Víd. Den.) Měli jsme to již tak krásně naštemováno, že v pondělí ráno přijedete a přítomni budete porážce prasete — teď věru nevím, uhlídáte-li tuto tragickou scenu, neboť kromě pondělka nedá se již prase zabít jiný den!

Užívám tedy ještě tohoto posledního prostředku. Dnes odpoledne jede jeden můj tiskař do Prahy, tomu dávám toto psaní, aby ho odevzdal v kafírně ještě dnes,[2]) abyste ho ještě dnes do rukou dostal. Jeďte na každý pád hned ráno časně, bez toho to bylo již umluveno, že den před štědrým večerem zde budeme zabijet. Gábler mi také dělá vrtochy a bojím se, že ani on ani Springer nepřijedou. Tak jsme zde tedy až do poslední

čové u Sušice, zemřel jako notář v Bechyni r. 1880 sebevraždou Roku 1850 slavil v Nových Dvorech u Kutné Hory sňatek se sl. Marií Podlipskou, dcerou Ovčáreckého sládka Václava Podlipského, otce MUDra. Josefa Podlipského. Při sňatku tom byl Havlíček svědkem. (Petr M. Veselský »K. Havlíčka Kutnohorský pobyt a porotní soud« str. 25.).

[1]) List tento uveřejnil archivář p. Frant. Dvorský v 1. sv. Musejníka r. 1902 str. 71., 72.; podávám jej, an mi originál nebyl přístupen, podle tohoto otisku.

[2]) Míněna tu kavárna, jež nalézala se v domě naproti nádraží Spol. Státní dráhy v Havlíčkově ulici, v nynějším to Hôtelu Royal, kde Jarošovi tehda bydleli.

chvíle v úzkostech. Dostaneme-li ještě dnes věci od Vás, a hlavní věc, psaní od Adly,[1]) bude arci dobře. Julie nechce již z mrzutosti nic dělat. Ryby máme již výborně zrcadlové kapříky atd. Jest-li nepřijedete v pondělí, zejtra ráno, do Kolína, ať Vás čert vezme! jest-li ale dokonce nepřijedete, již ani čertovi za to nestojíte, aby Vás vzal.

Já ale Vás ani v prvním, ani v druhém pádu viděti nechci.

Váš postrašený švagr

K. H.[2])

Na druhém listě téhož dopisu následuje:

Programm
na svěcení Vánoce v Kutně Hoře r. 1850 na předměstí Kolmarku v baště Ruthard.

Dne 23ho, to jest v podělí ráno, očekává H. B. v Kolíně na nádraží Pražany a po skončených řečích vítacích a odpovědí odebírá se celý oršák přes Kank do Kutné Hory. Před sídlem v baště Ruthardově očekává je řezník s prasetem oblečeným do sváteční uniformy s kordem. Řadu a špalír tvoří kačeny a slepice živé a krocan s džokem[3]) u samých dveří čekají.

Na dané znamení prohlásí se prase do obležení a uzná se nad ním podle práva — z čehož povstanou jitrnice a jelita.

První den, to jest pondělí, zabývají se vážení hosté hlavně jen s tímto prasetem a se vším tím, což

---

[1]) T. j. od Adély Jarošové, švakrové K. Havlíčka.

[2]) Jak z kontextu patrno, psán tento list z Kutné Hory dne 22. prosince 1850. (Napsán v neděli před štědrým dnem, asi současně s listem bratru Františkovi (str. 437. zde!) Havlíček slavil v Kutné Hoře jen jediné Vánoce, a to r. 1850).

[3]) Džok Havlíčkův buldog.

s ním organicky jest spojeno. Vědro piva jako říšská rada ve sklepě čeká na tu radostnou dobu, až se z něho počne točiti všeliká moudrost.

Druhý den štědrý večer věnován jest postu a pokání nad zabitým prasetem, pročež se žádné teplokrevné maso požívati nebude, nýbrž jenom ryby, hlemejždě, kačeny, husy a jiná vodní drůbež.

Noc mezi prvním a druhým dnem spí se tak těsně, že jeden host zase z druhého všecko vytlačí, co zbytečného snědl, což se na jitrnice a na vepřoviny sluší.

Noc od štědrého večera na Hod boží nespí se, nýbrž hraje se taroky, dáma, šach, lurč, mlejnek a černý petr.

Třetí den, v němž panuje planeta krocan.

Čtvrtého dne zabije se všechna drůbež, vyprázdní se všechny sklepy, půdy, komíny, almary, hrnce, sudy, flašky atd., načež se páni hosté z domu vyhodí.

Karel Havlíček Františku Zachovi.

František Zach (nar. 1./5. 1807 v Brně, zemřel tamtéž dne 14./1. 1892) studoval gymnasium ve svém rodišti. Po absolvování práv na universitě vídeňské stal se praktikantem při krajském úřadě brněnském, odkud dán pak do Znojma. Jsa již tehda uvědomělý Slovan, odebral se po vypuknutí polského povstání r. 1831 do Kongresovky, by súčastnil se boje po boku Poláků. Později utekl se do Paříže, kde žil v spojení s polskou emigrací, jsa úředníkem královské knihovny ve Fontainebleau, konaje při tom studia vojenská. R. 1843 odešel přes Cařihrad do Bělehradu, kde meškal až do r. 1848 jako agent knížete Adama Čartoryjského. R. 1848 súčastnil se Slovanského sjezdu v Praze, načež na podzim t. r. a opět na jaře r. 1849 byl jedním z vůdců ne-

zdařených výprav na Slovensko. Vrátiv se pak ještě r. 1849 do Bělehradu, stal se tam r. 1850 ředitelem vojenské školy na radu jeho založené. Po pádu knížete Alexandra Karadjordjeviče r. 1858 ze Srbska vypovězen, dlel jako vychovatel syna Garašaňinova ve Švýcarech,

načež r. 1860 knížetem Milošem opět do Srbska povolán, stal se zase ředitelem vojenské akademie. Později jmenován knížetem Michalem podplukovníkem a inspektorem srbského vojska, po zavraždění tohoto v Topčidaru pak byl za vladařstva znova ředitelem v. akademie.

R. 1876 svěřeno mu v srbsko-turecké válce jako generálu velení armádního sboru Javorského. Následkem úrazu, již v Bělehradě náhodou utrpeného, musel však opustiti bojiště, a byl, když mu po té amputována noha, dán na odpočinek. Tento trávil několik let na statku svého přítele Nevole ve Svobodných Hamrech, odstěhoval se pak na Královské Vinohrady a posléze do Brna, kde zemřel. [1])

Na konci roku 1850 dopsal Zach z Bělehradu Havlíčkovi, žádaje jej, jak se domnívám z odpovědi Havlíčkovy (an listu Zachova nemám), by mu doporučil někoho kdo by byl způsobilý, zříditi v Srbsku zbrojovku a zároveň mohl též přivésti s sebou z Čech dovedné dělníky. Havlíček obrátil se proto na svého přítele Václava Žáka, zaměstnaného tehda v železných hutích knížete Dietrichsteina v Ransku a v Polničce listem, nyní taktéž ztraceným, v němž se jej patrně tázal, zdali by místa toho nepřijal. Na to oznámil V. Žák Havlíčkovi dopisem daným v Polničce dne 24. prosince 1850 (list ten, jehož originál nalézá se v Museum, bude otištěn níže při ostatních dopisech Žákových) že jest ochoten úkol ten převzíti a sdělil obšírně svůj plán i podmínky. Tuto odpověď Žákovu hodlal Havlíček Zachovi zaslati, napsav na čtvrté jeho stránce dopis, který zde otiskujeme, [2]) v němž výslovně praví, že mu odpověď Žákovu zasílá in originali a v němž Zachovi Žáka vřele doporučuje, prose zároveň, aby snad Žák nebyl vydán nějakému špatnému naklá-

---

[1]) Viz článek Dra. V. Gablera »Ze života generála Zacha« v »Osvětě« r. 1892, str. 235. a n., pak 289. a n., 391. a n. a 495 a n., pak stať K. R.(aisa) »Vzpomínka na generála Zacha« v »Světozoru« r. 1892 str. 119.

[2]) Dopis tento jest bez data a bez podpisu. Napsán jest v Kutné Hoře a dle všeho záhy po 24. prosinci 1852 a zdá se, že to pouhý koncept; neboť Žákův dopis nalézá se mezi papíry Havlíčkovými a nebyl tedy Zachovi zaslán, neb jej týž vrátil.

dání, ať jest jeho věrný přítel a on by mu nerad pomohl do nějakých trampot.

Žák potom skutečně ono místo u srbské vlády obdržel a nastoupil.

Milý Příteli!

Jakožto odpověď na Vaše poslední psaní odesílám Vám zde in orriginali psaní mého dobrého přítele Václava Žáka. On absolvoval akademii hornickou v Šťávnici (Schemnitz) a jest nyní u železných dílen knížete Dietrichsteina v Ransku a v Polničce v Čechách.

Ručím za něho co pořádného člověka a praktického muže. Z jeho psaní poznáte nejlépe všechno a odepište mi pak své mínění. On vede nyní velikou dílnu ve které se již zhotovilo mnoho zbraně. Jest při tom člověk vyšších tendencí, ne pouhý chlebař, a můžete být ujištěn, že co slibuje to splní a že vůbec ne jen za peníze, nýbrž z opravdivé náklonnosti vládě vaší ve všem svědomitě poslouží, k čemu se nabídne a k čemu také kromě toho schopen bude.

Lidi potřebné má on velmi snadnou příležitost s sebou přivésti, neboť oblíben jest u svých dělníků a snadno s ním půjdou kamkoli.

Jenom bych Vás prosil (což bez toho se důvěřuji) aby snad nějakému špatnému nakládání vystaven nebyl on jest můj věrný přítel a nerad bych mu do nějakých trampot pomohl. Jest svobodný i odhodlaný člověk a jsem ubezpečen, že si žádnou nečest neudělá.

Karel Havlíček dru. Josefu Fričovi.

Úryvek listu daného v Německém Brodě dne 1. listopadu 1851 otištěné z Karla Tůmy »Karel Havlíček Borovský« str. 530.

Dle Karla Tůmy žádá Havlíček dra. Josefa Friče »jakožto jediného advokáta veřejnosti«, aby jej v Kutné Hoře před porotou obhajoval. Pak následuje zde otištěný (neúplný) konec dopisu.

— — — — — — — — — — — — — — —

Již tedy co mnohonásobný zločinec a přečinec poroučím se do Vašnostiny lásky, abyste mne ráčil ze všech mých politických hříchů vyprati co bílého beránka. Jsem velice rád, že ještě letos před porotu přijdu ..... Račte tedy přijmouti mou hlubokou úctu, třeba jen pocházela od rakouského zločince, jenž jest a zůstane na vzdor všemu poctivý Čech a pepř proti všem tyranům a zároveň Vašnostin uctivý služebník a ctitel .... [1])

H. B.

Karel Havlíček Petru Miloslavu Veselskému.

Úryvek, otištěný z Petra M. Veselského »Kutnohorský pobyt a porotní soud Karla Havlíčka« str. 55. (Viz též K. Tůmy »Karel Havlíček Borovský«, str. 530.)

Havlíček žádá P. M. Veselského před příjezdem k svému porotnímu soudu v Kutné Hoře, by jemu i jeho obhájci obstaral pokoj U »černého koně«, kde by nebyli rušeni a ukládá mu, by sepsal podrobně průběh líčení,

---

[1]) Havlíček obžalován státním zástupitelstvem pro přečin tiskový a pro zločin rušení veřejného pokoje spáchaný článkem: »Správa záležitostí obecních« otištěny v 8. sv. »Slovana« z r. 1851 na str. 257. a násl., pak dále článkem: »Proč jsem občanem?« uveřejněným v 12. sv. »Slovana«, z téhož roku na str. 351. a násl. Poněvadž tehda platil ještě nedávno zavedený však hned potom zrušený trestní řád Schmerlingův, pohnán Havlíček před porotu. Přelíčení odbývalo se u zemského soudu v Kutné Hoře dne 12. listopadu 1851 za velikého návalu obecenstva. Obhájcem Havlíčkovým byl dr. Frič, který tak jako Havlíček přijel do jmenovaného města večer dne 11. listopadu t. r Vrchním porotcem byl Antonín Breuer, továrník kutnohorský. Jednomyslný výrok poroty zněl: »Není vinen.« Viz obšírné vypsání tohoto přelíčení v Petra Miloslava Veselského »Karla Havlíčka Kutnohorský pobyt a porotní soud«, str. 55.—102. Kde se nalézá originál tohoto listu, neb je-li vůbec zachován, nepodařilo se pořadateli této sbírky vypátrati.

..... Obstarejte pro mne byt v hostinci u »černého koně« tak, bych při svém příjezdu dne 11./XI. večer měl pokoj pro sebe i svého obhájce [1]) připraven takový, kam nikdo přístupu nemá, bych tam nikým vyrušován nebyl. [2]) Vás i svých důvěrných přátel téhož dne viděti ani s nimi mluviti si nepřeji. Káže tomu obezřetnosť a nechci ani Vám, ani jim, ni sobě zbytečných nepříjemností připraviti; mějte však na vše pozoru a zvláště hleďte na smýšlení těch, kteří mne souditi mají. Vám pak zvláště za úkol ukládám sepisovati průběh přelíčení do možné podrobnosti: a toto přátelství mi dojista prokážete. Více Vám pověděti třeba není. [3])

Váš

K. H. B.

Karel Havlíček neznámému funkcionáři Matice České.

Úryvek.

Havlíček ohražuje se ostře proti tomu, že v seznamu zakladatelů Matice uveden jako bývalý redaktor »Slovana« v Kutné Hoře a oznamuje, že dle svého stavu a zaměstnání jest spisovatel.

Veleváženy pane! [4])

Ve výkazu zakladatelů Matice České vytištěném v Čas. Česk. Mus. 1852 III. nacházím sebe následujícím

[1]) Dra. Josefa Friče.

[2]) Dle citované knížky P. M. Veselského str. 56. přijel Havlíček do Kutné Hory skutečně teprve 11. listopadu večer a ubytoval se se svým o něco později přibylým obhájcem drem. Fričem »U černého koně«, a nepřijal žádné návštěvy. Viz též poznámku k předešlému listu.

[3]) Dle udání P. M. Veselského str. 55. cit. knížky, odeslal mu Havlíček tento dopis dne 10. listopadu 1851. Originál listu nedostal se vydavateli této korrespondence do rukou a neví kde se nalézá, Uložený mu v něm úkol, P. M. Veselský vykonal.

[4]) List ten psán as ke konci r. 1852 neb na počátku r. 1853 v Brixenu. Adressa schází.

způsobem uvedena: »Karel Havlíček (Havel Borovský) býv. redaktor »Slovana« v Kutné hoře. Poněvadž jsem sám takové svoje »nationale« váženému ředitelstvu Matice nikdy neudal, aniž také v dotčeném výkazu jiné příklady toho nacházím, že by se oudům Matice jich bývalá zaměstnání in forma tituli přidávala, divím se slušně, proč právě při mé osobě taková neobyčejná výjimka se činí. Mám tedy čest oznámiti, že dle svého stavu a zaměstnání jsem spisovatel nikoli však ani bývalý redaktor »Slovana« ani »Nár. Nov.« ani »Pražs. Novin« ani »Včely« ... (Další schází.)

Karel Havlíček slečně Emilii Zöldnerové v Praze.

Havlíček vyličuje obyvatelstvo Brixenské, zmiňuje se, jak tam s Julií žije vypravuje o neobvyklém tam zasnežení a o nemožné sanici, ke konci pak chválí tamnější zdravé klima, jež zvláště malé Zdeňce jde k duhu.

Brixen 1. Febr. 1853.

Eigentlich wäre es recht unverzeihlich, dasz wir so lange von uns nichts directe hören laszen, wenn wir nicht wüszten, dasz Sie indirecte durch die Jaroschs Nachrichten von unserer Lage erhalten. Wir wissen es, dasz Sie an unseren Schicksalen einen aufrichtigen und freundschaftlichen Antheil nehmen und wünschen nichts so sehr als Ihnen recht bald alles neuerlichst Erlebte mündlich zu erzählen.

In Ihrem Brief stellen Sie sich den Aufenthalt in Brixen viel zu poetisch und wenigstens hundertmal angenehmer vor, als er in der Wirklichkeit ist, auch abgesehen von jeder Verbannung. Für einige Tage in Sommer, vorzüglich wenn man ein Sohn der Ebene oder bloszer Hügel ist: sonst aber ist Brixen und seine

Umgebung aufrichtig und kurz gesagt ein miserables, durch Miszbrauch der Religion verdorbenes Nest voll Dummköpfe und Heuchler, mit wenigen Ausnahmen, von denen ich aber nach einem Aufenthalte von 13 Monathen noch keine kennen gelernt habe. Brixen war bis zu den Zeiten Napoleons I. ein bischöfliches unabhängiges Fürstenthum, und hat also schon, bevor es an Österreich kam, seinen jetzigen Character ausgebildet. Überhaupt sieht ganz Tirol (nicht das Land denn das hat Gott geschaffen, aber die Einwohner, deren Character ein Produkt der geistlichen und weltlichen Oberherrschaft ist) bedeutend anders aus, als man sichs gewöhnlich im Auslande nahmentlich bei uns vorstellt: mehr bigott als lustig, mehr verschmitzt und betrügerisch als bieder, mehr kriecherisch als treu. Und Brixen ist in dieser Beziehung nach dem allgemeinen Urtheile selbst der Tyroler die schlechteste Gegend! Wir haben hier nur einen Mann gehabt, mit dem wir umgehen konnten, und der war kein Tyroler: nach den neuesten Verfügungen haben wir auch diesen verloren! Wir leben ein wirkliches Einsiedlerleben.

Sehr gelacht haben wir über eine Stelle Ihres lieben Briefes, wo eine Erwähnung der Schlittenbahn geschieht: denn hier in Brixen war seit Menschengedenken kein liegender Schnee, obwohl wir ihn das ganze Jahr aus unseren Fenstern sehen können. Aber für unser Lachen wurden wir bald gestraft, denn heuer liegt hier seit dem 30. Decemb. bis heute ununterbrochen Schnee und gerade nur in der Ebene (im Thal) unten, nicht auf den Bergen, und gerade nur bei Brixen, nicht im übrigen Tyrol. Leider konnten wir aus zwei sehr wichtigen Gründen diese sehr ausgezeichnete Schlittenbahn nicht benutzen, erstens weil es hier in der Stadt keinen Schlitten giebt, zweitens weil ich den Burgfrieden der Stadt nicht verlaszen darf, in welchem es aber wenig Platz giebt zu einer ausgiebigen Schlittenfahrt.

Das einzige Gute was wir hier haben, ist das ausgezeichnet gesunde Clima, welches seine Wirkung sowohl auf die Zdenka als Julie schon sehr wohlthätig geäuszert hat. Sonst leben wir im Geiste nur in Prag. Die Zdenka unterhält uns den ganzen Tag mit ihrem Plaudern. Sie lernt jetzt deutsch aus eigenem Antrieb und macht ziemliche Fortschritte.

Wäre es nicht so weit und so sehr auszer aller Verbindung, so hätten wir Sie schon lange eingeladen, im Sommer eine Zeit bei uns zuzubringen und sich an der schönen Alpenwelt zu erfreuen: hier aber müszen wir ganz darauf verzichten. Um so mehr freuen wir uns auf die Zeit, die endlich doch kommen wird, bis wir wieder unser Vaterland und alle unsere Lieben, nahmentlich auch Sie unsere gewisz aufrichtige und werthe Freundin von Angesicht sehen werden. Bis dahin senden wir Ihnen wenigstens unsere Grüsze und Empfehlungen und Wünsche für Alles Beste! Leben Sie recht wohl und in einer guten Stunde schreiben Sie uns wieder einige Zeilen.

Ihr ergebenster

H. B.

P. S. Der Frau Caspar und allen übrigen Bekannten unsere schönste Empfehlung. Der Hugo hat uns unlängst durch einen Collegen von ihm grüssen laszen. — Die Beilage bitte ich an Dr. Schwarz zu übermitteln. [1])

Odemně pro dnes jen srdečné pozdrawení, podruhé budu psát sama. Od Zdenčinky pěknau pusínku, ona si ještě dobře pamatuje všechno s Prahy.

Líbám též všechny známé srdečně.

Julie.

Na obálce:

Slečně Emilii.

---

[1]) Dr. František Schwarz, přítel Havlíčkův, nar. v Českém Dubě, byl vojenským lékařem, posléze lékařem v nemocnici rakouské v Cařihradě, kde 23. ledna 1867 úkladně zavražděn. Viz k tomu poznámku 2. na str. 266. a n. zde!

Překlad.

V Brixenu dne 1. února 1853.

Bylo by vlastně neodpustitelné, že nedáváme tak dlouho o sobě přímo nic slyšeti, kdybychom nevěděli, že dostáváte nepřímo prostřednictvím Jarošových zprávy o našem stavu. Víme, že máte upřímné a přátelské účastenství s našimi osudy a nepřejeme si ničeho tak velice, než abychom Vám hodně brzo mohli ústně vypravovati vše, co jsme nejposledněji prožili. —

V listu svém představujete si pobyt v Brixenu příliš poeticky a na nejméně stokrát příjemnějším než-li jest skutečně, nehledě ani na vypovězení. Na několik dní v letě, zvláště, je-li kdo synem roviny neb pouhé pahorkotiny: jinak ale jest Brixen a jeho okolí, upřímně a zkrátka řečeno, bídné, zneužitím náboženství zkažené hnízdo plné hlupáků a pokrytců, s málem vyjimek, z kterých jsem ale po třináctiměsíčním pobytu nepoznal ještě ani jediné. Brixen bylo až do časů Napoleona I. biskupské neodvislé knížectví a vytvořilo si tedy již, dříve než připadlo Rakousku, svůj nynější ráz. Vůbec vypadá celé Tyrolsko — nikoliv země, neboť tu stvořil Bůh, ale obyvatelé, jejichž ráz jest výplod duchovní a světské nadvlády — mnohem jinak, než si je obyčejně v cizozemsku, zvláště u nás představují: více bigotní než veselé, více prohnané a podvodné než poctivé, více podlézavé než věrné. A Brixen jest v tomto ohledu po všeobecném úsudku samých Tyroláků nejhorší krajina! Měli jsme zde jen jednoho muže, s nímž jsme mohli obcovati, a ten nebyl Tyrolák; po nejnovějších nařízeních ztratili jsme i toho! Žijeme skutečně po poustevnicku.

Velice jsme se smáli jednomu místu Vašeho milého listu, kde se zmiňujete o sanici: neboť zde v Brixenu neležel sníh, pokud sahá lidská paměť, ačkoliv jej můžeme viděti ze svých oken po celý rok. Ale za svůj smích byli jsme záhy potrestáni, neboť letos leží zde

od 30. prosince až po dnes neustále sníh, a právě jen v rovině (v údolí) dole, ne na horách, a právě jen u Brixenu, a nikoli v ostatním Tyrolsku. Bohužel, nemohli jsme z dvou důležitých důvodů této velice výtečné sanice užiti: předně, že tu v městě není žádných saní, za druhé, že nesmím opustiti městský obvod, v němž ale málo místa pro vydatnou sanici.

Jediné, co zde máme dobrého, jest výtečné zdravé ponebí, které již velmi blahodárný účinek projevilo na Zdeňku i na Julii. Jinak žijeme v duchu jen v Praze. Zdeňka baví nás po celý den svým žvatláním. Učí se nyní z vlastního popudu německy a dosti v tom pokračuje.

Kdyby to nebylo tak daleko a tak mimo veškeré spojení, byli bychom Vás již dávno pozvali, byste pobyla v letě u nás nějaký čas a potěšila se tím krásným světem alpským: ale zde musíme se zcela toho vzdáti. Tím více těšíme se na dobu, která konečně přece přijde, až opět svou vlast a všecky své milé, zvláště též Vás, svou zajisté upřímnou a milou přítelkyni uhlídáme tváří v tvář. Až do té posíláme Vám aspoň svá pozdravení a poručení a přání všeho nejlepšího. Žijte blaze a napište nám v dobré chvíli opět několik řádek.

Váš nejoddanější

H. B.

P. S. Paní Kašparové a všem ostatním známým naše nejlepší poručení. Hugo dal nás nedávno pozdravovat po jakémsi svém kollegovi. Přílohu račte odevzdati dru. Schwarzovi.

Karel Havlíček Josefu Kodymovi.

Havlíček žádá J. Kodyma, by mu zaslal nějaká květinová semena a aby mu dal zprávy literární.

Brixen 3./2. 1853. [1])

Milý příteli!

Buďte tak laskav a odešlete mi sem nějaká semena květinová, ale nic skvostného, nýbrž jen obyčejné druhy, které se buď barvou neb vůní etc. vyznamenávají. Zde se musím o takové věci příliš prosit, ačkoli je mají. Pošlete dle svého mínění ale ne moc od každého neb moje zahrádka není větší než asi 4□°, a napište mi na každé jméno, proto že je neznám. Na resedu nezapomeňte zvlášť. Ale pošlete mi to brzy neb teď již bych mohl do hrnců sít, zde již začne v březnu vegetace dozajista totiž na počátku března.

A pište mi přec co se děje mezi mladou literaturou.

Buďte zdráv.

Váš

H. B.

Týž témuž.

Havlíček děkuje Kodymovi za zaslaná semena, zmiňuje se, jak se v brixenském ponebí daří květinám, vyslovuje radost svou nad povýšením Kodymovým a chuti jeho k zahradnickému zaměstnání, jež chválí, připojuje k tomu své náhledy o exaktním zaměstnání. Žádaje Kodyma, by pobídl K(rásu) k brzkému dopisu o pražské žurnalistice, projevuje na konec nepříznivý úsudek o tom, jak Mikovec vede »Lumíra«.

---

[1]) Vlastníkem originálu tohoto listu jest říšský a zemský poslanec p. ředitel František Schwarz v Plzni. Dopis ten svědčí p. Josefu Kodymovi, někdejšímu spolupracovníku »Národních Novin«, který později vzdav se studií technických, vyučil se zahradnictví a stal se pak ředitelem zámku a vrchním zahradníkem francouzské císařovny Evženie v Arenbergu u Kostnice.

Brixen 1./3. 1853.

Milý Příteli!

Semena jsem dobře obdržel až na jedno (Viola tricol. max.), které se nehodou nějakou rozsypalo: přece však zůstalo v papírku tolik, že z toho několik rostlin dobýti hodlám. Děkuji Vám srdečně za ně, již jsem několik druhů do hrnců zasíl totiž takové které si též v hrncích nechati hodlám; ostatní zaseju něco později, abych je mohl v dubnu asi do země vysázet. Zde je totiž květinový rok o něco delší než v Čechách. Moje květiny v hrncích již nyní hezky vyráží neb slunce okolo 12—3 jest dosti výdatné měsíční růže, kterých mám několik hezkých druhů již brzy pokvetou. Také rhododendron má již hodně nalitá (sic!) pupence na květ. Obyčejně ale rhododendron zdejší (Alpenrose), kterého jsem si v loni na podzim několik sazenic z vyšších hor přinesl, nechce se mi dařit, všechny exempláře zhynuly, ačkoli jsem zem spolu s nimi přinesl.

Nezdá se jim líbit confinírunk do hrnců! —

Vaše povyšení v hodnosti a spolu nastoupení platu (malého) mne také potěšilo; zvlášť mám radost, že se s zalíbením chápete svého nynějšího zaměstnání. Jest to po dobrém rozvážení mnohem lépe a přiměřeněji pro Vás, než dřívější plan se sladovnictvím.[1]) Zahradnictví má přec mnohem blahorodnější povahu než vaření piva a kvasnic. Já si již napřed dělám naději, že se od Vás až se zas někde a někdy sejdeme leččemu přiučím, jmenovitě snadnému znání a pojmenování jednotlivých bylin, neb dle pouhého popisu z nich (sic!) jest to skoro nemožné. — Co se Vašeho poznamenání týče, že jste u bývalých přátel tímto krokem vážnosti neztratil, bylo by arci divné, aby tomu bylo naopak. Já myslím, že

[1]) Viz k tomu poznámku k předešlému dopisu. Dle toho a dalšího obsahu tohoto listu Kodym meškal tehda ještě v Praze.

nyní svět má takový směr, že to za nějaký čas bude pro každého hanba, kdo nebude míti nějaké exaktní zaměstnání založené na nějaké přírodní nauce. Ostatně ale zahradnictví, kdyžby mu člověk dobře rozuměl, a vzato v širším smyslu totiž povědomost života všelikých užitečných rostlin, muselo by být celé zemi velice k prospěchu; a na druhé straně zas to krásné umění sahá jaksi do poezie. Já již dle své spisovatelské a publicist(i)cké povahy nemyslím si žádné umění jinák než ve spojení s žurnalistikou neb alespoň literaturou — s onou mocnou mašinou, která daleko sahá a svět proměňuje. Až tedy budete ve svém umění chlapík a procestujete jak myslím, alespoň Anglicko, nemluvíc o Němcích a t. d. pak se doma dáte i do praktického zahradnictví i do spisovatelského působení na reformy botanicko-průmyslné u nás.

To je tak dle mého spůsobu! —

Pana Alojse K. [1]) upomeňte na ten dopisek o nových hvězdách a čmelících v naši žurnalistce. Jsem tuze zvědav. Mikovcová methoda v redakci Lumíra není praktická, ačkoli jinák Mik. u mne stojí ve vážnosti. Ale na tento spůsob sotva se zvětší počet odbíratelů — první základ neodvislosti časopisu. Tak jak je nyní Lumír jest pro vzdělance příliš mělký — pro nevzdělance zas dílem nepochopitelný a nezajímavý. Také tam příliš převládá překlad ze slovančiny na ujmu dobroty věcní.

Zde je již úplné jaro! Mějte se zatím dobře. [2])

Váš H. B.

Pan Kodýmovi.

List byl zalepen oblatkou, na níž v bledě hnědém poli písmě Ŝ.

---

[1]) Míněn Alois Krása.

[2]) Prvopis listu tohoto nalézá se v městském museu táborském pod sig. B. f. 79.

Karel Havlíček neznámému adressátovi.

Havlíček dává neznámému adressátovi (dru. Jos. Podlipskému) zprávu o svých nových pracích literárních, zejména o »Králi Lávrovi« a básních »Život věčný« a »Hrob«, přidávaje fragmenty z Lavry a opisy obou uvedených básní.

(Úryvek.)

— — — — — — — — — — — — — — — —

. . . . Ze zoufalství pustil jsem se zase na Parnas a mám několik čipernych prací pod hoblíkem. Mezi jiným ku př. veselou balladu pod titulen »Král Lávra«. Jest to zpracování jedné irské povídky o tomto královi; thema je à la Midas, ale více humoru leží již v té povídce irské než v řecké, a mým přičiněním se ještě ten kapitál zmnoží. Na ukázku Vám zde vypíšu dvě první štrofy: plán je asi na 30 takových a nepochybně že se bude muset překročit Voranschlag, jak už sám pozoruju.

Byltě jednou jeden
starý dobrý král,
ale to je dávno,
taky od Čech dál,
troje moře, devatery hory
dělí kraj ten od české komory,
kde on panoval.

Byl' král irský Lávra,
povím zkrátka vám,
a já o tom králi
pěknou píseň znám.
Nalej stará! čerstvého do číše,
a vy, kluci, poslouchejte tiše,
já ji zazpívám.

Jiná práce jest zas větší cyklus dohromady patřících kousku v rozličných metrách, jednající o posledních

věcech člověka, kdežto si práci dám, hlavně z chemického stanoviska podporovati svatou theologii v její theorii o nesmrtelnosti. Způsob toho poznáte lehce z dvou kousků, které Vám tuto podávám na ukázku. Spekulace má jest přinutit lidi k smíchu nad tím, čeho

Dr. Josef Podlipský.

se jinak obyčejně bojí neb aspoň neradi o tom slyšejí.

Úvod.

(Následuje báseň: »Život věčný«, ovšem bez tohoto titulu, počínající:

»Nic se netrap duše má« . . . . .,

otištěna v »Básnických spisech Karla Havlíčka na str. 36.).

Pak nasleduje báseň:

Hrob.

Synku radím tobě . . . atd.

(Otištěná tamtéž na str. 38.)

K této básni poznamenává Havlíček ku konci tohoto úryvku:

»To ale nebude hned za tímto, nýbrž na jiném místě.« [1])

---

[1]) Komu Havlíček tento list napsal, těžko uhodnouti. Jediná stopa jest, že básně »Život věčný« a »Hrob« pod chiffrou H. B. s letopočtem 1854 uveřejněny v »Obrazech života« z r. 1859, str. 306. (Hrob), »Život věčný« str. 307. které tehda redigoval Neruda. V písemné pozůstalosti Havlíčkově nenalézá se jiný opis těchto dvou básní, než právě uvedený, mohl je tedy Nerudovi dáti nejspíše ten, komu list ten svědčil. Z přispívatelů »O. Ž.« nebyl to zajisté nikdo; to byli lidé z mládí a nejmladší generace; mohl to býti jen přítel Havlíčkův, který zároveň byl příznivcem družiny Májové. A tím byl Dr. Josef Podlipský, který se právě r. 1859 »U Moskvy« v Provaznické ulici se stoupenci »Máje« téměř denně scházel, tedy v době, kdy orgán jejich »Obrazy Života« počal vycházeti. (Viz o této okolnosti ve stati B. Čermáka »Jan Neruda«, Květy 1895 str. 264.). Soudím tedy že adressátem listu toho byl asi Dr. Podlipský. Že si Havlíček s drem. Podlipským dopisoval, a to zejmena též ve věcech literárních, dosvědčuje J. V. Frič ve svých »Pamětech« IV. 401., uváděje, že jemu (Fričovi) dal Havlíček gratulovati v dopisu dru. Podlipskému, když mu tento byl almanach »Ladu Niolu« zaslal do Brixenu. Ovšem by mohl býti z podobných důvodů za adressáta pokládán Alois Krása. Ale toho Havlíček sotva považoval za tak kompetentního kritika literárního, za jakého jemu i jiným platil dr. Podlipský.

Ježto pak básně »Život věčný« a »Hrob« napsány v Brixenu, obě dne 12. července 1854, a »Král Lávra« tamtéž od 12. července do 23. srpna 1854 napsaný, jak z úryvku listu zde podaného patrno, ještě nebyl dokončen, psal Havlíček tento dopis v Brixenu nejdříve dne 12. července 1854 neb v nejbližších dnech potom, zajisté ale před 23. srpnem t. r.

Karel Havlíček neznámému adressátu.

Petice.

(Vigneta s monogr. H.)

»Jako svíce Hospodinova jest duch člověka, kterýž zpytuje všecky tajnosti břicha.«
Šalomoun Přísl. XX. 27.

Já nížepsaný smutný čtenář »Pražských Novin« a »Lumíra«, jenž zde o literatuře a literátech našich nezvím leda to co plave na povrchu, ale nikdy nepronikne do hlubiny této kuchyně, osmělen Vaším sakramentsky obětavým slibem, obracím tyto zkroušené řádky k Vaší Lenosti, abyste tedy se svou dle výš uvedeného textu již od Šalomouna uznanou moudrostí posvítiti mi ráčil touto svící Hospodinovou na cesty, jak těch našich literátů, kteří opouštějí cestu přímou a chodí po cestách tmavých (Šal. Přísl. II. 13), kteří »ctí osobu mocného a přátele jsou toho, kdo jim dary dává« (ibidem XIX, 6) jakož i těch, o nichž psáno jest (ibidem XXVIII., 14.) »Blahoslavený člověk, kterýž jest vždycky bázlivý« a o nichž zase psáno stojí (VI. 12—14,) »Člověk odpadlec, muž neužitečný, chodí s ústy převrácenými, mhourá očima, šoustá nohou, prstem mluví« a o kterých Jeremiaš (XII. 6.) rozhorleně praví: »i bratři tvojí, dům otce tvého spronevěřili se tobě a ti také povolávají za tebou plnými ústy; nevěř jim byť mluvili s tebou přátelsky«, »pročež praví Hospodin zástupů v prorocích těchto: »Aj! já nakrmím je pelyňkem a napojím žlučí, nebo od proroků těchto vyšla poskvrna na všecku zemí tuto. (Jerem. XXIII. 15.), jakož i o těch, kterým slibuje Šalomoun III., 7., 8. odstup od zlého, toť zajisté bude zdraví pupku tvému« — a o kterých Václav Melezýnek již roku 1789 v jedněch českých novinách zpívá:

Kdo pak něco lepšího máš,
Proč to veřejně nevydáš,
České věci k zvelebení
Všem vlastencům k potěšení?

Zvláště ale taky těch mnohých nových básníků kteří
jsou fantasií poddani
tak jako někdy pohani
aby nebyli poznáni
v larvách se prohání. Wolný str. 8.

O všech těch tedy a takových, všechno co není psáno; pak tajnou diplomatickou historii časopisů (za oponami), o životu společenském literatury po kavárnách a hospodách — po všem tom žízní duch můj a není kdo by podal pramenu vody živé.

Jestli mne tento svůj slib a tuto moji žádost k spokojenosti vyplníte, zavazuji se udělati na Vás k novému roku 1855 nejnestydatější satyru. Nuže tedy:

Zadudej, dudáčku, zadudej!
Nebo mi ty svoje dudy dej!
Zadudej mi o té Matici,
o té staré zmoklé slepici. [1])

---

[1]) V mnou vydaných »Básnických spisech Karla Havlíčka« v oddílu »Různé náčrtky« na str. 46. a 47. pod společným záhlavím »Žádost bývalého českého literatora« otištěné verše souvisí patrně s tímto přímo feuilletonisticky vypracovaným listem První tři sloky, počínající »Zadudej dudáčku zadudej«, kryjí se s verši v listu uvedenými, leda že tu změněn jejich pořádek tak, že druhé dvojverší tam slokou třetí a třetí druhou, ale v zmíněný náčrtek zakončen pak verši:

»Zadudej mi o tom Lumíru,
proč ji nechce plácnout přes díru?«

které v listu nejsou, za to v onom náčrtku schází poslední čtyři verše nalézající se v tomto dopisu.

Verše, jež pak následují v »Básnických spisech« K. H. —:

»V samotě kdy sedím a se soužím,
mlčením jen státu, církvi slouží,
Nevidím než krávy kapucíny . . .

»Já nížepsaný čtenář Pražských Novin a Lumíra
vyznávám, že jest v mých literárních vědomostech velká díra.
Pročež volám k tobě slovutný doktore,
ty mocný proti smrti sochore,

Zadudej, dudáčku, jak umíš,
Však ty tomu dobře rozumíš.
Jestliže ty brzy nespustíš.
Do Brixenu za mnou jít musíš.

Nežli bych za tebou přišel tam
To ti přece raději zadudám.

H. B.
v hluboké úctě a ve vysokém očekávání.

V Brixenu u Bílé věže 23./11. 1854.

Karel Havlíček Josefu Remešovi.

Havlíček zasílá adressátovi »Národní Noviny« z r. 1849 a 1850, pak několik čísel z r. 1848, které zatím zemřelý bratr tohoto u něho si objednal, zmiňuje se o jakémsi Dremlovi a uzavírá list projevem naděje, že tací lidé konečně přece nezvítězí.

Veleváženému Pánu, panu Josefu Remešovi.

V Něm. Brodě 27./9. 55.

Lituji, že se Vašnostin pan bratr těchto novin již nedočkal, a však nestalo se to mou vinou, neb skutečně teprva nyní jsem je mohl do rukou dostati a shledati

---

jenž jsi též v české literatuře honěný kunt,
aby vrazil do té díry špunt.
Naše literatura se silně prasí,
nabývá jí do šířky i do krásy.«

— zdají se patrně prvním návrhem zde otištěného listu, který snad původně měl býti celý veršován. Je-li ale tomu tak, tedy svědčí dopis tento — dle narážky: »slovutný doktore, ty mocný proti smrti sochore« atd., jak se podobá, příteli Havlíčkovu MUDru Josefu Podlipskému, s nímž si týž, jak svrchu již uvedeno, z Brixenu dopisoval.

Odesílám tedy celý ročník 1849 — pak všechno co vyšlo ještě r. 1850, totiž 17 čísel, — konečně ještě č. 43 roku 1848, které si taky nebožtík pan bratr ve svém dopisu žádal, poněvadž prý mu chybí.

Bydliště Havlíčkovo v Německém Brodě po návratu z Brixenu.

Jestli p. Dreml a jiní podobní jemu chlapíci, říkají o mne, že jsem nasil koukol do pšenice, pomyslíme si jenom, že tedy v čas žní bude vyhozena ta jejich pšenice, a schován a uchráněn ten náš koukol! Šelmy! však jim ta jejich pšenice nyní hezky kvete a podsejpá! až je to samotné omrzí.

Nenapravitedlné lidi ale škoda chtít předělat, proto je nechme mluvit, a doufejme, že Bůh jejich věci konečného vítězství přece nepopřeje.

Přeji Vám všechno dobré, a zachovejte mne (až snad zas na lepší časy!) v přátelské upomínce.

Váš

H. B.

Jinou rukou, bezpochyby že adressátem připsáno pod tímto listem:

»Narozen 31. září 1821, a dokonal svůj život 29. července 1856.

Karel Havlíček Františku Mudrovi.

Havlíček zve Mudru, by jej navštívil v Šternberských lázních, kde meška na léčení, předpokládaje, že mu tuto jeho žádost oznámil již Řezáč. Spolu jej žádá, by mu přinesl nějaký zákusek k snídaní, stěžuje si na zimu a deště a doufá v zlepšení svého zdraví, až nastanou hezké časy.

V Šternberských lázních
u Slaného 25./6. 1856.

Milý příteli!

Snad Vám již M. Řezáč, Spiritual in Partibus, kde jsou dva představení a jen jeden týranec,[1]) již dle

[1]) Viz o Frant. Jos. Řezáčovi a o Frant. Mudrovi poznámku k listu F. Weidenhofferové ze dne 14. máje 1845 str. 261. zde! — Slovy: »Spiritual in partibus« naráží Havlíček na to, že byl Řezáč spirituálem v obecné káznici kněžské u sv. Jiří, jímž právě r. 1856 jmenován, když roku toho fara u sv. Václava byla zrušena, kde do té doby od r. 1848 byl kooperatorem, působě tam ve správě duchovní při někdejší trestnici svatováclavské. Spirituálem u sv. Jiří zůstal Řezáč až do počátku roku 1863, kdy se místa toho vzdal. Vlastním představeným káznice u sv. Jiří byl rektor, »kárancův« pak obyčejně bývalo málo.

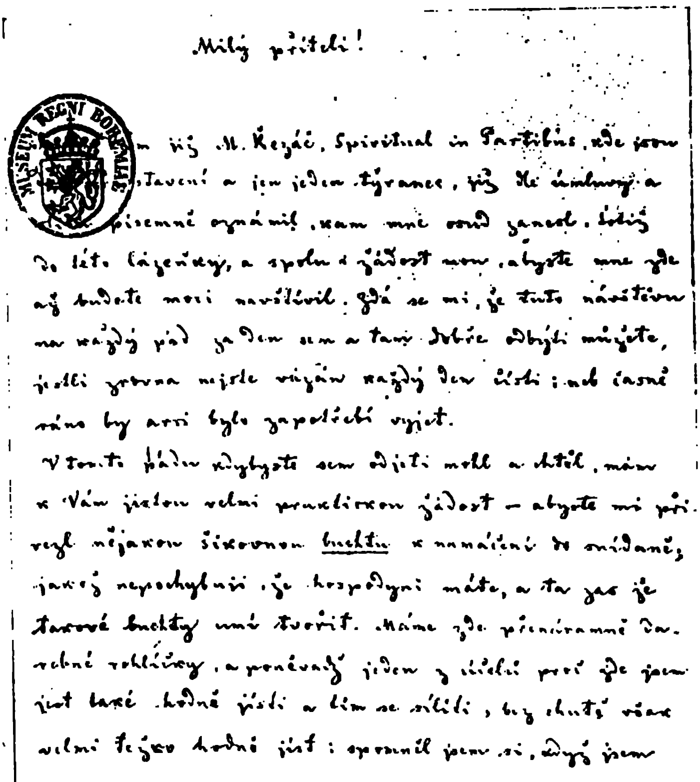
Milý příteli!

…m již M. Řezáč, Spiritual in Partibus, kde jsou
…stavení a jen jeden tyranec, již Ti úmluvy a
…písemně oznámil, kam mně osud zanesl. Totiž
do této lázeňky, a spolu s žádost mou, abyste mne zde
až budete moci navštívil. Zdá se mi, že tuto návštěvu
na každý pád za den sem a tam dobře odbýti můžete,
jestli zrovna nejste vázán každý den čísti; neb časně
ráno by asi bylo zapotřebí vyjet.
V tomto pádu kdybyste sem odjeti mohl a chtěl, mám
k Vám jistou velmi praktickou žádost – abyste mi při-
vezl nějakou šikovnou buchtu k namáčení do snídaně,
jakéž nepochybně, že hospodyni máte, a ta zas že
takové buchty umí tvořit. Máme zde přenáramně da-
rební rohlíčky, a poněvadž jeden z účelů proč zde jsem
jest také hodně jísti a tím se sílíti, bez chuti však
velmi těžko hodně jíst: vzpomněl jsem si, když jsem

Faksimile listu K. Havlíčka k P. Mudrovi.

úmluvy a slibu písemně oznámil, kam mne osud zanesl, totiž do této lázeňky,[1]) a spolu i žádost mou, abyste mne zde, až budete moci navštívil. Zdá se mi, že tuto návštěvu na každý pád za den sem a tam dobře odbýti můžete, jestli zrovna nejste vázán každý den čísti: neb časně ráno by arci bylo zapotřebí vyjet.[2])

V tomto pádu, kdybyste sem odjeti mohl a chtěl, mám k Vám jistou velmi praktickou žádost — abyste mi přivezl nějakou šikovnou buchtu k namáčení do snídaně; jakož nepochybuji, že hospodyni máte, a ta zas, že takové buchty umí tvořit. Máme zde přenáramně darebné rohlíčky, a poněvadž jeden z účelů proč zde jsem jest také hodně jísti a tím se síliti, bez chutě však velmi těžko hodně jíst: spomněl jsem si, když jsem dnes na procházce na Váš příjezd myslil, žebych Vám mohl snadno tuto mírnou přirážku k daním uložiti. NB. (Ne však, aby byla nějaká skvostná a snad v ní koření, to nesmím dokonce). Jsem zde od neděle tedy 3 dni, ale je zima a deště, a proto jsem se taky ještě ani kapku neuzdravil: jak ale nastanou hezké časy, pak si dám záležet.

---

[1]) Již na smrt nemocen, poslán Havlíček od svých lékařů dra. Hamrníka a Podlipského do lázní Šternberských, kde pobyl od 22. června do 24. července 1856. Napsal tedy skutečně příteli Mudrovi tento list hned třetího dne po té, když do lázní přijel: jest to jeden z posledních jeho dopisů. Z počátku jeho vidčti, že jej ani ještě tehda neopustil úplně humor.

[2]) Na tento list odpověděl P. F. Mudra, který byl tehda farářem ve Slavětíně u Peruce, Havlíčkovi dopisem (ztraceným), který tohoto, jak píše bratru Josefu Havlíčkovi (viz V. V. Zeleného »Karla Havlíčka rodinné listy Brixenské str. 232.) dne 30. června 1856 došel. Mudra Havlíčkovi v něm slibuje, že jej ve Šternberku již pozejtří navštíví. Dle citovaného listu pozval Mudra Havlíčka, hned když se z Brixenu vrátil, aby docela u něho zůstával. Havlíček pak mínil, jak píše v zmíněném listu bratrovi, zdržeti se ve Šternberku asi do konce srpna a pak ztráviti podzim až do konce října v Slavětíně u přítele Mudry. Ale smrt překazila tyto jeho plány.

Jenom sem přijeďte, třeba bez buchty, já k Vám nemohu tak snadno, i pro nezdraví, i pro světské překážky. Buďte zatím hodně zdráv a pozdravujte ode mne okolní známé.

Váš

H. B.

Velebnému Pánu, panu

F r a n t i š k o v i M u d r o v i,
zasloužilému faráři

v S l a v ě t í n ě u Peruce
pr. Tejnice Panenská

Úmrtní dům Havlíčkův v Praze.

DODATEK.

Již po ukončeném tisku posledního archu této korrespondence obdržel jsem ze sbírek Archaeologického Sboru Vocel v Kutné Hoře laskavým prostřednictvím pana šk. rady Em. Lemingra následující tři listy Havlíčkovy, z nichž první, svědčící P. Slavíkovi v Batelově, jest svým obsahem v mnohem ohledu dosti zajímavý. Viděti z něho především, jak Havlíček již za málo dní po vstupu svém do semináře pohlížel na své kollegy, na své představené i na směr tam panující a patrno, že rozčarování jeho, aspoň co do těchto věcí, nastalo velice záhy. Pozoruhodno jest také, že se již tehda staral o zakládání českých knihoven, zde zejména o batelovskou.

Karel Havlíček P. Slavíkovi,
faráři batelovskému. [1])

Havlíček oznamuje, že od 1./X. (1840) jest v semináři pražském, vypisuje tamější řád a způsob života, vytýká, co se mu tam nelíbí: nedostatek povolání u kollegů, malá možnost práce pro budoucí cíl (spisovatelství) a pokrytecká úřední horlivost představených, nestarajících se o pravé vzdělání svých svěřenců. Vyjímá jen prefekta. Sděluje, že bratr František přijat na reálku, on sám že opatřil knihy pro batelovskou knihovnu a dodává některé drobnosti.

---

[1]) List tento jest bez adressy, ale svědčí nade vši pochybnost faráři batelovskému P. Slavíkovi. P. Slavík býval dříve

Euer Hochwürden

Hochgeehrteſter Herr Pfarrer!

Ich weiß wohl, daß es Euer Hochwürden nicht übel nehmen werden, wenn ich über meine jetzigen Verhältniße eine etwas weitſchichtige Erörterung einſchicken werde.

Seit dem 1ten October bin ich nähmlich im Seminär, drei Tage hatten wir eine ſehr ſtrenge Clausur und am 8ten wurden wir vom Erzbiſchof introducirt wobei uns zugleich in ſeinem Beiſeyn die Statuten vorgeleſen wurden, welche heuer eine gänzliche Umſtaltung erlitten haben und ſo ſtreng ausgefallen ſind, daß ſich ſelbſt die Leitmeritzer Alumnen, die hier in der Fundation ſind darüber gewundert haben, während ſonſt das Leitmeritzer Seminär als eines der ſtrengſten in der ganzen Umgegend bekannt war. Unſere Ordnung iſt folgende: Jeden Tag auch an Feiertagen um 5 Uhr aufſtehn von $5^1/_4$ bis $5^1/_2$ Bibel leſen von $5^1/_2$ ins Oratorium zum Frühgebeth und 6 in die Kirche zur heil. Meſſe von $6^3/_4$ bis $7^3/_4$ ſind Studien. Während der Studien muß jeder bei Strafe der Entlaßung (mit der alles sanctionirt iſt) zugegen ſeyn, ruhig ſitzen und bloß ſeine Schulſachen arbeiten außgenommen wenn er noch von keinem Profeßor angezeigt wurde, daß er nicht gekannt hat. In dieſem Falle darf man arbeiten und leſen was man will: hat man aber nur einmal im Collegium ſchlecht geantwortet, ſo hört dieſe Licenz auf; im Collegium wird aber jeden Tag geprüft. Um 8 ins Collegium bis 10, um $10^1/_2$ Studien bis $11^3/_4$ und 12 Mittageſſen. Um 2 ins Collegium bis 4 dann von $4^1/_2$ bis $6^3/_4$ Studien dann um 7 Abend-

okolo r. 1830 katechetou na hlavní škole jihlavské, již v onom roce Havlíček právě navštěvoval. Později stal se P. Slavík farářem v Batelově, kde Havlíček u něho nebo snad spíše u své tety, kterou v tomto listu pozdravuje, o prázdninách častěji pobýval a kde též r. 1841 započal svou »Dumku na Batelovském vrchu«, dokončenou 24./3. 1844 v Moskvě. Viz též V. Zelený »Z. Ž. K. H.« »Osvěta« 1872, II. 328.

essen und $8^1/_2$ ins Oratorium und 9 schlafen. Über 9 Uhr dürfen wir nicht auf bleiben. Will ich also etwas für mich arbeiten, so muß ich um 4 aufstehn; denn nach dem Tisch mittags und abends ist wegen des stattfindenden Lärmens an keine Arbeit, die mehr Nachdenken erfordert, zu denken und diese Zeit allein bleibt mir frei. [1])

Ausgehen dürfen wir nur Donnerstag von 9 bis $10^3/_4$ sonst haben wir zweimal der Woche Comun-ausgang, wo man freilich sich höchstens bewegen kann will man sich etwas verrichten etc. so ist man auf diese $^7/_4$ Stunde beschränkt. Haben wir diesen Separatausgang so darf Niemand bei Strafe der Entlassung allein gehn so mit wird man wieder beschränkt weil immer zwei herumgehn und also nur die Hälfte von jenen Geschäften verrichten können, die beide einzeln abmachen könnten. Am Sonntage haben wir vorzüglich volle Hände zu thun von früh bis abends so daß man sichs noch zum Glücke rechnet, wenn man accolitiren geschickt wird und $^3/_4$ Stunde im Koth aufs Schloß laufen und dann eine Stunde seine Clerik putzen muß. Alles läßt sich nicht schreiben aber mündlich will ich noch sehr vieles nachtragen.

Dennoch möchte ich hier ganz zufrieden seyn weil ich mir es noch ärger vorgestellt habe; es giebt nur drei Dinge die mich hier verdrießen, daß meine Mitkolegen (mit Ausnahme weniger) zu Allem mehr taugen als zu Priestern, daß ich so wenig für meinen künftigen Beruf [2]) arbeiten kann, und daß ich an meinen Vorgesetzten theils keinen, theils einen schiefen, theils einen gehcuchelten Amtseifer täglich bemerken muß. [3])

Man kümmert sich um unsere wahre Ausbildung sehr wenig, ja legt ihr noch Hindernisse und die besten Anord-

---

[1]) Viz k tomu cit. článek V. Zeleného »Z. Ž. K. H.« »Osvěta« 1872, II., str. 485 a sl, a porovnej zejména uvedené tam Havlíčkovo »Rozvržení prací na celý týden« (str. 487).

[2]) Havlíček míní tu povolání spisovatelské.

[3]) Porovnej v listu Havlíčkovu k matce daném v Praze dne 15. máje 1841 místo na konci 1. odst. str. 10 zde!

nungen des Fürſten [1]), werden deshalb nicht exequirt, weil ſie den Vorgeſetzten läſtig ſind. Sie betrachten ihre Ämter hier als Beneficien und Praebenden und die kleinern als Adjuncten etc. trachten nur darnach, wie ſie weiter kämen, und arbeiten dieſem Ziele entgegen. So bleiben wir uns ſelbſt überlaſſen und gäbe es den Studienpraefecten nicht, ſo würden die meiſten meiner Collegen ganz verwahrloßt bleiben, dieſer iſt aber zum Glücke ein braver Mann. — [2])

Der Bruder Franz iſt in die Realſchule aufgenommen worden und wird ſo Gott giebt wohl beſtehen, wenn er nur die Hälfte davon thäte wozu ich ihn ermahne: ſo müßte er herrlich beſtehn.

Für die Battelauer Bibliothek habe ich ſchon einiges angeſchafft und ſobald ich eine größere Anzahl haben werde will ich es nach Deutſchbrod einſenden von wo aus es pr. Linnert leicht abgeliefert werden kann.

Die Feiertage müſſen wir in Prag zubringen daher werden mir heuer die Ferien ſehr werthvoll ſeyn.

An Herrn P. Wogjk werde ich nächſtens ſchreiben mich bedient der Student von Rothrečic der früher den Grafen Schirnding bediente; denn der Graf iſt hier nicht aufgenommen worden: daher habe ich ſehr oft Gelegenheit ihm [3]) zu ſchreiben, wenn der Student welcher auch hier im Seminär wohnt, etwas nach Hauſe ſchickt.

Nun habe ich meine Feder tüchtig gehen laſſen und um Euer Hochwürden nicht länger zu quälen ſchließe ich;

---

[1]) Arcibiskupa.

[2]) Porovnej k tomuto líčení představených v semináři cit. článek V. Zeleného Z. Ž. K. H. Osvěta 1872 II., str. 484 a sl. — Koho míní Havlíček praefektem studií, není mi jasno, neboť takového v semináři samém nebylo. Byli dle V. Zeleného (v. právě cit. místo) v pražském semináři tehda představeni tři, a to rektor P. Jan Büttner, praeses P. Antonín Rost a vicepraeses P. Plaucar. Poněvadž patrně výtky Havlíčkovy padají na oba posléze uvedené, mohl by to tedy snad býti Büttner, jejž chválí též V. Zelený.

[3]) T. j. pateru Vojikovi.

empfehle mich Euer Hochwürden vielmals richte auch einen Handkuß vom Franz [1]) aus, bitte Euer Hochwürden uns wo möglich zu schreiben und verbleibe

Euer Hochwürden
ergebenster und dankbarster
Karl Havlíček.

Prag am 18ten October 1840.

P. S. Wir küssen beide die Tante vielmals und ich wünsche ihr nur wenn sie uns hier im Seminär beisammen sehen könnte, ich habe auch schon eine Clerik und war schon bei St. Gallus accolitiren. NB. wir müssen das ganze Jahr in der Clerik herumgehn den Rock sehen wir erst wieder nach diesem Jahre in Ferien.

Překlad.

Vaše důstojnosti!

Vysocectěný pane faráři!

Vím, že Vaše důstojnost nezazlí, zašlu-li o svých nynějších poměrech poněkud široký výklad.

Jsem totiž od 1. října v semináři. Po tři dny měli jsme velmi přísnou klauzuru, 8. pak nás arcibiskup introdukoval, při čemž nám v jeho přítomnosti přečteny stanovy, které letos byly úplně změněny a tak přísně dopadly, že se tomu divili sami litoměřičtí alumnové, kteří jsou zde ve fundaci, ježto dříve litoměřický seminář pokládán v celém okolí za téměř nejpřísnější.

Náš řád jest takový: Vstávati denně, též o svátcích v 5 hodin, od $5^1/_2$ do $5^1/_2$ čísti bibli, o $5^1/_2$ jíti do oratoria k ranní modlitbě a v 6 do kostela na mši svatou, od $6^3/_4$ do $7^3/_4$ jsou studie. Po čas studií musí

[1]) Míněn tu Havlíčkův bratr.

každý býti přítomen pod trestem propuštění (jímž vše sankcionováno) klidně seděti a jen své školní věci pracovati, vyjma, nebyl-li ještě udán žádným professorem, že neuměl. V tomto případu smíme pracovati a čísti co chceme: kdo však v kollegiu jen jedenkráte špatně odpovídal, pro toho přestává tato volnost. V kollegiu však se zkouší denně.

V 8 do kollegia až do 10, od $10^1/_2$ do $11^3/_4$ studie a ve 12 oběd. Ve 2 do kollegia až do 4, pak od $4^1/_2$ do $6^3/_4$ studie, pak o 7. večeře a v $8^1/_2$ do oratoře, v 9 pak spáti. Přes devátou hodinu nesmíme zůstati vzhůru. Chci-li tedy pracovati něco pro sebe, musím vstáti o čtvrté; neboť po stole odpoledne a večer nelze pomýšleti pro panující rámus na nějakou práci, vyžadující většího přemýšlení. A jen tato doba zůstává mi volnou.

Vycházeti smíme jen ve čtvrtek od 9 do $10^3/_4$, mimo to máme dvakráte v týdnu společnou vycházku, při níž se ovšem můžeme nanejvýše jen pohybovati. Chce-li si kdo něco pořídíti, jest obmezen na oněch sedm čtvrtí hodin. Máme-li tento zvláštní východ, nesmí nikdo jíti sám pod trestem propuštění; tím jsme opět obmezováni, protože chodí vždy dva a tedy jen polovici oněch věcí provésti mohou, jež by každý mohl vyříditi kdyby byl sám.

Zvláště v neděli máme plné ruce práce od rána do večera, tak že si pokládáme ještě za štěstí, byl-li kdo poslán akolytovati a musí-li $^3/_4$ hodiny běžeti v blátě na zámek a čistiti pak po celou hodinu svou kleriku. Vše se nedá vypsati, ale dodám mnoho ještě ústně.

Přes to byl bych zde zcela spokojen, proto že jsem si to představoval ještě hůře; jsou jen tři věci, které mne zde mrzí: že mojí kollegové (vyjímaje jen nemnohé) ke všemu spíše se hodí než za kněze; že mohu tak málo pracovati pro své budoucí povolání a že pozoruji denně při svých představených dílem, že nemají

žádné horlivosti v úřadě, dílem, že horlivost ta převrácená, dílem, že jest pokrytecká.

Velice málo starají se o naše pravé vzdělání, ba ještě mu překážejí a nejlepší nařízení knížete neprovádějí se proto, že jsou představeným na obtíž. Oni pokládají své úřady zde za beneficie a prebendy, menší pak za přídavky a t. d., hledí jen jak by se dostali dále a pracují k tomuto cíli. Tak jsme ponecháni sami sobě, a kdyby nebylo prefekta studií, zůstala by většina mých kollegů zcela zanedbána; tento jest ale na štěstí hodný muž.

Bratr František byl přijat na reálku a bohda dobře obstojí; kdyby učinil jen polovici toho, k čemu jej nabádám, obstál by zajisté slavně.

Pro batelovskou knihovnu jsem něco opatřil, jakmile budu míti větší počet, pošlu to do Německého Brodu, odkud to po Linnertovi snadno může býti odesláno.

Svátky musíme stráviti v Praze; proto budou mi letos prázdniny velice vzácné.

Panu P. Vojíkovi dopíšu co nejdříve. Posluhuje mne student z Červené Řečice, který dříve posluhoval hraběte Schirndinga, neboť hrabě zde nebyl přijat. Proto mám velmi často příležitost mu (P. Vojíkovi, p. v.) psáti, když student, bydlící též zde v semináři, posílá něco domů.

Teď však dal jsem již řádnou vůli svému peru a končím, bych Vaši důstojnost již déle netrápil; poroučím se mnohokráte Vaší důstojnosti, vyřizují též od Františka, že líbá ruku, prosím Vaši důstojnost, byste nám dle možnosti psal a trvám

Vaší důstojnosti
nejoddanější a nejvděčnější
Karel Havlíček.

V Praze dne 18. října 1840.

P. S. Líbáme oba tetičku mnohokráte, a přeji jí jen, kdyby nás mohla viděti zde v semináři pospolu. Mám také již svou kleriku a již jsem akolytoval u sv. Havla. NB. Musíme choditi po celý rok v klerice a uhlídáme kabát teprvé po tomto roce o prázdninách.

Karel Havlíček nejmenovanému adressátovi.

Havlíček zasílá pro »Slovana« z Prahy počátek článku, konec téhož a rukopis pozorovatele chce v úterý ráno sám přivézti do K. Hory. Spolu žádá adressáta, by opatřil politiku, poslal mu kočár do Kolína a dal vysázeti všechen rukopis.

Mistře!

Toto odesílám dnes v neděli odpoledne, doufám, že to v pondělí ráno dostanete, kdyby ještě chybilo na první arch. Zejtra napíšu [1]) konec tohoto článku a nějakého pozorovatele (ne mnoho). To dostanete v úterý ráno, opatřte tedy politiku, aby se svazek nezpozdil. V úterý ráno přijedu, aby tedy Václav poslal nějaký kočár ráno v úterý do Kolína. Dokončení a toho pozorovatele přivezu s sebou. Jen ať je již ostatní tam a vysazeno, aby v úterý odpoledne mohl tisk počít.

Servus

H. B. [2])

---

[1]) Slovo »napíšu« vyhozeno nad čárku, pod ním v čárce přeškrtnuté slovo »pošlu.«

[2]) List tento svědčí, jak se zdá, knihtiskaři Františku Procházkovi v Kutné Hoře, v jehož tiskárně »Slovan« se tiskl. Jest nedatován. Dle poštovního razítka byl odevzdán v Praze na poštu dne 17. listopadu, a sice, jak vysvítá z obsahu listu r. 1850.

Na obálce:

Prag 17./11. z. U.

Redakci Slovana

v Kutné Hoře.

Kuttenberg. 17. Novemb.

Porušená pečeť.

Karel Havlíček J. Fialovi.

Havlíček žádá adressáta, krejčího v Hoře Kutné, za brzké zaslání nějaké kožešiny pro svou choť Julii, slibuje, že se co nejdříve podívá do K. Hory na taroky, an v Brodě sedí jen v knihách, nevycházeje z domu.

List tento psán sotva na týden před odvezením Havlíčka do Brixenu.

Milý příteli!

Nemějte mi za zlé, že Vás obtěžovati musím nějakou komisí. Moje žena by měla ráda okolo burnusu tu samou kožešinu jako jste mi dal okolo toho svrchníka. Nevíme, kde bychom ji brzy dostali, a proto Vás prosím, abyste mi odeslal 3 kusy těch arabských králíků neb jak se ten čert jmenuje.

Chcete-li ale udělat nějakou dobrotu, tedy to odešlete hned po poště a přiložte malou cedulíčku strany ceny, kterou Vám pak hned s poděkováním odešlu.

Co nejdříve beztoho se strojím do Kutné Hory, abychom tam zas dle starého obyčeje trochu taroka zařezali.

Pozdravujte všechny srdečně, já zde sedím v knihách jako v lese a ani nevyjdu z domu jako nedvěd když čeká na jaro. Co je tam nového?

S Bohem

Váš

H. B.

V Německém Brodě 5./12. 1851.

Na obálce:

Deutschbrod
4./12.

Veleváženému Pánu panu

J. Fialovi, mistru krejčovskému

v Kutné Hoře.

Na rubu:

Kuttenberg. 6./12. Porušená pečeť. Kolin. 5./12.

REJSTŘÍK JMEN A VĚCÍ.

Abendblatt, Medauisches, recte A—tt, Beilage zur Constituonellen Allgemeinen Zeitung 504, 507, 591. — Otevřený list H. Fischerovi, napsaný Havlíčkem pro osoby jej podepsavší.

Abraham a Sancta Clara 718, 743, 744 (vlastně Hans Ulrich Megerle). Téhož. Judas der Erzschelm 744. — Havlíček shání r. 1840 jeho spisy.

Akademie císařská ve Vídni; Palacký jmenován císařem členem, obcuje prvnímu zasedání 614.

Akademie hornická v Šťávnici (V. Žák) 779.

Akademie malířská v Praze; Gabler vstupuje do ní, pohnut Havlíčkem 22, H. Pinkasa úsudek o jejich vladařích 606.

Akademie petrohradská (Kolenati) 597.

Akademie Smorgońska (fingovaná m. pražské university v »Medvědím almanachu« projektovanému Havl. k jejímu 500l. jubileu) 193.

Akademie stavovská v Olomouci (V. Šembera) 754.

Akademie Tereziánská (O. Zeithammer) 699.

Akademie uherská (Pulszky) 533.

Akademie vojenská v Bělehradě, zřízena na radu a za ředitelství Zachova 709, 777.

Akademie vojenská ve Vídeňském Novém Městě (F. A. Čanský) 707.

Akademie Žofínská, zakladatel Alois Jelen 538.

Alexandr I., car 532.

Almanah královského hlavního města Prahy na r. 1899 550.

Almanah Medvědí (Havlíček) (Akademie Smórgonská) 156, 179, 193.

Alpy 642, 644, 703.

Amerika 176, 685, 709, 712, 714.

Amerling K. dr. (Viz též Strnad) 49, 55, 63, 163, 179.

Amtsblatt (Příloha Pražských Novin) — Havl. usiluje, by vydáván byl též česky 311.

Anafema, (Ruský velkonoční ckv. obřad blahosl. a proklínání 94.

Anderle (z Něm. Brodu) 308.

Andrlová, pí 308.

Angličané 397, 585.

Angličany (Anglie) 54, 531, 629, 712, 714, 789.

Anhalt 405.

Sv. Anna, poutnické místo a lázně u N. Brodu 304.

Antonie (Rejsová) = Bohuslava Rajská 63.

Antonín, praeses. = P. Rost (Rožeň) v. t. 197.

Arbes Jakub Ukřižovaná (Romanetto) 76.

Arcibiskup 10, 13, 551, 558, 802, 804, 805, 807.

Arcybašev, Nikolaj Sergějevič, dějepisec ruský; téhož: »Повѣствованія о Россіи« 661. — Havlíčkův soud o něm 677.
Arenberg u Kostnice, zámek býv. cís. franc. Evženie (Jos. Kodym) 787.
»Archiv český« (Fr. Palacký) 52, 186.
Aristokracie česká, Tylův »Poslední Čech« psán dle Havl. kritiky pro ni, ale neobratně 381. — A. lze nakloniti naší řeči, dle Havl. jen původností, genialností, Ibid. 382.
Arius. Postava téhož na obrazu sv. Augustýna v kostele gymn. něm.-brodského. — (K. epigr. Havl. »Ecclesia militans 194.)
Arnemannová Akad. 495, 499.
P. Arnold Jan 328.
Astrachan 127.
Athos, hora. Havl. žertem píše Klejz., že se tam chce státi ze zoufalství mnichem 176.
Augsburger Allg. Zeitung 610.
sv. Augustin v. Arius 194.
Aull Ludvig, rytíř. JUDr. (Vyloučení jeho policií z výboru Akad. spolku) 698, 699, 700.
Auskultant (professury gymnasialní) 25, 28.
Austregální senát (Purkmistr pražský Jos. r. Müller) 489.
Austriacismus (Dra Pinkasa náhledy o něm.) 573, 576, 577.

dr. Bačkovský Frant. 114.
» » K oslavě národní besedy 162. — Zevrubné dějiny čes. písemnictví 162.
dr. Bach Alexandr, sv. pán, státník a ministrpres. rak. (v. t. Potok) 413, 476, 480, 483, 488, 492, 499, 510, 563, 564, 611. — Pinkasův úsudek o B. 513. — Dle Pinkasa nebyl B. vlastním původem internace H—y 567. — Havl. zpráva Palackému o jednání s B. v příčině zrušení zápovědi »Nár. Listů. 622, 623, 624 — Rozkaz k internování Havl. vydán Bachem 644.
Bach Friedrich, něm. básník. (»Sensitiven.« »Gedichte«) Havl. zmínka o českých básních téhož 167.
Bakunin Michajl. 500, 505, 603.
Bál, Český, 143, 162, 163, 326, 364, 770.
Banát (Bach Fridr.) 167.
Banduristé 123.
Báně Věličské 200.
barin (pán) 118.
Barvířka (Žofín) 724.
Bašta Ruthardova v Hoře Kutné 775.
Bašty. [Sady na hradbách pražských mezi poříčskou a žitnou branou] 267.
Batelov 181, 220, 642, 801, 802.
Baudiš Josef, professor a spisovatel 691, 696, 705, 708.
Bavorsko 51.
Bayer, rytíř, dr. 551, 557.
Bechyně 774.
Bělehrad 564, 565, 704, 709, 710, 713, 715, 776, 778.
Bělorus 126, 139, 140.
Benátky Nové 696.
Benátky Vlašské 718.
Beneš, pater 249.
Benešov 87, 465, 467.
Berbelly (malíř) — Učitel Soběslava Pinkasa) 594.
Berlin 62, 394, 501, 506, 668, 699.
Bern 500, 501.
P. Bernard (Filip Hájek), čl. ř. praemonstratů, profes. na gymn. v Něm. Brodě 228.
Bernt Matyáš, major m. granátníků pražských 605.
Bertschiger & Hein, nakladatelé (T. M. Girglová) 83.
Beseda měšťanská 328, 524, 551, 557.
Beseda Umělecká 267, 595.
Besedy české (Zábavy) 55.
Besedy, české. (Obsahující verše i prosu — od spisovatelů rozličných ku přednášení a deklamování. —

V Hradci Králové u Host. Pospíšila 1842) 104.
Beutel J. A., redaktor »Wage« 481, 482.
Bezděkov (J. Kodym) 701.
Bible 95.
Bibliotheka dlja čtenija 123.
Bibliotheka historická 668.
Bibliotheka klassikův 49
Bibliotheka mládeže (Jos. V. Vlasák) 52.
Bibliotheka novočeská 139.
Bibliotheka zábavného čtení (Jak. Malý) 113.
Bibliotheka ženská 398.
Bidpajovy bájky, přel. Fr. Třebovský (Frant. Matouš Klácel); v Olomouci I. sv. 1846, 2. sv. v Brně 1850) 756, 757.
Blažek, člen říjnové deput. stud. výb. do Vídně 79.
Bljudov recte Bludov Dimitrij Nikolajevič, státník ruský; (1785—1864) dokončil vydání Karamzinových »Dějin ruské říše 656.
Bodjanský, Osip Maksimovič 45, 86, 107, 111, 126, 127, 128, 182, 183, 748. — B. chce vydati christomatii všeslov. a Havl. žádá pro ní malor. písně od Holovackého 96, 97. — B—ého knihovnu; H. jí užívá. — B. přednáší na mosk. univ. Šafaříkovy »Starožitnosti a Národopis. — B. při veř. zkoušce z těchto předmětů 3./5. na mosk. univ. 103, 104, 105. — H. hodlá s B. cestovati po Rusku 107. — Bodj. post. knihovnu svou universitě 115. — B. koupil Hankovu knihovnu 119. — B. místo chrestom. chce vydat úplnou sbírku malor. písní; Havl. nabízí jm. B. Holovackému 200 až 300 r. za přenechání písní Haličských 121, 122. — B. převzal redakci »Трудовъ об. люб. русск. исторіи« Jeho přednášky z české hist. 129. B. přednáší jazyk lužický. V hist. české došel jen do Husa 142. — Havlíček vyjednává dále za Bodj. s Holovackým o přenechání malor. písní 147. — Havl. čte Bodj. své verše, vydávaje je za verše Vocela, Jabl. str. 165.
Bohemie 47, 48, 55, 135, 268, 318, 321, 520, 524, 585.
Bohunka (Svobodová v. Čacká Marie) 160.
Bohuslava (Rajská). V. Rejsová Antonie, v. Čelakovská Antonie) 160. — B. R. v korresp. s Boženou Němcovou 398, 400, 408.
Boleslav (V. K. B. Storch) Jehelníček Ludm. Češky 179.
Boleslav Stará 186.
Bolzano Bernard 75, 194.
Bonaparte, princ (v. t. Napoleon, Louis) 554, 559.
Bonn (A. Springer, S. Pinkas) 582, 586, 607, 695, 704, 708.
Bořický, (z N. Brodu) 366.
Börne, Lektura Havl. v Brixenu 590.
Borová 1, 265, 730, 735.
Borovský Fedor Matvějevič 39, 40, 769.
Borovský (Havlíček) 65, 196.
Borovský Havel 166, 168, 293, 307, 312, 391, 392, 393, 408.
Borrosch Alois, knihkupec v Praze a poslanec na říšském sněmu 487, 502, 506, 604.
Bouře svatodušní 476, 593, 597, 605, 624, 763, 773.
Boz (Karel Dickens.) Oliver Twist. Překlad Fialkův do češtiny 50.
Božislava (Bohunka Svobodová = Marie Čacká) 63.
Brádka Adolf, technik; styky se S. Pinkasem ve Vídni 598.
Brána Pořičská 267.
Brána Žitná 267.
Brandl Vincenc. Život Pavla Jos. Šafaříka 31, 344, 615. — Život Karla Jar. Erbena 345.
Branná u Jilemnice, (rod. Frt. Kavana) 446.
Bratři Moravští (Moravians) 55.
Brauner František, dr. — Riegrova záležitost pařížská

u Czartoryjského 500, 505, 511, 514, 538, 540. — B. přičinění u Bacha na prospěch opětného povolení »Národ. Novin« 623, 624.
Brejle. Hum. satir. časop. (B. Moser) 707.
Brenner 547, 555.
Brestel, poslanec, pozdější ministr 596.
Breuer Antonín. (Havl. porotní soud v H. Kutné) 780.
Břevnov (Faster) 524, 525.
Brixen 7, 313, 404, 416, 435, 438, 445, 463, 465. — B—ská pošta 467. — 488, 489. — Internování 4 Poláků v B. r. 1849 493. — 498, 547, 548, 555, 556. — Havl. život v B. 560, 565, 570, 577, 580, 583, 584, 588. — 607, 609, 612, 623. — Působení pobytu v Brixenu na Havlíčka 650, 652, 653, 676, 702, 703. — Výživné placené vládou H—ovi v Brixenu 660. — 661, 670. — O zdraví Julie a Zdeňky v B., výbornost tamnějšího povětří. Způsob života a zima v B. 683. — 686, 689, 690, 692, 694, 707, 709, 711, 713, 714, 745, 781. — Obyvatelé a ponebí v Brixenu 782. — 784. — Havl. zahrádka a vegetace v B. 787, 788. — 792, 795, 799.
Brno, 31, 174, 249, 317, 429, 489, 597, 687, 688, 757, 776.
Brod Německý 1, 20, 26, 45, 71. — H. píše Zapovi, že vrátiv se z Ruska stráví zimu v N. Br., by tam studoval 127, 140. — 144, 147, 150. — Zřizování knihovny v N. B. 153. — 184, 186. — Národnostní poměry v N. Br. r. 1843 a Havl. drobná práce 222. — Veřejná knihovna. — Ochotnické divadlo v N. Br. 222, 225, 230, 231, 233, 234, 236, 237, 752, 769, 770. — České štíty (firmy) v N. Br. 236. — Drobná práce H. v N. Br. 237.—238, 239, 241, 244, 245, 247, 248, 249, 252, 255, 256, 261, 262, 265, 267, 269, 272, 276, 277, 279, 280, 281, 283, 285, 287. Suvarova divadelní spol. v N. Brodě 289. — 294, 296, 299, 301, 302, 304, 305. — Havl. ujímá se brodských ochotníků proti kritice P. Seifrida 307, 308. — 315, 317, 318, 321, 325, 327, 330, 331, 332, 335, 337, 344, 346, 347, 348, 355, 360, 361, 363, 364. — Článek v »Květech« o ochot. divadle v N. Br. 396. — 400, 404, 416, 420, 423, 425, 426. — Ochotníci v. N. Br. chtí hráti německy 427, 428. — 429, 431, 433, 435, 437. — H. stěhuje se z K. Hory do N. Brodu 439, 440, 441, 442. — 456, 462, 463, 465, 471, 472, 488, 489, 562, 585. — Havl. zatčení a odvezení z N. Br. 640. — 654, 657, 666, 670, 687, 706, 718, 720, 721, 725. — Studentský bál v N. Br. 727. — 728, 729, 731, 732, 733, 735, 736, 739. — Dr. Lichtner vyměřuje tam r. 1839 železnici 740. — 741, 742, 746, 749.
Brod Vyšší 706.
Brody 32, 34, 35, 107, 111.
Broumov 697.
Bruck 43.
Brůna Eduard, JUDr. a redaktor 695, 698.
Brusel 395.
P. Brůžek Jan (vikař) 6, 265, 285, 311, 681.
Bryndza huculská 37.
Budějovice České 349, 373, 417, 552.
Budislav (v. Jak. Malý) 179
Budyšín 112.
Bukovina 37.
Bulhar 105.
Bulharsko 105, 699.
Buquoi, Jiří František, hrabě 521, 527, 537, 540.
burmist 118.
Bursáci Kyjevští (»Kyjevští studenti« Viz: Gógol »Vij«) 113, 115.

P. Büttner Jan, rektor pražského semináře 804.
Buttula František z Chotěboře, spolužák Havlíčkův 729, 731, 736, 738.
Bydžov Nový 411.
Bylanských (v N. Brodě) 733.

Car 94, 130, 131, 139.
Cařihrad 267, 776.
Cedulky Havlíčkovy 120.
Celovec 83.
Censura 143, 145, 168, 193, 224, 316. — Havl. o censuře 405, 406. — 407, 411, 425, 619. — Censura divadelní 630.
Centralblätter, Slavische (Jórdan) 112.
Cerekev Horní 1.
Cestopis italský (Jan Kollár) 51.
Cicero 729.
Cikánek (zahradník) 359.
Církev (chrám ruský) 95.
Církev evangelická 195.
Církev katolická 155.
Církev ruská 213.
Církev římská 206.
Clam Gallas. Eduard, hrabě, komandující generál v Praze 644, 664.
Comedia divina (Dante) 53.
Constitutionelle Allg. Zeitung von Böhmen 504, 591, 605
Constitutionelles Blatt aus Böhmen 520, 521, 523.
College de France (Stolice slovanských literatur) 533.
Correspondenzblatt 524.
Czaplicki (emissar) 531.
Czartoryjski Adam, Jerzy, kníže 531, 532, 534, 535, 776.

Čacká Marie (v. t. Bohunka Svobodová-Pichlová) 161. — Čacká Marie Písně 162.
Čáp (V. Storch) (Jehelníček Ludmily Češky 180, 192.
Čapek (hudebník) 131.
Čas Týdenník, red. dr. Herben) 146, 467.
»Čas« (Krásův) 692.
Čáslav 16, 18, 238, 302, 432, 451, 766, 767.
Časopis Českého Museum (v. t. Musejník) 124.
Čech Ivan (dr. J. B. Pichl?) 133, 144, 159, 162, 172. — Čech Ivan, Kytka 163, 179, 181.
Čecháčci 129, 130.
Čechové (t. Čech) 110, 129, 130, 131, 135, 136, 138, 153, 200, 204, 221, 236, (v Pešti) 375, 406, 531, 534, 536, 664.
Čechy 9, 12, 31, 95, 106, 120, 125, 126, 131, 135, 136, 144, 147, 150, 151, 152, 190, 194, 198, 200, 280, 500, 505, 563, 565, 572, 579, 581, 586, 594, 595, 604, 618, 623, 651, 654, 681, 684, 685, 694, 707, 712, 713, 714, 739 748, 756, 778, 779, 780. — Čechy střední 185. — Čechy západní 184.
Čechtice 706.
dr. Čejka Jan Josef 308, 312, 321, 399, 411.
Čelakovská Antonie (v. t. Rajská Bohuslava 398, 400, 408.
Čelakovského F. L. Sebrané listy 152.
Čelakovského F. L. Spisů básnických, knihy šest. 152, 753.
Čelakovský Frt. Ladislav 50, 55, 56, 109. — Trav. »Tys bratr náš není na posměch Č. 119. — H. chce z Moskvy na Vratislav, by seznal Č. 140. — Styky Č. s H. 151, 152. — 400, 568, 569, 612. — H. o smrti Č—ého. 660. — H. o Koubkově básni Jan Kollár a F. L. Čel. 670, 672. — Obsazení stolice uprázdněné po Č. 708. Č. o Havlíčkovi 719. — H. žádá Č—ého za příspěvky pro »Č. Včelu« 753. — Č. Ohlas písní ruských 56, 104. — Ohlas písní českých 680. — Padesátka z mé tobolky 753. — Píseň společenská (Za dnů mladosti kdo radostné . .) 119.
Čelakovský Ladislav, dr. 753.
čemodan 89.
Čenský Ferd. Ant., publicista a spis. vojenský 706, 754.

Čepely (u Zločova) 96.
Čermák dr., státní zástupce v Hoře Kutné 632.
Čermák Bohuslav 313, 792.
Čermák Jaroslav 594, 606.
Černci 96.
Černé moře 17, 19.
U černého koně, hôtel v Hoře Kutné 780, 781.
Černý Adolf 112, 745, 760.
Černý Jan M. (Boj za právo) 481, 495, 518, 521, 532, 538, 550, 764.
Červený Václav 132.
Červinka Otokar 97.
dr. Červinka Václav 97.
Češi 603, 618, 623.
Češka Ludmila (v. Havlíček) 163, 180, 181. — Češka Ludmila Jehelníček 163, 179, 181, 192, 399.
Češky 228.
Čéžkece (Jórdan) 111.
Činovnictvo 96.
Čok (Džok) buldog Havlíčkův 435, 437.
Čtení moskevské společnosti pro dějepis a starožitnosti (Holovacký, sbírka písní haličských a uherských Rusů). (Bodjanský) 122.
dr. Čupr Frant. 244, 343, 344.

Dača 105, 132.
Dalmacie 140, 262.
P. Daneš František, farář v Peruci 260.
Danice 143.
Daníček, JUDr. 629.
P. Daníček, Vít Václav, prefekt gymn. n.-brodského 235.
Dante (Překlad Kologrivové) 53.
Daškový (Popis Olonecké gub. 53.
Davorie (píseň) 230.
Dedera, policejní komisař 547, 555, 562, 640, 642.
Dědictví Maličkých 697.
Dějiny a památnosti král. města N. Brodu, uspořádali Ambrož Englbert a Dominik Blecha 287.
Děkanství německobrod. 244.
Dennice Waršawská 53, 101, 167.
Denník seminářský, Havl. 8.
Denník Vídeňský 621, 705, 774.
Deputace březnová (svatováclavská) 487, 489, 521, 524, 525, 527, 529, 535.
Deputace stavů z r. 1845 do Vídně 534, 536.
Deputace stavovská z r. 1847 k pohřbu arcivévody Karla 527, 530.
děrevňja (деревня) 118.
Deutsche Zeitung aus Böhmen 538, 540.
Deutsches Museum (časopis lipský) 653.
Deym Mauric, hrabě, hejtman měst pražských 316.
Deym Vojtěch, hrabě 316, 430. 480, 483, 521, 541, 544, 762,
Dietrichstein, kníže 261, 778. 779.
Divadlo české na akcie 25, 136, 188.
Divadlo císařské ve Vídni 33.
Divadlo korutanské ve Vídni 33.
Divadlo Národní 201, 549, 595.
Divadlo německé v Praze 136, 137, 477.
Divadlo ochotnické v Něm. Brodě 222, 223, 224, 230, 231, 233, 234, 236, 237, 238, 240, 253, 255, 283, 284, 289, 290, 296, 299, 308, 355, 358, 427, 752, 769, 770. V. t. pod heslem Brod Něm.
Divadlo prozatímní 136.
Divadlo v Růžové ulici (v. t. Stögrovo) 136.
Divadlo stavovské 47.
Divadlo Stögrovo 46, 166, 201, 248.
Divadlo Velké v Moskvě. (Большой театръ въ Москвѣ) 99.
P. Divok Václav Frant., prof. na gymn. n.-brodském 725, 727, 732, 733, 735, 738, 739, 741.
Dlaske Antonín 6, 71, 266, 725, 736, 741.
Dlaske Karel 266, 720, 721, 725, 726, 731, 735, 736, 738, 739, 740, 743.

Dněpr 90.
Dobrovský (Občan v N. Br.) 315.
Dobrý tón (Divadelní hra) 358.
Doktor moravský 336, 338, 350, 375.
Dokupil, vrchní z Věže 235, 238.
Doležálek Antonín 749, 751.
Domažlice 399, 400, 401, 403, 410, 414, 524.
Doucha František 49. 156.
Dráha státní z Prahy do Olomouce 310, 534.
Drážďany 500, 501, 505, 533.
Dreml 797.
Družina Májová 792.
Dubrovskij (Dubrowski) Petr Pavlovič 53, 149.
Dub Český 266, 726.
»Duch Havlíčkův« (Rukopisná sbírka jeho básní a epigramů) 208.
Duchoslav Abyvásdrak (V. Václav Flípek) (Jehelníček Ludm. Češky) 179.
Duchovenstvo bílé 96.
Dům Červený v Praze 521.
Dům franský (v N. Brodě) 248.
Dům Sixtův v Praze 729. 732.
Dům Sternberský na Hradčanech (st. Museum) 184, 210, 280.
Dům Vysoký v Praze (Hôtel u arcivévody Štěpána) 301,
Dumy kozácké 122.
Dušníky u Prahy 586.
Dvořáček (neb jak na str 121 uvedeno Vojáček.) (Vyjednavatel v příčině pošty v Petrohradě) 97, 121.
Dvořanstvo (šlechta ruská) 96.
Dvorský František, archivář 769, 774.
Dvory Nové 447, 454, 458, 459, 774.
Dvůr Nový u Kokořína (Nebeský) 700.
Dynastie Habsbursko-lotringská 531, 533.
»Dziennik Poznański« 98.
Džok, Havlíčkův buldog 435, 775.

Ehrenberger J. Původní vlastenecké pov. a bách. 146.
Ehrlich Fr., knihkupec 543.
zum Elefanten, hôtel v Brixenu 561, 644.
Elegie (v. Dumka na batelovském vrchu) v. t. Havlíček K. 181.
Emerich, P., katecheta na gymn. něm.-brod. (sv. jm. Frant. X. Kryštůfek) 721, 726, 727, 736.
Encyklopedie Nauk, Malá 49, 51, 127, 139.
Epigram. Veselohra (A. Kotcebue) 224, 232, 237, 238.
Epištoly Kutnohorské, v. Havlíček K.
Erben Karel Jaromír 51, 84. — E ovy »Písně« při zkoušce na univ. moskevské 104. — Havlíčkův úsudek o Erbenovi 135, 226. — E. sděluje Havl., mnoho-li potřebuje denně na stravu 344, 345. — E. věren Palackému ve sporech v Museu a Matici 568. — E. v komissi pro soudnicko-správní názvosloví 625.
»Erinnerungen« 265, 299, 325.
Europa 24, 92, 101, 177, 203, 578, 580, 583, 612, 648, 699, 712, 714.
Evženie, někd. císařovna francouzská 787.
Exlová sl. 328.
Exner Franz Fridrich 722, 738.
exorcista (cestující) 186.

Fakulta theologická 154, 207.
Falstaff 293, 393. — Falstaffova kumpanie 571, 575.
Fara u sv. Václava na N. M. v Praze (zrušená) 799.
Faster Petr 487, 521, 524, 527, 529.
Ferdinand II. 428.
Ferdinand V. 487, 534.
Fiala J., m. krejčovský v Hoře Kutné 809.
Fialka M. překl. Olivera Tvista 50.
Fiedler & Söhne 45, 56, 252.
Filaret (metropolita mosk) 94.
Filípek Václav 179, 180.

Filosofie Hegelova 552.
Fingerhut 756.
Fink Ant., dr., advokát pražský 692.
Finlandsko 176, 667.
Fischer Karl Heinr., dr., advokát v Praze a děkan právnické fakulty 482, 486, 494, 495, 499, 504, 507, 543, 591.
Fischerhut 197.
Florencie 669.
Francie 66, 69, 178, 504, 505, 507, 629, 674.
Francouzové 397, 579, 581, 585.
Frankfurt 579, 581, 707.
Frankfurt (volby do . .) 487.
Franta Šumavský. Úplný slovník německo-český 49, 51.
Frantál, (Pohled) 439. — Frantálsko, (v. Pohled) 438.
Frantaláci 428.
František (V. Fr. Rubeš) (Jehelníček Ludm. Češky) 179.
František Josef, arcivévoda 762, 764, 765.
František Karel, arcivévoda 526, 762, 764, 765.
Frauenthal (Pohled) (v. t. Fruntál) 360.
Fredr Alex., hrabě 180.
Frič Josef, dr. 63, 408, 605, 745, 779, 780, 781.
Frič Josef Václav, »Paměti« 81, 82, 83, 166, 226, 227, 409, 501, 502, 507, 522, 572, 587, 598, 610, 621, 661, 692, 695, 697, 698, 723, 728, 792.
Friedland, ředitel plynárny 517.
Fritsch (Frič) německo-brodský 16, 18.
Fünfkirchen, hrabě, krajský president v Brixenu 471.
Funkcionář Matice České, neznámý 781.
Fürstenberk, lantkrabě 450.
Furch Vincenc 52.
Fysika, 1. ročník učení filosofického 6, 20.

Gabler Vilém, dr. — Havl. otec o G . . . . 15, 16, 17. 18. — G. o přátelství s Havl. a Girglem na filosofii a o H-ých plánech 22, 24, 26, 27. — H. o G—ově rozmíšce s Girglem 38. — Girgl o G ovi 41, 42, 45, 54, 56, 62, 64. — G. prohlašuje, že odejde do Francie a nebude se starat o českou literaturu 66, 68, 69. — 70, 71, 75, 81, 112. — Havlíček o G. 168 (k str. 66). — Havl. o G—ovi a o svých plánech s ním a s Girglem. (V. t. str. 22.—24.) 177, 178. — Havl. o G—ě rozhodnutí 182, 183. — 241, 244, 248, 252, 254, 255. — G. vychovatelem prince Rohana 263. — Havl. u G—a. 264. — Havl. s G. na Sichrově a s ním v Č. Dubu 266. — 269, 277, 290, 305, 310, 319, 343, 344, 354, 368, 376, 427, 462, 526. — G. zastává se Riegra 532. — 546, 564, 565, 601. — G. vychovatelem prince Petra Karadjorděviče 662. — 676, 694, 698, 702, 704, 709. — G. zrazuje Havl. z úmyslu vystěhovati se do Srbska 710.—716 incl. — 722, 723. — G. snad se mýlí tvrdě, že Havlíček přišel r. 1838 do Prahy s úmyslem stát se českým spisovatelem 725. — 730, 737, 774, 778.
Gabriel Josef Ambrož, JUDr., spisovatel český 773.
Garašanin Ilija, srbský státník (1812—1874) 777. — Garašanin Milutin, syn předešlého, srbský státník 777.
Gavlečik (překr. Havlíček) 120.
Гавличекъ Федоръ Матвѣевичъ 114, 769.
Geijer, Gustav Erik, historik a básník švéd., téhož »Svea Rikets Häfder«, »Svenska folkets historia « »Scriptores rerum svecicarum.« 679.
Geneva 533.
Germanisace 664.
Girgl František (otec) 28, 54, 56, 58, 59.
Girgl (Jirgl) František 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28,

40, 41. — G. referuje Havl. o české, ke konci pak o ruské literatuře v r. 1843 45, 49, 50, 52, 56. — Pověst o Stögrově divadle 62.—71, 72, 74, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 135, 136, 150, 166, 167, 168, 177. — Havlíček o Girglovi a o plánech, jež měl s ním a s Gablerem 178, 180. — Havl. posílá G-vi »Jehelníček« Ludm. Češky pro »Květy« 181. — Havlíček o G—ovu listu z 20./4. 1844 a o Girglově nedbalosti 182, 183. — 241, 310, 332, 456, 723, 728.
Girglová Terezie Marie. (Paní učitelka) 20, 26, 27, 41, 43, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74. — T. G—ová o Havlíčkovi a o jeho plánech 75. — 78, 79, 80.
Glagolitika 128.
dr. Glaser, redaktor »Ost und West« 318.
Gogol Nikolaj Vasiljevič (Hohol) 85, 86. — Zpráva o druhém vydání G—ova Tarasa Bulby 92 — G—ovy divad. hry ve Velkém divadle Moskevském nejlepší 99. — O odbytu G-ových spisů; sklad jich v Ševyreva 102.—106, 107. — G. dle Havl. jediný orig. spis. ruský 110. — Havl. o svých překl. z G—a pro »Zrcadlo« 112, 113, 115. — 144, 153. — Lokajstvo. Dramatický obraz z ruštiny, přeložený od H. B. (Лакейская) 114, 239. — Mrtvé duše 102, 113. — Mirgorod 144. — Nos. (Přel. K. Havl.) 113. — Plášť. (Přel. K. Havl.) 113, 311. — Pověst o tom, kterak rozhněvali se pan Matouš s panem Matějem, (Přel. K. Havlíček) 113, 115, 137, 144, 311. — Starosvětšt, statkaři. (Přel. K. Havlíček, 113, 115, 144. — Taras Bulbaí (Přel. K. V. Zap) 92, 113) 115, 144. — Vij (Přel. K. Havl.) 112, 115, 144.
Gogolovy pověsti 106, 113.
Gógol M., Zábavné spisy 113, 144, 153, 311.
Golicin, recte Golicyn, Dmitrij Vladimirovič, gener. gubernator moskevský (1771 až 1844) str. 99, 116, 140, 141.
Gólova (Голова) 118.
Gorčakov (chybně Sorčakov v. t.) 110, 144, 145.
Görgey 509, 513.
Gorice 696.
Gorod, (městská čtvrt v Moskvě) 95.
Gorod gubernský 92.
Granátníci pražští, měšť. sbor 596.
Granovskij, Timofej Nikolajevič 748.
Grenzboten 395, 475, 545.
Grigorovič Viktor Ivanovič 142.
Gubernie olonecká, (Popsání) 53.
Gubernie poltavská 96.
Gubernium 164, 592.
Guizot Fr. »Dějiny vzdělanosti v Evropě« přeložil dr. Jan Palacký 636.
Gulistan (Sadi) 390.
Guttenberg 743.
Gymnasium akademické (staroměstské v Praze) 25, 28, 79, 167, 270, 621, 696, 698, 699, 706, 747. — Královéhradecké 747. — Litoměřické 621, 695. — Realní, malostranské 706. — Německo-brodské 30, 194, 225, 236, 725, 726, 732, 736. — Písecké 27, 81, 701. — Novoměstské v Praze 87.

Haase Bohumila synové (Házovci) 49, 52, 224, 226, 298, 299, 300, 316, 319, 325, 523, 695.
Haase Ondřej 319, 487, 545, 550, 557, 605, 695.
Habeascorpusact 493, 498.
Hahn Wilhelm 413.
Hajs František, pouliční zpěvák 522.

Halamásková (tetička) 281, 319, 349, 373.
Hálek Vítězslav 267. — Příhody na Bosporu 267.
Halič 23 (pozn.) 28, 32, 45, 84, 96, 97, 105, 128, 139, 144, 146, 149, 150, 151, 152, 153, 166, 214, 462.
Hamerník Josef dr. 552, 553, 558, 596, 687, 799.
Hamry Svobodné 778.
Hana Vojtěch (v. Čenský Ferd.) Procházky po Rýnu a nad Mohanem 707.
Hanka Václav 53, 97, 119, 568, 569, 708. 745, 746, 769, 770. — Počátky ruského jazyka (Начала) 711. — Počátky posvátného jazyka ruského 772.
Hanover 486, 496.
dr. Hanuš Josef: Život a spisy Václ. Bolemíra Nebeského 167, 408, 700. — dr. Hanuš Josef: Božena Němcová v životě i spisech 398.
dr. Hanuš, Ignac Jan 108, 109, 551, 552, 558.
Hartmann Moric, (něm básník) 586, 587. — „Briefe aus Irland" 653, 654.
Hasner Leopold rytíř z Arthy, redaktor »Prager Zeitung«, pozd. ministr 515, 518.
Hauf František, kupec v Kutné Hoře 433, 638.
Havlíček František 6, 71. — Divadlo v N. Br. 223, 225. — 226. — České firmy v N. Br. 236. — 243, 244, 280, 283, 284, 369, 378, 416. — Tajná výprava obrazů do Záhřebu 419, 420, 423, 424, 425. — Zamýšlené něm. hry v N. Brodě 427. — Přípravy k vydávání »Slovana 433, 435. — O pachtování dvoru Termesýf a Rýdlova 438, 439, 440. — Přípravy k stěhování K. Havl. z K. Hory 441, 442, 445, 446. — Jmění K. Havlíčka dle udání F. Havl. 458. — 463, 464, 467, 488, 565, 584. — Při zatčení Havlíčka strážmistr Švejda 642. — Výživné Havlíčkovo v Brixenu 660. — O historii Ruska 666. — Prohlídka u Havl. v Brixenu 669, 670. — 676, 731, 752. — Vánoce v Hoře Kutné 775. — 801, 804, 805, 807.
Havlíček Josef (Pepík) 6, 71, 323, 378, 420, 422, 431, 432, 436, 666, 799.
Havlíček Karel. Rod a rodiště 1. — H. prohlašuje M. Příborskému v listu z 16. led. 1839, že se zřekl němčiny a chce být Čechem řečí a skutky 725. — Popisuje témuž svůj studentský život v Praze 729, 737. — H. pomýšlí státi se knězem, snad i vstoupiti do řádu Jesuitského, by se mohl připraviti na professuru. (Ztracený l. k M. P. z 11./6. 1839 741. — R. 1840. H. žádá M. Příborského, by mu koupil spisy Abrahama a Sancta Clara 743. — H. oznamuje matce (15./3. 1840), že se chce státi knězem 6. — H—ovo přátelství s Gablerem a Girglem 20. — Záměry, jež s nimi hodlá provésti 21, 25. — Plány H—ovy o učitelském semináři a časopisu 75. — H. vstupuje 1. října 1840 do semináře pražsk. 802. — Tamnější řád 802 a n. — Může tam jen málo pracovati pro své budoucí povolání 803. — H—ova cesta po Haliči a Slovensku r. 1842 45. — H—ova cesta do Ruska z N. Brodu 22. X. 1842 30. — Ve Vídni u Vuka Karadžiče 31, 32. — S Pogodinem 1./XI. 1842 z Vídně do Brodů 31 a sl. 34. — H. bez pasu nepuštěn přes hranici vrací se do Lvova 34 a sl. — Ve Lvově u Zapa. Honorata Zapova 35 a sl. — H. o polských paních 38. — O sobě 39. — H—a jízda

z Kieva do Moskvy na perekladnoj. (V lednu 1843) 88 a sl. — R. 1843—44. Život v Moskvě. Lidé a věci 93 a sl. — H. prostředníkem mezi Bodjanským a Holovackým v příčině vydání maloruských lid. písní 96, 97, 107, 121, 147. — O ruské literatuře 100, 110, 112, 122, 123. — O nemravnosti vyšších tříd ruských 100. — Veštba o ruském sedlákovi a kupci 101. — H. užívá knihoven Bodjanského, Ševyreva, Pogodina a univers. moskevské 103 a sl. — H. vystupuje r. 1843 poprvé na veřejnost referát. o zkoušce na univ. moskevské 105, 109. — H—ovy překlady z Gogola 106, 112, 113, 118, 153. — H. prohlašuje belletristiku za svůj hlavní cíl 107. — H o rusk. sedlácích a nevolnictví 116, 118. — Jak Rusové využitkovali Slovanství na úkor jiných kmenů, zvláště Čechů 129 a sl. — H—ův obrat v smýšlení o Slovanstvu 131. — H. sympatisuje s Jihoslovany. S Rusy a Poláky nechce míti nic a jest odhodlán bouřiti po svém návratu z Ruska proti Kollarově idei a Slovanstvu 146. — Posílá Zapovi epigramy a Jehelníček. Některé z epigr. nechce uveřejnit 133. — Myšlenky o českém divadle 136. — H. umiňuje si po návratu z Ruska zavésti jiný styl ve vlasteneckých spisech a záležitostech 137. — O slovanské straně v Moskvě a jejím planém vlastenčení 141. — Drastické poznámky o novinkách v české literatuře a Tylově »Posledním Čechu 145. — H. sděluje Klejzarovi, že u něho propukla básnická žíla. O svých učennických letech v spisovatelství 165 a sl. — H. o svých epigramech a Jehelníčku 168, 172, 179, 181. — Odpovídá Klejzarovi na jich kritiku 186 190. — Podává o nich autokritiku. 190 a sl. — Úmysl vydati je illustrované 172 a sl., 194 a sl. — O zamýšleném Medvědím alman. 192, 193. — Chvíle sklíčenosti mysli pro zmar zaměrů s Gablerem a Girglem 174, 178. — Plány H—ovy o cestování a pracích po návratu z Ruska 184. — Havl. o podstatě kritiky. 195. — H—ův poměr s Terezií Girglovou (1843). — H—ova drobná práce v Německém Brodě po návratu z Ruska (srpen 1844 do konce dubna 1845): Veřejná knihovna 153. — Vykání 230 a sl. — České pozdravy 237. — Štíty na krámech 236. — Ochotnické divadlo 231, 238, 239, 770. — České besedy 236, 770. — H. obcuje se studenty brodskými 233 — a učí některé polštině 236. — H—ův milostný poměr s F. Weidenhoffrovou 240 a sl. — R. 1845. H. odjíždí koncem dubna z N. Brodu do Prahy s úmyslem věnovati se spisovatelství, hledá však menší službu vedle toho, by dosáhl svolení k sňatku s F. W. 247, 257, 268, 269, 276, 277. — Cesta do Peruce a Sychrova 258, 264. — H. uchází se o místo vychovatele u prince Rohana 263, 264, 268, 276, 305. — Chce býti lektorem slovanských jazyků 264. — Hodlá vydávati Vlastimila 265, 279. — Kritika Tylova »Posledního Čecha« 279, 288, 292, 294, 295, 296, 297, 317, 379. — Havl. hlavním přispívatelem »České Včely 298. — Haasové hodlají mu svěřiti od

nov. roku 1846 redigování časopisu 298, 300. — Havl. hodlá s Koubkem vydávati kritický list 300. — H. proti Chocholouškovi 312, 318. — H. ustanoven od n. r. 1846 redaktorem »Pražsk. Novin« a »České Včely« 315, 517, 321. — R. 1846. H. naléhá na brzký sňatek s F. W. 323 a n. — Neshody s ní v příčině zabezpečené existence 334, 337. — H. pojem o důležitosti poslání českého novináře 337. — H. translatorem in bohemicis 338. — H. ustanovuje podrobnosti sňatku 343. — H. proti Tomáškovi. — H–ovy chiffry 369. — H. oznamuje bratru Františkovi, že se s Weidenhoffrovými před svatbou rozhněval a že z této snad sejde 420. — Zrušení zasnoubení H–a s F. Weidenhoffrovou 244, 247, pak 350, 354. — Havl. styky s Bož. Němcovou 398 a n. — H. ujímá se B. Němcové proti nepříznivé kritice Jak. Malého 401 a proti Domažlickým 402. — H. (v pros. 1846) připraven, že snad bude zbaven redakce, an přepíná příliš trpělivost censury 403. — H. přiznává se Bož. Němcové k počátkům nové lásky 406. — H. vyjednává s Nebeským o převzetí »Čes. Včely« 408. — R. 1848. H. oznamuje bratru Františkovi svůj nastávající sňatek s Julií Sýkorovou 424. — Seznámení se H–a s Julií 461. — Sňatek 462. — Havl. prohlašuje Julii před sňatkem, že se nepoddá jejím předsudkům a že vytrvá pevně při svých zásadách 469. — Havl. žádá v lednu 1848 Palackého za přímluvu ve Vídni, by nebyl zbaven redakce »Pr. Novin«, a aby nebyl v ní ani obmezován 613. — H. uvádí z čeho jej policie viní 614. — H. proti Schnablovi (Statistika Čech) 618. — H–ův článek »Literární zpráva slovanská v Musejníku« I. 1848 161. — H-ův výrok: »Raději ruskou knutu, než německou svobodu« Mor. Hartmann 586. — H. přeje si říšský mandát na Čáslavsku 766. — Důvody, proč H. v červenci 1848 propuštěn z vězení 767. — H. proti Kleinertovi, Kleinert a Jirgl proti H-ovi 79, 81. — R. 1849. H. vytýká (14./7.) bratru Františkovi, že se přičiňuje o německé hry brodských ochotníků 427. — H–ův článek v »Nár. Nov.«, pověsti, že na Riegra bude vydán zatykač 484, 500 a n. — H. o stavu českých věcí politických a o stranách pol. v srpnu 1849 502 a n. — H–ovy články v »N. N.«: »O stavu obležení 507. — O Horvatsku 510. — Proti nadvládě Němců«, P. Landsteiner o slovanské politice 518. — Proti vládním nov. (Hasner) 516. — O Riegrově pařížské aféře a protokolu u kn. Czartoryského 531, 541. — Čl. »Lloyd chce, aby se změnila oktroyovaná« 542. — H. a »Slovan. Lípa« 372. — H., Palacký a Pinkas proskribováni májovými spiklenci (?), 372. — H. vyjednává s Bachem o zrušení zápovědi »Národ. Novin.« (V červnu 1849) 622 a n. — Lid před podob. H-ovou v srpnu 1849 (líčí Božena Němcová 413 a n. — Havl. odsouzen vojensk. soudem, vězněn na Hradčanech. (Září 1849) 519. — Rok 1850. H. zasílá popis své osoby pro průvodní list 428, jehož mu třeba, by mohl vydávati noviny v Brně 429. — H.

pokouší se o vydávání listu v Kroměříži, v Litomyšli, v Chrudimi 430. — Rozhoduje se koncem dubna pro Kutnou Horu 431. — Chce počíti s vydáváním »Slovana« 1. máje 433. — R. 1851. H. žádá Palackého, by přijal dedikaci knihy »Duch Národních Novin«. — H. pronásledován a týrán úřady v Kutné Hoře. Konfiskace »Slovana«. Prohlídky domovní, denunciace, soudy 418, 449, 454, 628, 632, 637. — H. o vyloučení svém z Prahy 628, 632. — Havl. stěžuje si, že v Praze nemají se k tomu zaraziti tam český list; chce udržeti »Slovana« dokud se tak nestane 449, 628. — H. pro sbírky na »Národ. div.«; jeho článek »Naše Národní Divadlo« v »Slovanu« 629. — H. o svých Epištolách Kutnohorských 454, 635. — H. chce opustiti žurnalištiku, ne pro ochablost ducha, ale že to »rozbitá bašta, z níž ustupuje, by bojoval jinde« 638 a n. — Chce býti spisovatelem belletristou a historikem; nesměje však do Prahy, chce k vůli výživě své a rodiny pachtovatí na venku větší dvůr 448, 449, 450 a n., 457, 458, 633 a n. — Marné pokusy o nájem u hr. Hanuše Kolovrata Krakovského 446, u hr. Chotka 550, 553. — Na Ronovsku 454. — Na Pohledsku (Termesífy a Rýdlov 438, 439, 440. — H. oznamuje 12/8. Kavanovi, že zítra zastaví »Slovana« 455. — H. o svém jmění v té době 458. — H. chystá se k stěhování z Kutné Hory do Něm. Brodu 440, 442. — H. žádá dra. Jos. Friče, by jej hájil před porotou kutnohorskou 780, a P. M. Veselského, by mu zamluvil pokoje v hostinci a sepsal průběh přelíčení 781. — H. líčí své zatčení v N. Brodě 640 a n. a svou cestu do Brixenu 470, 471, 642 a n. — Příhoda u Weidringu 644. — H. chce v Brixenu mlčet a trpět 645. — V Brixenu r. 1852–1855. H. odůvodňuje, že nemůže v Brixenu napsati větší belletristickou práci, jak Palacký na něm žádá 659. — H. o svém životě v Brixenu 560 a n. 584, 588, 653, 676, 683, 702. — H. o tom, proč internován 562. — H. o svých menších pracích pros. a satirických i humor. verších napsaných v Brixenu 653. — H. hodlá napsati v Brixenu »Dějiny vzniku a vzrůstu říše Ruské, n. sestaviti »Výbor dějepisného čtení« a žádá Palackého o radu a pomoc 655 a n. — H. o Výboru histor. čtení 699. — H. pracuje v Brixenu o historii Ruska 584, 655, 665, 677, 684, 767. — Havl. o ruských dějepiscích a kronikářích 677 a n. — Havl. o smrti Čelakovského 660. — O Koubkově básni Jan Kollar a Ladislav Čelakovský 670. — H. chikanován úřady v Brixenu 669 a n. — Dlouhé odloučení v Brixenu kalí již jeho mysl 676. — H. zamýšlí se odebrati do Srbska 564, 655, 676, 709, 712. — Souvislý s tím plán V. Žáka, by H. se stal vychovatelem prince Petra Karaďordjeviče 565. — Věštba H—ova o Napoleonovi III. 565. — H. vyslovuje přesvědčení, že smutné politické poměry dlouho nepotrvají 681. — H. úředně tázán, prohlašuje, že byl-li by nucen opustiti zemi, odejde do Londýna 685. — H. táže se, držán-li v Brixenu jako liberál neb rusofil a dedukuje, bychom

byli obojím co nejvíce 589. — H - ova lektura v Brixenu; Börne 590. — Studium ekonomických spisů 686. — H. pracuje v Brixenu o theorii rythmu českých písní lidových 680. — Havl. o lidu v Brixenu 783. — O zahradnictví a praktickém zaměstnání 788. — H. neschvaluje způsob, jakým Mikovec rediguje »Lumíra« 789. — H. o svém králi Lávrovi a zamýšleném cyklu o posledních věcech člověka 790. — H. žádá neznám. adressáta žertovným listem o zprávy o české literatuře a literárním životě (1854) 792.

Karla Havlíčka:

Spisy, články, básně atd.

Časopis Čes. Musea. (Referát) 288. — Další vycházení Slovana (»Slovan«) 636. — Dějiny vzniku a vzrůstu říše ruské. (Projektovaná práce) (V. t. Historie Ruska) 655. — »19. března 1845« (Báseň) 295. — Denník semin. 8. — Duch Národních Novin 414, 626, 636. — Dumka na batelovském vrchu (v. t. Elegie) 155, 157, 159, 181, 219, 230, 802. — Elegie Tyrolské 435, 466, 644, 653, 681. — Epigramy: Alegorie (Počkej ty Hanko) 654. — Allah Kebir 172, 191, 213. — Ani jeden puntík nepomine ze zák. 168, 170, 171, 174, 187, 190, 191, 207. — Anti Staněk anti) Gall 147, 172, 191, 203. — Apologie Táboritů 172, 187, 189, 190, 206. — Aristokratický 171, 187, 191, 210. — Aus ihren Werken werdet ihr sie erkennen 171, 187, 190, 213. — Bělohorský 146, 218. — B. V. Maria Jesuitis salutem 171, 173, 191, 208, 210. — Comparatio a majori ad minus 172, 191, 202. — Česká modlitba (»Svatý Jene z Nepomuku . .«) 146, 218, 362. — Dagnerreotyp 147, 172, 187, 191, 212. — Definitio disciplinaris 170, 171, 175, 190, 197. — Demokratický 171, 175, 176, 191, 209. — Demonstratio miraculorum 172, 191. 208. — Důkaz subjektivní 170, 171, 175, 190, 191, 196. — Ecclesia militans 170, 171, 175, 187, 191, 196. — Ethnografický (Hanák, velké panák . .) 169, 170, 172, 189, 190, 203. — Ethymologický (Ježevit pochází spíše . . .) 170, 171, 187, 190, 211. — Ethymologický (Odkud vzalo . . .) 146, 190, 216. — Evangelium sophisticum 168, 169, 170, 171, 187, 188, 191, 203. — Ex unque leonem (Jazyk) 218. — Figura inversionis 218. — Geografický 170, 172, 175, 187, 190, 198. — Hermeneutická důminka a mystický výklad 168, 170, 171, 173, 174, 187, 190, 191, 196. — Hudci k svátku 147, 191, 216. — In's Stammbuch Sr. Hochwohlgeboren (Logau) 171, 176, 191. — Jehelníček Ludmily Češky 133, 144, 155, 159, 163, 179, 181, 192, 399. — Jus regale 168, 171, 175, 187, 191, 199, 209. — Kasuistický 170, 171, 191, 211. — Krakowiáki 168, 170, 172, 174, 187, 190, 200. — Kupecká výstraha 219. — Landtag (President: »franc. neb museum«) 218. — Lístky do památníku (Smutné slečně. — Veselé slečně v. t.) 323, 362. — Logika a pranostika 169, 170, 172, 173, 175, 176, 191, 199. — Meč a kalich 168, 170, 172, 173, 187, 190, 202. — Misanthropický 218. — Mládencům a pannám 147, 218. — Mystický výklad 191, 217. —

»Na cestu« (Verše do památníku) 752. — Námitka dru. Straussovi 170, 171, 173, 190, 204. — Nápis, který by měl býti na jistém domě v Praze 172, 191, 210. — Nápis na české museum 210. — Nápis na kolej scil. Nápis na budoucí kolej jezovitskou v Praze 146, 218. — Nápis na sochu Karla IV. 171, 173, 174, 187, 190, 199. — Nedostatečnost 191, 215. — Nejkratší symbolum 168, 170, 187, 191, 214. — Nejsi li Slovan, nejsi Čech! 407. — Nouze naučila Dalibora housti 147, 169, 172, 175, 188, 190, 201. — Nové kacířství 170, 172, 173, 174, 190, 191, 205. — Novum testamentum praefiguratum est in veteri (Stejní hrdinové jsou) 170, 171, 173, 174, 187, 191, 198. — Nový nápis, který vytesán bude ve zlatě r. 1848 nad posluchárnami fakulty theologické 170, 171, 190, 207. — Obrácený svět (»České slovesnosti osud pouta kuje . .«) 218. — Obrana Přítele Mládeže 191, 219. — Oberstlandesamtsproject 168, 171, 189, 190, 205. — Объявленіе 168. 170, 172, 187, 188, 190, 203. — Originálnost (Není nad původnost . . .) 191. — Originálnost (Připodobněme pane švaře . . .) 170, 172, 175, 187, 188, 190, 201. — Ost und West 168, 170, 172, 187, 190, 211. — Patriotický (Krleš!) 171, 175, 176, 190, 191, 200. — Patroni Haliče 171, 190, 214. — Poeta laureatus 146, 147, 218. — Politický (Pomodli se, Čechu) 168, 170, 171, 190, 204. — Pomněnky 170, 171, 174, 191, 207. — Popsání ruských národních slavností a obyčejů (Крещеніе) 125, 168, 170, 171, 188, 190, 202. — Praeparanda 147, 218. — Pražské vysoké školy 146, 190, 217. — *** Proč pak mají mnišské cechy . . . (Kloboučnický) 170, 171, 173, 174, 186, 190, 191, 197. — Příčiny pádu jezovitského řádu 170, 171, 173, 191, 208. — Purkmistru slavné obce N. B. . . . 295. — Qualifikací X. professora historie 191, 216. — Rožeň — Samson 171, 174, 191, 208. — Ruská konstituce 168, 170, 171, 190, 191, 204. — Smutné slečně 323, 362. — Societas Jesu 219. — Sumární výtah z protokolu valného sněmu českých a moravských stavů (Zuk! Zuk!) 146, 218. — Sympathetický prostředek (vel. Sympathetické léčení) 147, 172, 187, 191, 212. — Synové světa (Logau) 172, 176, 191, 206. — Talenty 147, 170, 171, 187, 191, 212. — Text harmonie sfer 147, 218. — Toast 190, 216. — Triplex immaculatio 168, 170, 172, 191, 214. — Tylovi, Čejkovi & comp. 392. — Učený epigram (V akademii nauk . .) Puškin 172, 176, 209. — Účinky bělohorské bitvy (v. t. Bělohorský) 218. — Umgang m. Menschen 172, 191, 214. — Velmi mnohým básníkům 147, 191, 215. — Verba docent exempla trahunt 147, 172, 175, 187, 190, 191, 197. — Veselé slečně 323, 362. — Vídeňská akademie (vel. Akademie přírodních věd) 147, 191, 217. — Výklad Koranu (Logau) 176, 191, 215. — Výstraha (Caveant consules) 168, 169, 170, 171, 191, 204. — Z historie literatury české 171, 190, 206. — § 1. (»Tak zní první kriminální článek«) 218. — Epištoly Kutnohorské 75, 483, 454, 563, 635, 637. — Historie ruská (V. t Dějiny vzniku a vzrůstu říše ruské) Pro-

jektovaná práce 666, 667, 673, 677, 686, 707. — Hrob, báseň z cyklu »O posledních věcech člověka« 790, 792. — Jelikož jsme modisté 288, 307, 311, 394. — Král Lavra 653, 654, 790, 792. — Kritika Tylova »Posledního Čecha 242, 279, 288, 289, 379, 398, 399, 610. — A to: Poslední Čech, novela od Tyla 288, 289, 379 — a Odpověď Havlu Borovskému 288, 293, 297, 388. — Matka Perly Makassarského oleje 288. — Milenců hrob 288. — Národní báchorky a pověsti od Boženy Němcové 288, 401. — Naše národní divadlo (»Slovan«) 137, 629. — Nejdávnější vzpomínky z života mého v Borové 728, 732. — »Obrazy z Ruska« 95, 242, 610. — Z těchto: Svátek Pravoslavnosti 95, 288, 295, 610. — Gulanje 288, 610.] — Kupečestvo 288, 311, 610. — Cizozemci v Rusích 288, 312. — Píseň pro .... ovu ženu 654. — Pojednáníčko o čepicích v Moskvě (Neotištěné a ztracené) 120. — Potřebnost prům. školy čes. 414. — Povídka irská. Překlad z Morice Hartmanna 653. — Pražská aula a vídeňská aula. (Národní Noviny) 79. — Proč jsem občanem? (Slovan) 627, 780. — Proti shromáždění biskupů rakouských 414. — První generální schůzka Českého Národního Museum l. p. 1847 597, 618. — První zkouška z československého jazyka v Moskvě. Od H. B. (Květy č. 39 z r. 1843) 105, 109, 288. — Řeč vstupní při zahájení ochotnického divadla v N. Brodě 224, 235. — Slovan Čech 407. — Správa obecních záležitostí »Slovan« 627, 780. — Theorie rythmu lidových písní českých 613, 680. — Tys bratr náš 119, 155, 192, 400. — Víra, naděje a láska (Zápisky ze semináře) 8. — Výbor historického čtení (Projektovaná práce) 655, 669. — Výtah z historie polské (Manuscript) 667. — Do Záhřebu 288 — Zdvihni se zdvihni starý český lve (Válečná píseň) 68, 70. — Život věčný, báseň z cyklu o posledních věcech člověka 790, 791, 792.

Havlíček Karel Borovský v rodinných vzpomínkách 221, 245, 404.

Havlíčka Karla Básnické spisy 323, 438.

Havlíčka Karla Sebrané spisy (Svatobor) 5, 87, 92, 95, 99, 133, 135, 136 176, 179, 189, 339, 379, 394, 654.

Havlíček Matěj 1, 14, 184, 186, 221, 236, 642, 769.

Havlíček Záhřebský 419, 422, 423, 424, 425, 426, 731.

Havlíčková Johanka 245, 404, 429, 489, 642.

Havlíčková Josefa t. 71, 236, 256, 358, 359, 369.

Havlíčková Julie, v. t. Sýkorová Julie 427, 433, 435, 436, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 468, 489, 547, 570, 646, 683, 708, 768. 774, 784, 809.

Havlíčkova Zdeňka 7, 433, 436, 437, 462, 463, 466, 472, 489, 570, 633, 683 784.

Haxthausen, baron. Cestov. po Rusku 119.

Heidelberg 126, 475.

Hejdová Alžběta 82, 83.

Heimerl Frant., univ. prof. a ř. poslanec (Šotek) 604.

Hejtmani husitští (Souvislost s pův. Kozáků. H. Ruská) 666.

Hejtmanství pražské (městské nyn. policejní ředitelství) 338.

Helcelet Jan, Mdr. politik a buditel moravský (* 1812, † 19./2. 1876) 756.

Helfert Alex. sv. pán. »Der Prager Juniaufstand« 476.
Hellich J. V. Podobizna Bož. Němcové 408.
sl. Hemerková (Slaný) 373.
Henzl 258, 303.
Herbartova filosofie (F. F. Exner) 722.
Herold Eduard »Malebné cesty po Praze« (Lad. Jandera) 722, 729.
Hess Václav (Nakladatel) 48, 49.
Historie polská 666.
Hlahol, zpěv. spol. pražský 447 699.
»Hlas« (Finkův) 692.
Hlavsová Milina (Kytka Ivana Čecha) 162.
Hlinsko 349, 373.
Hluchov 90.
Hněvkovský Šebastián. Doktor Faust, starožitná pověst v devíti zpěvích. (Humoristická báseň) 145.
Hoffmann Jan (Nakladatel hu debnin) 109, 402, 403.
Holomouc 52, 317.
Holovacký Jakov 84, 96, 97, 98, 107, 121, 122, 147, 625.
na Holubníku. Hostinec v Něm. Brodě 223, 225, 255, 357.
Hora Bílá 428.
Hora Kutná 7, 156, 227, 302, 403, 404, 414, 416, 430, 431, 432, 433, 435, 436, 438, 439, 451, 454, 463, 546, 608, 611, 626, 627, 676, 686, 689, 691, 760, 773, 775, 778, 779, 780, 781, 782, 801, 808, 809.
Hořínek, lékárník v Černém Kostelci 301, 307, 359.
Hořínková Marie 301, 359.
Hořiňoves 708.
Hory Krkonošské 41.
Hory Vrabčí (u Moskvy) 106, 137.
Horvátsko 419.
Hôtel Royal v Praze 774.
Hostinský Otakar, dr. 680.
Hostouň 65, 258, 259, 260.
Hošek 343.
Hošková Marie. Kytka Ivana Čecha 162.
Hradčany 81, 210, 212, 280, 462, 501, 519, 520, 773.
Hradec Jindřichův 75, 81, 232, 642.
Hradec Králové 167, 171, 175, 184, 347, 457, 481, 690, 697, 726, 727.
Hradec Štýrský 706, 740.
Hranice vojenská 419.
Hřbitov Košířský 82.
Hromádko Jan (Hromátko), prof. české řeči na univ. ve Vídni a redaktor »Prvotin pěkného umění« 743.
Hukal Josef, básník a právník český 735.
Hulakovský Jan, spisovatel český (* 8./4. 1804 v Něm. Brodě, † t. 23./10. 1877) 732.
Humpolec 81, 235, 718, 727, 767, 768.
Hus 129, 142, 248, 744.
Husajn Váciz »Anvari sohajli« 758.
Hušek J. Host 408.
Huťapa. K. Havl. »drobné práci« v Něm. Brodě 222, 236, 427.
z Hvězdy Jan (Jindřich Marek) Zábavné spisy 49.
Hýbl Jan 110.

Chalupy (Friedrichsthal) u Nové Kdyně 410.
Charkov 122, 131, 142.
Charles the XII. (Planché) 44.
Charváty 288.
Cheb 604.
Chiffry Havlíčkovy 369.
Chitussi Antonín 766.
Chitussi Jan 746, 766, 767.
Chládek (Osoba ve veselohře Epigram) 225, 232, 237.
Chládková (Osoba ve veselohře Epigram) (F. Weidenhoffrová) 225, 232, 234, 237, 240.
Chmela J. 224.
Chmelenský, Josef Krasoslav 109.
Chocholoušek Prokop 114, 312, 313, 318, 650. Týž: Kocourkovské noviny 312. —

Templáři v Čechách 312, 313.
Choltice 461.
Choltice, slezské 615.
Chomjakov Aleksěj Štěpanovič 86, 100.
Chorvátsko 510, 513.
Chotěboř, 229, 237, 729.
hr. Chotek Jindřich 444, 446, 451, 453, 457, 458, 459.
Chotek Karel, hrabě, nejvyšší purkrabí v Čechách 104, 534, 724.
Chrám Kremelský, hlavní 94.
Chrám Týnský v Praze 447.
Chrestomathie všeslovanská (Bodjanský) 96.
Chrestomathie národní (Bodjanský) 121.
Christos voskres 95.
Chrystyjáně Kažónnye = sedláci císařští 117, 118.
Chrudim 227, 279, 283, 343, 365, 430, 431, 432
Chvála J. (z Golčova Jeníkova) 766.

Idea slovanské vzájemnosti, Kollárová 85. — Havlíček slibuje, že po návratu z Rus bude bouřiti proti ní 146.
ikony (obrazy) 127.
Iliada 52.
Illyrové 143, 146.
Illyrsko (v Rak.) 140, 143. — (Illyrie) 263, 265.
inostranci 96.
Inšpruk 577, 580, 642.
Isabella královna Španělská 697;
Ischel 526, 530.
Isop, krajský komisař čáslavský 16.
Italie 51, 102, 310, 624.
Italiáni 661.
Ivan Veliký 93.
izvoščici 95.

Jablonský Boleslav 165, 261, 267, 355.
Jahrbücher für slav. Literatur, Kunst u. Wissenschaft (Jordan) 112.
Jáchim F. V. 98.
Jaich P. V. (Redaktor Wage) 481.
Jakubec Jan dr.: »Čelakovský a Havlíček« (»Obzor literární a umělecký«) 152, 719.
sv. Jan Nep. 6, 9, 12, 258, 266, 267.
sv. Jan na Skalce 11, 14.
Jandera Jos. Ladislav 722, 726.
Janko František, guberniální rada a censurní referent 316.
Jaroš František 438, 444, 458, 466, 487, 488, 489, 497, 524, 529, 547, 555, 566, 587, 646, 658, 660, 665, 669, 683, 685, 687, 688, 745, 746, 774.
Jarošová Adéla, švakrová K. Havlíčka 433, 438, 471, 775.
Jarošovi 471, 616, 704, 707, 708, 774, 782.
jaščík 231.
Javůrek, red. Vlastimila 520.
P. Javůrek Ignac, kaplan v N. Brodě 285, 365, 378.
Jazyk lužický 142.
Ječovice u Slaného 735.
Jednota průmyslová 414, 480, 762.
Jelačič, bán 419.
Jelen Alois 538, 540, 571, 575.
Jelínek (z N. Brodu) 8, 11, 12, 13.
Jelínek Eduard 84, 98.
Jemniště 459.
jemščík 89.
Jena 708.
Jeníkov Golčův 302, 435, 766.
Jeníkov Větrný 248.
Jeřábková Kateřina, knihtiskárna a naklad, v Praze 692.
Jestřábí 750.
jezovita 133, 176.
Jezuité 49, 152, 740, 741, 743.
Ježíš 204, 207, 211, 213.
u Ježka, hostinec vídeňský 598, 599.
Jičín 56, 315, 696.
Jihlava 590.
Jilemnice 626.
Jimramov 359.
Jirečkové (Jirové) Bratří Josef a Hermenegild Jir—ek 690, 697, 705.
sv. Jiří na Hradčanech 764, 799.

Jiřetín u Rumburku 489.
Jirsík, Jan Valerián, biskup budějovický 706.
Joachimsthal 670.
Jórdan, dr. Jan Petr 53, 111, 112, 546, 593.
Josef, arcivévoda, uherský palatin 125.
Josef II. 184.
Josefov, pevnost 628.
Journal des Debats 531.
Judmann František 247, 285, 348.
Judmannová Fr. (roz. Weidenhofferová) 239.
Jungmann Jan, prof. a pedagog 698, 699, 700.
Jungmann Josef 47, 139, 399, 400, 699.
Just, regisseur divadla Stögrova 48.
Jutnička, Srbská (Jórdan) 112.
Jutrzenka — Dennica (Časopis Varšavský 149.

Kácov 706.
Kadavý Jan 749, 750, 751.
Kahoun Josef z Habrů, spolužák Havl. 731, 733, 736, 739, 742.
Kalderon 53.
Kalina A. JUC. 224.
Kalina Jaroslav 163, 179, 180, 339. - Kšaft, ballada 180. — Básnické spisy 180.
Kalousek Josef, dr. 572, 649, 650, 681.
Kámen u Habru 728.
Kamenice saská 501.
Kampa 593, 596.
Kampelík František Cyrill, dr. 104, 228, 230, 231, 233. — Čechoslovan 104, 228. — Práva naší řeči a národnosti 228. — Brynda, slovníček mluvy měšťanské 229.
Kancelář dvorská 535.
Kanonie Želivská 726.
Kapička (Charles Kapiczka), frizér 521.
Karadjordjevič Alexandr, kníže srbský 777.
Karadjordjevič Petr, princ 564, 565, 704, 709.
Karadžič Vuk 31, 32, 33, 34.
Karamzin, Nikolaj Michajlovič 656, 658, 661, 671, 673, 677, 678.
Karel (V. Karel Sabina) 179.
Karel, arcivévoda 527, 530.
Karel IV. 199.
Karlín 696.
Karlista 697.
Karolinum 217.
Karpaty 140.
dr. Kašpar 461.
pí. Kašparová 461, 784, 786.
Kasty v Rusku (Havl.) 95 a n.
Kavan František 439, 443, 444, 446, 448, 563, 629, 636, 638, 639.
Kavanova Miroslava 447.
Kavárna »U české koruny« 695
Kavkaz 131, 176, 597.
Kazaň 105, 142.
Kazda 289.
Káznice zemská 81.
Kempen, ministr policie 488, 489, 563, 583, 590.
Khevenhüller-Metsch Jos. Frt., hrabě, komandující generál v Praze 429, 480, 490, 508, 502, 578. 580, 622, 624.
Kijev 87, 88, 89, 90, 105, 122, 127, 166.
Kirjejevský Ivan Vasilij 86, 101.
Klácel F. 339, 421, 619.
Klácel Mat. 51.
Kladno 259, 260, 410.
Klášter králický 697.
Klatovy 185, 406, 662.
Klaudy Karel Leopold JUDr. 598.
Kleinert Václav Pavel, technik 26, 79, 80, 621.
Klejzar Josef Tadeáš 22 (pozn.) 24, 25, 50, 66, 119, 133, 134, 143, 144, 146, 154, 155, 156, 157. 158, 159, 164, 167, 168, 173, 174, 179, 185, 187, 188, 192, 195, 197, 205, 208, 213, 215, 219, 220, 244, 326, 343, 344, 399, 400, 748.
Klementinum 217, 597.
Klinopán (Epigr. Čelakovského) 152.

Klub slovanský 495.
Klučák, viz Klutschak.
Kluk (správně snad Lukka) 235.
Klusky 37.
Klutschak (r. Klučák) František, redaktor Bohemie 48, 135, 141, 147, 318, 520, 524, 526, 529.
Knedelhans Liblínský J. 502.
Kněz, neznámý v Rokycanech 746, 771.
Kněžstvo 96.
Kniha pamětní města N. Brodu 286.
Knihkupectví Calvovské (J. G. Calve) 50, 106, 145. 153, 281.
Knihovna batelovská 801, 804, 807.
Knihovna Hankova, prodána do Moskvy Bodjanskému 142.
Knihovna královská ve Fontainebleau 776.
Knihovna, Modrá (dr. V. Řezníček) 113
Knihovna musejní 156.
Knihovna veřejná v N. Brodě 222.
Knihovna Světová 135.
Knihtiskárna arcibiskupská 145, 227, 228.
Knorn, úředník železné dráhy (dar téhož Čes. Matici) 310.
knut 118, 188, 202.
Kober I. L., nakladatel 582, 668.
Kobliska Alois 745, 747, 749.
Kodym Josef, spolupracovník »Nár, Novin« 701, 708, 746, 786, 787, 788.
Kohl Johann Georg Reisen in Südrussland 137.
Kohorta filosofická 695.
Kohorta právnická 593, 691.
Kohorta technická 598.
Kohoutek Štěpán (Pseudonym Havlíčkův) 119.
Kojice u Labského Týnce 772, 773.
Kolár Jiří 163, 179.
Kolář (V. Jiří Kolár) (Jehelníček L. Č.) 179.
Kolenati Fridrich, MDr. 596, 597.
Kolín n./L. 642, 775, 808.
Kollár Jan 51, 131, 136, 251, 399, 670, 671, 672, 749, 750, 751. — Cestopis 51, 167. — Slávy Dcera 33, 247.
Kolmark (nám. v K. Hoře) 432, 439, 775.
Kölnische Zeitung 532.
Kologrivová (Fandima) 53.
hr. Kolovrat Krakovský, Hanuš 446.
Komárno 81, 83.
Komenský J. Amos 248, 744.
Komenský, Týdenník vychovatelský, Olomouc r. 1900 696.
Komisse pro soudnicko-polit. názvosloví slovanské 625.
Kongress vídeňský 533.
Kongresovka 776.
Koniáš 672.
Königsstein 501.
Konkurs (pro gymn. učitelství) 16, 18, 25, 54, 67, 69.
Könnemann, pozamentýr 605.
Konstantinopol 32.
Konstituce 130.
Kontrakty 90.
Koran 215.
Korholtáři 234.
Korilac, správně Kurelac v. t.
Kořínek, František, Bronislav, professor a žurnalista 691, 705, 706.
Korutany 140.
Kos, učitel 453.
košamstr 222, 237.
»Kosmopolitismus a vlastenectví« (Klácel) 51.
Kosmos Humboldtův 585.
Kostel sv. Havla 461, 462, 805, 808.
Kostel týnský 587.
Kostelec Černý 254, 301, 308, 309, 355, 359. — 751.
Kostelec Červený 411.
Kostka František ze Zahrádky 720, 721, 726, 731, 736, 738.
Košut Ludvík 533.
Kotz, baron 46.
Kotzebue A. 224.
Koubek Jan Pravoslav 47, 51, 167, 241, 300, 339, 420, 619, 670, 671, 672, 703.

Kováň (fara Vinařického) 152.
Kozák, Kozáci 120, 125, 188, 202, 591, 666.
Kozlova Marie Feodorovna 747.
Krajina 53, 140.
Krajník František Ludvík 746, 767, 768.
Krajník Miroslav, dr. 767.
Krakov 43, 45, 126, 166, 200.
Krakowiak 36, 170.
Kraner, architekt 724.
Krása Alois, dr. 608, 632, 689, 690, 691, 692, 693, 695, 705, 707, 708, 746, 787, 789, 792.
Kraus, sv. pan, ministr spravedlnosti v kabinetu Bachovu 664.
Kreml 91, 94, 114, 130, 131, 164.
Křenov 604.
Krèpostní (Leibeigene) 96.
Kreščení (Крещение) 124.
Krimská válka 585.
kristosovat 95.
Kristovo narození 123.
kritika 195.
Křivánek, statkář ve Věži u N. Brodu 488.
Křižáci baltičtí 667.
Kroměříž 230, 430, 476, 568, 569, 593, 601, 602, 604, 620, 621.
Kronberger, knihkupec 141.
Kronika česká, spravedlivá (J. Malý) 145.
Kronika Českomoravská 87.
Kronika Rodinná 728.
Krüger Gottfried, rukavičkář 504, 592.
Krupná 97.
Kryštůfek Frant. Xaver (v. P. Emerich) 721, 726, 727.
Kryštůfek Jan 535.
Kučera (purkmistr n.-brodský) 16, 18.
Kučera, soudní rada v K. Hoře a býv. poslanec čes. sněmu 628.
Kuliš Pantělejmon Aleksandrovič, Ukrajina (Báseň) 122.
Kupci rusští 95.
Kupcovstvo 96.
Kuranda Ignác 395, 475, 515, 532.
Kurelac Fran, (Chorvátský spisovatel 1810—1874) 33.
Květinov u N. Brodu 488.
»Květy« (Čechovy) 23, 132, 149, 153, 157, 313.
»Květy« illustr. Hálkovy 267, 595.
»Květy« neillustrované, red. Hálek a Neruda 267.
Květy (Pospíšilovy) 38, 45, 46, 50, 51, 52, 53, 98, 99, 103, 105, 109, 112, 113, 115, 119, 125, 133, 134, 139, 143, 144, 145, 159, 163, 166, 167, 179, 181, 268, 288, 292, 293, 295, 296, 297, 308, 310, 312, 313, 316, 317, 318, 321, 335, 390, 391, 396, 401, 402, 407, 725, 732, 743, 792.
»Květy a Plody« 26.
Květy Orientálské. Povídky perské. Z perského přel. J. E. Schneider. Čes. Včela 1846 čís. 57. — 758.
Kvilice u Slaného 270.
Kyrillika 128.
Kytaj 111, 176.
Kytara 248.
Kytka (Příloha k »Věnci« v. t.) Svil Josef Krasoslav Chmelenský. 104, 109.
Kytka od Ivana Čecha 144, 159, 160.

Lämmel Leopold, rytíř (bankéř pražský) 486, 497, 521, 537, 541, 544.
Lämmlová Sara 517, 519.
Landau M. J., knihtiskař a nakladatel pražský 313.
Landsteiner, žurnalista vídeňský 514, 515, 518, 519.
Langner J. J. »O jednom zrádci národa«, »Knihovničky Času« čís. 4. 693.
Lada Niola, almanach 792.
Lanna Vojtěch 724.
Latour, ministr války 597.
Lavra Trojicko-Sergjejevská 132.
Lázeň králova 342, 376, 422, 462, 524.
Lázeň Svatováclavská 372, 487, 525, 605.

Lázně Františkovy 402.
Lázně Mariánské 480, 764.
Lázně šternberské 467, 608, 652, 687, 745, 797, 799.
Lázničková Charlotta (Loty) 237, 238, 239, 262, 277, 358.
Lažečnikov, Ivan Ivanovič, »Opričnik« 769.
Lederer Jos. Aug. (Redaktor a vydavatel Wage) 481, 528, 530.
Lederer M. J. (Tiskař a nakladatel Wage) 481.
Legie studentská, pražská 81, 597, 695.
Lehmann Henry, něm. malíř 479.
Lelewel »Dzieje Litwy« 666.
Leminger Em., školní rada 801.
Lesing Efraim G. 111.
Letňanská Marie 256, 360.
Letňanský, kupec v N. Brodě 768.
Letopisové Trojánští 49.
Letopisy ruské 661, 677—679.
Lew (Polák intern. do Brixenu) 493.
Liberec 400.
Liblín u Královic na Plzeňsku 701.
Libussa (Klarův almanach) 369.
»Lid Český« 680, 681.
Lichtner dr.; vyměřování železnice u N. Brodu r. 1839. — 740.
Likawetz-Oberhauser August, JUDr., advokát 542. — Téhož »Demokratie in Österreich« 543, 544. — 604, 605.
Lindava 744.
Linec 465, 642.
Linnert 804, 807.
Lintemrová Hermina: Dem Verdienste seine Kronen. Ein Lebensbild von . . 83.
Lípa Slovanská 79, 572, 576, 598.
Lipnice u Humpolce 751.
Lipník 32.
Lipsko 50, 111, 112, 394, 395, 605, 708.
List otevřený dru. K. H. Fischerovi 504, 592.
List Pamětní k jubil. 40l. »divadel. ochotníků«, 25l. »Sokola« a 20l. »Řemeslnické besedy« v Německém Brodě (Tisk. a nákl. Alberta F. Riedla v N. B.) 223, 224.
List Večerní, Pražský 79, 80, 81, 186, 226, 426, 427, 477, 481, 482, 494, 502, 508, 512, 546, 572, 597, 706, 764, 767, 768.
List, Ranní 26.
lístky musejní s epigramy Havlíčkovými 157, 158, 159.
Listy Národní 227, 413, 477, 626, 706.
Liteň 696.
Literatura česká 100, 125, 165, 166, 380.
Literatura petrohradská 110.
Literatura polská 87.
Literatura ruská 85, 86, 100, 106, 110. 122, 123, 126, 143.
Litoměřiee 695, 698, 700, 735, 736.
Litomyšl 222, 225, 227, 233, 292, 430, 500, 505, 511, 514, 623.
liturgie 124.
Litva 139. 140, 667.
Lloyd 532, 541, 542, 543, 544.
Lobkovic, kníže 241, 598.
Lobkovice 632, 663, 681, 700.
logika, 1. tř. fil. učení 20.
Logau 206, 209.
Löhner Ludvík, MDr., poslanec 596, 599.
Lochy 451, 458, 459, 460.
Lojola Ignac 198.
Lombardsko-Benátsko 515.
Londýn 458, 486, 496, 501, 532, 533, 685.
Loosdorf 622.
Lorec u K. Hory 628.
Lotyšské země 667.
Loučová, statek u Sušice 773.
Louisa (v. Gabler) 252, 254, 290, 354.
Lublaň 53.
Lumír, Mikovcův 650, 670, 671, 787. — Havl. posudek o něm. 789, 793, 794, 795.
Lumír (Sládkův) 152.

Lvov 7, 15, 17, 19, 28, 32, 35, 36, 37, 84, 86, 87, 97, 98, 107, 109, 116, 138, 140, 144, 148, 149, 153, 166, 332, 552.

Macaulay Thomas Babington a téhož: »History of England from the accession of James II. 668

Macchiavelli Nicolo, téhož: »Il Principe« — »Discorsi sopra la prima decade di Tito Livio« — »L'Arte della guerra« — »Dialogo sulla linqua« 669.

Macijejowski, Václav Aleksandr 131, 143. — Polska až do pierwszéj połowy XVII. wieku 148. — Historya prawodawstev słovianskich 149. — »Pamiętniki o dziejach pisemnictwie i prawodawstwie Słowian až do wieku XIV. 149.

Maďaři 50, 146, 226, 509, 513, 534, 536, 603, 751.

Mácha Kar. Hynek, Máj 139.

Machotka František ze Zahrádky, spolužák Havlíčkův 731.

Macháček Antonín 439.

Maksimović Michajl Aleksandrovič 109. — K objasněnju istorii Slova o polku Igorově 122. — Pešń o polku Igorově 122.

Malá Strana 82, 184, 477.

Malín u K. Hory 438.

Malorus 121, 140.

Malorusové 140.

Malý Jakub B. 49, 52, 113, 144, 163, 179, 401, 407, 491, 572, 583, 612, 693, 695, 697, 705. — Historie o prvních pohanských knížatech v Čechách atd. 145. — Krátká mluvnice pro Čechy. — Příkladové české mluvy 304, 491. — Naše znovuzrození 693, 695, 697.

Mánes Josef 593.

maněž 94, 114.

Manchester 55.

Marek Antonín »Základní filosofie, logika, metafysika« 139.

Marek Jindřich (Jan z Hvězdy) 50.

Mareš Bohumil, ev. farář 156.

Markievič, recte Markevič, Nikolaj Andrejevič. Istorija Malorossiji 107.

Markovič 53.

sv. Martin, Turčanský 750.

Maršál Jan z Dejvic, spolužák Havlíčkův 731.

Maršan R. (Čechové a Němci) 486.

Mašek Č., ředitel kůru sv. Mikulášského 538.

Mašek F., J. U. C. 81. (pozn.) 79.

Matice Česká 48, 49, 127, 138, 139, 166, 167, 310, 313, 400, 568, 583, 660, 698, 781, 782, 794.

Matice Lidu 398.

Matice školská, ústřední 599.

Matice Záhřebská 53, 143.

sv. Matouš 196, 201, 207, 213.

Matthisson, Fridrich von, něm. básník (* 1761, † 1831) 735.

Maux, hosp. rada 453, 459.

Max Josef, sochař 724.

Mayer, říšský poslanec. (Red. návrhu ústavy) 620.

Mayer Václav, JUDr. 494, 499.

Mazepa 94.

Mažuranič 625.

Mažugon 625.

Mecséry, místodržitel v král. Českém 443, 455, 508, 512, 515, 517, 519, 524, 562.

Medau K. V., (Nakladatel) 80, 226, 246, 316, 324, 334, 346, 377, 502, 706.

Megerle, Hans, Ulrich v. Abraham a Sancta Clara.

Meiningen 708.

Melezinek Václav, pernikář a vlastenecký veršovec 794.

Menšík 248.

Meran 493, 498.

Mercandin, hrabě, krajský president pražský 545.

Mercy Jindřich, majitel tiskárny a nakladatel v Praze 227.

Merino 697.

Město Nové, Vídeňské 245, 378, 416, 418, 419, 420, 422, 423, 424, 707.
Metafysika, 3. tř. filos. učení 742.
Metternich Klement, kníže, ministr 615, 622, 697.
Meziříčí, Velké 102, 687.
Mickiewicz A. 50, 744.
Michal, kníže srbský 777.
Michl (německý) 111.
Miloš (kníže) 33, 777.
Mikovec Ferdinand 787, 783.
Mikuláš car 203, 214, 501.
Mikulejský 456.
Millesimovská nadace 454.
Milton. Ztracený ráj 139.
Minerva (gymn. ženské) 599.
mír (миръ) 116.
mirské (hromadné, obecní) platy 118.
mitropolita 124.
Mittelparthei 487, 524, 545, 551, 557.
Mlýn březský 416.
Mlynáři želivští 167.
Mnichov 584, 589, 593, 605, 607.
Mnogaja ljeta (Ruský velkonoční obřad blahoslavení) 94.
Mocnářství rakouské v. t. Rakousko 106.
Mohamed 214.
Mohelnice 35.
Mohuč 707.
Morava 9, 12, 27, 125, 249, 500, 505, 508, 512, 563, 696, 705, 754, 755 757.
Moser Bedř., spisovatel český. — Slepá Paní 707.
Moskoviťanin 53, 102, 109, 110, 123, 129, 141, 145, 770.
Moskva 17, 19, 30, 31, 34, 35, 45, 57, 60, 85, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 114. 116, 117, 120, 122, 125, 126, 127, 131, 132, 137, 138, 139, 141, 142, 144, 154, 155, 163, 164, 165 166, 168, 171, 174, 176, 182, 186, 196, 208, 220, 279, 747, 748, 749, 802.
U Moskvy, hostinec v Praze 792.
Most 16, 18.
Most Karlův 495, 724.
Most řetězový 724.
Mošovce 750.
Mrkos J. A. 758.
Mucinka (v. t. Johanka Nep. Havlíčková) 11, 13, 71, 429.
P. Mudra František, 23. (pozn.) 62, 68, 70, 76, 154, 171, 261, 797, 799, 800.
Müller Antonín, prof. 56, 723, 738.
Müller Josef, rytíř, apelační rada a purkmistr pražský 488, 489, 494, 497, 499.
Musejník. (V t. Časopis Českého Musea.) 36, 51, 52, 53, 98, 111, 119, 148, 149, 166, 268, 288, 307, 311, 313, 344, 583, 700, 705, 743, 753, 760, 761, 762, 769, 774, 781.
Musejník německý 56.
Museum 1, 7, 117, 120, 126, 133, 139, 155, 157, 158, 180, 184, 210, 211, 241, 247, 280, 307, 311, 345, 353, 398, 459, 463, 549, 550, 556, 557, 568, 619, 653, 658, 660, 661, 662, 681, 689, 700, 704, 720, 743, 745, 753, 778.
Museum městské v N. Brodě 238, 745, 752.
Museum města Tábora 745, 789.
Museum Náprstkovo 745.
Muſsak (?) 46.
Musterhauptschule 82.
u Myslíků, Novoměstská kavárna 525.
Mýto Vysoké 227, 378, 754.
mužiki (мужики) 117.

Nabljudatěl Moskevskij 102.
Nábřeží Františkovo 211, 724.
Nádherný, protomedicus 552, 558.
nahajka 125.
Náchod 696, 697.
Náměstí Starom., Malé 20. — Náměstí Starom., Velké 729.
Náměstí Tylovo 324.
Náměstí Václavské 155, 525
na Námětí (v Kutné Hoře) 433.
Napajedla (E. Weidenhoffer) 249, 351
Nápisy české (firmy) 152.
Napoleon I. 783, 785.

Napoleon Ludvík (Louis), princ 565, 577, 578, 579, 580, 585, 697.
Naše Doba, revue 729.
Návrh konstit., Palackého 620.
Návrh ústavy (kroměřížský) 621.
Neapol 259, 624.
Nebeský Václav B. 51, 52, 167, 339, 408, 411, 421, 568, 569, 571, 573, 583, 619, 660, 700, 705
Nedomice u Brandýsa n/L. 695.
Nedvídek Jan (z Ovčar) 81, 456.
Nedvídek, mlynář 456.
Nedvídek Václav 456, 731.
Nejedlý 182, 195.
Nejedlý Jan, dr., Mluvnice téhož 743.
Nekola z Vídně 772.
Němci 50, 129, 136, 137, 146, 200, 318, 379, 380, 410, 428, 618.
Němcová Božena 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 407, 408, 410, 411, 415, 590, 628. — Selská svatba v okolí domažl. 401. — Obrázky z okolí domažlického 401, 402, 403, 407, 410, 411. — Domácí nemoc 401. — Odpověď na posouzení báchorek Boženy Němcové 401. — Dlouhá noc 402. — Slavné ráno 402. — 407. — Dopisy z lázní Františkových 402. — Selská politika 402. — Sebrané spisy. Vyd. J. L. Kober 405, 407.
Němec Josef 411. — 413.
Němeček, professor 162.
Německo 198, 211, 219, 501, 662, 789.
Němečkové, sestry, Zdeňka, Milada a Božena (Kytka od Ivana Čecha) 162.
Nentetta (m. Zdeňka Havl. v. t.) 708, 714.
Nepomuk 230.
Neruda Jan 692, 792.
Nesmirák 301.
Nestor 678.
Neubert Alois 626.
Neumark (v. Všeruby) 410.
Neuwall, říšský poslanec 601, 602, 603.
Nevole Jan, stavitel a velkostatkář 778.
Nevyjel, oficiál při okr. soudu v Hoře Kutné 628.
Ninger Karel (ml., pozdější prof. v Písku) 229, 230, 235, 701. — Historie literatury české 701. — Děje všeobecné 701.
Nizza 609, 613, 631, 662, 673, 674, 684.
Nižegorod 127.
P. Norbert (sv. jm. Arnošt Sychrava), professor n.-brodského gymn., pak praelat Želivský 727, 736.
Normální (vzorná) škola malostranská 82.
Normané 679.
Nostitz Ervin, hrabě 542, 544. — Nostitz Hugo, hrabě 542, 544.
Noviny, hospodářské a průmyslové v Lublani 53.
Noviny Národní (red. K. Havlíček) 79, 80, 113, 226, 239, 413, 414, 426, 427, 429, 462, 463, 473, 478, 480, 481, 483, 484, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 497, 501, 502, 506, 507, 508, 509, 510, 512, 515, 516, 517, 518, 525, 526, 527, 530, 531, 532, 535, 538, 541, 542, 544, 548, 549, 573, 578, 580, 593, 602, 604, 605, 611, 620, 621, 622, 624, 626, 690, 691, 700, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 769 770, 771, 772, 787, 795, 796.
Noviny Pražské 85, 226, 242, 245, 268, 284, 298, 315, 316, 321, 323, 324, 337, 339, 352, 362, 370, 375, 377, 407, 408, 411, 414, 418, 421, 425, 521, 527, 584, 610, 615, 616, 617, 619, 621, 690, 695, 696, 697, 700, 708, 743, 753, 754, 755, 757, 759, 782, 793, 795.
Noviny Slovanské 494.
Noviny Slovanské Lípy 603.
Noviny Všeobecné (Augsburger Allgemeine Zeitung v. t.) 50.

Novgorod 127.
Novotný, architekt pražský 663.
Novotný Jan, dr. a téhož fragment překladu »Historie anglické od nastoupení Jakuba II. 669.
Nymburk 400. — 411. — 413.

Obědňja 124.
Obligace (přibyslavská) 285.
Obrazy života 652, 792.
Obrok 117, 118.
Obzor literární a umělecký 152, 719.
O'Conell, Daniel 615.
Oděssa 105, 127.
Ofen (Budín) 50.
Ochotníci německobrodští 396, 427.
Okres benátecký 766 — bydžovský 480 — čáslavský 766 humpolecký 766 — jindřicho-hradecký 766 — kolínský 773 — náchodský 766 — novoknínský 766 — přeloučský 773 — říčanský 766.
Okrouhlice 237.
Olešná na Moravě 705.
Olomouc 501, 706, 754, 755, 756.
Opera německá a česká v Praze 137.
Orel (město) v Rusku 90, 748.
»Orlice Moravská« 706.
Osel Bileámův 207.
»O smíšeném manželství« 48.
Osnovjanemko (pseud. Gregorje Fed. Koitky) 119.
Ostdeutsche Post 492, 508, 512, 513, 515, 518, 531, 532, 541, 544.
Österreichische Correspondent, der 529, 531, 532, 601.
Ostromírovo Evangelium (v. Vostokov) 132.
Ostrov v Poznaňsku 156.
Ostrov sv. Mikuláše 718.
Ostrov Střelecký 724.
Ostrov Žofinský (Barvířský) 324, 724.
Ostředek 97.
»Ost und West« (Časopis pražský) 268, 318, 321, 369, 370.
»Osvěta« (Vlčkova) 1, 5, 8, 20, 22, 23 (pozn.) 28 (pozn.) 31 (pozn.), 39, 45, 75, 87, 101, 156, 177, 183, 186, 188, 265, 310, 447, 564, 582, 596, 599, 681, 707, 709, 715, 722, 726, 728, 731, 732, 735, 736, 738, 743, 754, 802, 804.
Oswald Wilhelm 416, 418, 423.
otpusk (Ruští nevolníci) 126.
Ovčary 454, 456.

Pacák Bedřich, dr., téhož překlad Macchiavelliho »Il principe 669.
Pacov 552.
Paděra, cihlář 456.
Padlesák, dr., prof. náboženství 723, 724.
Palacká Marie, provd. Riegrová, v. t. 684.
Palacký František 47, 189, 226, 242, 307, 315, 316, 324, 345, 346, 421, 425, 445, 474, 476, 479, 480, 482, 483, 487, 500. — Anekdota o Palackém 504 a n. — 507, 538, 540, 541, 543, 548. — dr. Pinkas o Palackém jako politikovi 549. — 556, 563, 565. — dr. Pinkas o pronásledování Palackého v Museum a o téhož povaze 568 a násl. — Palacký proscribován májovými spiklenci (?) 572 a n. — Palackého »Vynucené prohlášení« 602 a n. — O Palackého stycích s Havlíčkem 608—613. — Palacký jmenován členem cís. Akademie ve Vídni 614. — Palackého interpellace v příčině n. voleb do Frankfurtu (1849) 620. — 622, 624, 626. — P-ý odbyt arcibiskupem Schwarzenbergem při sbírkách na Národní divadlo 629. — Palacký přijímaje dedikaci »Ducha Nár. Nov.« vyslovuje, že je v hlavních věcech stejného smýšlení s Havlíčkem a nabádá ho k vytrvání 631, 632. — Palacký přeje si, by Havlíček ne-

přestal vydávati »Slovana« 638, 639. — Pal. o polit. stavu (poč. r. 1852) a předpojatosti šlechty proti česk. národu 647. — P. nabádá Havlíčka by v Brixenu napsal nějaké belletristické dílo. O důležitosti representace naší v literárním světě 648. — P. vyžaduje na Havlíčkovi soud o své historii husitské 648 a n. — P-ého spory v Museum a v Matici 650. — P. schvaluje Havlíčkovi úmysl psáti dějepis ruský, radí a půjčuje mu potřebné knihy 660 a n. — P. o Museum za reakce 662. — P. o tehdejších poměrech literárních a politických 664. — P. o hr. Lvu Thunovi (nový Koniáš) 672 (10. ř. a n.) — P. o sobě a o stavu politickém r. 1853 672 a n. — P. o svých dějinách (II. č. 1. d.) 673. — 681, 682. — P. horle proti otvírání soukromých listů projevuje Havlíčkovi svou lásku a vážnost (1855) 687. — 689, 690, 691, 698, 699, 701, 703. 707, 753, 766.
Palacký Jan, dr. 636, 699, 700, 704 (p. ř.), 705 (první 2 ř.)
palatin uherský 125.
Paleček, milovník žertu a pravdy. Na světlo posílán od Fr. Rubeše, Fr. Hajniše a ještě někoho (V. Filípka) V Praze 1842—1847 180.
Paliardi, právník 79.
Palmerston, angl. politik a ministr 697.
Památky archaeologické 87.
paměť, věčnaja 94.
Panmčdevědism 193.
Panorama des Universums 325.
panslavismus 50, 193.
Panství komorní, pardubické 773.
P. Pantaleon 455.
»Pan z Nemotoh« (fraška) (Ochotnické div. v N. Br.) 224, 355.
Pardubice 162, 163, 310, 431, 732.
Paříž 23, 102, 141, 142 241, 252, 254, 263, 290, 310, 368, 485, 500 505, 517, 519, 531, 533, 577, 578, 579, 580, 581, 585, 586, 589, 594, 606, 607, 673, 674, 776.
Parnas 100, 180.
parodie (v. Tys bratr náš) 192.
pas (průvodní list) 14, 17, 19, 34, 140, 428, 431, 432, 433, 504, 505, 507, 564, 565, 578, 581, 685.
Pašerové (Veselohra od Raupacha přel. K. Tyl) 224.
Paskievič, generál 509.
Pasov 744.
patricii n. brodští 222. 234.
Pavie 722.
Pavlov M. G. 101, 102.
Pedagogium ženské, něm. 83. na Pekhause 223.
Pelhřimov 232, 452, 461, 740.
perekladnaja 88, 89.
Perner, inženýr 394.
Peruc 260, 261, 264.
Pěsni, narodnyja galickoj i ugorskoj Rusi (Holovackij) 96, 104.
Pešina Jos., měšťan a kloboučník pražský 605.
Pešť 32, 140, 317, 318, 375, 749, 750, 751, 752.
Petřín 519, 523.
Petrkov, lázně u Něm. Brodu 768,
Petrohrad (Petěrburg, Pitěr) 92, 94, 97, 100, 105, 126, 127, 132, 141, 144, 150, 203, 747, 749.
Philemon, též Filemon a Baucis (v. Starosvětští statkáři Gogol) 93, 113.
Photius (vlastně Fótios) 194.
Piaristé 230.
Picek Václav, Jaromír, český básník 49, 696, 697.
dr. Pichl, Bojeslav 163. — Vilém z Kounic, ballada 163.
Pinkas Adolf Maria, JUDr. Politik český. 463. — Styky dra. Pinkasa s Havlíčkem a nástin životopisu P—ova.

473 až 477. — 484. — Dr. P. a jeho syn Hippolyt napadení listem »Wage« 486. — 487, 489. — P—ův návrh v m. radě na zrušení stavu obležení v Praze 490. — Návrh P—ův v sněmu Kroměřížském dne 8./1. 1849 494 a násl. — P. o purkmistru Vankovi 487—491; 516, 522, 524, 537 a 546. — P. o stavu politickém v letě 1849. 492. — P. o vzdání se Görgeye a možných příznivých důsledcích toho pro obnovu ústavního života 509. — 520. — P—ovo mínění o Bachovi r. 1849 a klep o Braunerovi 510 a n. 515, 519, 520. — P. jako člen deputace březnové napaden »Wage«; skandální boje v příčině její účtu 521 a n. 526, 537 a násl. 541. — P. o Fastrovi a o radikálech 528 a n. — P. o nutnosti pro stranu českou založiti v Praze velký německý list 526. — P. o Riegrově aféře u kn. Czartoryského v Paříži 532 a n. pak 538, 542. — Návrh P—ův v měst. radě pražské r. 1850 v příčině svolání českého sněmu. Téhož návrh r. 1849 na postavení pomníku Radeckému 476. — P. o Palackém jako politiku 548 a n., 567 a n. — P. o nových poměrech v m. radě 550 a n. — O Židech a rovnoprávnosti národní 553. — O princi Napoleonovi 554. — O internování Havlíčka do Brixenu a příčinách téhož 566, 586. — Dělidlo občanstva rak. za Bachova absolutismu 566. — Političtí a nár. renegáti 567 a n. — O pronásledování Palackého v Museum a o téhož povaze 567 (Viz též Palacký.) — Marné mučednictví, nepraktický idealismus předbřeznový, trpké zkušenosti a chytří vlastenci 570. — O politické bídě a jejím konci. O poměrné volnosti v Paříži 578. — Hlouposti m. rady pražské (1854) a restaurace radnice 587. — 593, 601. — dr. P. udán Šebelíkem pro účastenství o svatoduš. bouřích 604. — 622, 624.

Pinkas Hippolyt (Soběslav) 476, 479, 483, 486, 519, 584, 586, 589, 593, 594, 595, 596, 597, 599, 604.

Pinkasova Iza (provd. Springrová v. t. 582, 586, 704.

Písek 25, 56, 71. 81, 109, 229, 260, 699, 747.

pismo strachovoje (страховое письмо) 115.

Písně, české národní s nápěvy. Vyd. J. Ritter z Rittersbergu v Praze 1826 108.

Písně haličských a uherských Rusů. (V. Čtení moskevské společnosti pro dějepis a starožitnosti) (Viz Holovacký) 122.

Písně národní, slovanské (Čelakovského) (recte: Sl. nár. p—ě sebrané od Fr. Lad Čelakovského) III. d. v Praze 1822—1827 u Josefy Vetterlové 104.

Písně národní v Čechách. Sebral K. J. Erben (1842/43) 51.

Pius IX. 616.

Planché James Robinson 44.

Platter z Hohenfallu, Fridrich, Fabricius 729.

P. Plaucar, viceprefekt v semináři pražském 804.

Plzeň 185, 787.

Podlipská Marie 774.

Podlipský Hugo 456.

Podlipský Josef dr. 33, 454, 654, 745, 746, 747, 790, 792, 795, 799.

Podlipský Václav 454, 774.

Podmostský (dr. A. Pinkas) 495, 499, 511, 514, 528, 530, 534, 536, 543, 545.

podúšnoje (подушное) 118.

Pogodin, Michael Petrovič 31, 32, 34, 35, 86, 98—101, 102, 107, 110, 121, 126, 129, 131, 138, 141, 770. — Dějiny Ruska 658.
Pohled (Frauenthal v t.) 428, 439.
Pohořelý Ignác 433.
Pokrok k lepšímu 476, 487.
Poláci 104, 105, 114, 128, 130, 142, 534, 536 667, 776.
Polák z Ukrajiny (kterého Havlíček učil české literatuře a historii 280, 290.
Polák Zdirad, český básník 735.
Polehrady (Řezáč F. J.) 258.
polenta bukovinská 37.
Politik Časop. 699.
Polná 237, 331, 332, 366.
Polnička (V. Žák) 302, 778, 779.
Polsko 54, 63, 131, 533, 665, 666, 667.
Polyglotta rukopisu Královédvorského 771.
Polytechnika pražská 82.
poměščik (помѣщикъ = majitel statku) 118.
Pomněnky (ku r. 1843) 143, 144, 153, 162, 163.
Pomněnky. Sestře Fany obětuje upřímný bratr Emanuel (Weidenhoffer) 351.
popečitěl universitetu 104.
porota kutnohorská 627.
Porth Václav, dr. 551, 557.
Pospíšil, Jan Hostivít 228.
Pospíšil Jaroslav, knihkupec a nakladatel 26, 50, 52, 84, 87, 113, 133, 134, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 181, 228, 312, 313, 317.
Potok (viz dr. Alex. Bach) 548, 555. 564, 565, 567, 569.
Pour Václav, zemský poslanec 773.
pouštění ptáků (Moskva) 95.
Povídky perské. Zahradník a slavík, přel. J. E. Schneider (v. t.) 758.
Povstání drážďanské (v. Bakunin — Rieger — J. V. Frič) 484.
Povstání polské r. 1830 533.
Praděd (hora) (Kolenati) 597.
praefekt 235, 236. — praefekt studií (v pražsk. semináři) 804.
Praemonstráti želivští 185.
Praesidium guberniální v Praze 614.
Prager Zeitung 516, 602, 618, 694, 695, 696.
Praha Zlatá. Illustrovaný týdenník (J. Otto) 112.
Prausek Vincenc, školní rada 696.
Pravda Václav 582.
Pravidla základní sboru pro zřízení českého národního divadla v Praze 629.
Právník, časop. 699.
Pravopis, nový r. 1842 (schválen Šafaříkem) 51.
Pražák Alois, baron, někdejší ministr krajan 430, 688.
Pražané 116, 125, 138.
»Překlady klassiků« 49.
»Překlady klassiků všech národů a časů« 49.
Přelouč 156, 461, 466, 773.
Presl Karel Bořivoj, dr. fil. 723, 730, 731, 737.
Presl Svatopluk Jan 723.
Prešpurk 32. 317.
Presse (Vídeňský list) 508, 513, 514, 515, 518, 565.
Příborský Mořic 71, 229, 419, 718, 719, 720, 721, 725, 727, 728 733, 739, 740, 741, 742, 743.
Příbram 698.
Přibyslav 237, 285.
Příhoda (Ochotník v N. Brodě) 355, 360.
Příkop 210, 461.
Příloha, Literární k »Věnci« 109.
Přítel mládeže 25, 48, 218.
Procházka František (knihtiskař v Hoře Kutné) 156, 238, 432, 454, 626, 627, 635, 808.
Procházka J. (hostinský v N. Brodě) 223, 255.
Proklínání škůdců a blahoslavení dobrodincům Rusi 94.
Prokop J. A., ředitel 1. české kočující společnosti 227.

Proseč u Pelhřimova 436, 452, 461.
protokol o schůzi u kn. Czartoryjského 530, 531, 532, 533, 535.
Prvotiny pěkných umění (Hromádko) 743.
Psaní Medvědí (v. Almanach Medvědí) 178.
Pštros František, purkmistr pražský 477, 487.
Pštross Tomáš, předseda trestního soudu a purkmistr pražský 486.
Pulszky Ferenc, Aurel 531, 532, 533, 534, 535.
Purkyně J. Ev. 150, 151, 552, 558, 568. 569.
Puškin A. S. 86, 110, 209.
Pypin a Spasovič. Historie literatur slovanských 98, 122.
Pyrchan Aug. 232, 233, 235.
Pyrker »Perlen der Vorzeit« 739.

P. Quirin, (sv. jm. Ignac Svoboda) 228, 726, 727.
Quis Ladislav: Havlíček jako belletrista prosaik 23, 157. — Básnické spisy Karla Havlíčka 119, 134, 139, 146, 163, 179, 181, 192. — »Karla Havlíčka studie o formě české lidové písně.« »Český Lid« 1898—90 680, 681.

Rábí, hrad 189.
Rada říšská 621, 692, 693, 699, 700. 706.
Radecký, maršálek 476, 572.
Radlinský Ondřej, dr., Poklady katolického řečnictva 494.
radnice staroměstská 490, 517.
Radonice u Peruce 261.
Radziwilow 111, 115, 120, 123.
Rafael 89, 173.
Rajevska Anna Michajlovna 770.
Rais Karel 778.
Rajská Bohuslava (Antonie Rejsová) v. t. Čelakovská Antonie 55, 152, 160, 162.
Rakousko 471, 474, 476, 531, 532, 533, 534, 536, 548, 556, 567, 568, 569, 586, 590, 603' 623, 684, 783, 785.
Rakousy (Rakúsy) 34, 111, 115, 121, 215, 219, 378.
Rakousy Dolní 622, 623.
Rakovník 82.
Rank Josef, něm. spisovatel 410.
Ranke Leopold, dějepisec německý; téhož: »Die römischen Päpste, ihre Kirche und ihr Staat« 668.
Ransko 778, 779.
Ratmírov Velký 75.
Rauch, ban chorvátský 706.
Raupach E. L. S. (Německý dramatik 1784—1852) 224.
Reálka česká v Praze 87.
Reálka v Nikolandské ulici (německá) 75.
Reformace (Jak Rusové využitkovali Slovanství) 130.
Reice na Moravě 82.
Liberec 269.
Reichenhall (H--a cesta do Brixenu) 466.
Reichszeitung, Österreichische 515.
Reissich, Med. dr. 494, 499.
Rejsová Antonie (v. t. Čelakovská Antonie) 152.
Religionszeugniss (F. Weidenhoffrová) 244.
Remeš Jan 795, 796.
Rennerova Elisa 721, 725, 733, 739, 740, 742.
Repeal 487, 525.
Repealista 26.
Repertuar ruskago i panteon všech evropských teatrov na 1843 god. 52.
Republika francouzská (Druhá) 531, 533, 579, 585.
P. Rettig (syn M. Dr. Rettigové) 230.
Reuss, recte Reiss, František (z Maršova) 81.
revoluce 130 — březnová 615 — červnová 462 — říjnová 624 — uherská 533.
Režice 167.
Rieger František Ladislav, dr. 477. — Pověsti o R—ovi v srpnu 1849, o za-

tykači naň vydaném atd. 484 až 486 (496) pak 500 až 502 (503, 506) a 508, 511 (512, 514) - 517, (519). R—ova příhoda u kn. Czartorijského a protokol prý tam sepsaný: 531 až 534, (535, 536) pak 538, (540), 541, 542, (543, 544) — 601, 613. — R. váhá r. 1851 se zaražením českého listu v Praze 628. — 662, 663, 699, 704 (posl. ř.) a 704 (1 ř.) (Číslice v závorkách značí místa opakovaná v překladech.)
Riga 127.
z Rittersbergu J. 108.
z Rittersberka Ludvig 108, 481.
ritus slovanský (Ceremonie velikonoční) 94.
Robinson Crusoe 503, 506.
Rohan Kamil, kníže 264, 265, 268, 276, 305, 310, 319, 321. — Rohan, princ 241, 252, 263.
Rokycany 411, 771.
Ronov u Čáslavě 446, 766, 767. — Ronovsko 454.
Rościszewski Adam z Rościszewa 84. 98, 133.
Rosen G. »Elementa persica« s parall. tit. »Hikáját-i pársi« 758.
P. Rost Antonín, preses semináře pražského 155. 172, 174. 186, 197, 804.
roty husitské (předchůdci kozáků) 666.
Roudnice 241, 669, 745.
Rousseau, Jan Jakub 57.
Rozkoš (U Něm. Brodu) 237, 238, 239, 262, 359.
Rozkošný, dr., vicepraes. zemského práva 605.
Rožeň (P. Rost Antonín) 155, 170, 174, 186, 194, 196, 197, 207, 208.
Rožmitál 759.
Roztoky u Prahy 623.
Rubeš Frant. Jehelníček Ludmily Češky 163, 179, 725 pozn. 733. — Deklamovánky a písně 104, 721, 725, 727, 739, 742.
Rukopis Královédvorský 49, 142, 754, 770, 771.
Rus, Svatá 116, 128, 130, 131. 141.
Rusíni 37.
Rusko (2, 23, (pozn.) 24, 25, 26, 34, 39, 57, 84, 85, 87, 89, 92, 93, 94, 95, 96, 101, 102, 107, 111, 118, 119, 120, 123, 124, 128, 130, 131, 133, 141, 143, 154, 155, 158, 166, 174, 177, 183, 188, 215, 219, 221, 222, 223, 242, 264, 352, 399, 501, 584, 656, 665, 746, 748.
Rusové 94, 95, 100, 101, 104, 105, 110. 114, 126, 127, 129, 130, 137, 142, 143, 146, 188, 667.
Růže Sionská (Modlitební kniha od Jablonského) 267, 270, 355.
Růžičková Vlastimila 162. — Básně 162. — Uprchlec v Horách Jurských, překl. z Zschokke 162.
Ružomberk 750.
Rýdlov (Riedelhof) u N. Brodu 438, 439, 446.
Rýn 579, 581, 687, 688.
Rzeszow 25, 63.

Řád sv. Anny 97.
Řád jezuitský 621.
Řád křižovnický 621.
Řád praemonstrátský 156, 552.
řeč Slaveno srpská 32 (pozn.)
Řečice červená 804, 807.
P. Řezáč, František Jos. 23. (pozn.) 61, 65, 76, 154, 171, 258, 462, 797.
Řezníček Václav, dr. 113.
Řím 42, 102, 623.

Saadi Gulistan (v. t.) 390.
Sabina Karel 145. 163, 179, 180, 573. — Husité. (Zbytky románu.) Mladictví Žižkovo. Obrazy XIV. a XV. věku. I., III. sv. 145.
Sad Aleksandrovský v Moskvě 114.

Sacher-Masoch, 573, 577, 580, 650, 662, 670, 676.
Salm, hrabě 82.
Salon (pařížský) 594.
Sandtner (Nakladatel) 145.
Sardinsko 682, 684.
Sbor armádní, javorský 778.
Sbor granátnický, měšťanský 592. — ostrostřelců 592.
Sbor musejní 650.
Sbor pro vystavění Národního divadla 549, 557.
Sebastopol 585.
sedláci císařští 116, 117, 118.
sedláci panští 118.
Sedlice (u Kutné Hory) 302.
Sedlnický Jos. Mar. Ant., hrabě. policejní ministr 615.
Sedmašedesátníci 520, 527. 545.
P. Seyfrid 307, 311.
Selinger Engelbert, říšský posl. 601, 602, 603.
Sekerka Jan z Vilímova, v l. 1832—37 žák gymn. něm.-brodského 742.
Seminář královéhradecký 154. — litoměřický 802.
Seminář pražský 1 (pozn.) 8, 15, 18, 155, 801, 802, 804, 807.
Seminář ruský 37.
seminář pro učitele 75.
Seneca: Ad Helviam matrem de consolatione 57.
P. Serbousek, lokalista v Ječovicích 6, 7. 735.
Shakespeare W. 180. — Othello 33, 49, 52. — Romeo a Julie 49.
Schirnding, hrabě 804, 807.
Schleicher August, něm. jazykozpytec 708.
Schlüsselburg 501.
Schmerling A. ryt. 624, 780.
Schmidt Rusko-něm. slovník 666.
Schnabl, Jiří Norbert, gubernální rada a prof. na univ. pražské 618.
Schneider (Polák, předchůdce Havlíčkův v Brixenu) 493, 561.
P. Schneider František (katecheta na n. reálce v Nikolandské ul.) 75, 76.
Schneider J. E. 745, 746, 757, 758, 759.
Schönbrunn 596, 597, 598.
Schreiber, lékárník na Žižkově 719.
Schreibrová 719.
Schůze členů deputace sv.-václavské (březnové) 537, 540.
Schůze Svatováclavská 476, 511, 762.
Schwarz František, dr. 266, 267, 784, 786.
Schwarz František, zemský a říšský poslanec v Plzni 745, 787.
Schvarzenberg Bedřich, kníže, kardinál 629.
Schwarzenberg Felix, kníže, předseda ministerstva 487, 493, 499, 510, 513, 622, 624.
Sibiř 117, 501, 577, 580.
Siemieński Łucyan, básník; novellista a kritik polský (1809 do 1870) 771.
Sierakowski 493.
Silnice smolenská 105.
Sichrov 258, 263, 264, 266, 276, 277, 305.
Sixt z Ottersdorfů, Theodor 729.
Sjezd slovanský v Praze 112, 462, 487, 500, 776.
Skalice Velká, Česká n./Ú. 696.
Skarszewski 45.
Skizliński 45.
Slabý, truhlář v N. Brodě 253, 325. 327, 328, 358, 363, 367, 368 372.
Sladkovský Karel, dr. 598, 692, 695.
Sláma František z Chotěboře, rhetor v N. Brodě 740.
Slaný 258, 260, 335—339, 345, 373, 735.
Slavětín u Peruce, fara Fr. Mudry 261, 799, 800.
Slavia (Spolek z r. 1848) 227, 598.
P. Slavík (batelovský farář) 71, 801.
Slavík František (Koncesse pro tiskárnu v Kroměříži) 430.

Slavík František Ant. Stručné dějiny Akademického čten. spolku 695, 700.
Slavjanofilové 85, 96, 101.
Slavische Centralblätter 593.
Slavomil J., v. Vávra Haštalský Vincenc 79.
Slavomír (v. Jan S. Tomíček) (Jehelníček Ludmily Češky) 179.
Slavonie 263.
Slezsko 508, 512, 696.
Slováci 50, 533.
»Slovan« (Havlíčkův) 81, 137, 156, 195, 403, 404, 414, 416. — Přípravy k vydávání »Slovana«: pas, tiskárna, nové stroje atd. 431, 432 a 433. — Pravopis v »Slovanu« 435. — Pronásledování Slovana 443, 444, 445, 449, 450, 453, 454. — Zastavení »Slovana« 455 až 456. — 457, 463, 481, 488, 545, 546, 551, 562, 563, 583, 609, 611, 612, 623. — »Slovan« vychází r. 1851 dvakráte v témdni. Konfiskace »Slovana« 627, 632, 637. 638. — Počet odběratelů »Slovana« 628. — 629. — Nemožnost vydávati dále »Slovana« 633—636 a 639. — 640. — Pražskou policií zabavené stroje z tiskárny »Slovana« 676. — 689 691. — Tisková pře »Sl—a« v K. Hoře 780, 781, 782. — 808.
Slovan Polabský Časop. Hradce Králové 697.
Slované 50, 120, 121, 129, 130, 549, 556, 618, 623.
Slované jižní 120.
Slovansko církevní nářečí 95.
Slovanství (Slovanstvo) 111, 129, 130, 142, 146, 190.
Slovanství, moskevské 105.
Slovensko 45, 140, 226, 228, 777.
Slovník encyklopedický 650.
Slovník Jungmannův 63, 127, 140, 184.
Slovník Naučný 477.
Slovo k upřímným přátelům českého národa. (Provolání k sbírkám pro Národní divadlo, Slovan) 629.
služebník (pozdrav; »drobná práce«) 237.
Smečno 259.
Smetana August, dr. 706.
Smetana Bedřich 447, 729.
P. Smetana Frant. Josef, dr. 49, 228. — Slovo o vychovávání mládeže české 228.
Smolensko 116, 127.
Sněgirev 101. — Opyt razsuzdenia v russkich poslovicich 102.
Sněm český (zemský) 535, 623, 692, 699, 700, 706, 766.
Sněm debrecinský 533.
Sněm frankfurtský 620.
Sněm kroměřížský 220, 502, 593, 601, 602, 621, 623, 624, 764.
Sněm říšský, ústavodárný 476, 480, 495, 509, 510, 513, 515, 553, 593, 596, 597, 620, 623, 700, 766, 768.
Sněm uherský 533.
Sněmy postulátní 567.
Sobor uspenský 124.
Solnohrad 465, 471, 642.
Soud vojenský na Hradčanech 27, 81, 501, 628.
soustava výstražná 453.
Spielberg 37, 174, 629.
Spiknutí májové (r. 1849) 81, 501, 695.
Společnost Musejní okresu Humpoleckého 719.
Spolek akademický, řečnický a čtenářský v Praze 690, 691, 695, 698, 700.
Spolek měšťanů (Měšťanská beseda v. t.) 328.
Spolek pro pokoj a pořádek 494.
Springer A., dr. 476, 546, 582, 585, 586, 607, 695, 699, 700, 774. — Springrova Iza (v. t. Pinkasová) 582, 586, 607, 704.
Spurný Jan (nakladatel) 49, 265, 275, 744.
Srb Adolf, Politické dějiny národa českého od r. 1861 až

do nastoupení ministerstva Badenova r. 1895 477, 692.
Srbsko 32, 228, 564, 654, 676, 709, 710, 711, 713, 714, 777, 778.
Srezněvský, Izmajl Ivanovič 131, 142.
Srnka Vilém z Lipkové Vody, spolužák Havlíčkův 731.
Stadion František, hrabě, ministr 495, 623.
Stadion Rudolf, hrabě, nejv. purkrabí 762, 763, 765.
Staněk Václav, dr. 55, 63, 150, 203, 310, 402, 408.
Stanko Vraz 140.
Staňkovský J. J. — Kronika divadla v Čechách 166.
stanovój (становой) 118.
stárosta (староста) 118.
staršina (старшина) 118.
stav obležení v Praze 449, 450, 476, 477, 478, 480, 481, 483, 487, 490, 491, 492, 494, 497, 507, 508, 512, 515, 518, 520, 524, 526, 529, 537, 540, 542, 544.
Stavové 136, 137, 724, 725.
Štětka, Mdr. v Kutné Hoře 628.
Stín A. S. Historie literatury ruské XIX. století. Dle A. M. Skabiševského upravil ... 102, 141.
Stokerava 31.
Stöger 47, 62, 136, 137, 166.
Storch Karel B. 26, 135, 147, 163, 179, 192. 265, 300, 310, 312, 317, 399.
Strafbuch über Zollübertretungen 179.
Strachotinský, magistrátní úředník v N. Brodě 239.
Strakonice 152, 747.
Strana bílá (aristokratická) 533.
Strana slánská 65.
Stránský A. 48, 218.
Strassoldo, pluk 718.
Strnad (v. Amerling) (Jehelníček Ludmily Češky) 179.
Strobach Antonín, JUDr. 550, 557.
Stroganov, hrabě, popečitěl university moskevské 104.
Stroužná u Chudoby (Klejzar) 156.
Na Struze (Byt Havlíčkův) 324.
Stuttgart 44.
P. Sušil František 680.
Suvar (Ředitel něm. divadelní společnosti) 289, 299.
Svatobor 5, 87, 99, 136, 176, 267, 339, 599, 609, 764.
Svatoslavka (Slavjanofilové moskevští) 141.
Světlá 538.
Světozor (Šimáčkův) 142, 328.
Svinčany (ves u Přelouče) 461.
Svjatki 123.
Svoboda Ignac (v. P. Quirin)
Svoboda V. A. 26, 47, 136, 771. — Téhož: Karel Skreta, veselohra 136.
Svoboda Vojtěch, dr., žurnalista 697.
Svobodova Františka Bohunka (v. Marie Čacká) 162.
Svojšice u Přelouče 461.
Svornost, ozbrojený sbor 605, 763.
Sychrava Arnošt (v. P. Norbert).
Sychrov 26, 254.
Sýkora Alois (švakr Havlíčkův) 426, 427.
Sýkora František (tchán Havlíčkův) 452, 461, 634.
Sýkorová Anna (tchýně Havlíčkova) 461.
Sýkorová Julie (v. Havlíčková J.) 407, 424, 426, 461, 462. 463, 464, 465, 466, 468.
hr. Sylva-Taroucca 439.
Sylvestrový patent. (Zrušení ústavnosti v Rakousku). Pat. z 31. prosince 1851 578.
Szarvady R. 531.
Szechenyi 50.

Šafařík Pavel 31, 45, 101, 117, 121, 126, 256, 310. — Š. podporuje Havlíčka při domáhání se redakce »Pražských Novin« 316. — 324. — Š—ovy procházky s Havlíčkem a s Tomkem (1846) 335. Š—y příjmy 344, 345, 346, 376. - Š. proti Palackému v příčině ency-

klopedie 568 (569) 610. — Š. jmenován sk. členem cís. Akademie ve Vídni 614, 615, 625, 699. — Starožitnosti slovanské 50, 97, 103, 104, 666, 668. — Slovo o českém pravopisu 51. — Národopis 97, 103. — Zeměvid slovanský 103, 104.
pí. Šafaříková 344, 345.
Šaumburg (statek porýnský arcikn. Štěpána) 125.
šči polévka) 247.
Šebelka Jos. Ed., major měšt. ostrostřelců pražských 604, 605.
Šelivý Alexandr Joanovič 770.
Šembera Vojtěch 166, 625, 746, 754, 755, 756.
Šesták Josef V. 621, 695, 698.
Ševyrev, Štěpán Petrovič 45, 53, 85, 86, 101, 102, 110, 114.
Šimáček F., nakladatelé 179, 288.
P. Šindelář Karel, professor, pak ředitel gymn. v N. Br. 228.
škaf 110.
škola hlavní, jihlavská 802.
Škola Komenského ve Vídni 696.
Škola pro dcery vzdělaných stavů 82.
Škola průmyslová 414, 524.
Škola týnská 20, 25, 28.
Škola, vyšší dívčí v Praze 447, 595.
Školník. Učit. časop. 697.
Škraup Frant. 109.
šlechta 96, 567, 568.
Šlenc Augustin z Warnsdorfu, spolužák Havlíčkův 731.
Šmidinger 343.
»Šňupka« (Veselohra) 308.
Šohaj František, prof. a spisovatel, společně s A. Schleicherem »Nal a Damajanti«, episoda z Muhabaraty 708.
Šotek, hum. sat. list (B. Moser) 707.
Šotek, satiricko-humor. příloha k »Národním Novinám« 152, 208, 593, 596, 597, 598, 599, 601, 602, 603, 604.
Španěly 22, 310.
Špinka V. (nakladatel) 49.
Šrámek Josef 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 231, 234, 235, 240, 241. 255, 315, 339, 355, 364, 701.
P. Šrůtek Josef Antonín, kanovník král.-hradecký 690, 697.
pí. Šťastná 248.
Šťastná Anna 235.
Šťastný 248, 272, 280.
Šťastný Antonín 232, 233, 235, 237, 355, 358.
Šťávnice. Hornická akademie 222, 252.
Štěpán, arcikníže 125, 137, 143, 316, 319, 321.
Štěpánek J. N. 135.
Šternberg na Moravě 602.
P. Šťovíček Vojtěch, děkan německo-brodský 244, 378.
P. Štulc Václav 270, 410, 411, 551, 558.
Štůr Ludevit 750.
Štyrsko 140.
Šubrt Fr. A. 201, 549.
Šulek Bogoslav, žurnalista a spisovatel chorv. (1816-1895) 625.
Šušelka František, žurnalista a říšský poslanec 602.
Švanda Pavel, domkář z Kojic 772, 773.
Švédsko 667.
Švejda, četnický strážmistr v N. Brodě 642.
Švýcary 504, 507, 583, 594, 777.

Taaffe, hrabě, předseda rak. ministerstva 493.
Tábor 552, 740, 751.
Táborité 206.
Tagespost. List štyrsko-hradecký 698.
Tatry 140, 176.
Tansig Julius, JUDr. 465.
Tax v Bavořích 744.
Teige Josef, dr. 587.
Teleky Ladislav, hrabě 531, 532, 533, 534, 535.
Tempský, nakladatel a knihkupec v Praze 636.
Teplice 486.

Termesify (Termeshof) u N. Br. 273, 296, 438, 439, 446.
Thalia Česká 49.
Thalie 201.
theologie černá, světská 185.
Thomson »Počasy« 49.
Thun, hrabě 461, 462, 463
Thun František Antonín starší, hrabě 260, 587, 764 (v dokončení 2. pozn. u str. 762).
Thun Lev. hrabě 48, 226, 289, 400, 476, 494, 503, 506, 520, 523, 525, 529, 533, 552, 602, 603, 696, 708, 764, 767. — Über den gegenwärtigen Stand der böhmischen Literatur und ihre Bedeutung« 281. — Über die Stellung der Slovaken in Ungarn 48.
Thun Matěj, hr. 281. — Der Slavismus in Böhmen 281.
Thurn Taxis Rudolf, kníže, dr. 699, 700.
Tieftrunk Karel, Dějiny Matice České 310, 313, 400, 650.
Tichonravov Сочиненія Н. В. Гоголя Изданіе десятое. Москва 1889. Str. 102.
Timkovský, překlad Calderona a j. špaň. dramat. 53.
Tobolka Zdeněk 339, 370, 407, 414, 615, 616, 617, 619.
tolkučnaja (Havl. kupuje tam R. K.) 142.
Tomášek Václav J. (hud. skladatel) 369, 370.
Tomek V. V. 189, 244, 335, 343, 344, 345, 347, 462, 568, 569, 571, 575, 660, 665, 705. — Děje země české 49, 139, 166, 656. — Dějepis města Prahy 729.
Tomíček, Jan Slavomír 52, 128, 139, 149, 163, 179, 180, 665.
Tomičkiana 149.
Tonner Emanuel 489, 692.
Topčider u Bělehradu 777.
Töpfer Karel. Prostota venkovská. Veselohra přel. J. N. Štěpánek 284.
Topolovský Pavel, rychtář na Kř . . . ě (Polemika proti kritiku v Č. Včele. Viz t. Jos. Kaj. Tyl) 293.
Toržok (Bakunin) 500.
Toužimský Jos. J. (Na usvitě nové doby) 487, 489, 494, 587, 605.
Trattner a Karoly (nakladatelé v Pešti) 51.
travestie (»Tys bratr náš«) 69.
Třebešice, dvůr 451, 457, 459.
Trestnice svatováclavská 799.
Trh koňský 154.
Trh ovocný 461.
Trojan Pravoslav J. U. C. 414, 520, 521, 523, 525, 527, 537. »Na Trubce (v N. Brodě) 272.
Труды общества любителей русской исторіи 129.
Tula 90.
Tůma Karel: Karel Havlíček Borovský, nejslavnější publicista českého národa 7, 151, 407, 427, 429, 439, 444, 458, 461, 467, 479, 480, 489, 547, 563, 594, 609, 610, 622, 689, 690, 692, 746, 769, 779, 780.
Turecko 127, 140, 142, 176, 583.
Turin 533.
u Turků (Havl. stud. byt) 154.
Turnovský J. L. 398.
Tyl Jos. Kajetan (Viz též Topolovský Pavel 293 a Vacek Josef 292) 38, 47, 49, 136, 143, 145. 224, 242, 248, 265, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 300, 307, 312, 313, 317, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 389, 390, 391, 392, 393, 395, 399, 400, 410, 650, 743. — Čestmír (drama) 49. — Český jazyk moje škoda (Novella) 318. — Nalezenec (Činohra) 49. — »Nevěsta z Hvězdy« (Novella) 38. — Poslední Čech 145, 242, 289, 292, 294, 379, 388, 389, 393, 399, 400. — Sestry (Novella) 143. — »Slepý mládenec« (Drama) 47. — »Škola mladého Čecha« (Titul nenapsaného románu) 292.
Týn Emanuel, professor a spisovatel 691, 696, 705, 708.

Tyrolsko 51, 493, 584, 783, 785, 786.
Tyršová Renata 582, 596.

Účtárna státní v Praze 87.
Uhlíř Josef, básník a professor 696.
Uhry 32, 84, 127, 164, 166, 263, 515, 518, 531, 533, 583.
Újezd u Turnova 696.
Ukrajina 126, 139, 183, 290, 747, 748.
Ulice Havlíčkova v Praze 774.
Ulice Jezuitská (Karlova), malá 413, 521.
Ulice Jezuitská (Karlova, velká) 10, 13.
Ulice Kolovratská (Příkop) 62.
Ulice Ovocná 695.
Ulice u Půjčovny 166.
Ulice Provaznická v Praze 792.
Ulice Růžová 46, 136, 166, 201, 248, 267.
Ulice Rytířská 502.
Ulice Sirková 587.
Ulice Táborská (Vídeň) 31.
Ulice sv. Vojtěšská v Němec. Brodě 223.
Ulice Železná 318.
Ullmannová Anna (Nevěsta J. V. Friče) 83.
Unhošť 691.
Union (Časopis. Viz Gabler, Jordan) 112, 476, 526, 546, 549.
Universita lipská 582.
Universita lvovská 96.
Universita Moskevská 101, 102, 104, 105, 115, 748.
Universita pařížská 744.
Universita petrohradská 131.
Universita pražska 156, 241, 597, 604, 618, 699, 708, 730, 737.
Universita strassburgská 582.
Universita vídeňská 743, 750, 754, 776.
upravljajuščij 118.
Úřad vrchní, rožmitálský, (Havlíčkův list k němu) 745, 746, 759, 760.
Ústav Herrmannův (pozd. Bílkův) ve Vídni (A. Kobliska) 747.
Ústav hudební, Prokšův (F. Kavan) 446.
Ústav slepých v Praze (F. J. Řezáč) 462. — (Ant. Doležálek) 751.
Ústav Stauropigijský ve Lvově (D. Zubrickij) 98.
Ústava oktroyovaná z 4./3. 1849 492, 509, 510, 513, 515, 517, 542, 544, 623, 624.

Vacek (povozník v N. Brodě) 249, 252, 277, 280, 286, 302, 306, 308, 309, 321, 325, 326, 336, 345, 356 362, 363, 365 371. — Vacková (žena předešlého) 315, 324, 331, 363, 367.
Vacek Josef (Pseudonym) Dopis ve Květech, v poznámce k němu Tylova odpověď na Havlíčkovu kritiku (»Posledního Čecha«) (Viz Tyl Jos. Kaj.) 292.
P. Václav, v. P. Divok V.
Vahilević 121.
Valdštýn, hrabě 461.
Válka italská (r. 1859) 623, 644. — pruská (1866) 644.
Válka srbsko-turecká 778.
Valšička (Rybník v N. Brodě) 239, 287.
Valujev, Dm. Al. 141, 153.
Valy u Přelouče 773.
Varaždin 706.
Varšava 126, 127, 130, 140, 142, 143, 144, 147, 148, 149, 150, 151, 221.
Vary Karlovy 478, 479, 486, 496, 504, 507, 512, 514, 521, 523, 622, 624, 762, 763, 765.
Vasilij Blažený (chrám v Moskvě) 92, 93.
Vávra Emanuel 692.
Vávra Haštalský, Vinc. (Pseudonym J. Slavomil v. t.) 79, 226, 401, 407, 408, 411, 413, 692.
Včela, Česká 47, 95, 113, 135, 141, 146, 147, 148, 149, 153, 162, 163, 185, 192, 226, 242, 268, 284, 287, 288, 289, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 300, 307, 309, 310, 311, 312, 313,

315, 317, 321, 323, 324, 337, 339, 352, 362, 375, 389, 390, 394, 396, 399, 401, 402, 403, 405, 407, 408, 410, 418, 610, 617, 619, 700, 743, 753, 754, 755, 757, 758, 782.
Včela, Severní 52.
Velkoněmci 586.
Veltrusko 450, 458, 459 - Veltrusy 447.
Věnec (ze zpěvů vlasteneckých uvitý a obětovaný dívkám vlasteneckým (v Kytka) 109, 114, 135.
Verona 45.
Veselice (Ves u N. Brodu) 275, 296.
Veselsky Petr, Miloslav 432, 435, 438, 444, 455, 456, 627, 628, 632, 638, 745, 774, 780, 781.
Věstník Jevropy. 656.
Věstník, Moskevský 102.
Věž u Něm. Brodu 237.
Věžnický 16, 18, 236, 253.
Vídeň 17, 19, 30, 31, 32, 33, 34, 79, 80, 81, 109, 111, 112, 166, 193, 281, 300, 310, 311, 317, 319, 419, 420, 424, 425, 426, 427, 471, 476, 477, 480, 481, 483, 487, 488, 489, 491, 492, 493, 502, 512, 514, 521, 533, 534, 538, 551, 553, 557, 558, 562, 564, 568, 569, 573, 576, 583, 586, 589, 593, 596, 597, 598, 604, 606, 610, 611, 614, 617, 622, 623, 624, 642, 662, 667, 669, 685, 687, 692, 696, 700, 709, 712, 713, 714, 715, 718, 720, 721, 722, 743, 744, 747, 750, 751, 767, 768, 772.
Vídeňáci 334.
Vilagoš 515.
Vilím Jan ze Studence v l. 1830 do 1835 studující gymn. n.-brodského 740, 742.
Villani, Drahotín Marie, baron. Téhož »Lyra a Meč« 145.
Vilno 126, 127.
Vinařický Karel 408. — Varyto a Lyra 52. — Sněmy zvířat 152.
Vinohrady Královské 706, 707, 778.
Visla 200.
Vjazma (Statek kn. Golicyna) 116.
Vlachy 583, 616, 674.
Vlasák Jos. V. 52.
Vlaši 114.
vlasť patriarchalnaja (патріархалная власть) 118.
Vlastenec, vlastenci 234, 571, 575, 576.
»Vlastimil. Přítel osvěty a zábavy« 51, 114, 241, 265, 268, 279, 744.
Vlastimil. Reakcionářský list politický 494, 520, 521, 523, 537.
Vlastimila (Růžičková) (Kytka od Ivana Čecha) 160.
Vltava 160, 211, 724, 737.
Vocel Jan Erazmus 47, 51, 122, 148, 149, 165, 166, 316, 339, 568, 569, 571, 575, 587, 610, 660, 662, 690, 697, 705, 746, 760, 762. — Labyrint Slávy 339. — Sbor archeologický v Hoře Kutné 802.
Vodka (Votka) Jan 621, 701.
Voith Ferdinand, baron 16, 18, 431, 432, 642.
P. Vojík 804, 807.
Volný, statkář v Petrkově 768.
Voltaire 194.
P. Vondra, kaplan perucký 261.
Vondra, kněz (vypovězen z Bělehradu) 710.
Vorovka (Sbírky na Národní divadlo) 629.
Vostokov Aleksandr Christoforovič, ruský filolog (Nar. 1781, † 1864) (V. Ostromírovo Evangelium) 131.
Votín (u Klatov) 662.
Vratislav 50, 140, 151, 531.
Vrchní smečenský 260.
Vršec (Bach Fridrich) 167.
Vrťátko Alois Jaroslav, bibl. spis. český 743, 744.
Všeruby (v. Neumark) 399, 400, 410.
Všetaty 41.
Výbor měšťanský 79, 487, 545.

Výbor národní 476, 480, 487, 525, 526, 586, 763, 764.
Výbor studentský pražský 79. 81.
Výbor studentský, vídeňský 80.
Výbor svatováclavský 480, 487, 489, 525, 527, 537, 764.
Výbor zemský 477, 527.
vykání (Havl. »drobná práce«) 233.
Vyšehrad 133.
výstraha (»Slovan«) 639.
Vzbouření říjnové ve Vídni 26, 79.

Wage (Časopis) 481, 482, 483, 486, 494, 496, 503, 505, 507, 520, 521, 523, 525, 526, 527, 528, 529, 537, 543.
Wagemann, baron; někdejší praesident zemského soudu pražského 687.
Waldau Alfred 652.
Walter Scott 612, 648.
Waltersdorf (Bach Alex.) 623.
Wanka Václav, JUDr., purkmistr pražský 487, 490, 491, 497, 516, 517, 518, 519, 524, 528, 529, 530, 537, 540, 546, 579, 581.
Wartenberg u Jablonného (Gabler) 264.
Weidenhoffer Emanuel 249, 251, 253, 258, 270, 271, 286, 296, 301, 303, 304, 310, 351, 352, 354, 356, 359, 377, 752.
Weidenhoffer Jan 378.
Weidenhoffer Vojtěch 273, 280, 281, 283, 286, 319, 348, 375, 745, 749, 752.
pí. Weidenhoffrová 245, 246.
Weidenhoffrová Anna 254, 300, 361, 373.
Weidenhoffrová Františka 156, 225, 232, 234, 237, 239, 240, 241, 243, 244, 245, 246, 247, 250, 251, 275, 285, 296, 297, 325, 341, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 379, 399, 400, 418, 610, 735, 749.
Weidenhoffrová Josefina (Pepi) 254, 256, 271, 295, 300, 302, 304 305, 306, 308, 315, 319, 328, 338, 355, 358, 359, 375. — Weidenhoffrovi 420.
Weidring (Příhoda Havl. na cestě do Brixenu) 466.
Weinmann z Weinfeldu, správce trestnice v Hoře Kutné 628.
Weisel 410.
Weitenweber, dr. 723.
Wienkowski 493.
Windischgrätz Alfred, kníže 462, 476, 486, 494, 598, 767.
Wittich, setník v. v. v Kutné Hoře 628, 633.
Wlczek Karel, klenotník (Otevřený list dru. K. H. Fischrovi) 504, 592.
Wltschek, dr. 500, 505.
Wohnmaſchinen 92.
Wurmbrandt Vilém, hrabě 487, 526, 529, 621, 701.

Zaháň 400 419.
Zahrádka u Ledče 726.
Záhřeb 140, 288, 462, 699. 706.
Zach František, generál 564, 709 710, 776, 777, 778.
Základní pravidla nového zřízení říše Rakouské z 31./XII. 1851 550.
Zákonník říšský, české vydání 754.
Zámek (Hradčany) 9, 10, 11, 12, 13, 729, 803, 806.
Zap Karel Vladislav 15, 17, 35, 37, 49, 53, 84, 85, 86, 87, 98, 99, 106, 110, 113, 115, 133, 135, 138, 144, 146, 147, 148, 149, 151, 153, 165, 183, 188, 192, 202 219, 221, 367, 383, 399, 400, 407, 748, 771. — Všeobecný zeměpis 127. — Zrcadlo života na východní Evropě D. I. Obrazy, pověsti a anekdoty z národního a společenského života. D. II. Obrazy, pověsti a anekdoty. D. III. Cesty a procházky po Haličské zemi) 49, 85, 106, 107, 112, 113, 115, 127, 153.
Zapisky Otččestvennyje 123, 143.
Zapová Bronislávka 37, 98.
Zapová Honorata z Wišňowských 36, 84, 86, 87, 98, 153, 332, 401.

Zapová Ludmilka 148.
zastrachovat (застраховать = odporučit list) 115.
zastupitelstvo obecní, pražské 476.
Zauberschleier 47.
Zeidler, opat strahovský (Sbírky na »Nár. divadlo«) 629.
Zeithammer Otokar 699, 700.
Zeitschrift für Lehrerinnen, Allgemeine 83.
Zeitung, Augsburger Allgemeine 50, 125, 131, 148.
P. Zelený Václav 22. (pozn.) 54.
Zelený Václav, český paedagog a spisovatel. »Ze života Karla Havlíčka«, článek v »Osvětě« 1872 1, 2, 6, 8, 22, 23, 24, 25, 28, 31, 38, 39, 45, 76, 87, 101, 151, 156, 164, 177, 183, 186, 265, 582, 681, 722, 723, 725, 726, 728, 730, 732, 735, 736, 737, 738, 802, 803, 804. — Sebrané spisy Karla Havlíčka 5. — (Předmluva k nim) 92, 99, 133, 176, 379, 388, 394 654. — Dějiny anglické od Tom. B. Macaulaye, přeložil . . . 668.
Zelený V. V. »Karla Havlíčka rodinné listy brixenské« 7, 416, 435, 445, 458, 462, 467, 488, 489, 565, 609, 660, 666, 669, 670, 671, 799. — Životopis Čenského, Osvěta 1887 707.
Zeměpis Balbiho 116.
Zemun 33.
Zentralblatt für die gesammte Landescultur (Borrosch) 502.
Zettl Viktor 349, 351, 354.
Zettlová M. 239.
P. Ziegler, J. Liboslav 48, 218.
Zimialkowski, minist. rak. (Internován r. 1849 do Brixenu) 493.
Zimmer, Mdr. (poslanec) 596, 695.
u Zlaté Husy 487.
u Zlaté Váhy (Repeal) 487, 525.
»Z let probuzení« (Listy Bož. Němcové o Havlíčkovi) 152, 398, 400.
Zločov (Halič) 96.
Zmatek nad zmatek, veselohra od A. Kotzebue 224, 236.
Znojmo 30, 776.
Zöldnerová Emilie 746, 782.
Zpěv církevní ruský (Gorčakov) 109, 110, 115.
Zřízení (statut) obecní města Prahy z 17./4. 1850 550.
Zubrickij (Zubrzicky) Diviš 84, 98. — Kritiko istoričeskaja pověst vremennych lět Červonoj ili Galickoj Rusi do konca XV. stol. 122.
Zvenigorod (Újezdní město) 116.
Zvonek Matěj, bradydříč (Šrámek) 223, 229, 234.

Žák Václav 222, 223, 229, 230, 233, 236, 237, 244, 252, 253, 255, 257, 270, 294, 295, 302, 305, 340, 344, 345, 360, 368, 565, 713, 715, 778, 779
Žatec 596.
železnice; vyměřování její u N. Br. drem Lichtnerem 1839 740.
Želiv (praemonstratský klášter) 154, 156, 164, 184, 185, 326, 343, 727, 732, 736.
Želízko Josef dr.; překlad spisů N. Macchiavelliho ve »Sborníku spisů politických a národohospodářských« 669.
Židé pražští; zápověď míti krámy mimo Židovské město 553, 559.
Žíhadlo. Stálá rubrika »Č. Včely« 405. — Příloha »Č. Včely« r. 1849, red. B. Moser 707.
Živa (Časop.) 723.
dr. Živný, okr. starosta Benešovský 468.
Žižka 189, 206, 648.
Žuk Leonard 45.
Žurnal Moskovskij 656.

SEZNAM ILLUSTRACÍ.

	Str.
Amerling Karel, dr.	55
Brauner Frant., dr.	510
Brixen, povš. pohled	645
» býv. pivovar	655
» dům, v němž Havl. bydlel	651
Bydliště poslední Havl. v N. Brodě	796
Brod Něm., povš. pohled	374
» 8 pohledů. Obr. titulní	—
Čacká Marie (Pichlová)	161
Čejka J., dr.	314
Čelakovský Frant. Lad.	151
P. Daneš Frant.	262
Deym Vojtěch, hrabě	763
Divadlo Stögrovo, bývalé	46
Divadlo velké v Moskvě	99
Domek Havlíčkův v Brixenu od jihozápadu	652
Domek týž od severozáp.	679
Dům Havlíčkův v N. Brodě	10
Dům rodný Havl. v Borové	2
Dům úmrtní Havl. v Praze	800
Dům Šternberský na Hradčanech	307
Erben K. J.	134
Fara na Peruci	259
Gabler Vil., dr.	710
Girgl Frant.	42
Girglova Terezie	73
Hanka Václ.	769
Hanuš J. J., dr.	108
Havlíček Frant.	417
Havlíček Karel	412
Havlíčková Josefa	272
Havlíčková Julie	468
Havlíčkova Zdeňka	659
Hostinec »na Holubníku« v Něm. Brodě	357
Hôtel »zum Elefanten« v Brixenu	643
Chomjakov Aleksej	130
Chrám Blaženého Vasilja v Kremlu	93
Kampelík Cyrill, dr.	298
Kavan Frant.	447
Kreml	91
Lavra Trojicko-Sergijejevská	132
Lázně Královy v Praze	342
Lvov	29
Němcová Božena	407
Palacký Frant.	614
Pinkas Hippolyt, Soběslav	594
Podlipský Jos., dr.	791
Pogodin Michajl Petrovič	129
Purkyně Jan Ev.	150
Rajská Bohuslava (Čelakovská)	160
Rieger Frant. Lad., dr.	663
Seminář pražský	33
Šafařík Pavel	103
Šembera Vojtěch	755
Tomek Václ. Vlad.	336
Tyl Jos. Kajet.	294
Vocel J. Erazim	761
Weidenhoffrová Františka	353
Zach Frant.	777

Str.

Zap K. Vl. 88
Zapová Honorata 36

Facsimilia:

List Havlíčkův Klejzarovi 282
List Havlíčkův Mudrovi . . 798
» » Palackému . 641
» » Šrámkovi . 291

Str.

List Havlíčkův Weidenhoffrové . . . 274
» » Zapovi . . 278
List Palackého Havlíčkovi 675
»Pražské Noviny«, 1. čís. r 1846 320
»Slovan«, 1. str., 1. čís. . . 434
»Šotek« 600
»Včela Česká 1. str., 1. čís. r. 1846 322

SEZNAM

korrespondence dle pořádku abecedního.

(Při listech svědčících Havlíčkovi udána jen jmena dopisovatelů.)

(Číslice v závorkách značí stránky.)

Gabler Vilém, dr. 5./1. (711).
Girgl Frant. (40—70). (Viz obsah povšechný).
Girglová Terezie 9./10 (72) — 28./11. (75).
Hanka Václ. 1845, 29./1. (769)

Havlíček Karel:

Čelakovskému Fr. Lad. 1845, 11./12. (735).
hr. Deymovi Vojt. 1848, 7./4. (762).
Fialovi J. 1851, 5./12. (809).
Fričovi Jos dru 1851, 1./11. (779).
Funkcionáři Matice Čes. neznámému 1852, koncem prosince (781).
Gablerovi Vilému, dru 1853, 13./1. (716)
Girglovi Frant. 1842, 12./11. (28).
Hankovi Václ. 1849, 15./1. (770) a 15./1. (771).
Havlíčkové Josefě 1840, v březnu (6) — 1841, 15./5. (7) — 1845, 31./10. (7) - 3./12. (7).
Havlíčkové Julii 1851, 22/12. (470) — V. Sýkorová Julie.
Havlíčku Frant. (417-442). (Viz obsah povšechný.)
Havlíčku Matěji (otci) z konce r. 1841 (3).
Chitussimu Janovi 1848, 7./7. (766).
Jarošovi Frant. 1850, 22./12. (775).
Kavanovi Frant. 1851, 9./7. (446) — 17./7. (452) — 19./7. (452) — 12./8. (455).
Klejzarovi J. T. 1843, koncem července (99).
1844: 24./3. (114) — 27./4. (174) — 25./5. (182).
Kobliskovi Aloisu 1844, 29./4. (747).
Kodymovi Jos 1853, 3./2. (786) — 1./3. (787).
Kněžineznámému v Rokycanech 1849, 23./9. (772).
Krajníkovi F. Ludvíku 1848, 12./7. (767).
Krásovi Aloisu (Úryvek) 1852, 11./3. (702).
Lázničkové Charlotě 1844, 17./11. (238).
Mudrovi Frant. 1856, 25./6. (797).
Němcové Boženě 1846, 7./12. (405).

Neznámé adr. v N. Brodě 1844, 12./12. (239).
Neznámému adr. v okr. Přeloučském, 1850, 26./5. (772).
Neznámému adr. v Hoře Kutné (F. Procházkovi)? 1850, 17./11. (808).
Neznámému adr. (dru Podlipskému)? 1854, s. d. as po 12./7. (790).
Neznámému adr. v Praze 1854, 23./11. (793).
Palackému Frant. 1848, 25./1. (613).
1849: 25./2. (620) — 15./6. (622).
1851: 27./4. (626) — 4./7. (631) — 21./7. (637) a 23./12. (640).
1852: 25./8. (650) — 26./10. (665).
1853: 16./3. (674) — 17./8. (684).
dru Pinkasovi Adolfu 1849: mezi 15./8. a 17./8. (500) — 3./9. (509).
1852, 28./2. (560).
1853. 4./4. (581).
1854, 8./12. (588).
Pinkasovi Hippolytu (Soběsl.) 1849, 9./1. (599) — 24./1. (603) a 18./2. (604).
Příborskému Mořicovi 1839: 16./1. (721) — 16./3. (728) a 9./4. (733).
Remeši Josefovi 1855, 27./9. (795).
Schneidrovi J. E. 1846, 12./7. (757).
P. Slavíkovi, faráři v Batelově 1840, 18./10. (801).
Sýkorové Julii (v. J. Havlíčková) 1848, 6./2. (468).
Šemberovi Vojtěchu 1846: 6./3. (54) — 15./7. (756).
Šrámkovi Jos. 1844, 7./11. (234).
Vocelu Erazimovi 1848, 5./1. (760).
Veselskému Petru Mil. 1851, 9./11. (780).
Weidenhoffrové Františce (240 - 348). — (Viz obsah povšechný.)
Weidenhoffrovi Vojt. 1845, 4./9. (749).
Zapovi Karlu Vlad. (87 do 150). — (Viz obsah povšechný.)
Zöldnerové Emilii 1853, 1./2. (785).

Havlíček Matěj (otec) 1842, 9./12. (14).
Krása Al., 1852, 5/3. (694) — 27./10. (703).
Němcová Božena, 1847, 13./2. (410) — 1849, 10./8. (411).
Palacký František 1851, 2./5. (630).
1852: 28./1. (646) — 18./10. (660).
1853, 11./3. (671).
1855, 3/9. (686).
dr. Pinkas Adolf 1848, 19./7. (477).
1849, 26./5. (479) — 19./6. (479) — 13./8. (484) — 19./8. (507) — 26./8. (514) — 6./9. (529) — 9./9. (531) — 19./9. (536) — 28./9. (541).
1850, 9./9 (545).
1852: 18./2. (547) — 13./3. (566) — 20./5. (569) — 18./6. (577).
Pinkas Hippolyt (Soběsl.) 1848, 18./9. (596).
1849, 22./1. (601).
1854, 21./2. (605).
Příborský Mořic (Výtahy) 1838, 25./11.—26./11. (721).
1839: 14./2. (727) — 3./4. (733) — 30./5. (739) — 20./6. (739) — koncem července (740).
1840, 11./5. (743).
Šrámek Josef 1844: 1./10. (227) — S. d. (v říjnu) (229) — 4./11. (231).
Weidenhoffrová Františka (347, pak 354-377) — (Viz obsah povšechný.)

SEZNAM

korrespondence dle pořádku časového.

Listy

Karla Havlíčka — Karlu Havlíčkovi

R. 1838.

Str.

od Mořice Příborského z Něm. Brodu (výtah) 25. n. 26./11. 721

R. 1839.

Mořici Příborskému z Prahy 16./1. 721
» 16./3. 728
» 9./4. (úryvek) 733

od Moř. Příborského z N. Br. (Výtah) 14./2. 727
od téhož z N. Br. (výtah) 3./4. 733
od téhož z N. Br. (výtah) 30./5 739
od téhož z N. Br. (výtah) 20 6. 739
od téhož z N. Br. (výtah) koncem července. . . 740

R. 1840.

Matce Josefě (úryvek) z Prahy v březnu . . . 6
P. Slavíkovi 18./10. . . 801

od Moř. Příborského z Vídně (výtah) 11./5. 743

R. 1841.

Matce Josefě z Prahy 15./5. 7
Otci Matěji z Prahy ke konci prosince 3

R. 1842.

Str.

Frant. Girglovi ze Lvova 12./11. 28

od Frant. Girgla z Prahy 4./9. 40
od téhož z Prahy 15./9 . 43
od otce Matěje (H.) z N. Brodu 9/12. 14

R. 1843.

Karlu Vlad. Zapovi z Moskvy 1./5. . . . 87
Témuž z Moskvy 3./5. (začatý) 99
J T. Klejzarovi z Moskvy koncem července . . . 164
K. V. Zapovi na Vrabčích horách 24./10. 106

od Frant. Girgla z Prahy 11./7. 45
od téhož z Prahy 27./9. . 57
» Girglové Terezie z Prahy 9./10. 72
od tétéž 28/11. 75

R. 1844.

K. V. Zapovi z Moskvy 16./1. 114
J. T. Klejzarovi z Moskvy 24./3. 168
Témuž z Moskvy 27./4. . 174
Aloisu Kobliskovi z Moskvy 29./4. 747
K. V. Zapovi z Moskvy 30./4. 125
Témuž z Moskvy 22./5 . 144
J. T. Klejzarovi z Moskvy 25./5. 182
K. V. Zapovi z Varšavy 16./7. 148
s douškou z N. Brodu 17./8. 150
Josefu Šrámkovi z N. Brodu 7./11. 234
Charlotě Lázničkové z N Brodu 17./11. . . 238
Františce Weidenhoffrové z N. Brodu 19./12. 247
Neznámé adressátce 12./12. 239

od Frant. Girgla z Prahy 23/2. 66
od Jos. Šrámka z Litomyšle 1./10. 227
od téhož z Litomyšle s d. (6. října) 229
od téhož z Litomyšle 4./11. 231

R. 1845.

Františce Weidenhoffrové z Prahy 5./4. 247

od Frant. Girgla z Prahy 21/1. 70

Str.

Tétéž z Prahy 10./4. . 250
» » » 17./4. . 253
» » » 27./4. . 255
» » » 14./5. . 258
» » » 29./5. . 271
» » »30./5. a 10./6. 276
» » » 14./6. . 281
» » » 3./7. . 286
» » » 16./7. . 292
» » » 29./7. . 297
» » » 8./8. . 303
Vojtěchu Weidenhoffrovi z N. Brodu 4./9. . 749
Františce Weidenhoffrové z Prahy 29./9. 305
Tétéž z Prahy 16./10. . 306
» » » 27./10. 309
Matce Josefě (úryvek) z Prahy 31./10. 7
Františce Weidenhoffrové z Prahy 25./11. 315
Matce Josefě (úryvek) z Prahy 3./12. 7
Frant. Ladisl. Čelakovskému z Prahy 11./12. 735
Františce Weidenhoffrové z Prahy 29./12. 321

Str.

od Václ. Hanky z Prahy 29./1. 769
od Františky Weidenhoffrové z N. Brodu 8./4. . 354
od tétéž z N. Br. 18./4. . 356

R. 1846.

Františce Weidenhoffrové z Prahy 19./1. 323
Tétéž z Prahy 27./1. 326
bratru Františkovi Prahy 15./2. 417
F. Weidenhoffrové z Prahy 21./2. 333
Vojtěchu Šemberovi z Prahy 6./3. 754
F. Weidenhoffrové z Prahy 2./5. 334
Tétéž z Prahy 22./6. 335
» » » 24./6. . 337
» » » 27./6. . 338
J. E. Schneidrovi z Prahy 12./7. 757
Vojtěchu Šemberovi z Prahy 15./7. . . . 756

od Františky Weidenhoffrové z N. Brodu 11./1. 361
od tétéž z N. Brodu 23./1. 362
» tétéž » » » 9./2. . 366
» tétéž » » » 15./2. 368
» tétéž » » » S. d. (v únoru) 372
od tétéž z N. Brodu 13./7. 373
» tétéž » » » 3./8. . 376
» tétéž » » » 13./8. 377

Str.

bratru Františkovi
z Prahy 22./7. 418
F. Weidenhoffrové
z Prahy 26./7. 340
Tétéž z Prahy 30./7. . 341
» » » 6./8. . . 346
bratru Františkovi
z Prahy 9./9. 420
Témuž z Prahy 17./9. 421
» » » s. d.
(hned za před.) . . 423
Vrchnímu úřadu v Rožmitále z Prahy 13./10. 759
Boženě Němcové
z Prahy 7./12. 405

R. 1847.

od Boženy Němcové
z Domažlic 13./2. . . . 410
od Františky Weidenhoffrové z N. Brodu 24./12. 347

R. 1848.

Erazimu Vocelovi
z Prahy 5./1. 760
Františku Palackému
z Prahy 25./1. 613
bratru Františkovi z Prahy
3./2. 425
Julii Sýkorové z Prahy 6./2. 468
hr. Vojtěchu Deymovi
z Prahy 7./4. 762
Janu Chitussimu z Prahy
7./7. 766
F Ludvíku Krajníkovi
z Prahy 12./7. 767
bratru Františkovi z Vídně
S. d. (as v srpnu) . . 426
Témuž z Vídně S. d. (as
v srpnu) 427
od dra Adolfa Pinkasa
z Karlových Varů 19./7. 477
od Hipolytta Pinkasa
z Vídně 18./9. 596

R. 1849.

Hippolytu Pinkasovi
z Prahy 9./1. 599
Václavu Hankovi
z Prahy 15./1. 770
Témuž z Prahy 15./1. . 771
od Hippolyta Pinkasa
z Kroměříže 22./1. . 601
od dra Adolfa Pinkasa
z Prahy 26./5. 479
od téhož z Karl. Varů 19./6. 479

Str.

Hippolytu Pinkasovi
z Prahy 24./1. . . . 603
Témuž z Prahy 18./2. . 604
Františku Palackému
z Prahy 25./2. . . . 620
Témuž z Vídně 15./6. . 622
bratru Františkovi
z Prahy 14./7. 427
dru Adolfu Pinkasovi
z Prahy s. d. (as 15.-17./8.) 500
Témuž z Prahy 3./9. . 519
Neznámému knězi v Rokycanech z Prahy 23./9. . 772

Str.

od Boženy Němcové
z Nymburka 10./8. . . 411
od dra Adolfa Pinkasa
z Karlových Varů 13./8. 484
od téhož z Karl. Varů 19./8. 507
» téhož » » » 26./8. 514
» téhož » » » 6./9. 523
» téhož » » » 9./9. 531
» téhož » » » 19./9. 536
» téhož » » » 28./9. 541

R. 1850.

Bratru Františkovy z Prahy
28./1. 428
Témuž z Prahy 24./2. . 429
Témuž » » 4./4 . 430
Témuž z Kutné Hory
24./4. 431
Témuž z Prahy 26./4. . 432
Neznámému adressátovi
z Kutné Hory 26./5. . . 772
Bratru Františkovi z Kutné
Hory 2./6. 433
Témuž z K. Hory s. d. 435
Témuž » » » 19./6. 436
Témuž » » » 7./9. 437
Neznámému adressátovi
(F. Procházkovi?)
z Prahy 17./11. 808
bratru Františkovi z K.
Hory 22./12. 437
Františku Jarošovi z Kutné
Hory 22./12. 775
Františku Zachovi z Kutné
Hory po 24. 12. . . . 779

od dra Adolfa Pinkasa
z Prahy 9./9. 545

R. 1851.

Františku Palackému
z Kutné Hory 27./4. . 626
Témuž z K. Hory 4./7. 631
Františku Kavanovi
z Kutné Hory 9./7. . . 448
Témuž z K. Hory 17./7. 452
Témuž » » » 19./7. 452
Františku Palackému
z Kutné Hory 21./7. . . 637

od Frant. Palackého
z Prahy 2./5. 630

Str.

Frant. Kavanovi z Kutné Hory 12./8. 455
bratru Františkovi z K. Hory 3./10. 438
Témuž z K. Hory 9./10. 440
Témuž » » » 25./10. 440
Témuž » » » 26./10. 442
dru Josefu Fričovi (úryvek) z Něm. Brodu 1./11. 779
Petru Milosl. Veselskému (úryvek) z N. Brodu 9./11. 780
J. Fialovi z N. Br. 5./12. 809
choti Julii z Brixenu 22./12. 470
Františku Palackému z Brixenu 23./12. 640

R. 1852.

Dru Adolfu Pinkasovi z Brixenu 28./2. . . . 560
Aloisu Krásovi (úryvek) z Brixenu 11./3. . . 702
Františku Palackému z Brixenu 25./8. 650
Témuž z Brixenu 26./10. 665
Neznámému funkcionáři Matice České z Brixenu s. d. (koncem roku) . . 781
od Frant. Palackého z Prahy 28./1. 646
od dra Adolfa Pinkasa z Prahy 18./2. . . . 547
od Aloisa Krásy z Prahy 5./3. 694
od dra Adolfa Pinkasa z Prahy 13./3. . . . 566
od téhož z Prahy 20./5. . 569
» téhož z Paříže 18./6. . 577
» Frant. Palackého z Prahy 18./10 . . . 660
» Aloisa Krásy z Prahy 27./10. 703

R. 1853.

Dru Vilému Gablerovi (koncept), z Brixenu 13./1. 716
Emilii Zöldnerové z Brixenu 1./2. 782
Josefu Kodymovi z Brixenu 3./2. 786
Témuž z Brixenu 1./3. 787
Františku Palackému z Brixenu 16./3. . . . 674
dru Adolfu Pinkasovi z Brixenu 4./4. . . . 581
Františku Palackému z Brixenu 17./8. . . . 684
od dra Viléma Gablera z Bělehradu 5./1 . . . 711
od Frant. Palackého z Nizzy 11./3. 671

R. 1854.

Str.

Neznámému adressátu (dru J. Podlipskému?) z Brixenu po 12./7. . . . 790
Neznámému adressátu (úryvek) z Brixenu 13./11. 793
dru Adolfu Pinkasovi z Brixenu 8./12. 588

Str

od Hippolyta Pinkasa z Lipska 21./2. 605
od dra Adolfa Pinkasa z Prahy 22./11. 585

R. 1855.

Josefu Remešovi z Něm. Brodu 27./9. 795

od Františka Palackého z Prahy 3./9. 686

R. 1856.

P. Františku Mudrovi z Lázní Šternberských 25./6. 797

SEZNAM

listů Havlíčkových nenalézajících se v Museu království Českého s udáním, kde se nacházejí.

Fialovi J. z 5/12. 1851. Ve sbírkách Archaeolog. sboru Vocel v Kutné Hoře.

Dru Fričovi Jos. Nezvěstný.

Havlíčkové Josefě z března 1840, z 31./10. a 3./12. 1845. Nezvěstný.

Havlíčkové Julii z 22./12. 1851. V museu města Benešova.

Jarošovi Frant. z 22./12. 1850. U p. archiváře Františka Dvorského.

Kavanu Frant. z 9./7., 17./7., 19./7. a 12./8. 1851. U pí. Mirosl. Kavanové na Král. Vinohradech.

Kobliskovi Aloisu z 29./4. 1844. U p. prof. Koblisky v Roudnici.

Kodymovi Josefu z 3./2. 1853. U p. ředitele a poslance Frt. Švarce v Plzni.

Témuž z 1./3. 1853. V museu města Tábora.

Krásovi Aloisu z 11./3. 1852. Nezvěstný.

Neznámému adressátu v Hoře Kutné (F. Procházkovi) z 17./10. 1850. Ve sbírkách Archaeol. sboru Vocel v Hoře Kutné.

Dru Pinkasu Adolfovi a Pinkasu Hippolytovi. Všecky zde otištěné listy nalézají se u p. dra Ladislava Pinkasa, advokáta v Praze.

Palackému Frant. Všecky zde otištěné dopisy Havlíčkovy k němu a listy Palackého k Havlíčkovi jsou v České Akademii cís. Frant. Josefa p. v. sl. a u.

Příborskému Mořicovi z 16./1. a 16./3. 1839. V museu okresu Humpoleckého. K témuž z 9./4. 1839. U pí. Schreibrové, choti lékárníka v Žižkově.

P. Slavíkovi, faráři v Batelově z 18./10. 1840. Ve sbírkách Archaeol. sboru Vocel v Hoře Kutné.

Weidenhoffrovi Vojtěchu z 4./9. 1845. V museu města Německého Brodu.

Oprava omylů.

Na str. 5. v 3. řádce zdola místo dalšího čti: delší.
» » 6 » 4. » » » Františka čti: Antonína.
» » 12. » 16. » shora » uživam čti: uživám.
» » 16. » 15. » » » iesse čti: liesse.
» » 16. » 6. » zdola » studium čti: studii.
» » 17. » 4. » shora » wann čti: wenn.
» » 18. » 14. » » » víc čti: vše.
» » 23. » 21. » » » vlož za slovo tolik: podle.
» » 23. » 21. » » místo Zelený čti: Zeleného.
» » 23. » 23. » » » podnikli čti: podnikl.
» » 28. » 6. » zdola » předesýlaje čti: předesílaje.
» » 30. » 5. » » » me čti: mé.
» » 37. » 11. » shora » Zach čti Zap.
» » 41. » 5 » zdola dodej po slově hodinu: »o edukacje«.
» » 45. » 1. » v 1. pozn. místo 34 čti: z 4.
» » 46. » 2. » » » » » Hávlíček čti: Havlíček.
» » 51. » 1. » zdola vlož po slovu Trattnera: a.
» » 55. » 5. » shora místo seznamili čti: seznámili.
» » 55. » 7. » » » domacím čti: domácím.
» » 56. » 6. » » slovo: »se« odpadá.
» » 70. » 6. » » místo hanobiti čti: hanbiti.
» » 71. » 7. » » » poručen » poručení.
» » 74. » 15. » » » psani čti: psaní.
» » 76. » 9. » » » přala čti: přála.
» » 78. v poslední řádce místo 63 čti: 65.
» » 84. v 1. ř. v 1. pozn. po slovu místo níže vlož: v.
» » 84. » 3. ř. shora po 1./5. dodej: a 3./5. — m. 25./5. čti: 22./5. a polož před tím 30./4. a po tom 16./7.

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 02837 5023